ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานที่มีต่อมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

THE EFFECTS OF GAME-BASED LEARNING ON THE MATHEMATICAL CONCEPTUAL UNDERSTANDING OF GRADE 9 STUDENTS.

ฐิติมา ศรีหรั่ง[1], วสันต์ เดือนแจ้ง[2]
สาขาวิชาคณิตศาสตร์ศึกษา คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (วิทยาเขตกำแพงแสน)[1,2]
Thitima Srirang[1], Wasan Dueanchaeng[2]
Major of Mathematics Education, Faculty of Education and Development Sciences,
Kasetsart University (Kamphaeng Saen Campus), Nakhon Pathom 73140, Thailand[1,2]
Corresponding Author E-mail : thitima_srira@ku.th[1], feduwad@ku.th[2]

(Received : March 13, 2026; Edit : March 26, 2026; accepted : March 30, 2026)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เปรียบเทียบมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนก่อนและหลังการเรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน 3) เปรียบเทียบมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนระหว่างกลุ่มที่เรียนด้วยการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานกับกลุ่มที่เรียนแบบปกติ 4) ศึกษาเจตคติที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน หลังการเรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/12 โรงเรียนบรรหารแจ่มใสวิทยา 3 จำนวน 32 คน ด้วยการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) โดยมีห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ที่ใช้การจัดการเรียนรู้แบบปกติ เรื่อง ความน่าจะเป็น ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/13 จำนวน 4 แผน แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานเรื่อง ความน่าจะเป็น ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/12 จำนวน 4 แผน แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน แบบวัดมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน และแบบวัดเจตคติที่มีต่อวิชาคณิตศาสตร์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test Dependent และ t-test Independent

ผลการวิจัยพบว่าผลการวิจัยพบว่า 1) ค่าประสิทธิภาพทของแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ความน่าจะเป็น ตามเกณฑ์การประเมินประสิทธิภาพของกระบวนการและประสิทธิภาพผลลัพธ์ (E_1/E_2) มีค่า 89.43/86.57 สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด 80/80 2) ผลการประเมินมโนทัศน์ทางการเรียนคณิตศาสตร์หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน เรื่อง ความน่าจะเป็น สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 9.23 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.17 และค่าเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 17.31, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.43 3) ผลการประเมินมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนระหว่างกลุ่มที่เรียนด้วยการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานสูงกว่ากลุ่มที่เรียนแบบปกติ เรื่อง ความน่าจะเป็น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยของกลุ่มควบคุม เท่ากับ 14.81, S.D. เท่ากับ 2.442 และค่าเฉลี่ยของกลุ่มทดลอง เท่ากับ 17.31, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.43 4) ผลการวัดเจตคติทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน เรื่อง ความน่าจะเป็น อยู่ในระดับมาก โดยมีเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.45 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.64

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน, มโนทัศน์ทางการเรียนคณิตศาสตร์, เจตคติทางการเรียนคณิตศาสตร์

Abstract

The purposes of this research were 1) to develop and determine the efficiency of game-based learning lesson plans according to the 80/80 efficiency criterion 2) to compare students' mathematical concepts before and after learning through game-based learning lesson plans 3) to compare students' mathematical concepts between those who learned through game-based learning and those who received conventional instruction; and (4) to investigate students' attitudes toward game-based learning after instruction. The sample consisted of 32 students from Matthayom Suksa 3/12 at Banhanchaemsaiwitthaya 3 School, selected through cluster sampling with the classroom as the sampling unit. The control group comprised students from Matthayom Suksa 3/13 who were taught using conventional learning management, while the experimental group consisted of students from Matthayom Suksa 3/12 who were taught using game-based learning. The research instruments included four conventional mathematics lesson plans on probability, four game-based learning lesson plans on probability, a mathematical concept test, and an attitude toward mathematics questionnaire. Data were analyzed using mean, standard deviation, dependent t-test, and independent t-test.

The results revealed that: (1) the efficiency of the game-based learning lesson plans on probability, evaluated in terms of process efficiency and outcome efficiency (E_1/E_2), was 89.43/87.14, which exceeded the established standard criterion of 80/80 (2) students' mathematical concepts after learning through game-based learning were significantly higher than before learning at the .05 level with a pretest mean of 9.23 (SD = 2.17) and a posttest mean of 17.43 (SD = 1.43) (3) the mathematical conceptual understanding of students in the group receiving game-based learning was significantly higher than that of students in the conventional instruction group at the .05 level of significance. The control group had a mean score of 14.81 (S.D. = 2.442), while the experimental group had a mean score of 17.31 (S.D. = 1.43) and (4) students' attitudes toward mathematics after learning through game-based learning on probability were at a high level (mean = 4.45, SD = 0.64).

Keywords: game-based learning, mathematical concepts, attitudes toward mathematics learning

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คณิตศาสตร์มีบทบาทต่อการพัฒนาความคิดมนุษย์ เสริมสร้างให้มนุษย์เกิดความคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีเหตุผล สามารถวิเคราะห์ปัญหาหรือสถานการณ์ได้อย่างถี่ถ้วนรอบคอบ ช่วยให้คาดการณ์ วางแผนตัดสินใจแก้ปัญหาและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ทักษะทางคณิตศาสตร์เป็นทักษะที่จำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิต คณิตศาสตร์ช่วยให้นักเรียนคิดอย่างเป็นระบบ และยังเป็นเครื่องมือในการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและศาสตร์อื่น ๆ คณิตศาสตร์จึงมีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

เมื่อพิจารณาบริบทของการจัดการเรียนการสอนในประเทศไทย พบว่าส่วนใหญ่ยังคงเน้นการถ่ายทอดเนื้อหาทางทฤษฎี การท่องจำสูตร และการจัดการเรียนรู้ที่มีครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher-Centered Method) โดยใช้วิธีการบรรยายเป็นหลัก ส่งผลให้ผู้เรียนมีบทบาทเป็นเพียงผู้รับความรู้ ขาดโอกาสในการมีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง และไม่สามารถพัฒนาความเข้าใจเชิงมโนทัศน์ได้อย่างลึกซึ้ง อีกทั้งการประเมินผลที่มุ่งเน้นมากกว่าการวัดระดับความเข้าใจพื้นฐาน เช่น การวิเคราะห์หรือการประยุกต์ใช้ ยังส่งผลให้ภาพรวมของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับธรรมชาติของเนื้อหาและการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งนี้ (สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร, 2567) กล่าวว่าการจัดการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการคิด การวางแผน การพัฒนาความสามารถในการรับรู้ ผ่านกระบวนการสร้างทักษะวิธีการหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ผู้สอนต้องกำหนดจุดมุ่งหมายในการศึกษาที่ชัดเจน สอดคล้องกับ (ทิศนา แขมมณี, 2566) กล่าวว่า การเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน คือกระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียน เรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่กำหนด โดยครูมีบทบาทเป็นผู้แนะนำเนื้อหาและข้อมูลของเกม วิธีการเล่นและสังเกตพฤติกรรมการเรียน สร้างสถานการณ์ให้นักเรียนมีบทบาทเป็นผู้ทำกิจกรรม เล่นเกมตามกติกา ทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม โดย (ศยามล อินสะอาด, 2566) ระบุว่า ผู้สอนจะออกแบบให้ผู้เรียนเผชิญกับปัญหาหรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับโลกแห่งความจริง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น และพัฒนาทักษะการคิดและการแก้ปัญหาอย่างลึกซึ้ง ซึ่งไม่เพียงแต่ทำให้ผู้เรียนจำหรือเข้าใจเนื้อหาเท่านั้น แต่ยังสามารถค้นพบและสร้างความรู้ใหม่ได้ ส่งผลให้มีผลการเรียนที่สูงขึ้น การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานยังสอดคล้องกับแนวคิดพัฒนาการทางสติปัญญาของ (Jean Piaget, 1972) ซึ่งอธิบายว่าผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยกระบวนการปรับโครงสร้างทางความคิด (cognitive restructuring) จากประสบการณ์ที่ได้รับจากการใช้เกมในการเรียนการสอนจึงเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ทดลอง และเผชิญสถานการณ์ที่หลากหลาย อันนำไปสู่การสร้างความเข้าใจเชิงมโนทัศน์อย่างมีความหมาย นอกจากนี้ (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2566) กล่าวว่าการนำบอร์ดเกมมาใช้ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในห้องเรียนศตวรรษที่ 21 โดยบอร์ดเกมทำหน้าที่เป็นแบบจำลอง (Representation) ของสถานการณ์ในโลกจริงที่มีการลดทอนความซับซ้อนลง ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจแนวคิดที่ซับซ้อนได้ง่ายขึ้น อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ (Learning by Doing) และปรับเปลี่ยนกระบวนการคิดของผู้เรียนให้เป็นระบบมากขึ้น พร้อมทั้งสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนุกสนานและส่งเสริมแรงจูงใจในการเรียนรู้ เปลี่ยนแปลงทักษะวิธีคิดผู้เรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม ผู้เรียนให้ค่อย ๆ พัฒนาตนเองเป็นนักเรียนรู้ ที่ไม่หยุดนิ่งต่อการค้นคว้าหาความรู้ในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2560) ระบุว่า ผลการพัฒนาการศึกษาในช่วงปี 2552 – 2559 พบว่า ไทยมีประเด็นปัญหาที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน ในด้านคุณภาพการศึกษา ผลการพัฒนายังไม่เป็นน่าพึงพอใจ เนื่องจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยมาก รัฐจึงมีนโยบายต่าง ๆ ให้เด็กและประชาชนทุกวัยเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพมาตรฐานเพิ่มขึ้น โดยแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 มีเป้าหมายของการจัดการศึกษา ให้ระบบการศึกษามีคุณภาพ สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนบรรลุขีดความสามารถเต็มตามศักยภาพ โดยตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น นักเรียนมีผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน แต่ละวิชาผ่านเกณฑ์คะแนนร้อยละ 50 ขึ้นไปเพิ่มขึ้น หากพิจารณาผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในปีการศึกษา 2567 ที่ผ่านมา พบว่า คะแนนเฉลี่ยวิชาคณิตศาสตร์อยู่ที่ 26.53 คะแนน และในสาระสถิติและความน่าจะเป็นมีค่าเฉลี่ยเพียง 18.42 ซึ่งต่ำกว่าร้อยละ 50 อย่างชัดเจน (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2568) สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาดังกล่าว โดยเฉพาะการส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และการมีส่วนร่วมของผู้เรียนผ่านแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก อีกทั้งมโนทัศน์เรื่องความน่าจะเป็น เป็นเนื้อหาที่มีความเป็นนามธรรมสูง และเกี่ยวข้องกับการให้เหตุผลเชิงตรรกะและการคิดเชิงระบบ ทำให้นักเรียนจำนวนมากประสบปัญหาในการทำความเข้าใจอย่างถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความสับสนระหว่าง “เหตุการณ์ที่สนใจ” กับ “ปริภูมิตัวอย่าง” ซึ่งเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของการคำนวณความน่าจะเป็น นักเรียนมักไม่สามารถจำแนกผลลัพธ์ที่เป็นไปได้ทั้งหมดออกจากผลลัพธ์ที่ต้องการพิจารณาได้อย่างชัดเจน ส่งผลให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการตีความสถานการณ์และการคำนวณ

นักเรียนยังมีแนวโน้มใช้ประสบการณ์ส่วนตัวหรือสัญชาตญาณในการตัดสินความน่าจะเป็น มากกว่าการใช้หลักการทางคณิตศาสตร์อย่างเป็นระบบ จึงทำให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนในมโนทัศน์ดังกล่าว

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน สามารถสร้างความท้าทายและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน อันจะนำไปสู่การพัฒนามโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน เปรียบเทียบมโนทัศน์ของกลุ่มทดลองและควบคุม และเปรียบเทียบมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ก่อนและหลังของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน เรื่องความน่าจะเป็น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน เรื่อง ความน่าจะเป็น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนก่อนและหลังการเรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน เรื่อง ความน่าจะเป็น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
3. เพื่อเปรียบเทียบมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนระหว่างกลุ่มที่เรียนด้วยการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานกับกลุ่มที่เรียนแบบปกติ เรื่อง ความน่าจะเป็น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
4. เพื่อศึกษาเจตคติที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน หลังการเรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน

สมมติฐานของการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน เรื่อง ความน่าจะเป็น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. นักเรียนมีมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนการเรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน เรื่อง ความน่าจะเป็น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
3. นักเรียนที่เรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน มีมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์หลังเรียนสูงกว่านักเรียนด้วยการเรียนรู้แบบปกติ เรื่อง ความน่าจะเป็น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
4. เจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ หลังการเรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน อยู่ในระดับดีขึ้นไป

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งเรียนอยู่โรงเรียนบรรหารแจ่มใสวิทยา 3 จังหวัดสุพรรณบุรี และกำลังเรียนอยู่ในปัจจุบัน ปีการศึกษา 2568 จำนวน 15 ห้องเรียน รวมมีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 547 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนบรรหารแจ่มใสวิทยา 3 จังหวัดสุพรรณบุรี ปีการศึกษา 2568 จำนวน 2 ห้องเรียน ซึ่งได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้โปรแกรม G*Power กำหนดระดับความคลาดเคลื่อน .05 ที่ความเชื่อมั่น 0.95 ค่า effect size 0.5 โดยใช้สถิติทดสอบ t-test แบบ dependent ค่าที่คำนวณได้ไม่ต่ำกว่า 45 คน ซึ่งงานวิจัยนี้มีกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มควบคุม ห้อง 12 จำนวน 35 คน และกลุ่มทดลอง ห้อง 13 จำนวน 32 คน ขนาดกลุ่มตัวอย่างจึงมีความเหมาะสมกับสถิติที่ใช้ในการทดสอบ

ตัวแปร

1. ตัวแปรต้น คือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน เรื่อง ความน่าจะเป็น
2. ตัวแปรตาม คือ
    2.1 มโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ความน่าจะเป็น
    2.2 เจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง ความน่าจะเป็น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1.1. แผนการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ที่ใช้การจัดการเรียนรู้แบบปกติ เรื่อง ความน่าจะเป็น ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 4 แผน รวม 10 คาบเรียน

1.2. แผนการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ที่ใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน เรื่อง ความน่าจะเป็น ที่มีต่อมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 4 แผน รวม 10 คาบเรียน

2.เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

2.1. แบบวัดมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ ใช้เพื่อวัดมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ความน่าจะเป็น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 คำถามมีลักษณะเกี่ยวกับหลักการ กฎและการยกตัวอย่างสถานการณ์ให้สอดคล้องกับมโนทัศน์ หัวข้อโอกาสของเหตุการณ์, การทดลองสุ่ม, เหตุการณ์ และความน่าจะเป็น ซึ่งเป็นข้อสอบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก และมีเกณฑ์การให้คะแนน คือ หากผู้ตอบถูกให้ 1 คะแนนและถ้าหาผู้เรียนตอบผิดให้ 0 คะแนน จำนวน 20 ข้อ

2.2. แบบวัดเจตคติที่มีต่อวิชาคณิตศาสตร์ ตามวิธีการสร้างมาตราวัดเจตคติของ Hoyt - Maceachem Scale ซึ่งผู้วิจัยนำมาปรับใช้ มีลักษณะมาตราวัดแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ซึ่งข้อความที่สร้างขึ้นจะถามเกี่ยวกับด้านความรู้สึกต่อวิชาคณิตศาสตร์ ด้านความรู้สึกต่อการจัดการเรียนรู้ และด้านความรู้สึกต่อครู ด้านละ 15 ข้อ รวม 45 ข้อ เพื่อนำมาคัดเลือกเป็นแบบวัดเจตคติต่อการเรียนวิชาคณิตศาสตร์จำนวน 30 ข้อ

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ที่ใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน เรื่อง ความน่าจะเป็น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 4 แผน รวม 10 คาบเรียน โดยผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ผลการประเมินมีค่าอยู่ระหว่าง 4.42 – 4.51 ผ่านเกณฑ์ทุกแผน

2. แผนการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ที่ใช้การจัดการเรียนรู้แบบปกติ เรื่อง ความน่าจะเป็น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 4 แผน รวม 10 คาบเรียน โดยผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ผลการประเมินมีค่าอยู่ระหว่าง 4.42 – 4.51 ผ่านเกณฑ์ทุกแผน

3. แบบวัดมโนทัศน์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน เรื่อง ความน่าจะเป็น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 30 ข้อ ซึ่งเป็นคำถามแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก ผ่านการตรวจสอบค่าความตรงตามเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน มีค่า IOC (Item Objective Congruence) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.33 – 1.00 คัดข้อสอบออกและปรับปรุงแบบทดสอบตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นนำแบบทดสอบไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 36 คน ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน (Kuder Richardson Formular-20: KR-20) เท่ากับ 0.65 ค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.33 - 0.79 และค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.29 ขึ้นไป

4. แบบประเมินเจตคติทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ท จำนวน 30 ข้อ ผ่านการตรวจสอบค่าความตรงตามเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน มีค่า IOC (Item Objective Congruence) อยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 และปรับปรุงแบบประเมินเจตคติทางคณิตศาสตร์ ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง โดยผู้วิจัยได้จัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน เรื่อง ความน่าจะเป็น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/12 จำนวน 32 คน เป็นกลุ่มทดลองและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/13 จำนวน 35 คน เป็นกลุ่มควบคุม และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 โดยมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยยื่นหนังสือขอรับการพิจารณารับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เพื่อให้คณะกรรมการพิจารณารับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ตามหลักฐานเลขเอกสารรับรอง COE No. COE68/070 ลงวันที่ 21 สิงหาคม 2568

2. ก่อนเริ่มการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยชี้แจงรายละเอียด แนะนำวิธีการเรียนการสอน รวมถึงสื่อการสอนเรื่องความน่าจะเป็นกับนักเรียนกลุ่มทดลอง เพื่อให้เข้าใจกระบวนการและปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

3. ขั้นตอนในการดำเนินการ ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

3.1 ทำการทดสอบมโนทัศน์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ก่อนเรียน ด้วยแบบทดสอบมโนทัศน์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่อง ความน่าจะเป็น จำนวน 20 ข้อ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ใช้เวลาในการทดสอบทั้งสิ้น 50 นาที และสรุปผลประเมิน

3.2 ดำเนินจัดการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ที่ใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน

เรื่อง ความน่าจะเป็น กับกลุ่มทดลอง ใช้เวลาในการสอน 2 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 คาบเรียน รวม 10 คาบเรียน ซึ่งไม่รวมระยะเวลาในการทดสอบระหว่างเรียนและหลังเรียน

3.3. ดำเนินจัดการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ที่ใช้การจัดการเรียนรู้แบบปกติ เรื่อง ความน่าจะเป็น กับกลุ่มควบคุม ใช้เวลาในการสอน 2 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 คาบเรียน รวม 10 คาบเรียน ซึ่งไม่รวมระยะเวลาในการทดสอบระหว่างเรียนและหลังเรียน

3.4. หลังการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยให้ผู้เรียนทดสอบมโนทัศน์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ หลังเรียนด้วยแบบทดสอบมโนทัศน์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่อง ความน่าจะเป็น ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ใช้เวลาในทดสอบทั้งสิ้น 50 นาที และสรุปผลประเมิน

3.5 ผู้วิจัยให้นักเรียนทำแบบประเมินเจตคติทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ด้วยระบบออนไลน์ด้วย Google Form จำนวน 30 ข้อ

3.6 นำข้อมูลที่ได้รับมาทำการวิเคราะห์ โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) และสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานได้แก่ Paired sample T-test และ Independent T-test โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

3.7 สรุปผล, อภิปรายผล และเขียนรายงานการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยนำเสนอตามวัตถุประสงค์การวิจัยแบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการประเมินประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน

ผู้ศึกษาได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหมด 4 แผนการเรียนรู้ ประกอบด้วย โอกาสของเหตการณ์, การทดลองสุ่ม, เหตุการณ์ และความน่าจะเป็นของเหตุการณ์ จนครบ 10 ชั่วโมง โดยมีการสอดแทรกเนื้อหาและโจทย์ปัญหาความน่าจะเป็นตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด วัตถุประสงค์การเรียนรู้ให้มีความเหมาะสม ซึ่งรูปลักษณะของเกมต้องมีความสวยงาม และลักษณะกฎกติกา รูปแบบการเล่นที่มีความสวยงาม โดยก่อนเรียนชี้แจงรายละเอียด แนะนำวิธีการเรียนการสอน รวมถึงสื่อการสอนเรื่องความน่าจะเป็น กับนักเรียนกลุ่มทดลอง เพื่อให้เข้าใจกระบวนการและปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง และในขณะจัดการเรียนการสอน ผู้สอนมีการสังเกตพฤติกรรมและแบบทดสอบของนักเรียนระหว่างเรียน

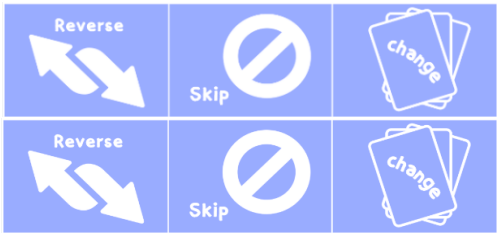
ภาพที่ 2 ตัวอย่างคู่มือการทำกิจกรรม

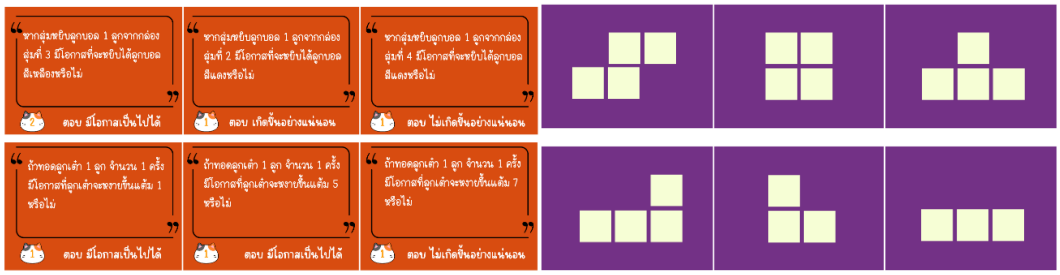
ภาพที่ 3 ตัวอย่างการ์ดเหตุการณ์

ภาพที่ 4 กระดานวางหมากกลเกม 1 กระดาน/คน

ภาพที่ 5 การ์ดดำเนินการ

ภาพที่ 6 การ์ดคำถาม ที่ด้านหลังเป็นแปลนก่อสร้าง

ตารางที่ 1 ค่าประสิทธิภาพทของแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ความน่าจะเป็น ตามเกณฑ์การประเมินประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) และ ประสิทธิภาพผลลัพธ์ (E_2)

คะแนนเฉลี่ยสอบก่อนเรียน	คะแนนเฉลี่ยแบบทดสอบระหว่างเรียน					คะแนนเฉลี่ยสอบหลังเรียน
	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 4	รวม	
9.23	4.80	4.37	4.26	4.46	17.89	17.43
E_1/E_2			89.43			86.57

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าประสิทธิภาพทของแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ความน่าจะเป็น ตามเกณฑ์การประเมินประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) มีค่า 89.43 และ ประสิทธิภาพผลลัพธ์ (E_2) มีค่า 87.14 ตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด 80/80

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบมโนทัศน์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่อง ความน่าจะเป็น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน

ตารางที่ 2 จำนวนนักเรียนที่มีมโนทัศน์ทางการเรียน เรื่องความน่าจะเป็น ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน ของกลุ่มทดลอง

ข้อที่										0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	0
ก่อนเรียน	3	5	6	8	8	0	0	9	3	2		0		3	4			0		0
หลังเรียน	9	2	7	0	1	1	7	1	0	8	9	6	4	1	8	5	8	0	6	8

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน ช่วยพัฒนามโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังเรียนมากกว่าก่อนเรียน ในทุก ๆ ข้อ

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบมโนทัศน์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่อง ความน่าจะเป็น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน

คะแนน	N	คะแนนเต็ม	$\bar{x}$	S.D.	t	p
ก่อนเรียน	35	20	9.23	2.170	21.601	.000*
หลังเรียน	35	20	17.31	1.430		

*p < .05

จากตาราง 3 พบว่า ผลการเรียนเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยมโนทัศน์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่อง ความน่าจะเป็น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนเรียน มีระดับคะแนนอยู่ในระดับปรับปรุง (Mean = 9.23, S.D. = 2.170) และการทดสอบหลังเรียนมีคะแนนอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{x}$ = 17.31, S.D. = 1.430) ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน โดยมีความ

แตกต่างของคะแนนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนระหว่างกลุ่มที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานกับกลุ่มที่เรียนแบบปกติ เรื่อง ความน่าจะเป็น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนระหว่างกลุ่มที่เรียนด้วยการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานกับกลุ่มที่เรียนแบบปกติ เรื่อง ความน่าจะเป็น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

คะแนน	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	p
กลุ่มควบคุม	35	20	14.81	2.442	5.17	.012*
กลุ่มทดลอง	32	20	17.31	1.430		

*p < .05

จากตาราง 4 พบว่า ผลการเรียนเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยมโนทัศน์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่อง ความน่าจะเป็น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียนของด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปกติ (กลุ่มควบคุม) มีระดับคะแนนอยู่ในระดับดี ($\bar{X}$ = 14.81, S.D. = 2.44) และคะแนนเฉลี่ยมโนทัศน์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่อง ความน่าจะเป็น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียนของด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกม มีคะแนนอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X}$ = 17.31, S.D. = 1.43) โดยมีความแตกต่างของคะแนนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 4. ผลการวิเคราะห์เจตคติทางการเรียนนคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์เจตคติทางการเรียนนคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน

ข้อคำถาม	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
ด้านความรู้สึกต่อวิชาคณิตศาสตร์			
1. ฉันมีความมั่นใจในความสามารถทางคณิตศาสตร์ของตนเอง	4.00	0.89	มาก
2. ฉันรู้สึกสนุกเมื่อได้เรียนคณิตศาสตร์	4.37	0.76	มาก
3. ฉันรู้สึกว่าวิชาคณิตศาสตร์มีความสำคัญและจำเป็นต่อการเรียนรู้	4.60	0.55	มากที่สุด
4. ฉันมีแรงจูงใจในการเรียนวิชาคณิตศาสตร์	4.34	0.71	มาก
5. ฉันรู้สึกภูมิใจเมื่อทำโจทย์คณิตศาสตร์ได้ถูกต้อง	4.77	0.42	มากที่สุด
6. ฉันรู้สึกประสบความสำเร็จเมื่อทำข้อสอบของวิชาคณิตศาสตร์ได้	4.80	0.40	มากที่สุด
7.ฉันอยากพัฒนาทักษะทางคณิตศาสตร์ของฉันให้ดีขึ้น	4.63	0.59	มากที่สุด
8. ฉันรู้สึกว่าคณิตศาสตร์เป็นวิชาที่ทำให้ฉันมีความคิดอย่างเป็นระบบ	4.31	0.67	มาก
9. ฉันรู้สึกว่าคณิตศาสตร์เป็นวิชาที่ทำให้ฉันคิดอย่างมีเหตุผล	4.43	0.69	มาก
10. ฉันรู้สึกว่าคณิตศาสตร์เป็นวิชาที่มีประโยชน์ในชีวิตประจำวัน	4.46	0.65	มาก
ด้านความรู้สึกต่อกิจกรรมการเรียนรู้			
11. ฉันชอบกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกม ที่เกี่ยวกับคณิตศาสตร์	4.31	0.78	มาก
12. ฉันเข้าใจเนื้อหามากขึ้น เมื่อฉันเรียนรู้ผ่านเกมคณิตศาสตร์	4.46	0.69	มาก
13. ฉันรู้สึกว่าการเรียนรู้โดยใช้เกมในห้องเรียนคณิตศาสตร์มีความน่าสนใจ	4.71	0.56	มากที่สุด
14. ฉันรู้สึกว่าการใช้สื่อช่วยสอนในการเรียนคณิตศาสตร์ ทำให้ฉันเข้าใจง่ายขึ้น	4.69	0.62	มากที่สุด
15. ฉันรู้สึกว่ากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน ทำให้ฉันกระตือรือร้นในการเรียนรู้รายวิชาคณิตศาสตร์มากขึ้น	4.49	0.65	มาก
16. ฉันรู้สึกว่ากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน ช่วยให้ฉันเข้าใจเนื้อหาสาระของรายวิชาคณิตศาสตร์มากขึ้น	4.37	0.72	มาก
17. ฉันรู้สึกไม่เบื่อเมื่อมีการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน	4.51	0.60	มากที่สุด

ข้อคำถาม	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
18. ฉันรู้สึกว่ากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกม กระตุ้นให้ฉันเกิดการคิดวิเคราะห์	4.54	0.55	มากที่สุด
19. ฉันมีโอกาสแสดงความคิดเห็นในกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน	4.49	0.65	มาก
20. ฉันรู้สึกว่าการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน ส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้	4.51	0.60	มากที่สุด
ด้านความรู้สึกต่อผู้สอน			
21.ฉันรู้สึกว่าครูอธิบายเนื้อหาได้เข้าใจง่าย	4.54	0.55	มากที่สุด
22.ฉันรู้สึกว่าครูเปิดโอกาสให้ฉันถามคำถาม เมื่อไม่เข้าใจ	4.57	0.55	มากที่สุด
23.ฉันรู้สึกว่าครูให้ความเป็นธรรมกับนักเรียนทุกคน	4.60	0.55	มากที่สุด
24.ฉันรู้สึกว่าครูให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ เมื่อฉันมีปัญหา	4.69	0.52	มากที่สุด
25.ฉันรู้สึกว่าครูใส่ใจในความก้าวหน้าของนักเรียนแต่ละคน	4.49	0.65	มาก
26.ฉันรู้สึกว่าครูให้ความสำคัญกับความคิดเห็นของนักเรียน	4.57	0.55	มากที่สุด
27.ฉันรู้สึกว่าครูตั้งใจสอนและให้เวลากับนักเรียนอย่างเต็มที่	4.71	0.51	มากที่สุด
28.ฉันรู้สึกว่าครูมีความกระตือรือร้นในการสอน	4.71	0.51	มากที่สุด
29. ฉันรู้สึกว่าครูเป็นแบบอย่างที่ดีในการเรียนรู้	4.69	0.52	มากที่สุด
30. ฉันรู้สึกว่าครูสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี	4.69	0.52	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	**4.45**	**0.64**	**มาก**

จากตารางที่ 4 พบว่า ระดับเจตคติทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน เรื่อง ความน่าจะเป็น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ในภาพรวมเจตคติทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานเรื่อง ความน่าจะเป็น อยู่ในระดับมาก โดยมีเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.45 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.64

อภิปรายผลการวิจัย

1. ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรการสอนโดยใช้เกมเป็นฐาน เพื่อพัฒนามโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์และเจตคติทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เท่ากับ 89.43/86.57 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่าแผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งในระหว่างกระบวนการเรียนและมโนทัศน์ทางการเรียนหลังเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้สถานการณ์ที่อยู่ในชีวิตประจำวัน ก่อนเริ่มการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยชี้แจงรายละเอียด แนะนำวิธีการเรียนการสอน รวมถึงสื่อการสอน เรื่องความน่าจะเป็น กับนักเรียนกลุ่มทดลองเพื่อให้เข้าใจกระบวนการและปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง โดยระหว่างการทำกิจกรรมครูได้สังเกตพฤติกรรม ให้คำแนะนำ และเสริมแรงซึ่งช่วยกระตุ้นความสนใจและแรงจูงใจในการเรียนรู้ของผู้เรียน ส่งผลให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ (Walter and Lou, 2015) ที่กล่าวว่าการออกแบบการเรียนการสอนที่มีการกำหนดจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม และการประเมินผลอย่างเป็นระบบ จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของ (James Paul Gee, 2003) ที่ระบุว่าเกมสามารถสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของผู้เรียน และช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง

2. จากผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบมโนทัศน์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่อง ความน่าจะเป็น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานของกลุ่มทดลอง พบว่า จำนวนนักเรียนที่มีมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์หลังเรียนมีจำนวนเพิ่มขึ้นจากก่อนเรียนในทุกข้อคำถาม แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ได้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ได้คิด วิเคราะห์ และตัดสินใจผ่านสถานการณ์ที่กำหนดในเกม ซึ่งช่วยกระตุ้นกระบวนการคิดและการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความ

เข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ (Jean Piaget, 1972) ที่เน้นความสำคัญของการเรียนรู้ผ่านปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและกิจกรรมร่วมกัน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่นำกลไกของเกมมาใช้เป็นสื่อในการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมาย ทำให้ผู้เรียนสามารถทำความเข้าใจเนื้อหาที่มีความซับซ้อนได้ง่ายขึ้น

3. ผลการเรียนเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยมโนทัศน์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่อง ความน่าจะเป็น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยเกมเป็นฐาน มีคะแนนเฉลี่ยมโนทัศน์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ก่อนเรียนเท่ากับ 9.23 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.170 มีระดับคะแนนอยู่ในระดับปรับปรุง และมีคะแนนเฉลี่ยมโนทัศน์ทางการเรียนคณิตศาสตร์หลังเรียนเท่ากับ 17.31 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.430 มีคะแนนอยู่ในระดับดีมาก โดยใช้สถิติการทดสอบค่าที (t-test independent) พบว่าคะแนนเฉลี่ยของมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องจากการพัฒนาเกมการศึกษามีการดำเนินการได้อย่างถูกต้องทั้งการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ มโนทัศน์ที่นักเรียนควรได้รับ ซึ่งอยู่ในรูปของข้อความบนการ์ดเกม ภายใต้กลไกของเกมตามสถานการณ์ที่นักเรียนต้องรับรู้และสื่อหลังจากเล่นเกมทั้ง 4 เกมที่ตกต่างกัน การตรวจสอบความถูกต้องของภาษาและเนื้อหา โดยลักษณะของเกมที่ช่วยพัฒนามโนทัศน์คือเกมที่ให้นักเรียนเป็นทั้งผู้นำและผู้ตาม กล่าวคือนักเรียนมีบทบาททั้งผู้ถามคำถามและตอบคำถาม ได้เป็นผู้ตัดสินใจ นักเรียนจึงได้เป็นผู้สร้างมโนทัศน์ผ่านเกมทุกเกม แต่ครูต้องอธิบายวิธีการเล่นให้ชัดเจน และตรวจสอบความเข้าใจของนักเรียนก่อนเริ่มเกม เพราะหากนักเรียนไม่เข้าใจเกม นักเรียนอาจรู้สึกอึดอัด ไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ไม่เข้าใจ นำไปสู่การไม่สามารถสร้างมโนทัศน์นั้น ๆ ได้ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ (Jean Piaget, 1972) ซึ่งเสนอว่าผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ด้วยตนเองผ่านกระบวนการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับแนวคิดของ (Lev Vygotsky, 1978) ที่เน้นความสำคัญของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันในการพัฒนาความรู้ความเข้าใจของผู้เรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (กิตติพันธ์ วิบุลศิลป์ และคณะ, 2568) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาเกมกระดานเพื่อการเรียนรู้มโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ โดยพบว่าเกมทางการศึกษาสามารถใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ที่ช่วยให้นักเรียนเข้าใจข้อเท็จจริง รูปแบบ และความสัมพันธ์ทางคณิตศาสตร์ได้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งช่วยให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ทางคณิตศาสตร์ที่สามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการสร้างความรู้และทักษะทางคณิตศาสตร์ต่อไปได้

4. ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยมโนทัศน์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่อง ความน่าจะเป็น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียนของด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปกติ (กลุ่มควบคุม) เท่ากับ 14.81 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.442 มีระดับคะแนนอยู่ในระดับดี และคะแนนเฉลี่ยมโนทัศน์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่อง ความน่าจะเป็น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียนของด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกม (กลุ่มทดลอง) เท่ากับ 17.31 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.430 มีคะแนนอยู่ในระดับดีมาก เมื่อทดสอบความแตกต่างคะแนนมโนทัศน์หลังเรียนระหว่างนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง โดยใช้สถิติการทดสอบค่าที (t-test independent) คะแนนมโนทัศน์เฉลี่ยหลังเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยการเรียนรู้ด้วยเกมเป็นฐานสูงกว่าคะแนนมโนทัศน์เฉลี่ยหลังเรียนของ นักเรียนที่เรียนด้วยการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานมีประสิทธิภาพมากกว่าการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน (Game-Based Learning) ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่นำกลไกของเกมมาใช้เป็นสื่อกลางในการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นของผู้เรียน และสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ (Constructivism) ที่เชื่อว่าผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมการเรียนรู้ แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานสามารถพัฒนาความรู้และความเข้าใจในเนื้อหาเรื่องความน่าจะเป็นได้อย่างมีประสิทธิผล ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเกมช่วยลดความตึงเครียดในการเรียนคณิตศาสตร์ ทำให้ผู้เรียนกล้าแสดงออก ทดลองคิด และเรียนรู้จากความผิดพลาด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ(Thomas and Mark, 1987) ที่ระบุว่าเกมสามารถสร้างแรงจูงใจภายในของผู้เรียนผ่านองค์ประกอบสำคัญ เช่น ความท้าทาย ความอยากรู้อยากเห็น และความรู้สึกประสบความสำเร็จ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของผู้เรียน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ (Seymour Papert, 1980) ที่กล่าวว่าการเรียนรู้ที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติและการแก้ปัญหาจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในแนวคิดได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

5. ผลการวิเคราะห์เจตคติทางการเรียนนคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน พบว่า ในภาพรวมเจตคติทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน เรื่องความน่าจะเป็น อยู่ในระดับมาก โดยมีเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.45 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.64 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อนักเรียนมีเจตคติทางการเรียนคณิตศาสตร์อยู่ในระดับมากที่สุด 18 ข้อ และมาก 12 ข้อ และพบว่าข้อคำถามที่ 6 “ฉันรู้สึกประสบ

ความสำเร็จเมื่อทำข้อสอบของวิชาคณิตศาสตร์ได้” มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 4.80 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.40 และพบว่าข้อคำถามที่ 1 “ฉันมีความมั่นใจในความสามารถทางคณิตศาสตร์ของตนเอง” มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเท่ากับ 4.00 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.89 แต่ยังอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ (David and Roger, 1999) ที่กล่าวว่าการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและทำงานร่วมกัน จะช่วยส่งเสริมทั้งมโนทัศน์ทางการเรียนและเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ ประกอบด้วยหลายปัจจัยสำคัญ

ประการแรก คือ การมีบทบาทเป็นทั้งผู้ตั้งคำถามและผู้ตอบคำถามจากการเปิดการ์ดคำถาม ซึ่งเป็นกลไกที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างความท้าทาย มีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นในกระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องใช้ทักษะการคิดวิเคราะห์และการสื่อสารในการตั้งคำถามและอธิบายคำตอบของตน ส่งผลให้เกิดการทบทวนความรู้และสร้างความเข้าใจเชิงมโนทัศน์ได้อย่างลึกซึ้ง อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากความหลากหลายของคำถามและมุมมองของเพื่อนร่วมชั้น อันเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันและพัฒนาทักษะทางสังคมควบคู่ไปด้วย นอกจากนี้ ผู้เรียนยังมีโอกาสออกแบบและวางแผนการวาดแบบแปลนก่อสร้างภายในเกม เพื่อเพิ่มจำนวนทรัพยากร (กระต่าย) อันนำไปสู่ความสำเร็จในการแข่งขัน ซึ่งกระบวนการดังกล่าวช่วยส่งเสริมทักษะการวางแผน การคิดเชิงกลยุทธ์ และการตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผล ทำให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ใช้ความรู้ทาง คณิตศาสตร์ในบริบทที่ใกล้เคียงกับสถานการณ์จริง และเกิดความเข้าใจที่เชื่อมโยงกับการนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประการที่สอง คือ การได้รับผลตอบแทนหรือข้อมูลย้อนกลับทันที เช่น การให้คะแนน การได้รับทรัพยากร (เช่น กระต่าย) หรือการทราบผลลัพธ์ของการตัดสินใจในทันที ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถตรวจสอบความถูกต้องของมโนทัศน์เรื่องความน่าจะเป็นในประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว และนำไปสู่การปรับปรุงความเข้าใจของตนเองได้อย่างทันท่วงที กลไกดังกล่าวนับเป็นการเสริมแรงทางบวก ที่ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจในการเรียนรู้ และมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานมากยิ่งขึ้น

ประการที่สาม คือ ลักษณะของเกมที่จำลองสถานการณ์ยังช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้เชิงนามธรรมกับสถานการณ์ที่เป็นรูปธรรมได้ง่ายยิ่งขึ้น โดยสถานการณ์จำลองในเกมเป็นบริบทที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงและทำความเข้าใจได้ไม่ยาก ส่งผลให้การเรียนรู้มีความหมายมากขึ้น ขณะเดียวกัน กิจกรรมเกมยังช่วยลดความตึงเครียดและความวิตกกังวลต่อวิชาคณิตศาสตร์ ทำให้บรรยากาศในชั้นเรียนเอื้อต่อการเรียนรู้ ผู้เรียนมีโอกาสมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนแนวคิดอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเปิดโอกาสให้ครูสามารถสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ และให้คำแนะนำหรือปรับแก้ความเข้าใจของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมและทันท่วงที กระบวนการดังกล่าวจึงส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเชิงมโนทัศน์ที่ชัดเจนและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1. ครูสามารถนำแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ เรื่องความน่าจะเป็น ในระดับชั้นที่สูงกว่าได้ แต่ควรคำนึงถึงความกำกวมของคำที่ใช้สื่อความเพื่อสร้างมโนทัศน์อาจจะทำให้เกิดมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนได้ ครูควรออกแบบเกมการสอนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ สามารถปรับเปลี่ยนระดับความายากง่ายตามระดับความสามารถของผู้เรียน และกำหนดเวลาในการจัดกิจกรรมอย่างรัดกุม เพื่อให้เกมเป็นเครื่องมือส่งเสริมการเรียนรู้ นอกจากนี้ ครูควรตั้งคำถามกระตุ้นความคิดนักเรียน และให้คำแนะนำนักเรียนอย่างต่อเนื่องตลอดการทำกิจกรรม ช่วยให้นักเรียนมีความมั่นใจในการเรียนรู้ กระตุ้นแรงจูงใจ และสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์จากการทำกิจกรรมกับความรู้เชิงวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2. ในการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน สถานศึกษาควรสนับสนุนสื่อ เทคโนโลยี และทรัพยากรที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ ครูควรจัดเตรียมห้องเรียนและสื่อการสอนให้เอื้อต่อการเล่นเกมและการทำกิจกรรมเชิงโต้ตอบอย่างเหมาะสม หรือการจัดอบรมและพัฒนาศักยภาพครูอย่างต่อเนื่องในด้านการออกแบบและสร้างสรรค์เกมการเรียนรู้ โดยเฉพาะการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในการพัฒนาเกม เช่น การสร้างเกมเชิงโต้ตอบ (interactive games) หรือสื่อเกมออนไลน์ เพื่อให้ครูสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทันสมัย สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 และตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้นักเรียนสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมได้เต็มที่

1.3. ครูควรวางแผนการประเมินผลการเรียนรู้ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติของผู้เรียนควบคู่กัน อีกทั้งครูควรสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนทราบความสำเร็จ ความก้าวหน้าในการเรียน และข้อผิดพลาดของการเรียนรู้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1. ควรพิจารณาการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน ไปปรับใช้กับเนื้อหาคณิตศาสตร์อื่น ๆ และทักษะอื่น ๆ ครูควรกำหนดจุดประสงค์หลักของบทเรียนเพื่อค้นหาหรือสร้างเกมการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับบริบทผู้เรียน พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ความสามารถในการเรียนรู้ หรือทักษะและกระบวนการที่ต้องการแก้ไข สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการกระตุ้นความคิด ความ

กระตือรือร้นท้าทายความคิด และช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาจากรูปธรรมไปสู่นามธรรมมากขึ้น

2.2. ควรศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน ร่วมกับการจัดการเรียนรู้อื่น ๆ เพื่อศึกษาผลในระยะยาวของการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานต่อความคงทนของการเรียนรู้และการนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์จริงและเพื่อพัฒนาการกระบวนการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ควรเปรียบเทียบประสิทธิภาพของเกมรูปแบบต่าง ๆ เช่น เกมกระดาน เกมดิจิทัล หรือเกมออนไลน์ เพื่อศึกษารูปแบบเกมที่เหมาะสมกับบริบทการเรียนรู้

2.3. ควรศึกษาวิธีการสร้าง วิธีการออกแบบ และการพัฒนาเกม หรือสื่อการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถสร้างมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ได้ชัดเจนขึ้น โดยคำนึงถึงข้อจำกัด การวัดและประเมินผลประสิทธิภาพและความเหมาะสมในการนำไปใช้ในห้องเรียน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง)**. ผู้แต่ง.

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2566). **บอร์ดเกมกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ในห้องเรียนศตวรรษที่ 21.** กรุงเทพมหานคร: กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา.

กิตติพันธ์ วิบุลศิลป์, ศิริมา ศิริฤกษ์, และ ชิษณุชา บุญประสารฤทธิ์. (2568). การพัฒนาเกมกระดานสำหรับการเรียนรู้มโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์. **วารสารศาสตร์การศึกษาและการพัฒนามนุษย์**, 9(2), 158–174.

ทิศนา แขมมณี. (2566). **ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.** สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศยามล อินสะอาด. (2566). **เกมและสถานการณ์จำลองเพื่อการเรียนรู้** สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร. (2567). **แนวทางการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน.** กรุงเทพมหานคร: สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579.** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2568). **ผลการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติชั้น ม.3** ของ โรงเรียนบรรหารแจ่มใสวิทยา 3 ปีการศึกษา 2567. Retrieved 18 พฤษภาคม from https://boet.obec.go.th/

Walter Dick, & Lou Carey. (2015). **The systematic design of instruction (8th ed.).** Boston, MA: Pearson.

James Paul Gee. (2003). **What video games have to teach us about learning and literacy.** New York: Palgrave Macmillan.

Jean Piaget. (1972). **The psychology of the child.** New York: Basic Books.

Lev Vygotsky. (1978). **Mind in society: The development of higher psychological processes**. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Thomas W. Malone, & Mark R. Lepper. (1987). Making learning fun: A taxonomy of intrinsic motivations for learning. In R. E. Snow & M. J. Farr (Eds.), Aptitude, learning, and instruction: Volume 3. **Cognitive and affective process analyses** (pp. 223–253). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Seymour Papert. (1980). **Mindstorms: Children, computers, and powerful ideas.** New York: Basic Books.

David W. Johnson, & Roger T. Johnson. (1999). **Learning together and alone: Cooperative, competitive, and individualistic learning** (5th ed.). Boston: Allyn & Bacon.

ผลการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

THE EFFECTS OF GAMIFICATION-BASED INSTRUCTION ON MATHEMATICS LEARNING ACHIEVEMENT AND MATHEMATICAL COMMUNICATION SKILLS OF GRADE 8 STUDENT

ศิรัชชา เรือนรื่น[1], กนิษฐา เชาว์วัฒนกุล[2]
สาขาวิชาคณิตศาสตร์ศึกษา คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (วิทยาเขตกำแพงแสน) นครปฐม [1,2]
Siratcha Ruanruen[1], Kanitha Chaowatthanakun[2]
Major of Mathematics Education, Faculty of Education and Development Sciences,
Kasetsart University (Kamphaeng Saen Campus), Nakhon Pathom, Thailand[1,2]
Corresponding Author E-mail : siratcha.r@ku.th[1], feduktc@ku.ac.th[2]

(Received : March 16, 2026; Edit : March 25, 2026; accepted : March 31, 2026)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติ 2 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน 2) เปรียบเทียบทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน และ 3) ศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน เรื่อง สถิติ 2 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบรรหารแจ่มใสวิทยา 3 จำนวน 36 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน เรื่อง สถิติ 2 โดยใช้กลไกคะแนน ระดับขั้น กระดานจัดอันดับ ความท้าทาย รางวัล การแข่งขัน และกฎกติกา เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของเกมมิฟิเคชันในงานวิจัยนี้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบทดสอบวัดทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วยแบบทดสอบวัดทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ด้านการเขียนและแบบทดสอบวัดทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ด้านการพูด และแบบสอบถามความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ t – test dependent

ผลการวิจัย พบว่า 1) นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.75 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 23.75 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4.11 และหลังได้รับการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 16.08 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 80.42 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.77 2) คะแนนทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.94 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 11.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 6.87 และหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 48.75 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 90.28 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.94 3) ระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน อยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.64 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.09

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, ทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์, สถิติ

Abstract

This research aimed to 1) compare students' mathematics learning achievement on the topic of Statistics II before and after learning management based on the gamification concept 2) compare the mathematical communication skills of grade 8 students before and after receiving learning management based on the gamification concept and 3) investigate students' satisfaction with the gamification-based learning management on the topic of Statistics II. The sample group consisted of 36 grade 8 students from Banhanjamsaiwittaya 3 School. The research instruments included lesson plans on Statistics II through the gamification-based instruction, a mathematics learning achievement test, a mathematical communication skills test (comprising a written mathematical communication test and an oral mathematical communication test) and a satisfaction questionnaire. The data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, and the dependent t-test.

The findings revealed that 1) the students' mathematics learning achievement after receiving gamification-based instruction were significantly higher than before instruction at at the .05 level of significance. The pre-test mean score was 4.75 (23.75%), with a standard deviation of 4.11, whereas the post-test mean score was 16.08 (80.42%), with a standard deviation of 2.77. 2) the students' mathematical communication skills after receiving gamification-based instruction were significantly higher than before instruction at at the .05 level of significance. The pre-test mean score was 5.94 (11.00%), with a standard deviation of 6.87, while the post-test mean score was 48.75 (90.28%), with a standard deviation of 3.94. and 3) the students' satisfaction toward the gamification-based instruction was at the highest level, with a mean score of 4.64 and a standard deviation of 0.09.

Keywords: gamification-based instruction, learning achievement, mathematical communication skills, statistics

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยี การพัฒนาทักษะทางความคิดเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อข้อมูลมีจำนวนมากมักถูกนำเสนอในรูปแบบของข้อมูลทางสถิติ การอ่านและตีความข้อมูลทางสถิติซึ่งมีการใช้ภาษาและสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกคน นอกจากนี้การจัดการกับข้อมูลจำนวนมากให้อยู่ในรูปแบบการนำเสนอข้อมูลทางสถิติจึงเป็นทักษะสำคัญในการทำงานให้มีประสิทธิภาพ วิชาคณิตศาสตร์จึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล คิดเป็นระบบ และสามารถวิเคราะห์สถานการณ์หรือปัญหาได้อย่างรอบคอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการคาดการณ์ วางแผน ตัดสินใจ และการแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้คณิตศาสตร์ยังเป็นพื้นฐานสำคัญของการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และศาสตร์อื่น ๆ ซึ่งมีบทบาทต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถแข่งขันในระดับนานาชาติได้อย่างมีศักยภาพ ด้วยเหตุนี้ การจัดการศึกษาวิชาคณิตศาสตร์จึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องให้มีความทันสมัย สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีในโลกยุคใหม่ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดฯ กำหนดให้กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ ทั้งในส่วนของเนื้อหาตามมาตรฐานและสาระการเรียนรู้ อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน โดยกล่าวถึงความสำคัญของทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ ว่าเป็นความสามารถที่ผู้เรียนจะนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ที่จำเป็นและต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนมี 5 ประการดังนี้ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการสื่อสารสื่อความหมายทางคณิตศาสตร์ ทักษะการเชื่อมโยง ทักษะการให้เหตุผล และทักษะการคิดสร้างสรรค์

ทักษะการสื่อสารเป็นทักษะหนึ่งที่จำเป็นสำหรับทุกคน ทั้งในส่วนของการเป็นผู้รับสารและการเป็นผู้ส่งสาร กล่าวคือผู้รับสารต้องมีความสามารถในการอ่านหรือรับรู้ข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เข้าใจสารได้ถูกต้องตรงประเด็นกับผู้ส่งสาร และในส่วนของการเป็นผู้ส่งสาร ผู้ส่งสารที่ดีจะต้องสามารถถ่ายทอดข้อมูลได้ถูกต้อง เข้าใจง่าย เป็นลำดับขั้นและตรงประเด็นที่ต้องการสื่อสาร ในการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์ ทักษะการสื่อสารเป็นส่วนหนึ่งของทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน การสื่อสารและสื่อความหมายทางคณิตศาสตร์ เป็นความสามารถในการใช้รูป ภาษา และสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ในการสื่อสาร สื่อความหมาย สรุปผล และนำเสนอได้อย่างถูกต้องชัดเจน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ทั้งนี้ผู้เรียนจำเป็นต้องมีทักษะการสื่อสารที่ดีเพื่อที่จะสามารถรับรู้ข้อมูลได้อย่างถูกต้องและตรงประเด็น เพื่อนำมาวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ นอกจากการรับรู้ข้อมูล ทำความเข้าใจสถานการณ์และแก้ปัญหาแล้ว ผู้เรียนยังต้องสามารถถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจ แนวคิดทางคณิตศาสตร์ แนวคิดของตนเอง ผลลัพธ์หรือกระบวนการแก้ปัญหานั้น ๆ ให้ผู้อื่นเข้าใจออกมาได้อย่างเป็นระบบ เป็นลำดับขั้นตอน ถูกต้องและรัดกุมทั้งในรูปแบบของการพูดหรือการเขียน ซึ่งทักษะเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ ผู้เรียนจำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง ผ่านการมีส่วนร่วมในการอภิปรายหรือการเขียนเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็น ถ่ายทอดประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น จะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้คณิตศาสตร์ได้อย่างมีความหมาย เข้าใจได้อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้งและสามารถจดจำได้นาน (จีรนันท์ แก้วปินตา, 2562) ทั้งนี้ผู้เรียนที่มีทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์จะสามารถถ่ายทอดความเข้าใจหรือแนวคิดทางคณิตศาสตร์ของตนให้ผู้อื่นรับรู้ได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน และมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการสื่อสารและสื่อความหมายทางคณิตศาสตร์จึงเป็นทักษะที่จำเป็นต้องพัฒนาให้เกิดกับผู้เรียน

การพัฒนาทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ ผู้เรียนจะต้องได้รับการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกใช้ภาษาและสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์อย่างถูกต้องทั้งการพูดและการเขียนผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้มีการอภิปราย แลกเปลี่ยนแนวคิด รวมถึงการฝึกฝนการเขียนเพื่อการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้เวลาและอาศัยการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง ดังที่สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้ให้แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ไว้ในคู่มือการใช้หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ สาขาคณิตศาสตร์มัธยมศึกษา สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2560) และจากประสบการณ์ของผู้วิจัยในการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาคณิตศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถหาคำตอบของปัญหาทางคณิตศาสตร์ได้ แต่ไม่สามารถเขียนอธิบายกระบวนการหาคำตอบของตนเองให้ผู้อื่นเข้าใจได้ รวมถึงการใช้ภาษาและสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ที่ไม่ถูกต้อง อีกทั้งยังมีผู้เรียนบางส่วนที่ไม่สามารถพูดอธิบายแนวคิดการหาคำตอบของตนเองอย่างเป็นลำดับขั้นตอนได้ ในการจัดการเรียนรู้เรื่องสถิติ 2 ที่ผ่านมาพบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถอ่านและตีความข้อมูลจากกราฟหรือแผนภูมิได้ แต่ไม่สามารถเรียบเรียงเป็นคำพูดหรืออธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจได้สอดคล้องกับจีรนันท์ แก้วปินตา (2562) ที่พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ไม่สามารถเขียนแสดงวิธีทำในการแก้ปัญหาได้ อีกทั้งยังมีนักเรียนที่ไม่กล้า

นำเสนอหน้าชั้นเรียน ไม่สามารถแสดงความคิดเห็นหรืออธิบายขั้นตอนกระบวนการคิดของตนอย่างถูกต้องและชัดเจนได้ และนริศรา ธรรมนันตา (2563) ที่พบว่านักเรียนส่วนมากใช้ภาษาและสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ในขั้นตอนการแสดงวิธีทำไม่ถูกต้อง และไม่สามารถเขียนอธิบายหรือให้เหตุผลประกอบในการหาคำตอบได้อย่างสมบูรณ์ เมื่อผู้วิจัยปรับรูปแบบกิจกรรมในชั้นเรียนให้ผู้เรียนได้ฝึกการพูดและการเขียนอธิบายมากขึ้น กลับพบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่กล้าเขียนคำตอบเนื่องจากขาดความมั่นใจในตนเอง และขาดความกระตือรือร้นในการฝึกฝน ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาค้นคว้าเทคนิคหรือวิธีการสอนที่น่าจะสามารถเพิ่มความกระตือรือร้นให้กับผู้เรียนได้ กระตุ้นให้ผู้เรียนกล้าคิด กล้าตัดสินใจ หรือกล้าทดลองลงมือทำแบบฝึกฝนด้วยตนเองมากยิ่งขึ้น โดยสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2560) ได้ให้แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ไว้ในคู่มือการใช้หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ (กระทรวงศึกษาธิการ) ว่าการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ ครูผู้สอนต้องปรับรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการแสดงออกถึงความรู้หรือความคิดของนักเรียนมากขึ้น กล่าวคือจะต้องมีการปรับรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้จากการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้รับข้อมูลจากผู้สอนซึ่งเป็นผู้บรรยาย เป็นการจัดการเรียนรู้แบบ Active learning ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ มีกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมอภิปราย หรือได้ลงมือปฏิบัติ

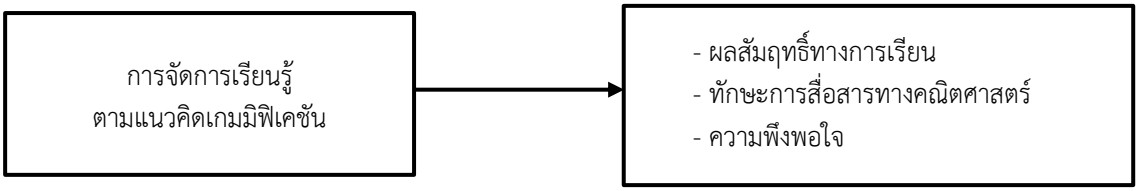
เกมมิฟิเคชัน (Gamification) เป็นแนวคิดหนึ่งที่ถูกนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active learning เป็นการนำแนวคิดและกลไกของเกมมาใช้ในการออกแบบกิจกรรมโดยไม่จำเป็นต้องใช้ตัวเกมหรือจัดให้มีกิจกรรมการเล่นเกม เพียงแต่นำแนวคิดมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นให้เกิดความสนใจและความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ ดังนั้นการนำแนวคิดเกมมิฟิเคชันมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จึงน่าจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมที่ผู้สอนคาดหวังได้ โดยอาจนำกลไกบางอย่างของเกมมาประยุกต์ใช้ เช่น คะแนน ระดับขั้น กระดานจัดอันดับ ความท้าทาย รางวัล การแข่งขัน และกฎกติกา ทั้งนี้การเลือกใช้กลไกหรือองค์ประกอบแต่ละอย่างผู้สอนควรคำนึงถึงความเหมาะสมกับเนื้อหา บริบทของวิชา และลักษณะของผู้เรียนด้วย จากงานวิจัยของมนธิรา ชื่นชมพุทธ (2563) ที่ศึกษาการพัฒนากิจกรรมคณิตศาสตร์ตามแนวคิดเกมิฟิเคชันเพื่อเสริมสร้างทักษะการสื่อสารและแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่านักเรียนมีทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์อยู่ในระดับมากขึ้นหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน จะเห็นได้ว่าเกมมิฟิเคชันจึงน่าจะมีส่วนช่วยส่งเสริมทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ลักษณะสำคัญของเกมมิฟิเคชันน่าจะช่วยส่งเสริมทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ของผู้เรียนได้ ดังที่เวชฤทธิ์ อังกนะภัทรขจร (2566) กล่าวถึงการพัฒนาทักษะการสื่อสารและการสื่อความหมายทางคณิตศาสตร์ ผู้สอนจะต้องจัดบรรยากาศชั้นเรียนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้อธิบายและแสดงแนวคิดร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมชั้น และกระตุ้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมและสื่อสารออกมาอย่างต่อเนื่อง

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันที่มีต่อทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เรื่อง สถิติ 2 ซึ่งผู้วิจัยคาดว่าการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคนี้จะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ มีความสนุกสนานในการทำกิจกรรมเพื่อฝึกฝนและพัฒนาตนเองให้มีทักษะการสื่อสารและสื่อความหมายทางคณิตศาสตร์ให้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติ 2 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน
2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน เรื่อง สถิติ 2 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติ 2 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2. นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันมีทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์หลังได้รับการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบรรหารแจ่มใสวิทยา 3 อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ปีการศึกษา 2568 จำนวน 584 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบรรหารแจ่มใสวิทยา 3 อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 1 ห้องเรียน โดยใช้การคำนวณขนาดตัวอย่างใช้โปรแกรม G*Power กำหนดค่าความคลาดเคลื่อนที่ระดับ .05 ค่าความเชื่อมั่น .95 ที่ขนาดอิทธิพล 0.8 ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่โปรแกรมคำนวณได้ไม่ต่ำกว่า 19 คน ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ 36 คน เป็นไปตามเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนด

2. ตัวแปร

2.1 ตัวแปรต้น คือ การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน

2.2 ตัวแปรตาม คือ

2.2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์

2.2.2 ทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์

2.2.3 ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน เรื่อง สถิติ 2

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน วิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติ 2 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

3.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง สถิติ 2 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

3.3 แบบทดสอบวัดทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ฉบับก่อนเรียนและหลังเรียน

3.4 แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน

4. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

4.1 แผนการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน จำนวน 8 แผน โดยดำเนินการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษามาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้ จากนั้นร่างแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน แล้วนำแผนการจัดการเรียนรู้เสนอและตรวจสอบโดยอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ และปรับปรุงก่อนนำไปใช้จริง โดยมีผลการประเมินคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้ เท่ากับ 4.40 อยู่ในระดับดีมาก

4.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติ 2 ฉบับก่อนเรียนและหลังเรียน ซึ่งเป็นข้อสอบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ โดยดำเนินการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นำแบบทดสอบเสนอและตรวจสอบโดยอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ คำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 และนำไปทดลองใช้เพื่อวิเคราะห์ค่าความยากง่าย มีค่าระหว่าง 0.22 – 0.78 อำนาจจำแนก มีค่าระหว่าง 0.30 – 0.90 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.84

4.3 แบบทดสอบวัดทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ฉบับก่อนเรียนและหลังเรียน ซึ่งเป็นข้อสอบแบบอัตนัย จำนวน 6 ข้อ ประกอบด้วยแบบทดสอบวัดทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ด้านการเขียน และแบบทดสอบวัดทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ด้านการพูด โดยดำเนินการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สร้างแบบทดสอบและเกณฑ์การให้คะแนน นำแบบทดสอบพร้อมเกณฑ์การให้คะแนนเสนอและตรวจสอบโดยอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ คำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 และนำไปทดลองใช้เพื่อวิเคราะห์ค่าความยากง่าย มีค่าระหว่าง 0.52 – 0.79 อำนาจจำแนก มีค่าระหว่าง 0.35 – 0.52 และมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.86

4.4 แบบสอบถามวัดความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน ซึ่งเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 10 ข้อ โดยดำเนินการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สร้างแบบสอบถามวัดความพึงพอใจ จากนั้นนำแบบวัดความพึงพอใจเสนอและตรวจสอบโดยอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ คำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีค่าเท่ากับ 1.00 และปรับปรุงก่อนนำไปใช้จริง

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน เรื่อง สถิติ 2 และเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

5.1 ผู้วิจัยยื่นหนังสือขอรับการพิจารณารับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เพื่อให้คณะกรรมการพิจารณารับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ และผู้วิจัยปฏิบัติตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ทั้ง 3 ข้อ

5.2 ก่อนเริ่มการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยจัดให้มีการทดสอบก่อนเรียนทั้งการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทดสอบวัดทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบทดสอบวัดทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ฉบับก่อนเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยใช้เวลาทำแบบทดสอบฉบับละ 50 นาที จากนั้นตรวจให้คะแนนโดยใช้เกณฑ์การให้คะแนน

5.3 ผู้วิจัยจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน 8 คาบเรียน คาบเรียนละ 50 นาที

5.4 หลังการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยจัดให้มีการทดสอบหลังเรียนทั้งการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทดสอบวัดทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบทดสอบวัดทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ฉบับหลังเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยใช้เวลาทำแบบทดสอบฉบับละ 50 นาที จากนั้นตรวจให้คะแนนโดยใช้เกณฑ์การให้คะแนน

5.5 ผู้วิจัยให้นักเรียนทำแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบรรหารแจ่มใสวิทยา 3 อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี และนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

6.1 นำคะแนนที่ได้จากการใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติ 2 มาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน โดยทดสอบสมมติฐานทางสถิติด้วยการทดสอบที (Dependent Sample t-test) แปลผลการวิเคราะห์ข้อมูล

6.2 นำคะแนนที่ได้จากการใช้แบบทดสอบวัดทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์มาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบผลคะแนนที่ได้จากการใช้แบบทดสอบวัดทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน โดยทดสอบสมมติฐานทางสถิติด้วยการทดสอบที (Dependent Sample t-test) แปลผลการวิเคราะห์ข้อมูล

6.3 นำคะแนนการประเมินความพึงพอใจมาวิเคราะห์และแปลผลความพึงพอใจของนักเรียน

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติ 2 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน

ผู้วิจัยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติ 2 ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน ด้วยค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยโปรแกรมทางสถิติ ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติ 2 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน

คะแนน	คะแนนเต็ม	n	$\bar{x}$	S.D.	t	p
ก่อนการจัดการเรียนรู้	20	36	4.75	4.11	19.916*	<.001
หลังการจัดการเรียนรู้	20	36	16.08	2.77		

*p < .05

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติ 2 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.75 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 23.75 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4.11 ผลสัมฤทธิ์หลังได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 16.08 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 80.42 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.77 โดยพบว่า ผลสัมฤทธิ์หลังได้รับการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 2 การเปรียบเทียบผลคะแนนที่ได้จากการใช้แบบทดสอบวัดทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน โดยทดสอบสมมติฐานทางสถิติด้วยการทดสอบที (Dependent Sample t-test)

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนที่ได้จากการใช้แบบทดสอบวัดทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติ 2 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน

คะแนน	คะแนนเต็ม	n	$\bar{x}$	S.D.	t	p
ก่อนการจัดการเรียนรู้	54	36	5.94	6.87	37.593*	<.001
หลังการจัดการเรียนรู้	54	36	48.75	3.94		

*p < .05

จากตารางที่ 2 พบว่า คะแนนที่ได้จากการใช้แบบทดสอบวัดทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน เรื่อง สถิติ 2 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.94 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 11.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 6.87 คะแนนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 48.75 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 90.28 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.94 โดยพบว่า คะแนนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้เป็นรายด้าน ดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบคะแนนที่ได้จากการใช้แบบทดสอบวัดทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ด้านการเขียน เรื่อง สถิติ 2 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน

รายการประเมิน	คะแนน	คะแนนเต็ม	n	$\bar{x}$	S.D.	t	p
1. การเขียนแสดงแนวคิดทางคณิตศาสตร์	ก่อนการจัดการเรียนรู้	15	36	1.92	2.59	25.463	<.001
	หลังการจัดการเรียนรู้	15	36	13.42	1.38		
2. การเขียนโดยใช้ภาษาและสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์	ก่อนการจัดการเรียนรู้	15	36	1.25	2.02	31.699	<.001
	หลังการจัดการเรียนรู้	15	36	13.89	1.39		
3. การเขียนแสดงขั้นตอนการหาคำตอบอย่างเป็นระบบ	ก่อนการจัดการเรียนรู้	15	36	0.75	1.36	33.041	<.001
	หลังการจัดการเรียนรู้	15	36	12.78	2.03		

จากตารางที่ 3 พบว่า คะแนนที่ได้จากการใช้แบบทดสอบวัดทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ด้านการเขียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยด้านการเขียนโดยใช้ภาษาและสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ มีผลต่างค่าเฉลี่ยสูงที่สุด เท่ากับ 12.64 คะแนน ด้านการเขียนแสดงขั้นตอนการหาคำตอบอย่างเป็นระบบมีผลต่างค่าเฉลี่ยเท่ากับ 12.03 คะแนน และด้านการเขียนแสดงแนวคิดทางคณิตศาสตร์ มีผลต่างค่าเฉลี่ยเท่ากับ 11.5 คะแนน

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบคะแนนที่ได้จากการใช้แบบทดสอบวัดทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ด้านการพูด เรื่อง สถิติ 2 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน

รายการประเมิน	คะแนน	คะแนนเต็ม	n	$\bar{x}$	S.D.	t	p
1. การพูด อธิบาย หรือนำเสนอแนวคิดของตนในการหาคำตอบทางคณิตศาสตร์	ก่อนการจัดการเรียนรู้	3	36	0.94	0.95	12.921	<.001
	หลังการจัดการเรียนรู้	3	36	3.00	0.00		
2. การพูดหรืออธิบายโดยใช้ภาษาทางคณิตศาสตร์	ก่อนการจัดการเรียนรู้	3	36	0.31	0.52	24.912	<.001
	หลังการจัดการเรียนรู้	3	36	2.83	0.38		
3. การพูดหรืออธิบายขั้นตอนการหาคำตอบอย่างเป็นระบบ	ก่อนการจัดการเรียนรู้	3	36	0.81	0.82	15.018	<.001
	หลังการจัดการเรียนรู้	3	36	2.83	0.38		

จากตารางที่ 4 พบว่า คะแนนที่ได้จากการใช้แบบทดสอบวัดทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ด้านการพูดหลังได้รับการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยด้านการพูดหรืออธิบายโดยใช้ภาษาทางคณิตศาสตร์ มีผลต่างค่าเฉลี่ยสูงที่สุด เท่ากับ 2.52 คะแนน ด้านการพูด อธิบาย หรือนำเสนอแนวคิดของตนในการหาคำตอบทางคณิตศาสตร์มีผลต่างค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.06 คะแนน และด้านการพูดหรืออธิบายขั้นตอนการหาคำตอบอย่างเป็นระบบ มีผลต่างค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.02 คะแนน

ตอนที่ 3 การศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน เรื่อง สถิติ 2 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ผู้วิจัยศึกษาระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน ด้วยค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตารางที่ 5 ผลการศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน เรื่อง สถิติ 2 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับคุณภาพ
ด้านกิจกรรมการเรียนรู้			
กิจกรรมการเรียนรู้มีความน่าสนใจ ทำให้นักเรียนอยากมีส่วนร่วม	4.64	0.59	มากที่สุด
กิจกรรมการเรียนรู้ช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหามากขึ้น	4.44	0.77	มากที่สุด
กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักเรียนรู้สึกมีแรงผลักดันในการเรียนรู้	4.53	0.77	มากที่สุด
กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้นักเรียนมีการสื่อสารระหว่างกันและกัน	4.75	0.44	มากที่สุด
นักเรียนมีความสุขที่ได้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้	4.64	0.72	มากที่สุด
ด้านครูผู้สอน			
ครูผู้สอนอธิบายชี้แจงเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้อย่างชัดเจน	4.69	0.58	มากที่สุด
ครูผู้สอนมีการช่วยเหลือนักเรียนระหว่างการจัดการเรียนรู้	4.75	0.55	มากที่สุด
ครูผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงแนวคิดหรือความคิดเห็น	4.69	0.67	มากที่สุด
ด้านการวัดและประเมินผล			
นักเรียนเข้าใจวิธีการวัดและประเมินผลอย่างชัดเจน	4.61	0.77	มากที่สุด
นักเรียนได้รับคำแนะนำที่ช่วยให้นักเรียนสามารถนำไปพัฒนาตัวเองได้	4.67	0.63	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวมความพึงพอใจ	**4.64**	**0.09**	

จากตารางที่ 5 พบว่า พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบรรหารแจ่มใสวิทยา 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันมีความพึงพอใจต่อการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติ 2 คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.64 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.09 อยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด โดยรายการประเมินที่มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจสูงสุดเท่ากันสองรายการคือ กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้นักเรียนมีการสื่อสารระหว่างกันและกัน และครูผู้สอนมีการช่วยเหลือนักเรียนระหว่างการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.75

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

จากผลการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติ 2 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังได้รับการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีคะแนนเฉลี่ย 16.08 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 80.42 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.77 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันเป็นการนำแนวคิดและกลไกของเกมมาใช้ในการออกแบบกิจกรรมโดยไม่จำเป็นต้องใช้ตัวเกมหรือจัดให้มีกิจกรรมการเล่นเกม เพียงแต่นำแนวคิดมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นให้เกิดความสนใจและความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้ อีกทั้งการที่ผู้วิจัยเลือกใช้คะแนน ระดับขั้น กระดานจัดอันดับ ความท้าทาย รางวัล การแข่งขัน และกฎกติกา เป็นองค์ประกอบสำคัญในการออกแบบกิจกรรมน่าจะมีส่วนกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้สึกอยากมีส่วนร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้องค์ประกอบคะแนนและระดับขั้นจะทำให้ผู้เรียนทุกคนมีโอกาสประสบความสำเร็จและบรรลุเป้าหมายสูงสุดได้ ไม่จำเป็นต้องมีผู้ชนะเพียงคนเดียว การได้รับความสำเร็จย่อยทีละขั้นจะทำให้ผู้เรียนรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองและอยากมีส่วนร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้ (Huang & Soman, 2013 อ้างใน สสวท. 2562: 28-30) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของชนัตถ์ พูนเดช (2563) ที่พบว่านักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยแนวคิดเกมมิฟิเคชันมีพฤติกรรมการเรียนที่ตั้งใจฟัง มีสมาธิ มีส่วนร่วมในชั้นเรียน และมีความสนุกสนานใน

การเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ไม่ได้ใช้แนวคิดเกมมิฟิเคชัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Maryana (2024) ที่ทำการศึกษาผลของเกมมิฟิเคชันต่อการมีส่วนร่วมและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์หลังเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และเมื่อเปรียบเทียบภายในกลุ่มทดลองยังพบว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 สะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ สอดคล้องกับงานวิจัยของชนาภัทร์ สุทธิพันธ์ (2564) ที่พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเกมมิฟิเคชัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และงานวิจัยของปวริศร์ ศรีทะแก้ว (2564) ที่พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบเรียนเป็นคู่ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันของนักเรียนสูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้แบบเรียนเป็นคู่ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน และสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้การศึกษาของธนะรัชต์ ไชยรัชต์ (2563) ยังพบว่าการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันสามารถพัฒนาการเรียนของนักเรียนและผลการเรียนรู้ในวิชาคณิตศาสตร์ได้มากกว่าการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลการศึกษาเปรียบเทียบทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน พบว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันมีคะแนนทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์หลังได้รับการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 48.75 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 90.28 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.94 และเมื่อปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์เป็นรายด้านพบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์หลังได้รับการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้ทั้งด้านการเขียนและด้านการพูด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกองค์ประกอบ โดยองค์ประกอบด้านการเขียนโดยใช้ภาษาและสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์มีผลต่างค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ตามด้วยองค์ประกอบด้านการเขียนแสดงขั้นตอนการหาคำตอบอย่างเป็นระบบ และองค์ประกอบด้านการเขียนแสดงแนวคิดทางคณิตศาสตร์ และเมื่อพิจารณาองค์ประกอบด้านการพูดพบว่า องค์ประกอบด้านการพูดหรืออธิบายโดยใช้ภาษาทางคณิตศาสตร์มีผลต่างค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ตามด้วยองค์ประกอบด้านการพูด อธิบาย หรือนำเสนอแนวคิดของตนในการหาคำตอบทางคณิตศาสตร์ และองค์ประกอบด้านการพูดหรืออธิบายขั้นตอนการหาคำตอบอย่างเป็นระบบ เนื่องจากผู้วิจัยได้ออกแบบเกมมิฟิเคชันนี้โดยเน้นให้ผู้เรียนต้องตอบคำถามในห้องเรียน ไม่เพียงเฉพาะคำตอบ แต่ผู้เรียนจะต้องอธิบายแนวคิดของตน ลำดับขั้นตอนการหาคำตอบพร้อมเหตุผลประกอบโดยพยายามใช้คำและภาษาทางคณิตศาสตร์ให้ถูกต้องอย่างสม่ำเสมอ เมื่อผู้เรียนสามารถทำได้ดี ผู้วิจัยใช้วิธีการเสริมแรงโดยใช้แต้มหรือคะแนนในเกมมิฟิเคชัน หากผู้เรียนไม่สามารถพูดอธิบายได้ หรือพูดอธิบายโดยใช้ภาษาทางคณิตศาสตร์ที่ไม่ถูกต้อง อธิบายลำดับขั้นตอนไม่เป็นระบบ ผู้วิจัยจะคอยให้คำแนะนำโดยใช้คำถามชี้นำให้ผู้เรียนได้คิดตามและหาคำตอบได้ด้วยตนเอง หรือในบางครั้งผู้วิจัยจำเป็นต้องแก้ไขคำหรือภาษาทางคณิตศาสตร์ให้ถูกต้องในทันที เพื่อเป็นแนวทางที่ถูกต้องสำหรับผู้เรียนคนอื่น ๆ ในชั้นเรียนด้วยเช่นกัน และในด้านการเขียนผู้วิจัยใช้ตัวอย่าง แบบฝึกหัดในชั้นเรียน รวมถึงข้อสอบเก็บคะแนนที่เป็นอัตนัย เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การเขียนแสดงแนวคิดและขั้นตอนการหาคำตอบอย่างเป็นระบบโดยใช้ภาษาและสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ที่ถูกต้อง ผู้วิจัยมีการมอบหมายงานที่เป็นการเขียนแสดงแนวคิดและแสดงวิธีทำทั้งในห้องเรียนและมอบหมายเป็นการบ้านเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ โดยผู้วิจัยคอยให้คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือในขณะที่ผู้เรียนกำลังพยายามทำด้วยตนเอง มีการตรวจการบ้านโดยให้คำแนะนำในการแก้ไขให้ถูกต้องแก่ผู้เรียนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ สอดคล้องกับแนวทางในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการสื่อสารและการสื่อความหมายทางคณิตศาสตร์ของสาขาคณิตศาสตร์มัธยมศึกษา สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2560) ที่ได้ให้แนวทางไว้ว่าการพัฒนาทักษะการสื่อสารและการสื่อความหมายทางคณิตศาสตร์ควรดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง โดยผสานอยู่ในทุกขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดอย่างมีเหตุผลอยู่เสมอเมื่อพบปัญหา เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นของตนเองและลงมือปฏิบัติ โดยมีผู้สอนคอยให้คำแนะนำในส่วนของการสื่อสารและการสื่อความหมายให้ถูกต้อง และสอดคล้องกับเวชฤทธิ์ อังกนะภัทรขจร (2566) ที่กล่าวถึงแนวทางในการพัฒนาทักษะและกระบวนการสื่อสารและการสื่อความหมายทางคณิตศาสตร์ว่าผู้สอนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดไตร่ตรองและอธิบายแนวคิดหรือวิธีการทางคณิตศาสตร์ของตนผ่านกระบวนการอ่านพูดเขียนและการนำเสนอ จัดบรรยากาศชั้นเรียนที่มีการส่งเสริมให้นักเรียนได้มีการอธิบาย อภิปราย และแสดงเหตุผลร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างเพื่อนร่วมชั้น ซึ่งจะทำให้นักเรียนได้สื่อสารกันมากขึ้น นำไปสู่การเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งในความคิดของตนเอง ซึ่งสอดล้องกับงานวิจัยของมนธิรา ชื่นชมพุทธ (2563) ที่ศึกษาการพัฒนากิจกรรมคณิตศาสตร์ตามแนวคิดเกมมิฟิ

เคชันเพื่อเสริมสร้างทักษะการสื่อสารและแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่านักเรียนมีทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์อยู่ในระดับมากขึ้นหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน

จากผลการศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน เรื่อง สถิติ 2 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันมีความพึงพอใจเฉลี่ยเท่ากับ 4.64 อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านครูผู้สอน และด้านการวัดและประเมินผล โดยรายการประเมินที่มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจสูงสุดเท่ากันสองรายการคือกิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้นักเรียนมีการสื่อสารระหว่างกันและกัน และครูผู้สอนมีการช่วยเหลือนักเรียนระหว่างการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.75 ทั้งนี้อาจเป็นผลจากการที่ผู้วิจัยมีการกำหนดกฎกติกาซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักของเกมมิฟิเคชันในงานวิจัยนี้โดยกำหนดให้มีการแลกเปลี่ยนไอเทมระหว่างกันได้ตามความพึงพอใจของตน ส่งผลให้ผู้เรียนต้องใช้ความพยายามในการสื่อสาร เจรจาต่อรองเพื่อให้บรรลุข้อตกลงระหว่างกัน นอกจากนี้ผู้วิจัยมีการใช้กลไกความท้าทายในเกมมิฟิเคชัน ให้ผู้เรียนทุกคนได้รับผลกระทบเดียวกัน บางครั้งต้องมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ร่วมมือกันแก้ปัญหา และบางครั้งอาจมีการแข่งขันกันเล็กน้อยเกิดขึ้นในระหว่างกิจกรรม ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กัน ส่งผลให้เกิดบรรยากาศการเรียนที่มีชีวิตชีวาและเอื้อต่อการสื่อสาร สอดคล้องกับแนวคิดของ Vygotsky (1978) ที่ระบุว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ดีผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการร่วมมือกันระหว่างผู้เรียน อีกรายการประเมินที่ได้รับความพึงพอใจสูงสุดคือครูผู้สอนมีการช่วยเหลือนักเรียนระหว่างการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากในระหว่างจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงแนวคิดหรือความคิดเห็นของตนโดยเคารพต่อความคิดเห็นของผู้เรียนเสมอพร้อมกับการสอดแทรกคำแนะนำเพิ่มเติมหรือใช้คำถามชี้นำเพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถคิดเรียบเรียงและแสดงแนวคิดออกมาได้อย่างถูกต้อง จากนั้นผู้วิจัยจะใช้การเสริมแรงทางบวกทั้งในรูปแบบคำชมและการใช้แต้มหรือคะแนนในเกมมิฟิเคชัน ทำให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจกับการประสบความสำเร็จของตนเอง สอดคล้องกับแนวคิดของ Lee and Hammer (2011) ที่กล่าวถึงการใช้เกมมิฟิเคชันกับการจัดการเรียนรู้ว่าเกมมิฟิเคชันสามารถสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ให้รางวัลกับความพยายามของผู้เรียน ลดเวลาของการให้ข้อมูลป้อนกลับ กล่าวคือครูผู้สอนอาจใช้การเสริมแรงร่วมกับการให้ผลสะท้อนกลับแก่นักเรียนในทันที ออกแบบและจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน ทำให้นักเรียนรู้สึกได้รับการดูแลและไม่ถูกทอดทิ้งในระหว่างกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งช่วยลดความวิตกกังวลและส่งเสริมให้นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้มากขึ้น และยังสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงศึกษาธิการ (2555: 62-63) ที่ระบุว่าครูและนักเรียนจะต้องมีความตั้งใจที่จะรับสารและมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ดังนั้นครูจึงควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมอย่างกระฉับกระเฉง (Active participation) เปิดโอกาสให้มีการซักถาม เสนอแนวคิดหรือเหตุผลที่แตกต่าง หรือการได้ลงมือปฏิบัติ ให้ผู้เรียนมีโอกาสได้รับทราบผลการกระทำในทันที (Immediate feedback) ผู้เรียนได้รับคำติชมวิพากษ์วิจารณ์หรือคำแนะนำในทันทีที่มีโอกาส ให้ผู้เรียนได้รับความรู้สึกภาคภูมิใจ และมีประสบการณ์ที่เป็นความสำเร็จ (Success expression) ใช้การท้าทายให้ผู้เรียนได้คิดหรือลงมือทำด้วยตนเอง ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจเมื่อสามารถทำได้สำเร็จ

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้สอนควรทำความเข้าใจองค์ประกอบของเกมมิฟิเคชันนี้ก่อนนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทชั้นเรียน และควรสังเกตผู้เรียน ควบคุมบรรยากาศชั้นเรียนในกิจกรรมที่มีการแข่งขันสูง เพื่อไม่ให้ผู้เรียนบางส่วนเกิดความวิตกกังวลมากเกินไป

2. ควรศึกษาการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันกับเนื้อหาคณิตศาสตร์เรื่องอื่น ๆ เช่น พหุนาม การแยกตัวประกอบพหุนาม หรือเพื่อพัฒนาทักษะทางคณิตศาสตร์ด้านอื่น ๆ รวมถึงศึกษาเทคนิคหรือวิธีการสอนอื่นที่ส่งเสริมทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

จีรนันท์ แก้วปินตา. (2562). **การส่งเสริมทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การสืบเสาะหาความรู้เป็นกลุ่ม**. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ชนัตถ์ พูนเดช, ธนิตา เลิศพรกุลรัตน์,. (2563, เมษายน - มิถุนายน). **การศึกษานวัตกรรมการเรียนรู้ด้วยแนวคิดเกมมิฟิเคชัน**. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 22(2), 84-97.

ชนาภัทร์ สุทธิพันธ์. (2564). **การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเกมมิฟิเคชัน เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่องความน่าจะเป็น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4**. The New Viridian Journal of Arts, Humanities and Social Sciences, 1(5), 11.

ธนะรัชต์ ไชยรัชต์. (2563). **การใช้เกมมิฟิเคชันในการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เพื่อส่งเสริมการรับรู้ความสามารถการมีเป้าหมายในการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ : กรณีศึกษานักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในเขตกรุงเทพมหานคร**. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นริศรา ธรรมนันตา. (2563, กันยายน - ธันวาคม). **ความสามารถในการสื่อสารทางคณิตศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในชั้นเรียนที่ใช้การเรียนรู้ที่เน้นปัญหาเป็นฐาน**. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 31(3), 81-98.

ปวริศร์ ศรีทะแก้ว. (2564). **ผลการจัดการเรียนรู้แบบเรียนเป็นคู่ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการตั้งปัญหาทางคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5.** มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

มนธิรา ชื่นชมพุทธ. (2563). **การพัฒนากิจกรรมคณิตศาสตร์ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชันเพื่อเสริมสร้างทักษะการสื่อสารและแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3**. ศึกษาศาสตร์สารมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 4(2), 98-110.

เวชฤทธิ์ อังกนะภัทรขจร. (2566). **การสอนเพื่อพัฒนามโนทัศน์และทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์**. กรุงเทพฯ : จรัญสนิทวงศ์การพิมพ์.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). **ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : 3-คิว มีเดีย.

Lee, J. J., & Hammer, J. (2011). **Gamification in education: What, how, why bother?.** Academic Exchange Quarterly, 15(2), 1-5.

Maryana, M. a. H., Chandra and Rahmi, Hanifatul,. (2024). **The Impact of Gamification on Student Engagement and Learning Outcomes in Mathematics Education**. International Journal of Business, Law, and Education, 5, 1697-1708.

Vygotsky, L.S. (1978). **Mind in society:The developmental of higher psychological process**. Cambridge, MA: Harvard University Press.

การศึกษาภาวะผู้นำแบบคล่องตัวของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2

THE STUDY OF AGILE LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER NAKHON RATCHASIMA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

เพ็ญนภา ฉลาดเขียว[1], กิตติ วงษ์ชวลิตกุล[2]
มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล
Pennapa Chaladkhiaw[1], Kitti Vongchavalitkul[2]
Vongchavalitkul University
Corresponding Author E-mail : pennapa_cha@vu.ac.th[1], kitti_von@vu.ac.th[2]

(Received : February 25, 2026; Edit : March 12, 2026; accepted : March 14, 2026)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำแบบคล่องตัวของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 2) เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำแบบคล่องตัวของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 120 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามแบบประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม 0.80 – 1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นโดยรวมทั้งฉบับเท่ากับ 0.98 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อหาความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe's method) ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำแบบคล่องตัวของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=4.08, S.D.= 0.76) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วม ($\bar{X}$=4.13, S.D.=0.79) ด้านการทำงานเป็นทีม ($\bar{X}$=4.11, S.D.=0.76)ด้านความสามารถในการตัดสินใจ ($\bar{X}$=4.06, S.D.=0.75) และด้านความสามารถในการปรับตัว ($\bar{X}$=4.03, S.D.=0.74) ตามลำดับ 2) การเปรียบเทียบภาวะผู้นำแบบคล่องตัวของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามประสบการณ์ทำงานของผู้บริหาร พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์การบริหารต่างกัน มีภาวะผู้นำแบบคล่องตัว โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) การเปรียบเทียบภาวะผู้นำแบบคล่องตัวของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามขนาดสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารที่มีขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีภาวะผู้นำแบบคล่องตัวในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน โดยผู้บริหารที่มีขนาดสถานศึกษาขนาดกลางขึ้นไป ($\bar{X}$=4.16, S.D.=0.77)มีภาวะผู้นำแบบคล่องตัวสูงกว่าผู้บริหารที่มีขนาดสถานศึกษาขนาดเล็ก ($\bar{X}$=4.02, S.D.=0.68) ในทุกด้าน

คำสำคัญ: ผู้บริหารสถานศึกษา, ภาวะผู้นำแบบคล่องตัว

Abstract

The purposes of this research were: 1) examine the level of agile leadership among school administrators under the Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 2 and 2) perform a comparative analysis of these leadership levels based on work experience and school size. The sample comprised 120 school administrators during the 2025 academic year, selected via stratified random sampling. Data collection was conducted using a 5-point Likert scale questionnaire, which demonstrated an Index of Item-Objective Congruence (IOC) between 0.80 and 1.00 and an overall reliability coefficient of 0.98. Statistical analysis included frequency, percentage, mean ($\bar{X}$) and standard deviation (S.D.), while hypothesis testing was executed using One-way Analysis of Variance (ANOVA) and Scheffé's post-hoc comparison method. The empirical findings revealed that:1) the agile leadership of school administrators was overall at a high level ($\bar{X}$=4.08, S.D.= 0.76), with all sub-dimensions also rated highly, specifically participation ($\bar{X}$ =4.13, S.D.=0.79), teamwork ($\bar{X}$ =4.11, S.D.=0.76), decision-making competence ($\bar{X}$=4.06, S.D.=0.75), and adaptability ($\bar{X}$=4.03, S.D.=0.74), respectively 2) school administrators with varying levels of professional experience exhibited statistically significant differences in agile leadership across all dimensions at the .05 level and 3) no significant disparity in agile leadership was observed among administrators from different school sizes, either in the overall or individual dimensions Administrators in medium-sized schools and larger ($\bar{X}$=4.16, S.D.=0.77) exhibited significantly higher levels of agile leadership across all dimensions compared to those in small-sized schools ($\bar{X}$=4.02, S.D.=0.68)

Keywords : Agile Leadership, School Administrators

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ระบบเศรษฐกิจฐานนวัตกรรมภายใต้โมเดล **Thailand** 4.0 ส่งผลให้ระบบการศึกษาต้องเร่งปฏิรูปเพื่อสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีสมรรถนะสูง (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 จึงกำหนดทิศทางเชิงยุทธศาสตร์ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการปรับตัวและเรียนรู้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานตามนโยบายต้องเผชิญกับอุปสรรคจากสภาวะ **VUCA World** ที่เต็มไปด้วยความผันผวน (**Volatility**) ความไม่แน่นอน (**Uncertainty**) ความซับซ้อน (**Complexity**) และความคลุมเครือ (**Ambiguity**) (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2567) สภาวะดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าโครงสร้างการบริหารสถานศึกษาแบบรวมศูนย์หรือการสั่งการตามลำดับชั้น (**Bureaucratic Hierarchy**) ขาดความยืดหยุ่นและไม่สามารถตอบสนองต่อวิกฤตการณ์หรือโอกาสใหม่ๆ ได้ทันท่วงที ในบริบทนี้ภาวะผู้นำแบบคล่องตัว (**Agile Leadership**) จึงเป็นมโนทัศน์สำคัญในการบริหารสถานศึกษายุคใหม่ โดยเน้นสมรรถนะการปรับตัวเชิงกลยุทธ์ (**Strategic Agility**) การเรียนรู้จากประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง (**Learning Agility**) และการสร้างวัฒนธรรมการทำงานแบบบูรณาการที่เอื้อต่อการสร้างนวัตกรรม (**Joiner & Josephs,** 2007) ในบริบทของสถานศึกษา ภาวะผู้นำแบบคล่องตัว (**Agile Leadership**) จึงก้าวพ้นขอบเขตของแนวคิดทางธุรกิจสู่การเป็นแนวปฏิบัติที่มุ่งเน้น **'ความยืดหยุ่นเชิงปฏิบัติการ'** เช่น การปรับเปลี่ยนแผนการจัดการเรียนรู้ให้สอดรับกับวิกฤตการณ์หรือโอกาสใหม่ๆ ได้อย่างทันท่วงที การให้อำนาจการตัดสินใจแก่ครูผู้สอนเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในชั้นเรียน และการสร้างกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงที่เน้นการสะท้อนคิด (**Reflection**) อย่างต่อเนื่อง ผู้นำที่มีความคล่องตัวจึงเปรียบเสมือนผู้ออกแบบระบบนิเวศการเรียนรู้ที่พร้อมรับมือกับความหลากหลายและความผันผวนได้อย่างยั่งยืน

บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ถือเป็นพื้นที่ที่มีความน่าสนใจเชิงวิชาการอย่างยิ่ง เนื่องจากสภาวะแวดล้อมมี ความหลากหลายเชิงบริบท (**Contextual Diversity**) อย่างมีนัยสำคัญ พื้นที่รับผิดชอบครอบคลุมทั้งเขตอำเภอที่เป็นฐานการผลิตทางอุตสาหกรรมและอำเภอที่เป็นสังคมเกษตรกรรมห่างไกล ส่งผลให้สถานศึกษาแต่ละแห่งเผชิญกับความท้าทายที่แตกต่างกัน ทั้งในด้านความพร้อมของทรัพยากรทางการศึกษาและช่องว่างทางดิจิทัล (**Digital Divide**) และเมื่อพิจารณาจากแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2, 2567) ที่มุ่งเน้นยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดให้สอดคล้องกับเป้าหมายระดับประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (**AI**) ในการจัดการเรียนการสอน อย่างไรก็ตามการจะขับเคลื่อนนโยบายอันยิ่งใหญ่นี้ให้บรรลุผลสำเร็จในบริบทที่มีความซับซ้อนและหลากหลายของแต่ละโรงเรียนนั้น จำเป็นต้องอาศัยพลังจากภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการดำเนินงาน

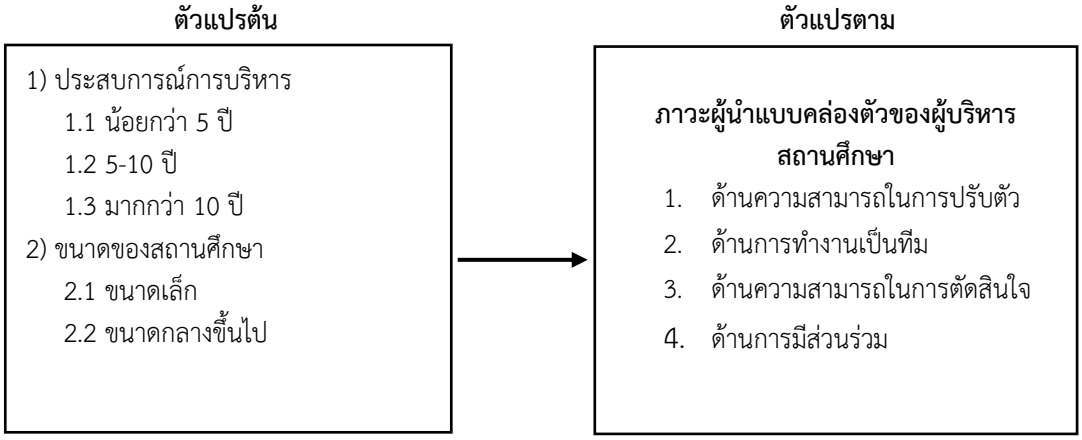
ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาภาวะผู้นำแบบคล่องตัวของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 เพื่อศึกษาภาวะผู้นำแบบคล่องตัวของผู้บริหาร โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการพัฒนาแนวทางการบริหารงานสถานศึกษาให้สอดคล้องกับยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำแบบคล่องตัวของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2
2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำแบบคล่องตัวของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์การบริหาร และขนาดสถานศึกษา

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ศึกษาภาวะผู้นำแบบคล่องตัวของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบคล่องตัวของผู้บริหารสถานศึกษา Hermansyah, Harapan Tua, Mayarni (2005), Alexander Krieg (2019), Nick Horney, Bill Pasmore & Tom O'Shea (2010), Christopher Klopper & Donna Pendergast (2017), N. Bushuyeva, D. Bushuiev, V. Bushuyeva (2021), Necati Çobanoğlu & Selçuk Demir (2022), Gökçe Özdemir (2023), Filiz Çalışkan Yılmaz & Mustafa Özgenel (2023), Barrett-Maitland et al. (2024), Riccardo Rialtia, Raffaele Filieri (2024), ธนพล ก่อฐานะ (2568) and Edy Rakhmadi, Arin Ika Puspitaningsih & Rody Putra Sartika (2025) จำแนกออกเป็นด้าน ได้แก่ 1) ด้านความสามารถในการปรับตัว 2) ด้านการทำงานเป็นทีม 3) ด้านความสามารถในการตัดสินใจ และ4) ด้านการมีส่วนร่วม จากแนวคิดดังกล่าวสามารถแสดงเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. ภาวะผู้นำแบบคล่องตัวของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 อยู่ในระดับมาก

2. ภาวะผู้นำแบบคล่องตัวของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์การบริหาร และขนาดสถานศึกษา แตกต่างกัน มีภาวะผู้นำแบบคล่องตัวแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวนทั้งหมด 174 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 120 คน

ตัวแปร

1. ตัวแปรต้น (Independent Variable) ได้แก่ ประสบการณ์การบริหาร จำแนกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย น้อยกว่า 5 ปี 5-10 ปีและมากกว่า 10 ปี ขนาดของสถานศึกษา จำแนกเป็น 2 ขนาด ประกอบด้วย ขนาดเล็กและขนาดกลางขึ้นไป

2. ตัวแปรตาม (Depending Variable) ได้แก่ ภาวะผู้นำแบบคล่องตัวของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความสามารถในการปรับตัว 2) ด้านการทำงานเป็นทีม 3) ด้านความสามารถในการตัดสินใจ 4) ด้านการมีส่วนร่วม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา และครูหัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ลักษณะเป็นแบบ สำรวจรายการ (Check

List) ประกอบด้วย ประสบการณ์การบริหารและขนาดของโรงเรียนของผู้บริหาร

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบคล่องตัวของผู้บริหาร สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ได้แก่ 1) ความสามารถในการปรับตัว 2) การทำงานเป็นทีม 3) ความสามารถในการตัดสินใจ 4) ความร่วมมือ เป็นแบบมาตรา ส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale)

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามในการวิจัย ดำเนินการมีรายละเอียดตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาหลักการ ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำผลการศึกษามาสร้างแบบสอบถาม

2. กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือ

3. ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert, 1932) โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้ 5 หมายถึง ปฏิบัติในระดับมากที่สุด, 4 หมายถึง ปฏิบัติในระดับมาก, 3 หมายถึง ปฏิบัติในระดับปานกลาง, 2 หมายถึง ปฏิบัติในระดับน้อย และ 1 หมายถึง ปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

4. เสนอตารางเครื่องมือต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะ

5.นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแล้วเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและความถูกต้องด้านภาษา โดยประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์ (IOC) ซึ่งได้ดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามรวมทั้งฉบับเท่ากับ 0.80-1.00

6. นำเครื่องมือไปทดลองใช้ (Try out) เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของครอนบาค (Cronbach, 1990 : 202-204) กับผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำผลการทดลองมาใช้คำนวณเพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าครอนบาก (Cronbach'sAlpha) โดยภาพรวมทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.98 และรายด้านมีค่าอยู่ระหว่าง 0.94 – 0.98 จึงนำไปใช้(บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยใต้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1.ประสานงานกับคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล เพื่อทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 120 คน

2. ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปยังสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ที่ได้กำหนดเป็นกลุ่มตัวอย่างทางออนไลน์ โดยการส่ง QR Code แบบสอบถาม ไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และให้ตอบกลับภายใน 15 วัน

3. ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลใช้ Google from โดยการส่ง QR Code เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 และรับแบบสอบถามตอบกลับด้วย Google from

4. ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ปฏิบัติตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยขออนุญาตจากคณะกรรมการจริยธรรมของมหาวิทยาลัยก่อนดำเนินการ พร้อมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอน และสิทธิของผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้การเข้าร่วมเป็นไปโดยสมัครใจ ข้อมูลทั้งหมดจะถูกเก็บเป็นความลับ รายงานผลในภาพรวม และทำลายข้อมูลส่วนบุคคลหลังเสร็จสิ้นการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาค่าทางสถิติโดยใช้โปรแกรม คอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ดังนี้

1.วิเคราะห์แบบสอบถาม ตอนที่ 1 เกี่ยวกับ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบ แบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และ หาค่าร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์แบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบคล่องตัวของผู้บริหาร สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และ ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้สถิติใช้สถิติ t-test Independent Samples สำหรับตัวแปรที่มี 2 กลุ่ม และ F-test แบบ One Way ANOVA สำหรับตัวแปรที่มี 3 กลุ่ม เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยวิธีการของ Schetfe's Method

ผลการวิจัย

1. ภาวะผู้นำแบบคล่องตัวของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านความสามารถในการตัดสินใจ และด้านความสามารถในการปรับตัว ตามลำดับ

ตารางที่ 1 ภาวะผู้นำแบบคล่องตัวของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้าน

ภาวะผู้นำแบบคล่องตัวของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1) ด้านความสามารถในการปรับตัว	4.03	0.74	มาก	4
2) ด้านการทำงานเป็นทีม	4.11	0.76	มาก	2
3) ด้านความสามารถในการตัดสินใจ	4.06	0.75	มาก	3
4) ด้านการมีส่วนร่วม	4.13	0.79	มาก	1
รวม	4.08	0.76	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำแบบคล่องตัวของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ในภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด โดยอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือด้านการทำงานเป็นทีม โดยอยู่ในระดับมาก และด้านความสามารถในการปรับตัว มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด แต่อยู่ในระดับมากเช่นกัน

2. การเปรียบเทียบภาวะผู้นำแบบคล่องตัวของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามประสบการณ์ทำงานของผู้บริหาร และขนาดสถานศึกษา

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำแบบคล่องตัวของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์บริหาร โดยภาพรวมและรายด้าน

ภาวะผู้นำแบบคล่องตัว	ประสบการณ์การบริหาร					
	น้อยกว่า 5 ปี		5 – 10 ปี		มากกว่า 10 ปี	
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.
1. ด้านความสามารถในการปรับตัว	3.12	0.54	4.19	0.55	4.48	0.41
2. ด้านการทำงานเป็นทีม	3.23	0.67	4.25	0.53	4.55	0.48
3. ด้านความสามารถในการตัดสินใจ	3.26	0.66	4.16	0.57	4.48	0.49
4. ด้านการมีส่วนร่วม	3.25	0.69	4.26	0.60	4.60	0.49
รวม	3.21	0.57	4.22	0.53	4.52	0.41

จากตาราง 2 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน เมื่อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ประสบการณ์การบริหารมากกว่า 10 ปี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ ประสบการณ์การบริหาร 5 - 10 ปี และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ประสบการณ์การบริหารน้อยกว่า 5 ปี

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำแบบคล่องตัวของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์การบริหารโดยภาพรวมและรายด้าน

ภาวะผู้นำแบบคล่องตัวของผู้บริหารสถานศึกษา	แหล่งความแปรปรวน	ss	df	MS	F	Sig.
1. ด้านความสามารถในการปรับตัว	ระหว่างกลุ่ม	36.61	2	18.30	74.63*	0.00
	ภายในกลุ่ม	28.70	117	0.25		
	รวม	65.30	119			
2. ด้านการทำงานเป็นทีม	ระหว่างกลุ่ม	34.05	2	17.03	56.26*	0.00
	ภายในกลุ่ม	35.41	117	0.30		
	รวม	69.46	119			
3. ด้านความสามารถในการตัดสินใจ	ระหว่างกลุ่ม	29.15	2	14.58	45.41*	0.00
	ภายในกลุ่ม	37.56	117	0.32		

	รวม	66.71	119			
4. ด้านการมีส่วนร่วม	ระหว่างกลุ่ม	35.20	2	17.60	52.08*	0.00
	ภายในกลุ่ม	39.53	117	0.34		
	รวม	74.73	119			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	33.67	2	16.84	68.89*	0.00
	ภายในกลุ่ม	28.60	117	0.24		
	รวม	62.27	119			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียวเพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำแบบคล่องตัวของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์การบริหารในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ่ ปรากฏผลดังตารางที่ 4-7

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบรายคู่ในภาพรวมจำแนกตามประสบการณ์การบริหาร

ประสบการณ์การบริหาร	$\bar{x}$	ความแตกต่างของค่าเฉลี่ย		
		น้อยกว่า 5 ปี	5 – 10 ปี	มากกว่า 10 ปี
		3.21	4.22	4.52
น้อยกว่า 5 ปี	3.21	-	1.01*	1.31*
5 – 10 ปี	4.22		-	0.30*
มากกว่า 10 ปี	4.52			-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 พบว่า ภาวะผู้นำแบบคล่องตัวของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวมผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์น้อยกว่า 5 ปี มีความแตกต่างจากผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ 5 – 10 ปี และแตกต่างจากผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์มากกว่า 10 ปี และภาวะผู้นำแบบคล่องตัวของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวมของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ 5 – 10 ปี แตกต่างจากผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ มากกว่า 10 ปี

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบรายคู่ด้านการปรับตัว จำแนกตามประสบการณ์การบริหาร

ประสบการณ์การบริหาร	$\bar{x}$	ความแตกต่างของค่าเฉลี่ย		
		น้อยกว่า 5 ปี	5 – 10 ปี	มากกว่า 10 ปี
		3.12	4.19	4.48
น้อยกว่า 5 ปี	3.12	-	1.07*	1.36*
5 – 10 ปี	4.19		-	0.29*
มากกว่า 10 ปี	4.48			-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 5 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ น้อยกว่า 5 ปี, 5–10 ปี และ มากกว่า 10 ปี มีภาวะผู้นำแบบคล่องตัวด้านการปรับตัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 6 การเปรียบเทียบรายคู่ด้านการทำงานเป็นทีม จำแนกตามประสบการณ์การบริหาร

ประสบการณ์การบริหาร	$\bar{x}$	ความแตกต่างของค่าเฉลี่ย		
		น้อยกว่า 5 ปี	5 – 10 ปี	มากกว่า 10 ปี
		3.23	4.25	4.55
น้อยกว่า 5 ปี	3.23	-	1.02*	1.32*
5 – 10 ปี	4.25		-	0.30*
มากกว่า 10 ปี	4.55			-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 6 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ น้อยกว่า 5 ปี, 5–10 ปี และ มากกว่า 10 ปี มีภาวะผู้นำแบบคล่องตัวด้านการทำงานเป็นทีม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 7 การเปรียบเทียบรายคู่ด้านความสามารถในการตัดสินใจ จำแนกตามประสบการณ์การบริหาร

ประสบการณ์การบริหาร	$\bar{x}$	ความแตกต่างของค่าเฉลี่ย		
		น้อยกว่า 5 ปี	**5 – 10 ปี**	**มากกว่า 10 ปี**
		3.26	4.16	4.48
น้อยกว่า 5 ปี	3.26	-	0.90*	1.22*
5 – 10 ปี	4.16		-	0.32*
มากกว่า 10 ปี	4.48			-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 15 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ น้อยกว่า 5 ปี, 5–10 ปี และ มากกว่า 10 ปี มีภาวะผู้นำแบบคล่องตัวด้านความสามารถในการตัดสินใจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 7 การเปรียบเทียบรายคู่ด้านการมีส่วนร่วม จำแนกตามประสบการณ์การบริหาร

ประสบการณ์การบริหาร	$\bar{x}$	**ความแตกต่างของค่าเฉลี่ย**		
		น้อยกว่า 5 ปี	**5 – 10 ปี**	**มากกว่า 10 ปี**
		3.25	4.26	4.60
น้อยกว่า 5 ปี	3.25	-	1.01*	1.35*
5 – 10 ปี	4.26		-	0.34*
มากกว่า 10 ปี	4.60			-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ น้อยกว่า 5 ปี, 5–10 ปี และ มากกว่า 10 ปี มีภาวะผู้นำแบบคล่องตัวด้านการมีส่วนร่วม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 8 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำแบบคล่องตัวของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 จำแนกตามขนาดสถานศึกษาโดยภาพรวมและรายด้าน

ภาวะผู้นำแบบคล่องตัว	**ขนาดของสถานศึกษา**				**t**	**Sig.**
	ขนาดเล็ก		**ขนาดกลางขึ้นไป**			
	$\bar{x}$	**S.D.**	$\bar{x}$	**S.D.**		
1. ด้านความสามารถในการปรับตัว	3.95	0.71	4.12	0.77	-1.21	0.23
2. ด้านการทำงานเป็นทีม	4.03	0.75	4.21	0.78	-1.34	0.18
3. ด้านความสามารถในการตัดสินใจ	4.02	0.69	4.11	0.83	-0.67	0.50
4. ด้านการมีส่วนร่วม	4.09	0.77	4.20	0.83	-0.72	0.47
รวม	4.02	0.68	4.16	0.77	-1.04	0.30

จากตารางที่ 8 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียวเพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำแบบคล่องตัวของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาภาวะผู้นำแบบคล่องตัวของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ผลการวิจัย ภาพรวมมีประเด็น ที่ควรนำมาอภิปรายดังนี้

1. ภาวะผู้นำแบบคล่องตัวของผู้บริหารสถานศึกษา แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความสามารถในการปรับตัว ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านความสามารถในการตัดสินใจ และด้านการมีส่วนร่วม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 มีศักยภาพใน การปรับตัวตามกลยุทธ์ มีบทบาทสำคัญในการสร้างความร่วมมือและการทำงานร่วมกันระหว่างครู บุคลากรทางการศึกษา ปรับแนวทางการบริหารให้เหมาะสมกับสถานการณ์การดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงตามนโยบายการศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปี

งบประมาณ พุทธศักราช 2568 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ในการขับเคลื่อนนโยบายการศึกษาสู่การปฏิบัติจริงในระดับสถานศึกษา ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ ณัฐนนท์ ลุนพัฒน์ (2568) ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำแบบอไจล์ของผู้บริหารโรงเรียนกับการส่งเสริมสมรรถนะหลักของครูในสหวิทยาเขตเบญจวิโรฒสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำแบบอไจล์ของผู้บริหารโรงเรียน อยู่ในระดับมาก ทั้งในภาพรวมและรายด้าน สอดคล้องกับงาวิจัยของปดิวรัดา เกิดสุข, สุชาดา นันทะไชย และสุดารัตน์ สารสว่าง (2565) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำแบบอไจล์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิภาพการทำงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ ระดับภาวะผู้นำแบบอไจล์ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ ในระดับมาก อภิวัฒน์ มรรคผล และอุไร สุทธิแย้ม (2566) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำแบบ Agile ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ผลการศึกษาภาวะผู้นำแบบ Agile ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำแบบคล่องตัวของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2

3. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำแบบคล่องตัวของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์การบริหารที่มีประสบการณ์การบริหารต่างกันมีภาวะผู้นำแบบคล่องตัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้เมื่อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ประสบการณ์การบริหารมากกว่า 10 ปี รองลงมา คือ ประสบการณ์การบริหาร 5 - 10 ปี และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ประสบการณ์การทำงานของครูน้อยกว่า 5 ปี และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าแตกต่างกันทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารที่มีประสบการณ์การบริหารมากผ่านกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง ได้เผชิญกับสถานการณ์ที่หลากหลาย ทั้งด้านการเปลี่ยนแปลงนโยบาย การบริหารบุคลากร การจัดการทรัพยากร และการแก้ไขปัญหาที่มีความซับซ้อน ส่งผลให้มีความเข้าใจบริบทของสถานศึกษาอย่างรอบด้าน และประสบการณ์ทำงานทำหน้าที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้บริหารมองเห็น คุณค่าของเทคโนโลยีในแง่ของผลลัพธ์ สามารถปรับรูปแบบการบริหารให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ดีกว่า โดยเลือกใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือหลักในการพัฒนาการทำงานที่สอดคล้องกับเป้าหมายของสถานศึกษามากกว่าการปรับตัวแบบรับกระแสเพียงอย่างเดียว สามารถปรับรูปแบบการบริหารให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม มีแนวโน้มแสดงภาวะผู้นำแบบคล่องตัวด้านการทำงานเป็นทีมและด้านการมีส่วนร่วมในระดับสูง เห็นถึงความสามารถในการสร้างความร่วมมือ การเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผู้บริหารที่มีประสบการณ์ยาวนานตระหนักถึงข้อจำกัดของการบริหารแบบสั่งการเพียงฝ่ายเดียว และเห็นความสำคัญของการใช้ศักยภาพของบุคลากรเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนสถานศึกษา ผู้บริหารที่มีประสบการณ์การบริหารมากมีความโดดเด่นด้านความสามารถในการตัดสินใจและการปรับตัว ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของภาวะผู้นำแบบคล่องตัว โดยผู้บริหารกลุ่มดังกล่าวสามารถตัดสินใจภายใต้สถานการณ์ที่มีความไม่แน่นอน และปรับเปลี่ยนแนวทางการบริหารให้เหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงได้ดีกว่าผู้บริหารที่มีประสบการณ์น้อย ทั้งนี้เนื่องจากประสบการณ์ที่สั่งสมช่วยให้ผู้บริหารมีความมั่นใจในการประเมินสถานการณ์ คาดการณ์ผลกระทบ และเลือกแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมมากขึ้น ในขณะที่ผู้บริหารที่มีประสบการณ์การบริหารน้อยกว่า 5 ปี แม้จะมีระดับภาวะผู้นำแบบคล่องตัวอยู่ในระดับมาก แต่ยังมีข้อจำกัดในด้านการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์และการบริหารความซับซ้อนของสถานศึกษา ซึ่งอาจเนื่องมาจากยังอยู่ในช่วงของการเรียนรู้บทบาทหน้าที่ การปรับตัวเข้าสู่ตำแหน่งบริหาร และการสร้างความเชื่อมั่นจากครูและบุคลากรในสถานศึกษา

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการเปรียบเทียบภาวะผู้นำโดยจำแนกตามประสบการณ์ในการบริหาร ขณะที่งานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งผู้วิจัยได้ทบทวน พบว่าส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเปรียบเทียบตามประสบการณ์ในการทำงานของครู ซึ่งมิได้สะท้อนถึงประสบการณ์การบริหารสถานศึกษาโดยตรง จึงไม่สามารถนำผลการวิจัยดังกล่าวมาใช้สนับสนุนผลการวิจัยครั้งนี้ได้อย่างเหมาะสม

4. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำแบบคล่องตัวของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 จำแนกตามขนาดสถานศึกษาที่มีขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีภาวะผู้นำแบบคล่องตัวไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า นโยบายและกรอบการบริหารของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 มีความเป็นเอกภาพและมีมาตรฐานเดียวกันในการกำหนดบทบาท หน้าที่ และแนวทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ส่งผลให้ผู้บริหารทุกขนาดสถานศึกษามีทิศทางและรูปแบบการบริหารที่ใกล้เคียงกัน โดยเฉพาะในด้านการปรับตัว การทำงานเป็นทีม การตัดสินใจและการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของภาวะผู้นำแบบคล่องตัวโดยการพัฒนา

ภาวะผู้นำแบบคล่องตัวของผู้บริหารสถานศึกษาในปัจจุบัน มุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะรายบุคคลมากกว่าการพิจารณาปัจจัยเชิงโครงสร้าง เช่น ขนาดของสถานศึกษา นโยบายการอบรม การพัฒนา และการประเมินผู้บริหารมีลักษณะครอบคลุมและใช้เกณฑ์เดียวกัน การกำหนดนโยบายด้านการพัฒนาผู้บริหารไม่แยกตามขนาดสถานศึกษา สะท้อนโอกาสเชิงนโยบายในการออกแบบแนวทางการพัฒนาผู้บริหารแบบบูรณาการ โดยสามารถใช้รูปแบบการพัฒนาเดียวกันสำหรับผู้บริหารทุกขนาดสถานศึกษา และเน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้บริหารจากบริบทที่แตกต่างเพื่อเสริมสร้างเครือข่ายความ ร่วมมือและยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาในภาพรวมของเขตพื้นที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของอภิวัฒน์ มรรคผล และอุไร สุทธิแย้ม (2566) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำแบบAgile ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาภาวะผู้นำแบบAgile ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำแบบAgile ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 พบว่า ครูที่มีวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และสังกัดขนาดสถานศึกษา ต่างกัน โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ ผลการวิจัยที่พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำแบบคล่องตัวอยู่ในระดับมาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยสนับสนุนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติและกระบวนการชี้แนะจากผู้บริหารต้นแบบ เพื่อแลกเปลี่ยนและต่อยอดแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการ รวมทั้งส่งเสริมการพัฒนาความคล่องตัวในการบริหารงาน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้บริหารที่มีระดับภาวะผู้นำต่ำ ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลง การตัดสินใจ และการสร้างระบบการทำงานที่ยืดหยุ่น เพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับบริบททางการศึกษาที่เปลี่ยนแปลง

2) ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำแบบคล่องตัวจำแนกตามประสบการณ์การบริหาร พบว่าผู้บริหารที่มีประสบการณ์การบริหารน้อยกว่ามีระดับภาวะผู้นำแบบคล่องตัวต่ำกว่าผู้บริหารที่มีประสบการณ์มาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรจัดให้มีระบบการพัฒนาผู้บริหารอย่างเป็นระบบ เช่น การนิเทศ การให้คำปรึกษา หรือการพี่เลี้ยงทางวิชาชีพ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการตัดสินใจ การทำงานเป็นทีม และการมีส่วนร่วมของผู้บริหารในช่วงต้นของการดำรงตำแหน่ง

3) ผลการวิจัยที่พบว่า ภาวะผู้นำแบบคล่องตัวของผู้บริหารสถานศึกษาไม่แตกต่างกันตามขนาดของสถานศึกษา สะท้อนให้เห็นว่า ภาวะผู้นำแบบคล่องตัวสามารถพัฒนาและประยุกต์ใช้ได้ในทุกบริบท ดังนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรกำหนดแนวทางการพัฒนาผู้บริหารที่มุ่งเน้นสมรรถนะรายบุคคล โดยไม่จำเป็นต้องแยกตามขนาดสถานศึกษา แต่ควรส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้บริหารจากสถานศึกษาที่มีบริบทแตกต่างกัน

4) ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเอง โดยให้ความสำคัญกับการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง การส่งเสริมการทำงานเป็นทีมการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และการเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อยกระดับประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาปัจจัยอื่นที่อาจส่งผลต่อภาวะผู้นำแบบคล่องตัวของผู้บริหารสถานศึกษา เช่นวัฒนธรรมองค์กร บรรยากาศการทำงาน หรือการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้เข้าใจปัจจัยเชิงลึกที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำแบบคล่องตัวมากยิ่งขึ้น

2) ควรมีการศึกษารูปแบบหรือโปรแกรมพัฒนาภาวะผู้นำแบบคล่องตัวของผู้บริหารสถานศึกษา และศึกษาผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการและคุณภาพการจัดการศึกษาในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553.** กรุงเทพฯ : ครุสภาลาดพร้าว.

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2567) **สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาปี 2567 และทิศทางสำคัญในปี 2568 ประเทศไทยกับการแก้ปัญหาเชิงระบบเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา.** [Online]. https://www.eef.or.th/wp-content/uploads/2025/02/Inequality-situation-report.pdf. [2568, มิถุนายน 23]

ณัฐนนท์ ลุนพัฒน์. (2568). **ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำแบบอไจล์ของผู้บริหารโรงเรียนกับการส่งเสริมสมรรถนะหลักของครูในสหวิทยาเขตเบญจวิโรฒสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2.** วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์, 40(2), 53-65

ธนพล ก่อฐานะ. (2568). **ผู้นำแห่งอนาคต.** นนทบุรี: สามดีออล์.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). **การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 10).** กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ปดิวรัดา เกิดสุข และคณะ. (2565). **ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำแบบอไจล์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิภาพการทำงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์.** วารสารบริหารการศึกษา มศว, 19(37), 51- 62.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2. (2567). **แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568.**

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579.** [Online]. https://bic.moe.go.th/images/stories/pdf/EDU2560-2579full.compressed.pdf. [2568, กรกฎาคม 25]

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566-2570.**[Online].https://www.nesdc.go.th/wp-content/themes/plant3 child/assets/pdf/13/article_file_20230307173847.pdf. [2568 กรกฎาคม 25].

อภิวัฒน์ มรรคผล และอุไร สุทธิแย้ม. (2566) **ภาวะผู้นำแบบ Agile ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2.** วารสารบัณฑิตศึกษา : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 16(1), 64 - 87

อาทิตยา คล้ายแจ้ง และคณะ. (2567). **ความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำแบบคล่องตัว (Agile) ของผู้บริหารสถานศึกษากับการทำงานเป็นทีมของครู ในเจเนอเรชั่นเอ็กซ์และเจเนอเรชั่นวาย สหวิทยาเขตวชิรบูรพา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2.** วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการสถาบันส่งเสริมและพัฒนาวิชาการดอกเตอร์เคน, 5(4), 937 - 952.

Alexander Krieg (2019). **Agile Organisationsentwicklungund agiles Change- Management.** In O. Linssen et al. (Hrsg.), Projektmanagement und Vorgehensmodelle 2019, Lecture Notes in Informatics (LNI), 253 – 261.

Angela Taylor (2017). **AN EXAMINATION OF THE RELATIONSHIPS BETWEEN AGILE LEADERSHIP FACTORS AND CURRICULUM REFORM IN HIGHER EDUCATION.** Doctoral dissertation, Capella University, Minneapolis, MN.

Christopher P. Gehler (2005). **Agile Leaders, Agile Institutions: Educating Adaptive and Innovative Leaders for Today and Tomorrow.** U.S. Army War College.

Christopher Klopper and Donna Pendergast (2017). **Agile Leadership and Responsive Innovation in Initial Teacher Education: An Australian Case Study.** International Journal for Cross-Disciplinary Subjects in Education, 8(2), 3045-3053.

Edy Rakhmadi, et al. (2025). **Agile Leadership: Making Schools More Adaptive and Responsive.** Proceedings Series of Educational Studies, 11(1), 1-12.

Elliott, S. N., and Clifford, M. (2014). **Principal assessment: Leadership behaviors known to influence schools and the learning of all students (Report).** University of Florida, Collaboration for Effective Educator, Development, Accountability, and Reform Center (CEEDAR). https://ceedar.education.ufl.edu/wp-content/uploads/2014/09/LS-5_FINAL_09-26-14. [2025, July 18].

Filiz Çalışkan Yılmaz and Mustafa Özgenel (2023). **Agile Leadership as An Antecedent of School Effectiveness: A Relational Investigation on Teachers.** Journal of Education and Future, 23, 27-40.

Gökçe Özdemir (2023**). The Relationship between School Administrators' Agile Leadership and their Innovation Management Competencies**. International Journal of Education & Literacy Studies, 11(1), 1-12.

Hermansyah, et al. (2005). **Agile leadership and educational management effectiveness in dynamic environments.** Journal of Educational Management Studies, 3(2), 45–57.

Hoy, W.K. and Miskel, C.G. (1996). **Education Administration: Theory, Research and Practice.** New York: Random House.

King Guo (2016). **Leaders of an agile organization: An explorative study on agile leadership in the context of Philips Magnetic Resonance.** Extended Master Thesis Organization Studies 2015-2016.

Nadine Barrett-Maitland, et al. (2024). **From tradition to innovation: Proposing agile leadership as the new paradigm for a higher education institution in a developing country.** Power and Education, 17(2), 255-278.

N. Bushuyeva, et al. (2021). **Modelling of Erosion of the Agile Leadership Project Manager Competences.** Scientific Journal of Astana IT University, 5(2), 40-51.

Necati Çobanoğlu and Selçuk Demir (2022). **Crisis Management, Agile Leadership, and Organizational Culture in Primary Schools.** International Journal of Education & Literacy Studies, 10(2), 1-11

Nick Horney, et al. (2010). **Agility in a world of change and complexity.** People & Strategy, 33(4), 32–38.

William B. Joiner and Stephen A. Josephs. (2007). **Leadership Agility: Five Levels of Mastery for Anticipating and Initiating Change.** Colorado Mountain College.: Jossey-Bass.

Riccardo Rialtia and Raffaele Filieri. (2024). **Agile leadership and organizational adaptability in the digital age.** Journal of Business Research, 172, 114–129.

Scott, K., and Walker, A. (1985). **Teams: Teamwork & teambuilding.** Singapore: Prentice-Hall.

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก

ACADEMIC LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS EFFECTING THE LEARNING ORGANIZATION OF SCHOOLS ADMINISTRATORS UNDER BANGKOK EASTERN BANGKOK DISTRICT

ปาริฉัตร รังศรีศักดิ์[1], เตือนใจ ดลประสิทธิ์[2]
ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
Educational Administration Suan Sunandha Rajabhat University
Parichat Rungsrisak[1], Tuanjai Dolphasit[2]
Corresponding Author E-mail : s65561802058@ssru.ac.th[1], Tuanjai.da@ssru.ac.th[2]

(Received : March 12, 2026; Edit : March 31, 2026; accepted : April 3, 2026)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก 2) เพื่อศึกษาระดับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์การ แห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก 4) เพื่อศึกษา ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ ในสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก จำนวน 357 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ใน การวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก มีความสัมพันธ์กันเชิงบวก โดยรวมเท่ากับ .899 อยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์รายด้านอยู่ระหว่าง .787 - .872 และ 4) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก โดยเรียงลำดับจากมากที่สุด ได้แก่ ด้านการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากร รองลงมาคือ ด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน ด้านการสร้างบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้ และด้านการนิเทศการศึกษาตามลำดับ โดยมีค่าสหสัมพันธ์พหุคูณของตัวแปรเท่ากับ .904 ค่าอำนาจการพยากรณ์ร้อยละ 81.70 ค่าความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นจาก การพยากรณ์เท่ากับ .220 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สามารถสร้างสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐาน คือ

$\hat{Y} = 0.640 + 0.355X_5 + 0.201X_2 + 0.165X_3 + 0.138X_4$

$\hat{Z} = 0.401Z_5 + 0.222Z_2 + 0.179Z_3 + 0.159Z_4$

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำทางวิชาการ, องค์การแห่งการเรียนรู้, สถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร

Abstract

The purposes of this research were to; 1) the Academic Leadership of educational institution administrators Under Bangkok Eastern Bangkok District; 2) the Learning Organization of academic administration of educational institution administrators Under Bangkok Eastern Bangkok District; 3) The relationship between Academic Leadership and Learning Organization of Bangkok school administrators Eastern Bangkok and 4) Academic Leadership that Learning Organization administration efficiency of school administrators Under Bangkok Eastern Bangkok District. The sample of this study School administrators and teachers in primary schools under the Bangkok Metropolitan Administration, Bangkok East District, totaling 357 people. The research instruments were questionnaires. The statistic used for analyzing were the percentage, mean, standard deviation, Pearson product moment correlation and stepwise multiple regression analysis. The results of the research found that 1) Academic Leadership of school administrators Under Bangkok Eastern Bangkok District Overall, it is at a highest level. 2) The level of Learning Organization of educational institutions. Under Bangkok Eastern Bangkok District Overall, it is at a highest level. 3) Academic Leadership of educational institution administrators and the Learning Organization administration of educational institutions. Under Bangkok Eastern Bangkok District have an overall positive relationship of .899, which is at a high level. It is statistically significant at the .01 level and has a correlation coefficient between .787 - .872 and 4) Academic Leadership of school administrators that Learning Organization administration of educational institutions. This includes aspects of teacher and staff quality development, curriculum and instructional management, creating a conducive learning environment, and educational supervision. There is a multiple correlation value of The variable is equal to .904. The predictive power is 81.70%. The error occurred from The forecast is .220 with statistical significance at the .01 level. A prediction equation can be created in the form of raw scores and standard scores, which is

$\hat{Y} = 0.640 + 0.355X_5 + 0.201X_2 + 0.165X_3 + 0.138X_4$

$\hat{Z} = 0.401Z_5 + 0.222Z_2 + 0.179Z_3 + 0.159Z_4$

Keywords : Academic Leadership, Learning Organization, Educational institutions under the Bangkok Metropolitan Administration

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความเจริญงอกงามสามารถดำรงชีวิตอยู่บนโลกยุคพลิกผันที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านวิทยาการ เทคโนโลยี และข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้อย่างมีคุณภาพโดยยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580 ได้ระบุไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ทั้งยังนี้มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่งและมีคุณภาพ โดยคนไทยมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่ดีรอบด้านและมีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มัธยัสถ์อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย รักษาศีลธรรม และเป็นพลเมืองดีของชาติ มีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษและภาษาที่ 3 และอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น มีนิสัยรักการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สู่การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูง เป็นนวัตกร นักคิด ผู้ประกอบการ เกษตรกรยุคใหม่และอื่น ๆ โดยมีสัมมาชีพตามความถนัดของตนเอง (สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561 : 8) อย่างไรก็ตาม ในสภาวการณ์ปัจจุบันที่โลกก้าวเข้าสู่ยุค VUCA World (Volatility, Uncertainty, Complexity, Ambiguity) และพัฒนาสู่ความเปราะบางและคาดเดาได้ยากยิ่งขึ้นในแบบ BANI World (Brittle, Anxious, Non-linear, Incomprehensible) รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาและภาวะผู้นำแบบดั้งเดิม (Traditional Leadership) ที่เน้นการสั่งการตามลำดับชั้นอาจไม่เพียงพอต่อการขับเคลื่อนสถานศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ด้วยเหตุนี้ "ภาวะผู้นำทางวิชาการ" (Instructional Leadership) จึงกลายเป็นตัวขับเคลื่อนหลัก (Key Driver) ที่สำคัญยิ่งในการปรับเปลี่ยนโรงเรียนให้กลายเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ไม่หยุดนิ่ง ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำทางวิชาการจะสามารถมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน การส่งเสริมศักยภาพครู และการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญที่จะส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของผู้เรียนตามเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติสืบไป

ในการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ให้เจริญเติบโตเป็นคนดี เก่งและมีคุณภาพนั้นควรเริ่มจากการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพผู้เรียนให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกัน โดยเน้นปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา ให้เป็นสถานศึกษาที่จัดการเรียนรู้เชิงสมรรถนะรายบุคคลให้แก่ผู้เรียนตามความสนใจและความถนัดอย่างเต็มศักยภาพ มีความเป็นเลิศทางด้านวิชาการ มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562 : 35) ทั้งนี้ผู้ที่มีบทบาทที่สำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาผู้เรียนให้มีความเป็นเลิศทางด้านวิชาการ และเป็นผู้กำหนดนโยบายและทิศทางการจัดการศึกษาภายในสถานศึกษาคือผู้บริหารสถานศึกษา

ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก ภารกิจการจัดการศึกษาของ กรุงเทพมหานคร ในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ต้องเผชิญกับความท้าทายที่ซับซ้อนและแตกต่างจากพื้นที่อื่น โดยเฉพาะในพื้นที่ กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก (ประกอบด้วยเขตคลองสามวา, สะพานสูง, หนองจอก, ลาดกระบัง, ประเวศ, สวนหลวง, บางกะปิ, คันนายาว และบึงกุ่ม) ซึ่งมีลักษณะทางกายภาพและสังคมแบบ "กึ่งเมืองกึ่งชนบท" (Semi-urbanization) ที่มีความหลากหลายของประชากรและนักเรียน พื้นที่กรุงเทพตะวันออกเป็นเขตขยายตัวของที่อยู่อาศัยและนิคมอุตสาหกรรม ทำให้มีการเคลื่อนย้ายของประชากรแฝง แรงงานต่างด้าว และครอบครัวที่มีความหลากหลายทางฐานะเศรษฐกิจและวัฒนธรรม ส่งผลให้นักเรียนในสังกัด กทม. มีพื้นฐานที่แตกต่างกันอย่างมาก ครูจึงต้องการนวัตกรรมการสอนที่ตอบโจทย์ความแตกต่างรายบุคคล (Differentiated Instruction) อีกทั้งการขยายตัวทางความเป็นเมืองอย่างรวดเร็ว โดยสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงจากเกษตรกรรมสู่ชุมชนเมืองที่แออัด นำมาซึ่งปัญหาสังคมที่ซับซ้อน เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาครอบครัว หรือการเข้าถึงเทคโนโลยีที่ไม่เท่าเทียมกัน (Digital Divide) ความคาดหวังของชุมชนและตลาดแรงงาน โดยโรงเรียนในกลุ่มเขตนี้ต้องปรับตัวให้ทันต่อความต้องการของภาคอุตสาหกรรมและการบริการในพื้นที่ เพื่อสร้างทักษะอาชีพที่ใช้ได้จริงสู่ จากความท้าทายดังกล่าว ภาวะผู้นำแบบเดิมไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่ทับซ้อนได้อีกต่อไป สถานศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานครจึงจำเป็นต้องเร่งยกระดับสู่การเป็น "องค์การแห่งการเรียนรู้" เพื่อสร้างกลไกที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Professional Learning Community: PLC) ระหว่างครูและบุคลากรการที่โรงเรียนเปลี่ยนสถานะเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ จะช่วยให้เกิดการปรับตัวที่ยืดหยุ่น (Agility) สามารถนำข้อมูลและปัญหาในพื้นที่มาวิเคราะห์เพื่อสร้างแนวทางการสอนใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตกึ่งเมืองกึ่งชนบทได้ทันท่วงที โดยมี ภาวะผู้นำทางวิชาการ ของผู้บริหารเป็นเข็มทิศสำคัญในการนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน

ผู้บริหารเป็นตำแหน่งที่กำหนดขึ้นในองค์การมีอำนาจโดยตำแหน่งและได้รับความคาดหวังในหน้าที่แบบเฉพาะเจาะจงและมุ่งเน้นที่การควบคุม การตัดสินใจ ส่วนผู้นำจะต้องมีคุณลักษณะของผู้นำ ไม่ว่าจะอยู่ในระดับใดก็ตาม ในขณะที่ผู้นำอาจจะไม่ได้รับมอบอำนาจทางสายงานแต่อาจจะมีอำนาจโดยวิธีอื่นและมีบทบาทที่กว้างกว่าบทบาทผู้บริหาร ผู้นำจะเน้นที่กระบวนการกลุ่ม การรวบรวมข้อมูลข่าวสารการให้ข้อมูลย้อนกลับ และการใช้อำนาจกับบุคคลอื่น จึงกล่าวได้ว่า “ภาวะผู้นำ” เป็นปัจจัยสำคัญต่อกระบวนการบริหารหรือต่อตัวผู้บริหารเอง เพราะภาวะผู้นำจะชี้ให้เห็นความสำเร็จของหน่วยงานการบริหารองค์การจะดำเนินไป

ด้วยดีและบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้กำหนดไว้มากน้อยเพียงใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับทักษะและศิลปะในการบริหารงานของผู้นำ ดังนั้น ผู้นำจำเป็นที่จะต้องมีทั้ง “ศาสตร์” และ “ศิลป์” อีกทั้งเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จองค์การ รวมถึงความสำเร็จของงานในทุก ๆ ภาคส่วน (พิชญาภา ยืนยาว, 2562 : 1) ซึ่งการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาในปัจจุบันที่มีความจำเป็นต้องเร่งการยกระดับความเป็นเลิศทางวิชาการให้แก่ผู้เรียน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำทางวิชาการ และมีความเข้าใจเข้าถึงต่อการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรทางการศึกษา ดำเนินการโครงการหรือกิจกรรมภายในสถานศึกษาในการพูดคุยสะท้อนพฤติกรรมกับครูและสนับสนุนด้านการสอนให้กับครู รวมถึงการที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้พัฒนาตนเองตามความต้องการของครูโดยแท้จริง จึงจะสามารถนำพาสถานศึกษาสู่ความสำเร็จ สอดคล้องกับแนวคิดองค์การแห่งการเรียนรู้ที่ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อองค์การต่าง ๆ อย่างมาก ทั้งนี้ภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อการมีประสิทธิผลของโรงเรียนและสามารถช่วยแก้ปัญหาคุณภาพการศึกษา คือผู้บริหารสถานศึกษาแสดงออกถึงการมีภาวะผู้นำทางวิชาการอย่างชัดเจน (กรองกาญจน์ อรุณเมฆ, 2564 : 2)

นอกจากภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารแล้วสถานศึกษาควรเป็นองค์กรที่มีคุณภาพพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงและมีการเรียนรู้ต่อวิทยาการใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วบนโลกยุคพลิกผันในปัจจุบันกล่าวคือ การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ ซึ่งการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ มีความสำคัญกับการดำเนินงานขององค์การต่าง ๆ เนื่องจากในสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้องค์การต้องมีการเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และปรับตัวเพื่อให้สามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องและสร้างความเติบโต หากองค์การสามารถพัฒนาองค์การให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ มีแนวปฏิบัติและปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานขององค์การอย่างเหมาะสม เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ที่สามารถปรับตัวได้ตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมก็จะสามารถสร้างศักยภาพให้กับองค์การและส่งผลต่อความก้าวหน้าขององค์การต่อไป (นิสรา ใจซื่อ, 2564 : 127-128) ซึ่งในองค์กรแห่งการเรียนต้องมีการสร้างช่องทางให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกันภายในระหว่างบุคลากร ควบคู่ไปกับการเรียนรู้จากภายนอกทำให้เกิดโอกาสในการที่บุคคลากรสามารถเรียนรู้แนวปฏิบัติที่ดีที่สุด สำหรับการปฏิบัติงานนำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานตามที่องค์กรกำหนด การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้นี้เองทำให้องค์กรและบุคลากรมีกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพและมีผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิผลโดยมีการเชื่อมโยงรูปแบบของการทำงานเป็นทีมกับการเรียนรู้เป็นทีม มีอำนาจในการตัดสินใจ (Empowerment) เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศของการคิดริเริ่ม (Initiative) เกิดกระบวนการในการเรียนรู้และสร้างความเข้าใจเตรียมรับกับความเปลี่ยนแปลงเปิดโอกาสให้ทีมทำงาน และการสร้างนวัตกรรม (Innovation) ซึ่งจะทำให้เกิดองค์การที่เข้มแข็ง จึงกล่าวได้ว่าการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้มีความสำคัญต่อองค์การ ทำให้องค์การนั้นต้องปรับเปลี่ยนตนเองหรือยกระดับตนเอง เพราะเป็นที่ยอมรับกันแล้วองค์การพัฒนาเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้แล้วจะก้าวสู่การเป็นองค์กรนวัตกรรม (Innovative Organization) และองค์กรแห่งปัญญา (Intelligent Organization) (กรองกาญจน์ อรุณเมฆ, 2564 : 40)

เมื่อพิจารณาถึงที่มาและความสำคัญข้างต้นของภาวะผู้นำทางวิชาการซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารซึ่งเป็นผู้กำหนดทิศทางการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เจริญงอกงามเติบโตเป็นคนดีเก่งและมีคุณภาพตามเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีภาวะผู้นำทางวิชาการและพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้เพื่อยกระดับและพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพพร้อมรับกับความเปลี่ยนแปลงในโลกยุคพลิกผันและความก้าวหน้าทางวิทยาการในยุคปัจจุบัน

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญ และเกิดความสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้จะสามารถนำไปเป็นข้อมูลสำหรับพัฒนาคุณภาพการศึกษา ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา และการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก
2. เพื่อศึกษาระดับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับ การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก
4. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก ประจำปีการศึกษา 2568 จากจำนวนสถานศึกษาทั้งหมด 131 แห่ง จำนวนผู้บริหารสถานศึกษาและครู 4,659 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก ประจำปีการศึกษา 2568 จำนวน 357 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาและการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก แบ่งเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

1) แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

2)แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก

3) แบบสอบถามเกี่ยวกับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก เพื่อนำแนวคิดมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2. ศึกษาเอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก เพื่อนำแนวคิดมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

3. กำหนดโครงสร้างของแบบสอบถามที่ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการจะศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. สร้างแบบสอบถามตามโครงสร้างที่กำหนด

5. ตรวจสอบความถูกต้องโดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอแก่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์

6. ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

7. นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วเสนอแก่ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยใช้วิธีการหาค่าความสอดคล้อง (IOC : Item Objective Congruence)

8. รวบรวมผลการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญและทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแบบสอบถาม

9.ปรับปรุงแบบสอบถามตามที่ได้รับการเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ โดยค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60 ถึง 1.00

10. นำแบบสอบถามมาทดลองใช้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในสถานศึกษา จำนวน 10 แห่ง ประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลสถานศึกษาละ 3 คน รวมทั้งสิ้น 30 คน แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นโดยหาสัมประสิทธิ์อัลฟ่าของครอนบัค ของแบบสอบถาม

11. รวบรวมผลการทดลองใช้และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแบบสอบถาม

12. ดำเนินการปรับปรุงแบบสอบถามตามผลการสังเคราะห์การทดลองใช้ โดยค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.972

13. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้ว ไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการนำส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่าง และเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 357 คน คิดเป็นร้อยละ 100 โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1. ดำเนินการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ประจำสาขาบริหารการศึกษาในการจัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิต

วิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ถึงผู้อำนวยการเขตของกลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก จำนวน 9 เขต

2. ทำการนัดหมายกำหนดการเก็บข้อมูล โดยนำแบบสอบถามไปให้ด้วยตนเอง และมีการเก็บข้อมูลแบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์

3. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

4. นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์ พร้อมนำแบบสอบถามมาทำการกรอกข้อมูล เพื่อนำไปประเมินผลของข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับทั้งหมดมาดำเนินการตรวจสอบความสมบูรณ์เรียบร้อยของแบบสอบถามทุกฉบับ และนำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์ทางสถิติ โดยใช้คอมพิวเตอร์ในการคำนวณค่าสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ มีขั้นตอนในการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์แบบสอบถามตอนที่ 1 เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ ตัวแปรเชิงคุณภาพ ได้แก่ ค่าความถี่และร้อยละ และนำเสนอในรูปแบบตารางพร้อมทั้งคำบรรยายใต้ตาราง

2. วิเคราะห์แบบสอบถามตอนที่ 2 ระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก จากการหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นรายด้านและภาพรวม โดยดำเนินการพิจารณาค่าเฉลี่ยคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้ให้ข้อมูล เพื่อทราบระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก โดยใช้มาตราประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวความคิดของลิเคิร์ท (Likert, 1961)

3. วิเคราะห์แบบสอบถามตอนที่ 3 ระดับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก จากการหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นรายด้านและภาพรวม โดยดำเนินการพิจารณาค่าเฉลี่ยคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม ของผู้ให้ข้อมูล เพื่อทราบระดับการเป็นองค์การ แห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก โดยใช้มาตราประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวความคิดของลิเคิร์ท (Likert, 1961)

4. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับ การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (rxy) (Hinkle, et al., 1998 : 120) และแปลผลในกรณีที่มีค่า rxy เป็นบวก

5. การวิเคราะห์ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (stepwise multiple regression analysis)

สมการพยากรณ์ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก ในรูปคะแนนดิบ มีดังนี้

$\hat{Y} = a + b_1X_1 + b_2X_2 + b_3X_3 + b_4X_4 + b_4X_4$ (สมการที่ 1)

สมการพยากรณ์ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก ในรูปคะแนนมาตรฐาน มีดังนี้

$\hat{Z} = \beta_1Z_1 + \beta_2Z_2 + \beta_3Z_3 + \beta_4Z_4 + \beta_5Z_5$ (สมการที่ 2)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และนำเสนอรูปแบบของตารางประกอบคำอธิบาย โดยแบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage) สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้ดำเนินการนำส่งแบบสอบถามการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก จำนวน 9 เขต เพื่อประสานงานกับสถานศึกษาในการตอบแบบสอบถาม โดยมีผู้ตอบแบบสอบถามสถานศึกษาละ ประกอบด้วย 1) ผู้อำนวยการสถานศึกษา 2) รองผู้อำนวยการสถานศึกษากลุ่มบริหารงานวิชาการหรือหัวหน้าฝ่ายวิชาการ 3) ครูผู้สอน รวมทั้งสิ้น 357 คน คิดเป็นเป็นร้อยละ 100

โดยข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษาสูงสุด ตำแหน่ง และประสบการณ์ การปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งปัจจุบัน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 357 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 256 คน คิดเป็นร้อยละ 71.71 และเพศชาย จำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 28.29 ตามลำดับ

อายุของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 31 - 40 ปี จำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 31.37 รองลงมาคือต่ำกว่า 31 ปี จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 29.69 41 - 50 ปี จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 27.17และ 51-60 ปี จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 11.77 ตามลำดับ

วุฒิการศึกษาสูงสุดของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทจำนวน 245 คน คิดเป็นร้อยละ 68.63 รองลงมาคือ ระดับปริญญาตรี จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 30.25 และระดับปริญญาเอก จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.12 ตามลำดับ

ตำแหน่งของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นครู จำนวน 261 คน คิดเป็นร้อยละ 73.11 รองลงมาคือ รองผู้อำนวยการสถานศึกษาฝ่ายวิชาการ จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 10.65 หัวหน้าฝ่ายวิชาการ จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 9.24 และผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 7.00 ตามลำดับ

ประสบการณ์การปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งปัจจุบันของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ปฏิบัติงานมาแล้วน้อยกว่า 6 ปี จำนวน 156 คน คิดเป็นร้อยละ 43.70 รองลงมาคือ 6 – 10 ปี จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 19.33 11 – 15 ปี จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 18.77 มากกว่า 20 ปีขึ้นไป จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 9.24 และ 16 – 20 ปี จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 8.96 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก

ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก ได้แก่ ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายของสถานศึกษา ด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน ด้านการสร้างบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้ ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากร ดังรายละเอียดในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก โดยรวมและรายด้าน

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา	n = 357		แปลผล	อันดับที่
	$\bar{x}$	S.D.		
1. ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายของสถานศึกษา	4.53	.56	มากที่สุด	5
2. ด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน	4.58	.57	มากที่สุด	1
3. ด้านการสร้างบรรยากาศส่งเสริม การเรียนรู้	4.57	.56	มากที่สุด	3
4. ด้านการนิเทศการศึกษา	4.57	.59	มากที่สุด	4
5. ด้านการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากร	4.58	.58	มากที่สุด	2
รวมเฉลี่ย	4.57	.53	มากที่สุด	

จากตารางที่ 2 พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.57, S.D. = .53) เมื่อพิจารณารายด้านเรียงจากมากไปหาน้อยดังนี้ ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการบริหารหลักสูตรและ การสอน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.58, S.D. = .57) รองลงมาคือ ด้านการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากร อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.58, S.D. = .58) ด้านการสร้างบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.57, S.D. = .56) ด้านการนิเทศการศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.57, S.D. = .59) และด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายของ

สถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.53, S.D. = .56) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ระดับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก

ผลการวิเคราะห์การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน การเป็นบุคคลที่รอบรู้ การมีแบบแผนความคิด การเรียนรู้เป็นทีม และการคิดอย่างเป็นระบบ ดังรายละเอียดในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ระดับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก โดยรวม

การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา	n = 357		ระดับ	อันดับที่
	$\bar{X}$	S.D.		
1. การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน	4.54	.55	มากที่สุด	5
2. การเป็นบุคคลที่รอบรู้	4.55	.54	มากที่สุด	4
3. การมีแบบแผนความคิด	4.58	.56	มากที่สุด	3
4. การเรียนรู้เป็นทีม	4.60	.53	มากที่สุด	1
5. การคิดอย่างเป็นระบบ	4.58	.54	มากที่สุด	2
รวมเฉลี่ย	**4.57**	**.51**	**มากที่สุด**	

จากตารางที่ 3 พบว่า การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.57, S.D. = .51) เมื่อพิจารณาประเด็นการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาจากมากไปหาน้อยดังนี้ ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การเรียนรู้เป็นทีม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.60, S.D. = .53) รองลงมาคือ การคิดอย่างเป็นระบบ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.58, S.D. = .54) การมีแบบแผนความคิด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.58, S.D. = .56) การเป็นบุคคลที่รอบรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.55, S.D. = .54) และการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.54, S.D. = .55) ตามลำดับ

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product moment Correlation coefficient) ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้สถิติทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก ด้วยค่าสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson correlation coefficient) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังรายละเอียดในตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันระหว่างระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก

ตัวแปร	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	Y_{tot}	ระดับความสัมพันธ์
X_1	1.000	-	-	-	-	.787**	สูง
X_2	.844**	1.000	-	-	-	.827**	สูง
X_3	.802**	.852**	1.000	-	-	.834**	สูง
X_4	.779**	.812**	.847**	1.000	-	.852**	สูง
X_5	.801**	.809**	.828**	.903**	1.000	.872**	สูง
X	-	-	-	-	-	.899**	สูง

** p < .01

จากตารางที่ 4 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก พบว่าด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายของสถานศึกษา (X_1) ด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน (X_2) ด้านการสร้างบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้ (X_3) ด้านการนิเทศการศึกษา (X_4) และด้านการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากร (X_5) กับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก (Y_{tot}) มีความสัมพันธ์กันเชิงบวก มีความสัมพันธ์กันเชิงบวกโดยรวม (XY_{tot}) เท่ากับ .899 อยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งมีค่าสหสัมพันธ์ระหว่าง .787 ถึง .872 มีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันและมีความสัมพันธ์ทางบวก โดยด้านการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากร (X_5) ด้านการนิเทศการศึกษา (X_4) ด้านการสร้างบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้ (X_3) ด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน (X_2) และด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายของสถานศึกษา (X_1) มีความสัมพันธ์กันภายในตัวแปรอยู่ในระดับสูง หากพิจารณารายด้านพบว่าภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออกสูงสุดคือ ด้านการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากร (X_5) มีค่าสัมประสิทธิสหสัมพันธ์เท่ากับ .872 รองลงมา ได้แก่ ด้านการนิเทศการศึกษา (X_4) มีค่าสัมประสิทธิสหสัมพันธ์เท่ากับ .852 ด้านการสร้างบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้ (X_3) มีค่าสัมประสิทธิสหสัมพันธ์เท่ากับ .834 ด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน (X_2) มีค่าสัมประสิทธิสหสัมพันธ์เท่ากับ .827 และด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายของสถานศึกษา (X_1) มีค่าสัมประสิทธิสหสัมพันธ์เท่ากับ .787 ตามลำดับ

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (stepwise multiple regression analysis)

ในการวิเคราะห์เพื่อค้นหาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อ การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออกและสร้างการพยากรณ์ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก ดังปรากฏในตารางที่ 5 - 6 ดังนี้

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์รูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อ การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา	R	R^2	Adj R^2	SEE	F
X_5	.872	.760	.759	.252	1124.039**
X_5 X_2	.896	.803	.802	.228	721.807**
X_5 X_2 X_3	.902	.814	.812	.222	513.490**
X_5 X_2 X_3 X_4	.904	.817	.815	.220	393.850**

** p < .01

จากตารางที่ 5 พบว่า การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน เพื่อหาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ดีที่สุดที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก

เมื่อพิจารณาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก ทั้ง 4 รูปแบบ พบว่า รูปแบบที่ 4 มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย หรืออำนาจการพยากรณ์เท่ากับ .817 ซึ่งเป็นค่าอำนาจการพยากรณ์ที่สูงที่สุด ผู้วิจัยจึงเลือกรูปแบบที่ 4 เป็นรูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก ผลปรากฏดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา	b	SE_b	β	t	Sig.
Constant	.640	.101		6.349**	.000
ด้านการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากร (X_5)	.355	.050	.401	7.132**	.000

ด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน (X_2)	.201	.042	.222	4.737**	.000
ด้านการสร้างบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้ (X_3)	.165	.047	.179	3.499**	.000
ด้านการนิเทศการศึกษา (X_4)	.138	.051	.159	2.707**	.000
R =.904 R^2 = .817 Adj R^2 = .815 SEE = .220 F = 393.850 Sig.F = .000					

** $p < .01$

จากตารางที่ 6 พบว่า ด้านการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากร (X_5) ด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน (X_2) ด้านการสร้างบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้ (X_3) และด้านการนิเทศการศึกษา (X_4) สามารถร่วมกันพยากรณ์การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก ได้ร้อยละ 81.70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ (b) เท่ากับ .355, .201, .165, .138 ตามลำดับ และค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) เท่ากับ .401, .222, .179, .159 ตามลำดับ ค่าสหสัมพันธ์พหุคูณของตัวแปรเกณฑ์ (การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา) และตัวแปรพยากรณ์ (X_5 X_2 X_3 X_4) มีค่าเท่ากับ .904 อำนาจพยากรณ์ร้อยละ 81.70 และค่าความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นจากการพยากรณ์เท่ากับ .220

สมการพยากรณ์ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก ในรูปคะแนนดิบ มีดังนี้

$$\hat{Y} = a + b_5X_5 + b_2X_2 + b_3X_3 + b_4X_4$$

$$\hat{Y} = 0.640 + 0.355X_5 + 0.201X_2 + 0.165X_3 + 0.138X_4 \quad \text{(สมการที่ 1)}$$

สมการพยากรณ์ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก ในรูปคะแนนมาตรฐาน มีดังนี้

$$\hat{Z} = \beta_5Z_5 + \beta_2Z_2 + \beta_3Z_3 + \beta_4Z_4$$

$$\hat{Z} = 0.401Z_5 + 0.222Z_2 + 0.179Z_3 + 0.159Z_4 \quad \text{(สมการที่ 2)}$$

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก 2) เพื่อศึกษาระดับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก 4) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญที่น่าสนใจ มาอภิปรายผลตามรายละเอียดต่อไปนี้

1. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน มีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน ด้านการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากร ด้านการสร้างบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้ ด้านการนิเทศการศึกษา และด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายของสถานศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษามีการกำหนดกรอบเป้าหมายของโรงเรียนจากขอบเขตงานที่รับผิดชอบในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการอย่างชัดเจน โดยในด้านการบริหารหลักสูตรและการสอนผู้บริหารสถานศึกษามีการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ มีการส่งเสริมให้ครูกำหนดสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ และดัชนีชี้วัดคุณภาพแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตลอดจนกำกับดูแลการพัฒนาหลักสูตรและการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของบุคคลและท้องถิ่นให้เกิดผลดีแก่ผู้เรียนและชุมชน ทั้งยังมีการกำหนดนโยบายในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงจากหลักสูตรการสอนเดิมให้ดีขึ้นโดยผ่านกระบวนการวางแผนการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน ด้านการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากร ผู้บริหารสถานศึกษามีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเป็นผู้นำทางวิชาการในการพัฒนาตนเองของครูและบุคลากร ส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรเข้าร่วมการอบรมเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะในการปฏิบัติงาน มีนโยบายการบริหารสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเพิ่มพูนความถนัดทักษะ และความสามารถของครูในการปฏิบัติงาน ตลอดจนให้คำแนะนำในการพัฒนาผลงานทางวิชาการของครู และสนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนการสอนของครูและบุคลากรสอดคล้องกับ (พุฒินันท์ แสงสิริวัฒน์, 2564) ที่กล่าว ภาวะผู้นำทางวิชาการ

ว่า เป็นการบริหารจัดการของผู้บริหารในสถานศึกษาโดยการชี้นำ ส่งเสริม สนับสนุน และโน้มน้าว จูงใจในการพัฒนางานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดภารกิจของโรงเรียน ด้านการสร้างบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้ ผู้บริหารสถานศึกษามีนโยบายการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยทรัพยากรและการจัดแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย มีการปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ให้มีข้อมูลที่ทันสมัยเป็นปัจจุบัน ส่งเสริมให้บุคลากรมีพฤติกรรมในการทำงาน ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ตลอดจนมีการเสริมแรงโดยมอบรางวัลให้นักเรียนและครูที่ประสบความสำเร็จเป็นคนดีและนำชื่อเสียงมาสู่โรงเรียน ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ (เริงฤทธิ์ คำหมู่, 2565) ที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการว่า เป็นกระบวนการและพฤติกรรมของผู้บริหารที่แสดงออกถึงความเป็นผู้นำในการบริหารจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ประกอบด้วย ครูผู้สอนนักเรียน หลักสูตร และสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ซึ่งส่งผลให้เกิดความสำเร็จ บรรลุ ตามวัตถุประสงค์ตามที่กำหนด ด้านการนิเทศการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษามีการติดตามและประเมินผลด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู มีการดูแล ส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนอย่างใกล้ชิด และมีการนิเทศการศึกษาโดยมีกระบวนการให้คำแนะนำ ส่งเสริม ช่วยเหลือ สนับสนุน ติดตาม และประเมินผลครูอย่างเป็นระบบ โดยมีการวางแผนการนิเทศและออกแบบเครื่องมือการนิเทศการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ โดยมีการวางแผนร่วมกับครูในการนิเทศการจัดการเรียนรู้ของครูล่วงหน้า มีการนิเทศการศึกษาเพื่อให้ครูเกิดการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับแผนการสอนตามหลักสูตรของสถานศึกษา ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ มีการกำหนดวิสัยทัศน์พันธกิจและเป้าหมายของสถานศึกษาที่นำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ซึ่งที่สอดคล้องกับงานวิชาการของโรงเรียน และผู้บริหารสถานศึกษามีการกำหนดดัชนีชี้วัดและคุณภาพผลการจัดการเรียนการสอนของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ตามหลักสูตรสถานศึกษา มีการแจ้งให้นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายของสถานศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ (อรรถพล ประเสริฐสังข์, 2566) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผล การจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาและประสิทธิผลการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ (กรองกาญจน์ อรุณเมฆ, 2564) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 โดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ (มะไซดี อับดุลกอเดร์, 2565) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานราธิวาส พบว่า 1) ระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ (ปวีณา บุทธิจักร์, 2564) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา และประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ (วิภัสสร ชุ่มจิตร, 2562) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษามีการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอน ส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ มีการนิเทศการศึกษา ตลอดจนมีการกำหนดเป้าหมายและภารกิจของสถานศึกษาไว้อย่างชัดเจนจึงเป็นผลให้ระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก

2. การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การเรียนรู้เป็นทีม การคิดอย่างเป็นระบบ การมีแบบแผนความคิด การเป็นบุคคลที่รอบรู้ และการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ตามลำดับ ทั้งนี้เพราะผู้บริหารสถานศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน โดยครูและบุคลากรภายในสถานศึกษามีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีทัศนะและการให้ความร่วมมือกันอย่างเข้มแข็ง ซึ่งภายในสถานศึกษามีความผูกพันและทุ่มเทให้กับสถานศึกษา มีส่วนร่วมในการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงสถานศึกษาเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีความคิดในการมองเป้าหมายของสถานศึกษาในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีวิสัยทัศน์ในการเชื่อมโยง และบูรณาการสิ่งต่าง ๆ ให้เกิดการสร้างสรรค์เป็นผลให้ครูและบุคลากรภายในสถานศึกษามีความตระหนักและความเข้าใจในความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของสถานศึกษา ด้านการเรียนรู้เป็นทีม ผู้บริหารสถานศึกษามีการสร้างบรรยากาศในการทำงานเพื่อพัฒนาให้ครูและบุคลากรภายในสถานศึกษาสามารถทำงานทดแทนกันได้และรับผิดชอบร่วมกันเป็นทีม โดยครูและบุคลากรภายในสถานศึกษายอมรับฟังเหตุผลและเห็นคุณค่าในความแตกต่างของแต่ละบุคคลในสถานศึกษา โดยตระหนักถึงความสำคัญของการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นใน

การพัฒนาประสิทธิภาพของสถานศึกษา มีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเรียนรู้ร่วมกัน โดยด้านการคิดอย่างเป็นระบบ ผู้บริหารสถานศึกษามีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมองเห็นภาพโดยรวมทั้งหมดของการดำเนินงานภายในสถานศึกษา ครูและบุคลากรภายในสถานศึกษานำวิธีคิดของตนเองในการดำเนินงานสู่การพัฒนาและสร้างนวัตกรรม สามารถจัดลำดับความสำคัญในการพัฒนาทำงานอย่างเป็นระบบมุ่งผลลัพธ์ของการปฏิบัติงาน อีกทั้งสามารถแก้ไขปัญหาในการทำงานที่ซับซ้อน และสามารถปรับเปลี่ยนความคิดให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเป็นขั้นตอน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการออกแบบระบบการปฏิบัติงานภายในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์ ด้านการมีแบบแผนความคิด ผู้บริหารสถานศึกษามีความเข้าใจความคิดครูและบุคลากรภายในสถานศึกษาที่มีต่อสถานศึกษา และสามารถวิเคราะห์ความเหมาะสมของงานได้อย่างชัดเจน โดยครูและบุคลากรภายในสถานศึกษาสามารถตัดสินใจในการปฏิบัติงานและสามารถปรับเปลี่ยนวิธีคิดให้สอดคล้องเหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้ และพร้อมที่จะเรียนรู้ วิธีการแนวคิดใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ มีทัศนคติที่ดีในการปฏิบัติงาน มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล และมีการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถรับรู้และปรับเปลี่ยนความคิดความเชื่อของตนเองให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา ทั้งยังมีการคิดทบทวน ถึงสถานการณ์ต่าง ๆ รอบตัวก่อนการตัดสินใจด้วยความรอบคอบ ด้านการเป็นบุคคลที่รอบรู้ ผู้บริหารสถานศึกษามีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเป็นผู้นำในการสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้อย่างมีเป้าหมาย ตลอดจนส่งเสริมให้ครูการพัฒนาตนเองและมีการเรียนรู้อยู่เสมอ ซึ่งครูและบุคลากรภายในสถานศึกษามีพฤติกรรมที่การแสดงออกถึงความเป็นผู้มีความกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเอง สนใจใฝ่เรียนรู้สิ่งใหม่ ด้วยการฝึกฝนตนเองผ่านการเรียนรู้อยู่เสมอ สอดคล้องกับ (กรองกาญจน์ อรุณเมฆ, 2564) ที่กล่าวว่า ในองค์กรแห่งการเรียนต้องมีการสร้างช่องทางให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกันภายในระหว่างบุคลากร ควบคู่ไปกับการเรียนรู้จากภายนอกทำให้เกิดโอกาสในการที่บุคลากรสามารถเรียนรู้แนวปฏิบัติที่ดีที่สุด สำหรับการปฏิบัติงานนำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานตามที่องค์กรกำหนดการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้นี้เองทำให้องค์กรและบุคลากรมีกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพและมีผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิผลโดยมีการเชื่อมโยงรูปแบบของการทำงานเป็นทีมกับการเรียนรู้เป็นทีม มีอำนาจในการตัดสินใจ (Empowerment) เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศของการคิดริเริ่ม (Initiative) เกิดกระบวนการในการเรียนรู้และสร้างความเข้าใจเตรียมรับกับความเปลี่ยนแปลงเปิดโอกาสให้ทีมทำงาน และการสร้างนวัตกรรม (Innovation) ซึ่งจะทำให้เกิดองค์กรที่เข้มแข็ง และ (นิสรา ใจซื่อ, 2564) กล่าวว่า หากองค์การสามารถพัฒนาองค์การให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ มีแนวปฏิบัติและปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานขององค์การอย่างเหมาะสม เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ที่สามารถปรับตัวได้ตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมก็จะสามารถสร้างศักยภาพให้กับองค์การและส่งผลต่อความก้าวหน้าขององค์การต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ (กรองกาญจน์ อรุณเมฆ, 2564) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 พบว่า การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับตามค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการเรียนรู้ของทีมด้านความเชี่ยวชาญของบุคคล ด้านวิสัยทัศน์ร่วมกัน ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ และด้านแบบแผนทางความคิด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ณัฏฐ์ โอ้จินดา, 2563) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก ในสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 พบว่า 1) รูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กในสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ได้องค์ประกอบที่สำคัญ จำนวน 6 องค์ประกอบ คือ 1) การมีแรงจูงใจ 2) การมีโครงสร้างที่เหมาะสม 3) การมีบรรยากาศการทำงาน 4) การมีวิสัยทัศน์ร่วมของคนในองค์การ 5) การใช้เทคโนโลยี และ 6) การเรียนรู้เป็นทีม โดยการประเมินรูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กในสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ประเมินด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กในสานักงานศึกษาธิการภาค 13 ในการนำไปใช้ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พัชรกันย์ เมธาอัครเกียรติ, 2561) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ส่วนกลาง) มีความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะมีการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ บุคลากรมีความรอบรู้แห่งตนคิดอย่างเป็นระบบ และมีการเรียนรู้ของทีม ตลอดจนวิสัยทัศน์ร่วมกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Grader, (2003) ได้ศึกษาเรื่อง การนำองค์การแห่งการเรียนรู้มาปฏิบัติในโรงเรียน : กรณีศึกษาโรงเรียนขนาดกลาง พบว่า ครูและบุคลากรที่ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารให้มีทักษะด้านความรอบรู้แห่งตน การเรียนรู้เป็นทีม การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม บุคลากรจะมีรูปแบบความคิดมีการแลกเปลี่ยนมุมมองของความคิดเห็นผู้บริหารให้การสนับสนุนบุคลากรสำหรับการวิจัยในอนาคต ควรจะศึกษาการพัฒนาเครื่องมือที่เหมาะสมสำหรับการประเมินการปฏิบัติงานขององค์การแห่งการเรียนรู้ในโรงเรียน

3. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก มีความสัมพันธ์กันเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งมีความสัมพันธ์กัน

ภายในตัวแปรอยู่ในระดับสูง โดยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก สูงที่สุด คือ ด้านการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากร ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการสร้างบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้ ด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน และด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายของสถานศึกษา ตามลำดับ ทั้งนี้เพราะ ผู้บริหารสถานศึกษามีการกำหนดกรอบเป้าหมายของโรงเรียนจากขอบเขตงานที่รับผิดชอบในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการอย่างชัดเจน มีการกำหนดวิสัยทัศน์พันธกิจและเป้าหมายของสถานศึกษาที่นำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน มีการกำหนดทิศทางภารกิจการดำเนินงานในรูปแบบของนโยบาย วิสัยทัศน์ และพันธกิจ ที่สอดคล้องกับงานวิชาการของโรงเรียน โดยในด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน ผู้บริหารสถานศึกษามีการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ส่งเสริมให้ครูมีการกำหนดสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ และดัชนีชี้วัดคุณภาพแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการกำกับดูแลการพัฒนาหลักสูตรและการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของบุคคลและท้องถิ่นให้เกิดผลดีแก่ผู้เรียนและชุมชน ในด้านการสร้างบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้ ผู้บริหารสถานศึกษามีนโยบายการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยทรัพยากรและการจัดแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ตลอดจนมีการปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ให้มีข้อมูลที่ทันสมัยเป็นปัจจุบัน มีการส่งเสริมให้บุคลากรมีพฤติกรรมในการทำงาน ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ด้านการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากร ผู้บริหารสถานศึกษามีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเป็นผู้นำทางวิชาการในการพัฒนาตนเองของครูและบุคลากร ส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรเข้าร่วมการอบรมเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะในการปฏิบัติงาน และมีนโยบายการบริหารสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเพิ่มพูนความถนัดทักษะ และความสามารถของครูใน การปฏิบัติงาน ตลอดจนให้คำแนะนำในการพัฒนาผลงานทางวิชาการของครู และด้านการนิเทศการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษามีการติดตามและประเมินผลด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู การดูแล ส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนอย่างใกล้ชิด มีการนิเทศการศึกษาโดยมีกระบวนการให้คำแนะนำ ส่งเสริม ช่วยเหลือ สนับสนุน ติดตาม และประเมินผลครูอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับ (พุฒินันท์ แสงสิริวัฒน์, 2564) ที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการว่ามีความสำคัญต่อการสร้างอิทธิพลหรือการสร้างแรงจูงใจให้ผู้ร่วมงานเชื่อถือยอมรับและศรัทธา ให้เกิดความร่วมมือต่อการเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ทั้งด้านการบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป โดยเฉพาะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูให้ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนให้ได้มาตรฐานการศึกษาบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Rais & Yuyun, 2023) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนและองค์กรแห่งการเรียนรู้ในการพัฒนาภาวะผู้นำของครู พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารและองค์กรแห่งการเรียนรู้สามารถพัฒนาภาวะผู้นำของครูได้ กลยุทธ์ในการพัฒนาภาวะผู้นำของครูผ่านภาวะผู้นำของผู้บริหารและองค์กรแห่งการเรียนรู้ ดำเนินการโดยการปรับปรุงตัวชี้วัดตัวแปรเหล่านี้ ได้แก่ การเป็นผู้กระตุ้นหลักในการเรียนรู้ การนำวิสัยทัศน์ของโรงเรียนไปใช้ การประกันคุณภาพการเรียนรู้ การสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นใหม่ ๆ และการพัฒนาโรงเรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Matthews, 2007) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ของปฏิบัติการประเมินของครูกับภาวะผู้นำทางวิชการของผู้บริหารโรงเรียนและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า การประเมินของครูกับภาวะผู้นำทางวิชการของผู้บริหารโรงเรียนและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ โดยประเมินจากการพัฒนาการสอนและการพัฒนาหลักสูตร การปฏิบัติในการประเมินเรื่องหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่ามีนัยสำคัญคือ การร่วมมือโดยอาศัยการประเมินซึ่งเป็นกระบวนการที่ครูและผู้บริหารโรงเรียนโดยประเมินจากการพัฒนาการสอนและการพัฒนาหลักสูตร การปฏิบัติในการประเมินเรื่องหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่ามีนัยสำคัญคือ การร่วมมือโดยอาศัยการประเมิน ซึ่งเป็นกระบวนการที่ครูและผู้บริหารโรงเรียนร่วมมือกันวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินเพื่อวางแผนการสอน และอภิปรายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (กัญญนันทน์ สิรคุปต์ธรานนท์, 2566) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร มีค่าสัมประสิทธิสหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ในแต่ละด้านมีค่าอยู่ระหว่าง 0.010 -0.870 เป็นสหสัมพันธ์เชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

4. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก มีตัวแปรทั้งหมด 4 ตัวแปร ได้แก่ ด้านการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากร ด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน ด้านการสร้างบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้ และด้านการนิเทศการศึกษา โดยทั้ง 4 ตัวแปรนี้ สามารถร่วมกันพยากรณ์ และมีค่าอำนาจการพยากรณ์ร้อยละ 81.70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเรียงลำดับจากด้านของภาวะ

ผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก จากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด พบว่า ด้านการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออกมากที่สุด อาจเป็นเพราะการที่ผู้บริหารมีนโยบายการบริหารสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเพิ่มพูนความถนัดทักษะ และความสามารถของครูในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรเข้าร่วมการอบรมเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานส่งผลให้สถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออกนั้นเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้โดยครูและบุคลากรภายในสถานศึกษามีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีทัศนะและการให้ความร่วมมือกันอย่างเข้มแข็ง มีความตระหนักและความเข้าใจในความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของสถานศึ กษา มีพฤติกรรมที่การแสดงออกถึงความเป็นผู้มีความกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเอง สนใจใฝ่เรียนรู้สิ่งใหม่ ด้วยการฝึกฝนตนเองผ่านการเรียนรู้อยู่เสมอตลอดจนสามารถตัดสินใจในการปฏิบัติงานและสามารถปรับเปลี่ยนวิธีคิดให้สอดคล้องเหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้และพร้อมที่จะเรียนรู้วิธีการ แนวคิดใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ สอดคล้องกับ (อรรถพล ประเสริฐสังข์, (2566) ซึ่งกล่าวว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในสถานศึกษา ที่ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถบริหารจัดการการศึกษาในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีภาวะผู้นำทางวิชาการช่วยในการบริหารสถานศึกษา จึงจะสามารถนำคณะครูและบุคลากรไปสู่ความเป็นเลิศด้านวิชาการ ซึ่งจะส่งผลทำให้สถานศึกษาเข้าสู่ความมีคุณภาพและเป็นสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพสูงมากยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับ (มะไซดี อับดุลกอเดร์, 2565) ซึ่งกล่าวว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการมีอิทธิพลต่อคุณภาพการสอนของครูและนำมาซึ่งความมีประสิทธิผลในสถานศึกษา โดยเฉพาะภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่แสดงออกให้ครูได้รับรู้อย่างชัดเจนช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับครูและผู้เรียนทำให้ครูเชื่ อถือยอมรับ ศรัทธาและให้ความร่วมมือปฏิบัติงานนำมาซึ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนและคุณภาพของสถานศึกษา ทั้งนี้ผู้นำทางการศึกษาจึงต้องมีสมรรถนะของภาวะผู้นำทางวิชาการต้องเป็นผู้รอบรู้ในด้านวิชาการอย่างลึกซึ้ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ (กรองกาญจน์ อรุณเมฆ, 2564) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 โดยภาพรวมคือ ด้านการพูดคุยสะท้อนพฤติกรรมครู และด้านการสนับสนุนให้มีการพัฒนาทางวิชาชีพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (กัญญนันทน์ สิรคุปต์ธรานนท์, 2566) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ด้านการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน (X2) และด้านการวางแผนเพื่อการพัฒนาความก้าวหน้า (X5) ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ในโดยภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Lim & Singh, 2020) ได้ศึกษาเรื่อง อิทธิพลของภาวะผู้นำทางวิชาการที่ส่งผลต่อองค์ การแห่งการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีผลการเรียนดีเยี่ยมในประเทศมาเลเซีย พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับองค์การแห่งการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และ ภาวะผู้นำทางวิชาการสามารถพยากรณ์องค์การแห่งการเรียนรู้ได้ร้อยละ 34.00

จากการวิเคราะห์ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก พบว่า ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายของสถานศึกษา ไม่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่เมื่อสังเกตผลการวิเคราะห์ค่าความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก นับได้ว่าภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายของสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .787 ซึ่งเป็นความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูงโดยมีความเป็นไปได้ว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายของสถานศึกษาเป็นปัจจัยเกื้อหนุนที่ช่วยให้การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายของสถานศึกษา ที่ดีจะนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ครูและบุคลากรภายในสถานศึกษามีทัศนะและการให้ความร่วมมือกันอย่างเข้มแข็ง เอื้อต่อการเรียนรู้เป็นทีมและการมีแบบแผนความคิด โดยการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาทั้งมวลอาจไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพหากปราศจากการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายของสถานศึกษา สอดคล้องกับ อรรถพล ประเสริฐสังข์ ที่กล่าวว่า การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายของโรงเรียน คือ การ

กำหนดทิศทางภารกิจการดำเนินงาน การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนในชั้นเรียนให้ชัดเจน นำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมโดยวิธีการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายการเรียนรู้ของโรงเรียน กำหนดนโยบายการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้ความสำคัญในการบริหารงานวิชาการมากกว่าด้านอื่น สร้างเกณฑ์มาตรฐานทางวิชาการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาการ ประมวลผลความก้าวหน้าตามวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายของโรงเรียน และสอดคล้องกับ (กิ่งกาญจน์ สุขสำราญ, 2565) ที่กล่าวว่า การกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ และพันธกิจ ที่สอดคล้องกับงานวิชาการของโรงเรียน กำหนดกรอบเป้าหมายของโรงเรียนจากขอบเขตงานที่รับผิดชอบในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการ มีการกำหนดพันธกิจที่สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา มีเป้าหมายและจุดเน้นที่พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน กำหนดดัชนีชี้วัดและคุณภาพผลการจัดการเรียนการสอนของกลุ่มสาระวิชาต่าง ๆ ตามหลักสูตรสถานศึกษา มีการสื่อสารพันธกิจและขอบข่ายของงานวิชาการรวมถึงหลักสูตรสถานศึกษา ให้นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบ อันจะนำมาสู่การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก ที่กล่าวมาข้างต้น มีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร ควรมีการส่งเสริมและพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาให้เกิดแก่ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหาครอย่างต่อเนื่อง อันจะนำมาซึ่งการพัฒนาสถานศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานครให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้แห่งมหานครสืบไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า

ด้านการบริหารหลักสูตรและการสอนมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด และด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายของสถานศึกษามีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก ควรมีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายของสถานศึกษาที่นำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม และมีการแจ้งให้นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายของสถานศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ

1.2 จากผลการวิจัยระดับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณา รายด้านพบว่าการเรียนรู้เป็นทีม มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด และด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกันมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก ควรให้ความสำคัญและกำหนดนโยบายในการส่งเสริมและสนับสนุนครูและบุคลากรภายในสถานศึกษาให้มีวางแผนและมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์และการดำเนินงานต่าง ๆ ของสถานศึกษาที่จะนำการสู่การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา

1.3 จากผลการวิจัยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก พบว่าภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษามากที่สุด และด้านการนิเทศการศึกษาส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาน้อยที่สุด ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก ควรให้ความสำคัญและกำหนดนโยบายในการส่งเสริม สนับสนุนด้านการนิเทศการศึกษา ประสานความร่วมมือในการจัดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาผ่านการนิเทศการศึกษา ตลอดจนการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ เข้ามามีส่วนในกระบวนการนิเทศการศึกษา

1.4 จากผลการวิจัยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากร ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออกมากที่สุด ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก ควรมีนโยบายการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรที่เป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา ในสังกัดอื่น ๆ

2.2 ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21

2.3 ควรศึกษาตัวแปรที่อาจส่งผลต่อความสัมพันธ์ของการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา อาทิ ประสบการณ์ของผู้บริหาร ระดับวุฒิการศึกษาของผู้บริหาร ตลอดจนวัฒนธรรมองค์กรของสถานในสังกัดกรุงเทพมหานคร

เอกสารอ้างอิง

กรองกาญจน์ อรุณเมฆ. (2564). **ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

กัญญนันทน์ สิรคุปต์ธรานนท์.(2566). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. **วารสารวิจัยธรรมศึกษา. 6(1), 289-303.**

กิ่งกาญจน์ สุขสำราญ. (2565). **ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในกลุ่มอำเภอปลวกแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1**. การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกริก.

ณัฏฐ์ โอ้จินดา. (2563). **การพัฒนารูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก ในสานักงานศึกษาธิการภาค 13.** วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

นิสรา ใจซื่อ. (2564). แนวทางการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้เพื่อพร้อมรับความเปลี่ยนแปลง. **วารสารการบริหารและสังคมศาสตร์ปริทรรศน์. 4(4), 126-135.**

ปวีณา บุทธิจักร. (2564). **ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

พัชรกันย์ เมธาอัครเกียรติ. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **Veridian E-Journal, Silpakorn University. 11(1), 1944-1960.**

พิชญาภา ยืนยาว. (2562). **ภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษาและสถานศึกษา.** (พิมพ์ครั้งที่ 3). นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

พุฒินันท์ แสงสิริวัฒน์. (2564). **ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

มะไซดี อับดุลกอเดร์. (2565). **ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

เริงฤทธิ์ คำหมู่. (2565). **ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. อุดรธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

วิภัสสร ชุ่มจิตร. (2562) **ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 ในจังหวัด สุราษฎร์ธานี.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตร มหาบัณฑิต. สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). **นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). **ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

อรรถพล ประเสริฐสังข์. (2566). **ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผล การจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร มหาบัณฑิต. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

G. Matthews. (2007). **Handbook of research for educational communications and technology a project of the association for educational communications and technology**. New York: Macmillan Library References.

Grader, B. L. (2003). **Learning Organization Practices in Public Schools : A Middle Schools Case Study.** Doctoral Dissertation (Educational Administration).Maxico : The University Of New.

Hinkle, D.E, William, W. and Stephen G. J. (1998). **Applied Statistics for the Behavior Sciences.** 4thed. New York:

Houghton Mifflin.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). "**Determining Sample Size for Research Activiles**". Educational and Psychological Measurement, 30(3).

Likert, Rensis. (1961). **New Pattern of Management**. New York: McGraw – Hill.

Lim, S. H., & Singh, G. S. B. S. (2020). The influence of instructional leadership on learning organisation at high performing primary schools in Malaysia. **Asian Journal of University Education, 16(2), 11-22.**

Rais, M., & Yuyun, I. (2023). The Use of digital platforms in english language learning: student's perspectives. **Journal of English language teaching and applied linguistics, 5(1), 38 – 46.**

แนวทางพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7

GUIDELINES FOR DEVELOPING SCHOOL ADMINISTRATORS IN ENHANCING MORALE AND MOTIVATION AMONG TEACHERS UNDER THE NAKHON RATCHASIMA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 7

พัชราภรณ์ ธีระชวาลวงศ์[1] , กานต์ เนตรกลาง[2]
หลักสูตรครุศาตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
Phacharapon Teerachawanwong[1] , Kant Netklang[2]
The Master of Education Program in Educational Administration,
Faculty of Education, Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Thailand
Corresponding Author E-mail : happy_happy-happy@hotmail.com, Phone.trcww@gmail.com

(Received : February 10, 2026; Edit : February 24, 2026; accepted : February 26, 2026)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับครูของผู้บริหารสถานศึกษา 2) เปรียบเทียบการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับครู จำแนกตามขนาดสถานศึกษา และ 3) ศึกษาแนวทางพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 จำนวน 144 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลคือผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 144 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (t-test independent)

ผลการวิจัยพบว่า 1) การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับครูโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านการยอมรับและการให้การยกย่องมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด และด้านการให้รางวัลที่เหมาะสมมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด

2) การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับครู จำแนกตามขนาดสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยแตกต่างกันในด้านการสนับสนุนจากผู้นำและด้านการสื่อสารที่ดี และ 3) แนวทางพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาควรมุ่งเน้นการสนับสนุนทรัพยากรเอื้อต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ ยอมรับและให้การยกย่องอย่างจริงใจโดยการแสดงความไว้วางใจและยอมรับศักยภาพ สร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี มอบหมายงานที่ท้าทายอย่างเหมาะสม เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนข้อมูลและการให้รางวัลอย่างโปร่งใสและยุติธรรม เพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจและความผูกพันของครูต่อสถานศึกษา

คำสำคัญ: แนวทางพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา, ขนาดสถานศึกษา, ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

Abstract

The purposes of this research were to: (1) examine school administrators' practices in enhancing teachers' morale and motivation, (2) compare school administrators' practices in enhancing teachers' morale and motivation classified by school size, and (3) investigate guidelines for developing school administrators in enhancing teachers' morale and motivation under the Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 7. The sample consisted of 144 schools under the Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 7. The respondents were 144 school administrators. Data were analyzed using descriptive statistics, including percentage, mean, and standard deviation, as well as an independent samples t-test.

The results found that: 1) the overall level of school administrators' practices in enhancing teachers' morale and motivation was at the highest level, with recognition and appreciation receiving the highest mean score, while appropriate rewards received the lowest, 2) significant differences at the .05 level were found when classified by school size, particularly in leadership support and effective communication, whereas the other aspects showed no significant differences, and 3) guidelines for developing school administrators should focus on providing adequate resources to support effective learning management; offering sincere recognition by demonstrating trust and acknowledging teachers' potential; creating a positive working environment; assigning appropriately challenging tasks; encouraging teachers' participation in information exchange; and implementing a transparent and fair reward system to enhance teachers' motivation and commitment to the school.

Keywords: Guidelines for developing school administrators, School size, Teachers' morale and motivation

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 4 กำหนดให้ การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสังคม ซึ่งครูเป็นบุคลากรหลักที่มีส่วนสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ พัฒนาทักษะ และปลูกฝังคุณธรรมให้นักเรียน ดังนั้น ขวัญและกำลังใจของครูจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการทำงานและคุณภาพการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนครู เพื่อให้ครูสามารถทำงานได้อย่างมีความสุข มีประสิทธิภาพ และรักษามาตรฐานของการสอนเพื่อพัฒนานักเรียนและโรงเรียนได้อย่างยั่งยืน (กระทรวงศึกษาธิการ , 2563)

นอกจากจะมีระเบียบวินัยและคำสั่งที่เป็นเครื่องมือควบคุมการปฏิบัติงานของบุคคลแล้ว สิ่งสำคัญที่ช่วยให้บุคคลสามารถปฏิบัติงานให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ คือ ความสุขทั้งทางกายและทางใจในการทำงาน ซึ่งความรู้สึกดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหรือแรงผลักดันที่ช่วยกระตุ้นให้บุคคลเกิดความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน อย่างไรก็ตาม ในสภาพการทำงานปัจจุบัน บุคลากรจำนวนมากต้องเผชิญกับภาระงานที่ล้นตัว ส่งผลให้เกิดความเครียด ความเหนื่อยล้า บั่นทอนขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งขวัญกำลังใจเป็นสภาวะทางจิตใจหรือความรู้สึกของบุคคลที่แสดงออกผ่านพฤติกรรมอันเป็นผลจากปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่มีผลต่อการปฏิบัติงาน ขวัญเป็นสภาวะจิตใจหรือความรู้สึกของบุคคลที่เป็นพฤติกรรมแสดงออกต่อปัจจัยต่าง ๆ หรือ สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการปฏิบัติงานอันเป็นสิ่งบ่งชี้ให้เห็นถึงความตั้งใจและทำให้เกิดกำลังใจที่จะที่จะร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จ เช่น ถ้าบุคคลมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานดี ย่อมส่งผลต่อผลผลิตและความสำเร็จของงาน แต่ถ้าบุคคลมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานที่ไม่ดีก็ย่อมส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการทำงานในแง่ที่ผลงานออกมาไม่ดี จึงต้องมีการเสริมสร้างขวัญและบำรุงขวัญของพนักงาน เพื่อรักษาเสถียรภาพของผู้ปฏิบัติงานให้อยู่ในระดับสูงตามความต้องการและส่งผลไปถึงประสิทธิภาพของงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์กรและยังก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรและยังเป็นความรู้สึกที่ส่งผลต่อความกระตือรือร้นและความผูกพันในงาน ซึ่งเกิดจากความพึงพอใจในสิ่งแวดล้อมการทำงาน” โดยเน้นความรู้สึกผูกพันกับงานความกระตือรือร้นในการทำงาน (วรพร คำหอม, 2560: 134) การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจคือการเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและส่งเสริมให้พวกเขารู้สึกถึงการยอมรับในความพยายามและผลงานของตน การให้คำชมและการฝึกฝนทักษะใหม่ ๆ เป็นการเพิ่มความพึงพอใจในการทำงานและกระตุ้นให้พวกเขามีพลังในการทำงานที่ดียิ่งขึ้น (พงษ์ศักดิ์ ลาบรรเทา, 2564: 10) แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎีสองปัจจัย ซึ่งอธิบายว่าแรงจูงใจในการทำงานของบุคคลเกิดจากทั้งปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมการทำงานที่เหมาะสมและปัจจัยด้านแรงจูงใจภายใน เช่น การยอมรับ การยกย่อง และความสำเร็จในการทำงาน โดยปัจจัยเหล่านี้มีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างขวัญกำลังใจ ความกระตือรือร้น และความผูกพันของบุคลากรต่อการปฏิบัติงานและองค์กร การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในที่ทำงานนั้นไม่เพียงแต่จะช่วยเพิ่มความสุขในการทำงานของบุคลากร แต่ยังส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการทำงานโดยรวม การมีการสื่อสารที่เปิดเผยและการให้การยอมรับในความสำเร็จสามารถช่วยลดความเครียดและสร้างความมั่นใจในการทำงาน (สามารถ บุญรัตน์, 2564: 45-58) แนวคิดมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations Theory) ของ Elton Mayo การบริหารที่ให้ความสำคัญกับมนุษย์เป็นศูนย์กลาง โดยเชื่อว่าความสัมพันธ์ที่ดี การยอมรับคุณค่า ความเข้าใจความแตกต่างของบุคคล และบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อจิตใจ จะช่วยเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงาน ส่งผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น ขอให้ระลึกไว้เสมอว่าผู้บังคับบัญชาไม่สามารถหลีกเลี่ยงความขัดแย้งทางความคิดและและการขัดใจได้ แต่ควรมีการทบทวนความคิดที่หลากหลายและเหตุผลต่าง ๆ ที่มีให้มากที่สุดโดยปราศจากอคติ มองความขัดแย้งไปในเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งจะเป็นผลดีต่อความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ร่วมงานและต่อผลการปฏิบัติงานด้วย (ยงยุทธ เกษสาคร, 2547: 172-174) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 ตั้งอยู่ที่ตำบลประสุข อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา รับผิดชอบการจัดการศึกษาทั้งหมด 225 โรงเรียน แบ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก 141 โรงเรียน ขนาดกลาง 81 โรงเรียน และขนาดใหญ่ 3 โรงเรียน โรงเรียนบางแห่งประสบปัญหาขาดแคลนงบประมาณหรือทรัพยากร ทำให้ไม่สามารถจัดหาสวัสดิการหรือสนับสนุนกิจกรรมที่เสริมสร้างกำลังใจให้กับครูได้อย่างเต็มที่ ครูต้องทำงานหลายด้าน ทั้งงานสอน งานเอกสาร งานประชุม และกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้รู้สึกเหนื่อยล้าและมีเวลาในการพักผ่อนหรือพัฒนาตนเองน้อยลง นโยบายที่เปลี่ยนแปลงบ่อยจากหน่วยงานการศึกษาอาจส่งผลกระทบให้ครูรู้สึกกังวลและไม่มั่นคง การขาดการสื่อสารที่ดีหรือการไม่เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอาจทำให้ครูรู้สึกว่าไม่ได้รับการยอมรับ ครูมักต้องเผชิญกับความคาดหวังที่สูงจากสังคมและผู้ปกครอง ซึ่งอาจเป็นแรงกดดันที่ส่งผลให้ครูรู้สึกไม่สบายใจและขาดขวัญกำลังใจ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7)

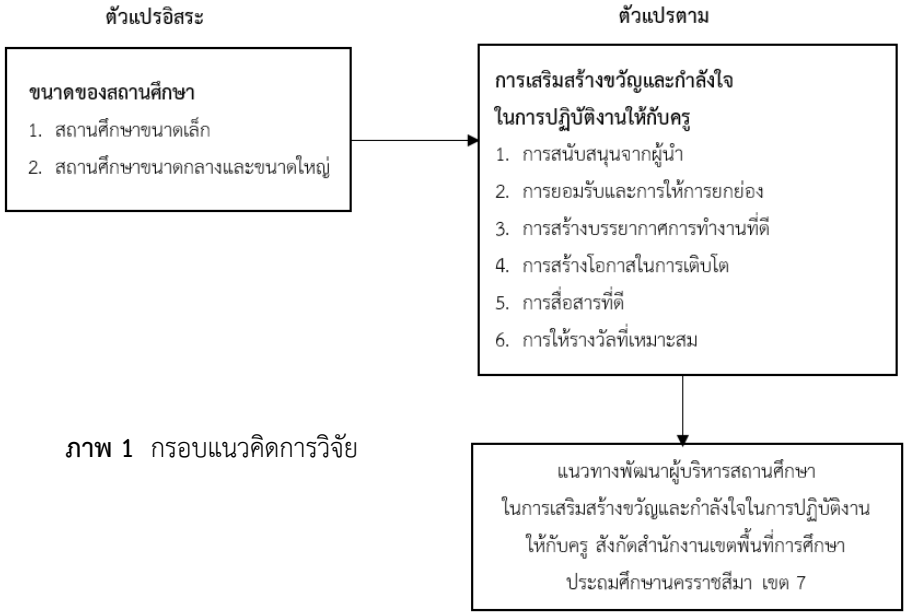
จากความเป็นมา ความสำคัญ และปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทางพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในการเสริมสร้าง

ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 ซึ่งถือว่ามีความสำคัญและมีประโยชน์ ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและพัฒนาการทำงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ให้กับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 7 และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่จะเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับครูผู้สอนเพื่อประโยชน์ในองค์กร ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาในการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7
2. เพื่อเปรียบเทียบผู้บริหารสถานศึกษาในการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา
3. เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมุติฐานการวิจัย

การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 ที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกันมีความแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 จำนวน 225 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 225 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 จำนวน 144 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 144 คน ซึ่งกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (Krejcie and Morgan, 1970 : 607-610) โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นโดยใช้ขนาดของสถานศึกษาเป็นชั้นภูมิ

ตัวแปร

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย ตัวแปรอิสระ ขนาดของสถานศึกษา ประกอบด้วยสถานศึกษาขนาดเล็ก และสถานศึกษาขนาดกลางและขนาดใหญ่ ตัวแปรตาม ประกอบด้วย การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับครู ได้แก่ 1. การสนับสนุนจากผู้นำ 2. การยอมรับและการให้การยกย่อง 3. การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี 4. การสร้างโอกาสในการเติบโต 5. การสื่อสารที่ดี 6. การให้รางวัลที่เหมาะสม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check list) เกี่ยวกับขนาดของสถานศึกษา ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับครูของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 ซึ่งมีลักษณะคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ส่วนแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) ซึ่งได้มาจากผลการวิจัยใน ตอนที่ 2 ซึ่งเป็นผลจากการศึกษาการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับครูของผู้บริหารสถานศึกษาโดยการนำมาจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดของแต่ละด้าน นำมาสร้างเป็นข้อคำถามในการสัมภาษณ์

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) สร้างขึ้นจากการทบทวน แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยได้ออกแบบสอบถามให้สอดคล้องกับการวิจัย โดยมีการสร้างแบบสอบถามดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร หลักการ ทฤษฎี วรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนามาใช้ในการสรุปเป็นนิยามศัพท์ของตัวแปรในการวิจัย และเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ 2. ศึกษาวิธีสร้างเครื่องมือจากเอกสารตำรา โดยยึดกรอบแนวคิดในการวิจัยเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือและกำหนดรูปแบบ โครงสร้างของเนื้อหาของแบบสอบถามให้ครอบคลุม 3. กำหนดรูปแบบและโครงสร้างเนื้อหาของแบบสอบถาม เป็นคำถามตรวจสอบรายการ แบบมาตราส่วนประมาณค่า โดยนำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียงให้ครอบคลุมตามกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับครูของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 นำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญ เพื่อหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) แล้วนำมาหาค่า IOC ได้ค่า IOC = .60-1.00 4. นำแบบสอบถามที่ได้ไปทดลอง (Try-out) กับสถานศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (α-Coefficient) ของ Cronbach ได้ค่า α = .968 5. นำแบบสอบถามที่ได้จากขั้นที่ 4 มาปรับปรุงแก้ไข และนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง หลังจากที่ได้วิเคราะห์ผู้บริหารสถานศึกษาในการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 เลือกเฉพาะข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดของแต่ละด้าน นำมากำหนดประเด็นคำถามเพื่อหาแนวทางพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยนำแบบสอบถามไปสอบถามผู้อำนวยการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 จำนวน 144 โรงเรียน เก็บรวบรวมแบบสอบถามที่ได้จากการตอบแบบสอบถามเพื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป ส่วนแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง นำไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ด้านการบริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน โดยเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการเปรียบเทียบการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับครูของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยการใช้ t-test Independent กำหนดค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 โดยภาพรวมและรายด้าน

ข้อ	การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับครู	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
1	การสนับสนุนจากผู้นำ	4.80	0.36	มากที่สุด
2	การยอมรับและการให้การยกย่อง	4.82	0.34	มากที่สุด
3	การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี	4.81	0.35	มากที่สุด
4	การสร้างโอกาสในการเติบโต	4.76	0.39	มากที่สุด
5	การสื่อสารที่ดี	4.77	0.37	มากที่สุด
6	การให้รางวัลที่เหมาะสม	4.72	0.43	มากที่สุด
	รวม	4.78	0.33	มากที่สุด

จากตาราง 1 การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.78, S.D. = 0.33) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการยอมรับและการให้การยกย่อง ($\bar{x}$ = 4.82, S.D. = 0.34) รองลงมา คือ ด้านการสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี ($\bar{x}$ = 4.81, S.D. = 0.35) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการให้รางวัลที่เหมาะสม ($\bar{x}$ = 4.72, S.D. = 0.43)

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 จำแนกตามขนาดสถานศึกษาโดยภาพรวมและรายด้าน

ข้อ	การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับครู	สถานศึกษาขนาดเล็ก		สถานศึกษาขนาดกลางและขนาดใหญ่		t	p
		$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
1	การสนับสนุนจากผู้นำ	4.85	0.34	4.72	0.38	2.07*	0.04
2	การยอมรับและการให้การยกย่อง	4.85	0.34	4.77	0.34	1.52	0.13
3	การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี	4.85	0.35	4.76	0.35	1.55	0.12
4	การสร้างโอกาสในการเติบโต	4.81	0.35	4.69	0.43	1.89	0.06
5	การสื่อสารที่ดี	4.83	0.36	4.70	0.37	2.11*	0.04
6.	การให้รางวัลที่เหมาะสม	4.78	0.41	4.65	0.46	1.78	0.08
	รวม	4.83	0.33	4.71	0.33	2.06*	0.04

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 2 การเปรียบเทียบการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา พบว่า สถานศึกษาขนาดเล็กสูงกว่าสถานศึกษาขนาดกลางและขนาดใหญ่ อย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการสนับสนุนจากผู้นำและด้านการสื่อสารที่ดี สถานศึกษาขนาดเล็กสูงกว่าสถานศึกษาขนาดกลางและขนาดใหญ่ อย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการยอมรับและให้การยกย่อง ด้านการสร้างบรรยากาศในการทำงานที่ดี ด้านการสร้างโอกาสในการเติบโตและด้านการให้รางวัลที่เหมาะสมไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การให้รางวัลที่เหมาะสม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การให้รางวัลและเกณฑ์การให้รางวัลยังไม่สอดคล้องกับผลงานและความคาดหวังของบุคลากร รวมถึงการรับรู้ถึงความไม่ชัดเจนและความไม่เป็นธรรมในการกระจายรางวัล ทำให้ไม่สามารถสร้างแรงจูงใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับทฤษฎี Herzberg ชี้ให้เห็นว่า การให้รางวัลจัดเป็น ปัจจัยสุขอนามัย (Hygiene Factors) หากการให้รางวัลไม่เหมาะสม ไม่เป็นธรรม หรือไม่ชัดเจน จะก่อให้เกิดความไม่พึงพอใจในการทำงาน ส่งผลให้แรงจูงใจลดลง แม้การให้รางวัลที่ดีจะไม่สามารถสร้างแรงจูงใจได้โดยตรง แต่การขาดหรือให้รางวัลที่ไม่เหมาะสมจะเป็นสาเหตุสำคัญของความไม่พึงพอใจ และสอดคล้องกับงานวิจัยของปิยวรรณ จันทร์เทพ ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ปิยวรรณ จันทร์เทพ, 2568)

2. ผลการเปรียบเทียบการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า สถานศึกษาขนาดเล็กสูงกว่าสถานศึกษาขนาดกลางและขนาดใหญ่ อย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการสนับสนุนจากผู้นำ และด้านการสื่อสารที่ดี สถานศึกษาขนาดเล็กสูงกว่าสถานศึกษาขนาดกลางและขนาดใหญ่ อย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการยอมรับและให้การยกย่อง ด้านการสร้างบรรยากาศในการทำงานที่ดี ด้านการสร้างโอกาสในการเติบโต และด้านการให้รางวัลที่เหมาะสมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สถานศึกษาขนาดเล็กมีโครงสร้างการบริหารที่ไม่ซับซ้อน ผู้บริหารสามารถให้การสนับสนุน ดูแล และสื่อสารกับครูได้อย่างใกล้ชิด ทั่วถึง และต่อเนื่องมากกว่า ส่งผลให้ครูรับรู้ถึงการสนับสนุนจากผู้นำและการสื่อสารที่ดีในระดับสูงกว่า อย่างไรก็ตาม ด้านการยอมรับและให้การยกย่อง การสร้างบรรยากาศในการทำงาน การสร้างโอกาสในการเติบโต และการให้รางวัลที่เหมาะสมอาจเป็นนโยบายหรือแนวปฏิบัติที่ใช้คล้ายคลึงกันในทุกขนาดสถานศึกษา จึงไม่ก่อให้เกิดความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ เนื่องจากสถานศึกษาขนาดเล็กสามารถตอบสนองความต้องการทางสังคมและจิตใจของครูได้ดีกว่า โดยเฉพาะ ความต้องการด้านความเป็นส่วนหนึ่ง ผ่านการสนับสนุนจากผู้นำและการสื่อสารที่ใกล้ชิด ทำให้ครูรู้สึกได้รับการดูแลและมีคุณค่าในองค์กร ขณะที่ความต้องการในระดับสูงขึ้น เช่น การยอมรับความก้าวหน้า และรางวัล มักเป็นนโยบายมาตรฐานที่ดำเนินการใกล้เคียงกันในทุกขนาดสถานศึกษา จึงไม่ก่อให้เกิดความแตกต่าง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชมพูนุท พิชสารท ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของ ครูในเขตอำเภอเกาะช้าง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด จำแนกตามขนาดโรงเรียน พบว่า ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน (ชมพูนุท พิชสารท, 2561)

3. จากการศึกษาแนวทางพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 ผู้วิจัยจึงนำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

3.1 แนวทางพัฒนาด้านการสนับสนุนจากผู้นำ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเอื้อให้การจัดกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาผู้เรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ พบว่า การสนับสนุนและการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาอย่างเพียงพอ เหมาะสม มีส่วนช่วยในการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า เมื่อผู้นำแสดงออกถึงความใส่ใจผ่านการจัดสรรทรัพยากร จะเกิดสภาวะการเสริมพลังอำนาจให้แก่ครู ทำให้ครูรู้สึกว่าตนเองมีศักยภาพและเครื่องมือเพียงพอที่จะเผชิญกับความท้าทายในการพัฒนาผู้เรียน ส่งผลให้เกิดความทุ่มเทในระดับที่สูงกว่ามาตรฐานปกติ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ การสนับสนุนทรัพยากรและสภาพแวดล้อมในการทำงานที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการขั้นพื้นฐานและความต้องการด้านความมั่นคงของครู เมื่อความต้องการเหล่านี้ได้รับการตอบสนอง จะส่งผลให้ครูมีแรงจูงใจในการทำงานในระดับ ที่สูงขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิโรจน์ สารรัตนะ ระบุว่าการสนับสนุนด้านทรัพยากรและบรรยากาศการทำงานมีอิทธิพลเชิงบวกต่อขวัญและกำลังใจของครูอย่างมีนัยสำคัญเมื่อครูรับรู้ว่าผู้บริหารให้การสนับสนุน จะส่งผลให้ครูมีความพึงพอใจในงานและทุ่มเทให้กับการพัฒนาผู้เรียนมากขึ้น (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2556)

3.2 แนวทางพัฒนาด้านการยอมรับและการให้การยกย่อง ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างขวัญกำลังใจและความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงานของครู โดยการแสดงความไว้วางใจ ยอมรับศักยภาพ และเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจ พบว่า ครูมีความรู้สึกมีคุณค่า เกิดความภาคภูมิใจในวิชาชีพ และมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานมากขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การได้รับการยอมรับ การให้กำลังใจ และการยกย่องชมเชยอย่างจริงใจช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นในตนเองของครูทำให้ครูเกิดความผูกพันต่อองค์กรและพร้อมทุ่มเทความรู้ความสามารถในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนและการดำเนินงานของสถานศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีความต้องการลำดับขั้นของมาสโลว์ ที่เน้นว่ามนุษย์มีความ

ต้องการที่สูงขึ้นไปตามลำดับ การที่ครูรู้สึกมีคุณค่าและภาคภูมิใจจัดอยู่ในขั้นของความต้องการการได้รับการยกย่องนับถือ (Esteem Needs) เมื่อความต้องการขั้นนี้ได้รับการตอบสนองจากผู้บริหาร ครูจะก้าวไปสู่ขั้นสูงสุดคือ การตระหนักในตนเอง (Self-Actualization) หรือการพยายามดึงศักยภาพสูงสุดออกมาเพื่อพัฒนาผู้เรียนนั่นเอง และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุพรรณิการ์ สุวรรณโคตร ระบุว่า การได้รับการยอมรับนับถือและการมีส่วนร่วมในการบริหารงาน มีความสัมพันธ์เชิงบวกระดับสูงกับความทุ่มเทในการทำงาน โดยระบุว่าเมื่อผู้บริหารแสดงความเชื่อมั่นในศักยภาพของครู จะส่งผลให้ครูเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-Esteem) และส่งผลต่อเนื่องไปยังผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน (สุพรรณิการ์ สุวรรณโคตร, 2562)

3.3 แนวทางพัฒนาด้านการสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี โดยการใส่ใจดูแลความเป็นอยู่ของครูอย่างรอบด้าน พบว่า ครูมีขวัญกำลังใจ ความสุขในการทำงาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การได้รับการดูแลเอาใจใส่และการสนับสนุนอย่างจริงใจช่วยลดความกังวลทั้งด้านการทำงานและด้านชีวิตความเป็นอยู่ทำให้ครูรู้สึกมีคุณค่ามีความมั่นคงทางจิตใจ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีมนุษยสัมพันธ์ของ Elton Mayo ที่เน้นย้ำว่าปัจจัยทางจิตวิทยาและสังคมมีความสำคัญเหนือกว่าปัจจัยทางกายภาพ โดยการที่ผู้บริหารแสดงความใส่ใจและสนับสนุนครูอย่างจริงใจ จะช่วยสร้างสภาวะที่เรียกว่า ปรากฏการณ์ฮอว์ธอร์น ที่ครูจะเกิดแรงจูงใจในการทำงานสูงขึ้นเมื่อรับรู้ว่าตนเองได้รับความสำคัญ ส่งผลให้บรรยากาศในสถานศึกษาเปลี่ยนจากความกดดันเป็นความร่วมมือที่ยั่งยืน และสอดคล้องกับงานวิจัยของรัตนา กาญจนภาชน์ ระบุว่า เมื่อผู้บริหารสร้างบรรยากาศที่เน้นความเอื้ออาทรและความเข้าใจในข้อจำกัดส่วนตัวของครู จะทำให้ครูมีแรงจูงใจภายในที่เข้มแข็งและส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียน (รัตนา กาญจนภาชน์, 2558)

3.4 แนวทางพัฒนาด้านการสร้างโอกาสในการเติบโต การมอบหมายงานที่ท้าทายอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับศักยภาพของครู พบว่า ครูมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น เกิดความภาคภูมิใจในผลงาน เห็นคุณค่าในตนเอง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การได้รับโอกาสในการเรียนรู้ พัฒนา และแสดงความสามารถผ่านงานที่มีความท้าทาย ภายใต้การสนับสนุน การให้คำแนะนำ และการยอมรับจากผู้บริหาร ช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง ทำให้ครูมองว่างานที่ได้รับมอบหมายเป็นโอกาสในการเติบโต ส่งผลให้ครูทุ่มเทปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถและนำไปสู่ประสิทธิภาพในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Albert Bandura การรับรู้ความสามารถของตนเอง ซึ่งเกิดจากการได้ลงมือทำจนประสบความสำเร็จ การมอบหมายงานที่ท้าทายอย่างเหมาะสม เมื่อครูทำสำเร็จภายใต้การสนับสนุนของผู้นำ จะช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นและส่งผลให้เกิดความมุ่งมั่นในงานที่ยากขึ้นในอนาคตและสอดคล้องกับงานวิจัยของสุรพงษ์ ผิวเหลือง ระบุว่า การได้รับมอบหมายหน้าที่สำคัญและการสนับสนุนจากผู้บริหาร เป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อความมุ่งมั่นในการพัฒนาทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง (สุรพงษ์ ผิวเหลือง, 2561)

3.5 แนวทางพัฒนาด้านการสื่อสารที่ดี การเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง พบว่า ครูมีขวัญกำลังใจ ความผูกพันต่อองค์กร และความรู้สึกเป็นเจ้าของสถานศึกษาเพิ่มขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การสื่อสารที่เปิดกว้าง โปร่งใส ช่วยให้ครูรู้สึกได้รับการยอมรับ ได้แสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ส่งผลให้ครูเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข นำไปสู่การดำเนินงานของสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการสื่อสารสองทางแบบสมมาตร ของ Grunig & Hunt ที่เน้นการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีและการยอมรับซึ่งกันและกัน เปลี่ยนจากการสื่อสารเพื่อควบคุมเป็นการสื่อสารเพื่อสร้างความร่วมมือ ส่งผลให้ครูเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของสถานศึกษาและพร้อมทุ่มเทเพื่อเป้าหมายขององค์กรอย่างมีความสุข และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พลอยไพลิน มั่งมูล ได้เสนอแนวทางการพัฒนา คือการมุ่งเน้นระบบการสื่อสารที่เปิดกว้างและสมดุล โดยผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการสื่อสารที่สร้างปฏิสัมพันธ์เชิงบวกและการรับฟังความคิดเห็นย้อนกลับจากครูอย่างจริงใจ การเปิดพื้นที่ให้ครูได้มีส่วนร่วมในการสะท้อนปัญหาและข้อเสนอแนะ ไม่เพียงแต่ช่วยลดความขัดแย้งภายในองค์กร แต่ยังเป็นกลไกสำคัญที่เสริมสร้างความภาคภูมิใจในวิชาชีพและความรู้สึกเป็นเจ้าของสถานศึกษา ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อความร่วมมือในการยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้อย่างยั่งยืน (พลอยไพลิน มั่งมูล, 2562)

3.6 แนวทางพัฒนาด้านการให้รางวัลที่เหมาะสม โดยการบริหารจัดการระบบการให้รางวัลและการยกย่องชมเชยอย่างเป็นธรรม โปร่งใส และสอดคล้องกับผลการปฏิบัติงานของครู ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การได้รับการยอมรับและเห็นคุณค่าในความทุ่มเทและความพยายามของตนเอง เป็นปัจจัยทางจิตใจที่ช่วยเสริมแรงเชิงบวก ทำให้ครูรู้สึกว่าการปฏิบัติงานของตนมีความหมายและได้รับความสำคัญจากผู้บริหารส่งผลให้เกิดความผูกพันต่อสถานศึกษาและพร้อมที่จะทุ่มเทกำลังความสามารถในการพัฒนาผู้เรียนและสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีความคาดหวังของ วิกเตอร์ วรูม (Victor Vroom, 1964) อธิบายถึงกระบวนการจูงใจผ่านมุมมองของการประเมินและการตัดสินใจของมนุษย์ โดยเชื่อว่าความพยายามที่ครูจะทุ่มเทให้กับสถานศึกษานั้น มิได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ แต่เป็นผลมาจากกระบวนการทางความคิดที่เชื่อมโยงระหว่าง "ความพยายาม" "ผลงาน" และ "ผลตอบแทน" เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ รางวัลที่ตรงใจและตอบสนองความต้องการทางจิตวิทยาจะทำหน้าที่เป็นแรงเสริมเชิงบวกที่ทรงพลัง และสอดคล้องกับงานวิจัยของธีระ รุญเจริญ ได้เสนอแนวทางการพัฒนาความเป็นมืออาชีพของบุคลากร

ทางการศึกษาโดยเน้นการบริหารจัดการที่สร้างขวัญและกำลังใจเป็นสำคัญ ชี้ให้เห็นว่าการยกย่องชมเชย มิได้เป็นเพียงการกล่าววาจาชื่นชมเท่านั้น แต่ต้องสนับสนุนให้ครูมีความก้าวหน้าในวิทยฐานะ การมอบหมายงานที่ท้าทายเพื่อแสดงความไว้วางใจ ซึ่งกระบวนการเหล่านี้จะช่วยให้ครูตระหนักถึงคุณค่าในตนเองและมีทัศนคติเชิงบวกต่อวิชาชีพ อันเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาในระดับสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ" (ธีระ รุญเจริญ, 2550)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการศึกษาการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 พบว่า ด้านการให้รางวัลที่เหมาะสม เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด จึงเสนอแนะให้ผู้บริหารสถานศึกษาควรเร่งสร้างระบบการพิจารณาความดีความชอบและผลตอบแทนที่วางอยู่บนพื้นฐานของความโปร่งใสและตรวจสอบได้ โดยต้องมีการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของงานที่ชัดเจนและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน เพื่อลดความเคลือบแคลงใจเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์ ซึ่งจะช่วยให้ครูเกิดความเชื่อมั่นว่าความทุ่มเทในการพัฒนาผู้เรียนจะนำไปสู่การได้รับผลตอบแทนที่สมเหตุสมผลตามระดับของผลงาน นอกเหนือจากนี้ผู้บริหารควรจัดให้มีระบบการยกย่องชมเชยที่หลากหลาย เช่น การประกาศเกียรติคุณครูผู้มีผลงานดีเด่นในด้านต่าง ๆ ผ่านสื่อสาธารณะของโรงเรียน 1.2 จากผลการเปรียบเทียบการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา พบว่า สถานศึกษาขนาดเล็กสูงกว่าสถานศึกษาขนาดกลางและขนาดใหญ่ อย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการสนับสนุนจากผู้นำและด้านการสื่อสารที่ดี สถานศึกษาขนาดเล็กสูงกว่าสถานศึกษาขนาดกลางและขนาดใหญ่ อย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านที่เหลือไม่แตกต่างกันจึงเสนอแนะให้ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องปรับเปลี่ยน สไตล์การบริหารเพื่อลดช่องว่างดังกล่าว โดยในสถานศึกษาขนาดใหญ่ ผู้บริหารควรลดขั้นตอนการบริหารที่ซับซ้อนและหันมาใช้การกระจายอำนาจการตัดสินใจ สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก ผู้บริหารควรเน้นการสนับสนุนในเชิงทรัพยากรและวิชาการเพื่อชดเชยข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง จะช่วยให้ครูในทุกบริบทเกิดความเชื่อมั่นและทุ่มเทปฏิบัติงานเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าเทียมกัน

1.3 จากการศึกษาแนวทางพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 พบว่า แนวทางการพัฒนาผู้บริหารเพื่อเสริมสร้างขวัญและกำลังใจครู แบ่งเป็น 3 มิติหลัก ดังนี้ 1. การสนับสนุนทรัพยากรและการให้ภาระงานที่ท้าทาย ผู้บริหารต้องจัดสรรงบประมาณ สื่อ และเทคโนโลยีอย่างเพียงพอและโปร่งใส พร้อมทั้งมอบหมายงานที่ท้าทายแต่ตรงกับความถนัด เพื่อลดข้อจำกัดในการทำงานและเปลี่ยนภาระงานให้เป็นโอกาสในการเติบโตทางวิชาชีพ 2. การใส่ใจคุณภาพชีวิตและความเชื่อมั่น มุ่งเน้นการดูแลสวัสดิการและความเป็นอยู่เชิงรุกด้วยความจริงใจ ควบคู่ไปกับการแสดงความไว้วางใจและเสริมพลังให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 3. การสื่อสารและระบบรางวัลที่เป็นธรรม ใช้การสื่อสารเชิงบวกผ่านกระบวนการ PLC เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าขององค์กร พร้อมทั้งพัฒนาระบบการให้รางวัลที่ครอบคลุมทั้งด้านจิตใจและผลงาน โดยยกย่องที่ความมุ่งมั่นทุ่มเทมากกว่าผลสำเร็จทางวิชาการ เพื่อสร้างความภาคภูมิใจในวิชาชีพ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับครูของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่น

2.2 ควรศึกษากลยุทธ์ในการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับครู ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). **นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563**. ใน “การศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู”.

ชมพูนุท พิชสารท. (2561). **แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในเขตอำเภอเกาะช้าง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด**. สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัย นอร์ทกรุงเทพ.

ธีระ รุญเจริญ. (2550). **ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา.** กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.

พงษ์ศักดิ์ ลาบรรเทา. (2564). **คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3** (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

พลอยไพลิน มั่งมูล. (2562). **การสื่อสารภายในองค์การที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์การของครู.** (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี).

ปิยวรรณ จันทร์เทพ. (2568). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.** การจัดการภาครัฐและการเมือง, 3 (3), 13

ภัทรกันย์ อักษรและนิษราพร สุริวงษ์. (2025). **แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี : Motivational Factors In Teachers'work Performance Under The Jurisdiction Of The Pathum Thani Secondary Educational Service Area Office.** วารสาร เสียงธรรมจากมหายาน, 11 (3), 113-127.

รัตนา กาญจนภาชน์. (2558). **ความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การกับความสุขในการทำงานของครู.** (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา).

สามารถ บุญรัตน์. (2564). **การสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรตามหลักสังคหวัตถุธรรม.** วารสารวิชาการวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน, 3(1), 45–58.

สุพรรณิการ์ สุวรรณโคตร. (2562). **ปัจจัยภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

สุรพงษ์ ผิวเหลือง. (2561). **ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา.** วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

วรพร คำหอม. (2560). **การพัฒนาความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้เทคนิคการเขียนแบบกระตุ้นความคิด.** วารสาร Veridian E-Journal, 10 (2), 134.

วิโรจน์ สารรัตนะ. (2556). **กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา: กรณีทัศนะต่อการบริหารการศึกษาศตวรรษที่ 21.** กรุงเทพฯ : ทิพยวิสุทธิ์.

ยงยุทธ เกษสาคร. (2547). **การบริหารทรัพยากรมนุษย์.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Bandura, A. (1977). Social learning theory. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Grunig, J. E., & Hunt, T. (1984). **Managing Public Relations.** New York: Holt, Rinehart and Winston.

Herzberg, F.B.S. (1975). **The Motivation to Work (2nd ed.)**. New York: Johns Wiley & Sohns.

_____. (1959). **The motivation to work**. John Wiley & Sons.

_____. (1968). **One more time: How do you motivate employees? Harvard Business Review.**

Imran, U. D., Ghazwan, M. F., & Firmansyah, F. (2025). **The effect of recognition and appreciation on employee motivation and performance.** Economics and Digital Business Review, 6 (1), 1-18.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). **Determining sample size for research activities.** Educational and Psychological Measurement, 30 (3), 607–610.

Maslow, A. H. (1943). **A theory of human motivation.** Psychological Review, 50 (4), 370–396.

Mayo, E. (1933). **The Human Problems of an Industrial Civilization**. New York: Macmillan.

Vroom, V. H. (1964). **Work and motivation.** John Wiley & Sons: (n.p)

การพัฒนาแอปพลิเคชันฝึกสมาธิสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

THE DEVELOPMENT OF A MEDITATION TRAINING APPLICATION FOR GRADE 10 STUDENTS

สิริกร โตสติ[1] เรืองเดช ศิริกิจ[2] และโชติ จันทร์วัง[3]
สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จังหวัดกรุงเทพมหานคร
Sirikorn Tosati [1], Ruangdej Sirikit[2] and Chote Janwang[3]
Educational and Psychological Test Bureau, Srinakharinwirot
Corresponding Author E-mail : sirikorn@g.swu.ac.th[1], ruangdech@g.swu.ac.th[2], Chote@g.swu.ac.th[3]

(Received : March 12, 2026; Edit : March 26, 2026; accepted : March 29, 2026)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาแอปพลิเคชันฝึกสมาธิสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 2) ศึกษาคุณภาพของแอปพลิเคชันฝึกสมาธิสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อแอปพลิเคชันฝึกสมาธิ กระบวนการออกแบบใช้ ADDIE Model พัฒนาแอปพลิเคชันฝึกสมาธิประกอบในหลักสูตรรายวิชาสมาธิพัฒนาปัญญาในสถานศึกษา สถาบันพลังจิตตานุภาพ สาขา 131 วัดวรดิตถาราม กลุ่มตัวอย่างคือ อาจารียสาสมาธิ สอนหลักสูตรครูสมาธิของสถาบันพลังจิตตานุภาพสาขา 131 วัดวรดิตถาราม จำนวน 3 ท่าน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนที่เข้าร่วม จำนวน 30 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แบบประเมินคุณภาพของแอปพลิเคชันฝึกสมาธิสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 2) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อแอปพลิเคชันฝึกสมาธิ สถิติที่ใช้คือ สถิติเชิงบรรยาย การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า แอปพลิเคชันฝึกสมาธิสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีคุณภาพจากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญอยู่ในเกณฑ์คุณภาพเหมาะสมมาก (Mean=3.91, SD = 0.36) โดยมีฟังก์ชันที่สำคัญคือ การเลือกเวลาในการฝึกสมาธิและการสะท้อนคิดหลังฝึกสมาธิ และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีความพึงพอใจต่อแอปพลิเคชันฝึกสมาธิในระดับมาก (Mean=3.69, SD = 0.66) เช่นเดียวกัน โดยนักเรียนส่วนใหญ่สะท้อนคิดว่ามีความสงบและผ่อนคลายเพิ่มขึ้น

คำสำคัญ แอพพลิเคชัน สมาธิ การฝึกสมาธิ นักเรียนชั้นม.4 แอพพลิเคชันฝึกสมาธิ

Abstract

The objectives of this research were to: (1) develop a meditation training application for Grade 10 students, (2) examine the quality of the meditation training application, and (3) investigate the satisfaction of Grade 10 students toward the application. The design process employed the ADDIE Model, incorporating the meditation training application as a supplementary tool in the “Meditation for Wisdom Development” course implemented in educational institutions by the Willpower Institute Branch 131 at Wat Woradittharam. The sample group consisted of three Achariyasasamadhi instructors who teach the Meditation Teacher Training Program and thirty Grade 10 students from a school participating in the same course, selected through purposive sampling. The research instruments included (1) a quality assessment form for the meditation training application for Grade 10 students and (2) a satisfaction questionnaire for Grade 10 students regarding the application. The data were analyzed using descriptive statistics and content analysis. The results revealed that the meditation training application was rated by experts as highly appropriate (Mean=3.91, SD = 0.36) , The key features of the application include the ability to select the duration of mindfulness practice and a reflective component following each session and Grade 10 students expressed a high level of satisfaction with its use (Mean=3.69, SD = 0.66). Most students also reflected that the application helped them feel calmer and more relaxed.

Keywords : Application Meditation Meditation Training Grade 10 Students Meditation Training Application

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สมาธิคือการทำจิตให้สงบ แน่วแน่ โดยเริ่มต้นจากการบริกรรม เพื่อสร้างพลังจิตที่เป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาสติปัญญา อารมณ์ ทำให้เกิดความสุขสงบในชีวิตประจำวัน สมาธิในทางจิตวิทยาหมายถึง ความสามารถในการจดจ่อกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างต่อเนื่องโดยไม่วอกแวก ขณะที่ในทางพุทธจิตวิทยา สมาธิคือความตั้งมั่นของจิต การทำใจสงบแน่วแน่ไม่ฟุ้งซ่าน เป็นภาวะที่จิตตั้งอยู่ในอารมณ์เดียว และเป็นฐานของการเกิดปัญญา (พระพรหมคุณาภรณ์, 2559) จากการศึกษางานวิจัยด้านประสาทวิทยาศาสตร์และจิตวิทยาสมัยใหม่ พบว่า การฝึกสมาธิอย่างสม่ำเสมอ ส่งผลต่อการทำงานของสมอง โดยช่วยเพิ่มความสามารถในการควบคุมความสนใจ ลดความเครียดและความวิตกกังวล รวมทั้งเสริมสร้างความยืดหยุ่นทางอารมณ์ (Kabat-Zinn, 2003; Tang, Hölzel, & Posner, 2015) นอกจากนี้ สมาธิยังช่วยพัฒนาความตระหนักรู้ในตนเอง และส่งเสริมสุขภาวะทางจิตใจในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับประโยชน์ของสมาธิที่กล่าวไว้ในหลักสูตรครูสมาธิตามแนวทางของหลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร มี 12 ประการได้แก่ 1) ทำให้หลับสบาย คลายกังวล: จิตพักผ่อนเต็มที่ ทำให้หลับง่าย หลับสนิท ตื่นมาสดชื่น 2) กำจัดโรคภัยไข้เจ็บ: สร้างพลังจิตฟื้นฟูเซลล์ บรรเทาโรคเครียดได้ 3) ทำให้สมองปัญญาดี: จิตสงบ สมองปลอดโปร่ง ความจำดีขึ้น ตัดสินใจเฉียบคม 4) ทำให้มีความรอบคอบ: เกิดสติยับยั้งชั่งใจ ไม่ประมาท 5) ทำให้ระงับความร้ายกาจ: ลดโทสะ โกรธง่าย ลดความก้าวร้าว จิตเยือกเย็น 6) บรรเทาความเครียด: ฟอกจิตใจให้สะอาด ปล่อยวางความหนักอึ้ง 7) มีความสุขพิเศษ: สุขสงบประณีตกว่าสุขทางโลก 8) ทำให้จิตใจอ่อนโยน: มีเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีเสน่ห์ 9) กลับใจได้: เกิดความละอายเกรงกลัวบาป กลับตัวเป็นคนดีได้ง่าย 10) เวลาสิ้นลมพบทางดี: มีการเตรียมตัวที่ดี ทำให้ไปสู่ภพภูมิที่ดี 11) เจริญวาสนาบารมี: สร้างบุญบารมีให้งอกงาม 12) เป็นกุศล: เป็นการทำความดีอย่างยิ่ง (หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร, 2559) นอกจากนี้ พลังจิตที่เกิดจากการทำสมาธิ จะก่อให้เกิดคุณธรรมทำให้จิตมีเมตตา มีเหตุผล มีความรับผิดชอบสูง สามารถพัฒนาเชาว์ปัญญา จนสามารถควบคุมจิตใจได้ รู้จักคิดวิเคราะห์ ทำให้มีความสุข สงบสันติ ในการดำเนินชีวิตและมีความสามัคคี เป็นเด็กดีของพ่อแม่ ครอบครัว ชุมชนประเทศชาติและโลกต่อไป (คณะกรรมการบริหารหลักสูตรมูลนิธิสถาบันพลังจิตตานุภาพ หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร, 2565)

อย่างไรก็ตาม แม้สมาธิจะมีคุณประโยชน์มากมาย แต่ในบริบทของสังคมปัจจุบันซึ่งเต็มไปด้วยสิ่งเร้า เทคโนโลยี และวิถีชีวิตที่เร่งรีบ ทำให้หลายคนขาดแรงจูงใจ ไม่สามารถฝึกสมาธิอย่างต่อเนื่องได้ ประกอบกับมีการศึกษาพบว่าปัจจุบันนักเรียนไทยระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่ ร้อยละ 48.2 มีความเครียดในระดับสูง (กีรติ ผลิรัตน์ และ ณัทธร พิทยรัตน์เสถียร, 2566) เช่นเดียวกับนักเรียนต่างจังหวัด ร้อยละ 52.1 มีความเครียดในระดับสูง (จันทรา อุ้ยเอ้ง, 2561) ดังนั้น การฝึกสมาธิจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาเพื่อลดปัญหาความเครียดดังกล่าว

หลักสูตรรายวิชาสมาธิพัฒนาปัญญาในสถานศึกษา เป็น 1 ในหลักสูตรการสอนสมาธิตามแนวทางของสมเด็จพระญาณวชิโรดม (หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร) ที่มุ่งเน้นสร้างพื้นฐานสมาธิให้แก่เด็กและเยาวชนอายุ 13 - 18 ปี หรือนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา เรียนทั้งภาคทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติการทำสมาธิ โดยใช้การจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การบรรยาย การสาธิต การปฏิบัติกระบวนการกลุ่ม มุ่งให้นักเรียนคิดวิเคราะห์ อธิบาย อภิปราย จนสามารถดำเนินจิตทำสมาธิปฏิบัติเดินจงกรมและนั่งสมาธิได้อย่างถูกต้อง สามารถพัฒนาเชาว์ปัญญา จนสามารถควบคุมจิตใจ รู้จักคิดวิเคราะห์ ทำให้มีความสุข สงบ สันติ ในการดำเนินชีวิตและมีความสามัคคี เป็นเด็กดีของพ่อแม่ ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติและโลก (คณะกรรมการบริหารหลักสูตรมูลนิธิสถาบันพลังจิตตานุภาพ หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร, 2565) ในปีการศึกษา 2568 สถาบันพลังจิตตานุภาพสาขา 131 วัดวรดิตถาราม จ.ตราด ร่วมกับโรงเรียนตราดสรรเสริญวิทยาคมได้นำหลักสูตรรายวิชาสมาธิพัฒนาปัญญาในสถานศึกษาไปใช้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เพื่อพัฒนาสมาธิให้กับนักเรียน เรียนสัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง และมอบหมายการบ้านให้นักเรียนไปปฏิบัติสมาธิด้วยตนเองที่บ้าน อย่างไรก็ตาม ในการติดตามประเมินผลการปฏิบัติของนักเรียนยังมีข้อจำกัดบางประการ คือขาดระบบการติดตาม และสะท้อนคิดหลังการปฏิบัติของนักเรียน คณะวิจัยจึงสนใจแสวงหาเครื่องมือที่ช่วยในการฝึกสมาธิและติดตามผลการฝึกสมาธิของนักเรียนทั้งในห้องเรียนและที่บ้าน เพื่อช่วยให้นักเรียนปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และบันทึกผลการฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง

เครื่องมือที่อยู่ในวิถีชีวิตของเด็กวัยรุ่นในยุคปัจจุบัน คือสมาร์ทโฟนและแอปพลิเคชัน แอปพลิเคชันเพิ่มแรงจูงใจและการมีส่วนร่วม (Dichev & Dicheva, 2017) แอปพลิเคชันบนอุปกรณ์พกพา (mobile application) เป็นเทคโนโลยีที่มีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันของคนในยุคดิจิทัล แอปพลิเคชันสามารถออกแบบให้ตอบสนองความต้องการเฉพาะด้าน เช่น การเรียนรู้ สุขภาพ การพัฒนาตนเอง และการดูแลสุขภาวะทางจิตใจ (World Health Organization, 2019) แอปพลิเคชันสามารถเข้าถึงได้ง่าย ใช้งานได้ทุกที่ ทุกเวลา มีความยืดหยุ่นสูง และสามารถปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้ใช้แต่ละบุคคล งานวิจัยจำนวนมากชี้ให้เห็นว่าแอปพลิเคชันด้านสุขภาพจิตและการฝึกสมาธิสามารถช่วยเพิ่มความสม่ำเสมอในการฝึก ลดอุปสรรคด้านเวลาและสถานที่ และส่งเสริมแรงจูงใจผ่านระบบเตือน การติดตามผล และการสะท้อนความก้าวหน้า (Flett et al., 2019)

การจดบันทึกและการสะท้อนคิด (reflection) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยให้บุคคลได้ทบทวนประสบการณ์ ความคิด

และความรู้สึกของตนเองอย่างมีสติ กระบวนการสะท้อนคิด ถือเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้เชิงลึก และการพัฒนาตนเอง (Dewey, 1933; Schön, 1983) ซึ่งในบริบทของการฝึกสมาธิ การจดบันทึกจะช่วยให้ผู้ฝึกสามารถสังเกตสภาวจิต การเปลี่ยนแปลงของอารมณ์ ความฟุ้งซ่าน หรือความสงบที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้งของการฝึก การบันทึกอย่างต่อเนื่องช่วยสร้างความตระหนักรู้ และทำให้ผู้ฝึกเห็นพัฒนาการของตนเองอย่างเป็นรูปธรรม (Siegel, 2010) นอกจากนี้ การสะท้อนคิดยังช่วยเชื่อมโยงประสบการณ์การฝึกสมาธิเข้ากับชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้ฝึกเข้าใจตนเองมากขึ้น และสามารถนำสมาธิไปประยุกต์ใช้ในการจัดการปัญหา ความเครียด และความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

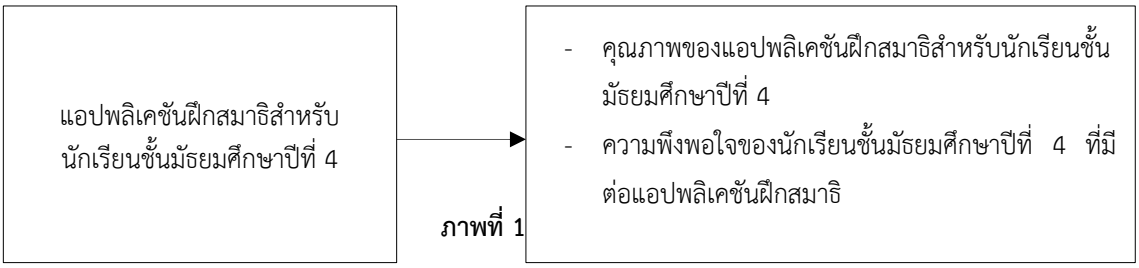
คณะวิจัยจึงสนใจพัฒนาแอปฝึกสมาธิสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ลงเรียนหลักสูตรรายวิชาสมาธิพัฒนาปัญญาในสถานศึกษา ซึ่งจากการศึกษาแอปพลิเคชันฝึกสมาธิทั่วไป พบว่ายังขาดฟังก์ชันการบันทึกการสะท้อนคิดของผู้ฝึกสมาธิ ตลอดจนระยะเวลาในการฝึกสมาธิ ไม่สอดคล้องกับแนวทางตามหลักสูตรรายวิชาสมาธิพัฒนาปัญญาในสถานศึกษาของสมเด็จพระญาณวชิโรดม (หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร)

ดังนั้น งานวิจัยนี้ จึงมุ่งพัฒนาแอปพลิเคชันฝึกสมาธิอย่างง่าย โดยมีการออกแบบให้ผู้ฝึกจดบันทึกสะท้อนคิดหลังการปฏิบัติสมาธิ อันจะช่วยให้นักเรียนได้มีโอกาสสังเกต ทบทวน เรียนรู้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในตัวเอง ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบัน และมีศักยภาพในการขยายโอกาสการเข้าถึงการฝึกสมาธิให้กับกลุ่มคนที่หลากหลายมากยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. พัฒนาแอปพลิเคชันฝึกสมาธิสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
2. ศึกษาคุณภาพของแอปพลิเคชันฝึกสมาธิสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
3. ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อแอปพลิเคชันฝึกสมาธิ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1

ศัพท์เฉพาะ

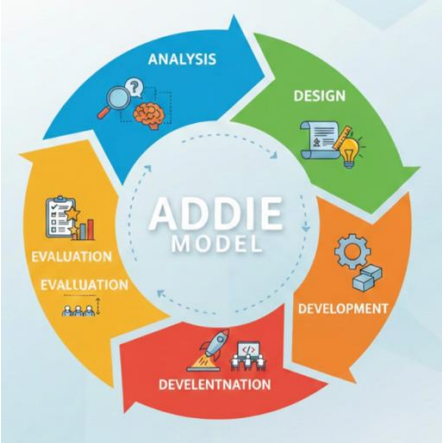
แอปพลิเคชันฝึกสมาธิ หมายถึง โปรแกรมประยุกต์ที่พัฒนาขึ้นสำหรับใช้งานบนอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เช่น สมาร์ตโฟนหรือแท็บเล็ต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประกอบการฝึกสมาธิหลักสูตรรายวิชาสมาธิพัฒนาปัญญาในสถานศึกษา สถาบันพลังจิตตานุภาพ สาขา 131 วัดวรดิตถาราม จ.ตราด

คุณภาพของแอปพลิเคชันฝึกสมาธิ หมายถึง ระดับความสามารถของแอปพลิเคชันที่ใช้สำหรับการฝึกสมาธิในการตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสม และน่าเชื่อถือ ทั้งในเรื่องของภาษาและคำอธิบาย เนื้อหา ผู้ใช้สามารถฝึกปฏิบัติสมาธิด้วยตนเองได้ เอื้อต่อการจดบันทึกสะท้อนคิด คำถามสะท้อนคิด ระบบบันทึกสะท้อนคิด การใช้งาน และการใช้งานระยะยาว

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หมายถึง นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 ที่เรียนในรายวิชาสมาธิพัฒนาปัญญาในสถานศึกษา ของสถาบันพลังจิตตานุภาพ สาขา 131 วัดวรดิตถาราม จ. ตราด

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการพัฒนาแอปพลิเคชันฝึกสมาธิสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 คณะวิจัยมีขั้นตอนกระบวนการออกแบบโดยใช้ ADDIE Model ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ (Analysis) 2) การออกแบบ (Design). 3) การพัฒนา (Development) 4) การนำไปใช้ (Implementation) และ 5) การประเมินผล (Evaluation) ดังนี้

ภาพที่ 2 กระบวนการออกแบบ ADDIE Model
ที่มา: สร้างโดย ChatGPT (OpenAI, 2026)

1) การวิเคราะห์ (Analysis) โดยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ทั้งการศึกษา หลักสูตรรายวิชาสมาธิพัฒนาปัญญาในสถานศึกษา สถาบันพลังจิตตานุภาพ แนวทางการเรียนภาคปฏิบัติที่ให้นักเรียนสามารถกลับไปฝึกสมาธิ ด้วยตนเอง

2) การออกแบบ (Design) โดยการจัดลำดับเนื้อหาสาระ ออกแบบหน้าจอ องค์ประกอบอื่นๆ ทั้งนี้การวิจัยครั้งนี้เป็นระยะเริ่มแรก คณะวิจัยจึงกำหนดกรอบในการออกแบบแอปพลิเคชันให้ง่ายที่สุด กระชับที่สุด กล่าวคือ หลังเรียนภาคทฤษฎีในห้องเรียนแล้ว นักเรียนสามารถใช้แอปพลิเคชันเข้าระบบเพื่อยืนยันตัวตน กำหนดช่วงเวลาการนั่งสมาธิ และสะท้อนผลหลังการนั่งสมาธิด้วยตนเอง และเป็นช่องทางให้ผู้สอนกำกับติดตามผลของนักเรียนรายบุคคลได้ ในการออกแบบดังกล่าวได้ยกร่างและให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นอาจารียสาสมาธิ สอนหลักสูตรครูสมาธิของสถาบันพลังจิตตานุภาพสาขา 131 วัดวรดิตถาราม จำนวน 3 ท่าน ช่วยตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา

ภาพที่ 3 โครงสร้างของแอปพลิเคชันฝึกสมาธิ
ที่มา: สร้างโดย ChatGPT (OpenAI, 2026)

3) การพัฒนา (Development) คณะวิจัยทำการพัฒนาแอปพลิเคชันฝึกสมาธิสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้เว็บเทคโนโลยี (HyperText Markup Language: HTML + Cascading Style Sheets: CSS + JavaScript: JS) ร่วมกับ LINE Login ทำการทดสอบและปรับปรุงให้สมบูรณ์

ในส่วนของผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นอาจารียสาสมาธิ สอนหลักสูตรครูสมาธิของสถาบันพลังจิตตานุภาพสาขา 131 วัดวรดิตถาราม จำนวน 3 ท่าน ได้ตรวจสอบความเหมาะสม มีข้อเสนอแนะ ให้ปรับแก้ดังนี้

- ให้มีเสียงเตือน หลังหมดเวลานั่งสมาธิ
- หน้าแรกเพิ่มคำว่า “ปัญญา” เป็น “การฝึกสมาธิช่วยลดความเครียด เพิ่มสมาธิ พัฒนาปัญญาและคุณภาพชีวิต”

- ไม่สามารถเข้าสู่ระบบด้วย Google ดังนั้นควรตัดออก
- เพิ่มตัวเลือกระยะเวลาการฝึกเป็น “25 นาที” และ “30 นาที” เพื่อเพิ่มทางเลือกในการปฏิบัติ อีกทั้งการปฏิบัติสมาธิ ตามแนวทางของสมเด็จพระญาณวชิโรดม พระอาจารย์หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินทโร ใช้เวลาในการนั่ง 30 นาที
- บันทึกหลังนั่งสมาธิแก้ไขเป็น “ความรู้สึกและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังฝึกสมาธิคือ?

นอกจากนี้หลังนำแอปพลิเคชันฝึกสมาธิไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นม.4 ในกลุ่มเล็ก ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 5 คน มีข้อเสนอแนะและแนวทางการปรับปรุง ดังนี้

- เพิ่มปุ่มโหมด เพิ่มเสียง
- เมื่อเข้าระบบไปแล้ว ไม่ปรากฏชื่อผู้เข้าระบบ
- ข้อจำกัดของโทรศัพท์ iPhone ต้องปิดโหมดสั่น จึงจะมีเสียง

4) การนำไปใช้ (Implementation) โดยการนำแอปพลิเคชันฝึกสมาธิสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน

5) การประเมินผล (Evaluation) โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นอาจารียสาสมาธิ สอนหลักสูตรครูสมาธิของสถาบันพลังจิตตานุภาพสาขา 131 วัดวรดิตถาราม จำนวน 3 ท่าน ประเมินคุณภาพของแอปพลิเคชันฝึกสมาธิสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และ ให้นักเรียนประเมินความพึงพอใจที่มีต่อแอปพลิเคชันฝึกสมาธิ

การประเมินคุณภาพของแอปพลิเคชันฝึกสมาธิ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรคืออาจารียสาสมาธิ สอนหลักสูตรครูสมาธิของสถาบันพลังจิตตานุภาพสาขา 131 วัดวรดิตถาราม จำนวน 18 คน กลุ่มตัวอย่างได้แก่อาจารียสาสมาธิ สอนหลักสูตรครูสมาธิของสถาบันพลังจิตตานุภาพสาขา 131 วัดวรดิตถาราม จำนวน 3 ท่าน เลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้ดูแลสาขา 131 และผู้ผ่านการอบรมหลักสูตรรายวิชาสมาธิพัฒนาปัญญาในสถานศึกษา (คนละกลุ่มกับผู้ตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบประเมินคุณภาพของแอปพลิเคชันฝึกสมาธิสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เป็นแบบมาตรประมาณค่า จำนวน 10 ข้อ ทำการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ยกร่างเครื่องมือและให้ผู้เชี่ยวชาญด้านที่เป็นอาจารียสาสมาธิ สอนหลักสูตรครูสมาธิของสถาบันพลังจิตตานุภาพสาขา 131 วัดวรดิตถาราม จำนวน 2 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผลทางการศึกษา จำนวน 1 ท่าน รวม 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) พบว่าความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) มีค่าเท่ากับ 1.00 ทุกข้อ สามารถนำไปใช้ประเมินผลได้

การประเมินความพึงพอใจที่มีต่อแอปพลิเคชันฝึกสมาธิ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนหลักสูตรรายวิชาสมาธิพัฒนาปัญญาในสถานศึกษา จำนวน 30 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อแอปพลิเคชันฝึกสมาธิ เป็นแบบมาตรประมาณค่า จำนวน 10 ข้อ ทำการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ยกร่างเครื่องมือและให้ผู้เชี่ยวชาญด้านที่เป็นอาจารียสาสมาธิ สอนหลักสูตรครูสมาธิของสถาบันพลังจิตตานุภาพสาขา 131 วัดวรดิตถาราม จำนวน 2 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผลทางการศึกษา จำนวน 1 ท่าน รวม 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) พบว่าความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) มีค่าเท่ากับ 0.67 - 1.00 ทุกข้อ สามารถนำไปใช้ประเมินผลได้

สถิติที่ใช้คือ สถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยนำผลที่ได้เทียบกับเกณฑ์การประเมิน ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00 คุณภาพเหมาะสมมากที่สุด/ความพึงพอใจมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49 คุณภาพเหมาะสมมาก/ความพึงพอใจมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49 คุณภาพเหมาะสมปานกลาง/ความพึงพอใจปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49 คุณภาพเหมาะสมน้อย/ความพึงพอใจน้อย

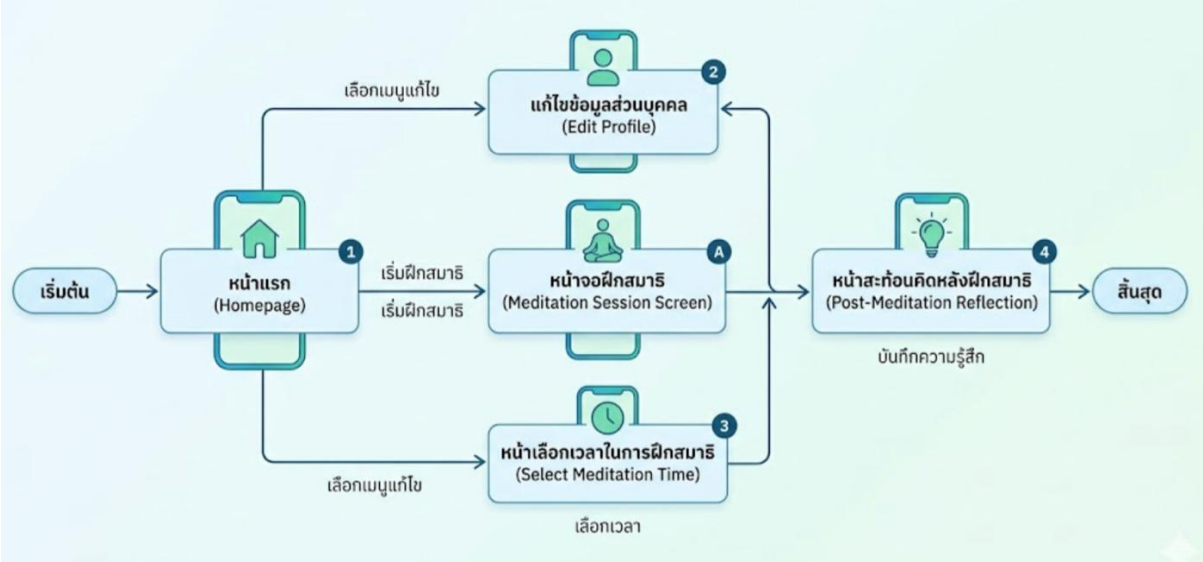
ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.49 คุณภาพเหมาะสมน้อยที่สุด/ความพึงพอใจน้อยที่สุด

และการวิเคราะห์เนื้อหาผลการจดบันทึกสะท้อนคิดหลังหลังฝึกสมาธิผ่านแอปพลิเคชัน

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาแอพพลิเคชั่นสำหรับการฝึกสมาธิ

ส่วนของแอปพลิเคชันประกอบด้วย หน้าแรก หน้าแก้ไขข้อมูลส่วนบุคคล หน้าเลือกเวลาในการฝึกสมาธิ และหน้าสะท้อนคิดหลังฝึกสมาธิ

แผนภาพที่ 4 ขั้นตอนการทำงานของแอพพลิเคชั่นสำหรับการฝึกสมาธิ
ที่มา: สร้างโดย Google Gemini (2026)

โดยมีรายละเอียดหน้าจอ ดังภาพที่ 5-8

ภาพที่ 5 หน้าแรกของ แอปพลิเคชั่น

จากภาพที่ 1 เมื่อสมาชิกเข้าไปจะพบหน้าแรกของแอปพลิเคชัน กล่าวถึงประโยชน์ของการทำสมาธิ มีผลช่วยลดความเครียด พัฒนาปัญญาและคุณภาพชีวิต พร้อมเชิญชวนให้เดินทางสู่ความสงบด้วยการฝึกสมาธิ

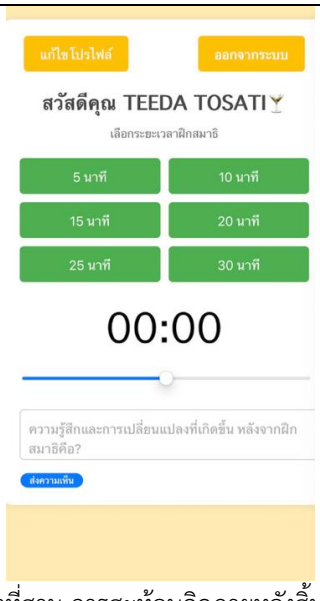
ภาพที่ 6 หน้าที่สองของแอปพลิเคชั่น

จากภาพที่ 2 เมื่อสมาชิกเข้าสู่ระบบจะพบหน้าของแอปพลิเคชันฝึกสมาธิ มีข้อความกล่าวต้อนรับที่มีชื่อปรากฏ มีเมนู แก้ไขโปรไฟล์ ออกจากระบบ รวมถึงเมนูให้เลือกระยะเวลาในการฝึกสมาธิ

ภาพที่ 7 หน้ากรอกข้อมูลส่วนบุคคล

จากภาพที่ แสดงหน้ากรอกข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูลนักเรียน สามารถเข้าไปที่เมนู แก้ไขโปรไฟล์ และทำการกรอกข้อมูลเข้าสู่ระบบ ซึ่งจะบันทึกชื่อ นามสกุล ชื่อเล่น เพศ ปีพ.ศ.เกิด อีเมลล์ โรงเรียน เพื่อให้ผู้ดูแลระบบได้วิเคราะห์ข้อมูลของผู้ใช้เชื่อมโยงกับผลการฝึกสมาธิได้

ภาพที่ 8 หน้าที่สาม การสะท้อนคิดภายหลังสิ้นสุดระยะเวลา

หลังบันทึกข้อมูลข้อมูลส่วนบุคคล ผู้ใช้จะเข้าสู่การเลือกระยะเวลาในการฝึกสมาธิ และเมื่อฝึกจบ จะปรากฏหน้าจอดังภาพที่ให้นักเรียนบันทึกความรู้สึกและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังจากฝึกสมาธิ

ส่วนของผู้ดูแลระบบ

ครูผู้สอนสมาธิสามารถกำกับติดตาม วิเคราะห์ผลการฝึกสมาธิของนักเรียนรายบุคคลได้ โดยนำข้อมูลออกในรูปแบบไฟล์ excel ดังตาราง

ตารางที่ 1 ตัวอย่างผลการใช้แอปพลิชันและการจดบันทึกสะท้อนคิดของนักเรียน

รายงานผลตอบรับการฝึกสมาธิ						28/10/2025
รหัส	**ผู้ใช้**	**เวลาเริ่มต้น**	**เวลาสิ้นสุด**	**เวลา (นาที)**	**ความรู้สึก**	**เวลาที่บันทึก**
1	amm	22/10/2025 09:04	22/10/2025 09:19	15	รู้สึกว่าความกังวลลดลงกว่าตอนแรกค่ะ	22/10/2025 09:20
2	พลอยชมพู	22/10/2025 09:04	22/10/2025 09:19	15	โล่งใจสงบขึ้นแต่ก็มีความตื่นเต้นอยู่ในใจด้วยความกังวลอันเล็กน้อย	22/10/2025 09:20
3	Titawan	22/10/2025 09:04	22/10/2025 09:19	15	รู้สึกเงียบ สงบ ปลอดโปร่งใจ	22/10/2025 09:19
4	jiraratt	22/10/2025 09:04	22/10/2025 09:19	15	ตอนแรกนั้นมีการตื่นเต้นมากพอได้ฝึกทำให้ตื่นเต้นน้อยลงนิดหนึ่ง	22/10/2025 09:20
5	Champ	22/10/2025 09:04	22/10/2025 09:19	15	หลังจากที่ได้นั่งสมาธิมีความรู้สึกว่าใจนิ่งขึ้น การตื่นเต้นลดลงนิดหน่อย แต่ยังคงความตื่นเต้นอยู่ค่ะ	22/10/2025 09:21
6	TP	22/10/2025 09:04	22/10/2025 09:19	15	ฟุ้งซ่านคิดเยอะ พอได้ลองก็รู้สึกปล่อยวางได้แต่อาจจะไม่ทั้งหมดยังไม่คิดอยู่เล็กน้อย	22/10/2025 09:20
7	Mmiw	22/10/2025 09:11	22/10/2025 09:19	15	เริ่มมีสมาธิมากขึ้น ความตื่นเต้นลดน้อยลงจากตอนแรก ความเครียดลดลงเล็กน้อย	22/10/2025 09:20

รายงานผลตอบรับการฝึกสมาธิ						28/10/2025
รหัส	**ผู้ใช้**	**เวลาเริ่มต้น**	**เวลาสิ้นสุด**	**เวลา (นาที)**	**ความรู้สึก**	**เวลาที่บันทึก**
8	My's praew):	22/10/2025 09:05	22/10/2025 09:19	15	ได้รวบรวมสมาธิกับตัวเอง ตั้งสติกับตัวเองได้ขึ้นมาหน่อย	22/10/2025 09:21
9	A	22/10/2025 09:04	22/10/2025 09:19	15	รู้สึกผ่อนคลายในชั่วขณะ แต่ยังมีความรู้สึกเครียดและวิตกกังวลอยู่ข้างในลึกๆ	22/10/2025 09:20
10	M	22/10/2025 09:04	22/10/2025 09:19	15	ตอนที่หลับตารู้สึกว่าเราได้ผ่อนคลาย อยู่กับตัวเองไม่มีใครมารบกวนเรา	22/10/2025 09:19

ตอนที่ 2 ผลการประเมินคุณภาพของแอปพลิเคชันฝึกสมาธิ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) การแปลความผลการประเมินคุณภาพของแอปพลิเคชันฝึกสมาธิ

ข้อ	รายการประเมิน	Mean	SD	การแปลความ
1	ภาษาและคำอธิบายเข้าใจง่าย	4.42	0.31	เหมาะสมมาก
2	เนื้อหาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของแอปพลิเคชัน	4.51	0.24	เหมาะสมมากที่สุด
3	ผู้ใช้สามารถฝึกปฏิบัติสมาธิด้วยตนเองได้	4.12	0.42	เหมาะสมมาก
4	แอปพลิเคชันเอื้อต่อการจดบันทึกสะท้อนคิดหลังการฝึกสมาธิ	3.52	0.65	เหมาะสมมาก
5	คำถามสะท้อนคิดมีความเหมาะสม	4.12	0.33	เหมาะสมมาก
6	การจดบันทึกสะท้อนคิดช่วยให้เห็นพัฒนาการของจิตใจ	4.47	0.23	คุณภาพเหมาะสมมาก
7	ระบบบันทึกสะท้อนคิดช่วยเสริมการฝึกสมาธิ	3.33	0.23	คุณภาพเหมาะสมปานกลาง
8	แอปพลิเคชันใช้งานง่าย ไม่ซับซ้อน	3.61	0.31	เหมาะสมมาก
9	แอปพลิเคชันเหมาะสมกับการใช้งานในชีวิตประจำวัน	3.51	0.47	เหมาะสมมาก
10	แอปพลิเคชันมีศักยภาพในการใช้งานระยะยาว	3.51	0.47	เหมาะสมมาก
	เฉลี่ย	**3.91**	**0.36**	**เหมาะสมมาก**

จากตารางที่ 2 ผลการประเมินคุณภาพของแอปพลิเคชันฝึกสมาธิจากผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ในภาพรวมมีความเหมาะสมมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.91 (SD = 0.36) รายการประเมินที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ เนื้อหาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของแอปพลิเคชัน มีค่าเฉลี่ย 4.51 (SD = 0.24) รองลงมาได้แก่ การจดบันทึกสะท้อนคิดช่วยให้เห็นพัฒนาการของจิตใจ มีค่าเฉลี่ย 4.47 (SD = 0.23) และ ภาษาและคำอธิบายเข้าใจง่าย มีค่าเฉลี่ย 4.42 (SD = 0.31) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อแอปพลิเคชันฝึกสมาธิ

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) การแปลความผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อแอปพลิเคชันฝึกสมาธิ

ข้อ	รายการประเมิน	Mean	SD	การแปลความ
1	แอปพลิเคชันใช้งานง่าย	4.50	0.33	พึงพอใจมากมากที่สุด
2	ความสวยงามและน่าใช้ของแอปพลิเคชัน	3.45	0.81	พึงพอใจปานกลาง
3	ภาษาและคำอธิบายเข้าใจง่าย	3.59	0.89	พึงพอใจมาก
4	รูปแบบในการแสดงข้อมูลบนหน้าจอเข้าใจง่าย	4.41	0.21	พึงพอใจมาก
5	แอปพลิเคชันช่วยให้จดจ่อกับการฝึกสมาธิได้ดีขึ้น	3.12	1.61	พึงพอใจปานกลาง
6	แอปพลิเคชันทำให้มีสติต่อความคิดและอารมณ์ มากขึ้น	3.12	0.61	พึงพอใจปานกลาง
7	การจดบันทึกสะท้อนคิดหลังการฝึกสมาธิช่วยให้เข้าใจตนเองมากขึ้น	4.48	0.33	พึงพอใจมาก
8	การจดบันทึกสะท้อนคิดหลังการฝึกสมาธิช่วยให้เห็นพัฒนาการของการฝึกสมาธิ	3.59	0.62	พึงพอใจมาก
9	แอปพลิเคชันมีประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง	3.33	0.57	พึงพอใจปานกลาง

ข้อ	รายการประเมิน	Mean	SD	การแปลความ
10	แอปพลิเคชันทำให้อยากฝึกสมาธิมากขึ้น	3.33	0.57	พึงพอใจปานกลาง
	เฉลี่ย	**3.69**	**0.66**	**พึงพอใจมาก**

จากตารางที่ 3 ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อแอปพลิเคชันฝึกสมาธิ พบว่า ในภาพรวมนักเรียนพึงพอใจในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.69 (SD = 0.66) รายการประเมินที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ แอปพลิเคชันใช้งานง่าย มีค่าเฉลี่ย 4.50 (SD = 0.33) รองลงมาได้แก่ การจดบันทึกสะท้อนคิดหลังการฝึกสมาธิช่วยให้เข้าใจตนเองมากขึ้น มีค่าเฉลี่ย 4.48 (SD = 0.33) และ รูปแบบในการแสดงข้อมูลบนหน้าจอเข้าใจง่าย มีค่าเฉลี่ย 4.41 (SD = 0.21) ตามลำดับ

นอกจากนี้จากการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การจดบันทึกสะท้อนคิดผ่านแอปพลิเคชันหลังฝึกสมาธิของผู้เรียน โดยจัดกลุ่มประสบการณ์ตามประเด็นความรู้สึกและการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ ที่ปรากฏซ้ำ ๆ พบว่า

1) ความสงบและผ่อนคลายเพิ่มขึ้น

ผู้เรียนส่วนใหญ่สะท้อนว่า หลังการฝึกสมาธิรู้สึก ใจนิ่งขึ้น ผ่อนคลาย โล่ง โปร่ง เบาสบาย อยู่กับตัวเองได้มากขึ้น แม้จะเป็น “ชั่วขณะ” แต่เกิดขึ้นจริงในระหว่างหรือหลังการฝึกทันที

“รู้สึกเงียบ สงบ ปลอดโปร่งใจ”

“รู้สึกโล่งจากที่รู้สึกเครียดและกังวลก็รู้สึกสบายใจมากขึ้น”

2) ความกังวลและความตื่นเต้นลดลง แต่ยังไม่หมด

ผู้เรียนจำนวนมากรายงานว่าความตื่นเต้นและความกังวล “ลดลงเล็กน้อย” แต่ยังคงมีความรู้สึกกดดันหรือวิตก กังวลหลงเหลืออยู่สะท้อนว่า การฝึกสมาธิ ช่วยบรรเทาอารมณ์เชิงลบได้บางส่วน แต่ยังไม่สามารถคลายได้ทั้งหมดในครั้งเดียว

“ความตื่นเต้นลดลงนิดหน่อย แต่ยังคงความตื่นเต้นอยู่”

“รู้สึกผ่อนคลายในชั่วขณะ แต่ยังมีความเครียดอยู่ข้างในลึกๆ”

3) การตระหนักรู้ตนเองและการตั้งสติ

ผู้เรียนหลายคนแสดงให้เห็นถึงการรับรู้ความคิดและอารมณ์ของตนเอง การพยายามอยู่กับปัจจุบัน การใช้เทคนิค เช่น การนับเลข การจดจ่อกับลมหายใจ แสดงถึงการเริ่มพัฒนาทักษะด้านสติ

“ได้รวบรวมสมาธิกับตัวเอง ตั้งสติกับตัวเองได้ขึ้นมาหน่อย”

“สุดท้ายรู้สึกว่าไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้น เราแค่ต้องมีสมาธิเท่านั้นเอง”

4) ความฟุ้งซ่านและสิ่งรบกวนภายใน

ผู้เรียนบางส่วนยังคงคิดเรื่องการนำเสนอคิดเรื่องงาน หรือการประเมิน ง่วง หรือมีสิ่งแวดล้อมรบกวน

“ฟุ้งซ่านคิดเยอะ พอได้ลองก็ปล่อยวางได้แต่ไม่ทั้งหมด”

“พอได้ลืมตาก็มีอาการกังวลกลับมาเหมือนเดิม”

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาแอพพลิเคชั่นสำหรับการฝึกสมาธิ เป็นทางเลือกของเครื่องมือหนึ่งที่มุ่งเน้นการสะท้อนคิดหลังฝึกสมาธิภายใต้กำหนดเวลาที่ไม่มากและไม่น้อยเกินไป ตามแนวทางของหลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร คือไม่เกินครึ่งชั่วโมง หรือทำวิทิสาสมาธิ วันละ 3 เวลา เช้า กลางวัน เย็น ครั้งละ 5 นาที ซึ่งงานวิจัยของสุภาพรรณ เพิ่มพูน และคณะ (2563) ได้ศึกษาการฝึกสมาธิแนวพุทธเชิงสร้างสรรค์ในชีวิตประจำวันสำหรับเยาวชนไทย พบว่าการฝึกสมาธิควรมีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมกับเยาวชนไทย ดังนั้น แอพพลิเคชั่นจะช่วยอำนวยความสะดวกให้เยาวชนเข้าถึงการฝึกสมาธิได้ง่าย เช่นเดียวกับการศึกษาของ ภารดี เจริญธนมิตร (2565) ได้ศึกษาการเจริญสติ: กระบวนการสร้างเสริมพลังทางจิตผ่านแอปพลิเคชัน “ธรรมจักร-FBW” พบว่า สามารถสร้างเสริมพลังจิตผ่านแอปพลิเคชันได้ อันจะส่งผลต่อการปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8

จากผลการประเมินคุณภาพของแอปพลิเคชันฝึกสมาธิจากผู้ทรงคุณวุฒิ รายการประเมิน 1 ใน 3 อันดับสูงสุดคือ การจดบันทึกสะท้อนคิดช่วยให้เห็นพัฒนาการของจิตใจ รวมถึงผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อแอปพลิเคชันฝึกสมาธิ ในรายการประเมิน 1 ใน 3 อันดับสูงสุดคือ การจดบันทึกสะท้อนคิดหลังการฝึกสมาธิช่วยให้เข้าใจตนเองมากขึ้น แสดงว่า การจดบันทึกสะท้อนคิดส่งผลในทางบวกกับผู้ใช้ สอดคล้องกับ Dewey (1933) และ Schön (1983) ที่กล่าวว่า การจดบันทึกสะท้อนคิด ช่วยให้บุคคลได้ทบทวน ความคิด ประสบการณ์และความรู้สึกของตนเองอย่างมีสติ เป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้เชิงลึก และการพัฒนาตนเอง รวมถึง Siegel (2010) ที่กล่าวว่า การจดบันทึกจะช่วยให้ผู้ฝึกสามารถการเปลี่ยนแปลงของอารมณ์ สภาวะของจิต หรือความสงบที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้งของการฝึก การบันทึกอย่างต่อเนื่องช่วยสร้างความตระหนักรู้ และทำให้ผู้ฝึกเห็น

พัฒนาการของตนเอง

จากผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อแอปพลิเคชันฝึกสมาธิ พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีความพึงพอใจต่อแอปพลิเคชันฝึกสมาธิในระดับมากซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ huberty et al. (2019) ศึกษาประสิทธิผลของแอปพลิเคชันการทำสมาธิแบบมีสติ “Calm” ในการลดความเครียดของนักศึกษามหาวิทยาลัย พบว่าผู้ใช้งานมีความพึงพอใจ เช่นเดียวกันกับการศึกษาของ Flett et al. (2019) ที่ศึกษาการฝึกสมาธิแบบมีสติผ่านมือถือ: การทดลองควบคุมแบบสุ่ม ซึ่งแม้จะไม่ได้มีศึกษาความพึงพอใจโดยตรง แต่ผลการศึกษาพบว่า ผู้ใช้มีการใช้งาน/การยอมรับ ซึ่งสามารถตีความว่าพอใจได้ จะเห็นว่า เทคโนโลยีมือถือและแอปพลิเคชันสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการฝึกสมาธิได้หลายรูปแบบ สามารถเข้าถึงได้ทุกที่ ทุกเวลา ปรับความยาวของการฝึกได้ตามสะดวก และผลลัพธ์จากงานวิจัยบ่งชี้ว่าแอปพลิเคชันฝึกสมาธิสามารถลดความเครียด เพิ่มสติได้จริง นอกจากนี้ยังสามารถบันทึกจำนวนครั้งที่ใช้ ระยะเวลาที่ใช้แต่ละครั้ง รวมถึงความต่อเนื่องในการฝึกสมาธิ เพื่อการพัฒนาปรับปรุงให้เหมาะสมกับผู้ใช้ต่อไปได้ (huberty et al., 2019; Flett et al., 2019)

ผู้เรียนสะท้อนคิดหลังการฝึกสมาธิส่วนใหญ่พบว่ามีความสงบและผ่อนคลายเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Kabat-Zinn (2003) ที่อธิบายว่า Mindfulness คือการมีสติรับรู้ประสบการณ์ในปัจจุบันขณะอย่างไม่ตัดสิน ซึ่งช่วยให้บุคคลสามารถรับรู้ความคิดและอารมณ์ของตนเองได้ชัดเจนขึ้น ส่งผลให้ระดับความเครียดและความวิตกกังวลลดลง และเกิดความสงบทางจิตใจมากขึ้น เช่นเดียวกันกับการศึกษาของพระครูปลัดสุวัฒนวชิรคุณ (2562) ซึ่งศึกษาผลของการฝึกสมาธิแบบอานาปานสติต่อระดับความเครียดของผู้เรียน พบว่าหลังการฝึกสมาธิ ผู้เรียนมีระดับความเครียดลดลงอย่างมีนัยสำคัญ และรายงานความรู้สึกผ่อนคลาย สงบ และจิตใจนิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. ควรตรวจสอบความพร้อมของระบบโทรศัพท์ เครือข่ายอินเทอร์เนตของผู้ใช้ให้มีความพร้อมก่อนเริ่มใช้ นอกจากนี้ประเภทของโทรศัพท์ยังมีข้อจำกัดในการใช้เนื่องจากความไม่สมบูรณ์ของระบบ ซึ่งอาจต้องแจ้งให้นักเรียนทราบล่วงหน้า เช่น โทรศัพท์ iPhone ต้องปิดโหมดสั่น จึงจะมีเสียง

2. ครูผู้สอนควรกำกับติดตาม วิเคราะห์สะท้อนผลการบันทึกสะท้อนคิดของนักเรียนเป็นระยะรายบุคคล เพื่อติดตามความก้าวหน้า เสริมแรง ให้กำลังใจ และกระตุ้นให้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาผลการจดบันทึกสะท้อนคิด เชื่อมโยงกับระยะเวลาในการปฏิบัติ การประเมินความก้าวหน้า การเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆ และผลการปฏิบัติสมาธิหลังจบหลักสูตร

2. ควรเพิ่มรายละเอียดเนื้อหาบนแอปพลิเคชันฝึกสมาธิให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น ทั้งภาคทฤษฎี วิธีการ ฯลฯ รวมถึงเพิ่มเมนูแรงจูงใจ

3. ควรมีการศึกษาและเพิ่มระบบ AI ในการวิเคราะห์ผลการฝึกสมาธิทั้งในด้านอารมณ์ ความสงบต่างๆ อีกทั้งสร้างระบบเครือข่ายสังคมแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การฝึกสมาธิร่วมกัน

4. ควรศึกษาผลการใช้แอปพลิเคชันฝึกสมาธิในกลุ่มเป้าหมายอื่น

เอกสารอ้างอิง

กีรติ ผลิรัตน์ และณัทธร พิทยรัตน์เสถียร. (2566). ความเครียดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานครที่เรียนพิเศษเพื่อเตรียมสอบเข้ามหาวิทยาลัย. **Chulalongkorn Medical Journal**: Vol. 59: Iss. 4, Article 9. 445-455.

คณะกรรมการบริหารหลักสูตรมูลนิธิสถาบันพลังจิตตานุภาพ หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร. (2565). **แผนการจัดการเรียนรู้วิชาสมาธิพัฒนาปัญญา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4.** มูลนิธิสถาบันพลังจิตตานุภาพ หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร.

จันทรา อุ้ยเอ้ง. (256). การศึกษาความเครียดและวิธีเผชิญความเครียดของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในอำเภอเมืองจังหวัดตรัง. **วารสารนาคบุตรปริทรรศน์.** ปีที่ 10 ฉบับที่ s (2018): ปีที่ 10 ฉบับพิเศษ เดือนมิถุนายน ถึง กันยายน 2561. 94-106.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.** กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูปลัดสุวัฒนวชิรคุณ. (2562). **ผลของการฝึกสมาธิแบบอานาปานสติต่อความเครียดของผู้เรียน.** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ภารดี เจริญธนมิตร. (2565). การเจริญสติ: กระบวนการสร้างเสริมพลังทางจิตผ่านแอปพลิเคชัน “ธรรมจักร-FBW” **มจร.การพัฒนาสังคม**. ปีที่ 7 ฉบับที่ 3 (2565): กันยายน - ธันวาคม 2565. 165-180.

หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร. (2559). **หลักสูตรครูสมาธิ เล่ม 1 โดย พระธรรมมงคลญาณ (พระอาจารย์วิริยังค์ สิรินฺธโร)**. สำนักพิมพ์บริษัท ประชาชน จำกัด: กรุงเทพฯ.

Dewey, J. (1933). **How we think.** Boston: D.C. Heath and Company.

Dicheva, D., Dichev, C., Agre, G., & Angelova, G. (2015). Gamification in education: A systematic mapping study. **Educational Technology & Society**, 18(3), 75–88.

Flett, J. A. M., Hayne, H., Riordan, B. C., Thompson, L. M., & Conner, T. S. (2019). **Mobile mindfulness meditation: A randomised controlled trial**. Journal of Medical Internet Research, 21(8), e11944.

Google. (2026). **Flowchart showing user journey of a meditation application [AI-generated image].** Retrieved from https://gemini.google.com.

Huberty, J., Green, J., Glissmann, C., Larkey, L., Puzia, M., & Lee, C. (2019). **Efficacy of the mindfulness meditation mobile app Calm to reduce stress among college students**: Randomized controlled trial. Journal of Medical Internet Research, 21(6), e14273. https://doi.org/10.2196/14273

Kabat-Zinn, J. (2003). Mindfulness-based interventions in context: Past, present, and future. **Clinical Psychology: Science and Practice**, 10(2), 144–156.

OpenAI. (2026). **AI-generated infographic for meditation learning application [Digital image]**. Generated using ChatGPT.

Schön, D. A. (1983). **The reflective practitioner: How professionals think in action**. New York: Basic Books.

Siegel, D. J. (2010). **Mindsight: The new science of personal transformation**. New York: Bantam Books.

Tang, Y. Y., Hölzel, B. K., & Posner, M. I. (2015). The neuroscience of mindfulness meditation. **Nature Reviews Neuroscience**, 16(4), 213–225.

World Health Organization. (2019). **WHO guideline: Recommendations on digital interventions for health system strengthening**. Geneva: World Health Organization.

อิทธิพลตัวแปรคั่นกลางของความผูกพันและแรงจูงใจในการทำงานของครู ที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและความพึงพอใจ ในการทำงานของครูในโรงเรียนอนุบาล จังหวัดซานตง

MEDIATION EFFECT OF TEACHER'S COMMITMENT AND WORK MOTIVATION ON RELATIONSHIP BETWEEN TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP AND JOB SATISFACTION OF TEACHERS IN PUBLIC KINDERGARTEN UNDER SHANDONG PROVINCE

วัน ปิน[1], ผศ. ดร.สถาพร พฤฑฒิกุล[2] และอาจารย์ ดร.สุขุม มูลเมือง[3];
สาขาภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี[1,2]
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี[3]
Wan Pin[1], Asst Prof. Dr. Sataporn Pruettikul[2] and Dr. Sukhum Moonmuang[3]
[1]Student of Leadership in Education Administration program, Bangkokthonburi University[1,2]
Faculty of Education, Bangkokthonburi University[3].
262654574 @qq.com, Pruettikul20@gmail.com , Sukhum.moo@BKKthon.ac.th

(Received : February 7, 2026; Edit : February 22, 2026; accepted : February 26, 2026)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง แรงจูงใจในการทำงาน ความผูกพันในการทำงาน และความพึงพอใจในงานของครูในโรงเรียนอนุบาลของรัฐบาลในจังหวัดซานตง (2) พัฒนาแบบจำลองตัวแปรคั่นกลางความผูกพันและแรงจูงใจในการทำงานของครูที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและความพึงพอใจในงานของครูในโรงเรียนอนุบาลของรัฐในจังหวัดซานตง และ (3) วิเคราะห์ผลกระทบทางตรงและทางอ้อมของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงต่อความพึงพอใจในงานของครูในโรงเรียนอนุบาลของรัฐบาลในจังหวัดซานตง สาธารณรัฐประชาชนจีน การวิจัยนี้ ประชากรเป็นครูในโรงเรียนอนุบาลของรัฐบาลในจังหวัดซานตง จำนวน 183,000 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยโดยใช้โปรแกรม G*Power จำนวน 423 คน และใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอนและการแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย สถิติเชิงพรรณนา การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและการวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า (1) องค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มี 4 องค์ประกอบ ดังนี้ วิสัยทัศน์ การเป็นแบบอย่างทางศีลธรรม การกระตุ้นทางสติปัญญา และการดูแลรักษาบุคลากร ความพึงพอใจในงาน มี 5 องค์ประกอบ ดังนี้ ลักษณะงานที่ทำ สภาพแวดล้อม เงินเดือนและสวัสดิการ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการได้รับการส่งเสริมพัฒนา แรงจูงใจในการทำงาน มี 2 องค์ประกอบ ดังนี้ แรงจูงใจภายนอกและแรงจูงใจภายใน และความผูกพันในการทำงาน มี 2 องค์ประกอบ ดังนี้ ความสามารถในการควบคุมตนเอง ความยืดหยุ่น และความคาดหวัง (2) แบบจำลองตัวแปรคั่นกลางความผูกพันและแรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและความพึงพอใจในงานของครูในโรงเรียนอนุบาลของรัฐบาลในจังหวัดซานตง สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Chi-square = 189.416, df = 57, CMIN/DF = 3.323, CFI = 0.947, TLI = 0.927, SRMR = 0.060, RMSEA = 0.075) และ (3) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงส่งผลทางตรงเชิงบวกต่อความ พึงพอใจในงาน ความผูกพัน และแรงจูงใจในการทำงานของครู โดยมีค่าอิทธิพลทางตรง คิดเป็น 0.344, 0.675 และ 0.347 ตามลำดับ แรงจูงใจในการทำงานส่งผลทางตรงเชิงบวก (0.469) ต่อความพึงพอใจในงานของครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<.01$) นอกจากนี้พบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงส่งผลทางอ้อมต่อความพึงพอใจในงานของครูผ่านแรงจูงใจ และผ่านทั้งความผูกพันและแรงจูงใจในการทำงานของครู โดยค่าอิทธิพลทางอ้อมรวม เท่ากับ 0.355 แต่ความผูกพันไม่ส่งผลทางตรงต่อความพึงพอใจในงานของครู และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงไม่ส่งผลทางอ้อมต่อความพึงพอใจในงานผ่านความผูกพันของครูในการทำงาน ($p>.05$)

คำสำคัญ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง, ความพึงพอใจในงาน, แรงจูงใจในการทำงาน, ความผูกพันในงาน, โรงเรียนอนุบาล จังหวัดซานตง

Abstract

The objectives of this research were (1) To explore the components of transformation leadership, work motivation, teacher commitment, and job satisfaction of teachers in public Kindergarten under Shandong province. (2) To develop the model of mediation effect of teacher commitment and work motivation on relationship between transformational leadership and job satisfaction of teachers in public kindergarten under Shandong province, and (3) To decompose the direct effect and indirect effect of transformational leadership, work motivation, teacher commitment on job satisfaction of teachers in public kindergarten under Shandong province.

Research design was quantitative research on mediation effect of teacher commitment and work motivation on relationship between transformational leadership and job satisfaction of teachers. The sample was determined by G*power program, total 423 teachers and obtained by muti-stage random sampling method. The statistics used for data analysis were descriptive statistics, Confirmatory Factor Analysis, and Structural Equation Model Analysis.

The results showed that: (1) Transformational leadership had the four components, included vision motivation, moral model, intellectual excitation, and human care; job satisfaction had the five components included work itself, work environment, salary and welfare, interpersonal relationship and promotion and development; work motivation had the two components included external motivation and internal motivation; and teacher commitment had the two components included self-efficacy and resilience, and hope. (2) The model was a goodness of fitted with empirical data (chi-square value = 189.416, df = 57, CMIN/df = 3.323, CFI = 0.947, TLI = 0.927, SRMR = 0.060, RMSEA = 0.075); and (3) Transformational leadership had a positive direct effect on job satisfaction, teacher commitment and work motivation (Direct effect value was .344, .675 and .347 respectively); work motivation had a positive direct effect (0.469) on job satisfaction ($p<.01$); Moreover, transformational leadership had an indirect effect on job satisfaction via work motivation and had indirect effect on job satisfaction via both teacher commitment and work motivation (Total indirect effect = .355) at significant level .01, But had not indirect effect on job satisfaction via the teacher commitment ($p>.05$).

Keywords: Transformational Leadership, Job Satisfaction, Work Motivation, Teacher Commitment, Shandong Province

Background and significance of the problem

In the era of globalization and knowledge economy, the education was a key driver of social progress and economic development to highly valued globally. As core education executors, teachers' job satisfaction directly impacted education quality and exerts profound effects on social stability with rapid educational development. The teachers' job satisfaction had influencing factors that become vital research topics. Nationally, "China's Education Modernization 2035" explicitly aimed to improve teacher quality and enhance their professional happiness and job satisfaction (Burns, 1978). The transformational leadership was important factor that effects on job satisfaction, enhancing teachers' psychological capital and work motivation (Li Chaoping et al., 2005).

As a major education, Shandong province had launched policies like the "14th Five-Year Plan for Education Development," optimizing teachers' working environment and guaranteeing preschool teachers' salaries to boost satisfaction. However, Over the past five years, there were a large number of teachers in Shandong province were still grapple with high pressure and burnout. There had few studies on transformational leadership in local education, and the roles of teacher commitment and work motivation remain under-explored, and from the literature reviews had some research found that transformational leadership could be effect on teachers' job satisfaction, motivation and commitment. (Leithwood et,al. 2000, Jia Jingwen2020, Ding Xuehong 1997). This research can offer scientific management strategies for education managers in Shandong province, such as improving satisfaction by fostering teacher commitment (Lu Chang'e et al., 2021), and provided a basis for policies on teacher training and career planning, stabilizing the teaching workforce and promoting educational sustainability.

Preschool education, a core part of basic education, deeply influenced children's physical and mental development. Preschool teachers' job satisfaction directly effected education quality, yet they faced challenges like high pressure and low professional identity. Studied show teacher commitment alleviates burnout and improves satisfaction, while transformational leadership enhanced work motivation and commitment also noted psychological capital's positive effected on job happiness. In Shandong province, public kindergarten teachers had relatively high satisfaction due to stable environments and job security. Applying transformational leadership in kindergarten management can create a positive atmosphere, strengthening commitment and motivation to boost satisfaction (Li Chaoping et al., 2005).

This study focused on the relationship between transformational leadership and job satisfaction of public kindergarten teachers in Shandong province, along with the mediating roles of teacher commitment and work motivation. The research rationale included: 1) Supporting education reform and preschool teacher team building in Shandong province, 2) Addressing teachers' pressure and burnout to meet their professional development needs. 3) Providing scientific strategies for kindergarten managers to enhance satisfaction and education quality. 4) Filling gaps in studies about public preschool teachers in Shandong province. The research explored variable relationships to stimulate positive work energy, adjusted work attitudes, optimized leadership styles, and promoted humanistic and high-value school management.

Research objective

To explore the components of transformation leadership, work motivation, teachers' commitment, and job satisfaction of teachers in public Kindergarten under Shandong province.

To develop the model of mediation effect of teachers' commitment and work motivation on relationship between transformational leadership and job satisfaction of teachers in public kindergarten under Shandong province.

To decompose the direct effect and indirect effect of transformational leadership, work motivation,

teachers' commitment on job satisfaction of teachers in public kindergarten under Shandong province.

Research hypothesis

H1: Transformational leadership (TL) has a positive direct effect on teachers' job satisfaction (JS).

H2: Transformational leadership (TL) has a positive direct effect on teachers' work motivation (WM).

H3: Transformational leadership (TL) has a positive direct effect on teachers' commitment (TC).

H4: Teacher work motivation (WM) has a positive direct effect on teachers' job satisfaction (JS).

H5: Teachers' commitment (TC) has a positive direct effect on teacher job satisfaction (JS).

H6: Teachers' commitment (TC) has a positive direct positive effect on work motivation (WM).

H7: Transformational leadership (TL) has an indirect effect on teachers' job satisfaction (JS) through teacher work motivation (WM).

H8: Transformational leadership (TL) has an indirect effect on teachers' job satisfaction (JS) through teacher commitment (TC).

H9: Transformational leadership (TL) has an indirect effect on teachers' job satisfaction (JS) through Teachers' commitment (TC) and work motivation (WM).

Conceptual framework

The conceptual framework of this study illustrates the relationship between variables. Transformational leadership factor, (TL); (Podsakoff 1990, Leithwood et,al. 2000, Li Chaoping et,al. 2005), it's contains four aspects: Vision Motivation (VM), Moral Model (MM), Intellectual Excitation (IE), and Human Care (HC). Job satisfaction factor, (JS); (Smith et,al. 1975, Chen Yunying et,al. 1994, Ololube 2006, Jia Jingwen2020), it's contains five aspects: Work Itself (WI), Working Environment (WE), Salary and Welfare (SW), Interpersonal Relationship (IR), and Promotion and Development (PD). Work motivation, (WM); (Agrawal 1988, Amabile 1994, Ding Xuehong 1997, Barbuto et,al. 1999), it's contains two aspects: External Motivation (EM) and Internal Motivation (IM). Teacher commitment, (TC); (Larson2006, Luthans2006, Xu Chao2020), it's contains two aspects: Self-Efficacy (SE) and Resilience and Hope (RH). This framework examines both the direct effect of TL on JS and the indirect effects of WM and TC as mediating variables. (As shown in Figure 1)

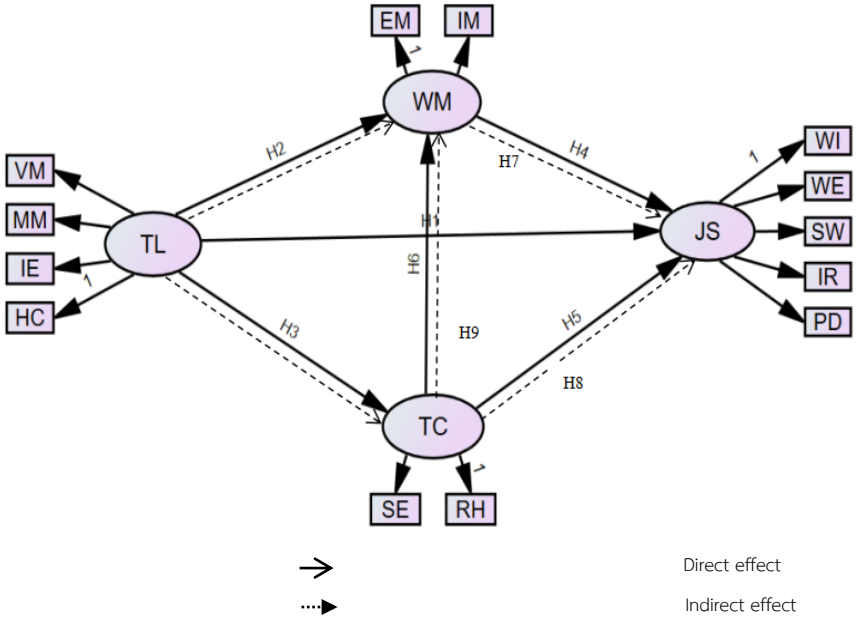

Figure1 Conceptual framework

Research Methodology

This study focused on public kindergartens in Shandong Province, aiming to explore the mediation effect of teachers' commitment and work motivation on relationship between transformational leadership and job satisfaction of public kindergarten teachers. A quantitative survey was used to construct a model and validate the influence of various variables, providing a theoretical basis for the management of public kindergartens in Shandong Province. Multivariate statistical methods were used to analyze data, with descriptive statistics employed to understand sample characteristics. AMOS software was used to assess the goodness of fit of the measurement model, and criterion were calculated to determine the fit between the model and the data. The measurement model quality was tested validity by AVE square root method, and composite reliability was assessed by CR values. Structural equation model analysis was used to verify hypotheses and explored direct and indirect effects between variables.

Research Design

According to the research objectives, this research will be divided into three steps:

Stage1: To explore the components of transformation leadership, work motivation, teachers' commitment, and job satisfaction of teachers in public Kindergarten under Shandong province, find out from the theory and related research.

Stage 2: The study base on the step 1, to develop the model of mediation effect of teachers' commitment and work motivation on relationship between transformational leadership and job satisfaction of teachers in public kindergarten under Shandong province; Date correcting by the Questionnaire and CFA analysis.

Stage 3: To decompose the direct effect and indirect effect of transformational leadership, work motivation, teachers' commitment on job satisfaction of teachers in public kindergarten under Shandong province and SEM statistic.

Population and sample

According to the statistical bulletin of Shandong province education development in 2023, there were 183,000 kindergarten teachers engaged in teaching in public kindergartens, due to the large population of this study, the sample size was total 423 teachers determined by G*power. With the following parameters: effect size w = 0.30, a err prob = 0.05, Power =0.80, and degrees of freedom df= 86, which was obtained through a multi-stage random sampling method.

Research instruments

The data was collected through a questionnaire survey, which consisted of two parts. The first part collects basic information; The second part was a 5-point rating scale for transformational leadership, job satisfaction, work motivation, teachers' commitment. After had 5 experts evaluated the validity of the questionnaire content, they were the leader of public kindergartens and had experience more 10 years, using the IOC index was value between 0.6 to 1.0, and revise the questionnaire to ensure that it accurately reflects the research objectives. and the reliability value for each factor was between .75 to .85.

Data Collection

This research will collect data through a questionnaire survey, with the primary target audience being teachers from 12 public kindergartens in Shandong province. The questionnaire will be distributed to teachers in the relevant kindergartens through various channels, including online surveys, and social platforms such as WeChat.

Data analysis

To facilitate the presentation and interpretation of research results, a series of symbols and abbreviations were used in the study. TL represented transformational leadership, JS represented job satisfaction, WM represented work motivation, TC represented teachers' commitment. The data analyzed on descriptive with

percent, mean, SD, Skewness and Kurtosis, and inferential statistic with CFA and SEM.

Research Result

1) From the literature reviews, Transformational leadership were 4 components

included; vision motivation, moral model, intellectual excitation, and human care. job satisfaction were 5 components included; work itself, work environment, salary and welfare, interpersonal relationship, and promotion and development. work motivation were 2 components included; external motivation and internal motivation. And teachers' commitment 2 components included; self-efficacy and resilience and hope.

2. From the questionnaires

(1) The data was collecting from the questionnaires, the result on the information of respondents as shown in table 1.

Table 1 Demographic Information(n=423)

Level	Frequency	Percentage	Cumulative
Gender			
Female	356	84.2	84.2
Male	67	15.8	100
Teaching age			
5 Years and below	322	76.1	76.1
6-10 Years	60	14.2	90.3
11-20 Years	28	6.6	96.9
21-30 Years	9	1.9	98.8
31 years and above	5	1.2	100
Educational level			
Bachelor degree or below	100	23.7	27.5
Masters	305	72.1	95.8
Doctors	18	4.2	100
Professional title			
Junior	366	86.5	86.5
Intermediate	50	11.8	98.3
Senior	7	1.7	100
Position			
Teaching faculty	168	39.7	39.7
Teaching assistant	165	39	78.7
Childcare Teacher	41	9.7	88.4
Other teachers	49	11.6	100

From Table 1, The sample size on the table there were total 423 teachers. Among them, 67 were male (15.8%) and 356 were female (84.2%). Most teachers had teaching age of 5 years or less, totaling 322 (76.1%). According to education level, 100 with bachelor's degree (23.7%), 305 with master degree (72.1%), and 18 with doctoral degree (4.2%). According to professional title classification, there were 366 with junior professional (86.5%), 50 with intermediate professional (11.8%), and 7 with senior professional (1.7%). According to the position in kindergarten, there were 168 teachers in teaching positions (39.7%), 165 teacher assistants in class (39%), 41 childcare teachers (9.7%), and 49 teachers in other positions (11.6%).

(2) Data descriptive analysis on mean, standard deviation, Skewness and Kurtosis from the questionnaires, as shown in table 2.

Table 2 The standard deviation of coefficient of variation, skewness, and kurtosis.

	$\overline{x}$	S.D.	Skewness	Kurtosis

TL	VM	3.46	1.15	-0.937	0.4961
	MM	3.42	1.14	-1.007	0.3764
	IE	3.42	1.08	-1.149	0.7431
	HC	3.46	1.15	-1.086	0.6720
JS	WI	3.18	1.09	-0.825	-0.1215
	WE	3.28	1.10	-0.960	0.2005
	SW	2.92	1.06	-0.528	-0.6863
	IR	3.28	1.11	-1.268	1.3318
	PD	3.22	1.08	-1.006	0.4884
TC	SE	3.27	1.23	-0.887	0.3371
	RH	3.32	1.34	-0.737	0.0462
WM	EM	3.45	1.17	-0.472	-0.1635
	IM	3.30	1.23	-1.019	0.7996

From the table 2, It can be seen the mean value of each variable was between 2.92-3.46, and the distribution was relatively balanced, and the standard deviation of each variable was between 1.06-1.34, which indicated that the sample data dispersion was small. The absolute value of skewness coefficient was lower than 3, and the absolute value of kurtosis coefficient was lower than 8. Both skewness and kurtosis showed that all variables were distributed normally.

(3) The correlation Between Latent Variables

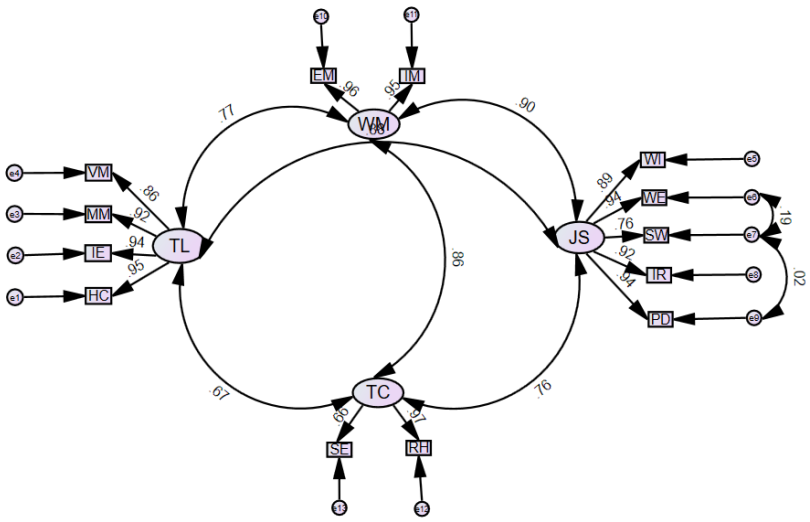
Table3 The correlation Between Latent Variables

Latent	TL	JB	TC	WM
TL	1			
JS	.839**	1		
TC	.760**	.855**	1	
WM	.583**	.639**	.750**	1

**. Significant correlation at the.01 level (2-tailed).

From Table 3, it was summarized that showed the significance at level 0.01. As a result, there was correlation between transformational leadership, job satisfaction, teachers' commitment and work motivation.

(4) Measurement model (Confirmation factors Analysis model)

Chi-square=189.416, df=57, p=.000, ratio=.375, CFI=.947, TLI=.927, RMSEA=.075

Figure 2 Measurement Model

Table 4 Respecified Measurement Model

Measure	Estimate	Threshold	Interpretation

CMIN	189.416	--	
Df	57	--	
CMIN/df	3.323	1-3Excellent, 3-5 Acceptable	Acceptable
CFI	0.947	>0.95Excellent, >0.9 Acceptable	Acceptable
TLI	0.927	>0.95 Excellent, >0.9 Acceptable	Acceptable
SRMR	0.060	<0.05 Excellent, <0.08 Acceptable	Acceptable
RMSEA	0.075	<0.05 Excellent, <0.08 Acceptable	Acceptable

From Table 4, it was summarized that the results of statistics and indicators to evaluate the model fit. The Chi-square (CMIN) of test statistics used to test the difference between the hypothesis model and the empirical data was 189.416 and the df was 57. The relative chi-square (CMIN/df) was 3.323 which less than 5. The comparative fit index (CFI) was 0.947 which more than 0.9, the Tucker-Lewis index (TLI)was 0.927 which was more than 0.9. The Standardized Root Mean Square Residual (SRMR) which was 0.060 and less than 0.08. They were acceptable. The root mean square error of approximation (RMSEA) of 0.075 which was less than 0.08, it was acceptable. As a result, it showed that all indicators were acceptable to be used in measurement model.

Table 5 Respecified Measurement Model: Factor loadings in unstandardized and standardized for each other

Relationship			Unstandardized	S.E.	Standardized	C.R.	P
VM	<---	TL	0.830	0.048	0.861	17.405	<.001
MM	<---	TL	0.753	0.035	0.918	21.384	<.001
IE	<---	TL	0.936	0.039	0.944	23.855	<.001
HC	<---	TL	1.000		0.945		
WI	<---	JS	1.000		0.890		
WE	<---	JS	0.982	0.052	0.936	18.831	<.001
SW	<---	JS	0.981	0.081	0.764	12.043	<.001
IR	<---	JS	1.001	0.056	0.918	17.883	<.001
PD	<---	JS	1.054	0.055	0.943	19.222	<.001
SE	<---	TC	0.764	0.086	0.663	8.931	<.001
RH	<---	TC	1.000		0.971		
EM	<---	WM	1.000		0.959		
IM	<---	WM	1.035	0.039	0.954	26.280	<.001

From Table 5, it was summarized that the loadings in standardized ranges from 0.663 to 0.971 which more than 0.50 and all were statistically significant. As a result, these indicators were suitable to construct the measurement model.

Table 6 Composite reliability (CR), average variance extracted (AVE), and factor correlation matrix

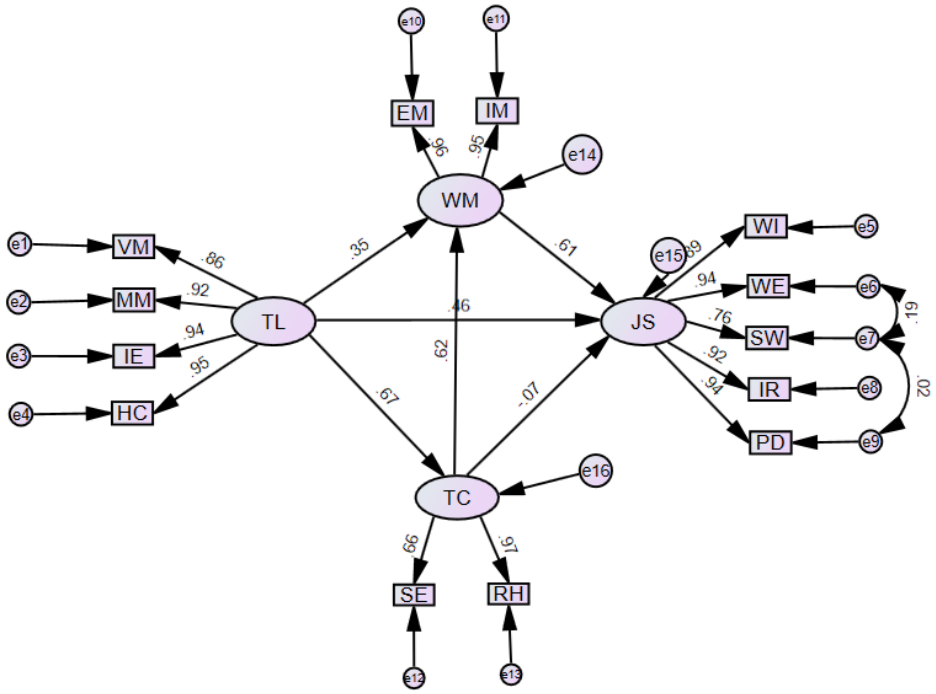
Factors	CR	AVE	TL	JS	WM	TC
TL	0.958	0.842	0.918			
JS	0.954	0.797	0.720	0.893		
WM	0.841	0.691	0.650	0.580	0.831	
TC	0.956	0.916	0.800	0.750	0.690	0.957

From Table 6, it was summarized that the composite reliability (CR) of 4 factors raged from 0.841 to 0.958 which were over 0.7. As a result, it pointed that all factors had acceptable reliability.

And the average variance extracted (AVE) of 4 factors ranged from 0.691 to 0.916 which were over 0.5. As a result, it pointed out all factors had convergent validity, and the measure model had quality in term of contents validity.

The number on the diagonal represents the square root of AVE. In this study was used measure of discriminant validity and the square root of all AVE (Fornell and Larcker,1981) was greater than the correlation coefficient between all the other latent variables. As a result, it showed that the factors had good discriminant validity.

(5) Hypothesis Testing

Chi-square=189.416, df=57, p=.000, ratio=.375, CFI=.947,
TLI=.927, RMSEA=0.075

Figure 3 Structural equation model and their path coefficient in standardized and statistics for model evaluation

From Figure 3, it was summarized that the analysis of structural equation model in standardized on the purpose of hypothesis testing, and effect decomposition.

Table7 Hypothesis testing of direct effects

Relationship			Unstandard	Standardized	S.E.	C.R.	P	Hypothes
JS	<---	TL	0.344	0.457	0.047	7.338	<.001	H1
WM	<---	TL	0.347	0.355	0.074	4.675	<.001	H2
TC	<---	TL	0.675	0.672	0.068	9.886	<.001	H3
JS	<---	WM	0.469	0.609	0.076	6.142	<.001	H4
JS	<---	TC	-.056	-.074	0.061	-.913	.361	H5

WM	<---	TC	0.606	0.622	0.090	6.743	<.001	H6

From table 7, the hypothesis testing results of structural equation modeling showed that all direct effects hypotheses (H1-H6) are supported. Transformational leadership had a significant effect on job satisfaction and work motivation and teachers' commitment (p<.001). Work motivation had a significant effect on job satisfaction (p<.001). Teachers' commitment had a significant effect on work motivation (p<.001). But teachers' commitment had not a significant effect on job satisfaction (p=.361).

Table 8 Hypothesis testing of indirect effects

Relationship	Estimates	Lower	Upper	P	Hypothesis
JS<---WM<---TL	0.163	0.063	0.322	0.006	H7
JS<---TC<---TL	-.038	-.277	0.043	0.333	H8
JS<---WM<---TC<---TL	0.192	0.079	0.687	0.000	H9

From table 8, hypothesis testing for H7, it had statistically significant (p=0.006). with a path coefficient of 0.163 and both upper and lower confidence intervals not including 0, verifying H7, which indicated transformational leadership had a indirect effect on job satisfaction through the work motivation.

Hypothesis testing for H8, it was summarized that the estimated effect was -.038, and had not statistically significant (p=0.003), which indicated that transformational leadership had not indirect effect on job satisfaction through work motivation.

Hypothesis testing for H9, the estimated effect was 0.192, and had statistically significant (p<.001), with a path coefficient of 0.192 and both upper and lower confidence intervals not including 0, verifying H9 which indicated that transformational leadership had a mediated effect on job satisfaction through teachers' commitment and work motivation.

Conclusion

(1) Transformational leadership were 4 components included; vision motivation, moral model, intellectual excitation, and human care. Job satisfaction included work itself, work environment, salary and welfare, interpersonal relationship, promotion and development; Work motivation included external motivation and internal motivation. Teachers' commitment included self-efficacy, and resilience and hope.

(2) Model was modified, the model fitted with the empirical data well (Chi-square value = 189.416, degrees of freedom = 57, CMIN/df = 3.323, CFI = 0.947, TLI = 0.927, SRMR = 0.060, RMSEA = 0.075).

(3) Transformational leadership had a direct positive effect on job satisfaction, teachers' commitment, work motivation; work motivation had a positive direct effect on job satisfaction; teachers' commitment had a positive direct effect on work motivation; transformational leadership had positive indirect effect on job satisfaction via work motivation; transformational leadership factor had positive indirect effect on job satisfaction via teachers' commitment and work motivation (p<.01). But teachers' commitment factor had not direct effect on job satisfaction (p>.05); and transformational leadership factor had not indirect effect on job satisfaction via the teachers' commitment (p=0.33).

Discussions

(1) The component of the job satisfaction consisted of work itself, working environment, salary and welfare, interpersonal relationship, promotion and development. Based on literature and related studies, in this research, it is adopted Chen Yunying et, al. (1994), Wu Min (2020) and Jia Jingwen (2020) about the aspects of job satisfaction, it can serve as the theoretical basis for studying the teacher job satisfaction of public kindergartens. Transformational leadership will be composed of four factors as vision motivation, moral model, intellectual excitation, and human care. This research adopted the four-dimensional division of Podsakoff (1990), Leithwood et, al. (2000), and Li Chaoping et, al. (2005). Work motivation will be composed of two factors as external motivation, and internal motivation. This research adopts the two-dimensional division of Amabile (1994), Ding Xuehong (1997) and Barbuto et, al. (1999) to divide work motivation into two dimensions. Teachers' Commitment

composed two factors as self-efficacy and resilience and hope. This research adopts the two-dimensional division of Luthans (2006) about aspects of commitment.

(2) The revised model was obtained (Chi-square=189.416, CFI=0.947, TLI=0.927, RMSEA=0.075, all indicators were shown fitted with the empirical data, indicating that the model has excellent construct validity and empirical fit. In order to explore the relationship between transformational leadership, teachers' job satisfaction, work motivation and teachers' commitment, this study constructed a structural equation model based on existing research results. The test showed that the measurement model had good quality.

(3) For decomposed on direct effects and indirect effects, it concluded transformational leadership not only had a significant and positive direct effect on teacher job satisfaction, but also had a direct effect on teacher work motivation and teachers' commitment in the same direction and intensity. This result was consistent with the consensus on the "multi-path empowerment" of transformational leadership in educational contexts at home and abroad, indicated that the principal can simultaneously activate the teacher's emotional and cognitive systems through vision motivation, human care, moral model and intellectual excitation, laying a positive tone for subsequent attitudes and behaviors. Further path analysis showed that teacher work motivation also had a significant positive effect on job satisfaction, indicated that in the public kindergarten organizational field with both administrative norms and professional autonomy, the teacher's internal active involvement was still an important driving force for improving subjective well-being. However, the direct effect of teachers' commitment on job satisfaction did not reach a statistically significant level. This result suggested that simple emotional attachment or normative loyalty, without corresponding resource support, professional growth opportunities and a sense of fairness, was difficult to directly transform into a satisfactory experience and may even lead to emotional exhaustion due to the "high expectations-low rewards" gap.

Transformational leadership had a mediated effect on teacher job satisfaction through Teachers' commitment and work motivation. This study confirmed the model was proposed by Bakker (2007), based on the job demands-resources model. It was believed that whether any psychological mediating variable (such as commitment and motivation) can successfully transmit the effect of leadership behavior on job satisfaction depends on the dynamic match between resource supply and job requirements. there had not partial indirect effect of transformational leadership on teachers' job satisfaction via teacher work motivation. This study confirmed the findings about three-dimensional commitment theory points out that organizational commitment included effective commitment, continuance commitment and normative commitment. Only when effective commitment and normative commitment are activated by high satisfaction situational factors at the same time and supported by resources, can commitment be significantly transformed into job satisfaction.

Recommendation

Recommendation for Practical

(1) The transformational leadership demonstrated by administrators in kindergarten schools can not only directly affect job satisfaction but also increase teachers' commitment and motivation to work.

(2) The transformational leadership demonstrated by kindergarten administrators can increase the job satisfaction of kindergarten teachers through their work commitment and work motivation. Therefore, administrators should have a plan to develop both the leadership, work motivation and work commitment of teachers simultaneously.

(3) To enhance teacher job satisfaction, opportunities should be provided for teachers to showcase their professional achievements and student outcomes to the public, including parents, colleagues, and school directors. These accomplishments should be appropriately and fairly linked to performance-based bonuses, career advancement, and external training opportunities. Such recognition will foster motivation and a sustained commitment to work, ultimately improving student quality and overall school effectiveness.

Recommendation for Policies

(1) Strengthen pre-service training for kindergarten principals, including qualification exams and compulsory modules for advanced training every five years. The curriculum design focuses on the four dimensions of vision motivation, personalized care, intellectual stimulation, and role model demonstration, and is supplemented by case studies, role playing, and shadowing.

(2) Develop a digital monitoring platform for two-way feedback between kindergarten managers and teachers. Collect data on teachers' work motivation, emotional commitment, and job satisfaction every semester, and used dashboards to push risk warnings and improvement suggestions to principals.

(3) Optimize data on the data platform, directly linking principal performance, job promotion, with the improvement rate of teachers' intrinsic motivation being no less than 30%. Add a special indicator of transformational leadership effectiveness in the provincial teacher title evaluation and special teacher selection. Schools were required to provide longitudinal evidence of teacher motivation and satisfaction over the past three years, as well as third-party observation reports on the transformational leadership behavior of principals.

Recommendation for Further Research

Further studies should be conducted on other variables, such as emotional intelligence and teacher expectations, to cover all components more comprehensively. Alternatively, studies could be conducted on sample groups of teachers in public kindergartens in other provinces to compare whether there are differences in the results. Furthermore, a qualitative research methodology could be developed for pilot testing to further enhance this research.

.

References

Agrawal. (1988). **Mentoring and beginning teacher workplace learning**. Asia pacific journal of teacher Education, 29(3), 249.

Amabile. (1994). **Experiences of beginning teachers in a school-based mentoring programme Sweden**. Educational Studies,31(3),251-263.

Bakker. (2007). **Teacher work redesign and job satisfaction**. Educational Administration Quarterly,29 (4):453-478.

Barbuto et, al. (1999). **Structural context of opportunities**. Chicago: University of Chicago press.

Burns. (1978). **Two Decades of Research and Development in Transformational Leadership**. European Journal of Work and Organizational Psychology,8(1):9.

Chen Yunying et, al. (1994). **Organizational climate for innovation and creative teaching in urban and rural schools**. Qual Quant,(45):935-951.

Ding Xuehong. (1997). **Research on the performance management of knowledge-based employees**. Northeast Normal University Press.

Jia Jingwen. (2020). **Study on the Influence of School Principals Transformational Leadership on Teachers Job Satisfaction: The Mediating Role of Psychological Capital**, East China Normal University.

Larson. (2006). **School Principals' Authentic Leadership and Teachers' Psychological Capital: Teachers' Perspectives**. International Education Studies,10(9): 245-255.

Leithwood et, al. (2000). **A theory of human motivation.** Psychological Review, 50(4).112-129

Li Chaoping et, al. (2005). **The operation of distributed leadership and the relationship with organizational commitment and job satisfaction of principals and teachers: A multi-level model and meta-analysis using the 2013 TALIS data**. International Journal of Educational Research, (96):41-55.

Lu Chang'e et, al. (2021). **The Contingency Model and the Dynamics of the Leadership Process Science Direct**. Advances in Experimental Social Psychology,11:59.

Luthans. (2006). **Psychological capital development: Toward a micro intervention**. Journal of Organization Behavior,2006(27):387-393.

Ololube. (2006). **Organizational Servant Leadership and Its Relationship to Secondary School Effectiveness**. Florida Atlantic University.

Podsakoff. (1990). **The logic of scientific discovery**. New York: harper and row.

Smith et, al. (1975). **Hope theory, Rainbows in the mind**. Journal of Psychological inquiry, (13):547-556.

Wu Min. (2020). **Organizational Socialization Tactics: A Longitudinal Analysis of Links to Newcomers' Commitment and Role Orientation**. Academy of Management Journal,33(4): 847-858.

Xu Chao. (2020). **Reforming Labor Relationship China's State-Owned Enterprises: The Impact of Balancing Measures**. Issue and Studies, (38):85-121.

การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนขยายโอกาส ในศูนย์ประสานงานสถานศึกษาโพทะเล 02 จังหวัดพิจิตร

LOCAL-BASED HISTORY LEARNING MANAGEMENT ON KING SANPHET VIII (KING SUEA) TO PROMOTE LOCAL CONSERVATION CONSCIOUSNESS AMONG GRADE 8 STUDENTS IN OPPORTUNITY EXPANSION SCHOOLS UNDER PHOTHALE EDUCATIONAL COORDINATION CENTER 02, PHICHIT PROVINCE.

มินทร์ลดา คงอยู่[1], วศิน ปัญญาวุธตระกูล[2]
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
Minlada Kongyu[1], Wasin Panyawuttrakul[2]
Faculty of Education, Naresuan University
Corresponding Author E-mail : minladak67@nu.ac.th[1], Wasinp1975@gmail.com[2]

(Received : March 9, 2026; Edit : March 25, 2026; accepted : March 29, 2026)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน และ 2) พัฒนาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานเพื่อส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในศูนย์ประสานงานสถานศึกษาโพทะเล 02 จังหวัดพิจิตร พื้นที่วิจัยประกอบด้วยโรงเรียนวัดพร้าว โรงเรียนบ้านน้อย “ปรีกอุทิศ” และโรงเรียนชุมชนบ้านทุ่งน้อย (พิพัฒน์โสภณวิทยา) รวมทั้งแหล่งเรียนรู้สำคัญได้แก่ วัดโพธิ์ประทับช้าง และศาลสมเด็จพระเจ้าเสือผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ ครูผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์จำนวน 3 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 5 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจำนวน 3 คน และกลุ่มเป้าหมายในการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม และชุดกิจกรรมการเรียนรู้ “ตามรอยพระเจ้าเสือ สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นพิจิตร” การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและการตีความเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับพระเจ้าเสือในระดับพื้นฐาน โดยรับรู้ผ่านตำราเรียนและการถ่ายทอดของครู แต่ยังไม่สามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์กับบริบทท้องถิ่นได้อย่างเป็นระบบ สะท้อนให้เห็นข้อจำกัดของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการจดจำมากกว่าการสร้างความหมาย ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ออกแบบและดำเนินการโดยใช้รูปแบบ KINGSUEA Model ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงระบบ ประกอบด้วยลำดับขั้นสำคัญ ได้แก่ (1) การกระตุ้นความรู้และสำรวจความรู้เดิมในชั้นเรียน (Knowledge Trigger) (2) การสืบค้นและศึกษาข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ทั้งเอกสารและชุมชน (Inquiry & Investigation) (3) การเชื่อมโยงองค์ความรู้กับบริบทท้องถิ่นผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Networking) (4) การสร้างสรรค์ชิ้นงานจากประสบการณ์เรียนรู้ (Group Production) และ (5) การสะท้อนผลและเสริมสร้างสำนึกรักษ์ท้องถิ่น (Evaluation & Reflection) โดยบูรณาการกับกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ฐาน ได้แก่ การเรียนรู้ในห้องเรียน การศึกษาตำนานท้องถิ่น การลงพื้นที่จริง การสร้างสื่อ และการสะท้อนคิด

ผลการใช้รูปแบบดังกล่าวพบว่า ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนใน 3 มิติ ได้แก่ (1) มิติด้านความรู้ ผู้เรียนมีความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับประวัติศาสตร์พระเจ้าเสือและสามารถวิเคราะห์หลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ (2) มิติด้านความรู้สึก ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจและความผูกพันต่อท้องถิ่น เห็นคุณค่าของแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและ (3) มิติด้านพฤติกรรม ผู้เรียนมีการแสดงออกเชิงประจักษ์ เช่น การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และเผยแพร่ความรู้ท้องถิ่น การสร้างสื่อประวัติศาสตร์ และการนำเสนอองค์ความรู้สู่สาธารณะ ขณะเดียวกัน ครูผู้สอนมีแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่เป็นระบบมากขึ้น สามารถออกแบบกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับบริบทท้องถิ่น และบูรณาการแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์, พระเจ้าเสือ, การเรียนรู้โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน, สำนึกรักษ์ท้องถิ่น

Abstract

This qualitative research aimed to: (1) examine students' foundational knowledge of the history of King Sua (Somdet Phra Sanphet VIII) through a place-based approach, and (2) develop a place-based historical learning management model to enhance local consciousness among Grade 8 students in the Phothale Educational Coordination Center 02, Phichit Province. The research sites included Wat Phrao School, Bannoi "Pruekutid" School, and Chumchon Ban Thungnoi (Pipat Sophon Wittaya) School, as well as significant historical learning resources, namely Wat Pho Prathap Chang and the King Sua Shrine.

Key informants consisted of three groups: three history teachers, five Grade 8 students, and three local history experts. The target group for implementing the learning model comprised 20 Grade 8 students. Research instruments included in-depth interview protocols, participant observation, and a set of learning activities entitled "Tracing King Sua: Preserving Local Wisdom of Phichit." Data were analyzed using content analysis and interpretive descriptive methods.

The findings revealed that most students possessed only a basic level of knowledge about King Sua, primarily acquired through textbooks and teacher instruction. However, they were unable to systematically connect historical knowledge with local contexts, reflecting limitations in traditional history instruction that emphasizes memorization rather than meaning-making.

To address this gap, the researcher developed and implemented the KINGSUEA Model, a systematic learning process consisting of five key stages: (1) Knowledge Trigger—activating prior knowledge and stimulating interest in the classroom; (2) Inquiry and Investigation—exploring information from documents and community sources; (3) Networking—connecting knowledge with local contexts through collaborative learning; (4) Group Production—creating learning artifacts based on experiential engagement; and (5) Evaluation and Reflection—reflecting on learning and fostering local consciousness. These stages were integrated into five learning bases, including classroom learning, local narratives exploration, field-based learning, media creation, and reflective activities.

The implementation of the model resulted in significant transformations in students across three dimensions. In the cognitive dimension, students developed a deeper understanding of King Sua's history and demonstrated the ability to analyze historical evidence. In the affective dimension, students exhibited a sense of pride and emotional attachment to their local community, recognizing the value of local historical resources. In the behavioral dimension, students demonstrated observable actions, such as participating in the preservation and dissemination of local knowledge, producing historical media, and presenting their knowledge to the public.

Additionally, teachers developed more systematic instructional practices and were able to effectively integrate community-based learning resources into the learning process.

Keywords : history learning management, King Suea, local-based learning, local conservation consciousness

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดให้สาระการเรียนรู้ประวัติศาสตร์มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้เข้าใจความเป็นมาของสังคม เห็นคุณค่าของบทเรียนจากอดีต และสามารถนำองค์ความรู้ไปใช้ในการตัดสินใจในบริบทสังคมปัจจุบันได้อย่างมีเหตุผล โดยมุ่งปลูกฝังความเป็นพลเมืองที่ดีและสำนึกร่วมในความเป็นชาติ อย่างไรก็ตาม แม้หลักสูตรจะให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ แต่ในทางปฏิบัติยังพบว่าการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาส่วนใหญ่ยังคงเน้นการถ่ายทอดเนื้อหาและการท่องจำเป็นหลัก ส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้ในระดับผิวเผิน ขาดทักษะการคิดวิเคราะห์ และไม่สามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์กับบริบทชีวิตจริงได้อย่างมีความหมาย จากการสังเกตการจัดการเรียนรู้ในบริบทของโรงเรียนขยายโอกาสในปัจจุบัน พบว่า การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ยังคงเน้นเนื้อหา “ประวัติศาสตร์ส่วนกลาง” เป็นหลัก โดยมุ่งถ่ายทอดเหตุการณ์สำคัญระดับชาติและพระมหากษัตริย์ในภาพรวมผ่านหนังสือเรียน ส่งผลให้การเรียนรู้มีลักษณะเป็นการจดจำข้อมูลมากกว่าการสร้างความเข้าใจเชิงลึก อีกทั้งยังขาดการเชื่อมโยงกับบริบทชีวิตจริงของผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม ผู้เรียนส่วนใหญ่มีท่าทีต่อวิชาประวัติศาสตร์ในลักษณะ “เรียนเพื่อสอบ” มากกว่าการเรียนรู้เพื่อเข้าใจความหมายของอดีต โดยนักเรียนมักตั้งคำถามว่า “เรียนไปทำไม” หรือ “เกี่ยวอะไรกับชีวิตจริง” สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาการขาดแรงจูงใจและการไม่เห็นคุณค่าของเนื้อหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งควรเป็นเนื้อหาที่ใกล้ตัวผู้เรียนมากที่สุด แต่กลับถูกมองข้ามและไม่ได้รับการนำมาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม ขณะที่ “ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น” ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่ใกล้ตัวผู้เรียนกลับไม่ได้รับการบูรณาการอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้เกิดภาวะที่อาจเรียกได้ว่าเป็น “ประวัติศาสตร์ที่หายไป” ในระดับท้องถิ่น กล่าวคือ แม้พื้นที่ของผู้เรียนจะมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ในระดับชาติ แต่กลับไม่ได้รับการนำมาใช้เป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ในกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ภาวะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ผู้เรียนจำนวนไม่น้อยไม่สามารถรับรู้หรือเข้าใจว่าพื้นที่บ้านเกิดของตนมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ในระดับชาติ ตัวอย่างที่ชัดเจนคือ จังหวัดพิจิตร ซึ่งเป็นถิ่นประสูติของสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) พระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาที่มีบทบาทสำคัญต่อความมั่นคงของบ้านเมือง แต่จากการสังเกตในชั้นเรียนและการสอบถามเบื้องต้น พบว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในโรงเรียนขยายโอกาสยังไม่สามารถอธิบายพระราชประวัติ ความสำคัญหรือความเชื่อมโยงของพระองค์กับท้องถิ่นของตนเองได้อย่างถูกต้องและลึกซึ้ง สะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างระหว่าง “องค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์” กับ “อัตลักษณ์ของผู้เรียน” อย่างมีนัยสำคัญ

สาเหตุสำคัญของปัญหานี้มิได้เกิดจากการขาดแคลนเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ หากแต่เกิดจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ยังคงเน้นการถ่ายทอดความรู้จากตำราเป็นหลัก ขาดการบูรณาการประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ ขาดการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน และขาดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง ส่งผลให้ผู้เรียนไม่สามารถเชื่อมโยงเนื้อหาทางประวัติศาสตร์กับบริบทของตนเองได้ อีกทั้งอิทธิพลของสื่อสมัยใหม่และกระแสโลกาภิวัตน์ยังส่งผลให้ผู้เรียนหันไปให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมภายนอกมากกว่ารากเหง้าของตนเอง ทำให้ความรู้และความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นค่อย ๆ เลือนหายไป นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาในมิติของบริบทสังคมร่วมสมัย พบว่า ปัญหาการขาดสำนึกรักษ์ท้องถิ่นมิได้เกิดขึ้นจากการจัดการเรียนรู้เพียงอย่างเดียว หากแต่ยังได้รับอิทธิพลจากกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) และการขยายตัวของสื่อดิจิทัล (Digital Media) ที่ส่งผลให้ผู้เรียนมีแนวโน้มบริโภควัฒนธรรมสมัยนิยมจากภายนอกมากกว่าการเรียนรู้รากเหง้าของตนเอง เกิดการลดทอนความผูกพันกับชุมชน และให้คุณค่ากับสิ่งที่อยู่ห่างไกลมากกว่าสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว สถานการณ์ดังกล่าวนำไปสู่ “ Gap of Knowledge” และ “Gap of Identity” กล่าวคือ ผู้เรียนขาดทั้งความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และขาดการตระหนักรู้ในอัตลักษณ์ของตนเองในฐานะสมาชิกของชุมชน ผลกระทบของปัญหาดังกล่าวไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในระดับการเรียนรู้ หากแต่ยังส่งผลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของท้องถิ่นในระยะยาว เนื่องจาก “สำนึกรักษ์ท้องถิ่น” เป็นรากฐานสำคัญของการมีส่วนร่วมของพลเมืองในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรม การส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน และการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หากผู้เรียนในฐานะเยาวชนของพื้นที่ขาดความภาคภูมิใจและความผูกพันกับบ้านเกิด ย่อมส่งผลให้การสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมอ่อนแอลง และลดโอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เช่น การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของอำเภอโพธิ์ประทับช้าง หรือจังหวัดพิจิตร ซึ่งมีศักยภาพสูงจากเรื่องราวของพระเจ้าเสือและแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

ในบริบทของจังหวัดพิจิตร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะการเป็นถิ่นประสูติของสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) บุคคลสำคัญแห่งกรุงศรีอยุธยา กลับพบว่านักเรียนจำนวนมากยังขาดความรู้ ความเข้าใจและความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนเอง แม้พระองค์จะถูกกล่าวถึงในคำขวัญประจำจังหวัดและมีแหล่งเรียนรู้สำคัญ เช่น วัดโพธิ์ประทับช้าง แต่ผู้เรียนยังไม่สามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้เหล่านี้เข้ากับอัตลักษณ์ของตนเองได้อย่างลึกซึ้ง ปัญหาดังกล่าวสะท้อน “ช่องว่าง (Gap)” ที่สำคัญของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ กล่าวคือ การขาดการเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาทางวิชาการกับบริบทท้องถิ่นของผู้เรียน รวมถึงการขาดรูปแบบการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ส่งผลให้การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ไม่สามารถพัฒนาไปสู่ระดับของ “ความเข้าใจเชิงลึก” และ “การเกิดสำนึกรักษ์ท้องถิ่น” ได้อย่างแท้จริง การละเลย “ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น” ดังกล่าวมิได้ส่งผลเพียงต่อความรู้ของผู้เรียนเท่านั้น หากยังส่งผลต่อการก่อรูปอัตลักษณ์และจิตสำนึกความเป็นพลเมืองในระยะยาว เนื่องจากการรับรู้และเข้าใจรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ของตนเองเป็นพื้นฐานสำคัญของการเกิดความภาคภูมิใจ ความผูกพันกับชุมชน และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ดังนั้น หากผู้เรียนไม่ตระหนักว่าท้องถิ่นของตนมีความสำคัญอย่างไร ย่อมส่งผลให้ขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้ และไม่เห็นคุณค่าของบ้านเกิดของตนเอง

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน (Local-Based Learning) สามารถลดช่องว่างดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากเป็นแนวทางที่เน้นการเชื่อมโยงเนื้อหาวิชากับบริบทจริงของผู้เรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ลงมือปฏิบัติจริง และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์และการสร้างองค์ความรู้ (Constructivism) โดยมีงานวิจัยหลายชิ้นที่ยืนยันว่า การใช้แหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นสามารถพัฒนาทั้งความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมของผู้เรียนไปสู่การเกิดสำนึกรักษ์ท้องถิ่นได้อย่างเป็นรูปธรรม และการส่งเสริมการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ ซึ่งสามารถช่วยพัฒนาทั้งความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมของผู้เรียนให้เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นและมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม (ดวงกมล ปานแสง, 2559; ธีระพงษ์ สุขประเสริฐ, 2560; สิรินธร สุวรรณประภา, 2562)

ดังนั้น ปัญหาการขาดความรู้และสำนึกรักษ์ท้องถิ่นของผู้เรียนในบริบทโรงเรียนขยายโอกาส ประกอบกับอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์และสื่อดิจิทัลที่ทำให้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นถูกลดบทบาทลง จึงก่อให้เกิดความจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สามารถเชื่อมโยงผู้เรียนกับรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ของตนเองได้อย่างมีความหมาย ใช้บริบทท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ โดยใช้บุคคลสำคัญในท้องถิ่นเป็นแกนกลางของการเรียนรู้ โดยเฉพาะการนำ “สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ)” ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับจังหวัดพิจิตร มาเป็นแกนกลางของการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสร้างความหมายทางประวัติศาสตร์ด้วยตนเอง และพัฒนาไปสู่การเกิดสำนึกรักษ์ท้องถิ่นในมิติของความรู้ ความรู้สึก และพฤติกรรม

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการนำ “ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น” โดยเฉพาะเรื่องราวของสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) ซึ่งมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับจังหวัดพิจิตร มาเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ จึงมีความสนใจที่จะพัฒนาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนในศูนย์ประสานงานสถานศึกษาโพทะเล 02 จังหวัดพิจิตร เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง สร้างความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เนื่องจากสามารถช่วยเชื่อมโยงองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์กับบริบทชีวิตจริงของผู้เรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และสร้างความเข้าใจเชิงลึกผ่านประสบการณ์ตรง โดยมุ่งเน้นการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ศึกษาจากแหล่งเรียนรู้จริง สืบค้นข้อมูลจากชุมชน และสะท้อนคุณค่าของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และพัฒนาไปสู่การเกิดสำนึกรักษ์ท้องถิ่นในมิติของความรู้ ความรู้สึก และพฤติกรรม พัฒนาความเข้าใจเชิงลึกเห็นคุณค่าของบ้านเกิด อันจะนำไปสู่การก่อรูปของ “สำนึกรักษ์ท้องถิ่น” และการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในสังคมอย่างยั่งยืน อีกทั้งยังส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้พื้นฐานประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนขยายโอกาสในศูนย์ประสานงานสถานศึกษาโพทะเล 02 จังหวัดพิจิตร
2. เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนขยายโอกาสในศูนย์ประสานงานสถานศึกษาโพทะเล 02 จังหวัดพิจิตร

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานเพื่อส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนขยายโอกาส ในศูนย์ประสานงานสถานศึกษาโพทะเล 02 จังหวัดพิจิตร ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเพื่อศึกษาความรู้พื้นฐานประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนขยายโอกาส ในศูนย์ประสานงานสถานศึกษาโพทะเล 02 จังหวัดพิจิตร และพัฒนาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาความรู้พื้นฐานประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนขยายโอกาส ในศูนย์ประสานงานสถานศึกษาโพทะเล 02 จังหวัดพิจิตร จากการสัมภาษณ์ โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection)

กลุ่มผู้สอน ได้แก่ ครูผู้สอนในรายวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ของโรงเรียนขยายโอกาส ในศูนย์ประสานงานสถานศึกษาโพทะเล 02 จังหวัดพิจิตร จำนวน 3 คน เนื่องจากเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม วิชาประวัติศาสตร์ เป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ สามารถให้ข้อมูลได้อย่างลึกซึ้ง และสามารถบอกถึงความรู้พื้นฐานประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 และการจัดการเรียนการสอนได้อย่างตรงจุด

กลุ่มผู้เรียน ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ของโรงเรียนขยายโอกาส ในศูนย์ประสานงานสถานศึกษาโพทะเล 02 จังหวัดพิจิตร ปีการศึกษา 2568 ที่เรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์ จำนวน 5 คน

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการศึกษาความรู้พื้นฐานประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) มาเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

กลุ่มผู้เรียน ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2568 โรงเรียนวัดพร้าว จำนวน 20 คน เนื่องจากเป็นนักเรียนที่เรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์ เรื่องประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) และเป็นนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ จำนวน 3 คน ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังงหวัดพิจิตร จำนวน 1 รูป เจ้าหน้าที่ด้านวัฒนธรรมองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ประทับช้าง จำนวน 1 คน และปราชญ์ชาวบ้าน มีภูมิลำเนาอยู่อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังงหวัดพิจิตร จำนวน 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แนวคำถามในการสัมภาษณ์ (In-dept Interview) สำหรับครู นักเรียน โรงเรียนขยายโอกาสในศูนย์ประสานงานสถานศึกษาโพทะเล 02 จังหวัดพิจิตร ศึกษาความรู้พื้นฐานประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และสำหรับผู้ให้ความรู้ด้านประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ)

2. แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยการที่ผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อเข้าใจความคิด ความรู้สึก และความหมายทางสังคมจากมุมมองของคนในกลุ่มนั้นอย่างลึกซึ้ง โดยผู้วิจัยจะต้องจดบันทึกข้อมูลและซักถามเพิ่มเติม เพื่อเก็บรายละเอียดที่เกิดขึ้นระหว่างการสังเกตอย่างครบถ้วนและสมจริง

3. ชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงท้องถิ่น (Local-based Learning) เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ จากการวิเคราะห์การศึกษาความรู้พื้นฐานประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน “ตามรอยพระเจ้าเสือ สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นพิจิตร”ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในเขตพื้นที่โรงเรียนขยายโอกาสในศูนย์ประสานงานสถานศึกษาโพทะเล 02 จังหวัดพิจิตร ผู้วิจัยได้สร้างกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 9 ชั่วโมง ประกอบด้วย 5 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมรู้จักพระเจ้าเสือ
2) กิจกรรมตำนานและเรื่องเล่าท้องถิ่น 3) กิจกรรมเยี่ยมชมสถานที่สำคัญ 4) กิจกรรมสร้างสื่อท้องถิ่น 5) กิจกรรมสะท้อนความคิดและสำนึกสำนึกรักษ์ท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่นของนักเรียนของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และบทสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง การศึกษาความรู้พื้นฐานประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) และการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2โรงเรียนขยายโอกาสในศูนย์ประสานงานสถานศึกษาโพทะเล 02 จังหวัดพิจิตร

2. วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยการที่ผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อเข้าใจความคิด ความรู้สึก และความหมายทางสังคมจากมุมมองของคนในกลุ่มนั้นอย่างลึกซึ้ง โดยผู้วิจัยจะต้องจดบันทึกข้อมูลและซักถามเพิ่มเติม เพื่อเก็บรายละเอียดที่เกิดขึ้นระหว่างการสังเกตอย่างครบถ้วนและสมจริง

3. ชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงท้องถิ่น (Local-based Learning) เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ จากการวิเคราะห์การศึกษาความรู้พื้นฐานประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 การ

จัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน “ตามรอยพระเจ้าเสือ สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นพิจิตร”ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในเขตพื้นที่โรงเรียนขยายโอกาสในศูนย์ประสานงานสถานศึกษาโพทะเล 02 จังหวัดพิจิตร ผู้วิจัยได้สร้างกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 9 ชั่วโมง ประกอบด้วย 5 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมรู้จักพระเจ้าเสือ
2) กิจกรรมตำนานและเรื่องเล่าท้องถิ่น 3) กิจกรรมเยี่ยมชมสถานที่สำคัญ 4) กิจกรรมสร้างสื่อท้องถิ่น 5) กิจกรรมสะท้อนความคิดและสำนึกสำนึกรักษ์ท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่นของนักเรียนของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จึงใช้กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ตามวัตถุการประสงค์การวิจัยในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลในวัตถุประสงค์ที่ 1

ศึกษาความรู้พื้นฐานประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนขยายโอกาสในศูนย์ประสานงานสถานศึกษาโพทะเล 02 จังหวัดพิจิตร ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1

เก็บรวบรวมข้อมูลผู้ให้ข้อมูลด้านการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน คือ ครูที่สอนในรายวิชาประวัติศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 3 คน ในเขตพื้นที่โรงเรียนขยายโอกาสในศูนย์ประสานงานสถานศึกษาโพทะเล 02 จังหวัดพิจิตร ในประเด็นดังนี้

1.1 ด้านครูผู้สอน
1.2 ด้านผู้เรียน
1.3 ด้านสื่อ/แหล่งเรียนรู้ในชุมชน
1.4 ด้านวิธีการจัดการเรียนรู้
1.5 ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 2

แนวคำถามในการสัมภาษณ์และวิเคราะห์ตามรูปแบบการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยแนวคิดของ Colaizzi’s method ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน (Colaizzi, 1978) ได้แก่

1. อ่านคำสัมภาษณ์ที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล และถอดความหมาย เพื่อทบทวนการวิจัย
2. ตรวจคำสัมภาษณ์ ทบทวน เพื่อหารายละเอียดของข้อมูล
3. ปรับความเข้าใจและกำหนดความหมายของข้อมูล
4. กำหนดความหมายของข้อมูลเป็นประเด็นหลัก
5. รวบรวมผลลัพธ์ที่ได้จากปรากฏการณ์และอธิบายข้อมูลให้ชัดเจน
6. อธิบายปรากฏการณ์ข้อมูลให้มีความชัดเจน เท่าที่จะเป็นไปได้
7. นำเสนอข้อค้นพบที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลย้อนกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูล เพื่อตรวจสอบข้อมูลให้มีความถูกต้อง

นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวม เรียบเรียง ที่ได้จากการศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ นำมาสร้างสื่อนวัตกรรมกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน ตามรอยพระเจ้าเสือ สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นพิจิตร และผู้วิจัยได้พัฒนาสื่อการจัดการเรียนรู้คือ สื่อการเรียนรู้ AR (Augmented Reality) เรื่องประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) ที่เชื่อมโยงกับจังหวัดพิจิตร

การวิเคราะห์ข้อมูลในวัตถุประสงค์ที่ 2

พัฒนาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 แนวคำถามในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับกิจกรรมการเรียรู้โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน ตามรอยพระเจ้าเสือ สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นพิจิตร เพื่อส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ขั้นตอนที่ 1

พัฒนาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านการจัดกาเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์จากครูผู้สอน ในเขตพื้นที่โรงเรียนขยายโอกาสในศูนย์ประสานงานสถานศึกษาโพทะเล 02 จังหวัดพิจิตร จำนวน 3 คน ได้แก่ โรงเรียนวัดพร้าว จำนวน 1 คน โรงเรียนบ้านน้อย "ปรึกอุทิศ” จำนวน 1 คน และโรงเรียนชุมชนบ้านทุ่งน้อย

(พิพัฒน์โสภณวิทยา) จำนวน 1 คน เพื่อให้ข้อมูลและสะท้อนผลกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน ในประเด็นดังนี้

1. ด้านการเรียนรู้ วิธีการสอนโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานรายวิชาประวัติศาสตร์ เรื่องประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) สามารถส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่น

2. ด้านสื่อการเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรมในแต่ละกิจกรรมที่สอนโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน รายวิชาประวัติศาสตร์ เรื่อง ประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) สามารถส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่น

3. ด้านการวัดและประเมินผล กิจกรรมที่สอนโดยใช้ชุทท้องถิ่นเป็นฐาน รายวิชาประวัติศาสตร์ เรื่อง ประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) สามารถส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่น

4. ด้านครูผู้สอน รายวิชาประวัติศาสตร์ เรื่อง ประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) สามารถส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่น

5. ด้านนักเรียน ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรม มีความกล้าแสดงออก การเรียนการสอนสนุกสนาน นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการทำงาน

ขั้นตอนที่ 2

แนวคำถามในการสัมภาษณ์และวิเคราะห์ตามรูปแบบการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยแนวคิดของ Colaizzi's method ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน (Colaizzi, 1978) ได้แก่

1. อ่านคำสัมภาษณ์ที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล และถอดความหมาย เพื่อทบทวนการวิจัย
2. ตรวจคำสัมภาษณ์ ทบทวน เพื่อหารายละเอียดของข้อมูล
3. ปรับความเข้าใจและกำหนดความหมายของข้อมูล
4. กำหนดความหมายของข้อมูลเป็นประเด็นหลัก
5. รวบรวมผลลัพธ์ที่ได้จากปรากฏการณ์และอธิบายข้อมูลให้ชัดเจน
6. อธิบายปรากฏการณ์ข้อมูลให้มีความชัดเจน เท่าที่จะเป็นไปได้
7. นำเสนอข้อค้นพบที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลย้อนกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูล เพื่อตรวจสอบข้อมูลให้มีความถูกต้อง

ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวม เรียบเรียง จะถูกนำมาใช้เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน เรื่องประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) เพื่อส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่น ให้มีความเหมาะสม และได้รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุทท้องถิ่นเป็นฐานที่ส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้หลังจากที่ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลเรียบร้อย ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลโดยใช้ การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) วิธีการตรวจสอบของข้อมูลนั้น จะต้อง ตรวจสอบแหล่งที่มา 3 แหล่ง ดังนี้

1. การตรวจสอบแหล่งเวลา หมายถึง การตรวจสอบว่าตัวแปรอยู่ในช่วงเวลาต่างกันหรือ เหมือนกัน ถ้าเหมือนกันควรตรวจสอบในช่วงเวลาที่ต่างกันด้วย ว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างอย่างไร มีผลต่อข้อมูลหรือไม่

2. การตรวจสอบสถานที่ หมายถึง การตรวจสอบตัวแปรในสถานที่เดียวกันหรือไม่ หากมาจากสถานที่เดียวกันมีผลออกมาเหมือนกัน ผู้วิจัยควรตรวจสอบในแหล่งสถานที่ที่แตกต่างกัน ประกอบด้วย

3. การตรวจสอบบุคคล หมายถึง ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิม หรือแตกต่างกันอย่างไร

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยของการศึกษาเรื่อง การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนขยายโอกาส ในศูนย์ประสานงานสถานศึกษาโพทะเล 02 จังหวัดพิจิตร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้พื้นฐานประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนขยายโอกาสในศูนย์ประสานงานสถานศึกษาโพทะเล 02 จังหวัดพิจิตร และพัฒนาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผลการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้ชุดกิจกรรม "ตามรอยพระเจ้าเสือ สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นพิจิตร" และจากการประเมินชิ้นงานเพื่อส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่นของนักเรียน ได้นำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าโดยใช้การวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction) ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1 ผลการศึกษาความรู้พื้นฐานประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนขยายโอกาสในศูนย์ประสานงานสถานศึกษาโพทะเล 02 จังหวัดพิจิตร ผู้วิจัยได้ศึกษาความรู้พื้นฐานประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนขยายโอกาสในศูนย์ประสานงานสถานศึกษาโพทะเล 02 จังหวัดพิจิตร จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มครูผู้สอนและกลุ่มนักเรียน โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านครูผู้สอน 2) ด้านผู้เรียน 3) ด้านสื่อ/แหล่งเรียนรู้ในชุมชน 4) ด้านวิธีการจัดการเรียนรู้ 5) ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้

การศึกษาความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับพระเจ้าเสือสรุปได้ว่าครูผู้สอนมีความรู้ในระดับภาพรวมตามตำราเรียน แต่ขาดข้อมูลเชิงลึกในบริบทจังหวัดพิจิตร ขณะที่ผู้เรียนมีความรู้เพียงระดับผิวเผิน สามารถระบุได้ว่าพระเจ้าเสือเป็นกษัตริย์สมัยอยุธยา แต่ไม่สามารถอธิบายความสำคัญเชิงพื้นที่หรือเชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้ในจังหวัดได้อย่างชัดเจน สะท้อนให้เห็น “ช่องว่างด้านความรู้เชิงวิเคราะห์” และการขาดการเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหากับบริบทท้องถิ่น การจัดการเรียนการสอนยังเน้นรูปแบบการบรรยายและการใช้หนังสือเรียนเป็นหลัก ผู้เรียนมีบทบาทในระดับการตอบคำถามหรือทำใบงาน แต่ยังไม่ถึงระดับการสืบค้น วิเคราะห์ หรืออภิปรายเชิงลึก ส่งผลให้ผู้เรียนมองว่าวิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่ต้องท่องจำมากกว่าการสร้างความเข้าใจ แม้จังหวัดพิจิตรจะมีแหล่งเรียนรู้สำคัญ เช่น วัดโพธิ์ประทับช้างและศาลพระเจ้าเสือ แต่ยังไม่มีการบูรณาการเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ครูสะท้อนข้อจำกัดด้านเวลา งบประมาณ และความไม่มั่นใจในข้อมูล ขณะที่ผู้เรียนส่วนใหญ่ยังไม่เคยเรียนรู้จากสถานที่จริง ส่งผลให้ประวัติศาสตร์ยังคงเป็นเรื่องไกลตัว ผู้เรียนบางส่วนมองว่าประวัติศาสตร์ไม่น่าสนใจ เนื่องจากเน้นการจดจำข้อมูล ขณะเดียวกัน แม้จะรับรู้ว่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีความสำคัญ แต่ยังไม่ปรากฏความภาคภูมิใจหรือความผูกพันเชิงลึกต่อท้องถิ่นอย่างชัดเจน สะท้อนว่าการจัดการเรียนรู้ยังไม่สามารถพัฒนาไปสู่การสร้างอัตลักษณ์และสำนึกรักษ์ท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่ โดยสรุปปัญหาที่พบ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับพระเจ้าเสือยังอยู่ในระดับพื้นฐานวิธีการจัดการเรียนรู้ยังเน้นครูเป็นศูนย์กลางการใช้แหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นยังไม่ เป็นระบบ ผู้เรียนยังไม่เกิดสำนึกรักษ์ท้องถิ่นอย่างชัดเจน

2. พัฒนาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนขยายโอกาสในศูนย์ประสานงานสถานศึกษาโพทะเล 02 จังหวัดพิจิตร จากการศึกษาข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก จากลุ่มผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยพบว่าความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) และปัญหาของกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ทั้ง 5 ด้าน ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล มีความเห็นสอดคล้องกันว่า รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในปัจจุบันยังคงเน้นการถ่ายทอดความรู้ผ่านการบรรยายและการใช้หนังสือเรียนเป็นหลัก ทำให้ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้ค่อนข้างจำกัด และขาดโอกาสในการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงหรือการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ขณะเดียวกัน สื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นยังมีอยู่อย่างจำกัด และยังไม่มีรูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษา วิเคราะห์ และสะท้อนคุณค่าของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง สถานการณ์ดังกล่าวจึงทำให้ผู้เรียนยังไม่เกิดความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับความสำคัญของพระเจ้าเสือ และยังไม่พัฒนาสำนึกรักษ์ท้องถิ่นอย่างชัดเจน

ผู้วิจัยจึงนำผลการศึกษาความรู้พื้นฐานประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) สภาพปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) นำไปสู่การสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานเพื่อส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภายใต้ชุดกิจกรรม “ตามรอยพระเจ้าเสือ สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นพิจิตร” และการได้ลงพื้นที่ศึกษาประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) วัดโพธิ์ประทับช้าง เป็นกิจกรมส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนขยายโอกาส ในศูนย์ประสานงานสถานศึกษาโพทะเล 02 จังหวัดพิจิตร ปีการศึกษา 2568 จำนวน 20 คน โดยใช้กิจกรรมเป็นตัวขับเคลื่อนก่อนลงสู่แหล่งเรียนรู้จริง กิจกรรม “ตามรอยพระเจ้าเสือ สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นพิจิตร” มีทั้งหมด 5 ฐาน ดังนี้ ฐานที่ 1 รู้จักพระเจ้าเสือ ฐานที่ 2 ตำนานและเรื่องเล่าท้องถิ่น ฐานที่ 3 เยี่ยมชมสถานที่สำคัญ ฐานที่ 4 สร้างสื่อท้องถิ่น ฐานที่ 5 สะท้อนความคิดและสำนึกท้องถิ่น

ตารางที่ 1 แสดงรายละเอียดชุดกิจกรรมตามรอยพระเจ้าเสือ สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นพิจิตร

ฐานกิจกรรม	ลักษณะกิจกรรมการเรียนรู้	สื่อ/เครื่องมือที่ใช้	ผลที่เกิดกับผู้เรียน
ฐานที่ 1: รู้จักพระเจ้าเสือ	ผู้เรียนศึกษาพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 ผ่านการนำเสนอของครู การดูวิดีทัศน์ และการอภิปรายร่วมกัน เพื่อเชื่อมโยงความรู้ประวัติศาสตร์ระดับชาติกับบริบทจังหวัด	สื่อ PowerPoint, วิดีทัศน์ประวัติพระเจ้าเสือ, แผนที่ประวัติศาสตร์จังหวัดพิจิตร, ใบงานที่ 1	ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับพระเจ้าเสือ และเริ่มตระหนักถึงความสำคัญของพระเจ้าเสือที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดพิจิตร

	พิจิตร		
ฐานที่ 2: ตำนานและเรื่องเล่าท้องถิ่น	ผู้เรียนแบ่งกลุ่มสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น เช่น วัดโพธิ์ประทับช้าง ศาลพระเจ้าเสือ พร้อมนำเสนอข้อมูลที่ค้นพบ	หนังสือและเอกสารประวัติศาสตร์ท้องถิ่น, อินเทอร์เน็ต, ใบงานที่ 2, กระดาษนำเสนอ	ผู้เรียนพัฒนาทักษะการสืบค้นข้อมูล การวิเคราะห์ และสามารถเชื่อมโยงข้อมูลทางประวัติศาสตร์กับแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่
ฐานที่ 3: เยี่ยมชมสถานที่สำคัญ	ผู้เรียนศึกษาภาคสนามในแหล่งเรียนรู้ เช่น วัดโพธิ์ประทับช้าง ศาลพระเจ้าเสือ โดยสังเกต สัมภาษณ์ผู้รู้ และบันทึกข้อมูลภาคสนาม	ใบงานที่ 3 บันทึกภาคสนาม, แบบสัมภาษณ์ผู้รู้, สมุดบันทึก, กล้องถ่ายภาพ	ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง สามารถเชื่อมโยงความรู้จากห้องเรียนกับสถานที่จริง และเข้าใจบริบทประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้ลึกซึ้งมากขึ้น
ฐานที่ 4: สร้างสื่อท้องถิ่น	ผู้เรียนสร้างสื่อเกี่ยวกับพระเจ้าเสือ เช่น โปสเตอร์ อินโฟกราฟิก หรือคลิปวิดีโอ เพื่อนำเสนอความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	ใบงานที่ 4 ออกแบบสื่อ, กระดาษโปสเตอร์, อุปกรณ์วาดภาพ, คอมพิวเตอร์หรือโทรศัพท์	ผู้เรียนสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับพระเจ้าเสือได้อย่างสร้างสรรค์ และพัฒนาทักษะการสื่อสารและการทำงานเป็นทีม
ฐานที่ 5: สะท้อนความคิดและสำนึกท้องถิ่น	ผู้เรียนสะท้อนความคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียนรู้ผ่าน Reflection Journal และการอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับความสำคัญของพระเจ้าเสือต่อจังหวัดพิจิตร	ใบงานที่ 5 Reflection Journal, แบบประเมินตนเอง, กระดานอภิปราย	ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่น มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนประวัติศาสตร์ และเกิดสำนึกรักษ์ท้องถิ่น

ภาพที่ 1 ชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน “ตามรอยพระเจ้าเสือ สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นพิจิตร” เพื่อส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่นของนักเรียน

จากการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน ผ่านชุดกิจกรรมการเรียนรู้ “ตามรอยพระเจ้าเสือ สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นพิจิตร” ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนรู้จำนวน 5 ฐาน ได้แก่ ฐานที่ 1 รู้จักพระเจ้าเสือ ฐานที่ 2 ตำนานและเรื่องเล่าท้องถิ่น ฐานที่ 3 เยี่ยมชมสถานที่สำคัญ ฐานที่ 4 สร้างสื่อท้องถิ่น และฐานที่ 5 สะท้อนความคิดและสำนึกรักษ์ท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกต การสะท้อนผลการเรียนรู้ของผู้เรียน และผลงานที่เกิดจากกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน ผ่านชุดกิจกรรม “ตามรอยพระเจ้าเสือ สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นพิจิตร” ก่อให้เกิดผลลัพธ์เชิงประจักษ์ที่สำคัญใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านผู้เรียน ด้านผู้สอน และด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ โดยเมื่อสังเคราะห์ในเชิงลึกพบว่า “หัวใจของการเปลี่ยนแปลง” มิได้อยู่ที่รูปแบบกิจกรรม หากแต่อยู่ที่ องค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ที่ทำหน้าที่เป็นกลไกในการก่อรูป “สำนึกรักษ์ท้องถิ่น” ได้แก่ (1) การ

เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงในพื้นที่จริง (2) การปฏิสัมพันธ์กับภูมิปัญญาท้องถิ่น และ (3) กระบวนการสะท้อนคิดเชิงความหมาย ซึ่งองค์ประกอบทั้งสามประการนี้ทำงานร่วมกันในลักษณะบูรณาการ ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านความรู้ ทักษะ และจิตพิสัยอย่างมีนัยสำคัญ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ประการแรก ด้านผู้เรียน ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ผู้เรียนมีพัฒนาการทางการเรียนรู้ในระดับ “ความเข้าใจเชิงลึก” (Deep Understanding) กล่าวคือ ผู้เรียนสามารถอธิบายพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) ได้อย่างถูกต้อง พร้อมทั้งสามารถเชื่อมโยงเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เข้ากับบริบทของจังหวัดพิจิตร ทั้งในมิติของสถานที่เรื่องเล่า และอัตลักษณ์ชุมชนได้อย่างมีเหตุผล การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นจากการที่ผู้เรียนได้เผชิญประสบการณ์ตรงในแหล่งเรียนรู้จริง ซึ่งช่วยให้ “อดีตกลายเป็นสิ่งที่จับต้องได้” มากกว่าการเรียนรู้ผ่านตำราเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ การมีปฏิสัมพันธ์กับปราชญ์ชาวบ้านและผู้รู้ในท้องถิ่นยังช่วยให้ผู้เรียนได้รับองค์ความรู้เชิงประสบการณ์ที่มีชีวิต ส่งผลให้การเรียนรู้มีความหมายและเชื่อมโยงกับชีวิตจริงของตนเองมากยิ่งขึ้น ในขณะเดียวกัน กระบวนการสะท้อนคิดผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้กับบทบาทของตนในฐานะสมาชิกของชุมชน นำไปสู่การเกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่น และการแสดงออกเชิงพฤติกรรมที่สะท้อน “สำนึกรักษ์ท้องถิ่น” อย่างเป็นรูปธรรม

ประการที่สอง ด้านผู้สอน พบว่า การจัดการเรียนรู้ภายใต้แนวคิดท้องถิ่นเป็นฐานส่งผลให้บทบาทของผู้สอนเปลี่ยนแปลงจาก “ผู้ถ่ายทอดความรู้” ไปสู่ “ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้” อย่างชัดเจน ผู้สอนสามารถออกแบบสถานการณ์การเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยอาศัยองค์ประกอบสำคัญทั้ง 3 ประการเป็นแกนในการจัดกิจกรรม ส่งผลให้บรรยากาศในชั้นเรียนมีลักษณะเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) ที่เน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การตั้งคำถาม และการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน การเปลี่ยนแปลงบทบาทดังกล่าวช่วยให้การจัดการเรียนรู้มีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน และสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาทางวิชาการกับประสบการณ์ชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประการที่สาม ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ พบว่า การบูรณาการสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายร่วมกับแหล่งเรียนรู้ในชุมชน โดยเฉพาะสถานที่จริงและบุคคลในท้องถิ่น เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพของการเรียนรู้ในภาพรวม สื่อการเรียนรู้มิได้ทำหน้าที่เพียงถ่ายทอดข้อมูล หากแต่เป็น “เครื่องมือในการสร้างประสบการณ์” ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์กับบริบทเชิงพื้นที่ได้อย่างชัดเจน การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างสื่อ เช่น โปสเตอร์ อินโฟกราฟิก หรือสื่อดิจิทัลเกี่ยวกับพระเจ้าเสือ ยังช่วยส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และการสื่อสารความรู้สู่สาธารณะ ซึ่งเป็นการต่อยอดจากการเรียนรู้ภายในชั้นเรียนไปสู่การมีส่วนร่วมในระดับชุมชน อันสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานสามารถพัฒนา “ระบบนิเวศการเรียนรู้” (Learning Ecosystem) ที่เชื่อมโยงผู้เรียน สื่อ และชุมชนเข้าด้วยกันอย่างมีความหมาย

นอกจากการพัฒนาด้านความรู้แล้ว ผู้เรียนยังแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านทัศนคติและคุณค่าทางสังคม กล่าวคือ ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเองและตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์มรดกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชน การสะท้อนความคิดผ่านกิจกรรม Reflection Journal แสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์การเรียนรู้กับบทบาทของตนในฐานะสมาชิกของชุมชน และเสนอแนวทางในการอนุรักษ์และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม อันสะท้อนให้เห็นถึงการก่อรูปของสำนึกรักษ์ท้องถิ่น (Local consciousness) ในระดับหนึ่ง

โดยสรุป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน พบว่า การจัดการเรียนรู้ดังกล่าวก่อให้เกิดผลลัพธ์เชิงการเรียนรู้ที่สำคัญในลักษณะของ “การพัฒนาแบบบูรณาการ 3 มิติ” ได้แก่ มิติด้านความรู้ (Cognitive) มิติด้านทักษะ (Skill) และมิติด้านจิตพิสัย (Affective) ซึ่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยในมิติด้านความรู้ ผู้เรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับพระราชประวัติ พระราชกรณียกิจ และบทบาทของสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) อย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น ไม่เพียงแต่สามารถอธิบายเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ได้อย่างถูกต้อง หากยังสามารถเชื่อมโยงเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เข้ากับบริบทของจังหวัดพิจิตร ทั้งในด้านสถานที่เรื่องเล่า และอัตลักษณ์ชุมชนได้อย่างมีเหตุผล สะท้อนถึงการพัฒนาจากการรับรู้ข้อมูลไปสู่การสร้างความหมายทางประวัติศาสตร์ด้วยตนเอง ในมิติด้านทักษะ (Skill) ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการเรียนรู้เชิงสืบเสาะ (Inquiry-Based Learning) และทักษะการคิดเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Thinking Skills) อย่างเด่นชัดผ่านกระบวนการลงพื้นที่สืบค้นข้อมูลในชุมชน เช่น การสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน การสังเกตแหล่งเรียนรู้ และการวิเคราะห์หลักฐานทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่จริง กระบวนการดังกล่าวช่วยให้ผู้เรียนสามารถตั้งคำถาม วิเคราะห์ข้อมูล และตีความหลักฐานได้อย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังเสริมสร้างทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกันในบริบทของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 ขณะที่ในมิติด้านจิตพิสัย (Affective) พบว่า ผู้เรียนเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในถิ่นกำเนิด มีความผูกพันกับชุมชน และตระหนักถึงคุณค่าของ

มรดกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยสะท้อนผ่านพฤติกรรม เช่น ความสนใจในการอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน และการแสดงออกถึงความเป็นเจ้าของทางวัฒนธรรม อันนำไปสู่การก่อรูปของ “สำนึกรักษ์ท้องถิ่น” อย่างเป็นรูปธรรม

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ในฐานะกลไกหลักของการเรียนรู้ โดยเฉพาะการมีปฏิสัมพันธ์กับปราชญ์ชาวบ้านและการเรียนรู้จากสถานที่จริง ซึ่งมีอิทธิพลต่อการพัฒนาผู้เรียนมากกว่าการเรียนรู้ผ่านหนังสือเรียนเพียงอย่างเดียว กล่าวคือ ความรู้จากตำรามีลักษณะเป็นความรู้เชิงนามธรรมและเป็นข้อมูลสำเร็จรูป (explicit knowledge) ขณะที่ความรู้จากชุมชนเป็นความรู้เชิงประสบการณ์ (tacit knowledge) ที่มีชีวิตและแฝงด้วยบริบททางสังคม วัฒนธรรม และเรื่องเล่าที่สะท้อนอัตลักษณ์ของพื้นที่ การได้ฟังเรื่องเล่าจากปราชญ์ชาวบ้านและการสัมผัสสถานที่จริงช่วยให้ผู้เรียนสามารถ “เข้าถึงอดีต” ได้อย่างมีความหมาย เกิดการเชื่อมโยงระหว่างความรู้กับประสบการณ์ส่วนบุคคล และพัฒนาเป็นความรู้สึกผูกพันกับท้องถิ่นในระดับลึก ซึ่งเป็นมิติที่การเรียนรู้ผ่านตำราไม่สามารถทดแทนได้ ข้อค้นพบดังกล่าวจึงยืนยันว่า การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนรู้ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงลึกและการก่อรูปสำนึกรักษ์ท้องถิ่นของผู้เรียนในงานวิจัยครั้งนี้อย่างมีนัยสำคัญ

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนขยายโอกาสในศูนย์ประสานงานสถานศึกษาโพทะเล 02 จังหวัดพิจิตร ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาความรู้พื้นฐานประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอน ผู้เรียน และผู้รู้ในท้องถิ่น พบว่า ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) ของนักเรียนส่วนใหญ่ยังอยู่ในระดับพื้นฐาน กล่าวคือ ผู้เรียนสามารถรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับพระเจ้าเสือในฐานะกษัตริย์สมัยกรุงศรีอยุธยาได้ แต่ยังไม่สามารถอธิบายความสำคัญเชิงลึกในบริบทของจังหวัดพิจิตรได้อย่างชัดเจน ขณะเดียวกัน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียนยังคงเน้นการบรรยายและการใช้ตำราเรียนเป็นหลัก ส่งผลให้ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้ค่อนข้างจำกัด และยังขาดโอกาสในการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงหรือแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิด Constructivism ที่อธิบายว่าการเรียนรู้ที่มีความหมายจะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านประสบการณ์และปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม (Vygotsky, 1978) ในกรณีนี้ ผู้เรียนยังไม่ได้มีโอกาสสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์พระเจ้าเสือผ่านประสบการณ์จริงในพื้นที่ จึงทำให้ความรู้ยังอยู่ในระดับข้อมูลพื้นฐาน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิด Place-Based Education ซึ่งเน้นการเชื่อมโยงการเรียนรู้กับบริบทพื้นที่ของผู้เรียน (Smith, 2002) โดยระบุว่าการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับสถานที่จริงจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเชิงลึกและความผูกพันต่อชุมชนของตนเอง ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Barton และ Levstik (2004) ที่เสนอว่าการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ควรมุ่งพัฒนา “การสร้างความหมายทางประวัติศาสตร์” มากกว่าการท่องจำข้อเท็จจริง โดยผู้เรียนควรได้เชื่อมโยงประวัติศาสตร์กับชีวิตจริงและบริบทของตนเอง ดังนั้น ผลการวิจัยครั้งนี้จึงสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เกี่ยวกับพระเจ้าเสือในบริบทจังหวัดพิจิตรยังมีช่องว่างระหว่างความรู้เชิงข้อเท็จจริงกับความเข้าใจเชิงลึก ซึ่งจำเป็นต้องพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นมากขึ้น

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานเพื่อส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่นของนักเรียน จากข้อค้นพบในวัตถุประสงค์ที่ 1 ผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลดังกล่าวมาพัฒนา ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ “ตามรอยพระเจ้าเสือ สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นพิจิตร” โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเป็นฐาน เช่น วัดโพธิ์ประทับช้าง ศาลพระเจ้าเสือ และเมืองโบราณบางขลัง เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ผลการใช้ชุดกิจกรรมพบว่า ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านความรู้เกี่ยวกับพระเจ้าเสือมากขึ้น สามารถเชื่อมโยงเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์กับบริบทท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน อีกทั้งยังมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาประวัติศาสตร์ และเกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง ผลการวิจัยดังกล่าวสามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎี Experiential Learning ของ Kolb (1984) ซึ่งระบุว่าการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเกิดจากประสบการณ์ตรง การสะท้อนคิด และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ โดยกระบวนการจัดกิจกรรมในงานวิจัยนี้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงพื้นที่ศึกษาแหล่งเรียนรู้จริง สืบค้นข้อมูล และสะท้อนความคิดเกี่ยวกับความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จึงช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเชิงลึกและพัฒนาสำนึกรักษ์ท้องถิ่นได้

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับแนวคิด Critical Pedagogy of Place ของ Gruenewald (2003) ที่เสนอว่าการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับสถานที่สามารถช่วยพัฒนาอัตลักษณ์และความรับผิดชอบต่อชุมชนของผู้เรียน อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิด

Civic Education ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่ตระหนักถึงคุณค่าของสังคมและวัฒนธรรมของตนเอง (Barton & Levstik, 2004) ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน จึงไม่เพียงช่วยเพิ่มพูนความรู้ทางประวัติศาสตร์ของผู้เรียนเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างความผูกพัน ความภาคภูมิใจ และสำนึกรักษ์ท้องถิ่นของผู้เรียน ซึ่งถือเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรนำรูปแบบ KINGSUEA Model ไปประยุกต์ใช้ในรายวิชาประวัติศาสตร์และสาระอื่นที่เกี่ยวข้อง

1.2 ควรส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

ควรมีการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ดิจิทัลหรือเทคโนโลยีการเรียนรู้ เช่น สื่อเสมือนจริง (AR/VR) หรือสื่อดิจิทัลเชิงปฏิสัมพันธ์ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้มีความน่าสนใจและสอดคล้องกับบริบทการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

สมใจ สมานมิตร. (2561). การใช้ท้องถิ่นเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์. **วารสารครุศาสตร์**, 22 (3), 75–89.

ธีระวีร์ บัวหลวง, ศุภพิชญ์พงษ์, และ พิณพนธ์ คงวิจิตต์. (2022). การพัฒนาความสามารถในการอ่านวิเคราะห์และจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. **วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**, 50 (1), 1–15.

สุนทรชัย ชอบยศ. (2562). **ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อการพัฒนารากฐานท้องถิ่นที่เข้มแข็งและยั่งยืน.** กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

ชุติมา มั่นเหมาะ. (2562). **การจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน.** คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิจิตร. (2542). **หนังสือวัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดพิจิตร (เมืองพิจิตร)**. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.

วิไลภรณ์ ฤทธิคุปต์. (2561). การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน: กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพของครูในศตวรรษที่ 21. **วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย**, 11(3), 183–188.

จรรยา เชิดพุทธ. (2534). **ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับการท่องเที่ยว (พิมพ์ครั้งที่ 1).** พิษณุโลก: ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.

Delaney, K. (2020). **Integrative learning through community-based history.** The Social Studies,111(2), 83–91.

Gruenewald, D. A. (2003). **The best of both worlds: A critical pedagogy of place.** Educational Researcher, 32(4), 3–12.

Smith, G. A. (2002). **Place-based education: Learning to be where we are**. Phi Delta Kappan, 83 (8), 584–594.

Kolb, D. A. (1984). **Experiential learning: Experience as the source of learning and development.** Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Kolb, A. Y., & Kolb, D. A. (2005). **Learning styles and learning spaces: Enhancing experiential learning in higher education.** Academy of Management Learning & Education, 4(2), 193–212.

Dewey, J. (1938). **Experience and education.** New York: Macmillan.

กระบวนการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์เชิงวิพากษ์ เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อม ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

CRITICAL GEOGRAPHY LEARNING MANAGEMENT PROCESS TO PROMOTE GLOBAL CITIZENSHIP IN ENVIRONMENTAL ISSUES AMONG MATHAYOMSUKSA 1 STUDENTS

ญาณิน ด้วงภู่ทิม[1], รังสรรค์ เกตุอ๊อต[2]
มหาวิทยาลัยนเรศวร
Yanin Duangputhim[1], Rangsan Ketord[2]
Naresuan University
Corresponding Author E-mail : Yanind67@nu.ac.th[1], rangsank@nu.ac.th[2]

(Received : February 16, 2026; Edit : March 1, 2026; accepted : March 2, 2026)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อมในสาระภูมิศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 2) พัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์เชิงวิพากษ์เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ประชากร ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษในจังหวัดปทุมธานี 7 โรงเรียน รวม 4,038 คน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 351 คน ได้จากการสุ่มตามสูตรของ Krejcie และ Morgan ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ได้แก่ ครูผู้สอนสาระภูมิศาสตร์ 7 คน และนักเรียน 14 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม แนวคำถามสัมภาษณ์ และแผนการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์เชิงวิพากษ์ กลุ่มเป้าหมายในการทดลองใช้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม ภาคเรียน ที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 40 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 2.94, S.D. = 0.52) โดยด้านผู้สอนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และด้านการวัดผลและประเมินผลต่ำสุด ทั้งนี้ปัญหาสำคัญที่พบคือ การจัดการเรียนรู้ยังเน้นการจดจำเนื้อหา ทางภูมิศาสตร์ มากกว่าการส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์และการเชื่อมโยงปัญหาสิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่นและระดับโลก กระบวนการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์เชิงวิพากษ์ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ การสร้างความตระหนักรู้ การวิเคราะห์เชิงพื้นที่ การเชื่อมโยงโครงสร้างสังคม การอภิปรายทางเลือก การผลิตสื่อเพื่อการเปลี่ยนแปลง และการสะท้อนคิด ผลการทดลองใช้พบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อมโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{x}$ = 3.72, S.D. = 0.31) โดยด้านความรู้และความเข้าใจมีค่าเฉลี่ยสูงสุด สะท้อนว่ากระบวนการที่พัฒนาขึ้นสามารถส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดการคิดวิเคราะห์และความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : กระบวนการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์เชิงวิพากษ์, ความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อม, สาระภูมิศาสตร์

Abstract

This research aimed to: 1) investigate the current conditions and problems in the learning management process for promoting global environmental citizenship in the Geography strand among Grade 7 students; and 2) develop a critical geography learning management process to enhance global environmental citizenship. The study employed a mixed methods research design. The population consisted of Grade 7 students from seven extra-large secondary schools in Pathum Thani Province, totaling 4,038 students. A sample of 351 students was selected using the Krejcie and Morgan formula. Key informants included seven Geography teachers and fourteen students. Research instruments comprised questionnaires, interview guidelines, and critical geography learning management plans. The developed process was implemented with 40 Grade 7 students at Thammasat Khlong Luang Wittayakhom School during the second semester of the 2025 academic year. Data were analyzed using mean, standard deviation, and content analysis. The findings indicated that the overall learning management condition was at a moderate level ($\bar{x}$ = 2.94, S.D. = 0.52), with the teaching aspect showing the highest mean and assessment and evaluation the lowest. The major problem identified was that learning management primarily emphasized memorization of geographic content rather than critical thinking and the connection between local and global environmental issues. The developed critical geography learning management process consisted of six stages: awareness raising, spatial analysis, social structure linkage, alternative discussion, media production for change, and reflection. After implementation, students' overall global environmental citizenship was at a very high level ($\bar{x}$ = 3.72, S.D. = 0.31), with knowledge and understanding receiving the highest mean. The results demonstrate that the developed process effectively promotes students' critical thinking and global environmental citizenship.

Keywords : Critical Geography Learning Management Process, Global Environmental Citizenship, Geography

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในบริบทโลกปัจจุบันที่เผชิญความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติ การเพิ่มขึ้นของขยะและมลพิษ ตลอดจนความไม่เป็นธรรมทางสิ่งแวดล้อม ได้ทวีความรุนแรงและส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์ในระดับโลก เยาวชนซึ่งเป็นกำลังสำคัญของสังคมในอนาคตจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้สามารถเข้าใจปัญหาเชิงระบบ มีทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ และตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในฐานะพลเมืองโลก (UNESCO, 2015: 14–18) การศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาที่ซับซ้อน เชื่อมโยงประเด็นระดับท้องถิ่นกับระดับโลก รวมทั้งปลูกฝังความร่วมมือ ความเคารพในความหลากหลาย และความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืนในสังคมโลกศตวรรษที่ 21

แนวคิดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก (Global Citizenship Education: GCE) ได้รับการส่งเสริมอย่างต่อเนื่องในระดับนานาชาติ โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ ทัศนคติ และค่านิยมที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เข้าใจความเป็นมนุษย์ร่วมโลก และสามารถมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาระดับโลกอย่างมีความรับผิดชอบ (UNESCO, 2015: 20–25) ในบริบทของประเทศไทย แนวคิดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก (Global Citizenship Education: GCE) ถูกนำมาใช้เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้ เข้าใจความเชื่อมโยงของระบบโลกในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งส่งเสริมการลงมือปฏิบัติเพื่อความเป็นธรรมและความยั่งยืน การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสำนึกความเป็นพลเมืองโลก จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในรายวิชาภูมิศาสตร์ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมผ่านการวิเคราะห์เชิงพื้นที่ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเข้าใจลักษณะทางกายภาพของโลก ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และสามารถใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจอย่างยั่งยืน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560: 12–15) พร้อมทั้งส่งเสริมการพัฒนา “การรู้เรื่องภูมิศาสตร์” (geo-literacy) ซึ่งประกอบด้วยความรู้ทักษะ และกระบวนการคิดทางภูมิศาสตร์ที่จำเป็นต่อการทำความเข้าใจและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในโลกปัจจุบัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560: 18–20)

วิชาภูมิศาสตร์เป็นศาสตร์ที่เชื่อมโยงผู้เรียนกับโลกผ่านการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในหลากหลายบริบท ทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ การตั้งถิ่นฐาน การใช้ประโยชน์ที่ดิน การเปลี่ยนแปลง ภูมิประเทศ และผลกระทบจากกิจกรรมของมนุษย์ ในบริบทของศตวรรษที่ 21 ซึ่งโลกกำลังเผชิญปัญหาสิ่งแวดล้อม ที่มีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกันในระดับโลก การศึกษาภูมิศาสตร์จึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเยาวชนให้มีความเข้าใจเชิงพื้นที่ สามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ต่าง ๆ และรับมือกับความเปลี่ยนแปลง อย่างมีวิจารณญาณ โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งเป็นช่วงสำคัญของการวางรากฐานการเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเข้าใจลักษณะทางกายภาพของโลก ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และสามารถใช้แผนที่รวมถึงเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจและการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน การบรรลุเป้าหมายดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการเชื่อมโยงปัญหาสิ่งแวดล้อม ในบริบทของโลกปัจจุบัน

งานวิจัยในประเทศไทยสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการตั้งคำถาม วิเคราะห์และแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมด้วยตนเอง สามารถส่งเสริมทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองด้านสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการรับใช้สังคมช่วยพัฒนาความรับผิดชอบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญ (จีรศักดิ์ ใจดี และคณะ, 2561: 25–37) ขณะที่การจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ด้วยวิธีการแบบเปิดสามารถพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหาและการวิเคราะห์สถานการณ์สิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นระบบ (ปิยบุตร ถิ่นถา และคณะ, 2560: 819–835) รวมถึงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ทางภูมิศาสตร์ที่เชื่อมโยงประเด็นท้องถิ่น เช่น การใช้ที่ดินและปัญหาขยะในชุมชน ซึ่งช่วยส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อมของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน (อมรเทพ ชาบาง และอัจฉรา ศรีพันธ์, 2566: 295–309) งานวิจัยส่วนใหญ่ยังมุ่งพัฒนากิจกรรมหรือรูปแบบการสอนเฉพาะประเด็น โดยยังขาดการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงระบบที่บูรณาการแนวคิดภูมิศาสตร์เชิงวิพากษ์เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรมในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษที่ตั้งอยู่ในเขตชุมชนเมืองซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลจากการขยายตัวของเมือง พื้นที่ที่อยู่อาศัย และกิจกรรมทางเศรษฐกิจในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร บริบทดังกล่าวก่อให้เกิดประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมที่ผู้เรียนสามารถพบเห็นได้ในชีวิตประจำวัน เช่น ปัญหาขยะ การใช้ทรัพยากร และการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน วิสัยทัศน์ของโรงเรียนมุ่งพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นเลิศระดับสากลและ การเป็น “พลโลก” ที่มีสมรรถนะสูง สอดคล้องกับแนวคิดการศึกษาความเป็น

พลเมืองโลก (Global Citizenship Education: GCE) ที่มุ่งส่งเสริมคุณธรรม ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 และความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อมของผู้เรียน ดังนั้น บริบทของสถานศึกษาดังกล่าวจึงเอื้อต่อการบูรณาการกระบวนการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์เชิงวิพากษ์เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อย่างเป็นรูปธรรม

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ที่ไม่เพียงมุ่งเน้นการถ่ายทอดเนื้อหา แต่สามารถส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อม ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในผู้เรียน โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นซึ่งเป็นช่วงสำคัญของการวางรากฐาน ทางความคิดและจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม ในบริบทการศึกษาปัจจุบันยังพบว่าการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ ขาดกระบวนการเรียนรู้เชิงระบบที่บูรณาการแนวคิดภูมิศาสตร์เชิงวิพากษ์เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองโลกอย่างชัดเจน ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษากระบวนการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์เชิงวิพากษ์เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการตั้งคำถาม การคิดเชิงวิพากษ์ การเชื่อมโยงความรู้กับบริบทจริง และการมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองโลกที่สามารถเข้าใจปัญหาสิ่งแวดล้อมเชิงโครงสร้างและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในกระบวนการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อมในสาระภูมิศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
2. เพื่อพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์เชิงวิพากษ์ เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้เรียนวิชาสังคมศึกษา สาระภูมิศาสตร์ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ในเขตจังหวัดปทุมธานี จำนวน 7 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม จำนวน 915 คน โรงเรียนธัญรัตน์ จำนวน 581 คน โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย รังสิต จำนวน 517 คน โรงเรียนปทุมวิไล จำนวน 614 คน โรงเรียนธัญบุรี จำนวน 458 คน โรงเรียนทีปังกรวิทยาพัฒน์ (มัธยมวัดหัตถสารเกษตร) ในพระราชูปถัมภ์ จำนวน 505 คน และโรงเรียนคณะราษฎร์บำรุงปทุมธานี จำนวน 448 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 4,038 คน (ข้อมูลปีการศึกษา 2568)

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือผู้เรียนวิชาสังคมศึกษา สาระภูมิศาสตร์ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ในเขตจังหวัดปทุมธานี จำนวน 351 คน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างนี้ได้มาจากสูตรคำนวนของเครซี่และมอร์แกน (Krejcie, & Morgan,1970)

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม ในรายวิชาสังคมศึกษา สาระภูมิศาสตร์ ที่กำลังศึกษา ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 40 คน

ตัวแปร

1. ตัวแปรอิสระกระบวนการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์เชิงวิพากษ์เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมี 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) สร้างความตระหนักรู้ 2) วิเคราะห์เชิงพื้นที่ 3) เชื่อมโยงกับโครงสร้างสังคม 4) อภิปรายทางเลือก 5) ผลิตสื่อเพื่อการเปลี่ยนแปลง 6) สะท้อนคิด

2. ตัวแปรตาม คุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ความรู้และความเข้าใจ 2) ทัศนคติและค่านิยม 3) ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ 4) การมีส่วนร่วมและการลงมือปฏิบัติ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยแบบผสานวิธี(Mixed Methods Research) ประกอบด้วยเครื่องมือเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. แบบสอบถาม ใช้สำหรับศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลก

ด้านสิ่งแวดล้อมในสาระภูมิศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีลักษณะเป็นแบบ มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ครอบคลุม 6 ด้าน ได้แก่ ด้านผู้สอน ด้านผู้เรียน ด้านเนื้อหา ด้านสื่อ การเรียนรู้ ด้านวิธีการจัดการเรียนรู้ และด้านการวัดผลและประเมินผล

2. แนวคำถามในการสัมภาษณ์ ใช้เก็บข้อมูลเชิงลึกจากครูผู้สอนสาระภูมิศาสตร์และนักเรียน เพื่อสะท้อนสภาพปัจจุบัน ปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งใช้ในการสังเคราะห์แนวทางพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์เชิงวิพากษ์

3. แผนกระบวนการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์เชิงวิพากษ์ เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามแนวคิดภูมิศาสตร์เชิงวิพากษ์ จำนวน 6 ขั้นตอน ใช้เป็นเครื่องมือในการทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อประเมินผลการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียน

4. แบบประเมินคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อมใช้ประเมินผลหลังการทดลองใช้กระบวนการเรียนรู้ ครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ ความรู้และความเข้าใจ ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ ทัศนคติและค่านิยม และการมีส่วนร่วมและการลงมือปฏิบัติ

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ผู้วิจัยจึงพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือสำหรับวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อมในสาระภูมิศาสตร์

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ในสาระภูมิศาสตร์ และแนวคิดความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดและองค์ประกอบของข้อคำถาม

2. ออกแบบแบบสอบถาม แบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (เพศ และโรงเรียน) เป็นแบบตรวจสอบรายการ ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหากระบวนการจัดการเรียนรู้ ครอบคลุม 6 ด้าน ได้แก่ 1) ผู้สอน 2) ผู้เรียน 3) เนื้อหา 4) สื่อการเรียนรู้ 5) วิธีการจัดการเรียนรู้และ 6) การวัดผลและประเมินผล

3. นำแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

4. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha)

5. ปรับปรุงแบบสอบถามอีกครั้งก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลจริงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 351 คน

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพแนวคำถามสัมภาษณ์ ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาหลักสูตรรายวิชาสังคมศึกษา สาระภูมิศาสตร์ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

2. กำหนดประเด็นคำถามให้ครอบคลุมด้านหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล และปัญหาอุปสรรค

3. จัดทำแนวคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง

4. เสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความเหมาะสมและความชัดเจน

5. ปรับปรุงก่อนนำไปใช้สัมภาษณ์ครูผู้สอนและนักเรียนตามกลุ่มเป้าหมาย

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือสำหรับวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์เชิงวิพากษ์เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อม

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาหลักสูตรระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)

2. นำผลการวิเคราะห์จากวัตถุประสงค์ที่ 1 มาวางแนวทางพัฒนากระบวนการเรียนรู้

3. ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์เชิงวิพากษ์

4. เสนอแผนต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความเหมาะสม ความถูกต้อง และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

5. ปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 40 คน

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพแบบประเมินคุณลักษณะ ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อม
2. กำหนดองค์ประกอบและตัวชี้วัดที่ต้องการประเมิน
3. สร้างแบบประเมินและกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน
4. เสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความเหมาะสมและความสอดคล้อง
5. ปรับปรุงก่อนนำไปใช้ประเมินนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนของการวิจัยแบบผสานวิธีโดยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา

1. ผู้วิจัยจัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวรถึงโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ในจังหวัดปทุมธานี จำนวน 7 โรงเรียน เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลจากนักเรียนและครูผู้สอน
2. ดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย ขั้นตอนการตอบแบบสอบถาม และขอความยินยอมจากกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 351 คน ทำแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหากระบวนการจัดการเรียนรู้
3. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูล
4. ดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์ครูผู้สอนรายวิชาสังคมศึกษา สาระภูมิศาสตร์ จำนวน 7 คน และนักเรียน จำนวน 14 คน ตามแนวคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง โดยก่อนการสัมภาษณ์ได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ นัดหมายวัน เวลา และสถานที่ พร้อมทั้งบันทึกข้อมูล

ระยะที่ 2 การพัฒนาและทดลองใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้

1. ผู้วิจัยจัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ถึงโรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม
2. คัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 40 คน ที่กำลังศึกษาใน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568
3. ดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์เชิงวิพากษ์ จำนวน 3 แผน รวมเวลา6 ชั่วโมง พร้อมทั้งสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนในแต่ละกิจกรรม
4. หลังการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยดำเนินการประเมินคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียนโดยใช้แบบประเมินที่พัฒนาขึ้น
5. รวบรวมข้อมูลจากแบบประเมินและบันทึกการสังเกต เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์ แล้วบันทึกข้อมูลเข้าสู่โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) วิเคราะห์ทั้งรายข้อ รายด้าน และภาพรวมของแต่ละองค์ประกอบทั้ง 6 ด้าน แล้วนำค่าเฉลี่ยที่ได้ไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลผลที่กำหนด เพื่ออธิบายระดับสภาพปัจจุบันและปัญหาของกระบวนการจัดการเรียนรู้
2. ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ครูและนักเรียน ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหาโดยจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นคำถาม สังเคราะห์สาระสำคัญ ตีความ และเรียบเรียงเป็นความเรียงเชิงพรรณนา เพื่อสะท้อนสภาพปัจจุบันและปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน
3. การวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์เชิงวิพากษ์และศึกษาผลการทดลองใช้ วิเคราะห์คุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ ใช้ค่าเฉลี่ยจากแบบประเมินคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความสอดคล้องของแผนกับวัตถุประสงค์
4. วิเคราะห์ผลการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อม นำคะแนนจากแบบประเมินคุณลักษณะมาวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ทั้งรายด้านและภาพรวม แล้วแปลผลตามเกณฑ์ระดับคุณภาพที่กำหนด
5. วิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตพฤติกรรม ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา เพื่ออธิบายพฤติกรรมการเรียนรู้ การมีส่วนร่วม

และการแสดงออกของนักเรียนในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์เชิงวิพากษ์ โดยนำข้อมูลมาเชื่อมโยงสนับสนุนผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ

ผลการวิจัย

จากการวิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในกระบวนการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อม ในสาระภูมิศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ดังตาราง 1

ตาราง 1 แสดงผลสภาพปัจจุบันและปัญหากระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อม ในสาระภูมิศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ด้านที่	สภาพปัจจุบันและปัญหาในกระบวนการจัดการเรียนรู้	$\bar{x}$	S.D.	ระดับคุณภาพ
1.	ด้านผู้สอน	3.68	0.46	มาก
2.	ด้านผู้เรียน	2.76	0.64	ปานกลาง
3.	ด้านเนื้อหา	3.10	0.49	ปานกลาง
4.	ด้านสื่อการเรียนรู้	2.96	0.58	ปานกลาง
5.	ด้านวิธีการจัดการเรียนรู้	2.86	0.42	ปานกลาง
6.	ด้านการวัดผลและประเมินผล	2.29	0.51	น้อย
	ภาพรวม	**2.94**	**0.52**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 1 พบว่าสภาพปัจจุบันและปัญหาของกระบวนการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อม ในสาระภูมิศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษในเขตจังหวัดปทุมธานี จำนวน 7 โรงเรียน ในภาพรวมรู้อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.94 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.52 เมื่อพิจารณาเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากน้อยไปมาก พบว่า ด้านการวัดผลและประเมินผลมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{x}$ = 2.29) รองลงมาคือ ด้านผู้เรียน ($\bar{x}$ = 2.76) ด้านวิธีการจัดการเรียนรู้ ($\bar{x}$ = 2.86) ด้านสื่อการเรียนรู้ ($\bar{x}$ = 2.96) และ ด้านเนื้อหา ($\bar{x}$ = 3.10) และด้านผู้สอนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}$ = 3.68)

จากผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าปัญหาสำคัญของกระบวนการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ที่การวัดผลและประเมินผล รวมถึงวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ยังไม่สามารถส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์และการเชื่อมโยงประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมในบริบทจริงได้อย่างเพียงพอ แม้ว่าด้านผู้สอน จะมีความพร้อมอยู่ในระดับมาก แต่กระบวนการเรียนรู้โดยรวมยังคงเน้นการถ่ายทอดเนื้อหาเป็นสำคัญ ส่งผลให้ผู้เรียนมีบทบาทเป็นผู้รับความรู้มากกว่าการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์รูปแบบใหม่ที่มุ่งเสริมสร้างการคิดเชิงวิพากษ์และความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรม

2. กระบวนการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์เชิงวิพากษ์ เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยมีผลการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ สามารถสรุปได้ 2 แผนการจัดการเรียนรู้ดังนี้ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลการจัดกิจกรรมพบว่า ผู้เรียนสามารถอธิบายปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้องในเชิงเนื้อหา พร้อมทั้งพัฒนาทักษะการคิดเชิงพื้นที่และเชิงโครงสร้าง วิเคราะห์ความเชื่อมโยงของปัญหาในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตระหนักถึงความไม่เป็นธรรมทางสิ่งแวดล้อม และมองเห็นบทบาทของตนเองในฐานะผู้มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรอย่างรับผิดชอบ ส่งผลให้ผู้เรียนเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้ไปสู่ผู้เรียนรู้เชิงวิพากษ์ที่มีจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลการจัดกิจกรรมแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงมโนทัศน์ของผู้เรียน จากการมองปัญหาสิ่งแวดล้อมในระดับพฤติกรรมส่วนบุคคลหรือธรรมชาติ ไปสู่การวิเคราะห์เชิงโครงสร้างที่เชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจ การเมือง และความเหลื่อมล้ำทางสังคม ผู้เรียนสามารถใช้การคิดเชิงพื้นที่และเชิงวิพากษ์อธิบายสาเหตุ ผลกระทบ และความแตกต่างของปัญหาในบริบทพื้นที่ที่หลากหลาย ควบคู่กับการตระหนักถึงบทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การอภิปรายทางเลือก การผลิตสื่อ และการสะท้อนคิด ช่วยส่งเสริมการเชื่อมโยงองค์ความรู้สู่กา รตัดสินใจเชิงจริยธรรมและการลงมือปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

จากผลการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว สามารถสังเคราะห์เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์เชิงวิพากษ์เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การสร้างความตระหนักรู้ต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม (Awareness Raising) (2) การวิเคราะห์เชิงพื้นที่ (Spatial Analysis) (3) การเชื่อมโยงโครงสร้างทางสังคมและสิ่งแวดล้อม (Social–Environmental Linkage) (4) การอภิปรายทางเลือกและการตัดสินใจ (Alternative Discussion) (5) การผลิตสื่อเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Media Production for Change) และ (6) การสะท้อนคิด (Reflection) ซึ่งกระบวนการดังกล่าวส่งเสริมการเปลี่ยนผ่านจากการเรียนรู้เชิงเนื้อหาไปสู่การเรียนรู้เชิงวิพากษ์ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในบริบทจริงอย่างเป็นระบบ

3. การประเมินคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยได้ศึกษาประสิทธิผล ของกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยประเมินผลคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อม ของกลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 40 คน หลังเรียนในรายวิชาสังคมศึกษา สาระภูมิศาสตร์ ซึ่งจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์เชิงวิพากษ์ จำนวน 2 แผน ผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อมโดยรวมอยู่ในระดับ ดีมาก มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.72 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวมเท่ากับ 0.31 ดังตาราง 2

ตาราง 2 แสดงผลการประเมินการประเมินคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อมจาก กระบวนการ จัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์เชิงวิพากษ์

ที่	คุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อม	$\bar{x}$	S.D.	ระดับคุณภาพ
1.	ความรู้และความเข้าใจ (Knowledge & Understanding)	3.78	0.28	ดีมาก
2.	ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking Skills)	3.61	0.34	ดีมาก
3.	ทัศนคติและค่านิยม (Attitudes & Values)	3.74	0.30	ดีมาก
4.	การมีส่วนร่วมและการลงมือปฏิบัติ (Participation & Action	3.55	0.36	ดี
	คะแนนเฉลี่ยรวม	**3.72**	**0.31**	**ดีมาก**

ผลการประเมินดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนจากการรับรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในระดับความรู้ไปสู่การพัฒนาการคิดเชิงวิพากษ์ ทัศนคติ และการมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์สาเหตุและผลกระทบของปัญหาสิ่งแวดล้อมในบริบทพื้นที่จริง ตระหนักถึงบทบาทของตนเองในฐานะพลเมืองโลก และแสดงพฤติกรรมการตัดสินใจที่คำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวัน

ผลการวิจัยครั้งนี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์เชิงวิพากษ์ที่บูรณาการการคิดเชิงพื้นที่ การคิดเชิงวิพากษ์ และการมีส่วนร่วมทางสังคม เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อมของผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้ภูมิศาสตร์สามารถเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนจากผู้รับความรู้ไปสู่พลเมืองที่มีความตระหนักรู้และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในกระบวนการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อม ในสาระภูมิศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

จากการศึกษาข้อมูลด้วยแบบสอบถาม พบว่าสภาพปัจจุบันของกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อม ในสาระภูมิศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ในเขตจังหวัดปทุมธานี จำนวน 7 โรงเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.94 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.52

1. ด้านผู้สอน สภาพปัจจุบันและปัญหาของกระบวนการการจัดการเรียนรู้ ด้านผู้สอน พบว่า ครูผู้สอน มีความพร้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.68) โดยเฉพาะความสามารถในการใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ เช่น Google Earth และภาพถ่ายดาวเทียม ($\bar{x}$ = 4.08) การเชื่อมโยงเนื้อหาภูมิศาสตร์กับปัญหาสิ่งแวดล้อมร่วมสมัย ($\bar{x}$ = 3.99) และการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ปลอดภัยให้ผู้เรียนกล้าแสดงความคิดเห็น ($\bar{x}$ = 3.55) ผลดังกล่าวสะท้อนว่าครูมีศักยภาพด้านความรู้ เนื้อหา และการใช้สื่อ ซึ่งเป็นฐานสำคัญของการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมในสาระภูมิศาสตร์

สอดคล้องกับ จีรศักดิ์ ใจดี และคณะ (2561) และ ทิวา ธิปัญญา (2564) ได้กล่าวว่า ครูที่สามารถออกแบบกิจกรรมโดยเชื่อมโยงเนื้อหาวิชา กับสถานการณ์จริงในชุมชน และใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักรู้ เข้าใจปัญหาสิ่งแวดล้อม และพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองด้านสิ่งแวดล้อมได้อย่างชัดเจน

2. ด้านผู้เรียน สภาพปัจจุบันและปัญหาของกระบวนการการจัดการเรียนรู้ด้านผู้เรียน พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 2.76) โดยรายการที่มีค่าเฉลี่ยค่อนข้างสูงสุดคือ ผู้เรียนเห็นว่าเนื้อหาภูมิศาสตร์เกี่ยวข้องกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ($\bar{x}$ = 3.02) และผู้เรียนร่วมมือกันวิเคราะห์หรือหาแนวทางแก้ปัญหาผ่านกิจกรรมในชั้นเรียน ($\bar{x}$ = 2.79) สะท้อนว่าผู้เรียนสามารถรับรู้ความเชื่อมโยงของภูมิศาสตร์กับปัญหาสิ่งแวดล้อม และมีส่วนร่วมกับกิจกรรมกลุ่มได้ในระดับหนึ่ง ทั้งนี้ผลสัมภาษณ์ผู้เรียนสนับสนุนว่า เนื้อหาเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเข้าใจได้ไม่ยากเกินไปและเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะประเด็นร่วมสมัย เช่น น้ำท่วม ฝุ่น PM2.5 มลพิษ และภัยพิบัติ รวมถึงบรรยากาศการเรียนรู้โดยรวมเอื้อต่อการมีส่วนร่วม เนื่องจากครูไม่ตำหนิคำตอบผิด ทำให้ผู้เรียนกล้าแสดงความคิดเห็นมากขึ้น ผลการวิจัยยังพบว่ารายการที่สะท้อนการคิดเชิงวิพากษ์ของผู้เรียนยังอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ โดยผู้เรียนกล้าวิพากษ์แนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมในทวีปต่าง ๆ ($\bar{x}$ = 2.60) และผู้เรียนสนุกกับกิจกรรมที่ต้องคิดวิเคราะห์สาเหตุ ($\bar{x}$ = 2.64) ซึ่งสอดคล้องกับ ปิยะบุตร ถิ่นถา และคณะ (2560) ที่กล่าวว่าการจัดการเรียนรู้ที่เปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนคิดอย่างอิสระ วิเคราะห์ และเสนอแนวทางแก้ปัญหาด้วยตนเอง สามารถพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหาและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน

3. ด้านเนื้อหา สภาพปัจจุบันและปัญหาของกระบวนการการจัดการเรียนรู้ ด้านเนื้อหา พบว่าด้านเนื้อหาของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อมในสาระภูมิศาสตร์อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.10) โดยเนื้อหาครอบคลุมประเด็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงปัญหาร่วมสมัยด้านภูมิอากาศ เช่น ภาวะโลกเดือดและมีความชัดเจนเหมาะสมกับระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ($\bar{x}$ = 3.32 และ 3.30 ตามลำดับ) สะท้อนว่าเนื้อหามีความทันสมัยและเอื้อต่อการสร้างความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมสอดคล้องกับ ทิวา ธิปัญญา (2564) และ จีรศักดิ์ ใจดี และคณะ (2561) ที่กล่าวว่า เนื้อหาภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อมที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์จริงและบริบทใกล้ตัวผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจปัญหา และเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อม

4. ด้านสื่อการเรียนรู้ สภาพปัจจุบันและปัญหาของกระบวนการการจัดการเรียนรู้ ด้านสื่อการเรียนรู้ พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 2.96) โดยมีจุดเด่นคือครูมีการใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น สื่อออนไลน์ ภาพถ่ายดาวเทียม และแผนที่ ($\bar{x}$ = 3.20) รวมถึงการใช้ข้อมูลจริงจากข่าว รายงาน และกราฟด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{x}$ = 3.03) สะท้อนว่าสื่อที่ใช้มีความทันสมัยและช่วยสนับสนุนการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในระดับหนึ่ง สอดคล้องกับธนกฤต ชิตารี และคณะ (2568) ที่ระบุว่าแม้โรงเรียนจะมีสื่อและเทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้ ด้านสิ่งแวดล้อม แต่หากผู้เรียนยังไม่มีโอกาสใช้สื่อเหล่านั้นในการวิเคราะห์และตัดสินใจด้วยตนเอง สื่อจะทำหน้าที่เพียงเป็นเครื่องมือถ่ายทอดข้อมูลมากกว่าการเป็นฐานในการพัฒนาการคิดเชิงวิพากษ์และความเป็นพลเมืองตื่นรู้ด้านสิ่งแวดล้อม

5. ด้านวิธีการจัดการเรียนรู้ สภาพปัจจุบันและปัญหาของกระบวนการการจัดการเรียนรู้ ด้านผู้เรียน พบว่าวิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อมในสาระภูมิศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 2.86) โดยจุดแข็งของการจัดการเรียนรู้ คือ การใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ปัญหา ($\bar{x}$ = 3.47) และการกระตุ้นให้ผู้เรียนตั้งคำถามเกี่ยวกับสาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อม ($\bar{x}$ = 3.33) สะท้อนว่าครูมีการใช้สถานการณ์จริงและปัญหาร่วมสมัยเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ผลการวิจัยยังพบว่า ขั้นการยกระดับไปสู่การปฏิบัติในฐานะพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อมยังอยู่ในระดับน้อย โดยเฉพาะกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนวิเคราะห์ความไม่เสมอภาคทางสิ่งแวดล้อม ($\bar{x}$ = 2.58) การอภิปรายหลายมุมมองและเสนอแนวทางที่ทำได้จริง ($\bar{x}$ = 2.58) การผลิตสื่อรณรงค์ ($\bar{x}$ = 2.56) และการสะท้อนบทบาทของตนเองในฐานะพลเมืองโลก ($\bar{x}$ = 2.62) ซึ่งสะท้อนว่ากระบวนการเรียนรู้ส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในระดับการทำกิจกรรมตามโจทย์ มากกว่าการเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนตั้งปัญหา วิเคราะห์เชิงโครงสร้าง และตัดสินใจด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับ จีรศักดิ์ ใจดี และคณะ (2561) ที่กล่าวว่าการจัดการเรียนรู้ที่พาผู้เรียนไปสู่การ ลงมือปฏิบัติจริงและมีส่วนร่วมกับปัญหาในสังคม จะช่วยพัฒนาความรับผิดชอบและความเป็นพลเมืองด้านสิ่งแวดล้อมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ อมรเทพ ชาบาง และอัจฉรา ศรีพันธ์ (2566) ที่กล่าวว่าการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์บนฐานพื้นที่และการใช้แหล่งเรียนรู้จริงในชุมชน ช่วยส่งเสริมความเข้าใจปัญหาสิ่งแวดล้อมและเจตคติของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ต้องอาศัยการออกแบบกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม วิเคราะห์ และสะท้อนคิดอย่างต่อเนื่อง จึงจะสามารถพัฒนาไปสู่การคิดเชิงวิพากษ์และความเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ

6. ด้านการวัดผลและประเมินผล สภาพปัจจุบันและปัญหาของกระบวนการการจัดการเรียนรู้ ด้านการวัดผลและ

ประเมินผล พบว่ามีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับด้านอื่น ๆ ($\bar{x}$ = 2.29) มีการประเมินก่อนเรียน ระหว่างเรียน หลังเรียนอยู่ระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 2.85) รายการที่สะท้อนการประเมินเพื่อคิดเชิงวิพากษ์ ลงมือปฏิบัติอยู่ระดับน้อย ได้แก่ การใช้เครื่องมือประเมินหลากหลายเน้นการวิเคราะห์ วิพากษ์ ($\bar{x}$ = 2.12) การมอบหมายชิ้นงานที่ต้องอภิปรายและเสนอแนวทางอย่างยั่งยืน ($\bar{x}$ = 2.04) และการเปิดโอกาสให้เสนอแนวทางคำนึงผลกระทบระยะยาว ($\bar{x}$ = 2.08) รวมถึงการประเมินคุณลักษณะผ่านพฤติกรรมควบคู่การทดสอบ ($\bar{x}$ = 2.35) สอดคล้องกับ ธนกฤต ชิตารี และคณะ (2568) ที่กล่าวว่าแม้การจัดการเรียนรู้จะใช้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นฐาน แต่การประเมินผลยังมักเน้นผลลัพธ์ปลายทางมากกว่าการประเมินกระบวนการคิดเชิงลึกและ เชิงโครงสร้าง ส่งผลให้การพัฒนาทักษะการคิดเชิงอนาคตและความเป็นพลเมืองตื่นรู้ด้านสิ่งแวดล้อมยังไม่ชัดเจน

กระบวนการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์เชิงวิพากษ์ เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

1. แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลการจัดกิจกรรมในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 พบว่ากระบวนการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์เชิงวิพากษ์สามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่างรอบด้าน ทั้งด้านความรู้ ความคิด และเจตคติ โดยผู้เรียนสามารถอธิบายสาเหตุของปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในบริบททวีปเอเชีย ออสเตรเลีย และโอเชียเนียได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล และสามารถเชื่อมโยงลักษณะทางกายภาพของพื้นที่กับกิจกรรมของมนุษย์ที่ก่อให้เกิดปัญหาได้อย่างเหมาะสม สะท้อนความเข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมตามมาตรฐานการเรียนรู้ ส 5.2 ที่กำหนดตัวชี้วัดให้ผู้เรียน (1) สืบค้นและอภิปรายประเด็นปัญหาที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมทางกายภาพกับมนุษย์ที่เกิดขึ้นในทวีปเอเชีย ทวีปออสเตรเลีย และโอเชียเนีย และ (2) วิเคราะห์แนวทางการจัดการภัยพิบัติและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในทวีปเอเชีย ทวีปออสเตรเลีย และโอเชียเนียที่ยั่งยืน สอดคล้องกับ ทิวา ธิปัญญา (2564) และ จีรศักดิ์ ใจดี และคณะ (2561) ที่กล่าวว่าการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สถานการณ์จริง ปัญหาสิ่งแวดล้อมร่วมสมัย และการเชื่อมโยงเนื้อหากับบริบทใกล้ตัวผู้เรียน ช่วยส่งเสริมความเข้าใจและความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อม อันเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาความเป็นพลเมืองด้านสิ่งแวดล้อม

2. แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลการจัดกิจกรรมในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงมโนทัศน์ของผู้เรียนอย่างชัดเจน โดยผู้เรียนพัฒนาความเข้าใจจากการมองปัญหาสิ่งแวดล้อมในลักษณะปัญหาทางธรรมชาติหรือพฤติกรรมส่วนบุคคล ไปสู่การทำความเข้าใจปัญหาในเชิงโครงสร้างที่เชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจ การเมือง และความเหลื่อมล้ำทางสังคม สะท้อนการพัฒนาการคิดเชิงวิพากษ์และเชิงระบบอย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับ ธนกฤต ชิตารี และคณะ (2568) ที่กล่าวว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นฐาน และการเชื่อมโยงเนื้อหากับประเด็นโครงสร้างทางสังคม สามารถช่วยยกระดับการคิดของผู้เรียนจากการรับรู้ข้อเท็จจริงไปสู่การวิเคราะห์เชิงอนาคตและความเป็นพลเมืองตื่นรู้ด้านสิ่งแวดล้อม ในขั้นการวิเคราะห์เชิงพื้นที่ ผู้เรียนสามารถใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ เช่น Google Earth ในการอธิบายได้อย่างเป็นระบบว่า ปัญหาสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นในพื้นที่ใด และเกิดขึ้นจากเงื่อนไขทางกายภาพและกิจกรรมของมนุษย์ที่แตกต่างกันอย่างไร โดยผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากร และรูปแบบการใช้พื้นที่กับการเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมในบริบทพื้นที่ที่หลากหลาย เช่น การเกิดไฟป่าในพื้นที่แห้งแล้ง การสะสมมลพิษทางอากาศในพื้นที่เมืองอุตสาหกรรม หรือการเสื่อมโทรมของดินในพื้นที่เกษตรกรรมเชิงเดี่ยว

ผลการประเมินคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อม

ผลการประเมินคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์เชิงวิพากษ์ พบว่า ผู้เรียนมีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อมโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{x}$ = 3.72, S.D. = 0.31) สะท้อนว่ากระบวนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวสามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่างรอบด้าน ทั้งด้านความรู้ ทักษะการคิด เจตคติ และการมีส่วนร่วมเชิงปฏิบัติ ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อม เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านความรู้และความเข้าใจมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{x}$ = 3.78) แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนสามารถอธิบายปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและใช้ข้อมูลเชิงพื้นที่ประกอบการอธิบายได้อย่างมีเหตุผล สอดคล้องกับ ชุติกาญจน์ ศรีพระจันทร์ (2565) ที่กล่าวว่าการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สถานการณ์จริงและเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ เช่น แผนที่และเทคโนโลยีเชิงพื้นที่ ช่วยส่งเสริมการรู้เรื่องภูมิศาสตร์ (Geo-literacy) ทำให้ผู้เรียนสามารถมองเห็นปัญหาสิ่งแวดล้อมในมิติพื้นที่และความเชื่อมโยงข้ามพรมแดนได้ชัดเจน เป็นฐานสำคัญของการพัฒนาความเป็นพลเมืองโลก ในด้านทัศนคติและค่านิยม ($\bar{x}$ = 3.74) และด้านทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ ($\bar{x}$ = 3.61) อยู่ในระดับดีมาก สะท้อนว่าผู้เรียนมีความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม เห็นคุณค่าของความเป็นธรรมทางสิ่งแวดล้อม และสามารถตั้งคำถามวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา รวมถึงใช้ข้อมูลสนับสนุนความคิดเห็นได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับ ปรตี ประทุมสุวรรณ (2562) ที่กล่าวว่า การพัฒนาความเป็นพลเมืองโลกจำเป็นต้องบูรณาการทั้งองค์ความรู้ ทักษะการคิด และเจตคติ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่

เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกคิด วิเคราะห์ และสะท้อนบทบาทของตนเอง ในฐานะสมาชิกของสังคมโลก ไม่ใช่เพียงการรับความรู้เชิงเนื้อหาเท่านั้น ด้านการมีส่วนร่วมและการลงมือปฏิบัติ ($\bar{x}$ = 3.55) อยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น สะท้อนว่าผู้เรียนมีบทบาทในการทำกิจกรรมกลุ่ม การผลิตสื่อรณรงค์ และการเสนอแนวคิดเชิงปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ข้อจำกัดด้านเวลาเรียนและบริบทของการจัดการเรียนรู้ อาจเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้การพัฒนาพฤติกรรมเชิงปฏิบัติยังไม่เด่นชัด สอดคล้องกับ ปรตี ประทุมสุวรรณ (2562) ที่กล่าวว่าการหล่อหลอมความเป็นพลเมืองโลกโดยเฉพาะในมิติการลงมือปฏิบัติ จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ต่อเนื่องและความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งในและนอกห้องเรียน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) การบูรณาการสถานการณ์สิ่งแวดล้อมเชิงพื้นที่ ครูผู้สอนควรติดตามสถานการณ์สิ่งแวดล้อมร่วมสมัยที่เกิดขึ้นจริง เช่น มลพิษทางอากาศข้ามพรมแดน หรือภัยพิบัติฉับพลัน มาใช้เป็นกรณีศึกษาในการจัดการเรียนรู้ เพื่อเชื่อมโยงเนื้อหาภูมิศาสตร์กับบริบทโลก

2) การจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความหลากหลายของผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนมีพื้นฐานและความพร้อมด้านการคิดเชิงวิเคราะห์แตกต่างกัน ครูควรออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีลำดับขั้น เพื่อสนับสนุนการพัฒนาการคิดเชิงวิพากษ์ตามศักยภาพของผู้เรียน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อมเพิ่มเติมโดยเฉพาะปัจจัยด้านผู้เรียน เช่น แรงจูงใจและทักษะการคิดเชิงวิพากษ์พื้นฐาน รวมถึงปัจจัยด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ เช่น ความสามารถของครูในการตั้งคำถามเชิงลึกและการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนขนาดใหญ่เพื่อให้เข้าใจเงื่อนไขที่ช่วยยกระดับผู้เรียนจากการรับรู้ไปสู่การลงมือปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม

2) ควรพัฒนาสื่อการเรียนรู้และเครื่องมือประเมินผลที่สอดคล้องกับข้อจำกัดด้านเวลาและบริบทของโรงเรียน โดยเน้นกิจกรรมเชิงพื้นที่ระยะสั้นและการประเมินตามสภาพจริงที่วัดการคิด การสะท้อนคิด เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการประเมินการมีส่วนร่วมและการลงมือปฏิบัติของผู้เรียน

3) ควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นในการใช้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เป็นฐานการเรียนรู้ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). **แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

จีรศักดิ์ ใจดี, สิราวรรณ จรัสรวีวัฒน์ และวิมลรัตน์ จตุรานนท์. (2561). **ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความเป็นพลเมืองต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนตามแนวการจัดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม.** วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 20(1), 25-37.

ชุติกาญจน์ ศรีพระจันทร์. (2565). **การจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์เพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องภูมิศาสตร์ (Geo-literacy) ของผู้เรียนระดับมัธยมศึกษา.** วารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม, 26(2), 45–60.

ปรตี ประทุมสุวรรณ. (2562). **การศึกษาเพื่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองโลก: การเรียนรู้แบบบูรณาการสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน.** วารสารการบริหารและนวัตกรรมการศึกษา, 2(1), 1-15.

ปิยบุตร ถิ่นถา, ชรินทร์ มั่งคั่ง, & เชษฐภูมิ วรรณไพศาล. (2560). **การจัดการเรียนรู้วิชาภูมิศาสตร์ โดยใช้วิธีการแบบ เปิดเพื่อพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตเทศบาล บ้านเชตะวัน.** Veridian E-Journal, Silpakorn University, 10(3), 819–835.

ทิวา ธิปัญญา. (2564). **การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องเหล็กน้ำพี้เชิงประสบการณ์บนฐานชุมชน เพื่อพัฒนาทักษะภูมิศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนทองแสนขันวิทยา จังหวัดอุตรดิตถ์ (การค้นคว้าอิสระ กศ.ม. สาขาวิชาสังคมศึกษา).** มหาวิทยาลัยนเรศวร. สืบค้นจาก https://nuir.lib.nu.ac.th/dspace/bitstream/123456789/6343/3/TiwaThipanya.pdf

ธนกฤต ชิตารี, อัจฉรา ศรีพันธ์, รังสรรค์ เกตุออด, และปริญญา สร้อยทอง. (2568). **แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นฐานเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงอนาคตสู่การเป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร.** วารสารปรัชญาปริทรรศน์ มจร, 8(1), 1–15

อมรเทพ ชาบาง, และอัจฉรา ศรีพันธ์. (2566). **การจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ เรื่องการจัดการ สิ่งแวดล้อมบนฐานชุมชนวังน้ำคู้ จังหวัดพิษณุโลก.** วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น, 9(1), 295–309.

UNESCO. (2015). **Global citizenship education: Topics and learning objectives. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.** https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000232993

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไมโครเลิร์นนิงเรื่อง “กฎหมายจราจร” เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างเป็นระบบสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

THE MICROLEARNING ACTIVITY ON “TRAFFIC LAWS” TO DEVELOP SYSTEMATIC THINKING SKILLS FOR GRADE 6 STUDENTS

พัณนิตา อุ่นยา[1], ปริญญา สร้อยทอง[2]
มหาวิทยาลัยนเรศวร
Phannita Ounya[1], Parinya Soithong[2]
Naresuan University
Corresponding Author E-mail : phannitao67@nu.ac.th[1], parinyas@nu.ac.th[2]

(Received : March 3, 2026; Edit : March 12, 2026; accepted : March 14, 2026)

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไมโครเลิร์นนิงเรื่องกฎหมายจราจร เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างเป็นระบบสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้เรื่องกฎหมายจราจรที่เกี่ยวข้องกับทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ และ 2) พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบไมโครเลิร์นนิงเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดอย่างเป็นระบบของนักเรียน การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา จำนวน 4 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์ จาก 5 โรงเรียน รวมจำนวน 50 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกตพฤติกรรม และชุดกิจกรรมการเรียนรู้ไมโครเลิร์นนิง เรื่องกฎหมายจราจร ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ 5 กิจกรรม ได้แก่ 1) กฎหมายจราจรพื้นฐาน “เรื่องนี้ผิดกฎหมายหรือไม่” 2) ป้ายจราจรและความหมาย “เกมค้นหาป้ายลับ” 3) ทางม้าลายและความปลอดภัยของคนเดินเท้า “ช่วยเพื่อนข้ามถนน” 4) การใช้จักรยานและรถจักรยานยนต์อย่างปลอดภัย “ขี่ปลอดภัย ใส่ใจกฎหมาย” และ 5) การสร้างสื่อรณรงค์โปสเตอร์ “ถนนปลอดภัย” โดยออกแบบกิจกรรมให้มีลักษณะการเรียนรู้เป็นช่วงสั้น ใช้สถานการณ์ใกล้ตัว และส่งเสริมการวิเคราะห์เหตุและผลของพฤติกรรมการใช้ถนน

ผลการวิจัยพบว่า ก่อนการจัดกิจกรรมนักเรียนส่วนใหญ่มีความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายจราจรในระดับการจดจำข้อปฏิบัติ แต่ยังไม่สามารถอธิบายเหตุผลหรือเชื่อมโยงสถานการณ์จริงได้อย่างเป็นลำดับ ภายหลังการนำชุดกิจกรรมไปใช้กับนักเรียนโรงเรียนบ้านวังหิน จำนวน 29 คน พบว่านักเรียนเกิดพัฒนาการด้านทักษะการคิดอย่างเป็นระบบใน 6 ด้าน ได้แก่ 1) การกำหนดขอบเขตของปัญหา 2) การระบุส่วนประกอบของระบบจราจร เช่น ผู้ใช้ถนน ป้ายจราจร และสัญญาณไฟ 3) การระบุความสัมพันธ์ขององค์ประกอบโดยอธิบายได้ว่าพฤติกรรมของผู้ใช้ถนนส่งผลต่อความปลอดภัยและบทกำหนดโทษอย่างไร 4) การวิเคราะห์ลำดับเหตุและผลของสถานการณ์ที่อาจนำไปสู่อุบัติเหตุ 5) การเสนอแนวทางแก้ปัญหาตามกฎจราจรและหลักความปลอดภัย และ 6) การเชื่อมโยงประสบการณ์กับสถานการณ์จริงและคาดการณ์ผลในอนาคต ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าไมโครเลิร์นนิงสามารถส่งเสริมทักษะการคิดอย่างเป็นระบบของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : ไมโครเลิร์นนิง, กฎหมายจราจร, การคิดอย่างเป็นระบบ

Abstract

This research, entitled "Microlearning Activity Management on Traffic Laws to Develop Systematic Thinking Skills for Grade 6 Students," aimed to 1) examine the current conditions and problems in teaching traffic law content related to systematic thinking skills, and 2) develop microlearning activities to promote systematic thinking skills among students. This study employed a qualitative research design. Informants consisted of 4 social studies teachers and 50 Grade 6 students from 5 schools in Wang Pong District, Phetchabun Province. Research instruments included in-depth interviews, focus group discussions, behavioral observations, and a set of 5 microlearning activities, namely "Is This Illegal?", "Hidden Sign Hunt", "Help a Friend Cross the Street", "Ride Safe, Respect the Law", and "Safe Roads" poster campaign. All activities were designed to deliver content in short learning segments, using relatable real-life situations to promote cause-and-effect analysis of road-use behaviors.

The findings revealed that prior to the intervention, most students understood traffic laws only at the memorization level and were unable to explain reasoning or connect knowledge to real situations systematically. Following implementation with 29 Grade 6 students at Ban Wang Hin School, students demonstrated clear development across 6 dimensions of systematic thinking: 1) defining the scope of problems, 2) identifying components of the traffic system such as road users, traffic signs, and signals, 3) identifying relationships among components and explaining how road user behavior affects safety and legal consequences, 4) analyzing cause-and-effect sequences of situations that may lead to accidents, 5) proposing solutions based on traffic regulations and safety principles, and 6) connecting past experiences to real situations and predicting future outcomes. These results reflect that microlearning activities can effectively promote systematic thinking skills in primary school students.

Keywords : Microlearning, Traffic Laws, Systematic Thinking

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสภาวการณ์ปัจจุบัน สังคม เทคโนโลยี และรูปแบบการดำเนินชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เด็กและเยาวชนต้องเผชิญกับสถานการณ์และปัญหาที่มีความซับซ้อนมากขึ้น การจัดการศึกษาจึงไม่ควรมุ่งเน้นเพียงการถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงเนื้อหาเท่านั้น แต่ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับกฎ กติกา และหน้าที่ของตนเองในฐานะสมาชิกของสังคมควบคู่กันไป ซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม หนึ่งในองค์ความรู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของประชาชนในชีวิตประจำวันอย่างใกล้ชิด คือ ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายจราจร ทั้งในด้านความเข้าใจเกี่ยวกับป้ายจราจร สัญญาณไฟจราจร กฎระเบียบในการใช้รถใช้ถนน ตลอดจนมารยาทและความปลอดภัยในการเดินทาง ความรู้ดังกล่าวไม่เพียงช่วยให้ผู้เรียนสามารถใช้ถนนได้อย่างถูกต้องและปลอดภัยเท่านั้น แต่ยังช่วยปลูกฝังวินัย ความรับผิดชอบ และการเคารพกฎระเบียบของสังคม ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีระเบียบและปลอดภัย

อุบัติเหตุทางถนนเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตและความปลอดภัยของประชาชนในวงกว้าง แม้ประเทศไทยจะมีพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 แต่ยังคงมีผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนเฉลี่ยประมาณ 17,000 คนต่อปี โดยร้อยละ 82.5 เป็นผู้ใช้รถจักรยานยนต์ ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความรุนแรงคือการไม่สวมหมวกนิรภัย ซึ่งพบว่าอัตราการบาดเจ็บที่ศีรษะในกลุ่มที่ไม่สวมหมวกนิรภัยสูงถึงร้อยละ 41 ขณะที่อัตราการสวมหมวกนิรภัยของผู้ใช้รถจักรยานยนต์ในประเทศไทยยังคงอยู่ในระดับต่ำเพียงร้อยละ 43 สะท้อนถึงปัญหาด้านจิตสำนึกและวินัยจราจร โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีผู้เสียชีวิตมากกว่า 7 คนต่อวัน และได้รับบาดเจ็บหรือพิการเกือบ 200 คนต่อวัน สถานการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการปลูกฝังความรู้และจิตสำนึกด้านความปลอดภัยทางถนนตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นช่วงวัยสำคัญในการวางรากฐานพฤติกรรมการใช้ถนนอย่างปลอดภัยในระยะยาว

การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและทำให้น่าสนใจจะต้องใช้กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายสำหรับเป็นเครื่องมือพัฒนาผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย ผู้สอนจะต้องรู้ เข้าใจแนวคิดการจัดการเรียนรู้และผลที่เกิดกับผู้เรียนของกระบวนการเรียนรู้แต่ละประเภท แล้วจัดการเรียนรู้ให้เอื้อต่อผู้เรียน เช่น กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง เป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนรู้จักเข้าใจวิธีการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งมีความแตกต่างกันตามวิธีการรับรู้ วิธีการนี้จะเป็นแนวทางในการคัดกรอง และพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน การมีส่วนร่วมในการเลือกการตัดสินใจการเรียนรู้ เลือกกระบวนการเรียนรู้สอดคล้องกับเนื้อหา ความถนัดของตนเองและรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนส่งเสริมช่วยเหลือผู้เรียนในการใช้รูปแบบวิธีการเรียนรู้ตามความถนัด เพื่อให้เกิดศักยภาพในการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีความสนใจ มีความสุข สนุกกับการเรียน เกิดแรงจูงใจภายในให้อยากที่จะเรียนรู้มากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553) (รังสิยา นรินทร และคณะ, 2562) ซึ่งสอดคล้องกับการเรียนรู้แบบไมโครเลิร์นนิงที่เป็นแนวคิดในการนำเสนอเนื้อหาการเรียนให้กับผู้เรียนในรูปแบบของข้อมูลขนาดเล็ก (พนธกร สุขประเสริฐ และคณะ, 2555) โดยเชื่อว่าวิธีการเรียนรู้ในสิ่งใหม่ที่มีประสิทธิภาพคือการใช้ข้อมูลเพียงเล็กน้อยในแต่ละครั้ง แม้ว่าการศึกษาแบบดั้งเดิมจะเน้นไปที่การใช้เวลาในชั้นเรียนที่มาก แต่ผู้เรียนกลับมีความสนใจในสิ่งที่เรียนได้ไม่เกิน 20 นาที จากนั้นความสนใจจะเริ่มลดลงไป (ศยามน อินสะอาด, 2561, น.259) การเรียนรู้แบบไมโครเลิร์นนิงจึงใช้เนื้อหาที่ย่อยง่ายและสามารถเชื่อมโยงไปยังแนวคิดหลักได้ โดยนำเสนอผ่านสื่อที่สั้น กระชับ และเข้าใจง่าย ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และต่อยอดไปสู่การทำแบบฝึกหัดหรือการประยุกต์ใช้ความรู้ได้ (สรลักษณ์ ลีลา, 2561, น.6) จุดเด่นของไมโครเลิร์นนิงคือ การใช้ระยะเวลาที่สั้นและเหมาะสมกับช่วงความสนใจของผู้เรียน โดยหลังจากนั้นผู้เรียนมักจะหันไปให้ความสนใจกับเรื่องอื่น (Simonenko & Nikitska, 2019, p.503) อีกทั้งยังช่วยให้เกิดความเข้าใจที่เป็นขั้นตอน ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เนื้อหาสั้น ๆ ได้ง่ายและมีประสิทธิภาพมากกว่าการเรียนรู้ที่ยาวนานต่อเนื่อง (Malamed, 2015, p.1)

การคิดอย่างเป็นระบบ (Systematic Thinking) หมายถึง กระบวนการคิดที่มีการจัดระเบียบข้อมูลหรือสิ่งต่างๆ อย่างเป็นขั้นตอน มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันของส่วนประกอบต่างๆ ในระบบ โดยผู้คิดสามารถมองเห็นภาพรวมและรายละเอียดของสิ่งที่คิด สามารถแยกแยะองค์ประกอบ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ได้อย่างมีเหตุผล เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาหรือการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการสร้างสรรค์สิ่งใหม่อย่างเป็นระบบ (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2558) หรือเป็นความสามารถในการคิดหรือการปฏิบัติ โดยการมองภาพรวมของงาน สามารถมองเห็นความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันของส่วนประกอบย่อยของงานองค์กรหรือสิ่งแวดล้อม (มนตรี แย้มกสิกร, 2546)

แนวทางหนึ่งที่ได้รับความสนใจในการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบัน คือ การเรียนรู้แบบไมโครเลิร์นนิง (Microlearning) ซึ่งเป็นการนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบสั้น กระชับ และสามารถเรียนรู้ได้ในระยะเวลาสั้น แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนในยุคดิจิทัลที่มีช่วงสมาธิในการเรียนรู้สั้นลง การจัดการเรียนรู้ในรูปแบบหน่วยความรู้ขนาดเล็กจึงช่วยให้ผู้เรียนสามารถทำความเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น เชื่อมโยงความรู้ย่อยไปสู่แนวคิดหลักได้อย่างเป็นลำดับขั้น และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์

สถานการณ์หรือปัญหาที่เกิดขึ้นจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ การออกแบบไมโครเลิร์นนิงอย่างเหมาะสมจะช่วยให้ผู้เรียนมีเวลาวิเคราะห์และสรุปความรู้เป็นส่วนย่อย ก่อนนำไปต่อยอดสู่การสร้างชิ้นงาน เช่น การสรุปกฎหมายจราจรในสถานการณ์จริง การออกแบบสื่อรณรงค์ หรือการนำเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา ซึ่งล้วนใช้กระบวนการคิดอย่างเป็นระบบในการจัดลำดับ วิเคราะห์ และสรุปข้อมูลอย่างมีเหตุผล (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2558; มนตรี แย้มกสิกร, 2546)

ทั้งนี้ กระบวนการดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูผู้สอนต้องมีบทบาทสำคัญในการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ โดยทำหน้าที่เป็นผู้ออกแบบ วางแผน และอำนวยความสะดวก รวมถึงส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เลือกกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความถนัดของตนเอง เพื่อให้เกิดแรงจูงใจภายในและความสุขในการเรียนรู้ (รุ่งทิวา นาวีพัฒนา, 2564; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553; รังสิยา นรินทร และคณะ, 2562) จนนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นลำดับขั้นตอน

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงตระหนักถึงความสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไมโครเลิร์นนิงเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับกฎหมายจราจร โดยมีแนวทางในการนำผลการเรียนรู้ไปสู่การสร้างสรรค์ชิ้นงานที่เกิดจากการประยุกต์ความรู้และการวิเคราะห์สถานการณ์จริง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เนื้อหาได้อย่างกระชับ เข้าใจง่าย และเชื่อมโยงไปสู่การลงมือปฏิบัติและสรุปผลได้อย่างเหมาะสม อันเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้เติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ พร้อมเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการคิดอย่างเป็นระบบเรื่องกฎหมายจราจรของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
2. เพื่อพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไมโครเลิร์นนิงเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างเป็นระบบเรื่องกฎหมายจราจร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการคิดอย่างเป็นระบบเรื่องกฎหมายจราจรของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับสภาพปัญหาจากผู้ที่มีประสบการณ์และความเกี่ยวข้องโดยตรง ดังนี้

ครูผู้สอน จำนวน 4 คน จาก 4 โรงเรียนในพื้นที่อำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์ ดังนี้ 1) โรงเรียนบ้านวังชะนาง 2) โรงเรียนชุมชนบ้านวังกระดาษเงิน 3) โรงเรียนอนุบาลวังโป่ง และ 4) โรงเรียนบ้านโนนตูม ซึ่งเป็นครูผู้สอนรายวิชาสังคมศึกษาฯ สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้

1. เป็นครูผู้สอนรายวิชาสังคมศึกษา ฯ สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคมระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนเขตพื้นที่อำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์
2. เป็นครูที่มีประสบการณ์ ความสามารถการสอนในรายวิชาสังคมศึกษา ฯ สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคมในการสอนวิชาสังคมอย่างน้อย 2 ปี

นักเรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 50 คน จาก 5 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านวังชะนาง, โรงเรียนชุมชนบ้านวังกระดาษเงิน, โรงเรียนอนุบาลวังโป่ง, โรงเรียนบ้านโนนตูม และโรงเรียนบ้านวังหิน โดยได้ทำการคัดเลือกนักเรียนโรงเรียนละ 10 คน ซึ่งมีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้

1. เป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่ผู้วิจัยได้คัดเลือกไว้ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด
2. เป็นนักเรียนที่ศึกษาในรายวิชาสังคมศึกษา ฯ สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

กลุ่มที่ 2 สร้างกิจกรรมการจัดการเรียนรู้กิจกรรมไมโครเลิร์นนิงเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ เรื่อง กฎหมายจราจร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาศึกษาปีที่ 6 ในพื้นที่อำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ดังนี้

นักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านวังหิน ปีการศึกษา 2568 จำนวน 29 คน จำนวน 1 ห้องเรียน ผู้วิจัยมีเกณฑ์ในการเลือก ดังนี้

1. เป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านวังหิน ในพื้นที่อำเภอวังโป่ง จังหวัด

เพชรบูรณ์

2. เป็นนักเรียนที่เรียนในรายวิชาสังคมศึกษา ฯ สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม เรื่อง กฎหมายจราจร

3. เป็นนักเรียนที่จะเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเพื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลและประเมินผล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยออกเป็น 2 กลุ่ม ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการคิดอย่างเป็นระบบเรื่องกฎหมายจราจรของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1. ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured In-depth Interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นครูผู้สอนรายวิชาสังคมศึกษาฯ ในพื้นที่อำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยใช้ลักษณะคำถามปลายเปิด (Open-ended Questions) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับสภาพปัญหาและข้อจำกัดต่างๆ

2. ผู้วิจัยใช้แนวคำถามในการสนทนากลุ่มแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Focus Group Discussion) กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กับโรงเรียนบ้านวังหิน โรงเรียนบ้านวังชะนาง โรงเรียนชุมชนบ้านวังกระดาษเงิน โรงเรียนอนุบาลวังโป่ง และโรงเรียนบ้านโนนตูม อำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์

กลุ่มที่ 2 กิจกรรมการเรียนรู้ไมโครเลิร์นนิงเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ เรื่อง กฎหมายจราจร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตพื้นที่อำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์ ใช้การเลือกแบบเจาะจง โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านวังหิน ปีการศึกษา 2568 จำนวน 29 คน (1 ห้องเรียน) ซึ่งเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. แนวทางการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participation observation) คือ การที่ผู้วิจัยเข้าไปใช้ชีวิตและทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้เข้าใจความรู้สึก ความคิด และความหมายที่บุคคลเหล่านั้นให้ต่อปรากฏการณ์ทางสังคมที่กำลังศึกษา

2. แนวทางการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) คือ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมคือการที่ผู้วิจัยไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรม แต่เฝ้าสังเกตการณ์จากภายนอก อาจให้ผู้ถูกสังเกตรับรู้หรือไม่รับรู้ก็ได้

3. แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) การวิจัยครั้งนี้ใช้การสนทนากลุ่มแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Focus Group Discussion) เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ ขณะเดียวกันยังคงมีกรอบคำถามหลักในการนำการสนทนา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ จากการศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เรื่องกฎหมายจราจร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตพื้นที่อำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ไมโครเลิร์นนิงเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ ระยะเวลาดำเนินการทั้งสิ้น 5ชั่วโมงประกอบด้วยกิจกรรมหลัก 5 กิจกรรม ดังต่อไปนี้

กิจกรรมที่ 1 กฎหมายจราจรพื้นฐาน "เรื่องนี้ผิดกฎหมายหรือไม่”

กิจกรรมที่ 2 ป้ายจราจรและความหมาย "เกมค้นหาป้ายลับ"

กิจกรรมที่ 3 ทางม้าลายและความปลอดภัยของคนเดินเท้า "ช่วยเพื่อนข้ามถนน"

กิจกรรมที่ 4 การใช้จักรยานและมอเตอร์ไซค์อย่างปลอดภัย "ขี่ปลอดภัย ใส่ใจกฎหมาย"

กิจกรรมที่ 5 โปสเตอร์ “ถนนปลอดภัย”

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ประเด็นที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการคิดอย่างเป็นระบบเรื่องกฎหมายจราจรของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการคิดอย่างเป็นระบบเรื่องกฎหมายจราจร

2. ลงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ครูผู้สอนรายวิชาสังคมศึกษา ฯ สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม และกลุ่มตัวอย่างนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กับโรงเรียนบ้านวังหิน

โรงเรียนบ้านวังชะนาง โรงเรียนชุมชนบ้านวังกระดาษเงิน โรงเรียนอนุบาลวังโป่ง และโรงเรียนบ้านโนนตูม อำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์

3. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล มาวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิด Hsieh & Shannon Method

ประเด็นที่ 2 สร้างกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ไมโครเลิร์นนิง เรื่อง กฎหมายจราจร เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ขั้นที่ 1 กระบวนการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้

1. ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการคิดอย่างเป็นระบบเรื่องกฎหมายจราจรของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2. วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และความต้องการของผู้ให้ข้อมูล เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบกิจกรรม

3. ศึกษาเอกสาร แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ไมโครเลิร์นนิง เพื่อใช้เป็นกรอบในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ

ขั้นที่ 2 การสร้างและดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1. ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ไมโครเลิร์นนิง เรื่องกฎหมายจราจร เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2. นำกิจกรรมไปใช้กับนักเรียนโรงเรียนบ้านวังหิน จำนวน 29 คน โดยจัดกิจกรรมจำนวน 5 กิจกรรม ได้แก่

2.1 กฎหมายจราจรพื้นฐาน “เรื่องนี้ผิดกฎหมายหรือไม่”

2.2 ป้ายจราจรและความหมาย “เกมค้นหาป้ายลับ”

2.3 ทางม้าลายและความปลอดภัยของคนเดินเท้า “ช่วยเพื่อนข้ามถนน”

2.4 การใช้จักรยานและมอเตอร์ไซค์อย่างปลอดภัย “ขี่ปลอดภัย ใส่ใจกฎหมาย”

2.5 โปสเตอร์ “ถนนปลอดภัย”

3. เก็บรวบรวมข้อมูลจากการจัดกิจกรรมด้วยการสังเกตและการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ขั้นที่ 3 ประเมินผลการสร้างกิจกรรมการจัดการเรียนรู้

1. ผู้วิจัยทำการศึกษาเอกสาร เกี่ยวกับการสัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม จากการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ไมโครเลิร์นนิง เพื่อสร้างกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เรื่องกฎหมายจราจรเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2. ผู้วิจัยทำการบันทึกผลพร้อมทั้งการสังเกต และรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและรายงานผลการสังเกตและนำเสนอในรูปแบบการบรรยายเชิงพรรณนา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือที่ได้ไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไมโครเลิร์นนิงเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ

2. สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เรื่องกฎหมายจราจร

3. วิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดของ Hsieh & Shannon และนำผลที่ได้มาออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้

4. พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ไมโครเลิร์นนิง

5. จัดกิจกรรมและเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การจดบันทึกในขณะที่นักเรียนกำลังทำกิจกรรม และการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

6. รวบรวม วิเคราะห์ และรายงานผลในรูปแบบเชิงพรรณนา

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยดำเนินการตามลำดับดังนี้

1. ถอดเทปข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มอย่างละเอียด

2. จัดการข้อมูล (Data Management) โดยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต และบันทึกภาคสนาม

3. ให้รหัสข้อมูล (Coding) และจัดหมวดหมู่ (Categorizing) เพื่อค้นหารูปแบบและประเด็นสำคัญ

4. ลดทอนข้อมูลและจัดทำข้อสรุปชั่วคราว (Data Reduction)

5. เชื่อมโยงข้อค้นพบเพื่อหาข้อสรุปซึ่งจะตอบปัญหาการวิจัย เพื่อนำเสนอผลการวิเคราะห์

6. สรุปข้อเท็จจริงและการนำเสนอ (Verifying Conclusions andPresentation) ได้แก่ การเชื่อมโยงแนวคิด ทฤษฎี กับสิ่งที่ค้นพบ ความสำเร็จของการสร้างบทสรุปและทำเป็นรายงานเผยแพร่ต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไมโครเลิร์นนิงเรื่อง “กฎหมายจราจร” เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งผู้วิจัยจะรายงานผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการคิดอย่างเป็นระบบเรื่องกฎหมายจราจรของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำหรับครูผู้สอนและนักเรียน ประกอบด้วย 6 ด้าน ดังนี้

ด้านเนื้อหาสาระวิชาสังคมศึกษา พบว่า ครูและนักเรียนเห็นพ้องกันว่าเนื้อหากฎหมายจราจรเป็นเรื่องใกล้ตัวและจำเป็นต่อชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในวัยที่เริ่มใช้จักรยานหรือจักรยานยนต์ ซึ่งการเรียนรู้ส่วนใหญ่ยังอยู่ในระดับการจดจำข้อปฏิบัติ มากกว่าการอธิบายเหตุผลเชิงลำดับขั้นตอนหรือการวิเคราะห์สถานการณ์ เช่น การจัดลำดับสิทธิในทางแยก สะท้อนว่าทักษะการคิดอย่างเป็นระบบยังไม่พัฒนาอย่างเต็มที่

ด้านการจัดการเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ยังใช้วิธีบรรยายประกอบใบงานเป็นหลัก แม้จะมีความพยายามจัดกิจกรรมเชิงรุก เช่น การแสดงบทบาทสมมติหรือการฝึกปฏิบัติบริเวณหน้าโรงเรียน ขณะที่นักเรียนสะท้อนว่ากิจกรรมที่ได้ลงมือปฏิบัติจริงหรือสถานการณ์จำลองช่วยให้เข้าใจและคิดเป็นลำดับขั้นตอนมากขึ้น จึงมีข้อเสนอให้เพิ่มกิจกรรมเชิงปฏิบัติและการเรียนรู้นอกห้องเรียน

ด้านสื่อการเรียนรู้ พบว่า ครูและนักเรียนเห็นตรงกันว่าสื่อที่มีภาพเคลื่อนไหว เช่น วิดีโอ Tiktok ช่วยกระตุ้นความสนใจและทำให้เข้าใจสถานการณ์ได้ชัดเจนกว่าสื่อข้อความเพียงอย่างเดียว ทั้งสองฝ่ายยังมีความต้องการสื่อจำลองที่จับต้องได้ เช่น ป้ายจราจรหรือสัญญาณไฟจำลอง รวมถึงสื่อเชิงโต้ตอบที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ซึ่งจะช่วยส่งเสริมการเชื่อมโยงความรู้ กับสถานการณ์จริง

ด้านการวัดและประเมินผล พบว่า การวัดและประเมินผลเน้นรูปแบบแบบทดสอบและใบงานเป็นหลัก ครูเสนอให้เพิ่มการประเมินตามสภาพจริง เช่น การสังเกตพฤติกรรมการใช้ถนน และการประเมินตนเองหรือประเมินเพื่อน เพื่อสะท้อนกระบวนการคิด ขณะที่นักเรียนต้องการรูปแบบการประเมินที่หลากหลายและเชื่อมโยงกับการปฏิบัติจริงมากขึ้น

ด้านครูผู้สอน พบว่า ครูส่วนใหญ่เคยได้รับการอบรมด้านการจัดการเรียนรู้เชิงคิดวิเคราะห์ แต่ยังต้องการพัฒนาองค์ความรู้เฉพาะด้านกฎหมายจราจรเพิ่มเติม รวมถึงการสนับสนุนด้านสื่อและงบประมาณเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ให้ทันสมัย นักเรียนสะท้อนว่าครูควรอธิบายให้เข้าใจง่าย ใช้ตัวอย่างสถานการณ์จริง และเพิ่มกิจกรรมที่สนุกและมีส่วนร่วมมากขึ้น

ด้านนักเรียน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความกระตือรือร้นและสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ในระดับหนึ่ง เช่น การปฏิบัติตามสัญญาณไฟและการสวมหมวกกันน็อก แต่ยังพบพฤติกรรมข้ามขั้นตอนหรือไม่ตระหนักถึงผลกระทบระยะยาว ซึ่งสะท้อนข้อจำกัดด้านการคิดอย่างเป็นระบบ ปัจจัยด้านครอบครัวและสภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรมการใช้ถนนอย่างชัดเจน

2. ผลการสร้างกิจกรรมการจัดการเรียนรู้กิจกรรมการเรียนรู้ไมโครเลิร์นนิง เรื่องกฎหมายจราจร เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

การสร้างกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ไมโครเลิร์นนิง เรื่องกฎหมายจราจร เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1. กระบวนการสร้างกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้จำนวน 5 กิจกรรม ผู้วิจัยบูรณาการแนวคิดไมโครเลิร์นนิงเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับกฎหมายจราจร โดยออกแบบเนื้อหาให้มีลักษณะสั้น กระชับ แบ่งเป็นช่วงย่อยตามลำดับขั้นตอน สอดคล้องกับช่วงความสนใจของผู้เรียน ช่วยให้เข้าใจง่ายและจดจำได้ดี

2. ผลการสร้างกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยสรุปผลการสร้างกิจกรรมออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้

ด้านเนื้อหาสาระสังคมศึกษา นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับป้ายจราจร สัญญาณไฟ และแนวปฏิบัติที่ถูกต้องเพิ่มขึ้น สามารถอธิบายเหตุผลและเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันได้ เห็นว่าเนื้อหาไม่ยากเกินไปและมีความใกล้ตัว

ด้านการจัดการเรียนรู้ รูปแบบกิจกรรมที่เน้นการวางแผน คิดเป็นลำดับขั้นตอน และลงมือปฏิบัติจริง ช่วยให้นักเรียนลดความสับสน ทำงานอย่างเป็นระบบ และจดจำเนื้อหาได้ดีขึ้นเมื่อเทียบกับการฟังบรรยายเพียงอย่างเดียว

ด้านสื่อการเรียนรู้ สื่อที่หลากหลาย เช่น วิดีโอ เกม และการสร้างชิ้นงาน มีความเหมาะสมกับวัย ช่วยให้เข้าใจง่าย จำได้ดี และส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ผ่านการลงมือปฏิบัติ

ด้านการวัดและประเมินผล การประเมินตามสภาพจริงจากพฤติกรรมการเรียนรู้และผลงาน ทำให้นักเรียนรับรู้ถึงความเป็นธรรม เห็นคุณค่าของความตั้งใจ และมีแรงจูงใจในการเรียนรู้

ด้านครูผู้สอน ครูมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก ตั้งคำถามกระตุ้นความคิด อธิบายเข้าใจง่าย และให้กำลังใจ ส่งผลให้นักเรียนเกิดความเข้าใจด้วยตนเองและมีความมั่นใจมากขึ้น

ด้านนักเรียน นักเรียนมีความกระตือรือร้น กล้าแสดงความคิดเห็น ทำงานร่วมกันได้ดี และมีแนวโน้มคิดรอบคอบก่อนตัดสินใจ สะท้อนพัฒนาการด้านการคิดอย่างเป็นระบบ

3. ผลการประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ครอบคลุม 6 ด้าน ดังนี้

ด้านเนื้อหาสาระสังคมศึกษา เนื้อหามีความเหมาะสมกับระดับชั้น ใกล้ตัว และนำเสนอแบบสั้น กระชับตามรูปแบบไมโครเลิร์นนิง นักเรียนสามารถติดตามและจดจำสาระสำคัญได้ดี

ด้านการจัดการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ไมโครเลิร์นนิงจำนวน 5 กิจกรรม สามารถส่งเสริมการคิดอย่างเป็นระบบของนักเรียน ดังนี้

1. กิจกรรม "เรื่องนี้ผิดกฎหมายหรือไม่" นักเรียนสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ แยกแยะพฤติกรรมที่ถูกหรือผิดกฎหมาย และเชื่อมโยงพฤติกรรม ผลกระทบ และบทกำหนดโทษได้อย่างเป็นลำดับ

2. กิจกรรม "เกมค้นหาป้ายลับ" นักเรียนสามารถจับคู่ความหมายของป้ายจราจรและเชื่อมโยงกับสถานการณ์การใช้ถนนจริงได้ สะท้อนความสามารถในการวิเคราะห์องค์ประกอบของระบบกฎหมายจราจร

3. กิจกรรม "ช่วยเพื่อนข้ามถนน" นักเรียนฝึกปฏิบัติการข้ามถนนอย่างปลอดภัยและอธิบายเหตุผลของแต่ละขั้นตอนได้ สะท้อนการเชื่อมโยงความรู้เชิงทฤษฎีกับการปฏิบัติในสถานการณ์จริง

4. กิจกรรม "ขี่ปลอดภัย ใส่ใจกฎหมาย" นักเรียนร่วมกันวางแผนและสร้างคลิปวิดีโอรณรงค์ที่แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการใช้ถนนและความปลอดภัย

5. กิจกรรม "ถนนปลอดภัย" นักเรียนสังเคราะห์ความรู้และออกแบบโปสเตอร์รณรงค์ผ่านโปรแกรม Canva สะท้อนความสามารถในการนำเสนอแนวคิดด้านความปลอดภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านสื่อการเรียนรู้ สื่อมีความหลากหลายและเหมาะสมกับวัย ช่วยดึงดูดความสนใจและสนับสนุนการคิดวิเคราะห์ โดยเฉพาะสื่อภาพและสถานการณ์ใกล้ตัว

ด้านการวัดและประเมินผล การประเมินตามสภาพจริงจากการมีส่วนร่วม กระบวนการทำงาน และผลงาน ช่วยสะท้อนพัฒนาการของผู้เรียนได้ชัดเจนมากกว่าการใช้แบบทดสอบเพียงอย่างเดียว

ด้านครูผู้สอน ครูทำหน้าที่อำนวยความสะดวก กระตุ้นคำถาม บริหารเวลา และสรุปบทเรียนอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การจัดกิจกรรมเป็นไปอย่างราบรื่น

ด้านนักเรียน นักเรียนมีความตั้งใจ รับผิดชอบต่อหน้าที่ ทำงานเป็นทีมได้ดี กล้าอธิบายเหตุผล และสามารถจัดลำดับขั้นตอนการตัดสินใจได้อย่างเป็นระบบ

ภาพที่ 1 โมเดลกิจกรรมไมโครเลิร์นนิงเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ

กิจกรรมการเรียนรู้ไมโครเลิร์นนิงจำนวน 5 กิจกรรมถูกออกแบบให้ผู้เรียนพัฒนากระบวนการคิดอย่างเป็นลำดับขั้น เริ่มจากการวิเคราะห์สถานการณ์ การเชื่อมโยงข้อมูล การปฏิบัติตามขั้นตอนความปลอดภัย การวิเคราะห์สาเหตุและผลกระทบ จนถึงการสังเคราะห์ความรู้และการสร้างสรรค์สื่อรณรงค์ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวส่งผลให้นักเรียนสามารถพัฒนาทักษะการคิดอย่างเป็นระบบและนำความรู้เกี่ยวกับกฎหมายจราจรไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

อภิปรายผลการวิจัย

1. อภิปรายผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดการเรียนรู้กิจกรรมการเรียนรู้ไมโครเลิร์นนิง เรื่องกฎหมายจราจร เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

จากผลการศึกษาพบว่า ในมุมมองของครู นักเรียนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมายจราจรและสามารถจดจำข้อปฏิบัติได้ แต่ยังขาดความสามารถในการอธิบายเหตุผลและเชื่อมโยงหลักการกับสถานการณ์จริงอย่างเป็นลำดับขั้น ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการบรรยาย สื่อและการประเมินผลมุ่งวัดความจำมากกว่ากระบวนการคิด ส่งผลให้การพัฒนาการคิดเชิงเหตุผลและการมองความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ยังไม่เด่นชัด อีกทั้งครูยังขาดแนวทางและเครื่องมือเฉพาะในการส่งเสริมการคิดอย่างเป็นระบบโดยตรง สะท้อนว่าการเรียนรู้ที่ผ่านมาให้ความสำคัญกับเนื้อหามากกว่ากระบวนการคิด สอดคล้องกับแนวคิดของ (มนตรี แย้มกสิกร, 2546) ที่ระบุว่าการคิดอย่างเป็นระบบต้องอาศัยการมองภาพรวมและการเชื่อมโยงองค์ประกอบอย่างมีเหตุผล ในมุมมองของนักเรียน พบว่ามีความเข้าใจเนื้อหาในระดับพื้นฐานและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้บางส่วน อย่างไรก็ตาม การจัดกิจกรรมที่เน้นการรับฟังและทำใบงาน ทำให้โอกาสฝึกคิดวิเคราะห์และตัดสินใจในสถานการณ์จำลองมีจำกัด การประเมินผลยังเน้นความถูกต้องของคำตอบมากกว่ากระบวนการคิด ภาพรวมจึงสะท้อนว่าทักษะการคิดอย่างเป็นระบบยังอยู่ในระดับพื้นฐาน ซึ่งสอดคล้องกับ (มกราพันธุ์ จูฑะรสก, 2556) ที่ชี้ว่าการคิดเชิงระบบต้องอาศัยการฝึกวิเคราะห์เหตุและผลอย่างเป็นขั้นตอนและต่อเนื่อง

2. อภิปรายผลการสร้างกิจกรรมการจัดการเรียนรู้กิจกรรมการเรียนรู้ไมโครเลิร์นนิง เรื่องกฎหมายจราจร เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการสร้างและประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ไมโครเลิร์นนิงเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ พบว่า ด้านเนื้อหาสาระสังคมศึกษา นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายจราจร ป้ายจราจร และสัญญาณไฟชัดเจนขึ้น สามารถอธิบายเหตุผลและเชื่อมโยงกับสถานการณ์จริงได้อย่างเป็นลำดับขั้น เนื่องจากการออกแบบเนื้อหาให้กระชับและจัดลำดับอย่างเป็นระบบตามแนวคิดไมโครเลิร์นนิง ซึ่งช่วยลดความซับซ้อนของสาระความรู้และเอื้อต่อการทำความเข้าใจของผู้เรียน สอดคล้องกับแนวคิดของ ศยามน อินสะอาด (2561, น.259) ที่อธิบายว่าการเรียนรู้แบบไมโครเลิร์นนิงใช้เนื้อหาที่มีขนาดย่อย เข้าใจง่าย และเชื่อมโยงไปสู่แนวคิดหลัก โดยนำเสนอผ่านสื่อที่สั้น กระชับ และชัดเจน ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อยอดไปสู่การประยุกต์ใช้ความรู้ได้ ด้านการจัดการเรียนรู้ กิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนวางแผน วิเคราะห์สถานการณ์ และลงมือปฏิบัติจริง ส่งผลให้กระบวนการคิดมีความเป็นขั้นตอนและมีเหตุผลมากขึ้น ด้านสื่อการเรียนรู้ การใช้วิดีโอภาพประกอบ และสถานการณ์จำลองช่วยกระตุ้นความสนใจและสนับสนุนการใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ ทำให้การคิดวิเคราะห์มีหลักฐานรองรับ ด้านการวัดและประเมินผล การประเมินตามสภาพจริงจากชิ้นงานและการสังเกตกระบวนการทำงานสะท้อนพัฒนาการด้านการคิดได้ชัดเจนกว่าการวัดผลแบบทดสอบที่เน้นคำตอบถูก ผิดเพียงอย่างเดียว ด้านครูผู้สอน การทำหน้าที่เป็นผู้

อำนวยความสะดวกและตั้งคำถามกระตุ้นคิด ช่วยให้นักเรียนจัดระเบียบความคิดและมองเห็นความเชื่อมโยงขององค์ประกอบต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง และ ด้านนักเรียน พบพัฒนาการทั้งในด้านความกล้าแสดงความคิดเห็น การทำงานร่วมกัน การวางแผน และการอธิบายเหตุผลก่อนตัดสินใจ ซึ่งสะท้อนการคิดอย่างเป็นระบบที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ภาพรวมดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2548) และ (มนตรี แย้มกสิกร, 2546) ที่อธิบายว่าการคิดเชิงระบบเป็นกระบวนการคิดอย่างเป็นลำดับขั้น เชื่อมโยงองค์ประกอบต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล และสอดคล้องกับงานวิจัยด้านไมโครเลิร์นนิงที่ชี้ว่าโครงสร้างเนื้อหาที่กระชับและเป็นขั้นตอนช่วยส่งเสริมผลสัมฤทธิ์และกระบวนการคิดของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยสรุปข้อเสนอแนะของกิจกรรมการเรียนรู้ไมโครเลิร์นนิง เรื่องกฎหมายจราจร เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างเป็นระบบสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบการจัดกิจกรรมการการเรียนรู้ไมโครเลิร์นนิง เรื่องกฎหมายจราจร เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไมโครเลิร์นนิงควรออกแบบเนื้อหาให้มีความกระชับ ชัดเจน และเชื่อมโยงกับสถานการณ์ใกล้ตัวของผู้เรียน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์เหตุและผลของปัญหาอย่างเป็นลำดับขั้น สามารถมองเห็นความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ในภาพรวม และสร้างข้อสรุปด้วยเหตุผลของตนเอง ควรจัดลำดับกิจกรรมจากง่ายไปยาก พร้อมทั้งใช้คำถามกระตุ้นการคิดและกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการประเมินผลที่เน้นกระบวนการคิดและการเชื่อมโยงความรู้มากกว่าการจดจำเนื้อหาเพียงอย่างเดียว

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ครูผู้สอนสามารถนำรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ไมโครเลิร์นนิงไปประยุกต์ใช้ในรายวิชาสังคมศึกษา หรือรายวิชาอื่นที่ต้องการพัฒนาทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ โดยปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับบริบทและระดับชั้นของผู้เรียน

1.2 การจัดกิจกรรมควรวางโครงสร้างเนื้อหาให้สั้น กระชับ และเรียงลำดับขั้นตอนการคิดอย่างชัดเจน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงเหตุและผลของสถานการณ์ได้อย่างเป็นระบบ

1.3 ควรใช้สถานการณ์ที่ใกล้ตัวและสอดคล้องกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน เพื่อกระตุ้นความสนใจและส่งเสริมการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล

1.4 การประเมินผลควรเน้นการประเมินกระบวนการคิด การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ และการให้เหตุผล มากกว่าการวัดผลจากความจำเพียงอย่างเดียว

1.5 สถานศึกษาควรส่งเสริมการนำแนวคิดไมโครเลิร์นนิงไปใช้ในรายวิชาอื่น และสนับสนุนสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการคิดวิเคราะห์และการมีส่วนร่วมของผู้เรียน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

2.1 ควรศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไมโครเลิร์นนิงในระยะยาว เพื่อพิจารณาความคงทนของทักษะการคิดอย่างเป็นระบบของผู้เรียน

2.2 ควรเปรียบเทียบผลการจัดการเรียนรู้ไมโครเลิร์นนิงกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้อื่น เพื่อวิเคราะห์ประสิทธิผลที่แตกต่างกัน

2.3 ควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังระดับชั้นอื่น หรือบริบทโรงเรียนที่แตกต่างกัน เพื่อเพิ่มความครอบคลุมและความทั่วไปได้ของผลการวิจัย

2.4 ควรศึกษาตัวแปรอื่นร่วมด้วย เช่น แรงจูงใจในการเรียนรู้ หรือความพึงพอใจของผู้เรียน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่สนับสนุนการพัฒนารูปแบบกิจกรรมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กมล โพธิเย็น. (2547). **รูปแบบการพัฒนาความคิดอย่างเป็นระบบเพื่อสร้างเสริมความสามารถด้านทักษะการเขียนภาษาไทยของนักศึกษาระดับปริญญาตรี โดยใช้แนวคิดทฤษฎีไตรอาร์คและวิธีการแบบสแกฟโฟลด์.**วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นลินอร นุ้ยปลอด. (2564**,** มกราคม - เมษายน). การพัฒนาทักษะการคิดแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบของนักศึกษาโดยการใช้โครงงานเป็นฐาน (**Project-based Learning)** ในสาขาวิทยาศาสตร์ของรายวิชาศึกษาทั่วไป.**วารสารการศึกษาและนวัตกรรมการเรียนรู้**, 1(1)**,** 45-59.

นภสร ยลสุริยัน. (2565**,** มกราคม - มิถุนายน). ผลการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับแนวคิดแบบ **STEM EDUCATION** เพื่อส่งเสริมความเป็นนวัตกรและผลงานสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร**, 20(1)**,** 358-371

นัชรัศม์ ชูหิรัญญ์วัฒน์. (2555). **ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการปฏิบัติตามกฎหมายจราจรของผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์ภายในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา.** การค้นคว้าอิสระวิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

พนธกร สุขประเสริฐ และคณะ. (2565**,** มกราคม - มิถุนายน). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบไมโครเลิร์นนิง สาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนทวีธาภิเศก. **วารสารจันทรเกษมสาร,** 28(1)**,** 63-77.

พันตำรวจตรี พิชิตชัย พุทธวงศ์. (2557). **ปัจจัยที่มีผลต่อการบังคับใช้กฎหมายจราจรของเจ้าหน้าที่ตำรวจจราจรสถานีตำรวจภูธรเมืองเชียงราย.** การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.

ภิธาดา วอนกล่ำ. (2566). **การพัฒนาไมโครเลิร์นนิงเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการใช้คำภาษาต่างประเทศในภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6**. การค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ร้อยตำรวจโทนรวัฒน์ รามฤทธิ์. (2546). **ปัจจัยที่มีผลต่อการบังคับใช้กฎหมายจราจรของตำรวจจราจร ศึกษากรณีกองบังคับการตำรวจนครบาล 6**. วิทยาพนธ์สังคมวิทยามหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วรรณละออ ตังสุข. (2565). **การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาการคิดอย่างเป็นระบบ เรื่องการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5.** วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

วรรณิสา หนูช่วย. (2561). **รูปแบบการเรียนโดยใช้โครงงานเป็นฐานด้วยสื่อสังคมออนไลน์เพื่อส่งเสริมการรู้สิ่งแวดล้อมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

วรัชญ์ น่วมอยู่. (2562). **การพัฒนาชุดการสอนกลไกหุ่นยนต์ด้วยกระบวนการออกแบบเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างเป็นระบบของนักเรียนประถมศึกษา.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศยามน อินสะอาด. (2566**,** พฤศจิกายน – ธันวาคม). การพัฒนาบทเรียนไมโครเลิร์นนิงแบบมีปฏิสัมพันธ์ตามแนวคอนสตรัคติวิสต์เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดขั้นสูงสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง. **วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์,** 9(3)**,** 1179-1189.

อภิญญา แซ่ซึง. (2565). **การพัฒนาไมโครเลิร์นนิงตามแนวทางการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์เป็นฐานสำหรับโมบายเลิร์นนิงแพลตฟอร์มเพื่อส่งเสริมทักษะการพัฒนาตนเองของพนักงานระดับปฏิบัติการ.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศยามน อินสะอาด. (2564**,** กุมภาพันธ์ - มีนาคม). การออกแบบไมโครเลิร์นนิงยุคดิจิทัล. **วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา**, 16(20)**,** 17-29.

การพัฒนาความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ด้วยเทคนิคพาโนรามา และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านใฝ่เรียนรู้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

THE DEVELOPMENT OF ANALYTICAL READING ABILITY USING THE PANORAMA TECHNIQUE AND THE DESIRABLE TRAITS OF A LEARNING-ORIENTED MINDSET IN 5TH-GRADE STUDENTS

กาญจนาพร ชุ่มชาลี[1] , ศิริพร พึ่งเพ็ชร์[2]
มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล
Kanjanaporn Choomchalee[1] , Siriporn Phungphet[2]
Vongchavalitkul University
Corresponding Author E-mail : Kanjanaporn_cho@vu.ac.th[1], Siriporn_phu@vu.ac.th[2]

(Received : March 12, 2026; Edit : March 25, 2026; accepted : March 29, 2026)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย 1) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียน โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคพาโนรามา กับเกณฑ์ร้อยละ 70 2) ศึกษาระดับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านใฝ่เรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการพัฒนาความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคพาโนรามา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/1 โรงเรียนภูมิสิทธิ์วิทยา อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้หน่วยภัยเงียบ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/1 โดยจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 3 แผน 2) แบบประเมินความสามารถการอ่านเชิงวิเคราะห์ แบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ และ 3) แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านใฝ่เรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 2 ข้อ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยใช้ t-test for Dependent Sample และ t-test One Sample

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคพาโนรามา ที่มีต่อความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ด้วยเทคนิคพาโนรามา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 26.77 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.43 คิดเป็นร้อยละ 100 2) ระดับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านใฝ่เรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยภาพรวมอยู่ในระดับ ดีเยี่ยม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.83

คำสำคัญ : การอ่านเชิงวิเคราะห์, นวัตกรรมการเรียนรู้, เทคนิคพาโนรามา, คุณลักษณะอันพึงประสงค์, ด้านใฝ่เรียนรู้

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to compare the analytical reading ability of Grade 5 students after learning through the PANORAMA technique against a 70% proficiency criterion, and 2) to study the level of "desire for learning" (avidity) among Grade 5 students developed through this technique. The research sample consisted of 30 students from Grade 5/1 at Phumsitwitthaya School, Chum Phuang District, Nakhon Ratchasima Province, during the first semester of the 2025 academic year, selected via cluster random sampling. The research instruments included: 1) three lesson plans for the "Silent Danger" unit, 2) a 30-item multiple-choice analytical reading assessment, and 3) a 2-item assessment for "desire for learning" characteristics. Data were analyzed using mean, standard deviation, t-test for dependent samples, and one-sample t-test.

The research findings were as follows: 1) Grade 5 students who learned through the PANORAMA technique achieved analytical reading scores significantly higher than the 70% criterion at the .05 level. ($\bar{x}$ = 26.77, S.D. = 1.43) 2) The overall level of the students' "desire for learning" (desirable characteristics) was at an Excellent level. ($\bar{x}$ = 3.69, S.D. = 0.83)

Keywords : Analytical Reading, learning innovation, PANORAMA Technique, Desirable Characteristics, Avidity for Learning

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การอ่านเป็นทักษะพื้นฐานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต มนุษย์ใช้การอ่านเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสาร การสร้างความเข้าใจโลก การพัฒนากระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะสังคมในศตวรรษที่ 21 ที่เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ที่องค์ความรู้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและหลากหลาย การอ่านจึงไม่ใช่เพียงการถอดรหัสตัวอักษรเท่านั้น แต่การอ่านเป็นกระบวนการสร้างความเข้าใจ สังเคราะห์ และเชื่อมโยงความรู้จากหลายแหล่ง เพื่อให้นักเรียนสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ที่ซับซ้อนและตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผล ดังที่ยูเนสโก (UNESCO, 2016) ได้ระบุว่า การอ่านเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ การมีทักษะการอ่านที่เข้มแข็งส่งผลต่อความสามารถในการเรียนรู้ในวิชาต่าง ๆ และช่วยให้นักเรียนมีศักยภาพในการมีส่วนร่วมในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้ ทักษะการอ่านจึงต้องได้รับการพัฒนาเพื่อให้นักเรียนได้รู้เท่าทันโลกที่เต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสารที่รับรู้ได้อย่างรวดเร็วในยุคเทคโนโลยี ดังนั้นการอ่านจึงต้องได้รับการส่งเสริมและพัฒนาโดยเฉพาะการอ่านเชิงวิเคราะห์เพื่อให้นักเรียนสามารถแยกแยะความจริงจากข้อเท็จจริงและใช้ข้อมูลที่ได้รับจากการอ่านมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต (วรัญญา สุขตระกูล, 2559 : 51) จากผลการประเมินความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนภูมิสิทธิ์วิทยา ปีการศึกษา 2565 และผลการทดสอบ (PRE-NT) ปีการศึกษา 2566 พบว่า นักเรียนได้คะแนนเฉลี่ย 55. 47 และ 57.00 คะแนน ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ที่โรงเรียนกำหนด และฝ่ายวิชาการได้ทำการสำรวจปัญหา พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่น่าสนใจ วิธีการสอนในชั้นเรียนไม่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์จากการอ่าน ไม่มีการใช้สื่อหรือกิจกรรมที่กระตุ้นความสนใจในการอ่านของนักเรียน ขาดการใช้เทคนิคการสอนที่เหมาะสมกับลักษณะผู้เรียนในการพัฒนาทักษะการอ่าน ส่งผลให้นักเรียนไม่สามารถตั้งคำถาม อธิบายเหตุผลของเหตุการณ์ หรือสรุปใจความสำคัญและตีความสาระสำคัญจากเรื่องที่อ่านได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านใฝ่เรียนรู้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ต่ำกว่าระดับดี จึงส่งผลให้นักเรียนขาดความสนใจใฝ่รู้เรียนและแรงจูงใจในการเรียนรู้ ไม่กระตือรือร้นในการเรียน

การอ่านเชิงวิเคราะห์เป็นการอ่านขั้นสูงที่เป็นกุญแจสำคัญที่นำไปสู่การแสวงหาความรู้ ที่ผู้อ่านต้องใช้ความคิดในการแยกแยะประเด็นสำคัญของเนื้อเรื่องอย่างละเอียด โดยแยกแยะประเด็นหาเหตุและผล สามารถจัดลำดับความสำคัญของเรื่องที่อ่านเพื่อนำไปสู่การสรุปเรื่องที่อ่านได้อย่างถูกต้อง จากความสำคัญดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดให้นักเรียนระดับขั้นพื้นฐานการศึกษาทุกคนต้องเรียน สาระที่ 1 การอ่าน มาตรฐาน ท 1.1 ใช้กระบวนการอ่านเพื่อสร้างความรู้และความคิด เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจ แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต และมีนิสัยรักการอ่าน และเมื่อนักเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ต้องสามารถแยกแยะข้อคิดเห็นและข้อเท็จจริงจับใจความสำคัญของเรื่องที่อ่าน และนำความรู้ ความคิดจากเรื่องที่อ่านไปตัดสินใจแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต มีมารยาทและมีนิสัยรักการอ่าน และเห็นคุณค่าสิ่งที่อ่าน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 2-4) แต่จากผลการประเมินความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนภูมิสิทธิ์วิทยา ปีการศึกษา 2565 และผลการทดสอบ (PRE-NT) ปีการศึกษา 2566 พบว่า นักเรียนได้คะแนนเฉลี่ย 55. 47 และ 57.00 คะแนน ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ที่โรงเรียนกำหนด และฝ่ายวิชาการได้ทำการสำรวจปัญหา พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่น่าสนใจวิธีการสอนในชั้นเรียนไม่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์จากการอ่าน ไม่มีการใช้สื่อหรือกิจกรรมที่กระตุ้นความสนใจในการอ่านของนักเรียน ขาดการใช้เทคนิคการสอนที่เหมาะสมกับลักษณะผู้เรียนในการพัฒนาทักษะการอ่าน ส่งผลให้นักเรียนไม่สามารถตั้งคำถาม อธิบายเหตุผลของเหตุการณ์ หรือสรุปใจความสำคัญและตีความสาระสำคัญจากเรื่องที่อ่านได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านใฝ่เรียนรู้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ต่ำกว่าระดับดี จึงส่งผลให้นักเรียนขาดความสนใจใฝ่รู้เรียนและแรงจูงใจในการเรียนรู้ ไม่กระตือรือร้นในการเรียน

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้น พบว่า การจัดการเรียนการสอนอ่านด้วยเทคนิคพาโนรามาเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ ของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาเทคนิคพาโนรามา เป็นแนวคิดของ Edwards (1973) ที่พัฒนามาจากการอ่านจับใจความของเทคนิค SQ3R ของ Robinson (1961) ที่ประกอบด้วยขั้นตอนการอ่านอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะช่วยบังคับให้สมองมีการประมวลผลข้อมูลในระดับลึก เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์และสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้วยคำพูดของตนเอง ได้แก่ 1) Survey : สำรวจ การอ่านคร่าว ๆ เพื่อดูภาพรวมของเนื้อหา เช่น หัวข้อใหญ่ หัวข้อย่อย คำสำคัญ หรือภาพประกอบ 2) Question : ตั้งคำถาม ตั้งคำถามจากหัวข้อหรือเนื้อหาที่สำรวจ เพื่อกระตุ้นให้เกิดความอยากรู้ และเตรียมพร้อมก่อนการอ่านจริง 3) Read : อ่าน อ่านเนื้อหาอย่างตั้งใจ โดยมุ่งหาคำตอบให้กับคำถามที่ตั้งไว้ 4) Recite : ทบทวน/กล่าวซ้ำ กล่าวหรือเขียนสรุปสิ่งที่อ่านออกมาโดยไม่ดูหนังสือ เพื่อดูว่าจำและเข้าใจเนื้อหาได้มากน้อยแค่ไหน 5) Review : ทบทวน ซ้ำทบทวนทั้งหมดอีกครั้ง เพื่อสรุปความเข้าใจ และเชื่อมโยงความรู้ให้แม่นยำยิ่งขึ้น จึงได้นำหลักการ SQ3R มาประยุกต์ใช้ในชั้นเรียน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมโดยให้ฝึกตั้งคำถาม จับประเด็น สรุป และอภิปรายร่วมกัน เป็นการพัฒนาทักษะอ่านเชิงวิเคราะห์ผ่านกิจกรรมในห้องเรียน สามารถส่งเสริมกระบวนการอ่านเชิงวิเคราะห์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เทคนิคนี้มีจุดเด่นที่มีการ

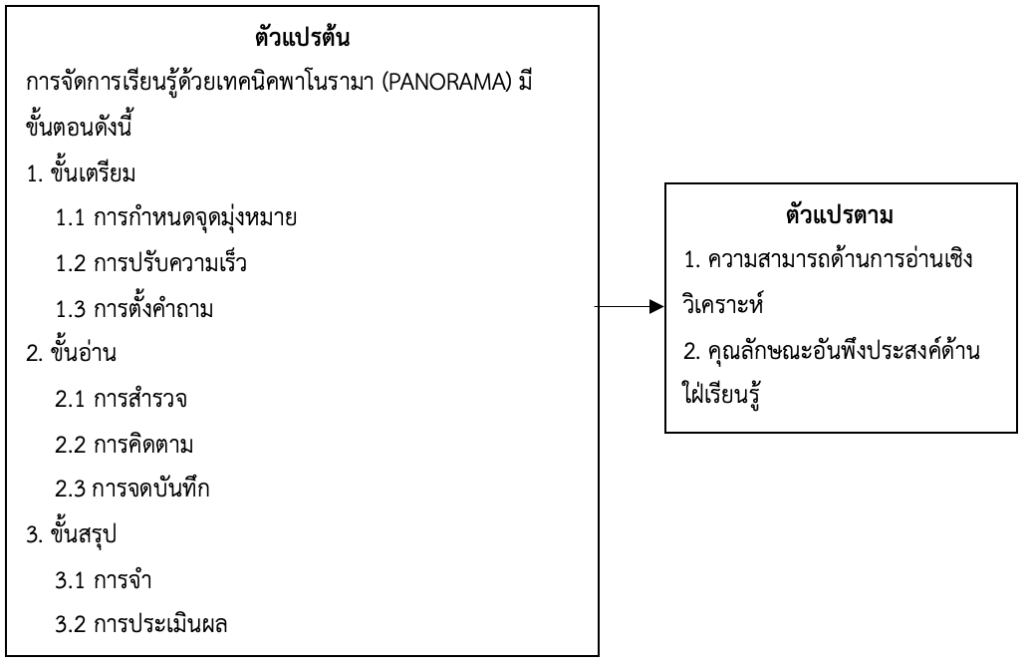
แบ่งกระบวนการสอนที่ชัดเจนออกเป็น 3 ขั้นใหญ่ 8 ขั้นย่อย คือ 1.) ขั้นเตรียม (Preparation Stage) : PAN ได้แก่ 1.1 การกำหนดจุดมุ่งหมาย (P : Purpose) การกำหนดจุดมุ่งหมายในการอ่านร่วมกันระหว่างนักเรียนและครู 1.2 การปรับความเร็ว (A : Adaptation Rate to Material) ถ้าเนื้อหายากนักเรียนต้องอ่านช้า ๆ อ่านอย่างละเอียด ถ้าเนื้อหาง่าย นักเรียนอ่านคร่าว ๆ ได้ ตามความเหมาะสมของเนื้อหา 1.3 การตั้งคำถาม (N : Need to Pose Question) นักเรียนตั้งคำถามว่า ใครเป็นตัวละครหลัก เกิดอะไรขึ้น เรื่องราวเกิดขึ้นที่ไหน อย่างไร ทำไมถึงทำ 2.) ขั้นอ่าน (Intermediate Stage) : ORA ได้แก่ 2.1 การสำรวจ (O : Overview) นักเรียนอ่านย่อหน้าแรกของบทความ/นิทาน เพื่อจับใจความว่าเรื่องเกี่ยวกับอะไร 2.2 การคิดตาม (R : Read and Relate) นักเรียนอ่านบทความ/นิทาน อย่างตั้งใจและเชื่อมโยงกับประสบการณ์จากเรื่องที่อ่านได้ 2.3 การจดบันทึก (A : Annotate) นักเรียนอ่านบทความ/นิทาน และการจดบันทึกสิ่งที่ได้จากการอ่านเป็นภาษาของตนเอง และ 3.) ขั้นสรุป (Concluding Staga) : MA ได้แก่ 3.1 การจำ (M : Memorize) นักเรียนอ่านบทความ/นิทาน และจดบันทึกสรุปใจความสำคัญจากเรื่องที่อ่าน 3.2 การประเมินผล (A : Assess) ครูให้นักเรียนสรุปจากเรื่องที่อ่าน และประเมินความเข้าใจด้วยการทำเป็นแบบทดสอบที่วัดระดับความสามารถการอ่านเชิงวิเคราะห์ด้านการพิจารณาเนื้อหา และการตีความเนื้อหา

จากความสำคัญและสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจในการจัดการสอนอ่านด้วยเทคนิคพาโนรามา เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านใฝ่เรียนรู้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียน โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคพาโนรามา กับเกณฑ์ร้อยละ 70
2. เพื่อศึกษาระดับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านใฝ่เรียนรู้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการพัฒนาความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคพาโนรามา

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

ความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการสอนอ่านด้วยเทคนิคพาโนรามา สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนภูมิสิทธิ์วิทยา อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 2 ห้อง จำนวน 55 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/1 โรงเรียนภูมิสิทธิ์วิทยาอำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 1 ห้อง จำนวน 30 คน ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

ตัวแปร

1. ตัวแปรต้น ได้แก่ การจัดการเรียนรู้การสอนอ่านเทคนิคพาโนรามา

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านใฝ่เรียนรู้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดความสามารถการอ่านเชิงวิเคราะห์ แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านใฝ่เรียนรู้

การสร้างและหาคุณภาพ

นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ ความเที่ยงตรงของแบบทดสอบวัดความสามารถการอ่านเชิงวิเคราะห์ และแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านใฝ่เรียนรู้ และให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง แล้วนำผลการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง

1. การประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบประเมินชนิดมาตราส่วน 5 ระดับ (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง แผนการจัดการเรียนรู้เหมาะสมมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง แผนการจัดการเรียนรู้เหมาะสมมาก

ระดับ 3 หมายถึง แผนการจัดการเรียนรู้เหมาะสมปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง แผนการจัดการเรียนรู้เหมาะสมน้อย

ระดับ 1 หมายถึง แผนการจัดการเรียนรู้เหมาะสมน้อยที่สุด

การประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ได้ค่าความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.96, S.D. = 0.03)

2. การประเมินแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ เพื่อตรวจสอบค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้านความสอดคล้องของจุดประสงค์การเรียนรู้กับข้อคำถาม โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ แล้วเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.66 ขึ้นไป เกณฑ์การประเมินผล (ไพศาล หวังพานิช, 2563 : 137) ดังนี้

ให้คะแนน +1 แน่ใจข้อคำถามสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

ให้คะแนน 0 ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

ให้คะแนน -1 แน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

ผลการหาตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบทดสอบวัดความสามารถการอ่านเชิงวิเคราะห์ จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ได้ค่าเฉลี่ย 1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. ผู้วิจัยชี้แจงรายละเอียดโครงวิจัยตามเอกสาร มว.จ. 004 แบบเอกสารชี้แจงอาสาสมัครเพื่อประกอบการพิจารณา

จริยธรรมในมนุษย์ เรื่อง การพัฒนาความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ด้วยเทคนิคพาโนรามา และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านใฝ่เรียนรู้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กับอาสาสมัคร เด็กอายุ 7-18 ปี และขอความอนุเคราะห์ให้ผู้ปกครอง กับอาสาสมัคร ที่เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/1 แสดงความยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัยเป็นลายลักษณ์อักษร ตามแบบฟอร์ม มว.จ.005-1 เอกสารแสดงความยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัยสำหรับอาสาสมัคร เด็กอายุ 7-18 ปี

2. ผู้วิจัยชี้แจงกับนักเรียนให้ทราบถึงขั้นตอนจัดการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ การวัดการประเมินการเรียนรู้ และการประเมินคุณลักษณะอังพึงประสงค์ด้านใฝ่เรียนรู้

3. ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) โดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์

4. ผู้วิจัยดำเนินการทดลอง โดยดำเนินการสอนตามการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคพาโนรามานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

5. ผู้วิจัยประเมินพฤติกรรมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านใฝ่เรียนรู้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/1

6. ผู้วิจัยทำการทดสอบความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิคพาโนรามา

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. วิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนวัดความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์โดยใช้วิธีการจัดการสอนด้วยเทคนิคพาโนรามานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยใช้สถิติสอบค่าที่ (t-test for One Sample)

2. วิเคราะห์คุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านใฝ่เรียนรู้ ของนักเรียนชั้นปะถมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้ โดยการวิเคราะห์ค่าค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ในระดับใด

ผลการวิจัย

1. ความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ด้วยเทคนิคพาโนรามา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 มีค่าเฉลี่ย 26.77 จากคะแนนเต็ม 30 คะแนนคิดเป็นร้อยละ 89.22 และพบว่า ความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ด้วยเทคนิคพาโนรามามีคะแนนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งขั้นตอนที่ 3 ขั้นสรุป ในเทคนิคพาโนรามา (PANORAMA) ส่งผลให้นักเรียนจัดระเบียบความคิด สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นได้

2. ระดับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านใฝ่เรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยภาพรวมอยู่ในระดับ ดีเยี่ยม ค่าเฉลี่ย 3.69 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.83

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยนำเสนอประเด็นการวิจัย ดังนี้

1. จากผลการศึกษาการจัดการเรียนรู้ด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคพาโนรามา (PANORAMA) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในหน่วยการเรียนรู้เรื่อง "ภัยเงียบ" พบว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ที่กำหนดไว้ ซึ่งประเด็นนี้สามารถอภิปรายผลได้ว่า การที่นักเรียนมีพัฒนาการทางการอ่านที่โดดเด่นนั้น เป็นผลมาจากกระบวนการเรียนรู้ที่มีโครงสร้างชัดเจนผ่าน 3 ขั้นใหญ่ 8 ขั้นย่อย ขั้นที่ 1) ขั้นเตรียม ประกอบด้วย 1) การกำหนดจุดมุ่งหมายในการอ่านเป็นการสร้างเป้าหมายและแรงจูงใจเพื่อให้ทราบว่า จะอ่านเรื่องนี้เพื่ออะไร 2) การปรับความเร็วในการอ่านยืดหยุ่นตามความยากง่ายของบทความ 3) การตั้งคำถามเพื่อเป็นไกด์ไลน์ในการศึกษาหาคำตอบ ขั้นที่ 2) ขั้นการอ่าน เป็นการอ่านเพื่อสำรวจ หัวข้อย่อย ๆ ของบทความอย่างคร่าว ๆ ขั้นต่อมาอ่านเพื่อจับใจความและอ่านข้อมูลเพื่อตอบคำถามที่ตั้งไว้ ขั้นต่อมาเป็นการจดบันทึก ประเด็นสำคัญได้แก่การใช้ปากกาแดงขีดเน้นข้อความสำคัญ การตีกรอบข้อความเพื่อใช้สีเน้นประเด็นหลักใจความสำคัญ เพื่อจดบันทึกเรื่อง และขั้นที่ 3) ขั้นสรุป ทำโครงเรื่องต้นฉบับ วิเคราะห์ แยกแยะประเด็น โดยสรุปเป็นข้อความที่ใช้เป็นภาษาของตนเอง ซึ่งเทคนิคพาโนรามา ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือจัดระเบียบความคิด ช่วยให้นักเรียนไม่เพียงแต่จดจำเนื้อหา แต่สามารถจำแนกแยกแยะข้อมูลที่มีความซับซ้อนในบทเรียนได้อย่างเป็นระบบ ประการสำคัญคือ เทคนิคนี้ช่วยให้นักเรียนสามารถ "แยกแยะข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น" ในหน่วยเรียนรู้เรื่องภัยเงียบ ซึ่งเป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญต่อการใช้ชีวิตประจำวันในยุคปัจจุบัน การที่นักเรียนต้องปฏิบัติผ่านขั้นตอนย่อยที่เน้นการตั้งคำถามและการตรวจสอบข้อมูล ทำให้นักเรียนเกิดทักษะในการหาเหตุและผล และสามารถจัดลำดับความสำคัญของเรื่องราวได้ดีขึ้น แทนที่จะเป็นการอ่านแบบผิวเผิน แต่กระบวนการ 8 ขั้นย่อยได้บังคับให้สมองมีการประมวลผลข้อมูลในระดับลึก สอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติ นอกจากนี้ การใช้เทคนิคพาโนรามายังช่วยลดภาระทางปัญญา โดยการแบ่งขั้นตอนการอ่านออกเป็นระยะ ๆ ทำให้นักเรียนในวัยประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งอยู่ในช่วงรอยต่อของการพัฒนาทักษะการคิดเชิงนามธรรม สามารถเข้าถึงใจความสำคัญของเรื่องได้ง่ายขึ้น ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนก้าวข้ามเกณฑ์ที่

กำหนดไว้อย่างมีนัยสำคัญ และพิสูจน์ได้ว่านวัตกรรมนี้มีประสิทธิภาพในการยกระดับสมรรถนะการอ่านขั้นสูงได้จริง ดังแนวคิดของ จิตตินันท์ สุวรรณภาพ (2564) ที่ระบุว่า การเรียนรู้ด้วยเทคนิคพาโนรามา (PANORAMA) เป็นวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการอ่านออกเสียงตามครูผู้นำการอ่านอย่างพร้อมเพรียง โดยใช้บทอ่านที่เหมาะสมกับระดับชั้นและความสามารถของผู้เรียน เพื่อส่งเสริมการอ่านอย่างมีจังหวะ น้ำเสียง และอารมณ์ร่วม ทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาอย่างลึกซึ้ง สามารถจับใจความสำคัญได้ดี และเกิดทักษะการอ่านอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างสมาธิ ความกล้าแสดงออก และความมั่นใจในตนเองและสอดคล้องกับแนวคิดของ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2558) ได้เสนอแนวคิดการสอนอ่านด้วยเทคนิคพาโนรามา (PANORAMA) ว่าเป็นเทคนิคที่ครูผู้สอนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน มีโอกาสได้ฝึกฝน ก่อนที่นักเรียนจะอ่านด้วยตนเองตามลำพัง โดยผู้สอนเป็นเพียงผู้จัดกิจกรรมการอ่าน และให้คำแนะนำรายละเอียดทุกขั้นตอนตลอดคาบเรียน หลังจากนั้นนักเรียนจะฝึกด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พนมวัลย์ แดงบุสดี (2556) ได้วิจัยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง การอ่านจับใจความสำคัญ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ด้วยเทคนิคการสอนอ่านพาโนรามา (PANORAMA) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การอ่านจับใจความสำคัญด้วยเทคนิคการสอนแบบพาโนรามา ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้เท่ากับ 87.59/85.30 และ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชัชวาล ลักษณะ (2558) ได้วิจัยการพัฒนาการอ่านจับใจความวิชาภาษาไทยโดยการสอนด้วยเทคนิคพาโนรามา (PANORAMA) ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความวิชาภาษาไทยโดยการสอนอ่านด้วยเทคนิคพาโนรามา (PANORAMA) ของนักเรียนมีคะแนนจากการทดสอบหลังเรียน เท่ากับ 86.91

2. การที่ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านใฝ่เรียนรู้อยู่ในระดับ ดีเยี่ยม นั้น ไม่ได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ แต่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับโครงสร้างของเทคนิค PANORAMA พัฒนาโดย Edwards (1973) ที่ออกแบบมาเพื่อเปลี่ยนบทบาทผู้เรียนจากผู้รับสารให้เป็น ผู้แสวงหาคำตอบ โดยสามารถวิเคราะห์ความเชื่อมโยงได้เป็น 3 ส่วนหลักตามขั้นตอนของเทคนิค ดังนี้ 1) ขั้นเตรียมการ รากฐานของความตั้งใจและเพียรพยายามในขั้นตอน การกำหนดจุดมุ่งหมายปรับพื้นฐานความรู้ และ สร้างความต้องการอ่าน เป็นจุดเริ่มต้นที่กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความตั้งใจ (Attention) เมื่อนักเรียนทราบเป้าหมายที่ชัดเจนและเห็นความสำคัญของเนื้อหา "ภัยเงียบ" ว่าเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในชีวิตตนเอง จะส่งผลให้เกิดความเพียรพยายามในการจดจ่อกับบทเรียน ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะใฝ่เรียนรู้ข้อที่ 1 ที่เน้นการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมุ่งมั่น 2) ขั้นการอ่าน การแสวงหาและคัดกรองข้อมูลอย่างเหมาะสมหัวใจสำคัญอยู่ที่ขั้นตอน การสำรวจเนื้อหาอ่านอย่างละเอียดและจดบันทึก/ย่อความ กระบวนการนี้ฝึกให้นักเรียนรู้จักการเลือกใช้สื่อและเครื่องมืออย่างเหมาะสม นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จะได้เรียนรู้วิธีการสแกนหาประเด็นสำคัญและการตรวจสอบข้อเท็จจริงจากเนื้อเรื่องภัยเงียบ ซึ่งเป็นการฝึกทักษะการแสวงหาความรู้จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายและนำมาผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์เพื่อแยกแยะข้อมูลที่มีประโยชน์ออกจากข้อมูลที่บิดเบือน 3) ขั้นประมวลผลและนำไปใช้ การสรุปองค์ความรู้สู่ชีวิตจริงในขั้น จดจำประเด็นหลัก และ ประเมินผลและนำไปใช้ เป็นขั้นตอนที่ยกระดับจากการอ่านสู่การสร้างสรรค์ปัญญา นักเรียนต้องนำข้อมูลที่วิเคราะห์ได้มา สรุปเป็นองค์ความรู้ ของตนเอง การที่นักเรียนสามารถทำคะแนนได้ดีเยี่ยมในด้านนี้ สะท้อนว่าเทคนิค PANORAMA ช่วยให้นักเรียนเห็นภาพรวม (Panorama view) ของปัญหาในเรื่องภัยเงียบ และสามารถวางแผนป้องกันหรือนำแนวทางไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง ซึ่งตรงตามเป้าหมายสูงสุดของคุณลักษณะใฝ่เรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมพ์ชนก เนื่องทะบาล,ดนิตา ดวงวิไล (2563) ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีระดับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านใฝ่เรียนรู้ในระดับอยู่ในระดับดีเยี่ยม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ปิยตา พงศ์สุชาติ (2556) ที่ใช้การเรียนรู้ด้วยเทคนิคพาโนรามา (PANORAMA) เป็นกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการอ่านออกเสียงพร้อมกัน โดยผู้สอนจะเป็นผู้อ่านนำ แล้วผู้เรียนอ่านตามในรูปแบบกลุ่มหรือเป็นรายบุคคล รวมถึงการสอนที่มีขั้นตอนชัดเจน เช่น การเตรียมความพร้อมก่อนอ่าน การอ่านแบบมีจังหวะ การตั้งคำถามกระตุ้นความคิด และการอภิปราย เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจเนื้อหา และจับใจความสำคัญของบทอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่ความสำเร็จในอนาคตต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) ครูผู้สอนสามารถนำเทคนิคพาโนรามา (PANORAMA) ไปปรับใช้เป็นเครื่องมือหลักในการจัดการเรียนรู้ ไม่เพียงแต่ในวิชาภาษาไทย แต่ยังรวมถึงวิชาที่ต้องอาศัยการตีความและวิเคราะห์ข้อมูลสูง เช่น สังคมศึกษา ประวัติศาสตร์ หรือแม้แต่วิทยาศาสตร์

2) ควรคัดเลือกข้อความหรือบทความที่มีระดับความซับซ้อนเหมาะสมกับวัย และมีความหลากหลายของบริบท เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกปรับอัตราความเร็วในการอ่านอย่างมีประสิทธิภาพ

3) ผู้บริหารควรส่งเสริมให้เกิดการนำผลวิจัยนี้ไปขยายผลในระดับโรงเรียน โดยอาจจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับครูผู้สอนท่านอื่น ๆ หรือนำหัวข้อนี้เข้าสู่การประชุม ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดี ในการแก้ปัญหานักเรียนที่ขาดทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการทำวิจัยเพื่อติดตามผล หลังจากสิ้นสุดการทดลองใช้เทคนิคพาโนรามาไปแล้วระยะหนึ่ง เช่น 3 เดือน หรือ 1 ปีการศึกษา

2) ควรนำเทคนิคพาโนรามาไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างในบริบทที่แตกต่างออกไป เช่น ระดับชั้นที่สูงขึ้นหรือต่ำลง หรือกลุ่มนักเรียนที่มีปัญหาด้านการอ่านทำความเข้าใจเป็นพิเศษ รวมทั้งอาจเพิ่มตัวแปรตามอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

3) ควรมีการวิจัยที่นำเทคนิคพาโนรามาไปประยุกต์ใช้กับการอ่านบนแพลตฟอร์มออนไลน์ แอปพลิเคชัน หรือหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

จิตตินันท์ สุวรรณภาพ. (2564). **การพัฒนาทักษะการอ่านอย่างมีประสิทธิภาพโดยใช้เทคนิคการสอนแบบพาโนรามา.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

ชัชวาล ลักษณะ. (2558). **การพัฒนาการอ่านจับใจความวิชาภาษาไทยโดยการสอนแบบพาโนรามา (PANORAMA) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏน่าน.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2558). **การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ปิยตา พงศ์สุชาติ. (2556). **การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ โดยใช้วิธีสอนแบบ PANORAMA ร่วมกับเทคนิค KWLH Plus กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5.** วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

พนมวัลย์ แดงบุสดี. (2556). **การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องการอ่านจับใจความสำคัญ กลุ่มสาระการเรียนรู้ ภาษาไทย ด้วยเทคนิคการสอนแบบพาโนรามา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

พิมพ์ชนก เนื่องทะบาล และ ดนิตา ดวงวิไล. (2563). **การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านจับใจความ พฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบ SQ4R.** วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ไพศาล หวังพานิช. (2563). **การวัดและการประเมินผลการเรียน.** นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล.

วรัญญา สุขตระกูล. (2559). **เทคนิคการสอนอ่านเพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา.** วารสารวิชาการครุศาสตร์, 8(2), 45-52.

Edwards, P. (1973). **Panorama: A reading technique for critical understanding.** New York: Harper & Row.

Robinson, F. P. (1961). **Effective study (4th ed.).** New York: Harper & Row.

UNESCO. (2016). **Reading the Past, Writing the Future: Fifty Years of Promoting Literacy.** Paris: UNESCO Publishing.

การพัฒนาบทเรียนออนไลน์บน Moodle LMS เพื่อเสริมทักษะภาษาอังกฤษเพื่อชีวิตประจำวันของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

DEVELOPMENT OF ONLINE LESSONS ON MOODLE LMS TO ENHANCE ENGLISH SKILLS FOR DAILY LIFE AMONG STUDENTS AT PHETCHABURI RAJABHAT UNIVERSITY

นิสันติ ศิลประเสริฐ
ศูนย์ภาษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
Nisanti Sinprasert
Language Center, Phetchaburi Rajabhat University
Corresponding Author E-mail: nisanti.sin@mail.pbru.ac.th

(Received : April 4, 2026; Edit : April 23, 2026; accepted : April 28, 2026)

บทคัดย่อ

การวิจัยและพัฒนานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) พัฒนาบทเรียนออนไลน์บน Moodle Learning Management System (Moodle LMS) เพื่อเสริมทักษะภาษาอังกฤษเพื่อชีวิตประจำวันของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี โดยมุ่งเน้นทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษพื้นฐานในสถานการณ์ใกล้ตัว เช่น การทักทายและแนะนำตนเอง การสอบถามข้อมูล การถามทาง การซื้อสินค้า การสั่งอาหาร และการใช้บริการ และ (2) ประเมินประสิทธิภาพของบทเรียนออนไลน์ ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อบทเรียนออนไลน์ที่พัฒนาขึ้น กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จำนวน 200 คน ที่เข้าร่วมการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านบทเรียนออนไลน์บน Moodle LMS เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บทเรียนออนไลน์แบบปฏิสัมพันธ์ แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจ การพัฒนาบทเรียนออนไลน์ดำเนินการตามแนวคิด ADDIE ซึ่งประกอบด้วยการวิเคราะห์ การออกแบบ การพัฒนา การนำไปใช้ และการประเมินผล

ผลการวิจัยพบว่า บทเรียนออนไลน์มีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.15/84.30 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนด คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน (M = 68.97, SD = 9.15) สูงกว่าก่อนเรียน (M = 56.84, SD = 8.92) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t(199) = 14.62$, $p < .001$) และมีขนาดอิทธิพลอยู่ในระดับปานกลาง (Cohen's $d = 0.65$) ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อบทเรียนออนไลน์โดยรวมอยู่ในระดับมาก (M = 4.42, SD = 0.55) โดยเฉพาะด้านความง่ายในการใช้งาน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า บทเรียนออนไลน์บน Moodle LMS มีความเหมาะสมในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองและพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวันของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา

คำสำคัญ: Moodle LMS, บทเรียนออนไลน์, ภาษาอังกฤษเพื่อชีวิตประจำวัน, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

Abstract

This research and development study aimed to (1) develop online lessons on the Moodle Learning Management System (Moodle LMS) to enhance English skills for daily life among students at Phetchaburi Rajabhat University, with emphasis on basic English communication in everyday situations such as greetings and self-introduction, asking for information and directions, shopping, ordering food, and using services; and (2) evaluate the efficiency of the developed online lessons, examine students' learning achievement, and investigate learners' satisfaction with the developed online lessons. The participants were 200 undergraduate students at Phetchaburi Rajabhat University who engaged in self-directed learning through the online lessons on Moodle LMS. The research instruments included interactive online lessons, pre-tests and post-tests, and a satisfaction questionnaire. The online lessons were developed based on the ADDIE model, consisting of analysis, design, development, implementation, and evaluation.

The findings revealed that the developed online lessons achieved an efficiency level of 82.15/84.30, which exceeded the established 80/80 criterion. The students' post-test scores (M = 68.97, SD = 9.15) were significantly higher than their pre-test scores (M = 56.84, SD = 8.92), with $t(199) = 14.62$, $p < .001$, and a moderate effect size (Cohen's $d = 0.65$). Overall learner satisfaction with the online lessons was at a high level (M = 4.42, SD = 0.55), particularly in terms of usability. These findings indicate that the online lessons on Moodle LMS are appropriate for promoting self-directed learning and enhancing students' English communication skills for daily life in higher education.

Keywords: Moodle LMS, online lessons, English for daily life, learning achievement

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากลที่มีบทบาทสำคัญต่อการสื่อสารระหว่างประเทศ การเข้าถึงองค์ความรู้ระดับนานาชาติ และการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในหลากหลายมิติ ส่งผลให้ผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาจำเป็นต้องมีสมรรถนะทางภาษาอังกฤษเพื่อใช้ในการสืบค้นข้อมูล การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพในบริบทเศรษฐกิจยุคใหม่ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564) อย่างไรก็ตาม รายงาน EF English Proficiency Index ระบุว่า ประเทศไทยยังอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีความสามารถด้านภาษาอังกฤษในระดับต่ำมาก และมีอันดับค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับหลายประเทศในภูมิภาคอาเซียน (Education First, 2023) สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายในการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของผู้เรียนไทยอย่างต่อเนื่อง

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อข้อจำกัดดังกล่าว ได้แก่ (1) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ยังมุ่งเน้นการจดจำเนื้อหามากกว่าการสื่อสารเชิงปฏิบัติ (2) เวลาการเรียนในชั้นเรียนปกติมีจำกัด ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสฝึกใช้ภาษาอังกฤษจริงไม่เพียงพอ และบางส่วนยังไม่กล้าแสดงออกหรือสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษในชั้นเรียน (3) โอกาสในการใช้ภาษาอังกฤษนอกห้องเรียนที่ยังมีจำกัด ทำให้ผู้เรียนขาดการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง และ (4) ความเหลื่อมล้ำด้านทรัพยากรการเรียนรู้และการเข้าถึงเทคโนโลยี โดยเฉพาะในบริบทของผู้เรียนจากพื้นที่ชนบทที่อาจมีข้อจำกัดด้านอุปกรณ์และโครงสร้างพื้นฐานทางดิจิทัล เพื่อยกระดับสมรรถนะทางภาษาอังกฤษในระดับอุดมศึกษา หน่วยงานด้านการอุดมศึกษาได้เน้นย้ำการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการใช้ภาษา และการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่เข้าถึงได้ง่าย โดยเฉพาะสื่อออนไลน์ที่สนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเอง (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2563) แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับบริบทของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดใกล้เคียง จึงมีความจำเป็นที่ผู้เรียนต้องมีทักษะภาษาอังกฤษเพื่อใช้ในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว การให้บริการ การให้ข้อมูล และการประกอบอาชีพในท้องถิ่นในอนาคต สื่อการเรียนรู้ออนไลน์ที่ยืดหยุ่นและเข้าถึงได้จึงเป็นทางเลือกสำคัญในการเพิ่มโอกาสการฝึกภาษาอังกฤษอย่างต่อเนื่องให้แก่ผู้เรียน

Moodle Learning Management System (Moodle LMS) เป็นแพลตฟอร์มที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาบทเรียนออนไลน์และเป็นทางเลือกสำคัญในการลดข้อจำกัดของการเรียนการสอนในชั้นเรียนปกติ เนื่องจากสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบปฏิสัมพันธ์ ติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียน และประเมินผลการเรียนรู้ได้อย่างเป็นระบบ (Aparicio, Bação, & Oliveira, 2016: 292–307) นอกจากนี้ Moodle LMS ยังสนับสนุนการเรียนรู้แบบอิสระ (self-paced learning) และการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (blended learning) ซึ่งเอื้อต่อการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นในผู้เรียนยุคดิจิทัล และช่วยให้ผู้เรียนสามารถทบทวนบทเรียน ฝึกซ้ำ และเรียนตามจังหวะของตนเองได้แม้นอกเวลาเรียน ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 (มนต์ชัย เทียนทอง, 2549: 48–56) แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed Learning) โดยผู้เรียนเป็นผู้ริเริ่มการเรียนรู้ของตนเอง ทั้งในด้านการวิเคราะห์ความต้องการ กำหนดเป้าหมาย แสวงหาแหล่งเรียนรู้ เลือกวิธีการเรียนรู้ และประเมินผลการเรียนรู้ (Owen, 2002: 126) แนวทางดังกล่าวยังสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้แบบผสมผสานของ Graham (2006: 3–21) และแนวคิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ตามแบบจำลอง ARCS ของ Keller (1987: 2–10) ซึ่งเน้นการออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมความสนใจ ความเกี่ยวข้อง ความมั่นใจ และความพึงพอใจของผู้เรียนผ่านการใช้เทคโนโลยี

อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ยังไม่พบการพัฒนาบทเรียนออนไลน์บน Moodle LMS ที่มุ่งเสริมทักษะภาษาอังกฤษเพื่อชีวิตประจำวันตามกรอบ CEFR ระดับ A2 สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีโดยเฉพาะ อีกทั้งยังมีข้อจำกัดของงานวิจัยที่ประเมินทั้งประสิทธิภาพของบทเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความพึงพอใจของผู้เรียนในบริบทดังกล่าวอย่างเป็นระบบ ช่องว่างดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาบทเรียนออนไลน์ที่ตอบสนองต่อบริบทของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาอย่างเหมาะสม

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงพัฒนาบทเรียนออนไลน์บน Moodle LMS เพื่อเสริมทักษะภาษาอังกฤษเพื่อชีวิตประจำวันของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนสามารถนำภาษาอังกฤษไปใช้ได้จริงในบริบทชีวิตประจำวัน และยกระดับสมรรถนะทางภาษาให้สอดคล้องกับเป้าหมายการผลิตบัณฑิตในอนาคต (Martin & Bolliger, 2018: 205)

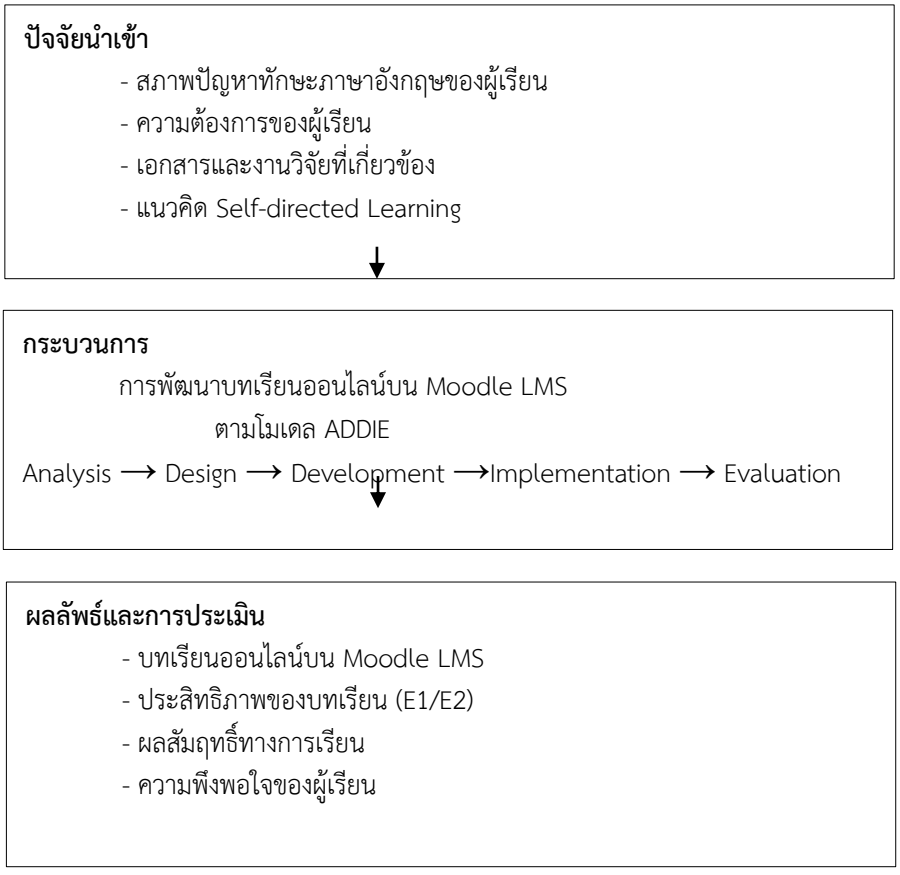
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาบทเรียนออนไลน์บน Moodle LMS เพื่อเสริมทักษะภาษาอังกฤษเพื่อชีวิตประจำวันของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

2. เพื่อประเมินประสิทธิภาพของบทเรียนออนไลน์บน Moodle LMS ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อบทเรียนออนไลน์ที่พัฒนาขึ้น

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) ปัจจัยนำเข้า ซึ่งครอบคลุมสภาพปัญหา ความต้องการของผู้เรียน เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และแนวคิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง (2) กระบวนการพัฒนาบทเรียนออนไลน์บน Moodle Learning Management System (Moodle LMS) ตามโมเดล ADDIE (ปรียะดา ภัทรสัจจธรรม, 2559: 6–7) และ (3) ผลลัพธ์และการประเมิน ซึ่งประกอบด้วยบทเรียนออนไลน์ที่พัฒนาขึ้น ประสิทธิภาพของบทเรียนออนไลน์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความพึงพอใจของผู้เรียน ทั้งนี้ กรอบแนวคิดดังกล่าวใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาบทเรียนออนไลน์และประเมินความเหมาะสมของการนำบทเรียนไปใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะภาษาอังกฤษเพื่อชีวิตประจำวันในระดับอุดมศึกษา **ดังภาพที่ 1**

สมมติฐานการวิจัย

1. คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาหลังเรียนด้วยบทเรียนออนไลน์บน Moodle LMS ที่พัฒนาขึ้น สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อบทเรียนออนไลน์บน Moodle LMS ที่พัฒนาขึ้นโดยรวมอยู่ในระดับมาก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาบทเรียนออนไลน์บน Moodle Learning Management System (Moodle LMS) เพื่อเสริมทักษะภาษาอังกฤษเพื่อชีวิตประจำวันของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี และศึกษาประสิทธิภาพของบทเรียนออนไลน์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อบทเรียนออนไลน์ที่พัฒนาขึ้น โดยใช้แนวคิดการออกแบบการเรียนการสอนตามโมเดล ADDIE เป็นกรอบในการดำเนินการวิจัยอย่างเป็นระบบ (ปรียะดา ภัทรสัจจธรรม, 2559: 8) ทั้งนี้ การวิจัยได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี (โครงการวิจัยเลขที่ ECPB_R 18/2568 เลขที่ใบรับรอง 27/2568)

การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ (1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและการพัฒนาบทเรียนออนไลน์ (2) การทดลองใช้บทเรียนออนไลน์ และ (3) การประเมินผล รายละเอียดดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและการพัฒนาบทเรียนออนไลน์

ผู้วิจัยศึกษาทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบบริหารจัดการเรียนรู้ (Learning Management System: LMS) การเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อชีวิตประจำวัน แนวคิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed Learning) และการออกแบบการเรียนการสอนตามโมเดล ADDIE ถูกนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาบทเรียนออนไลน์ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้สำรวจความต้องการของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จำนวน 200 คน โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน ข้อมูลที่ได้ถูกนำมาใช้ในการออกแบบบทเรียนออนไลน์บน Moodle LMS โดยมุ่งเน้นกิจกรรมที่ส่งเสริมการสื่อสารในสถานการณ์จริง การเรียนรู้แบบเป็นขั้นตอน และการเรียนรู้ด้วยตนเอง

การพัฒนาบทเรียนออนไลน์ดำเนินการตามโมเดล ADDIE ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การวิเคราะห์ (Analysis) วิเคราะห์บริบทและความต้องการของผู้เรียน (2) การออกแบบ (Design) ออกแบบโครงสร้างบทเรียน เนื้อหา กิจกรรม และเครื่องมือประเมิน (3) การพัฒนา (Development) พัฒนาบทเรียนออนไลน์และแบบทดสอบบน Moodle LMS (4) การนำไปใช้ (Implementation) ทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง และ (5) การประเมินผล (Evaluation) ประเมินผลและปรับปรุงบทเรียนออนไลน์

2. การตรวจสอบคุณภาพของบทเรียนออนไลน์โดยผู้เชี่ยวชาญ

บทเรียนออนไลน์ที่พัฒนาขึ้นได้รับการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา ภาษาอังกฤษ และการออกแบบการเรียนการสอน เพื่อพิจารณาความถูกต้องของเนื้อหา ความเหมาะสมของกิจกรรม และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ก่อนนำไปปรับปรุงและทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคปกติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 4,312 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคปกติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จำนวน 200 คน ได้มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือก ได้แก่ (1) เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคปกติของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี (2) สมัครใจเข้าร่วมการวิจัย (3) มีความพร้อมด้านอุปกรณ์และการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตสำหรับการเรียนผ่านบทเรียนออนไลน์บน Moodle LMS และ (4) ให้ความยินยอมเข้าร่วมการวิจัยเป็นลายลักษณ์อักษร

4. ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรต้น ได้แก่ บทเรียนออนไลน์บน Moodle Learning Management System (Moodle LMS) เพื่อเสริมทักษะภาษาอังกฤษเพื่อชีวิตประจำวัน ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

2. ตัวแปรตาม ได้แก่

2.1 ประสิทธิภาพของบทเรียนออนไลน์

2.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษเพื่อชีวิตประจำวันของนักศึกษา

2.3 ความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อบทเรียนออนไลน์ที่พัฒนาขึ้น

3. ตัวแปรควบคุม ได้แก่ เนื้อหาบทเรียน ระยะเวลาในการเรียน เกณฑ์การผ่านบทเรียน และสภาพแวดล้อมของการจัดการเรียนรู้ภายใต้เงื่อนไขเดียวกัน

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 3 ประเภท ได้แก่ (1) บทเรียนออนไลน์บน Moodle LMS (2) แบบทดสอบวัด

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ (3) แบบสอบถามความพึงพอใจ โดยผู้วิจัยได้ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในด้านความตรงเชิงเนื้อหาและความเชื่อมั่น เพื่อให้เครื่องมือมีคุณภาพและเหมาะสมต่อการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย (มณีรัศมิ์ พัฒนสมบัติสุข , 2564: 196)

5.1 บทเรียนออนไลน์บน Moodle LMS

บทเรียนออนไลน์บน Moodle LMS ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเป็นเครื่องมือหลักในการทดลอง ประกอบด้วยเนื้อหาภาษาอังกฤษเพื่อชีวิตประจำวันตามกรอบมาตรฐาน CEFR ระดับ A2 จำนวน 15 บทเรียน โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบปฏิสัมพันธ์ผ่านระบบ Moodle LMS ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองตามลำดับขั้น (self-paced learning) และติดตามความก้าวหน้าของตนเองผ่านฟังก์ชันของระบบ เช่น การติดตามความสำเร็จของกิจกรรม (Activity Completion) และการกำหนดเงื่อนไขการเข้าถึงบทเรียน (Restrict Access) ซึ่งช่วยสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง และสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนในยุคดิจิทัล (สุรชาติ อาจทรัพย์, ศิรประภา ขันคำ, และอภิภู สิทธิภูมิมงคล, 2558: 81–82; พรทิพย์ เกิดถาวร, 2563: 139–148)

บทเรียนออนไลน์ดังกล่าวได้รับการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา ภาษาอังกฤษ และการออกแบบการเรียนการสอน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของเนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ก่อนนำไปปรับปรุงและทดลองใช้จริง

5.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นข้อสอบแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 100 ข้อ ครอบคลุมเนื้อหาภาษาอังกฤษเพื่อชีวิตประจำวันในระดับ CEFR A2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือดำเนินการดังนี้

1. ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พบว่า ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67–1.00

2. วิเคราะห์ความเที่ยงของแบบทดสอบโดยใช้สูตร KR-20 ได้ค่าเท่ากับ 0.89 แสดงว่าแบบทดสอบมีความสม่ำเสมอภายในอยู่ในระดับดี

5.3 แบบสอบถามความพึงพอใจ

แบบสอบถามความพึงพอใจเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) จำนวน 15 ข้อ ครอบคลุม 5 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านความเหมาะสมของระบบและการเข้าถึง (2) ด้านความถูกต้องและความเสถียรในการใช้งาน (3) ด้านความง่ายในการใช้งาน (4) ด้านประสิทธิภาพในการสนับสนุนการเรียนรู้ และ (5) ด้านความปลอดภัยและความเชื่อมั่นในการใช้งานระบบ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s alpha) ได้ค่าเท่ากับ 0.93 แสดงว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูง

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) ก่อนเข้าสู่การเรียนด้วยบทเรียนออนไลน์บน Moodle LMS จากนั้นผู้เรียนศึกษาบทเรียนออนไลน์ตามระยะเวลาที่กำหนด เมื่อสิ้นสุดการเรียน ผู้เรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน (Post-test) และตอบแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อบทเรียนออนไลน์

7. การประเมินประสิทธิภาพของบทเรียนออนไลน์

การประเมินประสิทธิภาพของบทเรียนออนไลน์ใช้เกณฑ์ 80/80 โดยกำหนดให้ E1 หมายถึง ร้อยละของคะแนนเฉลี่ยระหว่างเรียน และ E2 หมายถึง ร้อยละของคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ทั้งนี้ บทเรียนออนไลน์ที่พัฒนาขึ้นจะถือว่ามีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ เมื่อมีค่าประสิทธิภาพไม่ต่ำกว่า 80/80

8. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของบทเรียนออนไลน์และความพึงพอใจของผู้เรียน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมานใช้การทดสอบค่าทีแบบกลุ่มตัวอย่างสัมพันธ์ (Paired Samples t-test) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 นอกจากนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ขนาดอิทธิพล (Effect Size) โดยใช้ค่า Cohen’s d เพื่อประเมินขนาดของผลที่เกิดขึ้นจากการใช้บทเรียนออนไลน์ที่พัฒนาขึ้น

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาบทเรียนออนไลน์บน Moodle LMS ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยบทเรียนจำนวน 15 บทเรียน ครอบคลุมเนื้อหาภาษาอังกฤษเพื่อชีวิตประจำวันตามกรอบมาตรฐาน CEFR ระดับ A2 โดยในแต่ละบทเรียนประกอบด้วยเนื้อหา (Lesson Content) แบบฝึกหัดประจำบท (Exercise) การติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียน (Activity Completion) และการกำหนดเงื่อนไขการเข้าถึงบทเรียน (Restrict Access) ผู้เรียนต้องดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ตามลำดับ ได้แก่ (1) ทำแบบฝึกหัดก่อนเรียน (2) ศึกษาคลิปวิดีโอประกอบบทเรียน และ (3) ทำแบบทดสอบหลังเรียน โดยกำหนดให้ผู้เรียนต้องผ่านเกณฑ์คะแนนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 จึงจะสามารถเข้าสู่บทเรียนถัดไปได้

บทเรียนออนไลน์ดังกล่าวถูกติดตั้งบนเซิร์ฟเวอร์คลาวด์ของมหาวิทยาลัยและเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัย บทเรียนได้รับการออกแบบให้เรียงลำดับเนื้อหาจากหัวข้อพื้นฐานไปสู่หัวข้อที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ตั้งแต่ Lesson 01 Hello Stranger จนถึง Lesson 15 What I've Done in Life และปิดท้ายด้วยแบบทดสอบหลังเรียน (Post-Test: English for Everyday Life A2) เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยรวม โครงสร้างของบทเรียนดังกล่าวสนับสนุนการเรียนรู้แบบเป็นขั้นตอน (Progressive Learning) และการเรียนรู้ด้วยตนเองตามจังหวะของผู้เรียน (Self-paced Learning)

2. คุณลักษณะของบทเรียนออนไลน์และการจัดลำดับการเรียนรู้บน Moodle LMS ผลการพัฒนาบทเรียนออนไลน์พบว่า Moodle LMS สามารถสนับสนุนการจัดลำดับการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างเป็นระบบ โดยผู้วิจัยใช้คุณลักษณะของ Moodle LMS เพื่อควบคุมเส้นทางการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับลำดับความยากของเนื้อหา ดังนี้

2.1 การกำหนดเงื่อนไขความสำเร็จของกิจกรรม (Activity Completion) ผู้เรียนต้องดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ในบทเรียนก่อนหน้าให้เสร็จสมบูรณ์ โดยระบบจะกำหนดสถานะ "สำเร็จแล้ว" (Marked complete) เมื่อผู้เรียนศึกษาเนื้อหาและทำกิจกรรมครบถ้วนตามที่กำหนด เช่น ผู้เรียนต้องเรียนรู้และทำกิจกรรมในบทเรียน Lesson 01 ให้เสร็จสิ้นก่อน จึงจะสามารถเข้าถึงบทเรียน Lesson 02 ได้

2.2 การกำหนดเงื่อนไขคะแนนขั้นต่ำ (Grade Conditions) ภายหลังจากการทำกิจกรรมในแต่ละบทเรียน ผู้เรียนต้องผ่านเกณฑ์คะแนนในแบบทดสอบหรือแบบฝึกหัดประจำบท โดยกำหนดคะแนนขั้นต่ำไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 หากผู้เรียนผ่านเกณฑ์ดังกล่าว จึงจะสามารถเข้าสู่บทเรียนถัดไปได้

2.3 การจัดลำดับเส้นทางการเรียนรู้ (Restrict Access) บทเรียนออนไลน์ที่พัฒนาขึ้นใช้การทำงานร่วมกันระหว่างเงื่อนไข Activity Completion และ Grade Conditions เพื่อควบคุมการเข้าถึงบทเรียนถัดไปอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เนื้อหาจากง่ายไปยากตามลำดับ และส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองตามจังหวะของแต่ละบุคคล

2.4 องค์ประกอบของบทเรียนออนไลน์ บทเรียนออนไลน์ประกอบด้วย (1) หน้าเข้าสู่ระบบ (log in) (2) หน้าแสดงหัวข้อบทเรียน และ (3) หน้าเนื้อหาบทเรียน ซึ่งประกอบด้วยข้อความ สื่อดิจิทัลประเภทภาพและเสียง แบบฝึกปฏิบัติ และแบบทดสอบท้ายบทเรียน

3. ผลการประเมินประสิทธิภาพ ผลสัมฤทธิ์ และความพึงพอใจ

3.1 ประสิทธิภาพของบทเรียนออนไลน์ ผลการประเมินประสิทธิภาพของบทเรียนออนไลน์ตามเกณฑ์ 80/80 พบว่าบทเรียนออนไลน์ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.15/84.30 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด แสดงให้เห็นว่าบทเรียนออนไลน์บน Moodle LMS มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้

3.2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการทดสอบค่าทีแบบกลุ่มตัวอย่างสัมพันธ์ (Paired Samples t-test) พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนของนักศึกษา (M = 68.97, SD = 9.15) สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน (M = 56.84, SD = 8.92) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t(199) = 14.62$, $p < .001$) และมีผลต่างคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 12.13 คะแนน แสดงให้เห็นว่าบทเรียนออนไลน์บน Moodle LMS ที่พัฒนาขึ้นสามารถส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษเพื่อชีวิตประจำวันของนักศึกษาได้ **ดังแสดงตารางที่ 1**

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนของนักศึกษา (n = 200)

การทดสอบ	n	M	SD	Mean Difference	t	df	p
ก่อนเรียน (Pre-test)	200	56.84	8.92				
หลังเรียน (Post-test)	200	68.97	9.15	12.13	14.62	199	<.001

3.3 ผลการวิเคราะห์ขนาดอิทธิพลและความพึงพอใจของผู้เรียน ผลการวิเคราะห์ขนาดอิทธิพล (Effect Size) โดยใช้ค่า Cohen's d พบว่า มีค่าเท่ากับ 0.65 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลางตามเกณฑ์ของ Cohen แสดงให้เห็นว่า บทเรียนออนไลน์บน Moodle

LMS ที่พัฒนาขึ้นมีผลต่อการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในระดับที่มีนัยสำคัญเชิงปฏิบัติ

สำหรับผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียน พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อบทเรียนออนไลน์โดยรวมอยู่ในระดับมาก (M = 4.42, SD = 0.55) โดยด้านความง่ายในการใช้งาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (M = 4.58, SD = 0.46) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านความเหมาะสมของระบบและการเข้าถึง (M = 4.44, SD = 0.55) ด้านความถูกต้องและความเสถียรในการใช้งาน (M = 4.40, SD = 0.57) ด้านความปลอดภัยและความเชื่อมั่นในการใช้งานระบบ (M = 4.35, SD = 0.58) และด้านประสิทธิภาพในการสนับสนุนการเรียนรู้ (M = 4.32, SD = 0.61) ตามลำดับ ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า บทเรียนออนไลน์ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมต่อการนำไปใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองในระดับอุดมศึกษา **ดังแสดงตารางที่ 2**

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนต่อบทเรียนออนไลน์บน Moodle LMS โดยรวม

รายการประเมิน	M	SD	ระดับความพึงพอใจ
1. ด้านความเหมาะสมของระบบและการเข้าถึง	4.44	0.55	มาก
2. ด้านความถูกต้องและความเสถียรในการใช้งาน	4.40	0.57	มาก
3. ด้านความง่ายในการใช้งาน	4.58	0.46	มากที่สุด
4. ด้านประสิทธิภาพในการสนับสนุนการเรียนรู้	4.32	0.61	มาก
5. ด้านความปลอดภัยและความเชื่อมั่นในการใช้งานระบบ	4.35	0.58	มาก
รวมทุกข้อ	**4.42**	**0.55**	**มาก**

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาบทเรียนออนไลน์บน Moodle LMS เพื่อเสริมทักษะภาษาอังกฤษเพื่อชีวิตประจำวันของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาบทเรียนออนไลน์บน Moodle LMS และศึกษาประสิทธิภาพของบทเรียนออนไลน์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อบทเรียนออนไลน์ที่พัฒนาขึ้น โดยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

ประการแรก ผลการประเมินประสิทธิภาพของบทเรียนออนไลน์พบว่า บทเรียนออนไลน์ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนด สะท้อนให้เห็นว่า การออกแบบบทเรียนตามโมเดล ADDIE ช่วยให้กระบวนการพัฒนาบทเรียนมีความเป็นระบบ และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนในแต่ละขั้นตอน ตั้งแต่การวิเคราะห์บริบทและความต้องการ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การพัฒนาสื่อและแบบทดสอบ ตลอดจนการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง กระบวนการดังกล่าวช่วยให้เกิดความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม และการประเมินผล ส่งผลให้บทเรียนออนไลน์มีประสิทธิภาพ ตามเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่าการพัฒนาบทเรียนออนไลน์อย่างเป็นระบบสามารถช่วยให้บทเรียนมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด (กาญจนา รัตนธีรวิเชียร, 2555: 99–100)

ประการที่สอง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีขนาดอิทธิพลอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า บทเรียนออนไลน์บน Moodle LMS ที่พัฒนาขึ้นไม่เพียงก่อให้เกิดความแตกต่างเชิงสถิติ แต่ยังมีนัยสำคัญเชิงปฏิบัติในการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อชีวิตประจำวันของผู้เรียนด้วย ปัจจัยที่อาจมีส่วนส่งเสริมผลลัพธ์ดังกล่าวได้แก่ การจัดลำดับเนื้อหาแบบเป็นขั้นตอน (Progressive Learning) การกำหนดเงื่อนไขการผ่านบทเรียน (Restrict Access) และการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเรียนรู้ตามจังหวะของตนเอง (Self-paced Learning) ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องและมีส่วนร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้ตามลำดับขั้นอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่าการจัดการเรียนการสอนด้วย e-learning ช่วยส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนให้สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเอื้อต่อการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น (เดือนเพ็ญ บุญมาชู, 2564: 352–364)

ประการที่สาม ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อบทเรียนออนไลน์พบว่า อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านความง่ายในการใช้งาน สะท้อนให้เห็นว่า การออกแบบบทเรียนออนไลน์ที่คำนึงถึงประสบการณ์ของผู้เรียนและความสะดวกในการใช้งานมีบทบาทสำคัญต่อการยอมรับการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีของผู้เรียน นอกจากนี้ การใช้สื่อการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายและการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน ยังช่วยเพิ่มความสนใจและการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับมากถึงมากที่สุด และการออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนมีความสัมพันธ์กับการรับรู้เชิงบวกต่อคุณภาพของการเรียนรู้ (อัปสร อินทิแสง และคณะ, 2567: 374–383)

โดยสรุป บทเรียนออนไลน์บน Moodle LMS ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมในการเสริมทักษะภาษาอังกฤษเพื่อ

ชีวิตประจำวันของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะการสื่อสารพื้นฐานในสถานการณ์ใกล้ตัวและการใช้บริการ ซึ่งเป็นทักษะที่สอดคล้องกับบริบทการดำรงชีวิตและโอกาสทางอาชีพของผู้เรียนในท้องถิ่น บทเรียนดังกล่าวสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และสร้างความพึงพอใจของผู้เรียนได้ในระดับที่น่าพอใจ อย่างไรก็ตาม การวิจัยครั้งนี้รายงานผลในภาพรวมของบทเรียนทั้งชุดเป็นสำคัญ จึงควรมีการติดตามข้อมูลผลสัมฤทธิ์รายบทหรือรายทักษะในระยะต่อไป เพื่อระบุว่าหัวข้อใดช่วยพัฒนาผู้เรียนได้เด่นชัดที่สุด และใช้เป็นข้อมูลในการออกแบบบทเรียนระดับที่สูงขึ้นอย่างตรงจุด รวมทั้งควรเปรียบเทียบผลกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้อื่น เพื่อยืนยันประสิทธิผลของบทเรียนออนไลน์อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

องค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้สำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1. ได้ต้นแบบบทเรียนออนไลน์บน Moodle LMS สำหรับการเสริมทักษะภาษาอังกฤษเพื่อชีวิตประจำวันในระดับอุดมศึกษา ที่ออกแบบตามแนวคิด ADDIE และสอดคล้องกับกรอบ CEFR ระดับ A2

2. ได้แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบเป็นขั้นตอนผ่านฟังก์ชัน Activity Completion, Grade Conditions และ Restrict Access ซึ่งช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ

3. ได้หลักฐานเชิงประจักษ์ว่าบทเรียนออนไลน์ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 สามารถเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และสร้างความพึงพอใจของผู้เรียนในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาบทเรียนออนไลน์บน Moodle LMS เพื่อเสริมทักษะภาษาอังกฤษเพื่อชีวิตประจำวันของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สถาบันการศึกษาควรส่งเสริมการนำบทเรียนออนไลน์บน Moodle LMS ไปใช้ร่วมกับการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน (Blended Learning) เพื่อเพิ่มโอกาสในการฝึกฝนภาษาอังกฤษอย่างต่อเนื่อง และส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน

1.2 อาจารย์ผู้สอนควรออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการสื่อสารเชิงปฏิบัติ เช่น การสนทนาในสถานการณ์จำลอง การใช้สื่อวิดีโอแบบปฏิสัมพันธ์ และการประเมินผลแบบอัตโนมัติ เพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและเชื่อมโยงเนื้อหากับสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน

1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการใช้งานระบบ Moodle LMS อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การนำบทเรียนออนไลน์ไปใช้เกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืน

1.4 ควรจัดทำแนวปฏิบัติหรือคู่มือการใช้บทเรียนออนไลน์สำหรับผู้เรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถวางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเองและใช้บทเรียนออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.5 มหาวิทยาลัยควรพิจารณานำบทเรียนออนไลน์ดังกล่าวไปใช้ในเชิงนโยบายอย่างต่อเนื่อง เช่น พัฒนาเป็นรายวิชาเลือกเสรี กิจกรรมเสริมหลักสูตร หรือเครื่องมือเตรียมความพร้อมด้านภาษาอังกฤษสำหรับนักศึกษาก่อนสำเร็จการศึกษาและก่อนการทดสอบวัดสมรรถนะภาษาอังกฤษ เพื่อเพิ่มความยั่งยืนและประโยชน์เชิงนโยบายของผลการวิจัย

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

2.1 ควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังสถาบันอุดมศึกษาอื่น หรือกลุ่มผู้เรียนที่มีบริบทแตกต่างกัน เพื่อเพิ่มความสามารถในการอ้างอิงผลการวิจัย

2.2 ควรศึกษาผลของการใช้บทเรียนออนไลน์ในระยะยาว เพื่อตรวจสอบความคงทนของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการนำทักษะภาษาอังกฤษไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน

2.3 ควรออกแบบการวิจัยแบบมีกลุ่มควบคุม หรือเปรียบเทียบกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบอื่น เพื่อเพิ่มความเข้มแข็งของข้อสรุปเชิงสาเหตุ

2.4 ควรศึกษาตัวแปรเพิ่มเติม เช่น แรงจูงใจในการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของผู้เรียน หรือพฤติกรรมการเรียนรู้บนระบบ LMS เพื่ออธิบายผลลัพธ์ของการใช้บทเรียนออนไลน์ได้อย่างครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา รัตนธีรวิเชียร. (2555, เมษายน-กันยายน). การพัฒนาบทเรียนออนไลน์ วิชาอัลกอริทึมเบื้องต้น เรื่อง การเขียนผังงาน สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง. **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง**, 1(1), 99–107.

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2563). **แผนยุทธศาสตร์การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2563–2580.** [Online]. Available: https://www.mhesi.go.th/images/2563/pusit/MHESI-STGplan2563.pdf. [2568, ตุลาคม 12].

กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). **แผนปฏิบัติราชการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.** [Online]. Available: https://ops.moe.go.th/wp-content/uploads/2022/03/แผนปฏิบัติราชการประจำปีงบประมาณ-พ.ศ.2564-ของส.pdf. [2568, ตุลาคม 12].

เดือนเพ็ญ บุญมาชู. (2564, พฤษภาคม-สิงหาคม). ผลของการจัดการเรียนการสอนด้วย e-Learning ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา ในรายวิชาการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น 1 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. **วารสารศูนย์อนามัยที่ 9**, 15(37), 352–364.

ปรียะดา ภัทรสัจจธรรม. (2559, พฤศจิกายน-มีนาคม). การออกแบบการเรียนการสอนเชิงระบบโดยใช้แบบจำลอง ADDIE : การพัฒนาการคิดแบบเมตาคอกนิชัน (Metacognition) ของนักศึกษาพยาบาล. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร**, 13(2), 6–17.

มณีรัศมิ์ พัฒนสมบัติสุข. (2564, พฤษภาคม-สิงหาคม). การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยทางการพยาบาลและสังคมศาสตร์. **วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้**, 8(2), 189–204.

มนต์ชัย เทียนทอง. (2549, มิถุนายน-ธันวาคม). Blended Learning: การเรียนรู้แบบผสมผสานในยุค ICT (ตอนที่ 2). **วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม**, 1(2), 48–56.

พรทิพย์ เกิดถาวร. (2563, มกราคม-เมษายน). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสร้างบทเรียนออนไลน์ โดยใช้ LMS Moodle สำหรับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ. **วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์**, 5(1), 139–148.

สุรชาติ อาจทรัพย์, ศิรประภา ขันคำ, และอภิภู สิทธิภูมิมงคล. (2558, สิงหาคม). ประสิทธิผลผลการเรียนการสอนผ่านสื่ออิเลคทรอนิกส์ด้วยโปรแกรม Moodle สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 2 วิทยาลัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการกีฬา (กรณีศึกษาวิชา วกกพ 217 การนำเสนอสารสนเทศทางการกีฬา ปีการศึกษา 2556). **วารสารการพัฒนางานประจำสู่งานวิจัย**, 2(1), 81–86.

อัปสร อินทิแสง, สมปอง เวฬุวนาธร, ชาญชัย ศุภอรรถกร, วรยุทธ วงศ์นิล, ธวัชชัย สลางสิงห์, และพิมลสินี อุดมพันธ์. (2567, กรกฎาคม-ธันวาคม). การศึกษาพฤติกรรมและความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบเชิงรุก (Active Learning). **วารสารวิทยาศาสตร์และวิทยาศาสตร์ศึกษา**, 7(2), 374–383.

Aparicio, M., Bacao, F., & Oliveira, T. (2016, January). An e-learning theoretical framework. **Educational Technology & Society**, 19(1), 292–307.

Education First. (2023). **EF English Proficiency Index.** [Online]. Available: https://www.ef.com/epi/. [2025, October 11].

Graham, C. R. (2006). **Blended learning systems: Definition, current trends, and future directions**. San Francisco: Pfeiffer Publishing.

Keller, J. M. (1987). **Development and use of the ARCS model of motivational design**. Journal of Instructional Development. [Online]. 10, (3). Available: https://doi.org/10.1007/BF02905780. [2025, October 13].

Owen, T. R. (2002). **Self-directed learning in adulthood: A literature review** (ERIC Document Reproduction Service No. ED461050). ERIC.

Martin, F., & Bolliger, D. U. (2018). **Engagement matters: Student perceptions on the importance of engagement strategies in the online learning environment**. Online Learning Journal. [Online]. 22, (1). Available: https://doi.org/10.24059/olj.v22i1.1092. [2025, October 12].

การพัฒนาหลักสูตรรายวิชา "การสร้างสรรค์สื่อดิจิทัลนาฏศิลป์ด้วยปัญญาประดิษฐ์"

THE DEVELOPMENT OF A COURSE CURRICULUM
"CREATING DIGITAL MEDIA FOR THAI DANCE WITH ARTIFICIAL INTELLIGENCE"

บัณฑิต เข็มทอง[1], มรกต ไพรศรี[2], จตุพร ภักดี[3], ปรมัตถ์ บุณยศิริ[4], ชนสิทธิ์ สิทธิ์สูงเนิน[5]
คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์[1,2,3],วิทยาลัยนาฏศิลป สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์[4],คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร[5]
Bundit Khemthong[1], Morakot Praisri[2], Chatuporn Phakdee [3], Poramat Boonyasiri [4], Chanasith Sithsungnoen[5]
Lecturer, Department of Dramatic Arts Education, Faculty of Arts Education
Bunditpatanasilapa Intitute of Fine Arts, Thailand[1,2,3]
Teacher, Department of Thai Dramatic Arts, The College of Dramatic Arts,
Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts, Thailand[4]
Assoc. Prof. Dr., Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education Silpakorn University, Thailand[5]
Corresponding Author E-mail :tony2525ton@gmail.com[1], praisri_morakot@yahoo.com[2],armerclub66@gmail.com[3],
win.poramat@gmail.com[4], sithsungnoen_c@su.ac.th[5]

(Received : February 25, 2026; Edit : March 15, 2026; accepted : March 18, 2026)

บทคัดย่อ

การพัฒนาหลักสูตรรายวิชา "การสร้างสรรค์สื่อดิจิทัลนาฏศิลป์ด้วยปัญญาประดิษฐ์" มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์สื่อดิจิทัลด้วยปัญญาประดิษฐ์ (AI) 2) เพื่อออกแบบและสร้างร่างหลักสูตรรายวิชา และ 3) เพื่อตรวจสอบคุณภาพรายวิชาต้นแบบสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 (R1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากเอกสาร การสำรวจความต้องการจากนักศึกษา 100 คน และความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ 10 คน และระยะที่ 2 (D1) การสร้างรายวิชาต้นแบบและตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญ 3 ด้าน ด้านละ 3 คน ได้แก่ ด้านหลักสูตรและการสอน ด้านเทคโนโลยีการศึกษา และด้านนาฏศิลป์ศึกษา เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสอบถามความต้องการจำเป็น (PNI modified) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ร่างประมวลรายวิชา และแบบประเมินความเหมาะสม

ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนในด้านการใช้ AI สำหรับสร้างเสียงดนตรี (PNI = 0.89) และความรู้ด้าน Prompt Engineering (PNI = 0.60) ในการพัฒนาทักษะสื่อดิจิทัลระดับสูงเพื่อลดช่องว่างด้านทักษะเทคนิคในศาสตร์นาฏศิลป์ การออกแบบและร่างหลักสูตรได้รายวิชาต้นแบบจำนวน 3 หน่วยกิต ที่บูรณาการกรอบแนวคิด TPACK มีการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และผลลัพธ์การเรียนรู้ 5 ด้าน โครงสร้างการสอน 15 สัปดาห์ ครอบคลุมทั้งด้านโครงสร้าง เนื้อหาสุนทรียะ นวัตกรรม และการวัดผลประเมินผล ประกอบด้วย 4 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ หน่วยที่ 1 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์และนาฏศิลป์ในยุคดิจิทัล หน่วยที่ 2 การสร้างสรรค์สื่อภาพและกราฟิกนาฏศิลป์ด้วย AI หน่วยที่ 3 การสร้างสรรค์สื่อเสียงดนตรีประกอบการแสดง และหน่วยที่ 4 การบูรณาการและการสร้างสรรค์นวัตกรรมสื่อนาฏศิลป์อย่างมีจริยธรรม เนื้อหาคลอบคลุมการใช้ AI 4 ประเภท ได้แก่ Generative Text & Prompt Engineering, Generative Audio & Music, Generative Image & Graphic Design, และ Generative Video & Animation ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรภาพรวมมีความ เหมาะสมสอดคล้องในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย (M=4.91) และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD=0.19) ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารายวิชาต้นแบบนี้มีความพร้อมนำไปทดลองใช้เพื่อพัฒนาสมรรถนะการเป็น "ครูนาฏศิลป์นวัตกร" ในระยะต่อไป

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตร, การสร้างสรรค์สื่อดิจิทัลนาฏศิลป์, นาฏศิลป์ดิจิทัล, ปัญญาประดิษฐ์

Abstract

The purposes of this research were to: 1) study the current state, problems, and needs for developing digital media creation skills using Artificial Intelligence (AI); 2) design and develop a draft course curriculum; and 3) evaluate the quality of the prototype course for undergraduate students in the Dramatic Arts Education program. The research methodology was divided into two phases: Phase 1 (R1), a baseline study involving document analysis, a needs assessment survey with 100 students, and an inquiry into the opinions of 10 experts; and Phase 2 (D1), the development of the prototype course and quality validation by a panel of 9 experts—3 from each of the following fields: Curriculum and Instruction, Educational Technology, and Dramatic Arts Education. The research instruments included a document analysis form, a Modified Priority Needs Index (PNI modified) questionnaire, semi-structured interviews, a draft course syllabus, and a suitability evaluation form.

The results from Phase R1 revealed that students had an urgent need for AI applications in music generation (PNI = 0.89) and knowledge of Prompt Engineering (PNI = 0.60) to enhance advanced digital media skills and bridge the technical gap in dramatic arts disciplines. The curriculum design resulted in a 3-credit prototype course integrated with the TPACK framework, emphasizing active learning and five domains of learning outcomes. The 15-week instructional structure encompasses curriculum framework, aesthetic content, innovation, and evaluation and assessment. It consists of four learning modules: Unit 1: Fundamentals of Artificial Intelligence and Dramatic Arts in the Digital Era; Unit 2: AI-Driven Visual and Graphic Media Creation for Dramatic Arts; Unit 3: AI-Generated Audio and Musical Scores for Performances; and Unit 4: Ethical Integration and Creative Innovation in Dramatic Arts Media. The curriculum covers four categories of Generative AI, including Generative Text & Prompt Engineering, Generative Audio & Music, Generative Image & Graphic Design, and Generative Video & Animation. The overall suitability of the curriculum was rated at the highest level with a mean of M = 4.91 and a standard deviation of SD = 0.19. These findings demonstrate that the prototype course is ready for pilot implementation to develop the competencies of "Innovative Dramatic Arts Teachers" in the next stage.

Keywords: Curriculum Development, Creating Digital Media For Thai Dance, Digital Dance, Artificial Intelligence (AI),

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

บริบทความเปลี่ยนแปลงของโลก เทคโนโลยีการศึกษา และพลวัตการพัฒนาหลักสูตร ในศตวรรษที่ 21 ในยุคปัจจุบันที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบ เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) โดยเฉพาะกลุ่ม Generative AI ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการพลิกโฉมวงการศึกษา ทั่วโลก การพัฒนาหลักสูตรในศตวรรษที่ 21 จึงไม่สามารถหยุดนิ่งอยู่กับรูปแบบเดิมได้ แต่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนเชิงรุกเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ตามแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรที่เน้นการตอบสนองต่อความต้องการของสังคมและผู้เรียนในอนาคต (Saylor, Alexander, & Lewis, 1981) การจัดการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันจึงไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการถ่ายทอดเนื้อหาจากผู้สอนสู่ผู้เรียนเท่านั้น แต่จำเป็นต้องอาศัยสื่อและนวัตกรรม ที่ทันสมัยเพื่อกระตุ้นความสนใจและตอบสนองต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนยุคดิจิทัล ครูผู้สอนในอนาคตจึงจำเป็นต้องมีทักษะความฉลาดรู้ทางดิจิทัล (Digital Literacy) และความสามารถในการใช้ AI เป็นเครื่องมือช่วยสอนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้

เพื่อให้การพัฒนาหลักสูตรในระดับอุดมศึกษามีมาตรฐานเทียบเท่าระดับสากล การนำกรอบแนวคิด ASEAN University Network-Quality Assurance (AUN-QA) มาใช้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการมุ่งเน้นการจัดการศึกษาแบบเน้นผลลัพธ์ (Outcome-Based Education: OBE) ที่ให้ความสำคัญกับการกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง (Expected Learning Outcomes: ELOs) ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ทั้งในระดับวิชาชีพและระดับสังคม (ASEAN University Network, 2020) การพัฒนารายวิชาในหลักสูตรเพื่อพัฒนาผู้เรียนจึงมิใช่เพียงการเพิ่มเนื้อหาใหม่ แต่เป็นการตอบสนองต่อเกณฑ์คุณภาพด้านการออกแบบหลักสูตรที่ต้องทันสมัย มีความยืดหยุ่น และสร้างสมรรถนะที่จำเป็นให้แก่บัณฑิต เพื่อให้มั่นใจว่าบัณฑิตนาฏศิลป์ศึกษาจะมีทักษะวิชาชีพที่พร้อมต่อการทำงานในตลาดแรงงานยุคใหม่

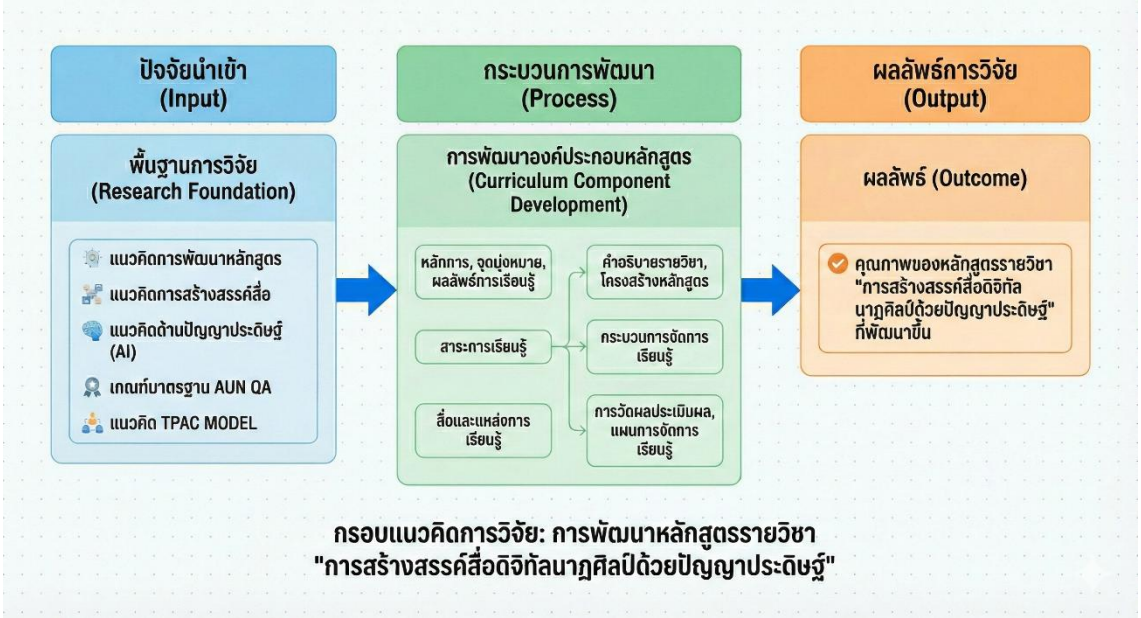
อย่างไรก็ตาม ท่านกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลนี้ ผู้วิจัยพบว่า ช่องว่างการศึกษา (Research Gap) ที่สำคัญในปัจจุบันคือ หลักสูตรการศึกษานาฏศิลป์ส่วนใหญ่มักมุ่งเน้นความเข้มข้นไปที่การฝึกปฏิบัติทักษะ การรำเป็นสำคัญ แต่ยังขาดการส่งเสริมสมรรถนะด้านการเรียนรู้การผลิตสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยอย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้บัณฑิตนาฏศิลป์ขาดขีดความสามารถในการแข่งขันและการสร้างสรรค์ผลงานเพื่อตอบโจทย์เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศในระดับสากล นอกจากนี้การจัดการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทยมักประสบปัญหาสำคัญในด้านการผลิตสื่อการเรียนรู้ เนื่องจากนาฏศิลป์เป็นศาสตร์ที่ มีความละเอียดอ่อนทางสุนทรียะเฉพาะตัว การสร้างสรรค์สื่อประกอบการสอนที่มีคุณภาพ เช่น ภาพวาดเครื่อง แต่งกาย ฉากการแสดง หรือสื่อมัลติมีเดียที่ถ่ายทอดจินตภาพจากวรรณคดี และประวัติศาสตร์นาฏศิลป์ จำเป็นต้องอาศัยทักษะทางศิลปกรรมและการออกแบบกราฟิกขั้นสูง ซึ่งมักเป็นข้อจำกัดสำหรับครูนาฏศิลป์ส่วนใหญ่ ส่งผลให้สื่อการสอนขาดความหลากหลาย ไม่สามารถดึงดูดความสนใจของผู้เรียน หรือสื่อสารจินตภาพบริบททางวัฒนธรรม ได้อย่างชัดเจน ด้วยเหตุนี้ การบูรณาการเทคโนโลยีกับศาสตร์การสอนนาฏศิลป์ตามกรอบแนวคิด TPACK Model จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในการผนวกเทคโนโลยีเข้ากับการสอนเนื้อหาวิชาอย่างเป็นระบบ (Mishra & Koehler, 2006)

เพื่อลดช่องว่างดังกล่าว ปัญญาประดิษฐ์ (AI) จึงก้าวเข้ามาเป็นเครื่องมือสนับสนุนการพัฒนาสมรรถนะ และเครื่องมือขยายขอบเขตความคิดสร้างสรรค์ที่สำคัญ ซึ่งจะช่วยให้ครูนาฏศิลป์ก้าวข้ามขีดจำกัดด้านทักษะเทคนิค สามารถสร้างสรรค์สื่อภาพ เสียง และวีดิทัศน์ที่มีคุณภาพสูงได้อย่างรวดเร็วและสวยงาม ช่วยให้การอธิบายเรื่องยาก ที่เป็นนามธรรมกลายเป็นรูปธรรมที่งดงามและเข้าใจง่าย อย่างไรก็ตาม การนำ AI มาใช้กับงานศิลปวัฒนธรรมยังต้องเผชิญกับความท้าทายเรื่องจริยธรรม และความถูกต้องตามจารีตนาฏศิลป์ไทย (Cultural Integrity) เพื่อให้มั่นใจว่าการใช้นวัตกรรมจะเป็นการเสริมขีดความสามารถของครูนาฏศิลป์ในการสร้างสรรค์สื่อการเรียนการสอนโดยไม่บิดเบือนรากเหง้าดั้งเดิม ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ครูนาฏศิลป์ต้องตระหนักรู้และกลั่นกรองก่อนการนำไปเผยแพร่

ด้วยเหตุผลดังกล่าว หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรรายวิชา ที่มุ่งเน้นให้นักศึกษามีสมรรถนะในการสร้างสรรค์สื่อดิจิทัลนาฏศิลป์ด้วยปัญญาประดิษฐ์ (AI) ขึ้น เพื่อเตรียมนักศึกษาวิชาชีพครู ให้มีความพร้อมด้านทักษะเทคโนโลยีควบคู่ไปกับความรู้ทางนาฏศิลป์ โดยรายวิชานี้มุ่งเน้นบ่มเพาะให้นักศึกษาสามารถบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับศาสตร์การสอน เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนานักศึกษาครูนาฏศิลป์ให้มีสมรรถนะตามมาตรฐานสากลและเกณฑ์คุณภาพ AUN-QA การวิจัยครั้งนี้ไม่เพียงแต่เป็นการพัฒนาทักษะทางเทคโนโลยีควบคู่ไปกับวิชาชีพนาฏศิลป์ แต่ยังเป็นการบ่มเพาะให้เกิด “ครูนาฏศิลป์นวัตกร” ที่สามารถใช้เครื่องมือดิจิทัลสมัยใหม่ผลิตสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย สร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้เรียน และร่วมอนุรักษ์ สร้างสรรค์ และสืบสานนาฏศิลป์ไทยให้ดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนและสง่างามในโลกศตวรรษที่ 21

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์สื่อดิจิทัลด้วยปัญญาประดิษฐ์ (AI)
2. เพื่อออกแบบและสร้างร่างหลักสูตรรายวิชา
3. เพื่อตรวจสอบคุณภาพรายวิชาต้นแบบสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

คุณภาพของหลักสูตรรายวิชา “การสร้างสรรค์สื่อดิจิทัลนาฏศิลป์ด้วยปัญญาประดิษฐ์” ที่พัฒนาขึ้น จะมีผลการประเมินความเหมาะสมโดยผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในระดับ “มาก” (ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป)

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรรายวิชา “การสร้างสรรค์สื่อดิจิทัลนาฏศิลป์ด้วยปัญญาประดิษฐ์” สำหรับนักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) เพื่อให้ได้มาซึ่งนวัตกรรมหลักสูตรที่มีคุณภาพและตอบสนองความต้องการอย่างแท้จริง โดยผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินงานแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

1. ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน (Research: R1)

ในระยะนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร (Needs Assessment) เพื่อนำผลมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการออกแบบหลักสูตร

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

คณะผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงกับการจัดการเรียนการสอนและมีคุณสมบัติเหมาะสมตามวัตถุประสงค์ ของการวิจัย ดังนี้

1.1.1 การศึกษาความต้องการจำเป็น (R1) คัดเลือกกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบด้วย 4 กลุ่มหลัก ได้แก่ 1) นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษาจำนวน คณะศิลปศึกษา จำนวน 100 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เพื่อสำรวจพื้นฐานความรู้และความสนใจ 2) อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะศิลปศึกษา จำนวน 5 คน 3) อาจารย์ผู้สอนในหลักสูตรฯ จำนวน 5 คน และ 4) ครูพี่เลี้ยงวิชาเอกนาฏศิลป์ จากสถานศึกษาเครือข่าย จำนวน 5 คน เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการผลิตสื่อในการปฏิบัติงานจริง

1.1.2 การออกแบบและพัฒนาหลักสูตร (D1) คัดเลือกกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 3 คน ด้านเทคโนโลยีการศึกษา/เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ จำนวน 3 คน ด้านนาฏศิลป์

ศึกษา จำนวน 3 คน เพื่อร่วมตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะเชิงลึกในการร่างหลักสูตร

1.2 เครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.2.1 แบบวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis Form) สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องในการหลักสูตรรายวิชา โดยเอกสารที่นำมาวิเคราะห์ ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning กรอบแนวคิด TPACK Model การสร้างสรรค์สื่อดิจิทัล ปัญญาประดิษฐ์ การประกันคุณภาพมหาวิทยาลัยอาเซียน (AUN-QA) ซึ่งแบบวิเคราะห์เอกสารผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน และมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้

1.2.2 แบบสอบถามความต้องการจำเป็น (Needs Assessment Questionnaire) เป็นแบบสอบถามที่มีโครงสร้างลักษณะเครื่องมือแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (5=มากที่สุด, 1=น้อยที่สุด) แบ่งประเด็นคำถามออกเป็น 2 ด้าน คือ ด้านที่ 1 ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในปัจจุบัน และด้านที่ 2 สภาพปัญหาในการผลิตสื่อการสอนนาฏศิลป์ ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน และมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้

1.3 การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านการวิเคราะห์เอกสารและการส่งแบบสอบถามไปยังผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยกลุ่มนักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา จำนวน 100 คน วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามความต้องการจำเป็น (R1) โดยใช้ค่าเฉลี่ย (M), ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และนำไปจัดลำดับความสำคัญด้วยค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็น (PNI modified) ส่วนกลุ่มอาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์ผู้สอน และครูพี่เลี่ยง จำนวน 15 คน วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลสำหรับการจัดทำองค์ประกอบของหลักสูตร

2. ระยะที่ 2 การออกแบบและพัฒนาหลักสูตร (Design and Development: D1)

ระยะนี้เป็นการนำผลการศึกษาจากระยะที่ 1 มาสังเคราะห์และยกร่างหลักสูตรรายวิชา “การสร้างสรรค์สื่อดิจิทัลนาฏศิลป์ด้วยปัญญาประดิษฐ์” สำหรับนักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ และตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อวิพากษ์ รับฟังข้อเสนอแนะในการพัฒนาหลักสูตร และตรวจสอบความเหมาะสมของหลักสูตรโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้วยวิธีการมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิพากษ์หลักสูตรและการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

2.1.1 ผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์หลักสูตรด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย 1) ผู้ทรงคุณวุฒิ ทางด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 3 คน 2) ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านเทคโนโลยีการศึกษา จำนวน 3 คน และ 3) ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนาฏศิลป์ศึกษา จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 9 คน

2.1.2 ผู้ทรงคุณวุฒิตรวบสอบความเหมาะสมของหลักสูตรด้วยวิธีการมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ประกอบด้วย 1) ด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 3 คน 2) ด้านเทคโนโลยีการศึกษา/เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ จำนวน 3 คน และ 3) ด้านนาฏศิลป์ศึกษา จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 9 คน

2.2 เครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ร่างหลักสูตรรายวิชา “การสร้างสรรค์สื่อดิจิทัลนาฏศิลป์ด้วยปัญญาประดิษฐ์” สำหรับนักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ที่ผู้วิจัยออกแบบและพัฒนาขึ้นจากผลการวิจัยในขั้นตอน R1 ซึ่งผ่านการหาคุณภาพด้วยวิธีตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามโดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบว่าคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือไม่ และตรวจสอบความเหมาะสมของหลักสูตรด้วยวิธีการมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

2.2.1 ประเด็นการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ สำหรับการวิพากษ์หลักสูตรด้วยวิธีการสนทนากลุ่มโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ได้แก่ 1) ด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 1 คน 2) ด้านเทคโนโลยีการศึกษา จำนวน 1 คน และด้านนาฏศิลป์ศึกษา จำนวน 1 คน และมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้

2.2.2 แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร สำหรับการตรวจสอบความเหมาะสมของหลักสูตรด้วยวิธีการมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ได้แก่ 1) ด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 1 คน 2) ด้านเทคโนโลยีการศึกษา จำนวน 1 คน และ 3)

ด้านนาฏศิลป์ศึกษา จำนวน 1 คน และมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้

2.3 การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

2.3.1 การเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลในการสนทนากลุ่ม

คณะผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการบันทึกการสนทนากลุ่ม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ผ่านระบบ Zoom Meeting ตามประเด็นวิพากษ์ที่กำหนดและประเด็นเพิ่มเติมอื่น ในระหว่างการสนทนากลุ่ม และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และปรับแก้ตามข้อเสนอแนะ

2.3.2 การเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลในการตรวจสอบความเหมาะสมของหลักสูตร

คณะผู้วิจัยส่งแบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร สำหรับการตรวจสอบความเหมาะสมของหลักสูตรด้วยวิธีการมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน เพื่อทำการตอบแบบประเมินผ่านระบบ Google Forms จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (M) และหาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) แล้วนำข้อมูลมาแปลผลข้อที่มากที่สุดไปหาน้อยที่สุด และวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ตัวแปรการวิจัย

ตัวแปรต้น ข้อมูลสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการจำเป็นในการใช้ AI สำหรับนาฏศิลป์ รวมถึงกรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เช่น TPACK Model และ AI Literacy เป็นต้น

ตัวแปรตาม คุณภาพและความเหมาะสมของหลักสูตรรายวิชา “การสร้างสรรค์สื่อดิจิทัลนาฏศิลป์ด้วยปัญญาประดิษฐ์”

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรรายวิชา "การสร้างสรรค์สื่อดิจิทัลนาฏศิลป์ด้วยปัญญาประดิษฐ์" สำหรับนักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ระยะที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการจำเป็นสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสำหรับการสร้างสรรค์สื่อดิจิทัลนาฏศิลป์ด้วยปัญญาประดิษฐ์ สำหรับนักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

1.1 ข้อมูลพื้นฐาน

ในการดำเนินการระยะแรก คณะผู้วิจัยได้บูรณาการข้อมูลจาก 3 แหล่งหลัก ได้แก่ การวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัย การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และการสำรวจความต้องการของนักศึกษา โดยมีผลการวิเคราะห์ดังนี้

1.1.1 ผลการสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานจากเอกสารและงานวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและทิศทางการพัฒนาหลักสูตรพบว่า การพัฒนาหลักสูตรในยุคปัจจุบันต้องมุ่งเน้นการเป็น "นักออกแบบประสบการณ์" (Experience Designer) โดยมีประเด็นสำคัญที่นำมาใช้ในการออกแบบรายวิชา ดังนี้

1) แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development) ไม่ใช่แค่การเขียนรายวิชา แต่คือ "กระบวนการวางแผนประสบการณ์การเรียนรู้" อย่างเป็นระบบ โดยมีหัวใจสำคัญคือ

Taba’s & Tyler’s Model เน้นการเริ่มจากคำถาม 4 ข้อ ได้แก่ 1. เป้าหมายคืออะไร 2. ประสบการณ์ไหนจะช่วยให้ถึงเป้าหมาย 3. จัดลำดับอย่างไร และ 4. วัดผลอย่างไร

Backward Design (การออกแบบย้อนกลับ) เริ่มต้นที่ "ผลลัพธ์ที่ต้องการ (Desired Results)" ก่อน แล้วจึงย้อนกลับมาออกแบบวิธีการวัดผล และกิจกรรมการเรียนรู้ ที่เน้นว่าเด็กต้องทำอะไรได้ ไม่ใช่แค่ครูจะสอนอะไร

Dynamic Process หลักสูตรต้องยืดหยุ่น ทันสมัย และสอดคล้องกับบริบทของสังคมและผู้เรียน

2) แนวคิดการสร้างสรรค์สื่อดิจิทัล (Digital Media Creation) คือการเปลี่ยนข้อมูลหรือเนื้อหาให้เป็นรูปแบบที่คอมพิวเตอร์ประมวลผลได้ โดยเน้นการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพผ่านองค์ประกอบ 3 ส่วน ได้แก่ 1. Multimodality การใช้ตัวอักษร, ภาพ, เสียง, และวิดีโอร่วมกันเพื่อกระตุ้นการรับรู้ 2. User Experience (UX) & Design Thinking สื่อต้องใช้งานง่าย เข้าถึงได้ (Accessibility) และแก้ปัญหาของผู้รับสารได้จริง และ 3. Interactivity สื่อดิจิทัลยุคใหม่ต้องไม่ใช่การสื่อสารทางเดียว แต่ต้องเปิดโอกาสให้ผู้ใช้งานมีส่วนร่วม

3) แนวคิดปัญญาประดิษฐ์ (AI: Artificial Intelligence) ปัญญาประดิษฐ์คือการทำให้ระบบคอมพิวเตอร์มี "ความฉลาด" เลียนแบบกระบวนการทางปัญญาของมนุษย์ แบ่งเป็น 3 แกนหลักที่ควรรู้ คือ 1. Machine Learning (การเรียนรู้ของเครื่อง) การให้ AI เรียนรู้จากข้อมูลมหาศาลเพื่อหา "Pattern" และพยากรณ์ผลลัพธ์ 2. Generative AI เทคโนโลยีที่สามารถ "สร้างใหม่" ได้ ทั้งข้อความ (Text), รูปภาพ (Image), และเสียง (Audio) โดยใช้การประมวลผลภาษาธรรมชาติ (NLP) และ 3. Human-AI Collaboration เน้นการใช้ AI เป็น "ผู้ช่วย" (Co-pilot) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ลดงานซ้ำซ้อน และขยายขีด

ความสามารถในการสร้างสรรค์ สมรรถนะทาง AI (AI Competency) มุ่งเน้นการพัฒนาจากความฉลาดรู้ (Literacy) ไปสู่สมรรถนะ (Competency) ซึ่งหมายถึงความสามารถในการใช้เครื่องมือ AI เพื่อบรรลุเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจงได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีจริยธรรม

4) แนวคิด TPACK คือกรอบแนวคิดที่อธิบายถึง "ความรู้ที่จำเป็นสำหรับครูในยุคดิจิทัล" โดยเน้นว่าการสอนที่มีประสิทธิภาพไม่ได้เกิดจากการรู้แค่เนื้อหาหรือเทคโนโลยีอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เกิดจากการบูรณาการความรู้ 3 ด้านหลักเข้าด้วยกัน คือ 1. เนื้อหาที่สอน (CK) เช่น ท่ารำนาฏศิลป์, ประวัติศาสตร์, หรือทฤษฎีเฉพาะทาง 2. วิธีการสอน (PK) เช่น จิตวิทยาการเรียนรู้, การจัดการชั้นเรียน, และการวัดประเมินผล และ 3. เทคโนโลยี (TK) ทั้งฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ เช่น การใช้ AI, การตัดต่อวิดีโอ, หรือแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ ทั้งนี้เพื่อให้เทคโนโลยีช่วยให้เนื้อหาที่ยากกลายเป็นเรื่องที่เข้าใจง่ายขึ้น

5) Active Learning และ Active Citizen การใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เช่น Project-Based Learning เพื่อพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงและสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง เมื่อนำมารวมกันใน หลักสูตรการสร้างสื่อดิจิทัลสำหรับนาฏศิลป์ไทยด้วยปัญญาประดิษฐ์ จะเกิดความลงตัวดังนี้ 1. ใช้ Active Learning เป็นวิธีการสอน ให้นักศึกษาได้ลองใช้เครื่องมือ AI สร้างงานจริง แทนการอ่านทฤษฎีในตำรา 2. มุ่งสร้าง Active Citizen เป็นผลลัพธ์ ให้นักศึกษาผลิตสื่อนาฏศิลป์ที่ไม่ใช่แค่สวยงาม แต่สามารถเผยแพร่เพื่อทำประโยชน์ให้กับสังคม หรืออนุรักษ์วัฒนธรรมได้อย่างถูกต้องและเท่าทันโลกดิจิทัล

6) เกณฑ์มาตรฐาน AUN-QA (ASEAN University Network-Quality Assurance) คือเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษาระดับหลักสูตรของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน ซึ่งเน้น "การมุ่งเน้นผลลัพธ์" (Outcome-Based Education - OBE) คือ 1. ELO (Expected Learning Outcomes) กำหนดให้ชัดเจนว่าจบไปแล้ว นิสิตต้องทำอะไรได้ 2. Alignment ความเชื่อมโยงระหว่าง วัตถุประสงค์ การสอน การวัดผล (ต้องไปในทิศทางเดียวกันทั้งหมด 3. Stakeholders ต้องรับฟังเสียงจากผู้ใช้บัณฑิต, ศิษย์เก่า, และนิสิต เพื่อปรับปรุงหลักสูตร 4. PDCA การมีวงจรการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่ทำครั้งเดียวจบ

1.1.2 ผลการวิเคราะห์สมรรถนะครูนาฏศิลป์ในยุค AI (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 15 คน)

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่าสมรรถนะของ "ครูนาฏศิลป์นวัตกร" ในยุคปัจจุบันต้องปรับเปลี่ยนสู่การเป็น "Hybrid Artist–Digital Pedagogue" ต้องมีความสามารถในการผนวกเทคโนโลยีกับศาสตร์ การสอน (TPACK) โดยต้องให้ความสำคัญกับจริยธรรมดิจิทัลและความถูกต้องทางสุนทรียะ เพื่อป้องกันการบิดเบือนวัฒนธรรมไทย โดยประกอบด้วย 6 มิติสำคัญ

1) AI Literacy for Arts	เข้าใจการทำงานของ AI, Prompt Engineering, และ Motion Capture
2) Creative–Digital Pedagogy	เปลี่ยนบทบาทจากผู้สอนท่ารำเพียงอย่างเดียว เป็น "ผู้ออกแบบประสบการณ์"
3) Cultural & Aesthetic Control	ควบคุมความถูกต้องของท่ารำ องศา และสุนทรียภาพทางวัฒนธรรม
4) Digital Content Creation	สร้างสื่อ วิดีโอ ฉากเสมือน และ Storyboard การแสดงแบบ Hybrid
5) Ethics & Copyright	รู้เท่าทันลิขสิทธิ์ แหล่งข้อมูล และความเหมาะสมทางจริยธรรม
6) Data-driven Teaching	ใช้ AI วิเคราะห์ท่ารำรายบุคคลและบันทึกเป็น Digital Archive

1.1.3 ผลการประเมินสภาพจริงและความต้องการจำเป็น (ข้อมูลจากนักศึกษา 100 คน)

ผู้วิจัยใช้ดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง (PNI modified) เพื่อวิเคราะห์ช่องว่างทักษะ (Skill Gap) ของนักศึกษา ผลการวิเคราะห์พบประเด็นดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 สรุปผลประเมินแบบสอบถามประเมินสภาพจริงและความต้องการจำเป็น

ข้อที่	รายการ	สภาพจริงที่เป็นอยู่			ความต้องการจำเป็น			PNI Modified	ลำดับ
		M	SD	แปลผล	M	SD	แปลผล		
ด้านที่ 1 ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในปัจจุบัน									
1	ทักษะในการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์พื้นฐานเพื่อการทำงาน (เช่น Word, PowerPoint, Excel, PDF)	3.88	0.62	มาก	4.97	0.17	มากที่สุด	0.28	6
2	ทักษะการใช้โปรแกรมกราฟิกหรือแอปพลิเคชั่นตกแต่งภาพ (เช่น Photoshop, Canva)	3.66	0.67	มาก	4.91	0.29	มากที่สุด	0.34	3
3	การใช้งานเครื่องมือปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการช่วยทำงานหรือการเรียนในหลักสูตรนาฏศิลป์ (เช่น ChatGPT, Gemini, Claude, Perplexity เป็นต้น)	4.06	0.58	มาก	4.94	0.24	มากที่สุด	0.22	8
4	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเขียนคำสั่ง (Prompt) ให้ AI ทำงานตามต้องการ และได้ข้อมูลที่สมบูรณ์	3.10	0.71	ปานกลาง	4.96	0.20	มากที่สุด	0.60	2
5	เคยใช้งาน AI สำหรับสร้างเสียงดนตรีหรือตัดต่อเสียง (Audio Generator เช่น Suno)	2.52	0.89	ปานกลาง	4.75	0.44	มากที่สุด	0.89	1
ด้านที่ 2 สภาพปัญหาในการผลิตสื่อการสอนนาฏศิลป์									
6	ทักษะการวาดภาพประกอบ (เช่น ศิราภรณ์, เครื่องแต่งกาย, ฉากการแสดง, ท่ารำ) ให้สวยงามสมจริง	3.88	0.80	มาก	4.97	0.17	มากที่สุด	0.28	6
7	ทักษะการผลิตสื่อวีดิทัศน์สาธิตท่ารำใช้เวลาในการตัดต่อนานเกินไปและมีความซับซ้อน (การตัดต่อเพลง, การตัดต่อวีดีโอ)	3.84	0.76	มาก	4.98	0.14	มากที่สุด	0.30	5
8	ทักษะในการหาแหล่งข้อมูล ภาพหรือเสียงเพลงประกอบ การสอนนาฏศิลป์ที่ถูกลิขสิทธิ์	3.59	0.84	มาก	4.80	0.51	มากที่สุด	0.34	4
9	มีข้อจำกัดด้านงบประมาณหรืออุปกรณ์ในการจ้างผลิต/จัดทำสื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพสูง	4.1	0.66	มาก	4.93	0.29	มากที่สุด	0.20	9

จากตารางข้างต้น สรุปได้ว่า ความต้องการจำเป็นเร่งด่วน 3 อันดับแรก ได้แก่

อันดับที่ 1 การใช้ AI สร้างและตัดต่อเสียงดนตรี (PNI = 0.89) นักศึกษามีสภาพจริงในระดับปานกลาง (M = 2.52, SD = 0.89) แต่ต้องการเรียนรู้สูงมาก (M = 4.75, SD = 0.44) ค่าตัวเลขนี้แสดงถึงจุดที่วิกฤตที่สุด สะท้อนว่าในงานนาฏศิลป์ เพลงหรือดนตรีประกอบการแสดงเป็นหัวใจสำคัญของการแสดง แต่การเข้าถึงเครื่องมือที่ช่วยสร้างสรรค์เสียงตามความต้องการ ยังเป็นเรื่องที่ยาก นักศึกษาต้องการสื่อเสียงที่มีคุณภาพและถูกลิขสิทธิ์เพื่อใช้ประกอบท่ารำ

อันดับที่ 2 ความรู้เรื่องการเขียนคำสั่ง **Prompt Engineering (PNI = 0.60)** ค่าสภาพจริงอยู่ที่ ระดับปานกลาง (**M = 3.10, SD = 0.71**) ในขณะที่ความคาดหวังสูงถึงระดับมากที่สุด (**M = 4.96, SD = 0.20**) สะท้อนให้เห็นว่านักศึกษารู้จัก **AI** แต่ยังไม่สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนักศึกษาต้องการก้าวข้ามจากการเป็นเพียงผู้ใช้ **(User)** ไปสู่การเป็นผู้กำกับเทคโนโลยี **(Director)** หากหลักสูตรไม่สอนเรื่องการเขียน **Prompt** นักศึกษาจะได้รับผลลัพธ์จาก **AI** ที่ไม่มีคุณภาพและไม่ตรงตามลักษณะเฉพาะของนาฏศิลป์ไทย

อันดับที่ 3 ทักษะด้านดิจิทัลกราฟิก **(PNI = 0.34)** เพื่อแก้ปัญหาการขาดทักษะการวาดภาพเครื่องแต่งกาย ศิราภรณ์ และฉากการแสดง

จากการวิเคราะห์ค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง **(PNI modified)** ที่สูงแสดงถึง "ช่องว่าง" **(Gap)** ระหว่างสภาพจริงกับสิ่งที่นักศึกษาคาดหวังใน **3** อันดับแรก ซึ่งประกอบด้วย ด้านการใช้ **AI** สร้างเสียงดนตรี **(PNI = 0.89)** ด้านการเขียนคำสั่ง **(PNI = 0.60)** และด้านการสร้างสื่อกราฟิก **(PNI = 0.34)** ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรต้องให้น้ำหนักกับเรื่องเหล่านี้เป็นลำดับแรก โดยนำข้อมูลเหล่านี้ไปดำเนินการออกแบบเนื้อหาแบบ "มุ่งเน้นจุดวิกฤต" เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อตัวงานวิจัย ดังนี้

1. **Module** ดนตรีและเสียง ต้องบรรจุเนื้อหาการใช้ **AI** อย่าง **Suno** หรือ **Udio** เพื่อให้นักศึกษาสร้างเพลงประกอบการรำที่ระบุความเร็วและอารมณ์ได้เอง ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหา "หัวใจของการแสดง" ที่นักศึกษาเข้าถึงได้ยากในปัจจุบัน

2. เทคนิค **Prompt Engineering** เฉพาะทาง ต้องไม่สอนแค่การเขียนคำสั่งทั่วไป แต่ต้องเน้น **Visual Prompting** สำหรับงานนาฏศิลป์ เช่น การสั่งให้สร้างภาพตัวละครในวรรณคดี หรือฉากหลังที่ถูกต้องตามสถาปัตยกรรมไทย

3. **Digital Asset Creation** ใช้ **AI** ช่วยลดข้อจำกัดด้านทักษะการวาดภาพเครื่องแต่งกายหรือศิราภรณ์ โดยเปลี่ยนภาพร่างคร่าว ๆ ให้เป็นภาพสมบูรณ์เพื่อใช้ในใบงานหรือสื่อการสอน

ระยะที่ **2** ผลการพัฒนาและหาคุณภาพหลักสูตรรายวิชา "การสร้างสรรค์สื่อดิจิทัลนาฏศิลป์ด้วยปัญญาประดิษฐ์" สำหรับนักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากระยะ **R1** มาสังเคราะห์เป็นรายวิชาต้นแบบ โดยมีผลการดำเนินงานดังนี้

2.1 องค์ประกอบของหลักสูตรรายวิชาที่พัฒนาขึ้น ได้รายวิชาชื่อ "การสร้างสรรค์สื่อดิจิทัลนาฏศิลป์ด้วยปัญญาประดิษฐ์" จำนวน **3** หน่วยกิต **3 (2-2-5)** ซึ่งหลักสูตรรายวิชานี้ประกอบด้วย 10 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) ที่มาและความสำคัญ 2) วิสัยทัศน์ 3) หลักการ 4) ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับรายวิชา **(CLOs)** 5) จุดมุ่งหมาย 6) แนวทางการบริหารหลักสูตร 7) คำอธิบายรายวิชา 8) โครงสร้างการสอน 9) ประมวลรายวิชา และ 10) แผนการจัดการเรียนรู้

2.1.1 ผลลัพธ์การเรียนรู้ **(CLOs) 5** ด้านที่ครอบคลุมทั้งความรู้ **(AI Literacy),** ทักษะปฏิบัติ **(Media Creation),** การจัดการเรียนรู้ **(Lesson Planning),** จริยธรรม **(Ethics)** และการทำงานเป็นทีม ดังนี้

2.1.2 โครงสร้างการสอน **15** สัปดาห์ บูรณาการรูปแบบการสอนที่เน้นการปฏิบัติ เช่น **CPS (Creative Problem Solving)** ในกิจกรรม **Prompt Battle, PBL (Project-Based Learning)** ในการผลิต **Media Kit** และ **Micro-teaching** เพื่อฝึกทักษะครู ดังนี้

2.2 ผลการปรับปรุงหลักสูตรตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จากการสนทนากลุ่ม คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับแก้หลักสูตรตามประเด็นสำคัญเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล **(AUN-QA)** และแนวทาง **Outcome-Based Education (OBE)** ดังนี้

2.1.1 การกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ **(CLOs)** มีการปรับปรุง **CLO** ให้สอดคล้องกับ **PLO** ของหลักสูตรและเน้นพฤติกรรมที่วัดผลได้จริง ดังนี้

CLO1 อธิบายแนวคิด หลักการ และบทบาทของปัญญาประดิษฐ์ในการสร้างสื่อนาฏศิลป์เพื่อการเรียนรู้ได้อย่างถูกต้อง

CLO2 ออกแบบและพัฒนาสื่อนาฏศิลป์เพื่อการเรียนรู้โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์ ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และผู้เรียน

CLO3 ประยุกต์ใช้สื่อนาฏศิลป์ที่สร้างด้วยปัญญาประดิษฐ์ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

CLO4 ปฏิบัติตนอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม และเคารพจรรยาบรรณวิชาชีพครูในการใช้ปัญญาประดิษฐ์และสื่อนาฏศิลป์เพื่อการเรียนรู้

CLO5 แสดงความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ทางวิชาการ และการเคารพลิขสิทธิ์ในการสร้างและใช้สื่อนาฏศิลป์

ด้วยปัญญาประดิษฐ์

2.1.2 การปรับปรุงคำอธิบายรายวิชาและโครงสร้างรายสัปดาห์

1) คำอธิบายรายวิชา เพิ่มเติมการฝึกปฏิบัติ **Prompt Engineering** เพื่อสร้างสื่อในรูปแบบ ภาพ เสียง ดนตรี และวิดีโอเคลื่อนไหว ดังนี้

“ศึกษาแนวคิด หลักการ และบทบาทของปัญญาประดิษฐ์ในการสร้างสื่อนาฏศิลป์เพื่อการเรียนรู้ ฝึกปฏิบัติการเขียนคำสั่ง (**Prompt Engineering)** เพื่อสร้างสื่อด้วยปัญญาประดิษฐ์ในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ ภาพ เสียง ดนตรี และสื่อวิดีโอหรือสื่อเคลื่อนไหว ออกแบบและพัฒนาสื่อนาฏศิลป์ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และบริบทผู้เรียน บูรณาการสื่อที่สร้างขึ้นกับแผนการจัดการเรียนรู้ ประเมินคุณภาพและประสิทธิภาพของสื่อ ตลอดจนตระหนักและปฏิบัติตามหลักคุณธรรม จริยธรรม ลิขสิทธิ์ และจรรยาบรรณวิชาชีพครูในการใช้ปัญญาประดิษฐ์อย่างเหมาะสมและรับผิดชอบ”

2) โครงสร้างการสอน ปรับปรุงให้เน้น **Performance-Based Assessment** และ **Project-Based Learning** โดยสัปดาห์สุดท้ายจะมีการจัดแสดงผลงาน (**Showcase)** ดังนี้

ตารางที่ 2 โครงสร้างการสอน 15 สัปดาห์

สัปดาห์ที่	หัวข้อการเรียนรู้ / กิจกรรมหลัก	วิธีการจัดการเรียนรู้	การวัดและประเมินผล
1	หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 AI ด้านข้อความและการวางแผน (Generative Text & Prompt Engineering) ปฐมนิเทศ, แนะนำรายวิชา แนะนำเครื่องมือ AI สำหรับการสร้างสรรค์สื่อนาฏศิลป์ และบทบาทของ AI ในการสืบสานนาฏศิลป์, จริยธรรม ลิขสิทธิ์ และการตรวจสอบความถูกต้องทางศิลปวัฒนธรรม	บรรยาย/อภิปราย Demonstration และ Hands-on Workshop	- แบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) - ประเมินภารกิจทดลองใช้โปรแกรมและใบงานสะท้อนผล
2	หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 (ต่อ) AI ด้านข้อความและการวางแผน (Generative Text & Prompt Engineering) แนวคิด TPACK และการเป็นครูนาฏศิลป์ นวัตกรในศตวรรษที่ 21, พื้นฐานการเขียนคำสั่ง (Prompt Engineering) สำหรับงานทัศนศิลป์	Case Study Workshop และ Prompt Clinic	ตรวจชุดคำสั่งและคุณภาพผลงานที่ได้
3	หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 AI ด้านภาพและกราฟิก (Generative Image & Graphic Design) การออกแบบตัวละครและเครื่องแต่งกายนาฏศิลป์ด้วย Image AI	Laboratory Practice	ประเมินชุดภาพตัวละครตามเกณฑ์ความถูกต้องและความคิดสร้างสรรค์
4	หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 (ต่อ) AI ด้านภาพและกราฟิก (Generative Image & Graphic Design) การสร้างสื่อภาพท่ารำและนาฏยศัพท์ทางนาฏศิลป์ด้วย	Workshop ออกแบบกราฟิก	ตรวจผลงาน Flashcards / Infographic
5	หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 (ต่อ) AI ด้านภาพและกราฟิก (Generative Image & Graphic Design) การแก้ไขและปรับปรุงภาพด้วย AI	Practice-Based Learning	เปรียบเทียบผลงานก่อน–หลังการแก้ไข
6	หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 (ต่อ) AI ด้านภาพและกราฟิก (Generative Image & Graphic Design) การออกแบบฉากและบรรยากาศการแสดง, การผลิตสื่อ Infographic อธิบายทักษะนาฏศิลป์ด้วย AI Graphic	Graphic,Workshop Studio Workshop	- ชิ้นงานฉากละครเสมือนจริง - ชิ้นงานสื่อ Infographic เพื่อการสอน
7	หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 (ต่อ) AI ด้านภาพและกราฟิก (Generative Image & Graphic Design)	Project Workshop	ประเมินชุดสไลด์ประกอบการสอน

สัปดาห์ที่	หัวข้อการเรียนรู้ / กิจกรรมหลัก	วิธีการจัดการเรียนรู้	การวัดและประเมินผล
	การจัดทำชุดสื่อการสอนด้วยโปรแกรมนำเสนอ		
8	สอบกลางภาค (ปฏิบัติสร้างสื่อในเวลาที่กำหนด)	Practical Examination	ประเมินชิ้นงานและการนำเสนอ
9	หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 AI ด้านเสียงและดนตรี (Generative Audio & Music) การเขียนบทการสอนด้วย AI	Writing Lab	ตรวจบทการสอนและการปรับแก้
10	หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 (ต่อ) AI ด้านเสียงและดนตรี (Generative Audio & Music) การสร้างเสียงบรรยายด้วย Text-to-Speech	Audio Laboratory	ประเมินไฟล์เสียงบรรยาย
11	หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 (ต่อ) AI ด้านเสียงและดนตรี (Generative Audio & Music) การสร้างสรรค์บทเพลงและเสียงประกอบนาฏศิลป์ด้วย Audio AI	Music Production Workshop	ชิ้นงานดนตรีประกอบ การแสดง
12	หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 AI ด้านวิดีโอและภาพเคลื่อนไหว (Generative Video & Animation) การผลิตวิดีโอการสอนด้วย AI	Video Production Lab	ประเมินคลิปวิดีโอ 2–3 นาที
13	หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 AI ด้านวิดีโอและภาพเคลื่อนไหว (Generative Video & Animation) การสร้างวิดีโอสาธิตการสอนและ AI Avatar ผู้สอนด้วย AI Video	Studio Practice	ประเมินคลิป Avatar
14	หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 AI ด้านวิดีโอและภาพเคลื่อนไหว (Generative Video & Animation) พัฒนาโครงงาน Media Kit “การสร้างสรรค์นวัตกรรมสื่อดิจิทัลนาฏศิลป์”	Project-Based Learning (PBL)	ประเมินความก้าวหน้าโครงงานและการทำงานกลุ่ม
15	การนำเสนอ Final Project (Digital Natasin Showcase)	Presentation และ Exhibition	- การวัดและประเมินผล:ประเมิน Media Kit และการนำเสนอ - ประเมินความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม และจริยธรรมดิจิทัล

2.3 การบูรณาการจริยธรรมและสุนทรียศาสตร์ทางวัฒนธรรม ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญกับการคงไว้ซึ่ง "จารีตประเพณี" โดยเสนอสัดส่วนความสำคัญที่ 70:30 คือ 70% ต้องคงมาตรฐานท่ารำและจิตวิญญาณ ส่วน 30% คือการใช้ AI เป็นเครื่องมือเสริมพลัง พร้อมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์ในแผนการสอน

1) การขออนุญาตครูต้นแบบก่อนนำข้อมูลมาใช้ใน AI

2) การกำหนดจารีตนาฏศิลป์ที่ไม่ควรใช้ AI สร้างสรรค์โดยขาดการตรวจสอบ

3) การแนบ Ethics Statement (คำอธิบายจริยธรรม) ในทุกผลงานที่สร้างจาก AI

2.4 สรุปผลการประเมินคุณภาพ ผู้เชี่ยวชาญเห็นพ้องว่าหลักสูตรรายวิชาที่พัฒนาขึ้นมีความทันสมัย มีความยืดหยุ่น และสร้างสมรรถนะที่จำเป็นให้แก่บัณฑิตนาฏศิลป์ศึกษา เพื่อให้พร้อมต่อการทำงานในตลาดแรงงานยุคใหม่ โดยเฉพาะการเปลี่ยนสถานะผู้เรียนจากผู้ใช้ (User) ไปสู่ผู้ควบคุมเครื่องมือได้อย่างชาญฉลาด

ตารางที่ 3 สรุปผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร

ข้อ	ประเด็นการประเมิน	M	SD	ระดับคุณภาพ	ลำดับ
1	ที่มาและความสำคัญของหลักสูตรรายวิชา	4.89	0.33	มากที่สุด	2

2	วิสัยทัศน์ของหลักสูตรรายวิชา	5.00	0	มากที่สุด	1
3	หลักการของหลักสูตรรายวิชา	5.00	0	มากที่สุด	1
4	ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับรายวิชา (CLOs)	4.89	0.33	มากที่สุด	2
5	จุดมุ่งหมายของหลักสูตรรายวิชา	5.00	0	มากที่สุด	1
6	แนวทางการบริหารหลักสูตรรายวิชา	5.00	0	มากที่สุด	1
7	คำอธิบายรายวิชา	5.00	0	มากที่สุด	1
8	โครงสร้างการสอนรายวิชา	4.78	0.44	มากที่สุด	3
9	ร่างประมวลรายวิชา (Course Syllabus)	4.89	0.33	มากที่สุด	2
10	แผนการจัดการเรียนรู้รายวิชา	4.67	0.50	มากที่สุด	4
ภาพรวม		**4.91**	**0.19**	**มากที่สุด**	

จากการวิเคราะห์ข้อมูลผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญพบว่า ภาพรวมความเหมาะสมของหลักสูตรมีค่าเฉลี่ย (M = 4.91) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD = 0.19) สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และแสดงให้เห็นว่าหลักสูตรนี้ได้รับการออกแบบมาอย่างมีคุณภาพ มีโครงสร้างที่แข็งแกร่ง มีพร้อมและความเหมาะสมสำหรับนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนานักศึกษาให้มีศักยภาพในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการผลิตสื่อการเรียนรู้ทางนาฏศิลป์ และเป็น “ครูนาฏศิลป์นวัตกร” ที่มีคุณภาพในอนาคต จุดแข็งที่สมบูรณ์แบบ (คะแนนเต็ม 5.00)

หลักสูตรมีความชัดเจนดีมากในเชิงโครงสร้างและทิศทาง โดยประเด็นที่ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นพ้องเป็น เอกฉันท์ว่ามีความเหมาะสมมากที่สุด (ลำดับที่ 1) (M = 5, SD = 0) ได้แก่ วิสัยทัศน์ หลักการ และจุดมุ่งหมาย ซึ่งมีความชัดเจนและสอดคล้องกันอย่างมีระบบ คำอธิบายรายวิชาและการบริหารหลักสูตร ข้อมูลมีความครบถ้วน ครอบคลุม และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ความสอดคล้องของกระบวนการเรียนรู้

องค์ประกอบสำคัญอื่นๆ ในการขับเคลื่อนหลักสูตรได้รับผลการประเมินในระดับ "มากที่สุด" เช่นกัน (ลำดับที่ 2 และ 3) ที่มาและความสำคัญ (M = 4.89, SD = 0.33) สะท้อนถึงความจำเป็นและความทันสมัยของเนื้อหา, ผลลัพธ์การเรียนรู้ (CLOs) (M = 4.89, SD = 0.33) และร่างประมวลรายวิชา (M = 4.89, SD = 0.33) แสดงให้เห็นถึงการออกแบบหลักสูตรที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน (Outcome-Based) อย่างชัดเจน, โครงสร้างการสอน (4.78) มีการจัดลำดับเนื้อหาได้อย่างเหมาะสม

แม้ว่าแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชา ((M = 4.67, SD = 0.50)) จะอยู่ในระดับ "มากที่สุด" แต่เมื่อเทียบกับหัวข้ออื่นถือเป็นลำดับที่ 4 ซึ่งเป็นโอกาสอันดีที่จะนำข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงรายละเอียดในแผนการสอนให้มีความเข้มข้นและชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อยกระดับหลักสูตรให้มีความสมบูรณ์แบบในทุกมิติ

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยเรื่อง “การออกแบบและตรวจสอบคุณภาพรายวิชาต้นแบบ การสร้างสรรค์ สื่อดิจิทัลนาฏศิลป์ด้วยปัญญาประดิษฐ์ สำหรับนักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา” จากการพัฒนารายวิชาต้นแบบในระยะ R1 และ D1 ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงพลวัตของการเปลี่ยนแปลง ในศาสตร์นาฏศิลป์ศึกษา ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์สื่อดิจิทัลด้วยปัญญาประดิษฐ์ (AI)

ผลการวิเคราะห์ดัชนีลำดับความต้องการจำเป็น (PNI modified) พบว่านักศึกษามีความต้องการพัฒนาทักษะการใช้ AI สำหรับสร้างเสียงดนตรี (PNI = 0.89) และความรู้ด้านการเขียนคำสั่ง (Prompt Engineering) (PNI = 0.60) เป็นอันดับต้น ๆ เนื่องจากในศาสตร์นาฏศิลป์ไทย ดนตรีประกอบการแสดงถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีผลต่ออารมณ์และจังหวะท่ารำ แต่ที่ผ่านมานักศึกษามักประสบปัญหาการเข้าถึงเครื่องมือสร้างสรรค์เสียงดนตรีที่ตรงตามความต้องการเฉพาะ กอปรกับการสร้างดนตรีประกอบการแสดงในอดีตที่ต้องตั้งวงดนตรีเพื่อบรรเลงและอัดเสียงทำให้เกิดค่าใช้จ่ายจำนวนมาก การใช้ปัญญาประดิษฐ์จึงเข้ามาทำหน้าที่เป็น “เครื่องมือสนับสนุนการพัฒนาสมรรถนะ” ที่ช่วยข้ามขีดจำกัดด้านทักษะทางเทคนิคเชิงกราฟิกและดนตรี และงบประมาณในการจัดทำดนตรีประกอบการแสดง ซึ่งเคยเป็นอุปสรรคสำคัญในการผลิตสื่อที่มีคุณภาพของครูนาฏศิลป์ สะท้อนให้เห็นว่านักศึกษาเห็นความสำคัญของ AI ในการลดช่องว่างด้านทักษะเทคนิคและการจัดการต้นทุนในการผลิตสื่อ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ ชนสิทธิ์ สิทธิ์สูงเนิน (2564) ที่ระบุว่าหลักสูตรคือหัวใจของการจัดการศึกษาและเป็นเครื่องชี้นำทางในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งต้องเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานและสภาพปัญหาที่แท้จริงเพื่อให้หลักสูตรมีคุณภาพและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวทางของ UNESCO (2024) ที่ระบุว่า AI เป็นเครื่องมือสำคัญในการ

พลิกโฉมการศึกษา โดยครูจำเป็นต้องมีทักษะความฉลาดรู้ทางดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสอน

2. เพื่อออกแบบและสร้างร่างหลักสูตรรายวิชา

รายวิชาต้นแบบประกอบด้วย 10 องค์ประกอบ บูรณาการกรอบแนวคิด TPACK และการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) โดยกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ (CLOs) ที่ครอบคลุมทั้งความรู้ ทักษะปฏิบัติ และจริยธรรม เพราะการออกแบบหลักสูตรมุ่งเน้นการเปลี่ยนบทบาทผู้เรียนจาก “ผู้รับข้อมูล” สู่การเป็น “ผู้อำนวยการผลิตสื่อดิจิทัล” ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน (Project-Based Learning) และการฝึกปฏิบัติในห้องปฏิบัติการ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเห็นความเชื่อมโยงระหว่างทักษะท่ารำ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรของ ชนสิทธิ์ สิทธิ์สูงเนิน (2564) ที่เน้นความต่อเนื่องสัมพันธ์กันตั้งแต่การกำหนดจุดมุ่งหมาย การเลือกเนื้อหา และหลักสูตรที่ดีต้องจัดประสบการณ์การ เรียนรู้ที่ต้องเป็นพลวัตและยืดหยุ่น ทันสมัย และสอดคล้องกับทิศทางความต้องการสมรรถนะในอนาคต นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Mishra & Koehler (2006) เกี่ยวกับ กรอบแนวคิด TPACK ที่เน้นการบูรณาการความรู้ด้านเทคโนโลยี วิธีสอน และเนื้อหาวิชาเข้าด้วยกัน เพื่อให้ครูสามารถออกแบบสื่อที่เหมาะสมกับบริบทของวิชา

3. เพื่อตรวจสอบคุณภาพรายวิชาต้นแบบสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา

ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.91, SD = 0.19) โดยเฉพาะวิสัยทัศน์และหลักการของหลักสูตรได้รับผลประเมินสูงที่สุด ยืนยันว่าหลักสูตรมีความพร้อมในการสร้าง “ครูนาฏศิลป์นวัตกร” ทั้งนี้เนื่องจากกระบวนการพัฒนาหลักสูตรได้ดำเนินการอย่างเป็นระบบผ่านการวิพากษ์หลักสูตร (Focus Group) และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ 3 ด้าน ที่ครอบคลุมทั้งด้านหลักสูตรและการสอน ด้านเทคโนโลยีการศึกษา และด้านนาฏศิลป์ศึกษา ส่งผลให้เกิด "ความสมดุลเชิงบูรณาการ" ตามกรอบแนวคิด TPACK Model จึงเป็นตัวบ่งชี้ว่าหลักสูตรนี้มีคุณภาพสูงและพร้อมสำหรับการผลิต “ครูนาฏศิลป์นวัตกร” ที่เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัลได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้การกำหนดสัดส่วนความสำคัญระหว่างจารีตและนวัตกรรมที่ 70:30 และการระบุแนวปฏิบัติเชิงจริยธรรม เช่น การขออนุญาตครูต้นแบบและการแนบคำอธิบายจริยธรรม (Ethics Statement) ทำให้หลักสูตรได้รับการยอมรับว่าสามารถรักษามาตรฐานสุนทรียภาพทางวัฒนธรรมไทยไว้ได้อย่างสง่างามในโลกดิจิทัล สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรินทร สิริพงษ์ณภัทร และคณะ (2567) ที่ระบุว่าการพัฒนาหลักสูตรที่ดีต้องอาศัยความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและต้องผ่านการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล การที่หลักสูตรเน้นสัดส่วนจารีตต่อนวัตกรรมที่ 70:30 ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ทิศนา แขมมณี (2564) ที่ระบุว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพต้องเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงและมีการสะท้อนคิดเพื่อพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพ

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากงานวิจัยเรื่อง “การสร้างสรรค์สื่อดิจิทัลนาฏศิลป์ด้วยปัญญาประดิษฐ์” (Creative Digital Media for Thai Dance with Artificial Intelligence) ถือเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่ผสานศาสตร์นาฏศิลป์ดั้งเดิมเข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้อย่างเป็นระบบ โดยสามารถนำองค์ความรู้ที่เป็นอัตลักษณ์ของหลักสูตรนี้ได้ดังนี้

1. อัตลักษณ์และโครงสร้างของหลักสูตร

หลักสูตรรายวิชานี้ถูกออกแบบขึ้นเพื่อสร้างสมรรถนะการเป็น “ครูนาฏศิลป์นวัตกร” ที่มีความเชี่ยวชาญทั้งในด้านศิลปะและเทคโนโลยีดิจิทัล (**Hybrid Artist–Digital Pedagogue)** โดยมีโครงสร้างที่สมบูรณ์ประกอบด้วย 10 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่

ส่วนนำและวิสัยทัศน์ ที่มาและความสำคัญ วิสัยทัศน์ และหลักการของหลักสูตรที่มุ่งเน้นความเป็นสากล ตามเกณฑ์ **AUN-QA**

เป้าหมายการเรียนรู้ ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับรายวิชา (**CLOs)** และจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่สอดคล้องกับสมรรถนะในอนาคต

การบริหารจัดการ แนวทางการบริหารหลักสูตร คำอธิบายรายวิชา และโครงสร้างเนื้อหาที่จัดสรรเวลาเรียนอย่างเหมาะสม

แผนการนำไปใช้ ร่างประมวลรายวิชา (**Course Syllabus)** และแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริง

2. ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับรายวิชา (**CLOs)**

หัวใจสำคัญของหลักสูตรคือการกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่วัดผลได้จริงตามแนวทาง **Outcome-Based Education (OBE)** ซึ่งประกอบด้วย 5 ด้านหลัก ได้แก่

ด้านความรู้ สามารถอธิบายแนวคิด หลักการ และบทบาทของปัญญาประดิษฐ์ (**AI)** ในการสร้างสื่อนาฏศิลป์เพื่อการเรียนรู้ได้อย่างถูกต้อง

ด้านทักษะปฏิบัติ สามารถออกแบบและพัฒนาสื่อนาฏศิลป์โดยใช้เทคโนโลยี AI ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การใช้งาน

ด้านการประยุกต์ใช้ สามารถนำสื่อที่สร้างสรรค์ด้วย AI ไปบูรณาการในการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านจริยธรรมวิชาชีพ ปฏิบัติตนอย่างมีคุณธรรมและเคารพจรรยาบรรณวิชาชีพครูในการเลือกใช้เทคโนโลยี

ด้านความรับผิดชอบสังคม แสดงออกถึงความรับผิดชอบและการเคารพลิขสิทธิ์ทางปัญญาในการผลิตผลงานสร้างสรรค์

3. องค์ความรู้ใหม่และประเด็นที่น่าสนใจ

หลักสูตรนี้ได้สร้างบรรทัดฐานใหม่ในการจัดการศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมผ่านประเด็นองค์ความรู้ที่สำคัญ ดังนี้

การเปลี่ยนผ่านบทบาท หลักสูตรมุ่งเน้นให้นักศึกษาก้าวข้ามจากการเป็นเพียง “ผู้ใช้งานเทคโนโลยี” (**User)** ไปสู่การเป็น “ผู้อำนวยการผลิตสื่อดิจิทัล” (**Director/Creator)** ที่สามารถสื่อสารและควบคุม AI ให้สร้างผลงานตามสุนทรียภาพที่ต้องการ

กฎเหล็ก 70:30 มีการวางสัดส่วนความสำคัญระหว่างจารีตนาฏศิลป์ (70%) และนวัตกรรม AI **(**30%) เพื่อให้มั่นใจว่าเทคโนโลยีจะเป็นเครื่องมือเสริมพลังในการเผยแพร่ แต่จะไม่ลดทอนคุณค่าหรือบิดเบือนจารีตดั้งเดิมของไทย

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก โครงสร้างรายวิชา 15 สัปดาห์ ถูกปรับลดภาคทฤษฎีและเพิ่มกิจกรรมปฏิบัติการ (**Workshop / Laboratory)** ทุกสัปดาห์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะจากการแก้ปัญหาจริงผ่านการเขียนคำสั่ง (**Prompt Engineering)**

AI เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา องค์ความรู้ระบุว่า AI เป็นแนวทางในการลดความเหลื่อมล้ำ โดยช่วยให้ครูนาฏศิลป์ในพื้นที่ห่างไกลหรือขาดงบประมาณสามารถสร้างสื่อดนตรีและฉากการแสดงคุณภาพสูงได้ ด้วยตนเอง

จริยธรรมในโลกเสมือน มีการกำหนดให้แนบ **Ethics Statement** ในทุกชิ้นงาน เพื่อสร้างจิตสำนึกเรื่องลิขสิทธิ์และการเคารพครูต้นแบบในยุคดิจิทัล

องค์ความรู้เหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยยกระดับการผลิตสื่อในการจัดการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทย แต่ยังเป็นการเตรียมความพร้อมให้แก่บัณฑิตในการนำนาฏศิลป์ไทยไปสื่อสารในระดับสากลในฐานะ **Soft Power** ของชาติ อีกทั้งยังเป็นต้นแบบให้กับสาขาวิชาด้านศิลปวัฒนธรรมอื่น ๆ ในการปรับตัวเข้าสู่ยุคปัญญาประดิษฐ์ได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การบูรณาการในระดับนโยบายของสถาบันผลิตครูควรนำรายวิชาต้นแบบนี้ไปบรรจุเป็นวิชาบังคับหรือวิชาเลือกในหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา เพื่อสร้างมาตรฐานใหม่ของ "ครูนาฏศิลป์นวัตกร" ที่มีสมรรถนะดิจิทัลควบคู่ไปกับความเชี่ยวชาญทางสุนทรียะ

1.2 จากผลการศึกษาความต้องการจำเป็น (Needs Assessment) ที่พบว่านักศึกษามีความต้องการใช้ AI ในด้านดนตรีและเสียงสูงที่สุด (PNI modified = 0.89) ดังนั้นสถาบันควรจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนซอฟต์แวร์หรือเครื่องมือ Generative AI ด้านเสียงที่ถูกลิขสิทธิ์และมีคุณภาพสูงเพื่อลดช่องว่างทางทักษะของนักศึกษา

1.3 ควรส่งเสริมให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี (AI) และผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทยอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้แบบรวมพลัง และควบคุม "ความถูกต้องทางสุนทรียะ" และ "จารีตนาฏศิลป์" ในสื่อที่สร้างขึ้น ป้องกันการบิดเบือนทางวัฒนธรรมในระดับสถานศึกษา

1.4 ควรนำแผนการจัดการเรียนรู้และชุดสื่อต้นแบบ (Media Kit) ที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในหลักสูตรการพัฒนาครูขยายผลสู่ครูประจำการเพื่อยกระดับสมรรถนะการผลิตสื่อของครูนาฏศิลป์ในโรงเรียนที่ขาดแคลนงบประมาณหรืออุปกรณ์กราฟิกขั้นสูง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรดำเนินการวิจัยในระยะที่ 3 (R2) เพื่อทดลองใช้หลักสูตรจริงและติดตามผลสัมฤทธิ์ ของนักศึกษา โดยเปรียบเทียบสมรรถนะการผลิตสื่อและการจัดการเรียนรู้ก่อนและหลังการใช้หลักสูตร รวมถึง ติดตามผลเมื่อนักศึกษาออกไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

2.2 ควรมีการวิจัยเฉพาะทางเกี่ยวกับการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานของภาพและท่ารำที่สร้างจาก AI เพื่อสร้างแนวทางให้แก่ “ครูนาฏศิลป์นวัตกร” ในการรักษารากฐานจารีตดั้งเดิมในขณะที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่

2.3 ควรขยายขอบเขตการวิจัยเพื่อศึกษาเปรียบเทียบการบูรณาการ AI ในสาขาศิลปะการแสดงประเภทอื่น เช่น ดนตรีไทย หรือ ช่างสิบหมู่ เพื่อสังเคราะห์โมเดลการสอน AI สำหรับศาสตร์ทางวัฒนธรรมไทย ในภาพรวม

2.4 ควรศึกษาประเด็นลิขสิทธิ์ของงานศิลปะที่เกิดจาก AI (AI-Generated Art) ในบริบทของ "มรดกทางวัฒนธรรมของชาติ" เพื่อหาข้อสรุปเชิงกฎหมายและจริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับการผลิตสื่อการสอนของครูในยุคดิจิทัล

2.5 ศึกษาประสิทธิภาพของการใช้ AI ร่วมกับเทคโนโลยีอื่น ๆ เช่น Extended Reality (XR) หรือ Motion Capture เพื่อจำลองการฝึกซ้อมนาฏศิลป์ในโลกเสมือนจริง โดยใช้พื้นฐานจากหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นนี

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). **มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560).** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ชนสิทธิ์ สิทธิ์สูงเนิน. (2564). **การพัฒนาหลักสูตร**. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ทิศนา แขมมณี. (2564). **ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.** พิมพ์ครั้งที่ 24. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วรินทร สิริพงษ์ณภัทร, สรัญญา จันทร์ชูสกุล, ชนสิทธิ์ สิทธิ์สูงเนิน, และ สุวิมล สพฤกษ์ศรี. (2567). **การพัฒนา หลักสูตรเสริมตามแนวคิดหลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม เพื่อการส่งเสริมความเป็นพลเมืองตื่นรู้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย**. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 22(2), 286-301.

ASEAN University Network. (2020). **Guide to AUN-QA Assessment at Programme Level Version 4.0**. Bangkok: AUN-QA Network.

Mishra, P., & Koehler, M. J. (2006). **Technological pedagogical content knowledge: A framework for teacher knowledge.** Teachers College Record, 108(6), 1017-1054.

Saylor, J. G., Alexander, W. M., & Lewis, A. J. (1981). **Curriculum planning for better teaching and learning.** New York: Holt, Rinehart and Winston.

UNESCO. (2024). **AI and education: Guidance for policy-makers.** Paris: UNESCO.

กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้ชุมชนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเลเป็นฐาน เพื่อพัฒนาความตระหนักรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จังหวัดกำแพงเพชร

HISTORICAL LEARNING ACTIVITIES USING THE NIKHOM THUNGPHOTHALE COMMUNITY TO DEVELOP LOCAL HISTORICAL AWARENESS AMONG FIFTH-GRADE STUDENTS IN KAMPHAENG PHET PROVINCE.

กาญจนา ศรีสวัสดิ์มงคล[1], วัลลภัช สุขสวัสดิ์[2]
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
Kanjana Srisawatmongkol[1], Wanlapach Suksawas[2]
Faculty of Education, Naresuan University
Corresponding Author E-mail : kanjanas67@nu.ac.th[1], wanlapachs@nu.ac.th[2]

(Received : March 10, 2026; Edit : March 27, 2026; accepted : March 29, 2026)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้รายวิชาประวัติศาสตร์ในกลุ่มโรงเรียนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล จังหวัดกำแพงเพชร และ 2) พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบพัฒนา (Qualitative Developmental Research) โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้บนฐานชุมชน (Community-based Learning) เป็นกรอบในการออกแบบกิจกรรม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ครูผู้สอนประวัติศาสตร์ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และปราชญ์ชุมชน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตภาคสนาม การสนทนากลุ่ม และการบันทึกสะท้อนคิด วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงธีม (Thematic Analysis) และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลตามเกณฑ์ของ Lincoln & Guba ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาสำคัญในการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ (1) การครอบงำของการจัดการเรียนรู้แบบดั้งเดิมที่เน้นการบรรยายเนื้อหา (2) การขาดการเชื่อมโยงเนื้อหากับบริบทและแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น และ (3) การขาดโอกาสในการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ส่งผลให้ผู้เรียนขาดความเข้าใจเชิงลึกและความผูกพันกับประวัติศาสตร์ชุมชน 2) รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นภายใต้ชื่อ “Nikhom Historical Learning Model (NHLM)” ประกอบด้วย 5 ฐานการเรียนรู้เชิงรุก ได้แก่ (1) นักสืบประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (2) เรื่องเล่าจากหลวงตา (3) นักสำรวจสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ (4) ยุวชนคนรักษ์ถิ่น และ (5) นักเขียนบทละครประวัติศาสตร์ โดยบูรณาการแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐานสำคัญ และ 3) ผลการนำรูปแบบไปใช้พบว่า นักเรียนมีพัฒนาการความตระหนักรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นครอบคลุม 4 มิติ ได้แก่ มิติด้านการรับรู้ (Cognitive Awareness) มิติด้านความรู้สึกผูกพัน (Affective Awareness) มิติด้านอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจ (Identity Awareness) และมิติด้านการถ่ายทอด (Communicative Awareness) การวิจัยมีข้อเสนอแนะว่า รูปแบบ NHLM เป็นนวัตกรรมการศึกษาที่ช่วยเปลี่ยนผ่านผู้เรียนจากผู้รับความรู้สู่ผู้ร่วมสร้างและสืบสานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม สถานศึกษาควรส่งเสริมการใช้ปราชญ์ชาวบ้านและแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐานในการจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อสร้างความหมายและจิตสำนึกรักท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน, กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น, ความตระหนักรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

Abstract

This research aimed to: 1) investigate the problems of history instruction in the Nikhom Thung Pho Thale school group, Kamphaeng Phet Province, and 2) develop a community-based history learning model to enhance local historical awareness among Grade 5 students. The study employed a Qualitative Developmental Research design, utilizing Community-Based Learning (CBL) as the conceptual framework. Key informants, selected through purposive sampling, included history teachers, Grade 5 students, and community sages. Research instruments comprised in-depth interviews, field observations, focus group discussions, and reflective journals. Data were analyzed using thematic analysis, with trustworthiness ensured according to Lincoln & Guba's criteria of credibility, dependability, confirmability, and transferability. The findings revealed that 1) Instructional problems involved three main themes: (1) the dominance of traditional teacher-centered lecture approaches, (2) a lack of integration between content and local community contexts, and (3) a deficiency in experiential learning opportunities, leading to a lack of deep understanding and engagement with local history. 2) The developed learning model, titled the "Nikhom Historical Learning Model (NHLM)," comprises five active learning stations: (1) Local History Detectives, (2) Tales from the Abbot, (3) Sacred Site Explorers, (4) Community Preservation Youth, and (5) Historical Playwrights, integrating local community sites as core learning resources. 3)Implementation results demonstrated that students achieved comprehensive development in local historical awareness across four interconnected dimensions: cognitive, affective, identity, and communicative awareness. The research suggests that the NHLM serves as an educational innovation that effectively transforms students from passive recipients into active preservers of local history. Schools are encouraged to integrate community sages and local sites into the curriculum to foster meaningful learning and a sustainable sense of local identity.

Keywords : Community-Based Learning, Local History Learning Activities, Local Historical Awareness.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 เผชิญกับพลวัตความท้าทายที่ซับซ้อนทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม และอุบัติการณ์ของเทคโนโลยี ส่งผลให้กระบวนทัศน์การจัดการศึกษาจำเป็นต้องเร่งรัดการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะเท่าทันการเปลี่ยนแปลงระดับโลก โดยองค์การ (UNESCO, 2017) ได้ระบุว่า “การตระหนักรู้ในตนเอง” (Self-awareness) เป็นสมรรถนะแกนกลางสำคัญในการพัฒนาที่ยั่งยืน ผ่านความสามารถในการสะท้อนคิดบทบาทของตนเองและการเชื่อมโยงอัตลักษณ์ส่วนบุคคลเข้ากับบริบทสังคมที่กว้างขึ้น สอดรับกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ควบคู่กับการธำรงรักษาเอกลักษณ์ชาติ และการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs, 2030) โดยเฉพาะมิติการสร้างโอกาสทางการเรียนรู้ที่ทรงคุณภาพและเท่าเทียม ในการนี้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ โดยเฉพาะ “วิชาประวัติศาสตร์” จึงทวีบทบาทสำคัญในฐานะเครื่องมือทางปัญญาเพื่อการสืบค้นรากเหง้า การสร้างสรรค์อัตลักษณ์ และการปลูกฝังจิตสำนึกพลเมือง แต่อย่างไรก็ตาม สภาพการณ์จัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในปัจจุบันกลับเผชิญภาวะตีบตันจากการเน้นการถ่ายทอดเนื้อหาเชิงปฏิฐานนิยมที่ตัดขาดจากบริบทจริงของผู้เรียน ส่งผลให้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นซึ่งเป็นรากฐานแห่งวิถีชีวิตและความเชื่อ ถูกลดทอนความสำคัญและไม่ได้ถูกนำมาใช้เป็นฐานทรัพยากรการเรียนรู้เพื่อสร้างความหมายเชิงลึกอย่างเพียงพอ

ในบริบทของ “ชุมชนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล” จังหวัดกำแพงเพชร ถือเป็นพื้นที่ที่มีนัยสำคัญเชิงประวัติศาสตร์ในฐานะรูปธรรมของนโยบายรัฐด้านการจัดสรรที่ดินและการตั้งถิ่นฐาน สะท้อนถึงยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศเชิงโครงสร้างทั้งในมิติเศรษฐกิจและวัฒนธรรม พื้นที่แห่งนี้จึงมิได้เป็นเพียงชุมชนระดับหมู่บ้าน แต่เป็น “จารึกที่มีชีวิต” ที่ฉายภาพการผสมผสานของวิถีชีวิตและความเชื่อของผู้คนอย่างเป็นระบบ โดยมีต้นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญ เช่น วัดแปดอ้อม และศาลเจ้าพ่อปู่ดำ ซึ่งเป็นศูนย์รวมศรัทธาและร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ควรค่าแก่การจัดการเรียนรู้ อย่างไรก็ตาม จากการสืบค้นบริบทใน “กลุ่มโรงเรียนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล” กลับพบว่าการจัดการเรียนรู้ยังคงยึดติดกับตำรา ขาดการเชื่อมโยงกับนิเวศการเรียนรู้ในท้องถิ่น และขาดการจัดประสบการณ์เชิงประจักษ์จากแหล่งเรียนรู้จริง ปัญหาดังกล่าวสะท้อนถึงช่องว่างทางความรู้ที่ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นยังไม่ถูกเรียบเรียงอย่างเป็นระบบ และขาดนวัตกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม การสืบค้นและทำความเข้าใจ “สภาพปัญหาของการจัดการเรียนรู้” ในพื้นที่อย่างลึกซึ้งจึงเป็นขั้นตอนสำคัญเพื่อนำไปสู่การทลายข้อจำกัดของการเรียนรู้แบบเดิม (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1)

ในเชิงมโนทัศน์ การจัดการเรียนรู้บนฐานชุมชน (Community-based Learning: CBL) จึงเป็นนวัตกรรมเชิงกระบวนการที่มีความสอดคล้องอย่างยิ่งกับบริบทของนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล เนื่องจากสามารถเปลี่ยน "ทุนทางสังคม" ให้กลายเป็นห้องเรียนเชิงปฏิบัติการที่สอดรับกับแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) และการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) การนำทรัพยากรเหล่านี้มาเป็นฐานในการ “พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์” จึงเป็นกลยุทธ์สำคัญในการสร้างความหมายใหม่ให้กับผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งเป็นวัยที่มีพัฒนาการทางสติปัญญาพร้อมต่อการสืบเสาะเหตุผลเชิงประวัติศาสตร์ (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2) ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมุ่งพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้ชุมชนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเลเป็นฐาน เพื่อยกระดับความตระหนักรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในรากเหง้า และสามารถสื่อสารอดีตสู่ปัจจุบันได้อย่างมีความหมาย อันจะนำไปสู่การบ่มเพาะพลเมืองที่มีคุณภาพผู้เห็นคุณค่าของท้องถิ่นอย่างยั่งยืนในบริบทสังคมไทยสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของการจัดการเรียนการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์ในกลุ่มโรงเรียนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล ตำบลนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล จังหวัดกำแพงเพชร

2.เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้ชุมชนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเลเป็นฐาน
เพื่อพัฒนาความตระหนักรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จังหวัดกำแพงเพชร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบพัฒนา (Qualitative Developmental Research) โดยใช้แนวคิดการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้บนฐานชุมชน (Community-based Learning Design) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้มีประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์ในโรงเรียน จำนวน 4 คน

กลุ่มที่ 2 นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนนิคมสร้างตนเอง 3 (แปดอ้อม) จังหวัดกำแพงเพชร ปีการศึกษา 2568 จำนวน 8 คน (กลุ่มเป้าหมายหลัก)

กลุ่มที่ 3 ผู้ให้ความรู้หรือปราชญ์ชุมชน/ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบพัฒนา (Qualitative Developmental Research) โดยใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้บนฐานชุมชน (Community-based Learning: CBL) เป็นกรอบในการออกแบบกิจกรรม และใช้แนวทางการวิจัยเชิงออกแบบ (Design-Based Research: DBR) เป็นกรอบในการดำเนินการวิจัย เพื่อพัฒนา ทดลองใช้ และปรับปรุงรูปแบบการเรียนรู้ในบริบทจริงอย่างเป็นระบบ โดยแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 4 ระยะหลัก ได้แก่

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์ปัญหาและบริบท

1) ศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์ในกลุ่มโรงเรียนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้มีประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์ จำนวน 4 คน ประกอบด้วย ครูผู้สอนจากโรงเรียนนิคมสร้างตนเอง 1 (ทุ่งโพธิ์ทะเล) โรงเรียนนิคมสร้างตนเอง 2 (บ่อทอง) โรงเรียนนิคมสร้างตนเอง 4 (บ้านใหม่ศรีอุบล) และโรงเรียนนิคมสร้างตนเอง 5 (สระเตย) โรงเรียนละ 1 คน และกลุ่มที่ 2 นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนนิคมสร้างตนเอง 3 (แปดอ้อม) จังหวัดกำแพงเพชร ปีการศึกษา 2568 จำนวน 8 คน โดยมีขอบเขตของเนื้อหาแบ่งออกเป็น 6 ประเด็นประกอบด้วย ด้านผู้สอน, ด้านผู้เรียน, ด้านเนื้อหาที่สอน, ด้านสื่อนวัตกรรม/แหล่งเรียนรู้, ด้านการจัดการเรียนรู้, ด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ใช้เครื่องมือวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาและบริบท

2) ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกของกลุ่มครูและนักเรียน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงธีม (Thematic Analysis) ตามแนวทางของ Braun และ Clarke (2006) เพื่อสังเคราะห์ประเด็นสำคัญที่สะท้อนสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในบริบทของกลุ่มโรงเรียนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเลอย่างเป็นระบบ

ระยะที่ 2 การออกแบบและพัฒนา

ผู้วิจัยดำเนินการออกแบบและพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้ชุมชนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเลเป็นฐาน โดยอาศัยผลการวิเคราะห์ปัญหาและบริบทจากระยะที่ 1 เป็นพื้นฐานในการออกแบบกิจกรรมและเครื่องมือวิจัยให้สอดคล้องกับบริบทจริงของผู้เรียนและชุมชน ดังนี้

1) ศึกษาบริบทของชุมชนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล

ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชน แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นฐานในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มที่ 3 ผู้ให้ความรู้หรือปราชญ์ชุมชน/ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน โดยใช้เครื่องมือ ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชน ความเชื่อ วัฒนธรรม และแหล่งเรียนรู้สำคัญ เช่น วัดแปดอ้อม และศาลเจ้าพ่อปู่ดำ ซึ่งสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนในพื้นที่

2) ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ฐาน

ผู้วิจัยออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ภายใต้รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยกำหนดกระบวนการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม 5 ฐาน ได้แก่ ฐานที่ 1 กิจกรรม: นักสืบประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ฐานที่ 2 กิจกรรม: เรื่องเล่าจากหลวงตาเจ้าอาวาส ฐานที่ 3 กิจกรรม: นักสำรวจสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ฐานที่ 4 กิจกรรม: ยุวชนคนรักษ์ถิ่น และฐานที่ 5 กิจกรรม: นักเขียนบทละครประวัติศาสตร์ โดยกิจกรรมทั้ง 5 ฐานได้รับการออกแบบให้สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้บนฐานชุมชน (Community-based Learning: CBL) เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง (Experiential Learning) ผ่านการลงพื้นที่และปฏิบัติจริง และการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับแนวคิดการแสดงบทบาทสมมติ (Role-Playing)

3) พัฒนาเครื่องมือวิจัยและสื่อการเรียนรู้

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมุ่งเน้นการเก็บข้อมูลเชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการวิจัยที่มีความหลากหลาย และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Creswell, 2013) เช่น การสังเกต (Observation), การสนทนากลุ่ม (Focus group), บันทึกภาคสนาม (Field note) และการสะท้อนคิด (Reflection journal) ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาเครื่องมือวิจัยตามขั้นตอนวิธีการดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการสร้างคำถาม เครื่องมือ และกิจกรรม

2. ออกแบบเครื่องมือแต่ละประเภท ให้ครอบคลุมเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยเลือกใช้เครื่องมือที่เหมาะสมกับลักษณะข้อมูล ได้แก่ แนวคำถามการสนทนากลุ่มย่อย แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบการสะท้อนคิด (Reflection journal) และชุดกิจกรรมการเรียนรู้

3. ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยนำเครื่องมือทั้งหมดเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ตรวจพิจารณาให้ความเห็นและเสนอแนะเพื่อแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสม โดยอ่าน ตรวจสอบ และให้ข้อเสนอแนะด้านความเหมาะสมของคำถามและความเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์การวิจัย

4. ปรับปรุงเครื่องมือ ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิให้มีความชัดเจน สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย และสามารถใช้ได้จริงในภาคสนาม

ระยะที่ 3 การนำไปใช้

ในระยะนี้ผู้วิจัยดำเนินการนำรูปแบบการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้ชุมชนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเลเป็นฐานที่พัฒนาขึ้นในระยะที่ 2 ไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายในบริบทจริง เพื่อศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับการสะท้อนผลและปรับปรุงรูปแบบในระยะถัดไปตามแนวทางของการวิจัยเชิงออกแบบ (Design-Based Research: DBR) ที่ประกอบด้วย 1.การเตรียมความพร้อมและการประสานงาน 2.การทดลองใช้กิจกรรมการเรียนรู้ในบริบทจริง ที่เน้นการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและแหล่งเรียนรู้จริงในชุมชน 3.การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลระหว่างการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เช่น การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) เป็นการสนธนากลุ่มย่อยกับ การวิเคราะห์ชิ้นงาน (Artifact analysis) ในกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เรื่อง ประวัติศาสตร์ชุมชนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล เพื่อสะท้อนความตระหนักรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในเรื่องประวัติศาสตร์ชุมชนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล ครอบคลุม 4 มิติคือ 1.การรับรู้ (Cognitive awareness) 2.ความรู้สึกผูกพัน (Affective awareness) 3. อัตลักษณ์/ความภาคภูมิใจ (Identity awareness) และ4.การถ่ายทอด (Communicative awareness) ซึ่งในระหว่างการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ มีการวัดและประเมินผลควบคู่ไปกับการทำกิจกรรม โดยอ้างอิงแนวคิดการประเมินของ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2560) ได้แก่ การประเมินขณะเรียนรู้ (Assessment as Learning) และการประเมินผลการเรียนรู้ (Assessment of Learning) ผ่านการใช้เครื่องมือที่หลากหลาย และเก็บข้อมูลนักเรียนขณะทำกิจกรรม, การตรวจใบงาน/ผลงานนักเรียน เช่น ในใบงานนักสืบประวัติศาสตร์ท้องถิ่น , ผลการแสดงบทบาทสมมติ, ผลงานการนำเสนอของนักเรียน นอกนี้ผู้วิจัยใช้เทคนิคการให้ผลสะท้อนคิด เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความหมาย หลังจากการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้

ระยะที่ 4 การสะท้อนผลและปรับปรุง

ในระยะนี้ ผู้วิจัยดำเนินการสะท้อนผลและปรับปรุงรูปแบบการเรียนรู้จากข้อมูลที่ได้ จากระยะที่ 3 เพื่อพัฒนาให้รูปแบบมีความสมบูรณ์และเหมาะสมกับบริบทมากยิ่งขึ้น โดยมีขั้นตอนคือ 1) วิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงธีม (Thematic Analysis) ตามแนวทางของ Braun และ Clarke (2006) เพื่อสังเคราะห์ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียนรู้และพัฒนาการของผู้เรียน 2) สะท้อนผลร่วมกับผู้เกี่ยวข้อง (Reflection) 3) ปรับปรุงกิจกรรม 4) สังเคราะห์เป็นรูปแบบการเรียนรู้ (Model Development) สังเคราะห์ ผลการวิจัยทั้งหมดเพื่อพัฒนาเป็นรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้ชุมชนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเลเป็นฐานที่มีความสมบูรณ์ ซึ่งสามารถอธิบายองค์ประกอบ กระบวนการ และผลลัพธ์ของการเรียนรู้ได้อย่างเป็นระบบ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงธีม (Thematic Analysis) ตามแนวทางของ Braun และ Clarke (2006) ซึ่งเป็นกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อค้นหารูปแบบความหมายร่วมจากข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การสนทนากลุ่ม การสะท้อนคิด บันทึกภาคสนาม และชิ้นงานของผู้เรียน โดยมุ่งอธิบายพัฒนาการของผู้เรียนตามกรอบความตระหนักรู้ทางประวัติศาสตร์ 4 มิติ ได้แก่ การรับรู้ ความรู้สึกผูกพัน อัตลักษณ์/ความภาคภูมิใจ และการถ่ายทอด การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการ 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1. Familiarization: การทำความคุ้นเคยกับข้อมูล 2. Coding: การสร้างรหัสข้อมูล 3. Theme Construction: การสร้างธีม 4. Review: การตรวจสอบความสอดคล้องของธีม 5. Define: การกำหนดความหมายของธีม 6. Report: การรายงานผลพร้อมหลักฐาน

ตรวจสอบข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลตามเกณฑ์ของ Lincoln and Guba (1985) ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1. Credibility (ความน่าเชื่อถือของข้อมูล) โดยใช้การตรวจสอบข้อมูลจากหลายแหล่ง (Triangulation) 2. Dependability (ความสอดคล้องของกระบวนการวิจัย) โดยใช้การตรวจสอบย้อนกลับของกระบวนการ (Audit Trail) 3. Confirmability (ความเป็นกลางของข้อมูล) โดยใช้การสะท้อนตนเองของผู้วิจัย (Reflexivity) และ4. Transferability (การถ่ายโอนผลการวิจัย) โดยใช้การพรรณนาบริบทอย่างละเอียด (Thick Description) (Lincoln & Guba, 1985)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้แบ่งผลการวิจัยออกเป็น 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพปัญหาและบริบท

จากการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์ในกลุ่มโรงเรียนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล จังหวัดกำแพงเพชร โดยมีขอบเขตของเนื้อหาแบ่งออกเป็น 6 ประเด็น ได้แก่ ด้านผู้สอน ด้านผู้เรียน ด้านเนื้อหาที่สอน ด้านสื่อนวัตกรรม/แหล่งเรียนรู้ ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ พบว่า ในด้านผู้สอนยังคงเน้นการจัดการเรียนรู้แบบบรรยายและยึดตำราเป็นหลัก อันเป็นผลมาจากข้อจำกัดด้านเวลา ภาระงาน และความไม่ต่อเนื่องของครูผู้สอน ส่งผลให้การเรียนรู้ขาดความหลากหลายและไม่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียน ขณะที่ด้านผู้เรียนพบว่ายังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และมีทัศนคติเชิงลบต่อรายวิชา เนื่องจากการเรียนรู้เน้นการท่องจำและไม่เชื่อมโยงกับบริบทชีวิตจริง อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนมีแนวโน้มสนใจมากขึ้นเมื่อได้เรียนรู้ผ่านสื่อหรือประสบการณ์ที่ใกล้ตัว ในด้านเนื้อหาพบว่ามีลักษณะเป็นนามธรรมและไม่เชื่อมโยงกับบริบทท้องถิ่น ทำให้ผู้เรียนเรียนเพื่อการสอบมากกว่าการทำความเข้าใจ ขณะที่ด้านสื่อนวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้ยังคงพึ่งพาหนังสือเรียนและสื่อสำเร็จรูปเป็นหลัก โดยขาดการพัฒนาสื่อที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยตรง และยังไม่ได้ใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนอย่างเต็มศักยภาพ นอกจากนี้ ด้านการจัดการเรียนรู้พบว่าครูยังใช้รูปแบบการสอนแบบเดิม ขาดกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ขณะที่แนวทางที่เหมาะสมควรมุ่งสู่การจัดการเรียนรู้เชิงรุกและการใช้ชุมชนเป็นฐาน สอดคล้องกับบริบทในด้านสภาพแวดล้อมที่พบว่าชุมชนมีศักยภาพเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ แต่ยังมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร เวลา และการเข้าถึง ส่งผลให้ไม่สามารถนำมาใช้ได้อย่างเต็มที่ แม้บริบทของชุมชนจะมีทุนทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่หลากหลายและพร้อมเป็นแหล่งเรียนรู้ แต่กลับยังไม่ได้รับการบูรณาการเข้าสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธี Thematic Analysis พบว่า ปัญหาดังกล่าวสามารถสังเคราะห์เป็นประเด็นหลัก (Themes) ได้ 3 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปสภาพปัญหาและบริบท (Thematic Findings)

Theme	Description (คำอธิบายเชิงวิเคราะห์)	Supporting Quotes (คำกล่าวสนับสนุน)	Implication (นัยสำคัญเชิงการพัฒนา)
Theme 1: Traditional Pedagogy Dominance (การครอบงำของการสอนแบบดั้งเดิม)	การจัดการเรียนรู้ยังเน้นการบรรยายและยึดตำราเรียนเป็นหลัก ครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ขณะที่ผู้เรียนเป็นผู้รับสาร ส่งผลให้การเรียนรู้เน้นการท่องจำมากกว่าการคิดวิเคราะห์ ข้อจำกัดด้านเวลา ภาระงาน และระบบการวัดผลเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ครูเลือกใช้วิธีการสอนดังกล่าว	“การสอนประวัติศาสตร์มักมีลักษณะที่เน้นการเรียนรู้แบบท่องจำ และยึดติดกับตำราเรียนเป็นหลัก” “จะสอนตามหนังสือเรียนเพื่อให้ทันต่อการสอบ” “ครูพูดบรรยายอย่างเดียวทำให้เบื่อบ้าง”	ควรปรับรูปแบบการสอนจาก Passive Learning ไปสู่ Active Learning ร่วมกับแนวคิดการแสดงบทบาทสมมติ (Role-Playing) โดยเน้นบทบาทครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก (facilitator) และส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน
Theme 2: Disconnection from Local Context (การขาดการเชื่อมโยงกับบริบทท้องถิ่น)	เนื้อหาการเรียนรู้ไม่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แม้ชุมชนจะมีแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ แต่ยังไม่ได้ถูกนำมาใช้ในกระบวนการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนไม่เข้าใจรากเหง้าของตนเองและไม่เห็นคุณค่าของชุมชน	“หนูไม่รู้ประวัติความเป็นมาของชุมชน” “ผู้เรียนยังขาดความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนเอง” “อยากให้ได้เรียนรู้เรื่องใกล้ตัว เช่น ประวัติหมู่บ้านเรา”	ควรบูรณาการแนวคิด Community-based Learning (CBL) โดยนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อเชื่อมโยงเนื้อหากับชีวิตจริงของผู้เรียน
Theme 3: Lack of Experiential	การเรียนรู้ส่วนใหญ่เกิดในห้องเรียน ขาดการลงมือปฏิบัติและการเรียนรู้จาก	“อยากให้มีค่ายประวัติศาสตร์ไปเรียนรู้นอกห้องเรียน”	ควรส่งเสริม Experiential Learning

Learning (การขาดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง)	สถานการณ์จริง ส่งผลให้ผู้เรียนไม่เข้าใจเชิงลึก และไม่เกิดความผูกพันกับเนื้อหา แม้ครูและผู้เรียนจะเห็นความสำคัญของการเรียนรู้จากประสบการณ์ แต่ยังมีข้อจำกัดด้านเวลาและทรัพยากร	“ถ้าได้ไปดูของจริงจะเข้าใจมากขึ้น” “อยากให้มีคนในชุมชนมาเล่าเรื่องให้ฟัง”	ของ David A. Kolb (1987). โดยออกแบบกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนลงพื้นที่ เรียนรู้จากชุมชน และมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น

ตอนที่ 2 รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนา สู่การยกระดับเป็น “MODEL”

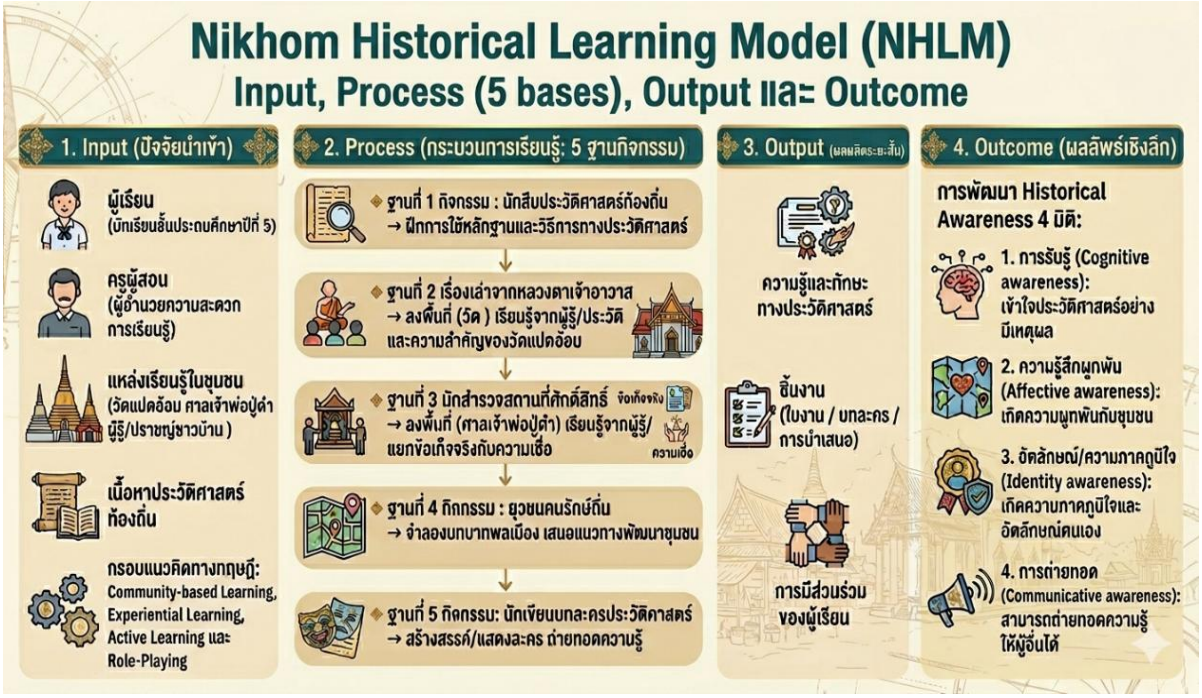
จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตอนที่ 1 ซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์ในกลุ่มโรงเรียนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงธีม (Thematic Analysis) พบประเด็นปัญหาที่สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดเชิงระบบของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในพื้นที่ ซึ่งยังไม่สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเชิงลึก ความผูกพันกับชุมชน และความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการออกแบบและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้ชุมชนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเลเป็นฐาน โดยกิจกรรมที่พัฒนาภายใต้โครงสร้างกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ มาตรฐาน ส 4.1 ดังนี้

ตารางที่ 2 ออกแบบการสอนกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
(ภายใต้ ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเรื่อง ประวัติศาสตร์ชุมชนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล)

มิติของความตระหนักรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	ฐานกิจกรรม	จำนวนชั่วโมง	กระบวนการ / วิธีการสอน	แหล่งเรียนรู้ / สื่อ / ทรัพยากร
มิติที่ 1 : การรับรู้ (Cognitive awareness) ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมา เหตุการณ์สำคัญ โดยอาศัยหลักฐานทางประวัติศาสตร์และกระบวนการสืบค้นอย่างเป็นระบบ ผู้เรียนสามารถตอบคำถาม วิเคราะห์ข้อมูล แยกแยะข้อมูล และอธิบายเรื่องราวในอดีตของท้องถิ่นได้อย่างมีเหตุผล	ฐานที่ 1 : นักสืบประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	1 ชม.	- จัดการเรียนรู้แบบ Active Learning	- ใบความรู้เรื่องหลักฐานทางประวัติศาสตร์ - ใบความรู้เรื่อง ประวัติชุมชนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล (ฉบับย่อ) - สื่อการสอน “ประวัติชุมชนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล” - ใบงาน “บันทึกนักสืบ”
มิติที่ 2 : ความรู้สึกผูกพัน (Affective awareness) เป็นความเข้าใจเชิงลึกควบคู่กับความรู้สึก โดยเกิดจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนอย่างแท้จริง ก่อให้เกิดความซาบซึ้ง เห็นคุณค่า และความผูกพันต่อชุมชนของตนเอง รวมถึงความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ ความเป็นมา และสถานที่สำคัญของชุมชน	ฐานที่ 2 : เรื่องเล่าจากหลวงตาเจ้าอาวาส	1 ชม.	- จัดการเรียนรู้แบบ Active Learning	- วัดแปดอ้อม - หลวงตาเจ้าอาวาส (วิทยากรท้องถิ่น) - แบบบันทึกสิ่งที่ได้เรียนรู้
	ฐานที่ 3 : นักสำรวจสถานที่ศักดิ์สิทธิ์	1 ชม.	- จัดการเรียนรู้แบบ Active Learning	- ศาลเจ้าพ่อปู่ดำ - วิทยากรท้องถิ่น - การ์ดภารกิจสำรวจ - ใบความรู้
มิติที่ 3 : อัตลักษณ์/ความภาคภูมิใจ (Identity awareness) การมองเห็นตนเองในฐานะสมาชิกของชุมชน เกิดความภาคภูมิใจ ความเป็นเจ้าของ และจิตสำนึกรักษ์ถิ่น	ฐานที่ 4 : ยุวชนคนรักษ์ถิ่น	1 ชม.	- ใช้เทคนิค “การแสดงบทบาทสมมติ (Role Playing)”	- แบบบันทึกสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรม : ยุวชนคนรักษ์ถิ่น

มิติที่ 4 : การถ่ายทอด (Communicative awareness) ความสามารถในการสื่อสารและเผยแพร่เรื่องราวประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างมีความหมาย สะท้อนความเข้าใจและคุณค่าที่ได้รับ (การเปลี่ยนผ่านจาก “ผู้เรียนรู้” ไปสู่ “ผู้สืบสานและเผยแพร่” ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น)	ฐานที่ 5 : นักเขียนบทละครประวัติศาสตร์	1 ชม.	- ใช้เทคนิค “การแสดงบทบาทสมมติ (Role Playing)”	- Card สถานการณ์บทละคร - AI ChatGPT - เครื่องแต่งกายและอุปกรณ์ประกอบฉาก - ชุดกิจกรรมการเรียนรู้

อย่างไรก็ตามเพื่อให้รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้มีความชัดเจน เป็นระบบและสามารถอธิบายกลไกของการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างครบถ้วน ผู้วิจัยจึงได้ยกระดับจาก “ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ฐานกิจกรรม” ไปสู่ “รูปแบบการเรียนรู้ (Model)” ภายใต้ชื่อ Nikhom Historical Learning Model (NHLM) ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ส่วน ได้แก่ Input, Process (5 bases), Output และ Outcome ดังนี้

ภาพที่ 1 Nikhom Historical Learning Model (NHLM)

ตอนที่ 3 ผลลัพธ์ของผู้เรียน (Evidence-Based Findings)

ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้ชุมชนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเลเป็นฐาน ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาความตระหนักรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างครอบคลุมและต่อเนื่องใน 4 มิติ ได้แก่ การรับรู้ (Cognitive awareness) ความรู้สึกผูกพัน (Affective awareness) อัตลักษณ์/ความภาคภูมิใจ (Identity awareness) และการถ่ายทอด (Communicative awareness) โดยทั้ง 4 มิติพัฒนาเชื่อมโยงกันอย่างเป็นลำดับขั้น ไม่ได้เกิดขึ้นแยกส่วนจากกัน เพื่อยืนยันผลการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำเสนอหลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence) จากข้อมูลภาคสนาม ซึ่งประกอบด้วย 3 ประเภท ได้แก่ (1) คำพูดของนักเรียน

(Student Quotes) (2) ข้อความจากแบบสะท้อนคิด (Reflection Excerpts) และ (3) พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง (Behavioral Change) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ในมิติการรับรู้ (Cognitive awareness) พบว่า ผู้เรียนสามารถอธิบายความเป็นมาและเหตุการณ์สำคัญของชุมชนได้อย่างมีเหตุผล สามารถจำแนกประเภทและวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งเรียบเรียงพัฒนาการของชุมชนตั้งแต่การบุกเบิกพื้นที่ การก่อตั้งหมู่บ้าน การสร้างวัดและโรงเรียน จนถึงปัจจุบันได้อย่างเป็นระบบ ความเข้าใจดังกล่าวเกิดจากการที่ผู้เรียนได้ลงมือสืบค้น วิเคราะห์ และเชื่อมโยงข้อมูลด้วยตนเองผ่านทั้งสื่อในชั้นเรียนและการลงพื้นที่จริง ซึ่งสะท้อนผ่านคำพูดของผู้เรียนว่า “ตอนนี้ผมรู้แล้วว่าชุมชนเรามีการเริ่มต้นยังไง มีวัด มีโรงเรียนได้ยังไง” (Student Quotes: Cognitive Awareness) สอดคล้องกับข้อมูลจากแบบสะท้อนคิดที่ระบุว่า“ตอนแรกหนูไม่รู้ว่าประวัติศาสตร์สำคัญยังไง แต่พอได้ไปดูสถานที่จริง หนูเข้าใจมากขึ้น” (Reflection Excerpts: Cognitive + Experiential Learning) นอกจากนี้ ยังพบพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง เช่น ผู้เรียนสามารถอธิบายลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ และใช้เหตุผลประกอบการอธิบายได้อย่างชัดเจน (Behavioral Change: Cognitive Development)

ในมิติความรู้สึกผูกพัน (Affective awareness) พบว่า ผู้เรียนเกิดความซาบซึ้ง เห็นคุณค่า และมีความผูกพันกับชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะจากการลงพื้นที่วัดแปดอ้อมและศาลเจ้าพ่อปู่ดำ การได้รับฟังเรื่องเล่าจากหลวงตาเจ้าอาวาส และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา ประสบการณ์ตรงดังกล่าวทำให้ผู้เรียนเชื่อมโยงอดีตกับชีวิตของตนเองได้อย่างมีความหมาย สะท้อนผ่านคำพูดของผู้เรียนว่า “หนูรู้สึกภูมิใจที่หมู่บ้านเรามีประวัติยาวนาน”(Student Quotes: Affective + Identity) และจากแบบสะท้อนคิดที่ระบุว่า “หนูรู้สึกว่าตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนมากขึ้น” (Reflection Excerpts: Affective Awareness) รวมทั้งพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง เช่น ผู้เรียนแสดงความสนใจในเรื่องราวของชุมชน และมีทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น (Behavioral Change: Affective Development)

ในมิติอัตลักษณ์/ความภาคภูมิใจ (Identity awareness) พบว่า ผู้เรียนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและมองเห็นตนเองในฐานะสมาชิกของชุมชนที่มีคุณค่า โดยเฉพาะจากกิจกรรมยุวชนคนรักษ์ถิ่น ที่ผู้เรียนได้ร่วมกันออกแบบโครงการพัฒนาชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการตระหนักในบทบาทของตนเองในการสืบสานและอนุรักษ์ชุมชน สอดคล้องกับคำพูดของผู้เรียนว่า “หนูอยากช่วยพัฒนาชุมชนของเราให้ดีขึ้น”(Student Quotes: Identity Awareness) และจากแบบสะท้อนคิดที่ระบุว่า “หนูรู้สึกว่าชุมชนนี้เป็นของเรา เราต้องช่วยกันดูแล”(Reflection Excerpts: Place-based Identity) รวมทั้งพฤติกรรมที่ปรากฏ เช่น ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางพัฒนาชุมชน และแสดงความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของตน (Behavioral Change: Identity Development)

ในมิติการถ่ายทอด (Communicative awareness) พบว่า ผู้เรียนสามารถสังเคราะห์ความรู้จากทุกกิจกรรมมาเรียบเรียงเป็นบทละครประวัติศาสตร์ และนำเสนอเรื่องราวของชุมชนต่อผู้อื่นได้อย่างมั่นใจ สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้ไปสู่ผู้ถ่ายทอดความรู้ สอดคล้องกับคำพูดของผู้เรียนว่า “ผมอยากไปเล่าให้คนอื่นฟังว่าแถวบ้านเรามีเรื่องแบบนี้” (Student Quotes: Communicative Awareness) รวมทั้งข้อมูลจากแบบสะท้อนคิดที่ระบุว่า “หนูอยากให้คนอื่นรู้เรื่องประวัติชุมชนของเราด้วย” (Reflection Excerpts: Communicative Awareness)
และพฤติกรรมที่ปรากฏ ได้แก่ ผู้เรียนสามารถแสดงบทละครประวัติศาสตร์ นำเสนอหน้าชั้นเรียน และเผยแพร่ความรู้หน้าเสาธงได้อย่างมั่นใจ (Behavioral Change: Communication Skill)

การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ในครั้งนี้ได้พัฒนาความตระหนักรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของผู้เรียนครบทั้ง 4 มิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก อัตลักษณ์ และการปฏิบัติ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนได้เติบโตขึ้นอย่างแท้จริง จากเดิมที่เรียนรู้เพียงเนื้อหาและข้อเท็จจริง สู่การมีจิตสำนึกที่เข้าใจประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง ที่สำคัญผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงอดีตปัจจุบัน และอนาคตเข้าด้วยกันได้ เข้าใจว่าประวัติศาสตร์มีทั้งความต่อเนื่องและการเปลี่ยนแปลง ไม่ใช่เพียงการท่องจำเหตุการณ์ที่ผ่านมา และที่สำคัญยิ่งกว่านั้นคือการที่ผู้เรียนได้ค้นพบตัวตนของตนเองในฐานะเป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของชุมชน และผู้สืบสานเรื่องราวของชุมชน พร้อมที่จะรักษาและถ่ายทอดมรดกทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นต่อไปในอนาคต

อภิปรายผลการวิจัย

จากการดำเนินงานวิจัยเรื่องกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้ชุมชนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเลเป็นฐาน ผู้วิจัยได้บูรณาการกระบวนการศึกษาสภาพปัญหาและบริบทเชิงพื้นที่เข้ากับการออกแบบการเรียนรู้ภายใต้ชุดกิจกรรม “ประวัติศาสตร์ชุมชนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล” ผ่านแนวคิดการออกแบบการเรียนรู้บนฐานชุมชน (Community-based Learning Design) จำนวน 5 ฐานกิจกรรม ซึ่งถือเป็นการรื้อถอนโครงสร้างการเรียนรู้แบบดั้งเดิมที่เน้นการถ่ายทอดเนื้อหาเชิงปฏิฐานนิยม (Teacher-centered/Textbook-oriented) ไปสู่การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมาย (Meaningful Learning) และมีรากฐานเชื่อมโยงกับนิเวศวัฒนธรรม

ของผู้เรียนอย่างแท้จริง ปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนที่เกิดขึ้น สะท้อนให้เห็นถึงพลวัตของการจัดการศึกษาโดยใช้พื้นที่เป็นฐาน (Place-based Education) ซึ่งพื้นที่นิคมทุ่งโพธิ์ทะเลไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเพียงสถานที่จัดกิจกรรม แต่ทำหน้าที่เป็น "ฐานทรัพยากรทางปัญญา" และฐานของประสบการณ์เรียนรู้ที่หลอมรวมเนื้อหาทางวิชาการเข้ากับวิถีชีวิตจริง สอดคล้องกับข้อเสนอของ Melaville (2006) ที่ระบุว่าการเชื่อมโยงสถาบันการศึกษากับชุมชนอย่างเป็นระบบคือกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความหมายของการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพพลเมืองอย่างยั่งยืน ในทำนองเดียวกับที่ วิภาดา พินลา และวิภาพรรณ พินลา (2566) ชี้ให้เห็นว่าการมีชุมชนเป็นศูนย์กลางช่วยเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนได้ปฏิสัมพันธ์กับแหล่งเรียนรู้และปราชญ์ท้องถิ่นผ่านประสบการณ์ตรงและการมีส่วนร่วมเชิงรุก

กระบวนการดังกล่าวสามารถอธิบายได้ด้วย ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) ของ Kolb (1987) โดยผู้วิจัยได้นำประสบการณ์เดิมของผู้เรียนมาเป็นวัตถุดิบในการสร้างความรู้ใหม่ผ่านวงจรการลงมือปฏิบัติ การสะท้อนคิด (Reflection) และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งเอื้อให้ผู้เรียนเกิดการตกผลึกทางความคิดและอารมณ์ความรู้สึก จนนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ที่มีความหมายจำเพาะตน (Subjective Meaning) ที่สำคัญ ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นถึงการอุบัติขึ้นของ “ความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์” (Historical Continuity) ซึ่งผู้เรียนสามารถก้าวข้ามการมองอดีตในฐานะเหตุการณ์ที่สิ้นสุดลง ไปสู่การมองเห็นความเชื่อมโยงเชิงพลวัตระหว่างอดีต (การบุกเบิกนิคม) กับปัจจุบัน (สภาพชีวิตปัจจุบัน) การเรียนรู้ผ่านสถานที่ศักดิ์สิทธิ์อย่างวัดแปดอ้อมและศาลเจ้าพ่อปู่ดำ จึงเปลี่ยนสถานะจาก "ร่องรอยของอดีต" (Traces of the past) ไปสู่ "พื้นที่แห่งความหมายปัจจุบัน" ที่ส่งผลต่อวิถีความเชื่อและความสัมพันธ์ สอดรับกับแนวคิด ความสำนึกทางประวัติศาสตร์ (Historical Consciousness) ที่มุ่งประสานอดีต ปัจจุบัน และอนาคตเข้าด้วยกันอย่างมีบูรณาการ

ในมิติของระเบียบวิธีจัดการเรียนรู้ งานวิจัยนี้สะท้อนหลักการ Active Learning ตามแนวคิดของ Bonwell และ Eison (1991) และ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562) ที่เน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทนำ (Agency) ในการวิเคราะห์สังเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยมีครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) นอกจากนี้ การบูรณาการ การแสดงบทบาทสมมติ (Role-Playing) ตามแนวคิดของ ทิศนา แขมมณี (2519) ยังทำหน้าที่เป็นกลไกสะพานเชื่อมระหว่างความเข้าใจเชิงเหตุผลและมิติทางความรู้สึก (Affective domain) ทำให้ประวัติศาสตร์ชุมชนกลายเป็นเรื่องที่ "สัมผัสได้"

ความโดดเด่นที่สำคัญของงานวิจัยชิ้นนี้คือการขับเคลื่อนมิติ ความยั่งยืนทางวัฒนธรรม (Cultural Sustainability) ตามกรอบของ UNESCO (2017) ซึ่งการเรียนรู้ไม่ได้หยุดเพียงการจดจำข้อมูล แต่เป็นกระบวนการสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมและการรักษาความทรงจำร่วม (Collective Memory) เพื่อสร้างความต่อเนื่องทางสังคม การที่ผู้เรียนสามารถถ่ายทอดเรื่องราวท้องถิ่นได้นั้นสะท้อนถึงการบรรลุสมรรถนะการตระหนักรู้ในตนเอง (Self-awareness) และการก่อรูปอัตลักษณ์ความเป็นพลเมือง (Civic Identity Formation) ในระดับท้องถิ่นที่เข้มแข็ง

ในท้ายที่สุด ผลการวิจัยยังสอดรับกับแนวทางการศึกษาพลเมืองโลก (Global Citizenship Education: GCED) ของ UNESCO (2015) และแนวคิดของ James A. Banks (2008) ใน 3 มิติหลัก ได้แก่ มิติด้านความรู้ มิติด้านคุณค่า และมิติด้านพฤติกรรม โดยเฉพาะการพัฒนา จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ (Historical Consciousness) ในระดับที่ลึกซึ้งตามแนวคิดของ Jörn Rüsen (2004) และ Peter Seixas และ Tom Morton (2013) ที่มองเห็นตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกระแสธารประวัติศาสตร์ งานวิจัยนี้จึงมิได้เป็นเพียงการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ในระดับท้องถิ่น แต่เป็นการยกระดับคุณภาพการศึกษาสังคมศึกษาในระดับสากล ที่มุ่งพัฒนาพลเมืองให้มีความรอบรู้ ยึดมั่นในคุณค่า และมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ต่อสังคมโลกท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การประยุกต์ใช้เชิงบริบทและนวัตกรรมช่วยครู (Contextual Adaptation & Scaffolding) สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดควรนำรูปแบบกิจกรรม NHLM ไปประยุกต์ใช้ในฐานะนวัตกรรมต้นแบบ(Prototype) โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็กที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร โดยใช้โครงสร้างฐานกิจกรรมที่ชัดเจนเป็น นั่งร้านทางปัญญา (Instructional Scaffolding) เพื่อลดภาระการออกแบบการสอนของครู ในขณะเดียวกันต้องยืดหยุ่นพอที่จะปรับหน่วยการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับนิเวศวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น เพื่อเปลี่ยนห้องเรียนประวัติศาสตร์จากเชิงเทคนิคไปสู่เชิงประสบการณ์

1.2 การยกระดับบทบาทครูสู่ผู้อำนวยความสะดวกเชิงวิพากษ์ (From Instructor to Critical Facilitator) ครูผู้สอนต้องปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางวิชาชีพจาก "ผู้ส่งผ่านความรู้" (Knowledge Transmitter) ไปสู่ ผู้ออกแบบประสบการณ์และผู้อำนวยความสะดวกเชิงวิพากษ์ (Critical Facilitator) โดยเน้นการสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางความคิดที่เอื้อให้ผู้เรียนสืบเสาะ (Inquiry) วิเคราะห์หลักฐานชั้นต้น และสะท้อนคิด (Reflection) เพื่อเชื่อมโยงมิติทางประวัติศาสตร์เข้ากับวิถีชีวิตปัจจุบัน มากกว่าการมุ่งเน้นความถูกต้องของข้อมูลตามตำราเพียงอย่างเดียว

1.3 การสร้างภาคีเครือข่ายนิเวศการเรียนรู้ (Building Learning Ecosystem Networks) ควรจัดตั้ง คณะทำงานร่วมระว่างโรงเรียนและชุมชน ที่ประกอบด้วย ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำศาสนา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อทำหน้าที่รวบรวมและจัดระบบคลังข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (Local Archive) ให้เป็นปัจจุบัน การสร้างความร่วมมืออย่างเป็นทางการนี้จะช่วยเปลี่ยนสถานะของชุมชนจากแหล่งทัศนศึกษาไปสู่ภาคีหุ้นส่วนทางการศึกษา (Educational Partner) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างความทรงจำร่วม (Collective Memory) ที่ยั่งยืน

1.4 การบริหารจัดการความเสี่ยงและแผนปฏิบัติการเชิงระบบ (Systemic Action Planning & Risk Management) การจัดการเรียนรู้บนฐานชุมชนมีความซับซ้อนสูง (High Complexity) สถานศึกษาจึงควรมีการวางแผนเชิงระบบที่ครอบคลุมถึงมาตรการความปลอดภัยและการจัดการเวลา โดยมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของทุกภาคส่วนอย่างชัดเจน (Clear Mapping of Roles) รวมถึงการจัดเตรียมแผนสำรองในกรณีที่เกิดข้อจำกัดเชิงพื้นที่หรือบุคคล เพื่อให้กระบวนการเรียนรู้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและบรรลุวัตถุประสงค์โดยไม่ขาดตอน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาเชิงเปรียบเทียบและความเป็นสากล (Comparative & Longitudinal Studies) ควรมีการวิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างชุมชนที่มีบริบททางประวัติศาสตร์ต่างกัน (เช่น ชุมชนเมือง vs ชุมชนนิคมสร้างตนเอง) หรือการศึกษาติดตามผลในระยะยาว (Longitudinal Study) เพื่อประเมินความคงทนของความตระหนักรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและการก่อรูปอัตลักษณ์พลเมืองในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา

2.2 การพัฒนานวัตกรรมประวัติศาสตร์ดิจิทัล (Digital History Innovation) ควรมีการวิจัยและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในรูปแบบดิจิทัล (Digital Storytelling) หรือเทคโนโลยีโลกเสมือน (AR/VR) โดยใช้ฐานข้อมูลจากงานวิจัยนี้เพื่อให้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเข้าถึงคนรุ่นใหม่ได้ง่ายขึ้น และสอดคล้องกับพฤติกรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล

2.3 การพัฒนาทักษะการสืบเสาะเชิงคุณภาพ (Methodological Refinement) ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับเทคนิคการตั้งคำถามเชิงรุก (Probing Techniques) และเครื่องมือประเมินความตระหนักรู้เชิงคุณภาพ (Qualitative Assessment Tools) ที่สามารถวัดมิติทางอารมณ์ความรู้สึกและความผูกพันกับท้องถิ่นได้อย่างแม่นยำ เพื่อลดความลำเอียงในการเก็บข้อมูลและทำให้ได้ข้อค้นพบที่สะท้อนเสียงของผู้เรียน (Students' Voice) อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

Banks, J. A. (2008). **Diversity, group identity, and citizenship education in a global age**. Educational Researcher, 37(3), 129–139. https://doi.org/10.3102/0013189X08317501

Braun, V., & Clarke, V. (2006**). Using thematic analysis in psychology**. Qualitative Research in Psychology, 3(2), 77–101.

Bonwell, C. C., & Eison, J. A. (1991). **Active learning: Creating excitement in the classroom**. ASHE-ERIC Higher Education Report.

Creswell, J. W. (2013). **Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches (3rd ed.)**. Sage Publications.

Kolb, D. A. (1987). **Experiential learning: Experience as the source of learning and development. Prentice Hall**.

Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). **Naturalistic inquiry**. Sage Publications.

Melaville, A., Berg, A. C., & Blank, M. J. (2006). **Community-based learning: Engaging students for success and citizenship.** Coalition for Community Schools.

Rüsen, J. (2004). **Historical Consciousness: Narrative Structure, Moral Function, and Ontogenetic Development**.

Seixas, P., & Morton, T. (2013). **The big six historical thinking concepts**. Nelson Education.

UNESCO. (2015). **Global citizenship education: Topics and learning objectives.**

UNESCO. [Online]. Available: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000232993. ISBN 978-92-3-100102-4. [2568, สิงหาคม 18].

UNESCO. (2017). **ความสามารถด้าน SDG ที่ครอบคลุมและเฉพาะทางของ UNESCO**. [Online]. Available: https://www.unsdglearn.org/unesco-cross-cutting-and-specialized-sdg-competencies/?utm_source=chatgpt.com. [2568, สิงหาคม 16].

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560) .**แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579**. กรุงเทพ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด

กระทรวงศึกษาธิการ. **นโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.** 2568 **–** 2569. (17 ตุลาคม 2567). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 141 ตอนพิเศษ 309 ง หน้า 11-12

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย

ทิศนา แขมมณี. (2519). **การใช้บทบาทสมมติในการเรียนการสอน. Journal of Education Studies,** 6(2), 43-47. doi: 10.58837/CHULA.EDUCU.6.2.12

วิภาดา พินลา , วิภาพรรณ พินลา. (2566). **ห้องเรียนครูสังคมศึกษากับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน Classroom of Social Studies Teacher with Learning Management using Community-Based Learning**. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 23(2), 3-4

วราภรณ์ ศรีวิโรจน์. (มปป). **เอกสารประกอบการสอนรายวิชา 1022230 หลักการจัดการเรียนรู้**. คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี. [Online]. Available: chromeextension://Kdpelmjpfafjppnhbloffcjpeomlnpah/https://edu.pbru.ac.th/wp-content/uploads/2017/05/e-media_08.pdf.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). **แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning).**

แนวทางพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4

GUIDELINES FOR DEVELOPING SCHOOL ADMINISTRATORS IN LEARNING ORGANIZATIONS UNDER THE NAKHON RATCHASIMA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 4

จุฑามาศ นวลนุกูล[1], กานต์ เนตรกลาง[2]
หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
Juthamas Nualnugool[1], Kant Netklang[2]
The Master of Education Program in Educational Administration
Faculty of Education, Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Thailand
Corresponding Author E-mail :juthamas.30.may@gmail.com[1], kantnetklang@gmail.com[2]

(Received : February 22, 2026; Edit : March 9, 2026; accepted : March 12, 2026)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์การแห่งการเรียนรู้ 2) เปรียบเทียบองค์การแห่งการเรียนรู้ จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา 3) สร้างแนวทางพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 กลุ่มตัวอย่างที่ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 123 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ค่าความเชื่อมั่น และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์โดยการทดสอบค่าที (t-test independent) ซึ่งกำหนดค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาแล้วสรุปบรรยายเป็นความเรียง

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการศึกษาองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.39, S.D. = 0.56) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วม ($\bar{X}$ = 4.42, S.D. = 0.57) รองลงมา คือ ด้านการมีแบบแผนทางความคิด ($\bar{X}$ = 4.41, S.D. = 0.53) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ($\bar{X}$ = 4.35, S.D. = 0.57)

2. ผลการเปรียบเทียบองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 2 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 5 การเป็นบุคคลรอบรู้ และด้านที่ 6 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ส่วนด้านที่เหลือ จำนวน 4 ด้าน ไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 พบว่า ประกอบด้วย 6 ด้าน ดังนี้ 1. ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วม ต้องมีการกำหนดทิศทางและบรรยากาศของการสื่อสารภายในองค์กร 2. ด้านการเรียนรู้เป็นทีม ต้องมีการสร้างเงื่อนไขและบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกัน 3. ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ ตระหนักถึงความจำเป็นของการพัฒนางานอย่างต่อเนื่องและจำเป็นต้องมีวิจารณญาณที่รอบคอบ 4. ด้านการมีแบบแผนทางความคิด สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีเหตุผล 5. ด้านการเป็นบุคคลรอบรู้ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้นำการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรได้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และ 6. ด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ต้องมีวิสัยทัศน์และความฉลาดทางดิจิทัล มองเห็นศักยภาพของเทคโนโลยีในการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและการพัฒนาการเรียนรู้ของบุคลากรทั้งองค์กร

คำสำคัญ : แนวทางพัฒนา, ผู้บริหารสถานศึกษา, องค์การแห่งการเรียนรู้

Abstract

The purposes of this research were: (1) to examine the level of learning organization, (2) to compare the learning organization classified by school size, and (3) develop guidelines for school administrators regarding learning organizations within the Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 4. The sample consisted of 123 school administrators or acting administrators from schools under the Office during the 2025 academic year. The research instruments used for data collection included a five-level rating scale questionnaire, an Index of Item-Objective Congruence (IOC), a reliability test, and an interview form. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, independent samples t-test with the level of statistical significance set at .05, and content analysis, with the results summarized and described in narrative form.

The research findings were as follows:

1. The overall level of the learning organization under the Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 4 was at a high level ($\bar{X}$ = 4.39, S.D. = 0.56). The aspect with the highest mean score was shared vision ($\bar{X}$ = 4.42, S.D. = 0.57), followed by mental models ($\bar{X}$ = 4.41, S.D. = 0.53), while the aspect with the lowest mean score was the application of technology ($\bar{X}$ = 4.35, S.D. = 0.57).

2. The comparison of the learning organization under the Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 4, classified by school size, revealed no overall differences. However, when considered by individual aspects, there were statistically significant differences at the .05 level in two aspects: (5) personal mastery and (6) application of technology. The remaining four aspects showed no significant differences.

3. The guidelines for developing school administrators regarding the learning organization under the Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 4 consisted of six aspects: (1) shared vision, which emphasizes establishing organizational direction and promoting an effective communication climate; (2) team learning, which involves creating conditions and an environment that support collaborative work; (3) systems thinking, which highlights the importance of continuous work development and careful judgment; (4) mental models, which require the ability to analyze complex and rapidly changing situations rationally; (5) personal mastery, in which school administrators act as learning leaders who encourage teachers and personnel to fully develop their potential through continuous learning; and (6) technology application, which requires digital vision and literacy in recognizing the potential of technology to enhance work efficiency and organizational learning development.

Keywords : Development Guidelines, School Administrators, Learning Organizations

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันโลกในศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิทยาการความรู้ต่าง ๆ เพราะฉะนั้นองค์การจึงต้องมีการพัฒนาเพื่อพร้อมรับความเปลี่ยนแปลง มีนักคิดนักบริหารจำนวนมากได้เสนอแนวคิดและความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงองค์การ เพื่อให้สามารถดำรงอยู่และก้าวต่อไปสู่ศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมั่นคง อันเป็นที่มาของแนวคิดต่าง ๆ ที่แพร่หลายในปัจจุบัน เช่น การปรับกระบวนการทำงาน การบริหารคุณภาพทั้งองค์การ จนมาถึงแนวคิดการจัดการความรู้ และการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ การศึกษาเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาประเทศและสังคม การบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีในนักเรียน โดยเฉพาะในยุคที่ความรู้และเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้โลกปัจจุบันมีลักษณะเป็น VUCA World ซึ่งประกอบด้วยความผันผวน ความไม่แน่นอน ความซับซ้อน และความคลุมเครือ สถานศึกษาจึงไม่สามารถดำเนินบทบาทเพียงเป็น “สถานที่ถ่ายทอดความรู้” เท่านั้น แต่จำเป็นต้องพัฒนาไปสู่การเป็น องค์กรแห่งการเรียนรู้ที่สามารถปรับตัวและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการและพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสังคมในยุคปัจจุบัน การพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) จึงเป็นแนวทางที่สำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษา (Senge, 1990) โดย Senge (1990) ได้เสนอแนวคิดองค์การแห่งการเรียนรู้ 5 ประการ ได้แก่ 1) การเป็นบุคคลรอบรู้ 2) การมีแบบแผนทางความคิด 3) การมีวิสัยทัศน์ร่วม 4) การเรียนรู้เป็นทีม และ 5) การคิดอย่างเป็นระบบ แนวคิดดังกล่าวจึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาองค์การให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้จะช่วยให้โรงเรียนสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์และสามารถสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ โดยเฉพาะในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 สถานศึกษาจะต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ เพื่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดทางการปฏิรูปการศึกษา โรงเรียนต้องมีการสร้างและพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ (Personal learning) และเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Life-long learning) ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาประสิทธิภาพในการบริหารสถานศึกษา เน้นการพัฒนานักเรียนเป็นสำคัญ มีการสร้างชุมชนและสังคมแห่งการเรียนรู้ (Community learning) ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการปฏิรูปการบริหารสถานศึกษาและการปฏิรูปการเรียนรู้จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูต้องมีความตระหนักและให้ความสำคัญ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2557) ทั้งนี้นโยบายการบริหารการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดไว้ว่า ความสำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้ทั้งระบบให้เกิดเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้โดยผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์ เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง มีการเชื่อมโยงกันทั้งหลักสูตรและการเรียนการสอนให้เท่าทัน การเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย รวมถึงการพัฒนาครูและการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนการสอน การมุ่งส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนการศึกษามากขึ้น กระจายโอกาสทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพให้กับประชาชนทุกกลุ่ม เพื่อเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนและพัฒนาประเทศ ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนสถานศึกษาให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้เพื่อการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2556 : 29)

ในประเทศไทย ระบบการศึกษายังคงเผชิญปัญหาความเหลื่อมล้ำทางโอกาส ขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ และขาดวัฒนธรรมการเรียนรู้ในองค์กร ส่งผลให้คุณภาพการศึกษาโดยรวมลดลง จึงจำเป็นต้องมีการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562 หนึ่งในปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ คือ “ขนาดของสถานศึกษา” ซึ่งมีผลต่อทรัพยากร การบริหารงาน และวัฒนธรรมภายในองค์กร โรงเรียนขนาดเล็กมีความคล่องตัวสูงและมีความใกล้ชิดกัน แต่ขาดงบประมาณและบุคลากร ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่มีความพร้อมด้านทรัพยากรและเทคโนโลยีมากกว่า แต่มีโครงสร้างที่ซับซ้อนและความยากในการสร้างการมีส่วนร่วมของบุคลากรจำนวนมาก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 เป็นองค์การที่ต้องรับผิดชอบสถานศึกษาครอบคลุมจำนวน 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอสีคิ้ว อำเภอปากช่อง และอำเภอสูงเนิน ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า “เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ มีคุณภาพมาตรฐาน น้อมนำศาสตร์พระราชา พัฒนาวิจัยและนวัตกรรม บริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน” และมีเป้าประสงค์ที่กล่าวว่า “ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษามีศักยภาพสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้” และพบว่า การจัดการเรียนรู้ให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ ยังมีอุปสรรคในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เช่น การเกษียณอายุข้าราชการครูและบุคลากรเป็นประจำ การโยกย้าย การเปลี่ยนแปลงด้านบุคลากรทำให้ขาดความต่อเนื่องในการปฏิบัติงาน และทำให้เกิดการสูญเสียความรู้ สมรรถนะ และคุณภาพของบุคลากรนั้น การแก้ปัญหา คือ ส่งบุคลากรคนใหม่เข้าเรียนรู้

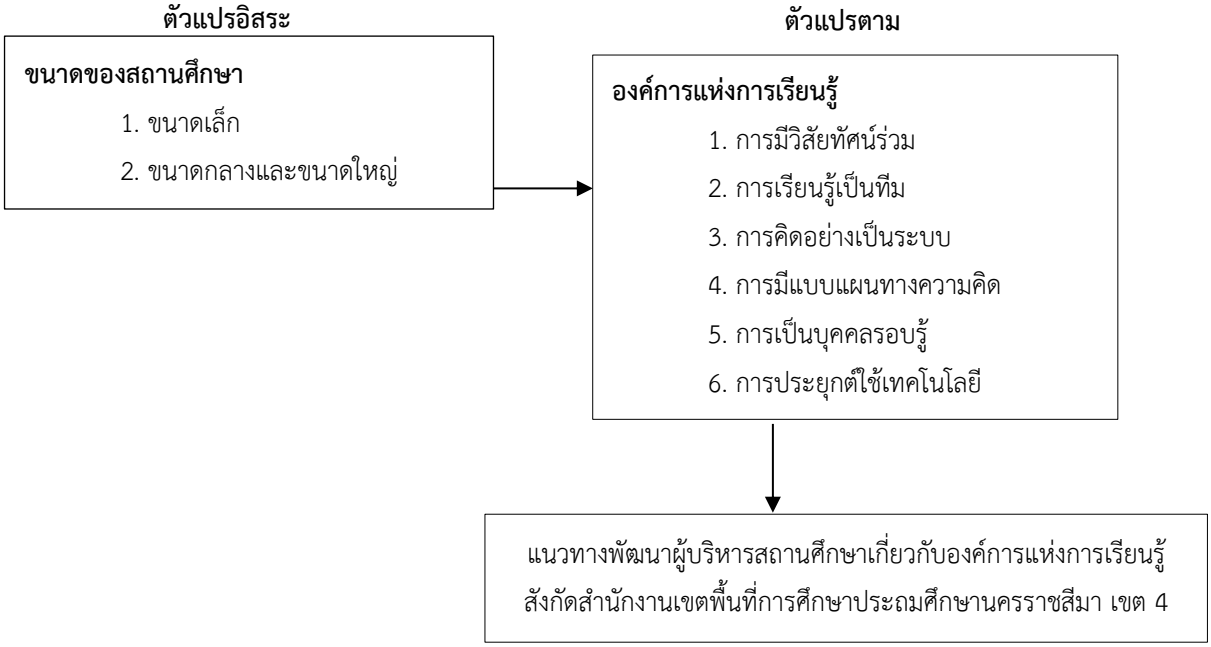
งานใหม่ทุกครั้ง ซึ่งทำให้เสียเวลาและทรัพยากรในการส่งบุคลากรเข้ารับการอบรมใหม่ ที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านบุคลากรภายในโรงเรียน ส่วนใหญ่พบเจอกับสภาพปัญหาด้านต่าง ๆ เช่น การขาดวิสัยทัศน์ร่วมในบางโรงเรียน ปัญหาด้านการบริหารจัดการ พบว่านักเรียนในเขตบริการไปศึกษายังสถานศึกษาอื่นที่มีความพร้อมและมีคุณภาพสูงกว่า รวมถึงขาดการประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนในการใช้ทรัพยากรเพื่อการศึกษาร่วมกัน นอกจากนี้ ประชากรยังมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ทำให้นักเรียนต่อห้องเรียนลดน้อยลงส่งผลกระทบต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในบางกิจกรรม ครูบางคนสอนไม่ตรงกับสาขาวิชาเอกหรือวิชาที่ถนัด ครูบางคนยังต้องปฏิบัติหน้าที่การสอนหลายระดับ หลายกลุ่มสาระการเรียนรู้ และครูบางคนยังขาดประสบการณ์ในการผลิตการใช้สื่อเพื่อการเรียนการสอน รวมถึงการสอนที่ไม่เต็มเวลาและความสามารถ เพราะมีภารกิจอื่นที่ต้องปฏิบัตินอกเหนือจากการเรียนการสอน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4, 2566)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวมาข้างต้นนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทางพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 เพื่อนำผลการวิจัยมาเป็นแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพและเพิ่มพูนสมรรถนะที่จะก่อเกิดความก้าวหน้าในการดำเนินกิจการไปสู่เป้าหมายร่วมของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา และบรรลุตามเป้าหมายของสถานศึกษาในสังกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4
2. เพื่อเปรียบเทียบองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา
3. เพื่อสร้างแนวทางพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวในคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

ผู้บริหารสถานศึกษาที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีการดำเนินงานเกี่ยวกับองค์การแห่ง การเรียนรู้แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 จำนวน 178 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 จำนวน 123 คน ซึ่งกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970 : 608) โดยใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified random sampling) โดยใช้ขนาดของสถานศึกษาเป็นชั้นภูมิ (Strata) ในการสุ่ม

ตัวแปร

3.1 ตัวแปรอิสระ ขนาดของสถานศึกษา ประกอบด้วย

3.1.1 สถานศึกษาขนาดเล็ก

3.1.2 สถานศึกษาขนาดกลาง และสถานศึกษาขนาดใหญ่

3.2 ตัวแปรตาม ประกอบด้วย

3.2.1 องค์การแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย

3.2.1.1 การมีวิสัยทัศน์ร่วม

3.2.1.2 การเรียนรู้เป็นทีม

3.2.1.3 การคิดอย่างเป็นระบบ

3.2.1.4 การมีแบบแผนทางความคิด

3.2.1.5 การเป็นบุคคลรอบรู้

3.2.1.6 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี

3.2.2 แนวทางพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. แบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check list) เกี่ยวกับสถานภาพการปฏิบัติงาน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามข้อมูลผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ประกอบด้วยองค์ประกอบขององค์การแห่งการเรียนรู้ จำนวน 6 ด้าน ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์ร่วม 2) การเรียนรู้เป็นทีม 3) การคิดอย่างเป็นระบบ 4) การมีแบบแผนทางความคิด 5) การเป็นบุคคลรอบรู้ 6) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ซึ่งมีลักษณะคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ตามแนวคิดของ Likert (Likert, 1961 : 90-95)

2. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) ซึ่งได้มาจากผลการวิจัยในตอนที่ 2 ซึ่งเป็นผลจากการศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ โดยการนำผลจากค่าเฉลี่ยของข้อที่ต่ำที่สุดของแต่ละด้าน มาสร้างเป็นประเด็นข้อคำถามในการสัมภาษณ์

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ โดยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. แบบสอบถาม

การสร้างเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1.1 ศึกษาวรรณกรรม เอกสาร วารสาร หลักการ ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้ในการสรุปเป็นนิยามศัพท์ของตัวแปรในการวิจัย และเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ

1.2 ศึกษาวิธีสร้างเครื่องมือจากเอกสารตำรา โดยยึดกรอบแนวคิดในการวิจัยเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือและกำหนดรูปแบบโครงสร้างของเนื้อหาของแบบสอบถามให้ครอบคลุม

1.3 กำหนดรูปแบบและโครงสร้างเนื้อหาของแบบสอบถาม เป็นคำถามตรวจสอบรายการ (Check list) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ของ Likert โดยนำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียงให้ครอบคลุมตามกรอบแนวคิดผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้

1.4 สร้างแบบสอบถามผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 และนำแบบสอบถามเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและตรวจสอบความสมบูรณ์ของประเด็นคำถาม แล้วนำข้อมูลมาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้อง

1.5 นำแบบสอบถามที่ผ่านการแก้ไขปรับปรุงแล้ว นำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content validity) ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่ามีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์

1.6 นำแบบสอบถามที่ได้มาปรับปรุงและแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำผลการตอบแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ ผลปรากฏว่า มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.969

1.7 นำแบบสอบถามมาปรับปรุงให้เป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

2. แบบสัมภาษณ์

การสร้างเครื่องมือที่เป็นแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเองได้ดำเนินการสร้างตามขั้นตอน ดังนี้

2.1 ศึกษาเอกสารแนวทางพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์

2.2 สร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) หลังจากที่ได้วิเคราะห์ผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 เลือกเฉพาะด้านที่มีค่าเฉลี่ยของผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ ต่ำสุดของแต่ละด้าน นำมากำหนดประเด็นคำถามเพื่อหาแนวทางพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4

2.3 นำร่างประเด็นคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอคำแนะนำปรับปรุงและให้ข้อเสนอแนะ และปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำ จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ที่เป็นแบบฉบับสมบูรณ์ไปสัมภาษณ์ เพื่อหาแนวทางพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนดำเนินการตามแต่ละเครื่องมือดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. แบบสอบถาม

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยนำแบบสอบถามไปสอบถามผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 จำนวน 123 คน เก็บรวบรวมแบบสอบถามที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม เพื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

2. แบบสัมภาษณ์

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยนำแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ด้านการบริหารสถานศึกษาและความโดดเด่นเป็นที่ประจักษ์เกี่ยวกับการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ จำนวน 5 คน โดยเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลมาตรวจสอบความสมบูรณ์ จัดระเบียบลงรหัส และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ใช้สถิติเชิงพรรณนาในการอธิบายข้อมูล โดยดำเนินการดังนี้

1.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับประสบการณ์การบริหารของผู้ตอบแบบสอบถาม นำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยคำนวณหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage)

1.2 วิเคราะห์ข้อมูลผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) จำแนกตามองค์ประกอบ

1.3 การเปรียบเทียบผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 จำแนกตามสถานภาพการปฏิบัติงาน โดยการใช้ t-test กำหนดค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

2.1 ผู้วิจัยอ่านข้อมูลทั้งหมด แล้วทำความเข้าใจในภาพรวมความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ และนำข้อความที่ผู้ให้ข้อมูลมาจัดกลุ่มคำ (Phrase)

2.2 อ่านทบทวนกลุ่มคำทั้งหมดที่จัดกลุ่มไว้จนเข้าใจกับความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูล

2.3 วิเคราะห์โดยการตีความหมายในรูปของการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) หรือตีความสร้างข้อสรุปแบบอนุมาน (Inductive method) คือ การพิจารณาความเหมือน ความแตกต่างกัน และความสัมพันธ์กันมาหาข้อสรุป แล้วนำเสนอบรรยายเป็นความเรียงเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ นำเสนอผลการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลขนาดของสถานศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 จำนวน 123 คน จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage) ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของข้อมูลขนาดของสถานศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม

ขนาดของสถานศึกษา	จำนวน (คน) (n = 123)	ร้อยละ
1. สถานศึกษาขนาดเล็ก	62	50.41
2. สถานศึกษาขนาดกลางและขนาดใหญ่	61	49.59
รวม	123	100.00

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีจำนวนทั้งหมด 123 คน คิดเป็นร้อยละ 100 โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 50.41 และปฏิบัติงานในสถานศึกษาขนาดกลางและขนาดใหญ่ จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 49.59

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4

ผลการวิเคราะห์ผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทั้งในภาพรวมและรายด้าน ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 โดยภาพรวมและรายด้าน

ข้อ	องค์การแห่งการเรียนรู้	$\overline{X}$	S.D.	ความหมาย
1	การมีวิสัยทัศน์ร่วม	7		มาก
2	การเรียนรู้เป็นทีม	7		มาก
3	การคิดอย่างเป็นระบบ	6		มาก
4	การมีแบบแผนทางความคิด	3		มาก
5	การเป็นบุคคลรอบรู้	6		มาก
6	การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี	7		มาก
รวม		6		มาก

จากตารางที่ 2 องค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.39, S.D. = 0.56) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านที่ 1 การมีวิสัยทัศน์ร่วม ($\overline{X}$ = 4.42, S.D. = 0.57) รองลงมา คือ ด้านที่ 4 การมีแบบแผนทางความคิด ($\overline{X}$ = 4.41, S.D. = 0.53) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านที่ 6 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ($\overline{X}$ = 4.35, S.D. = 0.57)

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการเปรียบเทียบผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา

เปรียบเทียบผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามตัวแปรจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test independent) กำหนดค่าทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .05 ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน

ด้าน	องค์การแห่งการเรียนรู้	สถานศึกษาขนาดเล็ก		สถานศึกษาขนาดกลางและขนาดใหญ่		t	p
		$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.		
1	การมีวิสัยทัศน์ร่วม	4.39	0.53	4.44	0.61	-0.53	.319
2	การเรียนรู้เป็นทีม	4.36	0.54	4.43	0.60	-0.66	.328
3	การคิดอย่างเป็นระบบ	4.32	0.54	4.44	0.59	-1.21	.245
4	การมีแบบแผนทางความคิด	4.36	0.49	4.46	0.57	-0.98	.089
5	การเป็นบุคคลรอบรู้	4.30	0.50	4.47	0.61	-1.66	.038*
6	การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี	4.26	0.49	4.44	0.63	-1.75	.028*
	รวม	4.33	0.52	4.45	0.60	-1.13	.175

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการเปรียบเทียบผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 2 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 5 การเป็นบุคคลรอบรู้ และด้านที่ 6 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ส่วนด้านที่เหลือ จำนวน 4 ด้าน ไม่แตกต่างกัน

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์แนวทางพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4

แนวทางพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ซึ่งผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ที่มีค่าเฉลี่ยที่ต่ำที่สุดของแต่ละด้านมาเป็นประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน ได้แนวทางพัฒนา

ผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ จากผู้ทรงคุณวุฒิ แต่ละด้าน ดังนี้

1. **ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วม:** ผู้บริหารสถานศึกษามีการกำหนดทิศทางและบรรยากาศของการสื่อสารภายในองค์กร โดยผู้บริหารจำเป็นต้องปรับบทบาทจากการสื่อสารเชิงสั่งการแบบบนลงล่าง มาเป็นการสื่อสารที่เปิดกว้าง โดยผู้บริหารสถานศึกษาควรทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก มากกว่าผู้สั่งการ พร้อมทั้งพัฒนาทักษะการฟังเชิงรุก เพื่อรับฟังความคิดเห็นอย่างตั้งใจ เคารพความแตกต่าง และนำข้อมูลที่ได้รับไปใช้ประกอบการตัดสินใจเชิงนโยบาย นอกจากนี้ การจัดให้มีเวทีและช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย ทั้งในรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการ ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การสื่อสารเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง เช่น การประชุมชี้แจงก่อนการดำเนินงาน การประชุมเชิงปฏิบัติการ การพูดคุยเฉพาะกิจในกลุ่มย่อย รวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) อย่างสม่ำเสมอ เป็นต้น

2. **การเรียนรู้เป็นทีม:** ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการสร้างเงื่อนไขและบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกัน โดยต้องเริ่มจากการสร้างวัฒนธรรมแห่งความร่วมมือ เปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนได้แสดงศักยภาพอย่างเต็มที่ และทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันในเป้าหมายและความสำเร็จขององค์กร โดยใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เป็นฐานสำคัญในการทำงานเป็นทีม ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรได้เรียนรู้ร่วมกันจากการปฏิบัติจริง การทำโครงการหรือการแก้ไขปัญหาร่วมกัน รวมถึงการถอดบทเรียนจากประสบการณ์การทำงาน ส่งเสริมการระดมสมอง และสร้างความสามัคคีภายในทีมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่กับการจัดกิจกรรมพัฒนาองค์การ (OD) อย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้การกระจายอำนาจและการมอบหมายงานอย่างเหมาะสมกับศักยภาพของบุคลากร โดยผ่านหัวหน้ากลุ่มงานหรือหัวหน้าทีม เพื่อให้เกิดความเป็นระบบ ลดการกระจุกตัวของภาระงาน และเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียม

3. **การคิดอย่างเป็นระบบ:** ผู้บริหารสถานศึกษาไม่ควรทำหน้าที่เพียงกำหนดนโยบายหรือสั่งการ แต่ต้องเปิดพื้นที่ให้บุคลากรทุกระดับได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทบทวน วิเคราะห์ และพัฒนางานร่วมกัน นอกจากนี้การสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันภายในองค์กร ผ่านการทบทวนผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การประชุมทบทวนงาน การจัดกิจกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ หรือการแต่งตั้งทีมและคณะกรรมการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เพื่อให้บุคลากรได้มีโอกาสสะท้อนปัญหา เสนอแนวคิด และร่วมกันกำหนดแนวทางพัฒนา นอกจากนี้ การส่งเสริมให้มีการถอดบทเรียนหลังการปฏิบัติงาน หรือ After Action Review ในทุกโครงการ ยังเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานให้กลายเป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ต่อยอดได้จริง และการจัดระเบียบองค์ความรู้ขององค์กรอย่างเป็นระบบ ผู้บริหารควรสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดเก็บและเผยแพร่ความรู้ เช่น การพัฒนาคลังความรู้ดิจิทัลที่เข้าถึงง่าย เพื่อให้บุคลากรสามารถเรียนรู้จากผลงาน ประสบการณ์ และบทเรียนของกันและกันได้อย่างต่อเนื่อง

4. **การมีแบบแผนทางความคิด:** ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีวิจารณญาณที่รอบคอบ สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีเหตุผล ใช้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และสารสนเทศที่เชื่อถือได้ประกอบการตัดสินใจ มิใช่อาศัยเพียงประสบการณ์หรือความเคยชินเดิม ๆ ผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นแบบอย่างของการยอมรับการเปลี่ยนแปลง กล้าที่จะยอมรับข้อจำกัดของตนเอง และแสวงหาความรู้หรือผู้เชี่ยวชาญเพิ่มเติมเมื่อเผชิญกับประเด็นที่ตนยังขาดความชำนาญ นอกจากนี้ควรลดบทบาทการบริหารแบบสั่งการฝ่ายเดียว และก้าวสู่การเป็นผู้นำเชิงปฏิบัติการที่ลงมือทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง เปิดใจรับฟังความคิดเห็นของครูและบุคลากร และคำนึงถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงต่อผู้ปฏิบัติงานเป็นสำคัญ

5. **การเป็นบุคคลรอบรู้:** ผู้บริหารสถานศึกษาต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำการเรียนรู้ที่สามารถสร้างระบบและวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่เข้มแข็ง เปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรได้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ และปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยเชื่อมโยงการพัฒนาบุคลากรเข้ากับวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และทิศทางการพัฒนาขององค์กรอย่างชัดเจน การขยายขีดความสามารถขององค์กรไม่สามารถเกิดขึ้นได้หากมุ่งพัฒนาเพียงระดับองค์กรโดยละเลยการพัฒนารายบุคคล ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากรในฐานะ “ฟันเฟืองสำคัญ” ขององค์กร ผ่านการบูรณาการแผนพัฒนาตนเองของบุคลากรให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของโรงเรียน เปิดโอกาสให้บุคลากรได้เรียนรู้ตามความสนใจ ความถนัด และความจำเป็นของงาน ไม่ว่าจะเป็นการอบรมเพิ่มพูนทักษะใหม่ การศึกษาดูงาน การเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในรูปแบบต่าง ๆ เมื่อบุคลากรได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม จะส่งผลให้เกิดความรอบรู้ ความมั่นใจ และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนางานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกัน ผู้บริหารควรทำหน้าที่ถ่ายทอดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และทิศทางการพัฒนาให้ชัดเจน และเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ผ่านกระบวนการระดมความคิดเห็นและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เมื่อครูและบุคลากรเกิดความเป็นเจ้าของร่วมในวิสัยทัศน์ จะเกิดแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองและพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งนำไปสู่การขับเคลื่อนองค์กรในทิศทางเดียวกัน

6. **การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี:** บริหารสถานศึกษาต้องมีวิสัยทัศน์และความฉลาดทางดิจิทัล มองเห็นศักยภาพของ

เทคโนโลยีในการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน การจัดการความรู้ และการพัฒนาการเรียนรู้ของบุคลากรทั้งองค์กร โดยควรเริ่มจากการเรียนรู้และใช้เทคโนโลยีด้วยตนเอง และเผยแพร่องค์ความรู้ขององค์กรอย่างเป็นระบบ เช่น การจัดทำคลังความรู้ดิจิทัล การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์หรือระบบคลาวด์เป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการพัฒนาฐานข้อมูลสารสนเทศให้มีความถูกต้องทันสมัย และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ทั้งในด้านการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอน การใช้เทคโนโลยีในลักษณะดังกล่าวจะช่วยลดข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ ทำให้การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา นอกจากนี้ การส่งเสริมและพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างต่อเนื่อง ผ่านการอบรม การสื่อสารภายในองค์กร หรือการใช้ครูแกนนำด้านเทคโนโลยีเป็นต้นแบบในการขับเคลื่อนการเรียนรู้ ผู้บริหารควรจัดหาและอำนวยความสะดวกด้านอุปกรณ์ เทคโนโลยี และระบบสนับสนุนที่เหมาะสม ควบคู่กับการนิเทศ กำกับติดตาม และประเมินผลการใช้เทคโนโลยี เพื่อให้การนำไปใช้เกิดประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา เปิดโอกาสให้ครู บุคลากร ผู้บริหาร และผู้ที่เกี่ยวข้องได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัย เรื่อง แนวทางพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ผู้วิจัยจึงได้นำผลของการศึกษาในประเด็นสำคัญมาอภิปราย ดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4

1.1 ผลการศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ภาพรวมส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บุคลากรบางส่วนยังขาดทักษะความเชี่ยวชาญในการใช้เครื่องมือดิจิทัลที่ทันสมัยอย่างเต็มประสิทธิภาพ ประกอบกับงบประมาณในการจัดซื้อและบำรุงรักษาอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในบางพื้นที่ยังไม่ครอบคลุมหรือมีความเสถียรเพียงพอ ส่งผลให้การบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการบริหารจัดการและการเรียนการสอนทำได้ไม่เต็มที่เท่าที่ควร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Marquardt (2002) ได้กำหนดว่า การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีไว้ว่า หมายถึง พฤติกรรมที่บุคลากรในสถานศึกษานำเทคโนโลยี และการจัดการสารสนเทศต่าง ๆ มาใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อการทำงานที่สะดวกมากยิ่งขึ้น และมีประสิทธิภาพ จัดเก็บองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่พร้อมสำหรับการเผยแพร่ความรู้ไปอย่างรวดเร็ว และเข้าถึงได้จากทุกที่ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประภาพร ยอดย้อย และคณะ (2568) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพที่ปฏิบัติจริงองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงจากมากไปหาน้อย คือ ด้านองค์กร ด้านคน ด้านความรู้ ด้านการเรียนรู้ และด้านที่เทคโนโลยี ตามลำดับ

1.2 ผลการศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ข้อ 3 ผู้บริหารสถานศึกษามีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการความรู้และการเรียนรู้ในองค์กรสำหรับสมาชิกทุกระดับและผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สถานศึกษายังขาดระบบฐานข้อมูลกลางหรือแพลตฟอร์มในการจัดเก็บและถ่ายโอนองค์ความรู้ ที่เป็นระบบและใช้งานง่ายสำหรับบุคลากรทุกระดับ ประกอบกับผู้บริหารและบุคลากรบางส่วนอาจมองว่าเทคโนโลยีเป็นเพียงเครื่องมือในการสื่อสารหรือทำงานธุรการทั่วไป แต่ยังไม่ได้นำมาประยุกต์ใช้เพื่อการถอดบทเรียนหรือแบ่งปันความรู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้สมาชิกในองค์กรเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ได้ไม่ทั่วถึงและไม่ต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดของ Marquardt (2002) ได้กำหนดว่า การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีไว้ว่า หมายถึง พฤติกรรมที่บุคลากรในสถานศึกษานำเทคโนโลยี และการจัดการสารสนเทศต่าง ๆ มาใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อการทำงานที่สะดวกมากยิ่งขึ้น และมีประสิทธิภาพ จัดเก็บองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่พร้อมสำหรับการเผยแพร่ความรู้ไปอย่างรวดเร็ว และเข้าถึงได้จากทุกที่ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทญา อร่ามรัตน์ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 พบว่า สถานศึกษาจำเป็นต้องเร่งปฏิรูปองค์กรให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของโลก ซึ่งให้ความสำคัญกับการจัดการความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร ความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีความได้เปรียบในเชิงแข่งขัน ผลการวิจัยดังกล่าว สามารถนำไปใช้เป็น

ข้อมูลในการวางแผนพัฒนาการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

2. ผลการเปรียบเทียบผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา

2.1 ผลการเปรียบเทียบผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ได้รับนโยบายการบริหาร การกำกับติดตาม และมาตรฐานการดำเนินงานในทิศทางเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง หรือขนาดใหญ่ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องปฏิบัติตามกรอบนโยบาย ส่งผลให้ระดับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบันมีบทบาทเป็นผู้นำการเรียนรู้ ที่ต้องส่งเสริมให้ครูและบุคลากรมีการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ อีกทั้งสถานศึกษาในพื้นที่เดียวกัน มีการ PLC เครือข่ายกลุ่มโรงเรียน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูผู้สอน และการดำเนินโครงการพัฒนาสถานศึกษาร่วมกัน ซึ่งล้วนส่งผลให้โรงเรียนทุกขนาดมีระดับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ที่ใกล้เคียงกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ Senge (1990) ได้กล่าวว่า องค์การแห่งการเรียนรู้ คือ องค์การที่คนในองค์การขยายขีดความสามารถ ในการสร้างสรรค์ผลสัมฤทธิ์ ที่องค์การปรารถนาอย่างต่อเนื่อง สามารถสร้างและขยายเครือข่ายของการเรียนรู้ มีความเป็นอิสระ ไม่มีขอบเขตการเรียน คนในองค์การมีการเรียนรู้อย่างทั่วถึงทั้งองค์การ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษฎิมินทร์ มณีฉาย (2567) ได้ศึกษาเรื่อง ความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาและครูในกลุ่มโรงเรียนอุบลรัตน์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาและครูในกลุ่มโรงเรียนอุบลรัตน์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครราชสีมา จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

2.2 ผลการเปรียบเทียบผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 2 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 5 การเป็นบุคคลรอบรู้ และด้านที่ 6 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บริบทและทรัพยากรของสถานศึกษาที่มีขนาดแตกต่างกัน ส่งผลต่อโอกาสในการพัฒนาตนเองของผู้บริหารและการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ สถานศึกษาขนาดกลางและขนาดใหญ่มีแนวโน้มที่จะมีโครงสร้างการบริหาร บุคลากร และทรัพยากรด้านเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพของผู้บริหารมากเห็นได้ชัด ในขณะที่สถานศึกษาขนาดเล็กอาจมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ อุปกรณ์ และบุคลากร ทำให้การพัฒนาความรอบรู้และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเป็นไปในระดับที่แตกต่างกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ Marquardt (2002 : 23) ได้กล่าวว่า การเสริมอำนาจบุคคล เป็นการเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนในองค์การ รวมถึงลูกค้าและชุมชนได้มีการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเป็นการจัดการความรู้ให้เกิดขึ้นในองค์การ โดยจะต้องจัดรูปแบบการผสมผสาน การรวบรวมความรู้ การจัดระบบข้อมูลมีการแลกเปลี่ยนความรู้การถ่ายโอนความรู้ และการพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่องเป็นกระบวนการ นอกจากนี้ การปรับใช้เทคโนโลยีในองค์การ เป็นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในองค์การ สำหรับการจัดการความรู้ การเรียนรู้ในองค์การสำหรับสมาชิกทุกระดับและผู้ที่เกี่ยวข้องกับองค์การในการใช้เทคโนโลยีนั้น ๆ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุชิต สุขกสิ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาบทบาทการบริหารสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบบทบาทการบริหารสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด ด้านการเป็นบุคคลที่รอบรู้ ด้านการมีแบบแผนความคิด ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. จากการศึกษาแนวทางพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ผู้วิจัยจึงนำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

3.1 แนวทางพัฒนาด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วม การส่งเสริมให้เกิดการสื่อสารสองทาง เพื่อสร้างความเข้าใจในเป้าหมายร่วมกัน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการกำหนดทิศทางและบรรยากาศของการสื่อสารภายในองค์กร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การสร้างการสื่อสารสองทางที่เปิดกว้างและเอื้อต่อการมีส่วนร่วม การปรับบทบาทจากผู้สั่งการมาเป็นผู้อำนวยความสะดวกและการพัฒนาทักษะการฟังเชิงรุก ช่วยลดช่องว่างในการสื่อสาร สร้างความเข้าใจร่วมกันในเป้าหมายขององค์กร และส่งเสริม

ความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมของครูและบุคลากร ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการขับเคลื่อนองค์การแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดของ Senge (1990) กล่าวว่า การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมไม่สามารถเกิดขึ้นจากการสื่อสารแบบสั่งการฝ่ายเดียว แต่ต้องอาศัยการสื่อสารสองทางที่เปิดโอกาสให้สมาชิกในองค์กรได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น สะท้อนประสบการณ์ และมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางขององค์กรอย่างแท้จริง บทบาทของผู้นำจึงต้องเปลี่ยนจาก “ผู้ควบคุมสั่งการ” ไปสู่ “ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้” ซึ่งสอดคล้องกับการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ การพูดคุยในกลุ่มย่อย และการดำเนินงานผ่าน PLC และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรุตม์ แสงเครือสุข (2560) ได้เสนอแนวทางพัฒนาไว้ว่า การดำเนินการส่งเสริมบุคลากรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม ควรเปิดโอกาสด้านการแสดงออกทางความคิดอย่างเสรีมากขึ้น บุคลากรควรทำความเข้าใจกับข้อมูลในเรื่องต่าง ๆ ให้เกิดความชัดเจนก่อนการนำเสนอความคิดเห็น ฝ่ายบริหารควรรับฟังความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานให้มากขึ้น มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เพิ่มมากขึ้น ส่งเสริมการทำงานข้ามสายงาน สร้างบรรยากาศในการทำงานที่เป็นกันเอง ยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

3.2 แนวทางพัฒนาด้านการเรียนรู้เป็นทีม การเสริมสร้างความสามัคคี ความคิดสร้างสรรค์ และสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างเงื่อนไขและบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การสร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันและบรรยากาศที่ปลอดภัยทางความคิด การใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เป็นกลไกหลัก ช่วยให้ครูและบุคลากรได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และร่วมกันแก้ไขปัญหา ส่งผลให้เกิดการพัฒนางานอย่างต่อเนื่องและเสริมสร้างความสามัคคีภายในองค์กร สอดคล้องกับแนวคิดของ กิตติคุณ ฐิตโสมกุล (2560 : 41-51) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้เป็นทีม หมายถึง การที่บุคลากรในองค์การ มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์จากการปฏิบัติงาน มีความรัก สามัคคีกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยมีผู้บริหารคอยสนับสนุนส่งเสริมระบบการทำงานเป็นทีม ให้บุคลากรของหน่วยงานได้มีโอกาสพัฒนาขีดความสามารถตนเองในการสร้างสรรค์งานร่วมกันกับผู้อื่น มีโอกาสเรียนรู้การทำงานเป็นทีม มุ่งพัฒนาวิธีการทำงานต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุนิสา มุ้ยจีน (2563 : 26) ได้เสนอแนวทางพัฒนาไว้ว่า การเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกในองค์การ ต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นความรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อการพัฒนาความรู้ ความสามารถของทีมให้บังเกิดผลมากกว่าการอาศัยความรู้ ความสามารถของบุคคลเพียงคนเดียว เนื่องจากระบบการเรียนรู้ในลักษณะทีมจะ มีผลสะท้อนต่อการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล และที่สำคัญองค์การแห่งการเรียนรู้ จะเกิดขึ้นได้ต้องมีการรวมพลังของกลุ่มต่าง ๆ ภายในองค์การ นั่นคือ การรวมตัวของทีมงานในการเรียนรู้สิ่ง ต่าง ๆ โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกในทีมได้มีส่วนในการเรียนรู้ ร่วมกันแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

3.3 แนวทางพัฒนาด้านการคิดอย่างเป็นระบบ การทบทวน ปรับปรุง และพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการมีส่วนร่วมของบุคลากร การเชื่อมโยงข้อมูล และการจัดระเบียบองค์ความรู้ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องตระหนักถึงความจำเป็นของการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการทบทวน วิเคราะห์ ปรับปรุง และพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง การเชื่อมโยงเป้าหมาย นโยบาย กระบวนการ และผลลัพธ์ รวมถึงการถอดบทเรียนหลังการดำเนินงาน ช่วยให้การพัฒนางานมีทิศทางชัดเจน ลดความซ้ำซ้อน และพัฒนากระบวนการทำงานให้มีประ สิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ การรวบรวมองค์ความรู้จากประสบการณ์การปฏิบัติงาน ยังช่วยให้สถานศึกษามีคลังความรู้ที่สามารถนำไปใช้ปรับปรุงงานในอนาคตได้อย่างเป็นรูปธรรม สร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน และทำให้บุคลากรทุกระดับมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาอย่างแท้จริง สอดคล้องกับแนวคิดของ รุ้งนภา จันทร์ลี (2562 : 52-58) ได้กล่าวไว้ว่า การคิดอย่างเป็นระบบ หมายถึง การที่บุคลากรรับรู้ถึงความคิด ความเข้าใจของตนเองในสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างเชื่อมโยงเป็นระบบ รับรู้เข้าใจการจัดลำดับความสำคัญ อย่างเป็นระบบในการปฏิบัติงาน และสามารถตรวจสอบรายละเอียด รับรู้และเข้าใจถึงวิธีการ ในการคิดและปฏิสัมพันธ์ของบุคลากรในองค์การเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนไปสามารถใช้วิธีการ ทางวิทยาศาสตร์ วิเคราะห์แก้ไขปัญหา ตั้งสมมติฐาน ใช้เครื่องมือทางสถิติเพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหา รับรู้ถึงการมีส่วนร่วมในการออกแบบระบบการทำงานภายในหน่วยงาน รับรู้ระดับความสามารถของตนในการแก้ไขปัญหาที่สลับซับซ้อน รวมทั้งรับรู้ถึงความสำคัญของการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของตน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วันชนก อาจปรุ (2564) ได้เสนอแนวทางพัฒนา คือ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมพัฒนาศักยภาพทางความคิด เพื่อให้บุคลากรในองค์กร

เกิดความคิดเชิงระบบในการพัฒนาองค์กร มองเห็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นกับภายในองค์กรอย่างเป็นระบบ และสามารถแก้ไขสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างแรงจูงใจให้บุคลากรเกิดความมั่นใจในตนเอง เพื่อเพิ่มศักยภาพการทำงาน ให้อำนาจและความรับผิดชอบแก่ผู้ปฏิบัติงานสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพ เสริมสร้างบุคลากรให้มีการใฝ่รู้ ช่วยเพิ่มความสามารถในตนเองทำให้เกิดประสิทธิภาพของงาน เปิดโอกาสให้บุคลากรในองค์การมีการเรียนรู้ร่วมกัน ทำงานร่วมกัน พัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้สอดคล้องกับงานที่รับผิดชอบ ขยายขีดความสามารถให้เชี่ยวชาญมากขึ้น

3.4 แนวทางพัฒนาด้านการมีแบบแผนทางความคิด การมีวิจารณญาณ ตื่นตัว ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีวิจารณญาณที่รอบคอบ สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีเหตุผล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การมีแบบแผนทางความคิดที่ดีต้องควบคู่กับความตื่นตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านนโยบายการศึกษา เทคโนโลยีดิจิทัล นวัตกรรมทางการบริหาร หรือบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารสถานศึกษามีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ผ่านการเรียนรู้ตลอดชีวิต การอบรม การเพิ่มพูนทักษะใหม่ ๆ รวมถึงการแสวงหาความรู้จากแพลตฟอร์มดิจิทัลและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร สอดคล้องกับแนวคิดของ Senge (1990) ได้กล่าวไว้ว่า เป็นความคิดความเข้าใจของคนที่มีต่อหน่วยงาน องค์กร หรือธุรกิจของตนเอง รับรู้สภาพของตนและหน่วยงานแล้วปรับเปลี่ยนความคิดความเชื่อของตนเองให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ขององค์กร และเหตุการณ์ในปัจจุบัน ซึ่งความคิดของคนเป็นสิ่งสำคัญและมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมของบุคคล การที่บุคคลในองค์กรรับรู้และเข้าใจงานที่ทำแบบองค์รวม สามารถเชื่อมโยงตำแหน่งที่ตนอยู่กับภาพรวมทั้งหมดได้เกิดความกระจ่างกับรูปแบบของความคิด ความเชื่อที่ดีมีผลต่อการตัดสินใจและการกระทำของตนเอง เพื่อพัฒนาความคิด ความเชื่อให้สอดคล้องกับความแปรเปลี่ยนของโลก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติคุณ ฐิตโสมกุล (2560 : 41-51) ได้เสนอแนวทางการพัฒนา คือ การที่บุคลากรในองค์การมีกลยุทธ์ในการปรับวิธีการทำงาน สามารถใช้วิจารณญาณของตนเอง มีความตื่นตัว ในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในองค์การ มีเจตคติที่ดี มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีโดยการสร้างเครือข่ายการร่วมกัน มีการเปิดโลกทัศน์การทำงาน และมีวิธีการทำงานที่ชัดเจนเพื่อการตัดสินได้อย่างถูกต้อง มีการแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ ทุกคนเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของตนเอง มีเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจนร่วมมือร่วมใจในการทำงาน ประสานผลประโยชน์เพื่อให้องค์การประสบความสำเร็จ

3.5 แนวทางพัฒนาด้านการเป็นบุคคลรอบรู้ การช่วยขยายขีดความสามารถให้กับองค์กรในการบรรลุวิสัยทัศน์ โดยการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญที่จะสร้างความสำเร็จทั้งในระดับบุคคลและองค์กร พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำการเรียนรู้ที่สามารถสร้างระบบและวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่เข้มแข็ง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การขยายขีดความสามารถขององค์กร โดยการเชื่อมโยงการพัฒนาศักยภาพรายบุคคลเข้ากับวิสัยทัศน์และเป้าหมายของสถานศึกษา การเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรได้เรียนรู้ตามศักยภาพและความจำเป็นของงาน ช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจ ความมั่นใจ และนำไปสู่การพัฒนางานและองค์กรอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดของ Senge (2006 : 139) ได้กล่าวไว้ว่า การเป็นบุคคลรอบรู้ เป็นองค์การแห่งเรียนรู้ผ่านกลุ่มบุคคลที่เรียนรู้ การเรียนรู้ของแต่ละคนไม่ได้เป็นหลักประกันว่า เกิดการเรียนรู้ในองค์การขึ้น แต่การเรียนรู้ขององค์การจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อบุคคลมีการเรียนรู้เท่านั้น การฝึกฝนอบรมตนด้วยการเรียนรู้อยู่เสมอเป็นรากฐานสำคัญเป็นการขยายขีดความสามารถให้เชี่ยวชาญมากขึ้น ความรอบรู้เป็นผลรวมของทักษะความสามารถเป็นสภาพที่เป็นอยู่ตามความเป็นจริงเห็นว่าอะไรมีความสำคัญต่อเรา ต่อองค์การสร้างเป็นวิสัยทัศน์ส่วนตนขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุชิต สุขกสิ (2560 : 22) ได้เสนอแนวทางพัฒนา คือ สถานศึกษาต้องมีความรู้ ความสามารถ มีความกระตือรือร้นในการทำงาน มีความสามารถในการสร้างสรรค์ ผลงานที่มีคุณค่า มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีวินัยในตนเอง และรู้กฎระเบียบวินัยของสถานศึกษา มีความ อยากรู้อยากเห็น เป็นคนที่หมั่นศึกษาหาความรู้อย่ างต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา เพื่อเพิ่มศักยภาพของคน ไปสู่จุดหมายและความสำเร็จที่ได้กำหนดไว้

3.6 แนวทางพัฒนาด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการความรู้ และการเรียนรู้ในองค์กรสำหรับสมาชิกทุกระดับและผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีวิสัยทัศน์และความฉลาดทางดิจิทัล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือสนับสนุนการจัดการความรู้ การสื่อสาร และการเรียนรู้ ช่วยเพิ่มความสะดวก รวดเร็ว และความต่อเนื่องในการพัฒนางาน ทั้งนี้ การส่งเสริมทักษะด้านเทคโนโลยีและการสร้างความเข้าใจร่วมกันในการใช้งาน จะทำให้เทคโนโลยีเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนองค์การแห่งการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ Marquardt (2002 : 23) ได้กล่าวไว้ว่า การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี เป็นการปรับใช้เทคโนโลยีในองค์การ (Technology application) เป็นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในองค์การ สำหรับการจัดการความรู้ การเรียนรู้ในองค์การสำหรับสมาชิกทุกระดับและผู้ที่เกี่ยวข้องกับองค์การในการใช้เทคโนโลยีนั้น ๆ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทญา อร่ามรัตน์ (2562) ได้เสนอแนวทางพัฒนาไว้ว่า การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารและการจัดการความรู้ในสถานศึกษา ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากรอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะเมื่อผู้บริหารมีบทบาท

ในการสนับสนุน ส่งเสริม และพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีให้กับบุคลากรอย่างต่อเนื่อง จะช่วยให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาไปสู่องค์การแห่งการเรียนรู้ที่มีความทันสมัย ยืดหยุ่น และพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 พบว่า ด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด จึงเสนอแนะให้ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ควรมีการ ส่งเสริมและสนับสนุนการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัลมาใช้ โดยจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศให้เพียงพอและเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา เช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง และอุปกรณ์สนับสนุนการเรียนรู้ดิจิทัล นอกจากนี้ควรส่งเสริมการจัดโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาศักยภาพด้านเทคโนโลยี และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ด้านดิจิทัลระหว่างสถานศึกษา รวมทั้งกำหนดระบบนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการใช้เทคโนโลยีในการบริหารและการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาไปสู่องค์การแห่งการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

1.2 จากผลการเปรียบเทียบผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา พบว่า ด้านที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ การเป็นบุคคลรอบรู้ จึงขอเสนอแนะให้ผู้บริหารสถานศึกษามีการพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลรอบรู้อย่างต่อเนื่อง โดยคำนึงถึงบริบทและทรัพยากรของโรงเรียนแต่ละขนาด โรงเรียนขนาดเล็กควรเน้นการเรียนรู้จากแหล่งภายนอกและการใช้เทคโนโลยีต้นทุนต่ำเพื่อชดเชยข้อจำกัด ขณะที่โรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ควรใช้ศักยภาพด้านบุคลากรและทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการเสริมสร้างความรู้และถ่ายทอดสู่บุคลากรในองค์กร เพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการและพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้อย่างเหมาะสมกับขนาดของสถานศึกษา

1.3 จากการศึกษาแนวทางพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างเงื่อนไขและบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกัน ผู้วิจัยเสนอแนะให้ผู้บริหารสถานศึกษาเริ่มจากการสร้างวัฒนธรรมแห่งความร่วมมือ และมุ่งเน้นการเรียนรู้เป็นทีม โดยส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ เปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ แนวปฏิบัติที่ดี และการสะท้อนผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ ผ่านกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) การทำงานแบบบูรณาการข้ามกลุ่มสาระ และการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ผู้บริหารสถานศึกษาทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก สร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจ เคารพความคิดเห็นที่หลากหลาย และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกัน ทั้งนี้มีการเชื่อมโยงการเรียนรู้เป็นทีมเข้ากับเป้าหมายและวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา เพื่อให้การทำงานร่วมกันนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาทุกสังกัดในจังหวัดนครราชสีมา

2.2 ควรศึกษากลยุทธ์ในการบริหารสถานศึกษาให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กฤษฎิมินทร์ มณีฉาย. (2567). **ความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาและครูในกลุ่มโรงเรียนอุบลรัตน์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครราชสีมา.** วารสารครุทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 4(2), 1-19.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง และพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2545.** กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

_____. (2557). **รายงานการศึกษาแนวโน้มการพัฒนาคุณภาพครูเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่ศตวรรษที่ 21 (ฉบับย่อ).** กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาครูคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา.

_____. (2557). **รายงานสถานการณ์การศึกษาแห่งชาติ.** สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

_____. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579.** กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

_____. (2562). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2562.** กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

กิตติคุณ ฐิตโสมกุล. (2560). **องค์การแห่งการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทย.** วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.

บุญชม ศรีสะอาด. (2556). **การวิจัยเบื้องต้น.** กรุงเทพมหานคร: สุรีวิยาสาส์น.

ประภาพร ยอดย้อย และคณะ. (2568). **สภาพองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา.** วารสารบวรสหการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์, 6(1), 217-225.

รุ้งนภา จันทร์ลี. (2562). **ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2.** วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

วรุตม์ แสงเครือสุข. (2560). **ปัญหาและแนวทางพัฒนาการดำเนินการส่งเสริมบุคลากรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนนันทนวิทย์ อำเภอเกาะจันทร์ จังหวัดชลบุรี.** วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.

วันชนก อาจปรุ. (2564). **แนวทางการพัฒนาความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในเขตภาคกลาง.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชมงคลธัญบุรี.

สุทญา อร่ามรัตน์. (2562). **ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17.** วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

สุนิสา มุ้ยจีน. (2563). **การศึกษาการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี.** วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4. (2566). **แผนปฏิบัติราชการ ประจำปี พ.ศ. 2568**. นครราชสีมา: ผู้แต่ง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2556). **แนวทางการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา ตามกฎกระทรวงว่าด้วยระบบหลักเกณฑ์ และวิธีการ ประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตร แห่งประเทศไทย.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.). (2560). **แผนปฏิบัติเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่สิบสอง พ.ศ. 2560 – 2564.** พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

_____. (2560). **ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580 ฉบับย่อ.** กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

อนุชิต สุขกสิ. (2560). **การศึกษาบทบาทการบริหารสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด.** วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

Cronbach, L.J. (1990). **Essentials of psychological testing. (5th ed.).** New York: Harper & Row.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). **Determining Sample Size for Research Activities**. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 608 - 610.

Likert, R. (1961). **New Pattern of Management**. New York: McGraw-Hill.

Marquardt, M. J. (1996). **Building the Learning Organization: A Systems Approach to Quantum Improvement and Global Success.** New York: McGraw-Hill.

_____. (2002). **Building the learning organization: Mastering the five elements for corporate learning**. Palo Alto, CA: Davies-Black Publishing.

Senge, P. M. (1990). **The Fifth Discipline Field Book : Strategies and Tools for Building a Learning Organization.** New York: Doubleday.

_____. (2006). **The Fifth Discipline Field Book : Strategies and Tools for Building a Learning Organization.** New York: Doubleday.

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1

TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER CHACHOENGSAO PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

เอกบุรุษ เกียรติลุนสงฆ์[1], นิษรา พรสุริวงษ์[2]
หลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ[1]
คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ[2,3]
Ekburut Kiatloonsong [1], Nissara Pronsurivong [2]
Master of Education Program in Educational Administration, North Bangkok University, Thailand[1]
Faculty of Education,North Bangkok University, Thailand[2,3]
Corresponding Author E-mail : exburut.kiat@northbkk.ac.th [1], nissara.pr@northbkk.ac.th [2]

(Received : February 7, 2026; Edit : February 23, 2026; accepted : February 26, 2026)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา 2. เพื่อเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของโรงเรียน 3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ซึ่งกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรการคำนวณตามหลักการคำนวณของ ยามาเน่ (Yamane:1973) ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 320 คน โดยวิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิและการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติ t-test ค่าสถิติ F-test และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านการกระตุ้นทางสติปัญญา รองลงมาคือ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ตามลำดับ 2. ครูที่มีระดับการศึกษาที่ต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และครูที่มีประสบการณ์การทำงานและขนาดของโรงเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 3. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 มีทั้งหมด 4 ด้าน 4 แนวทาง

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำ, ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

Abstract

The purposes of this research were: (1) to examine the level of transformational leadership of school administrators; (2) to compare the levels of transformational leadership of school administrators as classified by educational level, work experience, and school size; and (3) to investigate guidelines for the development of transformational leadership of school administrators.The sample consisted of teachers working in schools under the Chachoengsao Primary Educational Service Area Office 1. The sample size was determined using Yamane's (1973) formula, resulting in a total of 320 respondents. Stratified random sampling and simple random sampling techniques were employed.The research instrument used for data collection was a questionnaire. Data were analyzed using descriptive and inferential statistics, including frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test.

The research revealed that: 1. The overall level of transformational leadership of school administrators under the Chachoengsao Primary Educational Service Area Office 1 was at the highest level. When considering each dimension, intellectual stimulation had the highest mean score, followed by individualized consideration, while idealized influence had the lowest mean score, respectively. 2. Teachers with different levels of educational attainment exhibited statistically significant differences in their overall perceptions of the transformational leadership of school administrators at the .05 level. In addition, teachers with differing lengths of work experience and those working in schools of different sizes demonstrated statistically significant differences in their perceptions at the .01 level. 3. The guidelines for the development of transformational leadership of school administrators under the Chachoengsao Primary Educational Service Area Office 1 comprised four dimensions and four developmental approaches.

Keywords : Leadership, Transformational Leadership

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยมุ่งสู่วิสัยทัศน์ “ประเทศที่มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทยทุกคน อย่างไรก็ตาม ประเทศยังเผชิญความท้าทายด้านศักยภาพและคุณภาพของประชากร ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการสาธารณะ การศึกษา สาธารณสุข และโครงสร้างพื้นฐาน รวมถึงปัญหาความยากจนที่ยังคงอยู่ นอกจากนี้ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติยังขาดความบูรณาการ ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลืองและส่งผลให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมอย่างต่อเนื่อง (ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.2561-2580)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่2) พ.ศ.2545 (ฉบับที่ 3)พ.ศ.2553 และ(ฉบับที่ 4) พ.ศ.2562 ถือเป็นกลไกสำคัญในการปฏิรูปการศึกษา มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้และการบริหารจัดการที่มีคุณภาพ พัฒนาศักยภาพคนไทยทุกช่วงวัยให้สมบูรณ์ทั้งกาย ใจ และสติปัญญา มีจิตสำนึกความเป็นไทย เรียนรู้ตลอดชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และส่งเสริมการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐาน เทคโนโลยี และสวัสดิการอย่างเท่าเทียม (ทิพยงค์ รักษาสิน, ลินดา นาคโปรยและสายฝน เสกขุนทด. 2564: 1–2)

การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และพัฒนาชาติให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุขและแข่งขันได้ในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการศึกษาเป็นปัจจัยหลักในการสร้างความได้เปรียบทางเศรษฐกิจและสังคม ประเทศต่าง ๆ จึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อเสริมศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกประเทศไทยมุ่งพัฒนาคนให้มีความรู้ ทักษะ และสมรรถนะที่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศ ภายใต้แรงกดดันจากโลกาภิวัตน์และปัญหาภายใน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน สร้างสังคมคุณธรรม และก้าวสู่ประเทศพัฒนาแล้ว โดยสถานศึกษาเป็นหน่วยสำคัญในการสร้างและพัฒนาคน ตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงระดับอุดมศึกษา ทั้งของรัฐและเอกชน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2560: 1-2)

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นภาวะที่ผู้นำใช้ในการบริหารจัดการและสร้างองค์กรให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมและรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bass (1997) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงคือ ผู้นำที่ยกระดับผู้ตามให้เหนือกว่าความสนใจส่วนตน โดยใช้การสร้างแรงบันดาลใจ อิทธิพลทางอุดมการณ์ การกระตุ้นทางปัญญา และการใส่ใจรายบุคคล เพื่อบรรลุเป้าหมายของตนและองค์กรร่วมกัน โดยมีการนำผู้เกี่ยวข้องให้ร่วมมือบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ทางการศึกษาโดยอาศัยการเผยแพร่คุณค่าและความสนใจพื้นฐาน (Tony Bush. 2011: 86) ซึ่งสอดคล้องกับ กันตพัฒน์ เดชาพิทักษ์ (2568) และ วนิดา บัวลา (2568) ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ อิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นการใช้ปัญญา และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ซึ่งผู้บริหารมีความเหมาะสมในทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับสูงสุด สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพในการนำองค์กรให้บรรลุเป้าหมายและส่งเสริมการพัฒนาผู้ตามอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งแสดงถึงบทบาทภาวะผู้นำเชิงบวก ที่เอื้อต่อการบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษาอย่างยั่งยืน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 เป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาในพื้นที่ซึ่งมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาภาพสะท้อนคุณภาพการจัดการศึกษาจากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2567 พบว่าคะแนนเฉลี่ยในวิชาภาษาไทยเท่ากับ 54.89 วิชาภาษาอังกฤษเท่ากับ 33.86 วิชาคณิตศาสตร์เท่ากับ 30.84 และวิชาวิทยาศาสตร์เท่ากับ 43.85 ซึ่งสูงกว่าระดับประเทศแต่ยังน้อยกว่าร้อยละ 50.00 (ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน 2567) สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนความจำเป็นเร่งด่วนในการยกระดับประสิทธิภาพของการบริหารงานวิชาการภายในสถานศึกษา ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่จะส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ในบริบทนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น การศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจึงมีความสำคัญต่อการวางแนวทางพัฒนาสมรรถนะผู้บริหาร เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาและยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1. 2567)

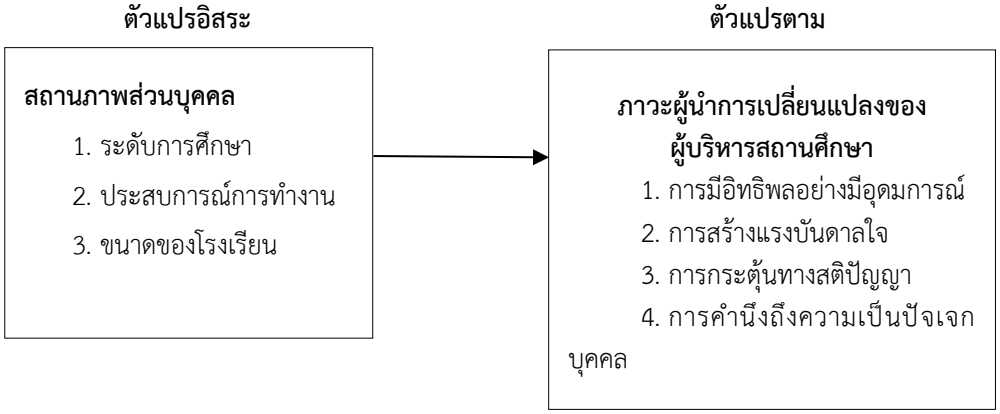
จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในปัจจุบัน ผู้วิจัยในฐานะบุคลากรทางการศึกษา สนใจศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 เพื่อให้ผู้บริหารทราบถึงภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสามารถปรับปรุงพฤติกรรมการบริหารงาน และพัฒนาการบริหารจัดการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในองค์กร รองรับการปฏิรูปการศึกษาและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของโรงเรียน
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ฉะเชิงเทรา เขต 1

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 กรอบแนวคิดงานวิจัยในครั้งนี้ โดยมุ่งศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามแนวคิดของ แบสส์ และ อโวลิโอ (Bass & Avolio, 1994 : 9-32) จำแนกเป็น 4 ด้าน คือ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางสติปัญญา การคำนึงถึง ความเป็นปัจเจกบุคคล

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

สถานภาพส่วนบุคคลที่ต่างกัน มีระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 จำนวน 1,588 คน ปีการศึกษา 2568

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 จากการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างตามหลักการคำนวณของยามาเน่ (Yamane, 1973) ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเท่ากับ 320 คน การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ โดยใช้ขนาดของโรงเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม และการสุ่มแบบง่ายโดยการจับฉลาก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา มีลักษณะเป็นแบบสอบถามรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต

พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 มีข้อคำถามแบ่งเป็น 4 ด้าน

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

1. ศึกษาหลักการ ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 จากเอกสารตำรา บทความ และงานวิจัยต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นกรอบเนื้อหาในการเขียนข้อคำถามในแบบสอบถาม

2. กำหนดขอบข่ายในการสร้างแบบสอบถาม

3. สร้างแบบสอบถามฉบับร่าง เป็นการสร้างแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับของลิเคิร์ท (Likert, 1976) และการสร้างแบบสอบถาม จากตำราการวิจัยเบื้องต้นของ บุญชม ศรีสะอาด (2560 : 103) มาปรับและพัฒนาให้สอดคล้องกับตัวแปรที่ศึกษาและครอบคลุมตามนิยามศัพท์เฉพาะ

4. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อตรวจสอบแนะนำในการปรับปรุงและปรับแก้ตามที่เสนอแนะ

5. นำแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและพิจารณาให้ ข้อเสนอแนะ

6. ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์แล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของคำถามแต่ละข้อโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา (IOC : Index of item objective congruence) โดยค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00

7. นำแบบสอบถามที่ผ่านการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ แล้วนำเสนอ อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์พิจารณาเสนอแนะอีกครั้งหนึ่ง

8. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน

9. จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือเพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป ได้ค่าความเชื่อมั่น .986

10. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลโดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ยื่นหนังสือถึงคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ เพื่อทำหนังสือขอความร่วมมือ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 เพื่อขอความอนุเคราะห์ ผู้บริหารสถานศึกษาในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปแจกกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นครูของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 พร้อมกำหนดวันรับคืนด้วยตนเอง

3. ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

2. การวิเคราะห์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

3. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 โดยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานใช้เกณฑ์ในการแปลผลค่าเฉลี่ยเป็นช่วงคะแนน ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับน้อยที่สุด

4. การวิเคราะห์การเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 จำแนกตาม ระดับการศึกษา โดยใช้สถิติ t-test และจำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของโรงเรียน โดยใช้สถิติ F-test

5. ปัญหาและอุปสรรคพร้อมแนวทางแก้ไขและพัฒนา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ประกอบด้วย ค่าความถี่และร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

ผลการวิจัย

1. ครูผู้ตอบแบบสอบถาม ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ส่วนใหญ่ศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 285 คน คิดเป็นร้อยละ 89.06 มีประสบการณ์ในการทำงาน ตั้งแต่ 5 - 10 ปี จำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 62.50 ส่วนใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 184 คน คิดเป็นร้อยละ 57.50

2. ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1

ตาราง 1 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 โดยภาพรวมแต่ละด้าน ดังนี้

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น	ลำดับที่
1. ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์	4.48	0.404	มาก	4
2. ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ	4.53	0.279	มากที่สุด	3
3. ด้านการกระตุ้นทางสติปัญญา	4.55	0.278	มากที่สุด	1
4. ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล	4.54	0.270	มากที่สุด	2
รวม	4.53	0.263	มากที่สุด	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 1 พบว่า ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.53, S.D. = 0.263) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการกระตุ้นทางสติปัญญา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.55, S.D. = 0.278) รองลงมาคือ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.54, S.D. = 0.270) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.48, S.D. = 0.404) ตามลำดับ

3. ผลการทดสอบสมมติฐาน

ตาราง 2 เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา	ระดับการศึกษา		ประสบการณ์การทำงาน		ขนาดสถานศึกษา	
	t	P-Value	F	P-Value	F	P-Value
1.ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์	1.798	0.075	9.517**	0.000	14.579**	0.000
2.ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ	2.801**	0.010	4.845**	0.008	18.868**	0.000
3.ด้านการกระตุ้นทางสติปัญญา		0.214	22.555**	0.000	38.582**	0.000
4.ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล	*	0.045	15.474**	0.000	41.061**	0.000
รวม	*	0.023	11.627**	0.000	34.021**	0.000

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 2 พบว่าระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 โดยภาพรวม มีความคิดเห็นแตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ และ การกระตุ้นทางสติปัญญา มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน แต่ด้านการสร้างแรงบันดาลใจมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล มีความคิดเห็นแตกแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อาจเป็นเพราะระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับความรู้ ความเข้าใจ ประสบการณ์ทางวิชาการ และมุมมองเชิงวิเคราะห์ที่ไม่เท่ากัน ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่ามักมีความคาดหวังต่อบทบาทของผู้นำที่มากกว่า

ประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 โดยภาพรวมและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการกระตุ้นทางสติปัญญาและด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 อาจเป็นเพราะผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานมาก มักผ่านสถานการณ์การบริหารที่หลากหลาย มีโอกาสเปรียบเทียบรูปแบบภาวะผู้นำ และสามารถประเมินพฤติกรรมผู้นำในด้านต่างๆ ได้อย่างลึกซึ้งและรอบด้าน ผู้ที่มีประสบการณ์น้อยอาจพิจารณาจากประสบการณ์ตรงในระยะสั้น หรือจากการรับรู้ในบริบทการปฏิบัติงานในปัจจุบันเป็นหลัก

ขนาดของโรงเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 โดยภาพรวมและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการกระตุ้นทางสติปัญญาและด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 อาจเป็นเพราะความแตกต่างของขนาดโรงเรียนทำให้บริบทการบริหาร โครงสร้างองค์กร จำนวนบุคลากร และทรัพยากรแตกต่างกัน ส่งผลต่อรูปแบบการแสดงภาวะผู้นำของผู้บริหารไม่เหมือนกัน

4. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1

ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจำเป็นต้องยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม และความซื่อสัตย์สุจริต ควบคู่กับการเป็นแบบอย่างที่ดี รวมทั้งสามารถถ่ายทอดวิสัยทัศน์ได้อย่างชัดเจนและต่อเนื่อง แนวปฏิบัติดังกล่าวช่วยสร้างความเชื่อถือ ศรัทธา และความผูกพันให้เกิดขึ้นกับบุคลากร ส่งผลให้บุคลากรเกิดความร่วมมือในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงของสถานศึกษา ผู้นำที่มีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์และมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสามารถยกระดับความตื่นตัวและแรงจูงใจของผู้ตาม ทำให้ผู้ตามยอมรับเป้าหมายและภารกิจของกลุ่ม และปฏิบัติงานโดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตน

ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจำเป็นต้องมีความสามารถในการกำหนดและสื่อสารวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน ใช้การสื่อสารเชิงบวก และเชื่อมโยงบทบาทหน้าที่ของครูและบุคลากรเข้ากับเป้าหมายที่มีคุณค่า การกำหนดเป้าหมายร่วมกันและการยกย่องความสำเร็จอย่างต่อเนื่องช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของ ส่งผลให้ครูและบุคลากรเกิดความร่วมมือในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงของสถานศึกษา การสร้างแรงบันดาลใจเป็นพฤติกรรมของผู้นำที่มุ่งกระตุ้นจิตวิญญาณและปรับทัศนคติของผู้ตาม โดยเน้นการร่วมกันมองวิสัยทัศน์ การสื่อสารเป้าหมายในอนาคตอย่างชัดเจน และการเสริมสร้างแรงจูงใจภายใน เพื่อยกระดับมาตรฐานการปฏิบัติงานและมุ่งสู่การบรรลุเป้าหมายร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการกระตุ้นทางสติปัญญา ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงควรส่งเสริมให้ครูและบุคลากรกล้าตั้งคำถาม คิดวิเคราะห์ และสร้างนวัตกรรม ผ่านการเปิดพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ประกอบการตัดสินใจ และการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง แนวทางดังกล่าวช่วยยกระดับศักยภาพด้านการคิด การวิเคราะห์ และการแก้ปัญหาของบุคลากร รวมทั้งสนับสนุนการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงของสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ การกระตุ้นทางสติปัญญาเป็นพฤติกรรมของผู้นำที่มุ่งส่งเสริมการตระหนักรู้ต่อปัญหา การคิดวิเคราะห์ร่วมกัน และการแสวงหาแนวทางแก้ไขอย่างสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงควรให้ความสำคัญกับการเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคลากร เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี มอบหมายงานและกระจายอำนาจให้สอดคล้องกับศักยภาพของแต่ละบุคคล พร้อมทั้งดูแลเอาใจใส่ ให้การยอมรับ และสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง แนวปฏิบัติดังกล่าวช่วยสร้างความไว้วางใจ ขวัญกำลังใจ และความผูกพันต่อองค์กร ส่งผลให้ครูและบุคลากรมีความพร้อมและความเต็มใจในการร่วมมือขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงของสถานศึกษา การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลเป็นพฤติกรรมของผู้นำที่มุ่งเอาใจใส่และเข้าใจความต้องการ ความแตกต่าง และศักยภาพเฉพาะของผู้ตาม โดยส่งเสริมการพัฒนาอย่างต่อเนื่องผ่านบทบาทการเป็นผู้ฝึกสอนและที่ปรึกษา เพื่อสนับสนุนการเติบโตอย่างอิสระและสร้างสรรค์

อภิปรายผลการวิจัย

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องงานวิจัยของกันตพัฒน์ เดชาพิทักษ์ (2568) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การ แห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องงานวิจัยของอรนิภา ธนฤทธิ์กุล(2567) ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภาพร สุริยะสุขประเสริฐ(2564) ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในยุควิถีใหม่ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในยุควิถีใหม่ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องแนวคิดของ แบส แอนด์ อะโวลิโอ (Bass and Avolio, 1994) ได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นกระบวนการ ที่ผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ร่วมงานและผู้ตาม โดยการเปลี่ยนแปลงความพยายามของผู้ร่วมงานและผู้ตาม ให้สูงขึ้นกว่าความพยายามที่คาดหวัง พัฒนาความสามารถของผู้ร่วมงานและผู้ตามไปสู่ระดับที่สูงขึ้น และศักยภาพมากขึ้น ทำให้เกิดการตระหนักรู้ในภารกิจและวิสัยทัศน์ของกลุ่มและขององค์กร จูงใจให้ผู้ร่วมงานและผู้ตามมองให้ไกลเกินกว่าความสนใจ ของพวกเขาไปสู่ประโยชน์ของกลุ่ม ขององค์กรและสังคม และสอดคล้องแนวคิดของ ฮอยและมิเกล (Hoy and Miskel, 2012 : 426-467) ได้กล่าวว่า ผู้นำการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างบรรยากาศการทำงานที่เป็นมิตร เอื้ออาทร และร่วมมือกัน โดยเป็นแบบอย่างของความเคารพ ความไว้วางใจ และการทำงานเป็นทีม สามารถชักจูงให้บุคลากรทำงานอย่างกระตือรือร้น สร้างเอกลักษณ์และความผูกพันของกลุ่ม ซึ่งผู้บริหารถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อประสิทธิภาพและความสำเร็จของสถานศึกษา ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจึงจำเป็นต่อการพัฒนาองค์กรให้สอดรับกับการเปลี่ยนแปลง และนำไปสู่ความสำเร็จ

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ด้านการกระตุ้นทางสติปัญญา พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี กระตุ้นความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม เพื่อพัฒนาการแก้ปัญหาอย่างมีคุณภาพ ทำให้บุคลากรเรียนรู้และพัฒนาตนเอง นำองค์กรสู่ความก้าวหน้า สอดคล้องแนวคิดของ แบส แอนด์ อะโวลิโอ (Bass and Avolio. 1994: 213) ที่กล่าวว่า การที่ผู้นำส่งเสริมให้ผู้ตามตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในหน่วยงาน กระตุ้นให้เกิดการคิดวิเคราะห์ แสวงหาแนวทางใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหา เพื่อพัฒนาสู่ข้อสรุปและวิธีการที่ดีกว่าเดิม จนนำไปสู่การสร้างสรรค์สิ่งใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องแนวคิดของ วัดแมน และ จาวีดาน (Waldman and Javidan. 2006: 1703-1725) ที่กล่าวว่า พฤติกรรมของผู้นำที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้ตามตระหนักถึงปัญหา คิดวิเคราะห์ และหาแนวทางแก้ไขอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องแนวคิดของ โอค มุนชิ และวาลุมวา (Oke, Munshi, and Walumbwa. 2009 : 64-72) ที่กล่าวว่า การที่ผู้นำส่งเสริมให้ผู้ตามสร้างนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อแก้ปัญหา ตั้งคำถาม และปรับมุมมองต่อประเด็นที่ซับซ้อน โดยหลีกเลี่ยงการวิจารณ์ต่อสาธารณะ เพื่อส่งเสริมบรรยากาศแห่งการเรียนรู้และพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ และด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล พบว่าผู้บริหารที่ใส่ใจความแตกต่างของแต่ละคน ทำหน้าที่เสมือนโค้ช สนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพ สร้างคุณค่า ความผูกพัน และความก้าวหน้าร่วมกันในองค์กร สอดคล้องแนวคิดของ เบิร์น (Burns. 1978: 98) ที่กล่าวว่า พฤติกรรมของผู้นำที่ให้ความสำคัญและดูแลเอาใจใส่ผู้ตามเป็นรายบุคคล ทำให้ผู้ตามรู้สึกมีคุณค่าและมีความสำคัญ ผู้นำทำหน้าที่เป็นทั้งโค้ชและที่ปรึกษาเพื่อส่งเสริมการพัฒนาและยกระดับศักยภาพของผู้ตามแต่ละคน ตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะบุคคล เพื่อให้เกิดความสำเร็จและการเติบโตทั้งในระดับบุคคลและองค์กร สอดคล้องแนวคิดของ โควี่ (Covey. 2004 : 254-255) ที่กล่าวว่า การที่ผู้นำใส่ใจและให้ความสนใจกับผู้ตามเป็นรายบุคคล รับฟังความคิดเห็นและความต้องการของแต่ละคน นำมาประสานเพื่อสร้างความร่วมมือในทีม ผู้นำจะสอนและส่งเสริมให้ผู้ตามเกิดความกระตือรือร้น ช่วยเหลือตนเอง ยอมรับความผิดพลาด และปรับปรุงวิธีการทำงานด้วยแนวทางใหม่ เพื่อให้งานและองค์กรก้าวหน้ามากยิ่งขึ้นและสอดคล้องแนวคิดของ บราวน์และคณะ (Braun and other. 2013: 270-283) ที่กล่าวว่า พฤติกรรมของผู้นำที่ให้ความเอาใจใส่ผู้ตามเป็นรายบุคคล รับรู้และเข้าใจความต้องการ รวมถึงความสามารถที่แตกต่างกันของแต่ละคน เพื่อส่งเสริมการพัฒนาและศักยภาพของผู้ตามอย่างเหมาะสม

2. ผลการทดสอบสมติฐาน

2.1 ระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 โดยภาพรวมมีความคิดเห็นแตกต่างกันสอดคล้องงานวิจัยของชนากานต์ วงษ์นอก (2565) ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษาในจังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า ระดับการศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกัน

2.2 ประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้าน มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน สอดคล้องงานวิจัยของเบญจพร อ่องทิพย์ (2567) ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ ผลการวิจัย พบว่า ระดับการศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกัน

2.3 ขนาดของโรงเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้าน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน สอดคล้องงานวิจัยของชัยชนะ ช้ำเกต (2566) ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท ผลการวิจัย พบว่า ขนาดของโรงเรียน โดยภาพรวมแตกต่างกัน

3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ฉะเชิงเทรา เขต 1

ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ จำเป็นต้องยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม และความซื่อสัตย์สุจริต ควบคู่กับการเป็นแบบอย่างที่ดีและการถ่ายทอดวิสัยทัศน์อย่างชัดเจนและต่อเนื่อง แนวปฏิบัติดังกล่าวช่วยสร้างความเชื่อถือ ศรัทธา และความผูกพันของบุคลากร ส่งผลให้เกิดความร่วมมือในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงของสถานศึกษา สอดคล้องแนวคิดของเฮาส์ (House, 1997) และ เฮทเตอร์กับเบส (Hater and Bass, 1988 : 695) ได้กล่าวว่า ผู้นำเชิงอุดมการณ์และผู้นำการเปลี่ยนแปลงสามารถยกระดับความตื่นตัวและแรงจูงใจของผู้ตาม ทำให้ผู้ตามยอมรับเป้าหมายและภารกิจของกลุ่ม และปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตน

ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ต้องมีความสามารถในการกำหนดและสื่อสารวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน ใช้การสื่อสารเชิงบวก และเชื่อมโยงบทบาทของบุคลากรกับเป้าหมายที่มีคุณค่า การกำหนดเป้าหมายร่วมและการยกย่องความสำเร็จอย่างต่อเนื่องช่วยเสริมแรงจูงใจและสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ ส่งผลให้ครูและบุคลากรร่วมมือกันขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงของสถานศึกษ สอดคล้องแนวคิดบราวน์และคณะ (Braun and other, 2013 : 270-283) ได้กล่าวว่า การสร้างแรงบันดาลใจเป็นพฤติกรรมผู้นำที่กระตุ้นจิตวิญญาณและปรับทัศนคติของผู้ตาม สอดคล้องแนวคิดของโควี่ (Covey, 2004 : 254-255) ที่เน้นการร่วมมองวิสัยทัศน์ การสื่อสารเป้าหมายอนาคตอย่างชัดเจน และการเสริมแรงจูงใจภายใน เพื่อยกระดับมาตรฐานการทำงานและมุ่งสู่เป้าหมายร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการกระตุ้นทางสติปัญญา ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านการกระตุ้นทางสติปัญญา ควรส่งเสริมให้ครูและบุคลากรตั้งคำถาม คิดวิเคราะห์ และสร้างนวัตกรรมผ่านการเปิดพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้และการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการตัดสินใจ ควบคู่กับการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง แนวทางดังกล่าวช่วยยกระดับศักยภาพด้านการคิดและการแก้ปัญหาของบุคลากร และสนับสนุนการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงของสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องแนวคิดของวัดแมน และจาวีดาน (Waldman and Javidan, 2006 : 1703-1725) และเชอร์เมอร์ฮอร์น (Schermerhorn, 2005 : 473) ที่เห็นว่าการกระตุ้นทางสติปัญญาเป็นพฤติกรรมผู้นำที่ส่งเสริมการตระหนักรู้ปัญหา การคิดวิเคราะห์ร่วมกัน และการแสวงหาแนวทางแก้ไขอย่างสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพการทำงาน

ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงควรให้ความสำคัญกับการเข้าใจความแตกต่างของบุคลากร เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น มอบหมายงานและให้อำนาจตามศักยภาพ พร้อมทั้งดูแลเอาใจใส่และให้การยอมรับอย่างต่อเนื่อง แนวปฏิบัติดังกล่าวช่วยสร้างความไว้วางใจ ขวัญกำลังใจ และความผูกพันต่อองค์กร ส่งผลให้บุคลากรมีความพร้อมในการร่วมมือขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงของสถานศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของ เบิร์น (Burns, 1978) และโอค มุนชิ และวาลุมวา (Oke, Munshi และ Walumbwa, 2009) ที่ระบุว่าการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลเป็นพฤติกรรมผู้นำที่มุ่งเอาใจใส่ผู้ตามเป็นรายบุคคล ทำหน้าที่เป็นโค้ชและที่ปรึกษา เพื่อส่งเสริมการพัฒนาและยกระดับศักยภาพของผู้ตามอย่างต่อเนื่อง อันนำไปสู่ความสำเร็จและการเติบโตของทั้งบุคคลและองค์กร

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีบทบาทสำคัญในการสร้างความผูกพันและความจงรักภักดีต่อองค์กร ควบคู่กับการสร้างความไว้วางใจและความเชื่อมั่นแก่บุคลากร รวมทั้งสามารถถ่ายทอดเป้าหมายและวิสัยทัศน์ให้บุคลากรเข้าใจและร่วมกันขับเคลื่อนองค์กรไปในทิศทางเดียวกัน

2. ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีบทบาทในการกระตุ้นจิตวิญญาณของการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่กับการสร้างแรงจูงใจภายในและเสริมสร้างความเชื่อมั่นให้บุคลากรเห็นคุณค่าและพัฒนาศักยภาพของตนเอง

3. ด้านการกระตุ้นทางสติปัญญา ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการใช้เหตุผลและการคิดวิเคราะห์ เปิดโอกาสให้บุคลากรแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี และสนับสนุนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งช่วยพัฒนาศักยภาพของผู้ตามและเสริมสร้างการทำงานในองค์กร

4. ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนให้บุคลากรใช้ศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนแสดงความเข้าใจและยอมรับในความหลากหลายของบุคลากร ซึ่งช่วยเสริมสร้างการเติบโตของบุคลากรและความเข้มแข็งขององค์กรโดยรวม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1

2. ควรศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 (2545) ฉบับที่ 3 (2553) และฉบับที่ 4 (2562)**. กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์ครุสภาลาดพร้าว.

กันตพัฒน์ เดชาพิทักษ์. (2568). การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร. **วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์**, 9 (3), 1520–1521.

ชนากานต์ วงษ์นอก. (2565). **ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษาในจังหวัดเลย ตามทัศนะของครูและบุคลากรทางการศึกษา.** สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

ชัยชนะ ช้ำเกตุ. (2565). **การศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท.** การค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). **การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 10)**. กรุงเทพมหานคร. สุวีริยาสาส์น.

เบญจพร อ่องทิพย์. (2567). **การศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์.** การค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ราชกิจจานุเบกษา. (2561). **ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.2561-2580).** เล่ม 135 ตอนที่ 82

วนิดา บัวลา. (2568). **ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการ ปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

สุภาพร สุริยะสุขประเสริฐ. (2564). **ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในยุควิถีใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์.** สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2560). **แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2560 - 2579).** กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1. (2568). **แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2568 กลุ่มนโยบายและแผน. ฉะเชิงเทรา.** สืบค้นเมื่อ 5 กันยายน 2568. จาก https://drive.google.com/file/d/1SH3k-Go6fkJbM_NKV-hfFWu_nxXBA026/view

อรนิภา ธนฤทธิ์กุล. (2567). **ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนครพนม.

Bass, B. M. (1997). **Does the Transactional-Transformational Leadership Paradigm Transcend Organization and National Boundaries**. American Psychologist, 52 (2), 130-139.

Bass, B. M.; & Avolio, B. J. (Eds.) (1994). **Improving Organizational Effectiveness through Transformational Leadership**. Thousand Oaks. CA. Sage Publications.

Burns, J. M. (1978). **Leadership.** New York. Harper and Rows.

Braun, S., Peus, C., Weisweiler, S. & Frey, D. (2013). Transformational leadership. job satisfaction and team Performance. **The Leadership Quarterly**, 24 (1), 270-283.

Covey, Stephen, R. (2004). **The Seven Habits of Highly Effective People.** New York. Simon and Schuster.

Cronbach. L. J. (1974). **Essentials of Psychological Testing.** 3rd ed. New York, Harper and Row.

Hater, J. J., & Bass, B. M. (1988). Superiors' evaluations and subordinates' perceptions of transformational and transactional leadership. **Journal of Applied Psychology**, 73 (4), 695–702.

Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (2012). **Educational administration: Theory, research, and practice.** 9th ed. New York. McGraw-Hill.

House, R. J. (1997). Path–goal theory of leadership **lessons, legacy, and a reformulated theory,**7 (3), 323 -352.

Likert, Rensis. (1976). **The Human Organization: Its Management and Value. New York**. McGraw-Hill Book.

Oke, Adegoke, Munshi, Natasha. & Walumbwa, Fred O. (2009). "The Influence of Leadership on Innovation

Processes and Activities" **Organizational Dynamics**, 38 (1), 64-72, January.

Schermerhorn, John R. (2005). **Management.** New York. John Wiley & Sons.

Tony Bush. (2011). **Theories of Educational Leadership & Management.** 4th E. London. MPG Books Group.

Waldman, D.A., Siegel, D.S., & Javidan , M. (2006). **"**Components of Ceo Transformational Leadership and Corporate Social Responsibility" **Journal of Management Studies**. 43 (8), 1703-1725.

การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับนวัตกรรมการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษาโดยการวิเคราะห์อภิมาน

A RESEARCH SYNTHESIS ON THAI LANGUAGE TEACHING INNOVATION AT THE ELEMENTARY LEVEL BY META-ANALYSIS

กนิษฐา สารมะโน[1], นาฏยาพร บุญเรือง[2], รชฎ สุวรรณกูฏ[3]
มหาวิทยาลัยนครพนม
Kanittha Sanmano[1], Nattayapron Boonruang[2], Rachata Suvannagoot[3]
Nakhon Phanom University
Corresponding Author E-mail : ph.kanittha@gmail.com[1], nattayaporn@npu.ac.th , rachata@npu.ac.th[3]

(Received : February 11, 2026; Edit : March 1, 2026; accepted : March 2, 2026)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับนวัตกรรมการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษา โดยใช้วิธีการวิเคราะห์อภิมาน เพื่อ 1) ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) วิเคราะห์คุณลักษณะของงานวิจัยที่ส่งผลต่อขนาดอิทธิพลของนวัตกรรมการสอน 3) สังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัยที่มีอยู่ โดยใช้วิทยานิพนธ์ที่เผยแพร่ในช่วงปี พ.ศ. 2557–2565 จากฐานข้อมูล Thai LIS จำนวนทั้งสิ้น 67 เรื่อง เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วยแบบประเมินคุณภาพงานวิจัยและแบบสรุปข้อมูลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา กาวิเคราะห์ความแปรปรวน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า

1) งานวิจัยเกี่ยวกับนวัตกรรมการสอนภาษาไทยมีจำนวนมากที่สุดในช่วงปี พ.ศ. 2560-2562 โดยมีมหาวิทยาลัยนเรศวรและมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามเป็นสถาบันที่ผลิตงานมากที่สุด คุณภาพโดยรวมของงานวิจัยอยู่ในระดับดีมาก 2) นวัตกรรมการสอนภาษาไทยให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าวิธีสอนแบบปกติ และตัวแปรของสถาบันที่ผลิตงานวิจัยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในด้านประสิทธิภาพ ขณะที่คุณลักษณะอื่นของงานวิจัยไม่มีผลต่างอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 มีความแตกต่างกันของค่าขนาดอิทธิพลที่แสดงประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนและ ทักษะการเรียนรู้ที่มีต่อความสามารถในการเรียนภาษาไทยสำหรับนวัตกรรมการสอนและทักษะ การเรียนรู้ไม่มีปฏิสัมพันธ์กัน ตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัย 22 ตัวแปร สามารถอธิบายความแปรปรวนของขนาดอิทธิพลได้ถูกต้องร้อยละ 28 โดยมีตัวแปรที่ทำนายได้ดีที่สุดเพียง 3 ตัวแปร คือ ปีที่พิมพ์ ระยะเวลาในการเก็บรวมรวมข้อมูล และประเภทสมมติฐาน 3) ในด้านองค์ความรู้ พบว่านวัตกรรมที่มีผลมากที่สุดต่อการเรียนภาษาไทย ได้แก่ นวัตกรรมด้านเทคนิคและกลวิธี เช่น แนวคิดโดยใช้สมองเป็นฐาน รองลงมาคือ นวัตกรรมด้านการสอน (แผนผังความคิด) ด้านกิจกรรม (การเรียนรู้แบบเรียนปนเล่น) ด้านแบบฝึกทักษะ และด้านสื่อการสอน (เช่น นิทาน) สะท้อนให้เห็นว่านวัตกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมและการกระตุ้นกระบวนการคิดของผู้เรียนมีแนวโน้มส่งผลดีต่อการเรียนรู้ภาษาไทยในระดับประถมศึกษา และจากการสังเคราะห์พบว่านวัตกรรมการสอนที่ส่งผลต่อการเรียนวิชาภาษาไทยสูงสุด คือ นวัตกรรมการสอนตามแนวคิดโดยใช้สมองเป็นฐาน

คำสำคัญ : การวิเคราะห์อภิมาน, นวัตกรรมการสอนภาษาไทย, ค่าขนาดอิทธิพล

Abstract

This study aimed to synthesize research on instructional innovations in Thai language teaching at the primary education level using meta-analysis. The objectives were to: (1) examine related research studies; (2) analyze research characteristics affecting the effect sizes of instructional innovations; and (3) synthesize knowledge from existing studies. The sample comprised 67 theses published between 2014 and 2022 (B.E. 2557–2565) retrieved from the ThaiLIS database. The research instruments included a research quality assessment form and a data extraction form developed by the researcher. Data were analyzed using descriptive statistics, analysis of variance (ANOVA), and multiple regression analysis.

The findings revealed that: (1) the largest number of studies on instructional innovations in Thai language teaching were published between 2017 and 2019 (B.E. 2560–2562), with Naresuan University and Rajabhat Mahasarakham University being the most productive institutions; the overall quality of the studies was at a very good level. (2) Instructional innovations in Thai language teaching produced higher learning achievement than conventional teaching methods. The institutional variable showed a statistically significant difference in effectiveness, whereas other research characteristics did not differ significantly at the .05 level. Differences in effect sizes reflecting the effectiveness of instructional innovations and learning skills on Thai language proficiency were observed; however, there was no interaction between instructional innovations and learning skills. The 22 research characteristic variables jointly explained 28% of the variance in effect sizes, with the three strongest predictors being year of publication, duration of data collection, and type of hypothesis. (3) In terms of synthesized knowledge, the most effective innovations for Thai language learning were those related to techniques and strategies, particularly the brain-based learning approach, followed by instructional innovations (mind mapping), activity-based innovations (learning through play), skill practice exercises, and instructional media (e.g., storytelling). These findings suggest that innovations emphasizing learner participation and cognitive engagement tend to enhance Thai language learning at the primary level. The synthesis further indicated that the most influential instructional innovation for Thai language learning was the brain-based learning approach.

Keywords : A meta Analysis,Thai language teaching innovation, Eeffect Size

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาษาไทยเป็นภาษาที่แสดงถึงความเป็นชาติของเรา และแสดงความเป็นสมาชิกของสังคมโลก การใช้ภาษาไทยจึงไม่ใช่เพียงเครื่องมือสื่อสารเท่านั้น หากเป็นภาพลักษณ์ของบุคคลผู้เป็นเจ้าของภาษาไทยนั้นด้วย อีกทั้งการเรียนรู้ภาษาไทยจะทำให้เกิดความรัก หวงแหน และรักษาสมบัติมรดกทางวัฒนธรรมทุกประเภทของชาติ การจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ภาษาไทยจึงมีความสำคัญ และจำเป็นสำหรับผู้เรียนตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนกระทั่งอุดมศึกษา การจัดกระบวนการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ภาษาไทย มีความสำคัญต่อระบบการสื่อสาร หรือสื่อความหมายในชีวิตจริง เริ่มด้วยการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงทักษะความจำเป็นของธรรมชาติสาระการเรียนรู้ภาษาไทย คือ ทักษะการฟัง ทักษะการพูด ทักษะการอ่าน และทักษะการเขียน การจัดกระบวนการเรียนรู้จึงมีความจำเป็นมากที่จะให้ผู้เรียนมีทักษะดังที่กล่าวมา การจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทยนั้นใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดเพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจ แก้ปัญหาและสร้างวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต ใช้กระบวนการเขียนการสื่อความหมาย มีการฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ ศักยภาพในการใช้ภาษาและหลักภาษาไทยมีภูมิปัญญาทางการใช้ภาษาในการแสวงหาความรู้ มีความเข้าใจและเห็นคุณค่าพร้อมกับอนุรักษ์วรรณคดีวรรณกรรมไทยและนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต

ในปัจจุบันนวัตกรรมและรูปแบบวิธีการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยนั้นมีหลายเทคนิควิธีการ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนภาษาไทยได้บรรลุวัตถุประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานหาก แต่การจัดกระบวนการเรียนรู้นั้นยังเกิดปัญหาต่าง ๆ จากหลายปัจจัยทั้งด้านความรู้ทางวิชาการ ทักษะกระบวนการ จัดการเรียนรู้รวมถึงทัศนคติ และบทบาทของครูผู้สอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษาที่แตกต่างกัน เช่น ปัญหาการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ของนักเรียนระดับประถมศึกษาเป็นประเด็นสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของประเทศในปัจจุบัน รายงานการประเมินคุณภาพผู้เรียนของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สะท้อนว่ายังมีนักเรียนระดับประถมศึกษาจำนวนไม่น้อยที่มีทักษะการอ่านและการเขียนต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานโดยเฉพาะในช่วงชั้นที่ 1 ซึ่งเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการพัฒนาทักษะพื้นฐานด้านภาษา นอกจากนี้ ผลการประเมินสมรรถนะผู้เรียนในระดับนานาชาติ เช่น Programme for International Student Assessment (PISA) ยังชี้ให้เห็นว่า ความสามารถด้านการอ่านของผู้เรียนไทยยังอยู่ในระดับที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สะท้อนถึงความท้าทายเชิงระบบในการจัดการเรียนรู้ด้านภาษาไทยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สถานการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบต่อการเรียนรู้ในกลุ่มสาระอื่น ๆ เนื่องจากทักษะการอ่านและการเขียนเป็นเครื่องมือพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ หากผู้เรียนขาดความสามารถด้านภาษา ย่อมส่งผลต่อความเข้าใจเนื้อหา การคิดวิเคราะห์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยรวม สาเหตุของปัญหาอาจเกิดจากความหลากหลายของผู้เรียน วิธีการสอนที่ยังไม่ตอบสนองต่อพัฒนาการทางสมองและความแตกต่างระหว่างบุคคล รวมถึงการขาดสื่อและนวัตกรรมการสอนที่กระตุ้นการมีส่วนร่วมและกระบวนการคิดของผู้เรียนอย่างแท้จริง ด้วยเหตุนี้ การพัฒนานวัตกรรมการสอนที่มีประสิทธิภาพจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยนวัตกรรมดังกล่าวควรเน้นการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กประถม ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ลงมือปฏิบัติและกระตุ้นกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ การแสวงหานวัตกรรมการสอนที่เหมาะสมและมีหลักฐานเชิงประจักษ์รองรับจึงเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับความสามารถด้านการอ่านและการเขียนของผู้เรียนระดับประถมศึกษา อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาและศักยภาพของผู้เรียนในระยะยาวต่อไป และปัญหาในการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านคำพื้นฐานภาษาไทย (จุฑามาศ ศรีใจ, 2564) จากการสัมภาษณ์การสอนของครูพบว่า ปัญหาการอ่านของนักเรียนยังไม่ตรงตามมาตรฐานที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาได้ตั้งเป้าหมายไว้ เนื่องจากสภาพบริบทและการสอนภาษาไทย ยังไม่สำเร็จเท่าที่ควร ครูผู้สอนเน้นการสอนแบบบรรยายในหนังสือ และทำแบบฝึกหัดท้ายบทไม่มีกิจกรรมที่น่าสนใจ หรือเร้าความสนใจเด็กนักเรียนเท่าที่ควร ขาดสื่อการสอนที่เหมาะสมและทันสมัยในการเรียน อีกทั้ง (อัญชิสา ธนศิริกุล, 2560) พบว่านักเรียนที่มีปัญหาในเรื่องการอ่านสะกดคำนั้นสาเหตุที่ทำให้เกิดจาก 1) นักเรียนไม่มีความแม่นยำในเรื่องพยัญชนะไทย 2) นักเรียนไม่มีความแม่นยำในเรื่องสระ 3) นักเรียนเกิดความสับสนเมื่ออ่านคำที่มีรูปวรรณยุกต์ทำให้อ่านคำที่มีวรรณยุกต์ผิด 4) นักเรียนออกเสียงการอ่านคำที่มีตัวสะกดไม่ถูกต้องตามมาตราตัวสะกด 5) นักเรียนเกิดความสับสนเมื่ออ่านคำที่ประสมด้วยสระลดรูปหรือสระเปลี่ยนรูป 6) นักเรียนไม่สามารถสะกดคำได้ 7) สมาธิในการเรียนของนักเรียนไม่มั่นคง

การจัดการศึกษาทั่วโลกในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นการจัดการศึกษาที่ต้องเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลกเพื่อใช้ในการ ดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพโดยให้ผู้เรียนมี ความรู้ ทักษะ ความสามารถ และสมรรถนะที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนซึ่งทักษะสำหรับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญที่สุด คือ ทักษะการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 มุ่งหวังให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งทักษะสำหรับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญที่สุด คือ ทักษะการเรียนรู้ โดยอ้างถึงรูปแบบที่มาจากเครือข่ายองค์กรความร่วมมือเพื่อทักษะแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (วิจารณ์ พานิช, 2555) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ว่าทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 นักเรียนต้องเรียนเอง หรือพูดใหม่ว่าครูต้องไม่สอนแต่ต้องออกแบบการเรียนรู้ และอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ให้นักเรียน

เรียนรู้จากการเรียนแบบลงมือทำ แล้วการเรียนรู้ก็จะเกิดจาก ภายในใจและสมองของตนเอง

แนวคิดสำคัญที่มีอิทธิพลต่อยิ่งการจัดการศึกษาในระดับขั้นพื้นฐาน คือ การพัฒนาประชากรให้สามารถอ่านออก เขียน และคิดคำนวณได้ โดยเรียกว่า "The Three Rs" ประกอบด้วย การอ่าน (Reading) การเขียน (Riting) และการคิดคำนวณ (Rithmetic) อย่างไรก็ตาม การศึกษาปัจจุบันรวมถึงที่จะต้องคำนึงถึงอนาคต ที่สภาพสังคมและเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนั้น จุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาสมรรถนะหรือทักษะเพียง 3 ประการดังกล่าวย่อมจะไม่เพียงพอ เพราะการอ่านออก คือ การคิดในระดับขั้นพื้นฐานที่ผู้เรียนอ่านออกเสียงได้ แต่ยังไม่เข้าใจความ หรือวิเคราะห์สาระได้เช่นเดียวกันกับการเขียนได้ ที่ผู้เรียนเพียงสามารถเขียนคำหรือประโยคได้ แต่ยังไม่สามารถเรียบเรียง เพื่อแสดงความคิดของตนเองอย่างเป็นระบบ ทั้งสองทักษะจึงถือว่าเป็นความสามารถในระดับพื้นฐานเท่านั้น

(เฉลิมลาภ ทองอาจ, 2561)

การสังเคราะห์งานวิจัย เป็นระเบียบวิธีการศึกษาหาข้อเท็จจริงเพื่อตอบปัญหาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเป็นการนำข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยหลายเรื่องที่ศึกษาปัญหาวิจัยเรื่องเดียวกันมาสรุปให้ได้เป็นคำตอบที่เป็นข้อสรุปการวิจัยที่ต้องการ ทำให้เกิดความเข้าใจปรากฏการณ์อย่างลุ่มลึกเกินกว่าระดับความรู้ความเข้าใจที่นักวิจัยจะได้จากงานวิจัยแต่ละเรื่อง การสังเคราะห์การวิจัย แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ การสังเคราะห์เชิงปริมาณ และการสังเคราะห์ เชิงคุณภาพ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2541) การสังเคราะห์เชิงปริมาณหรือที่เรียกว่าการวิเคราะห์อภิมานนั้นเป็นการศึกษาปัญหาเดียวกันมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติเพื่อสังเคราะห์ให้ได้ข้อสรุปที่มีความกว้างขวางลุ่มลึกกว่าผลงานวิจัยแต่ละเรื่อง ข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์อภิมานคือ ดัชนีมาตรฐาน ได้แก่ ดัชนีขนาดอิทธิพลและดัชนีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และข้อมูลคุณลักษณะงานวิจัยหน่วยการวิเคราะห์ คืองานวิจัยหรือการทดสอบสมมุติฐาน จุดมุ่งหมายในการวิเคราะห์แยกได้เป็น 2 ประการ คือการสังเคราะห์ให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับดัชนีมาตรฐาน และการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรปรับกับดัชนีมาตรฐานในการวิเคราะห์อภิมานในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีการทำการวิเคราะห์ความแปรปรวนสองทางเพื่อทำการทดสอบปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติ

จากเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยสนใจที่จะทำการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับนวัตกรรมการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษาโดยการวิเคราะห์อภิมาน ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกการใช้สูตรคำนวณของ Glass เนื่องจากว่างานวิจัยที่นำมาวิเคราะห์อภิมานเชิงทดลองที่มีแบบแผนการทดลองที่แตกต่างกัน โดยงานวิจัยที่นำมาวิเคราะห์อภิมานเป็นวิทยานิพนธ์ของนิสิต/ นักศึกษาระดับปริญญามหาบัณฑิตในฐานข้อมูลวิจัยของเครือข่ายห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาไทย (ThaiLIS) เพื่อนำข้อสรุปที่ได้เกี่ยวกับนวัตกรรมการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษาไปเป็นประโยชน์กับผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนานวัตกรรมการสอนภาษาไทยของนักเรียนประถมศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับนวัตกรรมการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษา
2. เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษาแบบต่าง ๆ และทักษะการเรียนรู้
3. เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ งานวิจัยประเภทวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิต ทั้งระดับมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิตที่ศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษาระหว่างปี พ.ศ. 2557- 2565 จำนวน 90 เรื่อง จากฐานข้อมูลวิจัยของเครือข่ายห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาไทย (ThaiLIS)

2. กลุ่มตัวอย่าง คือ วิทยานิพนธ์ของนิสิต นักศึกษาระดับปริญญามหาบัณฑิตในมหาวิทยาลัยจากข้อมูลวิจัยของเครือข่ายห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาไทย (ThaiLIS) จำนวน 25 แห่งที่ศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษาที่ตีพิมพ์ในปี พ.ศ.2557-2565 จำนวน 67 เรื่อง ซึ่งได้ทำการเลือกจากประชากรโดยใช้วิธีการคัดเลือกตามเกณฑ์ในการคัดเลือกงานวิจัยที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น

ตัวแปร

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ นวัตกรรมการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษามีตัวแปรนวัตกรรมการสอน และตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัย

2. ตัวแปรตาม แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มได้แก่ ค่าขนาดอิทธิพลจากงานวิจัย และค่าขนาดอิทธิพลของทักษะการเรียนภาษาไทย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบประเมินคุณภาพงานวิจัย
2. แบบเมินสรุปงานวิจัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสรุปงานวิจัย ซึ่งมีลักษณะเหมือนกับแบบสอบถามในการวิจัยทั่วไป เพียงแต่ไม่ใช้สอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นคนแต่เป็นการบันทึกรายละเอียดของงานวิจัยที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง การดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับนวัตกรรมการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้เวลาตั้งแต่เดือน ตุลาคม - ธันวาคม 2565 โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. สำรวจรายชื่อวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวกับนวัตกรรมที่สัมพันธ์กับการอ่านจากบทคัดย่อและฐานข้อมูลวิจัยของเครือข่ายห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาไทย (ThaiLIS)
2. ผู้วิจัยพิจารณาคุณลักษณะงานว่าตรงกับคุณสมบัติที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ หรือไม่หากตรงกับความต้องการผู้วิจัย จึงคัดเลือกงานวิจัยนั้นไว้บันทึกลงแบบบันทึกงานวิจัย
3. ผู้วิจัยอ่านรายงานที่คัดเลือกมาได้อย่างละเอียด แล้วทำการบันทึกข้อมูลที่เป็นคุณลักษณะ งานวิจัย และค่าสถิติต่าง ๆ ลงในแบบสรุปงานวิจัย
4. ผู้วิจัยทำการประเมินคุณภาพงานวิจัย แล้วทำการบันทึกผลการประเมินลงในแบบการประเมินงานวิจัย
5. จัดเตรียมแฟ้มข้อมูลคุณลักษณะงานวิจัยโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ประกอบด้วยการวิเคราะห์ 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปคำนวณสถิติพื้นฐานได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าความถี่ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของคุณลักษณะงานวิจัยที่เป็นตัวแปรจัดประเภท และการแจกแจงความถี่ ตอนที่ 2 เปรียบเทียบประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษา ใช้วิธีทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One - way Anova) ตอนที่ 3 สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษา ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้สามารถสรุปตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

1. เพื่อศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับนวัตกรรมการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษา ข้อมูลเบื้องต้นของงานวิจัยเกี่ยวกับนวัตกรรมการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษาที่นำมาสังเคราะห์ คุณลักษณะงานวิจัย รวบรวมมาจากงานวิจัยทั้ง 68 เล่ม โดยแบ่งคุณลักษณะงานวิจัยออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ คุณลักษณะงานวิจัยด้านการพิมพ์และผู้วิจัย คุณลักษณะด้านเนื้อหาสาระ คุณลักษณะงานวิจัยด้านวิธีวิทยาการ คุณลักษณะด้านทักษะการเรียนรู้ และคุณลักษณะงานวิจัยด้านนวัตกรรมที่เกี่ยวกับการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษา ตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ สรุปได้ว่างานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์นี้ส่วนใหญ่ พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่ตีพิมพ์มากที่สุดในปี พ.ศ. 2560 – 2562 สถาบันที่ผลิตงานวิจัย มีจำนวนมหาวิทยาลัยทั้งหมด 25 แห่ง เป็นงานวิจัยของมหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยนเรศวร และ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามมากที่สุด สาขาวิชาที่ผลิตงานวิจัยมากที่สุด คือ สาขาหลักสูตรและการสอน ส่วนใหญ่เพศหญิงเป็นผู้ทำการวิจัย วัตถุประสงค์ของงานวิจัยมีการตั้งวัตถุประสงค์ เพื่อการเปรียบเทียบมากที่สุด งานวิจัยส่วนใหญ่ศึกษากับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 สมมติฐานงานวิจัยมีการตั้งสมมติฐานงานวิจัยแบบมีทิศทางการเปรียบเทียบ งานวิจัยใช้วิธีการเปรียบเทียบแบบ pretest-posttest design การควบคุมตัวแปรตัวแปรแทรกซ้อน พบว่างานวิจัยใช้วิธีการควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนแบบการสุ่มกลุ่มตัวอย่างมากที่สุด ออกแบบงานวิจัยเชิงทดลองเป็นงานวิจัยเชิงทดลอง การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการแบบสุ่มอย่างง่ายมากที่สุด และมีการสุ่มเข้าสู่กลุ่มทดลอง การสุ่มตัว แปรจัดกระทำ พบว่างานวิจัยไม่มีการสุ่มตัวแปรจัดกระทำมากที่สุด คุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยส่วนใหญ่มีคุณภาพดีมาก และมีความตรงตามเนื้อหามาก งานวิจัยมีการใช้ค่าความเที่ยงของ Kuder-Richardson มากที่สุด ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนใหญ่ใช้ระยะเวลา 19 ชั่วโมงโมงขึ้นไป สถิติที่นิยมใช้ในการวิเคราะห์ คือ แบบ t-test independent มีการทดสอบระดับนัยสำคัญทางสถิติแบบแตกต่างที่ระดับ .01 มากที่สุด จากการศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษานิยมทำวิจัยในทักษะการอ่านมากที่สุด และในทักษะการอ่านมีนวัตกรรมการสอนที่นิยมใช้มากที่สุดคือ นวัตกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ โดยใช้เทคนิค CIRC นวัตกรรม

เกี่ยวกับการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษา พบว่ามีการใช้นวัตกรรมในด้านเทคนิคและกลวิธีมากที่สุด คือ แนวคิดโดยใช้สมองเป็นฐาน งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ส่วนใหญ่นิยมใช้นวัตกรรมการสอนโดยใช้สมองเป็นฐาน

2. ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษาสูงกว่าประสิทธิภาพของวิธีสอนตามปกติ โดยประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนภาษาไทย เมื่อจำแนกโดยพิจารณาตามตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยจำนวน 22 ตัวแปร ให้ประสิทธิภาพ ในการสอนภาษาไทยไม่แตกต่างกัน ส่วนตัวแปรสถาบันที่ผลิตงานวิจัยให้ประสิทธิภาพในการสอนภาษาไทยในระดับชั้นประถมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีความแตกต่างกันของค่าขนาดอิทธิพลที่แสดงประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนและทักษะการเรียนรู้ ที่มีต่อความสามารถในการเรียนภาษาไทย สำหรับนวัตกรรมการสอนและทักษะการเรียนรู้ไม่มีปฏิสัมพันธ์กัน ตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัย 22 ตัวแปรสามารถอธิบายความแปรปรวนของ ขนาดอิทธิพลได้ถูกต้องร้อยละ 28 โดยมีตัวแปรที่ทำนายได้ดีที่สุดเพียง 3 ตัวแปร คือ ปีที่พิมพ์ ระยะเวลาในการเก็บรวมรวมข้อมูล และประเภทสมมติฐาน

3. ผลการสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษาจากข้อมูลสามารถนำมาสังเคราะห์องความรู้จากงานวิจัยเกี่ยวกับนวัตกรรมการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษาโดยผู้วิจัยทำการสังเคราะห์ตามนวัตกรรมด้านที่มีผลต่อค่าขนาดอิทธิพลเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยของขนาดอิทธิพลจากมากไปหาน้อย นวัตกรรมการสอนที่มีค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลสูงที่สุดของทักษะการอ่านได้แก่ การเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค CIRC ($\overline{d}$=0.189) ส่วนนวัตกรรมการสอนที่มีค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลสูงที่สุดของทักษะการเขียนได้แก่ การจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนผังความคิด ($\overline{d}$=0.081) และนวัตกรรมการสอนที่มีค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลสูงที่สุดของทักษะการอ่าน-เขียนได้แก่ แนวโดยคิดสมองเป็นฐาน ($\overline{d}$=0.243) นวัตกรรมด้านที่มีผลต่อค่าขนาดอิทธิพล เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยของขนาดอิทธิพลจากมากไปน้อย คือ นวัตกรรมด้านเทคนิคและกลวิธี ได้แก่ แนวคิดโดยใช้สมองเป็นฐาน นวัตกรรมด้านการสอน ได้แก่ แผนผังความคิด นวัตกรรมด้านกิจกรรม ได้แก่ การจัดการเรียนรู้แบบเรียนปนเล่น นวัตกรรมด้านแบบฝึกทักษะในแบบฝึกทักษะครอบคลุมในเนื้อหาที่ได้เรียนไปแล้วจะทำให้นักเรียนมีความรู้และมีทักษะมากขึ้น และนวัตกรรมด้านสื่อการสอน ได้แก่ นิทาน และ พบว่านวัตกรรมการสอนที่ส่งผลต่อการเรียนวิชาภาษาไทยสูงสุด คือ นวัตกรรมการสอนตามแนวคิดโดยใช้สมองเป็นฐาน

อภิปรายผลการวิจัย

1. วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของงานวิจัยด้านนวัตกรรมที่เกี่ยวกับการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษาที่นำมาสังเคราะห์ คุณลักษณะงานวิจัยด้านการพิมพ์และผู้วิจัย งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมการสอนภาษาไทยในระดับชั้นประถมศึกษาที่นำมาสังเคราะห์ครั้งนี้ เป็นงานวิจัยที่ตีพิมพ์ปีมากที่สุดในช่วงปี พ.ศ. 2560 - 2562 สถาบันที่ผลิตงานวิจัยมากที่สุดคือ มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยนเรศวร และ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม อาจเป็นเพราะสถาบันการศึกษาดังกล่าวการเปิดสอนในระดับปริญญาการศึกษามหาบัณฑิตก่อนสถาบันอื่น ๆ จึงทำในงานวิจัยจำนวนมาก สาขาวิชาที่ผลิตงานวิจัยมากที่สุด คือ สาขาหลักสูตรและการสอน อาจเป็นเพราะผู้วิจัยสนใจทำวิจัยวิชาภาษาไทยในระดับประถมศึกษาเป็นจำนวนมาก ผู้วิจัยที่ทำงานวิจัยกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเพศหญิงเข้าศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาและศึกษาในสาขาหลักสูตรและการสอน มากกว่าเพศชาย คุณลักษณะงานวิจัยด้านเนื้อหาสาระของงานวิจัย งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมการสอนภาษาไทยในระดับชั้นประถมศึกษาที่นำมาสังเคราะห์ครั้งนี้ เป็นงานวิจัยที่ตั้งวัตถุประสงค์เพื่อการเปรียบเทียบมากที่สุด เนื่องจากงานวิจัยที่นำมาศึกษาเป็นงานวิจัยเชิงทดลอง ที่ทำเปรียบเทียบตัวแปรจัดกระทำตัวใดที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย สำหรับระดับชั้นที่ทำการศึกษามากที่สุดคือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เนื่องจากอาจจะมีปัญหาการเรียนรู้ทักษะภาษาไทย หรือมีปัญหาการเรียนการสอนเกิดขึ้นไม่ว่าจะเกิดขึ้นกันตัวนักเรียนหรือ เกิดขึ้นกับตัวครูเอง ครูผู้สอนต้องหาวิธีและแนวทางในการแก้ปัญหานั้น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการวิจัยในมาตรา 24 (5) โดยกำหนดให้ผู้สอนสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้และในมาตรา 30 ระบุให้มีการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถทำการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ระดับการศึกษา ด้วยเหตุผลเหล่านี้ถือได้ว่าการวิจัยในชั้นเรียนจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญในการเรียนการ สอนของครูผู้สอนในยุคปัจจุบันที่เรียกกันว่าเป็นยุคของการปฏิรูปการศึกษา ดังนั้น การวิจัยในชั้นเรียนจึงเป็นกระบวนการที่ช่วยให้ครูผู้สอนสามารถพัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอนของตนให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนทำให้กระบวนการจัดการเรียนรู้ของครู มีความเป็นวิชาชีพและมีความเป็นศาสตร์ในวิทยาการของการจัดการเรียนรู้มากขึ้น เพราะ การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายเพื่อให้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน โดยให้ครูผู้สอนนำกระบวนการวิจัยมาผสมผสานหรือบูรณาการใช้ในการจัดการเรียนการรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ สามารถใช้กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้

เมื่อพิจารณาคุณลักษณะด้านทักษะการเรียนรู้ภาษาไทย และนวัตกรรมเกี่ยวกับการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษา

ที่นำมาสังเคราะห์ครั้งนี้ เป็นงานวิจัยพบว่านิยมทำการศึกษาวิจัยในทักษะการอ่านมากที่สุด และในทักษะการอ่านมีนวัตกรรมการสอนที่นิยมใช้มากที่สุดคือ นวัตกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ โดยใช้เทคนิค CIRC รองลงมาคือ ทักษะการเขียนนิยมใช้แผนผังความคิดการสอนโดยใช้สมองเป็นฐาน และแบบฝึกทักษะการเขียนมากที่สุด และทักษะการอ่าน-เขียน นิยมใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานมากที่สุด นวัตกรรมเกี่ยวกับการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษา พบว่ามีการใช้นวัตกรรมในด้านเทคนิคและกลวิธีมากที่สุด คือแนวคิดโดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน รองลงมาคือ สื่อการสอน นิยมใช้นิทาน การสอนนิยมใช้ แผนผังความคิด ส่วนแบบฝึกทักษะและกิจกรรมมีจำนวนเท่ากัน งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ส่วนใหญ่นิยมใช้นวัตกรรมการสอนโดยใช้สมองเป็นฐาน แผนการดำเนินการเรียนรู้ที่ได้รับการจัดการอย่างเป็นระบบโดยอาศัยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสมองมาเป็นเครื่องมือในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับ สุคนธ์ สินธพานนท์ (2553: 9 -10) ได้กล่าวถึงนวัตกรรมทางการศึกษาว่า นวัตกรรมที่ผลิตออกมาทางด้านการเรียนการสอนมีจำนวนมากนวัตกรรมประเภทนี้เป็นการใช้วิธีสอน หรือเทคนิคการสอนในรูปแบบต่าง ๆ ที่นักการศึกษาได้คิดค้นเพื่อพัฒนาการด้านการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนทั้งในด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ และเจตคติ

เมื่อพิจารณาคุณลักษณะงานวิจัยด้านเนื้อหาสาระของงานวิจัย งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมการสอนภาษาไทยในระดับชั้นประถมศึกษาที่นำมาสังเคราะห์ครั้งนี้ เป็นงานวิจัยที่ใช้การออกแบบงานวิจัยเชิงทดลองแบบ แบบ True control group pretest-posttest design มากที่สุด เป็นเพราะการทดลองที่ทำการเปรียบเทียบตัวจัดกระทำ จึงมีการควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนแบบสุ่มมากที่สุดและเลือกใช้การสุ่มอย่างง่ายมากที่สุด สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบทดสอบมากที่สุด เครื่องมือส่วนใหญ่มีคุณภาพดีมาก เพราะเครื่องมือของงานวิจัยแต่ละเรื่องที่นำมาสังเคราะห์ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ มีการปรับแก้และทำการทดลองใช้ก่อนนำมาใช้จริง สำหรับค่าความเที่ยงของเครื่องมือที่มีการใช้มากที่สุดคือ Kuder-Richardson เนื่องจากว่างานวิจัยส่วนใหญ่ใช้แบบทดสอบเป็นเครื่องมือ ในการวิจัย ดังนั้นในการตรวจสอบความเที่ยงของเครื่องมือจึงเป็นแบบของ Kuder-Richardson

2. จากผลการวิจัยพบกว่า นวัตกรรมการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษามีประสิทธิภาพสูงกว่าการสอนตามปกติ โดยค่าเฉลี่ยคะแนนตัวแปรตามของผู้เรียนกลุ่มทดลองที่สอนโดยใช้นวัตกรรมการสอนภาษาไทยด้วยวิธีการต่าง ๆ สูงกว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนตัวแปรตามของผู้เรียนกลุ่มควบคุมที่ใช้การสอนตามปกติ เป็น 1.532 เท่าของส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานกลุ่มควบคุม แต่จากการวิเคราะห์พบว่า ค่าต่ำสุดของขนาดอิทธิพลมีค่าต่ำกว่า 0 แสดงว่า นวัตกรรมเกี่ยวกับการสอนภาษาไทยในงานวิจัยนั้นมีประสิทธิภาพด้อยกว่าการสอนตามปกติซึ่ง กลาส (Glass) ได้เสนอแนวคิดว่า ค่าขนาดอิทธิพลนี้เป็นคะแนนมาตรฐานเช่นเดียวกับคะแนนซี (Z - score) และสามารถตีความได้เช่นเดียวกัน เมื่อพิจารณาค่าสถิติความเบ้และความโด่งของขนาดอิทธิพล ซึ่งมีค่า 0.332 และ 0.048 ตามลำดับ

จะเห็นว่าการแจกแจงของขนาดอิทธิพลมีลักษณะใกล้เคียงกับโค้งปกติจริงเป็นที่น่าสังเกตว่าในจำนวนค่าขนาดอิทธิพล 67 ค่านั้นมีขนาดอิทธิพลที่มีคำต่ำกว่า 0 อยู่บ้าง ค่าต่ำสุดของขนาดอิทธิพลคือ 0.026

ทักษะการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลมีค่า 0.333 ค่าดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่าตัวแปรทักษะการเรียนรู้ ส่งผลต่อประสิทธิภาพความสามารถทางการเรียนวิชาภาษาไทยเป็นไปในทิศทางบวก เมื่อพิจารณาให้ลึกลงไปถึงประเภทตัวแปรทักษะการเรียนที่มีประสิทธิภาพสูงสุดต่อความสามารถทางการเรียนภาษาไทยก็พบว่า ทักษะการอ่านมีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งมีค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพล 0.552 รองลงมา คือ ทักษะการเขียน และทักษะการอ่าน - เขียน โดยมีประสิทธิภาพต่อความสามารถทางการเรียนรู้ อยู่ในลำดับสองและสาม ซึ่งมีค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพล 0.239 และ 0.029 ส่วนทักษะการฟังกับทักษะการพูด ไม่สามารถนำมาร่วมวิเคราะห์ข้อมูลได้เนื่องจากไม่งานมีวิจัยในปีที่ศึกษา เมื่อพิจารณาด้านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิภาพของนวัตกรรมเกี่ยวกับการสอนภาษาไทยกับทักษะการเรียนรู้พบว่า อิทธิพลหลักของตัวแปรวิธีสอนกับทักษะการเรียนไม่แตกต่างกันและจากผลการวิจัยยังพบว่าคุณลักษณะงานวิจัย 22 ตัวแปรนั้นสามารถอธิบายความแปรปรวนของขนาดอิทธิพลได้ถูกต้องร้อยละ 28 และมีความสัมพันธ์เท่ากับ 0.557 โดยมีตัวแปรที่ทำนายได้ดีที่สุดเพียง 3 ตัวแปรคือ ปีที่พิมพ์ ระยะเวลาในการเก็บรวมรวมข้อมูล และประเภทสมมติฐาน

3. เมื่อพิจารณาสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษาจากข้อมูลสามารถนำมาสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัยเกี่ยวกับนวัตกรรมการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษา ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา โดยผู้วิจัยทำการสังเคราะห์ตามนวัตกรรมด้านที่มีผลต่อค่าขนาดอิทธิพลเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยของขนาดอิทธิพลจากมากไปหาน้อย มีรายละเอียดดังนี้

งานวิจัยที่เป็นวิทยานิพนธ์ที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมการสอนภาษาไทยด้านเทคนิคและกลวิธีที่มีค่าขนาดอิทธิพลมากที่สุดคือ แนวคิดโดยใช้สมองเป็นฐาน คือแผนการดำเนินการเรียนรู้ที่ได้รับการจัดการอย่างเป็นระบบโดยอาศัยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสมองมาเป็นเครื่องมือในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้

นวัตกรรมการสอนที่มีค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลสูงที่สุดของทักษะการอ่านได้แก่ การเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค CIRC

($\overline{d}$=0.189) ส่วนนวัตกรรมการสอนที่มีค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลสูงที่สุดของทักษะการเขียนได้แก่ การจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนผังความคิด ($\overline{d}$=0.081) และนวัตกรรมการสอนที่มีค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลสูงที่สุดของทักษะการอ่าน-เขียนได้แก่ แนวโดยคิดสมองเป็นฐาน ($\overline{d}$=0.243)

งานวิจัยที่เป็นวิทยานิพนธ์ที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมการสอนภาษาไทยด้านการสอนที่มีค่าขนาดอิทธิพลมากที่สุดคือ แผนผังความคิด เป็นการสอนที่เน้นการปฏิบัติโดยใช้ แผนผังความคิดหรือแผนที่ความคิด โดยให้นักเรียนได้จัดระเบียบข้อมูลและความคิดที่มีอยู่อย่างหลากหลายให้เป็นระบบระเบียบ ผ่านการเขียนคำสำคัญ (keyword) การใช้สัญลักษณ์ การระบายสี และถ่ายทอดออกความรู้ ความรู้สึกมาเป็นแผนผัง หรือแผนภาพของความคิด ซึ่งเป็นการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างคำสำคัญกับคำวลีประโยคที่เป็นส่วนประกอบต่าง ๆ ที่จะอยู่ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ผู้เขียนต้องการและเป็นผู้กำหนดขึ้น โดยใช้เส้นหรือสัญลักษณ์เชื่อมโยง ทำให้สามารถเข้าใจความสัมพันธ์นั้นได้อย่างมีความหมาย

งานวิจัยที่เป็นวิทยานิพนธ์ที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมการสอนภาษาไทยด้านกิจกรรมที่มีค่าขนาดอิทธิพลมากที่สุดคือ การจัดการเรียนรู้แบบเรียนปนเล่น เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยนักเรียนได้เรียนเนื้อหาสาระควบคู่ไปกับกิจกรรมทางภาษาที่มีความสนุกสนาน เช่น กำคล้องจอง บทร้องเล่นสำหรับเด็ก ภาพประกอบ เกม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในขณะหรือหลังจากทำกิจกรรมการเรียนรู้ เรียนไปด้วยและสนุกไปด้วยพร้อมกัน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย

งานวิจัยที่เป็นวิทยานิพนธ์ที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมการสอนภาษาไทยด้านแบบฝึกทักษะ โดยที่กิจกรรมที่ได้ปฏิบัติในแบบฝึกทักษะครอบคลุมในเนื้อหาที่ได้เรียนไปแล้วจะทำให้นักเรียนมีความรู้และมีทักษะมากขึ้น เพราะมีรูปแบบหรือลักษณะที่หลากหลาย ฝึกกระทำด้วยตนเองจนเกิดทักษะหรือความชำนาญเพิ่มขึ้นหลังจากได้เรียนรู้เนื้อหาสาระในบทเรียนแล้วช่วยให้นักเรียนแก้ไขข้อบกพร่องทางการเรียน

งานวิจัยที่เป็นวิทยานิพนธ์ที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมการสอนภาษาไทยด้านสื่อการสอนที่มีค่าขนาดอิทธิพลมากที่สุด คือ นิทาน ลักษณะของนิทานที่ดีที่ควรใช้เป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับระดับชั้นประถมศึกษา ควรเป็นนิทานที่มีตัวละครน้อย เรื่องราวไม่สลับซับซ้อน การดำเนินเรื่องกระตุ้นความสนใจ เร้าใจ มีความเคลื่อนไหวอยู่ในเรื่องมีคำซ้ำข้อความที่คล้องจองให้เด็กติดใจจดจำได้ง่าย และเป็นเรื่องที่มีแนวคิดคติสอนใจให้นำไปประพฤติปฏิบัติไปในทางที่ดี ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่ดีเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในอนาคตและที่สำคัญนำมาใช้เป็นสื่อในการเสริมสร้างทักษะต่างๆ ทางภาษาไทยได้เหมาะสม

องค์ความรู้จากการวิจัย

นวัตกรรมเกี่ยวกับการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษา พบว่า นวัตกรรมการสอนที่ส่งผลในการเรียนรู้รายวิชาภาษาไทยมากที่สุดคือ แนวคิดโดยใช้สมองเป็นฐาน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับนวัตกรรมการสอนภาษาไทยในระดับชั้นประถมศึกษา พบว่า มีการใช้นวัตกรรมการสอนที่หลากหลาย ซึ่งจะเป็นประโยชน์กับครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย สามารถนำนวัตกรรมการสอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน ดังกล่าวไปประยุกต์ใช้กับผู้เรียน แต่ก่อนที่จะนำไปใช้จะต้องมีการศึกษาเงื่อนไขและข้อจำกัดของการสอนและวิธีการสอน เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์กับผู้เรียน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การสังเคราะห์งานวิจัยในครั้งนี้เป็นการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับนวัตกรรมการสอนภาษาไทยในระดับชั้นประถมศึกษา ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปจึงควรมีการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างในระดับอื่น ๆ เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่ครอบคลุมกับเด็กทุกช่วงวัย

เอกสารอ้างอิง

จุฑามาศ ศรีใจ. (2564). **การพัฒนาทักษะการอ่านคำพื้นฐานภาษาไทย โดยใช้บทเรียนการ์ตูนร่วมกับการเรียนรูแบบร่วมมือเทคนิค STAD สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4.** วิทยานิพนธ์ กศ.ม. พิษณุโลกมหาวิทยาลัยนเรศวร

ชัชพล ทรงสุนทรวงศ์. (2559). **นวัตกรรรมบริการ: กลยุทธ์ที่สร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันขององค์กรธุรกิจบริการ.**หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการ. มหาวิทยาลัยศิลปากร

เฉลิมลาภ ทองอาจ. (2561). การจัดการเรียนรู้ภาษาไทยโดยใช้สมรรถนะในศตวรรษที่ 21 เป็นฐาน : ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. **วารสารครุศาสตร์** จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยปีที่ 46 ฉบับที่ 1 เดือนพฤษภาคม - สิงหาคม 2560

ชัชพล ทรงสุนทรวงศ์. (2559). **นวัตกรรรมบริการ: กลยุทธ์ที่สร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันขององค์กรธุรกิจบริการ.** หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการ. มหาวิทยาลัยศิลปากร

ดวงกมล โพธิ์นาค. (2559). การศึกษาสภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ. **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง** ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2559

นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2541). **การวิเคราะห์อภิมาน META-ANALYSIS**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิจารณ์ พานิช. (2555). **การศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์: เชาวน์ทางปัญญา.** กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

สุคนธ์ สินธพานนท์. (2553**). นวัตกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพของเยาวชน**. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์

อัญชิสา ธนศิริกุล. (2560). **ผลของการใช้แอพพลิเคชั่นการสอนอ่านสะกดคำภาษาไทยร่วมกับวิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนที่มีต่อความสามารถในการอ่านสะกดคำภาษาไทยของนักเรียน** ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีปัญหาทางการอ่าน. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ จุฬาลงกรณ์ : มหาวิทยาลัย

Glass, G.V. (1982). **Primary, Secondary and Meta - Analysis of Research**. Educational Researcher. 5: 3-8; March, 1982.

Glass, G.V. McGraw and M.L.Smith. (1981). **Meta - Analysis in Social Research**. BeverlyHills: Sage Publications.

การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แอปพลิเคชันเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาเวียดนามเบื้องต้นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลนครพนม

THE DEVELOPMENT OF LEARNING MANAGEMENT PLAN USING AN APPLICATION TO DEVELOP VIETNAMESE READING SKILLS FOR GRADE 4 AT ANUBAN NAKON PHANOM SCHOOL.

ทิพรัตน์ ดวงศร[1], ศรีสุดา ด้วงโต้ด[2], ปวรี กาญจนภี นิลผาย[3]
มหาวิทยาลัยนครพนม
Thippharat Duangsorn[1], Srisuda Daungtod[2], Pawaree Kanchanapee Nilphai
Nakhon Phanom University
Corresponding Author E-mail : thipparat.41.td@gmail.com[1], ilti@kku.ac.th[2], pawaree_kan@hotmail.com[3]

(Received : February 5, 2026; Edit : March 4, 2026; accepted : March 6, 2026)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้แอปพลิเคชันรายวิชาภาษาเวียดนาม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 โดยแอปพลิเคชันที่ใช้ ได้แก่ Duolingo, youtube, Tieng Viet (2) เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาเวียดนามเบื้องต้นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และ (3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรมมการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้แอปพลิเคชันรายวิชาภาษาเวียดนาม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลนครพนม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ประจำปีการศึกษา 2568 โดยใช้การสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster random sampling) ได้ห้องเรียนที่ 4 ซึ่งมีนักเรียน 41 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย (1) แผนการจัดการเรียนรู้ รายวิชาภาษาเวียดนาม จำนวน 5 แผน (2) แบบทดสอบการอ่านภาษาเวียดนาม (3) แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แอปพลิเคชัน

ผลการวิจัยพบว่า (1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์แอปพลิเคชันรายวิชาภาษาเวียดนาม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลนครพนม มีประสิทธิภาพ 81.64/86.18 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80 (2) ผลการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาเวียดนามเบื้องต้นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังการจัดกิจกรรมร่วมกับการใช้แอปพลิชัน ($\bar{X}$ = 84.05, S.D. = 2.10) สูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมร่วมกับการใช้แอปพลิเคชัน ($\bar{X}$ = 73.39, S.D. = 2.10) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (t = 24.63, p < .05) (3) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรมมการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้แอปพลิเคชันรายวิชาภาษาเวียดนาม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลนครพนม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.50, S.D. = 0.68)

คำสำคัญ : แอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้, การอ่านออกเสียงภาษาเวียดนาม, แผนการจัดการเรียนรู้

Abstract

The purposes of this research were: (1) to develop lesson plans for a Vietnamese language course for Grade 4 students by applying an application-based learning approach with an efficiency criterion of 80/80. The applications used include Duolingo, YouTube, and Tieng Viet. (2) to develop basic Vietnamese reading skills of Grade 4 students; and (3) to examine students' satisfaction with learning activities using an application-based Vietnamese language course. The sample consisted of Grade 4 students at Anuban Nakhon Phanom School under the Nakhon Phanom Primary Educational Service Area Office 1 in the academic year 2025. Cluster random sampling was employed, and one classroom was selected, consisting of 41 students. The research instruments included: (1) five lesson plans for the Vietnamese language course, (2) a Vietnamese reading skills test, and (3) a questionnaire measuring students' satisfaction toward application-based learning activities.

The results of the research revealed that: (1) the developed lesson plans using an application-based Vietnamese language course achieved an efficiency of 81.64/86.18, which was higher than the established criterion of 80/80. (2) The results showed that the development of basic Vietnamese reading skills of 4 grade students after activities combined with the use of an application ($\bar{X}$ = 84.05, S.D. = 2.10) was significantly higher than before the activities combined with the use of an application ($\bar{X}$ = 73.39, S.D. = 2.10) at the .05 statistical significance level (t = 24.63, p < .05). (3) the students' satisfaction toward the application-based Vietnamese language learning activities was at a high level overall ($\bar{X}$= 4.50, S.D. = 0.68).

Keywords : Learning Applications, Vietnamese Reading Aloud, Lesson Plans

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งเป็นหลักสูตรระดับชาติในปัจจุบันว่า กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้หนึ่ง ที่กำหนดให้ผู้เรียนเรียนภาษาอังกฤษตลอดหลักสูตร ส่วนภาษาต่างประเทศอื่นให้อยู่ในการกำหนดของสถานศึกษาที่จัดให้ผู้เรียนเรียนตามความเหมาะสม ตามแนวทางที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลาง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2551) และเพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนเข้าสู่อาเซียน ซึ่งในจังหวัดนครพนมมีสถานศึกษาหลายแห่งที่เปิดสอนในรายวิชาภาษาเวียดนาม เนื่องจากจังหวัดนครพนมมีชาวเวียดนามอพยพเข้ามาเป็นจำนวนมาก และโรงเรียนอนุบาลนครพนมได้เห็นถึงความสำคัญของการเรียนภาษาเวียดนามจึงมีการเปิดสอนในรายวิชาภาษาเวียดนามสอนเป็นวิชาเพิ่มเติม แต่การเรียนการสอนก็ยังประสบปัญหาเนื่องจากภาษาเวียดนามเป็นภาษาที่ใหม่สำหรับผู้เรียน และผู้เรียนยังอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งผู้เรียนในวัยนี้ยังไม่มีความเข้าใจถึงการเรียนภาษาเวียดนาม ทำให้เกิดคำถามว่าเรียนไปทำไม ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้เรียนเกิดความไม่อยากเรียน คิดว่าเรียนไปก็นำไปใช้ประโยชน์ไม่ได้ และมีความคิดว่าภาษาเวียดนามเป็นภาษาที่ยาก ทั้งเรื่องของการอ่านออกเสียงคำต่าง ๆ โครงสร้างไวยากรณ์ การออกเสียงวรรณยุกต์ต่าง ๆ ซึ่งภาษาเวียดนามมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากภาษาไทยอย่างชัดเจน ทั้งในด้านระบบเสียงวรรณยุกต์ที่มีจำนวน 6 เสียง ซึ่งแตกต่างจากภาษาไทยที่มี 5 เสียง อีกทั้งยังมีการใช้สัญลักษณ์กำกับเสียง (diacritics) บนพยัญชนะและสระหลายรูปแบบ ทำให้ผู้เรียนชาวไทยเกิดความสับสนในการจดจำรูปอักษรและการออกเสียง นอกจากนี้ เสียงพยัญชนะต้นและตัวสะกดบางเสียง เช่น /ng/, /nh/, /ph/, /tr/ ไม่มีในภาษาไทย หรือมีลักษณะการออกเสียงที่แตกต่างกัน ส่งผลให้นักเรียนอ่านออกเสียงคลาดเคลื่อน และเกิดความเบื่อหน่ายในการฝึกฝน ส่งผลทำให้ผู้เรียนมีคะแนนต่ำกว่าเกณฑ์มาตราฐานที่ ต 1.1 และ ต 4.1 ตัวชี้วัดที่ 1.1 1.2 และ 4.3 ในรายวิชาภาษาเวียดนาม ซึ่งการจัดการเรียนการสอนแบบปกติที่เน้นการอ่านตามครูหรือการฝึกซ้ำในห้องเรียนเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอในการพัฒนาทักษะดังกล่าว เนื่องจากผู้เรียนต้องการการฟังเสียงต้นแบบที่ถูกต้อง การฝึกซ้ำได้หลายครั้ง และการได้รับข้อมูลย้อนกลับทันที ดังนั้น การนำแอปพลิเคชันที่มีระบบเสียง ตัวอย่างการออกเสียง และกิจกรรมโต้ตอบมาใช้ จึงเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการช่วยเสริมสร้างความเข้าใจด้านระบบเสียงและส่งเสริมความมั่นใจในการอ่านออกเสียงของผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ครูผู้สอนจึงต้องหาวิธีการสอนรูปแบบใหม่และนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนไม่เกิดความเบื่อหน่ายที่จะเรียนรู้ ซึ่งปัจจุบันนักเรียนให้ความสนใจกับสมาร์ทโฟนมีการนำโทรศัพท์ แท็บเล็ต ไอแพด มาใช้ที่โรงเรียน ครูผู้สอนสามารถทำบทเรียนที่ใช้สอนเป็นบทเรียนออนไลน์เพื่อให้นักเรียนสามารถเข้าไปเรียนรู้ได้ตลอดเวลา ทำให้นักเรียนไม่เกิดความเครียดระหว่างเรียน และยังสามารถสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนในรายวิชาภาษาเวียดนาม

ในปัจจุบันมีช่องทางที่เป็นประโยชน์ต่อระบบการศึกษา โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนช่วยในการจัดการเรียนการสอน สร้างสรรค์สื่อการเรียนรู้บนอุปกรณ์เคลื่อนที่ต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ (กรกนก คลังบุญครอง. 2555) ที่กล่าวว่ายุคที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวัน ทำให้การเรียนการสอนมีการนำเอา เทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องในรูปแบบของสื่อต่าง ๆ ทั้งวิดีทัศน์ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน รวมไปถึงแอปพลิเคชัน โดยการใช้สื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียนจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาสื่อการสอนในรูปแบบแอปพลิเคชันบนสมาร์ทโฟน หรือแท็บเล็ต โดยเป็นอีกช่องทางที่ทำให้การเรียนรู้ไม่จำกัดอยู่แต่ภายในห้องเรียน อีกทั้งยังสะดวกสามารถทบทวนบทเรียนได้ทุกที่ตามต้องการ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้สื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมแก่บุคคล

การศึกษาในปัจจุบันได้นำเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในการสอนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะแอปพลิเคชันสื่อการเรียนรู้บนอุปกรณ์เคลื่อนที่ ด้วยเทคนิคทางด้านการพัฒนา สื่อการสอน กลายมาเป็นแอปพลิเคชันที่สามารถดาวน์โหลดมาใช้งาน และสามารถนำมาประยุกต์ใช้งานในการจัดการเรียนการสอน หรือเป็นสื่อเสริมการเรียนรู้ได้ (ชินวัจน์ งามวรรณากร. 2562) และยังมีการพัฒนาแอปพลิเคชันเกี่ยวกับการศึกษาออกมา ซึ่งสามารถช่วยเหลือการสอนของครูทั้งในและนอกชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังช่วยพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ การพัฒนาแอปพลิเคชันสื่อการเรียนรู้ สำหรับเด็กขึ้นมา เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กสมัยใหม่ โดยระบบปฏิบัติการ แอนดรอยด์ เป็นสื่อการเรียนรู้เพิ่มเติมจากเนื้อหาในห้องเรียน ช่วยให้เด็กสามารถจดจำคำศัพท์ภาษาเวียดนามได้ดีขึ้น ช่วยให้เด็กมีความสุขและสนุกในการเรียนรู้ หรือแม้แต่ช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านสมองที่ดีขึ้น

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แอปพลิเคชันเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาเวียดนามเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลนครพนม เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาเวียดนามของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ให้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

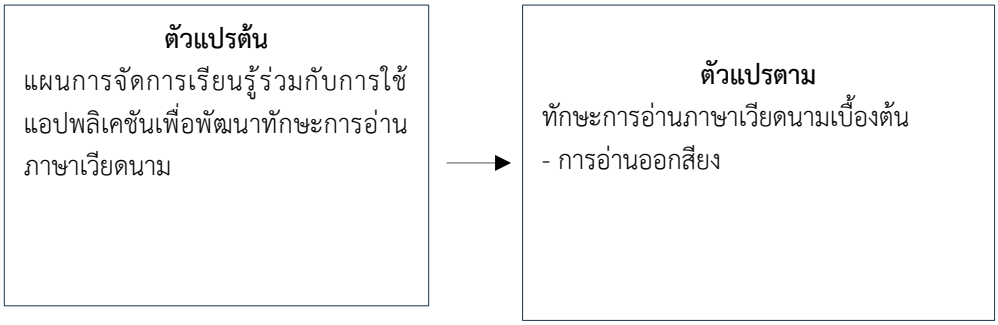
1. เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกับการใช้แอปพลิเคชันรายวิชาภาษาเวียดนาม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

2. เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาเวียดนามเบื้องต้นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรมมการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้แอปพลิเคชันรายวิชาภาษาเวียดนาม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงได้กรอบแนวคิดการวิจัยดังนี้

สมมติฐานการวิจัย

1. ทักษะการอ่านของผู้เรียนหลังการจัดการเรียนรู้ร่วมกับการใช้แอปพลิเคชันสูงขึ้น

2. ผู้เรียนพึงพอใจกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แอปพลิเคชันอยู่ในระดับมาก

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลนครพนม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ประจำปีการศึกษา 2568 จำนวน 7 ห้องเรียนประกอบด้วย ห้องเรียนที่ 1 มีนักเรียน 40 คน ห้องเรียนที่ 2 มีนักเรียน 44 คน ห้องเรียนที่ 3 มีนักเรียน 42 คน ห้องเรียนที่ 4 มีนักเรียน 41 คน ห้องเรียนที่ 5 มีนักเรียน 43 คน ห้องเรียนที่ 6 มีนักเรียน 26 คน และห้องเรียนที่ 7 มีนักเรียน 30 คน มีนักเรียนรวมทั้งสิ้นจำนวน 266 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลนครพนม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ประจำปีการศึกษา 2568 กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้การสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster random sampling) ได้ห้องเรียนที่ 4 ซึ่งมีนักเรียน 41 คน

ตัวแปร

(1) ตัวแปรต้น คือ แผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกับการใช้แอปพลิเคชันเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาเวียดนาม

(2) ตัวแปรตาม คือ ทักษะการอ่านออกเสียงภาษาเวียดนาม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

1.1 แผนการจัดการเรียนรู้ รายวิชาภาษาเวียดนาม จำนวน 5 แผน ใช้เวลาในการจัดการเรียนการสอน แผนละ 2 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 12 ชั่วโมง รวมทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 แบบทดสอบการอ่านภาษาเวียดนาม

2.2 แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แอปพลิเคชัน

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

1. วิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแผนจัดการเรียนรู้รายวิชาภาษาเวียดนาม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 5 แผนการจัดการเรียนรู้ ได้ดำเนินการสร้างตามขั้นตอน ดังนี้ 1.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 กลุ่มสาระภาษาต่างประเทศ (ภาษาเวียดนาม) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

1.2 ศึกษาวิธีการหลักการหลักทฤษฎีและเทคนิคการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้

1.3 วิเคราะห์เนื้อหา และจุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อเขียนแผนการจัดการเรียนรู้

1.4 สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ โดยยึดสาระสำคัญ หลักการ เนื้อหา การจัดกิจกรรม การวัดผลประเมินผลตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

1.5 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และความเหมาะสมของแผนเพื่อนำมาปรับปรุง และแก้ไข

1.6 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน คือ 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา จำนวน 1 คน 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านการใช้ภาษา จำนวน 1 คน 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาเวียดนาม จำนวน 1 คนและ 4) ผู้เชี่ยวชาญด้านวัดและประเมินผล จำนวน 1 คน 5) ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี จำนวน 1 คน ประกอบด้วย

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุจิวรรณ เหล่าไพโรจน์ อาจารย์ประจำสาขาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา

2 ดร.พัชรพงษ์ ภูเบศรพีรวัส อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารในยุคดิจิทัล คณะศิลปะศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม ผู้เชี่ยวชาญด้านการการใช้ภาษาเวียดนาม

3. Mr.Nguyen Thanh Ha ครูโรงเรียนอนุบาลนครพนม ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาเวียดนาม

4. นางจามรี แสนสุภา หัวหน้าฝ่ายวิชาการ โรงเรียนอนุบาลนครพนม ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล

5. นางสาวเกศสุรีพร แสนบุญ วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ เอกการสอนประถมศึกษา ครูโรงเรียนสีกายวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนระดับประถมศึกษา

เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Vatdity) ความถูกต้องของภาษาที่ใช้และความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนการสอน โดยพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item Objective Congrence : IOC) ทั้งนี้กำหนดเกณฑ์การพิจารณาตั้งแต่ ≥ 0.50 ขึ้นไป ถือว่าสอดคล้องกันในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (มาเรียม นิลพันธ์. 2555 : 177) ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 โดยกำหนดเกณฑ์การประเมินผล ดังนี้

+1 หมายถึง แน่ใจว่าแผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าแผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์

-1 หมายถึง แน่ใจว่าแผนการจัดการเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์

แล้วนำคะแนนที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) จากสูตร $\mathrm{IOC} = \frac{\sum \mathrm{R}}{\mathrm{N}}$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้

$\sum R$ แทน คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

1.7 ปรับปรุงแก้ไขแผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดการเรียนรู้ร่วมกับการใช้แอปพลิเคชันเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาเวียดนามเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลนครพนมตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

1.8 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแล้วไปหาค่าประสิทธิภาพ E_1/E_2 สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้ตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 (ชัยยงค์ พรหมวงศ์. 2540 : 101-102)

โดยนำไปหาประสิทธิภาพ กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลนครพนม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนมเขต 1 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง และทดลองใช้แผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดการเรียนรู้ร่วมกับการใช้แอปพลิเคชันเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาเวียดนามเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลนครพนม เพื่อหาค่าประสิทธิภาพ และนำคะแนนที่ได้จากการทดสอบระหว่างเรียนมาคำนวณหาประสิทธิภาพได้ค่า E_1 และคะแนนจากการทำแบบทดสอบหลังเรียนมาคำนวณหาประสิทธิภาพได้ค่า E_2 โดยมีการคำนวณหาค่าสถิติดังนี้

80 ตัวแรก (E_1) คือ คะแนนที่ได้จากการทำใบงานระหว่างการจัดการเรียนรู้ ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80 ถือเป็นประสิทธิภาพของกระบวนการ

80 ตัวแรก (E_2) คือ คะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบหลังการจัดการเรียนรู้ ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80 ถือ

เป็นประสิทธิภาพของผลลัพธ์

เมื่อหาค่าประสิทธิภาพได้แล้วนำมาเทียบเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

สูงกว่าเกณฑ์ เมื่อประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้มีค่าเกิน 2.5%

เท่ากับเกณฑ์ เมื่อประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ เท่ากับเกณฑ์หรือสูงกว่า ที่ตั้งไว้มีค่าไม่เกิน 2.5%

ต่ำกว่าเกณฑ์ เมื่อประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ ต่ำกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ แต่ไม่ต่ำกว่าเกณฑ์ 2.5% ถือว่ายังมีประสิทธิภาพรับได้

1.9 นำผลที่ได้จากการหาประสิทธิภาพมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความถูกต้อง ก่อนนำไปทดลองใช้จริง

2. การสร้างแบบทดสอบการอ่านรายวิชาภาษาเวียดนามชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างตามขั้นตอน ดังนี้

2.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ (ภาษาเวียดนาม) มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

2.2 วิเคราะห์หลักสูตร เนื้อหา และจุดประสงค์ของเนื้อหาที่ใช้ในการทดลองเพื่อสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะการอ่าน ที่ครอบคลุมทั้งความรู้ ความเข้าใจ

2.3 สร้างแบบทดสอบทักษะการอ่าน

2.4 นำแบบทดสอบเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบดูความถูกต้องของเนื้อหาความเหมาะสมของภาษาและความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ เพื่อนำมาปรับปรุง และแก้ไข

2.5 นำแบบทดสอบที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาความเหมาะสมของภาษา เมื่อปรับปรุงแก้ไขแบบทดสอบจากคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้วนำไปหาค่าดัชนีความสอดคล้องแล้วนำข้อมูลที่รวบรวมจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่า IOC ประกอบด้วย โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of Item Objective Congruence) โดยคัดเลือกข้อที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องที่มีค่าระหว่าง 0.67 – 1.00 มาเป็นข้อคำถามในการสอบถามผู้ตอบแบบสอบถาม ค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC กำหนดเกณฑ์พิจารณา ดังนี้

เห็นว่าสอดคล้อง ให้คะแนน +1

ไม่แน่ใจ ให้คะแนน 0

ไม่เห็นว่าสอดคล้อง ให้คะแนน -1

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) คำนวณค่าตามสูตร (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540)

สูตร IOC = $\frac{\Sigma R}{\mathrm{N}}$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการสัมภาษณ์

ΣR แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

2.6 นำแบบทดสอบที่ผู้เชี่ยวชาญประเมินหาค่าดัชนีความสอดคล้องของของเนื้อหา และความเหมาะสมของภาษา โดยใช้สูตร (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540) มีค่าระหว่าง 0.67 – 1.00 ขึ้นไป ซึ่งผลการประเมินค่า IOC มีค่าระหว่าง 0.93-1.00 เมื่อเทียบกับเกณฑ์การประเมิน พบว่าแบบทดสอบสามารถใช้ได้

2.7 นำแบบทดสอบไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

3. แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แอปพลิเคชัน ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้าง ดังนี้

3.1 ศึกษาทฤษฎี หลักการ และวิธีการสร้างแบบสอบถามจากเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำความเข้าใจและนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

3.2 กำหนดโครงสร้างแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 คำชี้แจง เป็นข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แอปพลิเคชัน

3.3 สร้างแบบสอบถามในแต่ละตอน โดยตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามมาตราส่วน ประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ใช้เกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ย (Best, 1997)

3.4 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบดูความถูกต้องของเนื้อหาความเหมาะสมของภาษา เพื่อนำมาปรับปรุง และแก้ไข

3.5 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา ความเหมาะสมของภาษา เมื่อปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามจากคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้วนำไปหาค่าดัชนีความสอดคล้องแล้วนำข้อมูลที่รวบรวมจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่า IOC ประกอบด้วย โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of Item Objective Congruence) โดยคัดเลือกข้อที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องที่มีค่าระหว่าง 0.67 – 1.00 มาเป็นข้อคำถามในการสอบถามผู้ตอบแบบสอบถาม ค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC กำหนดเกณฑ์พิจารณา ดังนี้

เห็นว่าสอดคล้อง ให้คะแนน +1

ไม่แน่ใจ ให้คะแนน 0

ไม่เห็นว่าสอดคล้อง ให้คะแนน -1

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) คำนวณค่าตามสูตร (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540 : 117)

สูตร IOC = $\frac{\Sigma R}{\mathrm{N}}$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการสัมภาษณ์

ΣR แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

3.6 ปรับปรุงข้อคำถาม และหลังจากนั้นจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เป็นเครื่องมือการวิจัยต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

หลังจากการตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการจัดเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ ดำเนินการทดลองตามขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ต่อไปนี้

1. ขั้นก่อนการทดลอง

เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1.1 สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้แอปพลิเคชัน รายวิชาภาษาเวียดนาม 2) แบบทดสอบการอ่านรายวิชาภาษาเวียดนาม 3) แบบประเมินความพึงพอใจ

1.2 ผู้วิจัยทบทวนเกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนกลุ่มทดลอง

1.3 ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม เพื่อขอความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลนครพนม ในการดำเนินการทดลองกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลนครพนม จังหวัดนครพนม

1.4 ผู้วิจัยชี้แจงเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้แอปพลิเคชันเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาเวียดนามเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลนครพนม และสร้างความคุ้นเคยกับนักเรียนในกลุ่มทดลอง

1.5 ผู้วิจัยให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Pretest) เพื่อวัดความรู้ พื้นฐานในรายวิชาภาษาเวียดนาม และนำผลการทดสอบไปเปรียบเทียบกับการทดสอบหลังเรียน (Posttest)

2. ขั้นการทดลอง

ผู้วิจัยดำเนินการสอนด้วยตนเอง ตามแผนการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้แอปพลิเคชัน รายวิชาภาษาเวียดนาม และดำเนินการโดยใช้เครื่องมือวิจัยที่เตรียมไว้ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.1 เวลาที่ใช้ในการทดลองเป็นจำนวน 5 สัปดาห์ รวม 10 ชั่วโมง

2.2 การจัดช่วงเวลาในการเรียนแต่ละวัน จัดการเรียนการสอนตามเวลาของการเรียนการ ในช่วงชั่วโมงเรียนเพิ่ม คือ วันจันทร์ เวลา 8.00- 9.00 น. และวันอังคาร เวลา 8.00 – 9.00 น. ตามแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 5 แผน

2.3 เนื้อหาที่ใช้ทดลองสอน คือเนื้อหาจากสาระการเรียนรู้ในรายวิชาภาษาเวียดนาม

2.4 ดำเนินการทดลองใช้กิจกรรม ผู้วิจัยดำเนินการสอนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้แอปพลิเคชันเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาเวียดนามเบื้องต้น โดยมี 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. เตรียมความพร้อมและกระตุ้นความสนใจ คือ สร้างบรรยากาศในชั้นเรียน

และดึงความสนใจด้วยการพูดคุย ให้ความรู้พื้นฐานในการจัดการเรียนรู้ และแจ้งเกณฑ์การประเมินและเหตุผลในการเก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดประเด็นให้ชัดเจน

2. สำรวจและวิเคราะห์ปัญหา ผู้เรียนวิเคราะห์ปัญหาในใบงานตามแผนการจัดการเรียนรู้

3. วางแผนและเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์

3. ขั้นหลังการทดลอง

ภายหลังเสร็จสิ้นการดำเนินการทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

3.1 นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Posttest) ซึ่งเป็นแบบทดสอบชุด เดียวกันแบบทดสอบก่อนเรียน (Pretest) โดยสลับข้อสลับตัวเลือก

3.2 ผู้วิจัยประเมินทักษะการอ่านระหว่างการจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้แอปพลิเคชัน ซึ่งจะประเมินในช่วงหลังที่นักเรียนทำกิจกรรม โดยใช้แบบประเมินทักษะการอ่าน

3.3 ผู้วิจัยนำคะแนนที่ได้จากผลการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และผลการประเมินทักษะการอ่านของนักเรียนแล้วนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. การตรวจสอบคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ จากการวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ (E1 /E2)โดยใช้เกณฑ์ 80/80

2. วิเคราะห์หาค่าดัชนีประสิทธิผลของการพัฒนาทักษะการอ่าน ภาษาเวียดนาม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งหาได้จากคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนลบด้วยคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน แล้วหารด้วยคะแนนเต็มหลังเรียนลบด้วยคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน

3. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานความพึงพอใจที่มีต่อแอปพลิเคชัน ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งสามารถนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกับการใช้แอปพลิเคชันรายวิชาภาษาเวียดนาม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลนครพนม ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

ตารางที่ 1 ประสิทธิภาพแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกับการใช้แอปพลิเคชันรายวิชาภาษาเวียดนาม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลนครพนม

กิจกรรมการเรียนรู้	คะแนนเก็บระหว่างเรียนและแบบทเสอบย่อย					รวม (E_1)	หลังเรียน (E_2)
	แผนที่ 1	แผนที่ 2	แผนที่ 3	แผนที่ 4	แผนที่ 5		
คะแนนเต็ม	30	30	30	30	30	150	30
รวม	1011	993	994	1008	1015	5021	1060
ค่าเฉลี่ย	24.65	24.21	24.24	24.58	24.75	122.46	25.85
ร้อยละ	82.20	80.73	80.81	81.95	82.52	81.64	86.18

จากตารางที่ 1 พบว่า แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ร่วมกับการใช้แอปพลิเคชันรายวิชาภาษาเวียดนาม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลนครพนม มีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยพบว่าคะแนนเฉลี่ยที่ได้จากการจัดกิจกรรมระหว่างเรียนได้มาจากการเก็บคะแนนและการทำแบบทดสอบย่อยท้ายแผนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 122.46 คิดเป็นร้อยละ 81.64 และคะแนนเฉลี่ยจากแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านออกเสียงภาษาเวียดนามหลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 25.85 คิดเป็นร้อยละ 86.18 จึงสรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้ร่วมกับการใช้แอปพลิ เคชันรายวิชาภาษาเวียดนาม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลนครพนม มีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.64/86.18 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 80/80

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาเวียดนามเบื้องต้นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ตารางที่ 2 ผลการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาเวียดนามเบื้องต้นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

แบบประเมินการอ่านออกเสียงภาษาเวียดนาม	จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	df	p
ก่อนเรียน	41	90	73.39	2.10	24.63	40	.000*
หลังเรียน	41	90	84.05	2.10			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่าทักษะการอ่านออกเสียงภาษาเวียดนามของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังการจัดกอจจกรมร่วมกับการใช้แอปพลิเคชัน ($\overline{X}$ = 84.05, S.D. = 2.10) ซึ่งสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมร่วมกับการใช้แอปพลิเคชัน ($\overline{X}$ = 73.39, S.D. = 2.10) แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีทักษะในการอ่านภาษาเวียดนามสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 24.63, df = 40, p < .05$)

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับการใช้แอปพลิเคชันรายวิชาภาษาเวียดนาม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดกิจกรมมการเรียนรู้ร่วมกับการใช้แอปพลิเคชันรายวิชาภาษาเวียดนาม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. ด้านเนื้อหาแอปพลิเคชัน			
1.1 ความถูกต้องของเนื้อหา	4.51	0.70	มากที่สุด
1.2 มีเนื้อหาครบถ้วน	4.54	0.63	มากที่สุด
1.3 มีความสอดคล้องกับเนื้อหาที่เรียน	4.56	0.63	มากที่สุด
1.4 เนื้อหามีความเหมาะสมกับผู้เรียน	4.51	0.70	มากที่สุด
2. ด้านการจัดการเรียนรู้			
2.1 ความเหมาะสมของการจัดการเรียนรู้	4.49	0.67	มาก
2.2 ความน่าสนใจของการจัดการเรียนรู้	4.59	0.58	มากที่สุด
2.3 ความสอดคล้องของการจัดการเรียนรู้กับเนื้อหาที่ใช้	4.49	0.67	มาก
2.4 การจัดกิจกรรมเป็นประโยชน์ตรงตามความต้องการของผู้เรียน	4.49	0.74	มาก
3. ด้านการนำเสนอเนื้อหาการเรียนรู้			
3.1 ความเหมาะสมของการนำเสนอ	4.44	0.80	มาก
3.2 ความชัดเจนในการนำเสนอเนื้อหา	4.44	0.77	มาก
3.3 ความน่าสนใจของเนื้อหา	4.56	0.59	มากที่สุด
3.4 ขนาดของตัวอักษรที่ใช้ในการนำเสนอ	4.44	0.80	มาก
3.5 สีของตัวอักษรที่ใช้โดยภาพรวม	4.49	0.63	มาก
รวม	**4.50**	**0.68**	**มาก**

จากตารางที่ 3 พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรมมการเรียนรู้ร่วมกับการใช้แอปพลิเคชันรายวิชาภาษาเวียดนาม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับความพึงพอใจมาก ($\bar{X}$ = 4.50, S.D. = 0.68) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ความน่าสนใจของการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.59, S.D. = 0.58) รองลงมาคือ ความสอดคล้องกับเนื้อหาที่เรียน ($\bar{X}$ = 4.56, S.D. = 0.63) และความน่าสนใจของเนื้อหา ($\bar{X}$ = 4.56, S.D. = 0.59)

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากผลการวิจัยพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกับการใช้แอปพลิเคชันรายวิชาภาษาเวียดนาม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลนครพนม มีประสิทธิภาพ 82/87 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 80/80 แสดงว่านักเรียนได้คะแนนเฉลี่ยจากการได้จัดกิจกรรมโดยประยุกต์ใช้แอปพลิเคชันในรายวิชาภาษาเวียดนาม มีการศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ และใบกิจกรรมรวมถึงลงมือเล่นเกมตามที่ได้รับมอบหมายในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ ร้อยละ 82 และคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน คิดเป็นร้อยละ 87 แสดงว่าแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้คือ 80/80 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นฤมล แว่วสอน (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้แบบฝึกทักษะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปี ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า 1. การจัดการเรียนรู้ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้แบบฝึกทักษะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปี ที่ 3 มีประสิทธิภาพ (E1/E2) เท่ากบ 87.50/89.38 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดให้ Tran Cao Nhon (2022) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านออกเสียงและการเขียนสะกดคำศัพท์ภาษาเวียดนามเบื้องต้นสำหรับนักศึกษาปริญญาตรีโดยวิธีการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ร่วมกับชุดฝึกทักษะ ผลการวิจัยพบว่า 1. กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ร่วมกับชุดฝึกทักษะมีค่าประสิทธิภาพ (E1/E2-) เท่ากับ 84.81/82.19 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด LE THI MAI THU (2023) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุดฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการฟังและพูดภาษาเวียดนามในชีวิตประจำวัน ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ตามแนวการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารร่วมกับสื่อประสม ผลการวิจัยพบว่า 1. ชุดฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการฟังและพูดภาษาเวียดนามในชีวิตประ จำวัน มีประสิทธิภาพเท่ากับ 79.86/79.05 ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ 75/75

2. ผลการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาเวียดนามเบื้องต้นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังการจัดกิจกรรมร่วมกับการใช้แอปพลิชันสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมร่วมกับการใช้แอปพลิเคชันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นฤมล แว่วสอน (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้แบบฝึกทักษะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปี ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ค่าดัชนีประสิทธิผลการเรียนรู้การอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้แบบฝึกทักษะของนักเรียน มีค่าเท่ากับ 0.5500 หรือคิดเป็นร้อยละ 55 Tran Cao Nhon (2022) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านออกเสียงและการเขียนสะกดคำศัพท์ภาษาเวียดนามเบื้องต้นสำหรับนักศึกษาปริญญาตรีโดยวิธีการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ร่วมกับชุดฝึกทักษะ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาระดับปริญญาตรีที่เรียนโดยวิธีการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ร่วมกับชุดฝึกทักษะมีความสามารถด้านการอ่านออกเสียงคำภาษาเวียดนามเบื้องต้นหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ. 05 ฤดี เชยเดช (2557) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้สาระภาษาไทย โดยแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบเรียนปนเล่น เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนชุมชนประชาธิปัตย์วิทยาคารจังหวัดปทุมธานี ผลการศึกษาพบว่า ผลการเปรียบเทียบทักษะการอ่านสะกดคำของนักเรียนระหว่างก่อนและหลังการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

3. ผลศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรมมการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้แอปพลิเคชันรายวิชาภาษาเวียดนาม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลนครพนม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.50, S.D. = 0.68) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรรณฤดี สุขชื่น. (2563). ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาไทย โดยการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค ซี ไอ อาร์ ซีสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาป่าขะ-เขาเพิ่ม จังหวัดนครนายก รายงานวิจัยพบว่านักเรียนความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค ซี ไอ อาร์ ซี อยู่ในระดับมาก Tran Cao Nhon (2022) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านออกเสียงและการเขียนสะกดคำศัพท์ภาษาเวียดนามเบื้องต้นสำหรับนักศึกษาปริญญาตรีโดยวิธีการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ร่วมกับชุดฝึกทักษะ รายงานวิจัยพบว่านักศึกษามีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ร่วมกับชุดฝึกทักษะโดยรวมอยู่ในระดับมาก (X= 4.44, 5.D = 0.49) LE THI MAI THU (2023) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุดฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการฟังและพูดภาษาเวียดนามในชีวิตประจำวัน ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ตามแนวการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารร่วมกับสื่อประสม รายงานวิจัยพบว่าความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการอบรมโดยใช้ชุดฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นอยู่ในระดับมาก (X = 4.05, S.D. = 0.60)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) ครูผู้สอนควรปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกับการใช้แอปพลิเคชันเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านให้สอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียน

2) ควรเพิ่มเวลาในการฝึกทักษะการอ่านสำหรับคำที่มีเสียงวรรณยุกต์ และคำที่มีเสียงควบกล้ำเพื่อให้นักเรียนสามารถออกเสียงได้ชัดเจนมากขึ้น

3) ควรส่งเสริมให้ครูผู้สอนภาษาต่างประเทศประยุกต์ใช้แอปพลิเคชันร่วมกับกิจกรรมในชั้นเรียนอย่างต่อเนื่องและควรจัดเตรียมอุปกรณ์เทคโนโลยีให้เพียงพอต่อผู้เรียน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรพัฒนาทักษะด้านอื่น ๆ เช่น ทักษะด้านการพูด ทักษะด้านการเขียน ตลอดจนทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

2) ควรนำการจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้แอปพลิเคชันเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กรกนก คลังบุญครอง. (2555). **เว็บแอปพลิเคชันช่วยแม่ดูแลสุขภาพและบันทึกพัฒนาการของลูก**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2540). **การหาประสิทธิภาพชุดการสอน.** ในเอกสารการสอนชุดวิชาสื่อการศึกษาพัฒนาการ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ชินวัจน์ งามวรรณากร. (2562). **การพัฒนาแอปพลิเคชันสื่อการเรียนรู้บนอุปกรณ์เคลื่อนที่ เรื่อง ภาษาอังกฤษสำหรับนักสารสนเทศ** : มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

นฤมล แว่วสอน. (2561). **การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้แบบฝึกทักษะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปี ที่ 3.** ครุศาสตรมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์.** พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ฤดี เชยเดช. (2557). **การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้สาระภาษาไทย โดยแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบเรียนปนเล่น เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1โรงเรียนชุมชนประชาธิปัตย์วิทยาคาร จังหวัดปทุมธานี.** ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

วรรณฤดี สุขชื่น. (2563). **การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาไทย โดยการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค ซี ไอ อาร์ซีสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาป่าขะ-เขาเพิ่ม จังหวัดนครนายก.** ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

Tran Cao Nhon. (2022). **การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านออกเสียงและการเขียนสะกดคำศัพท์ภาษาเวียดนามเบื้องต้นสำหรับนักศึกษาปริญญาตรีโดยวิธีการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ร่วมกับชุดฝึกทักษะ.** ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ปัจจัยในการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

FACTORS OF DECISION TO STUDY IN THE BACHELOR OF EDUCATION CURRICULUM IN THE FACULTY OF ARTS EDUCATION AT BUNDITPATANASILPA INSTITUTE OF FINE ARTS.

กิติพนธ์ สิริไวทยางกูร[1]
คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
Kitiphon siriwaitayangkoon[1]
Faculty of Art Education, Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts
Corresponding Author E-mail : siriwaita@gmail.com[1]

(Received : March 6, 2026; Edit : March 17, 2026; accepted : March 18, 2026)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยในการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2562) ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 124 คน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า ค่าเฉลี่ยรวมของความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยในการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.34, S.D. = 0.72) โดยแยกพิจารณาค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นเป็นรายด้าน ได้ดังนี้

1) ด้านภาพลักษณ์ มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.47, S.D. = 0.68) ปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในด้านภาพลักษณ์ คือ เป็นสถาบันการศึกษาที่มีอาจารย์และบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านศิลปวัฒนธรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.63, S.D. = 0.62)

2) ด้านอาจารย์ผู้สอน มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.41, S.D. = 0.69) ปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับความเป็นครูอาจารย์ อยู่ในระดับดีมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.50, S.D. = 0.69)

3) ด้านการบริหารจัดการ มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.30, S.D. = 0.74) ปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีทุนสนับสนุนการศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.51, S.D. = 0.66)

4) ด้านหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.29, S.D. = 0.72) ปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สาขาวิชาในหลักสูตรมีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.43, S.D. = 0.66)

5) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการศึกษา มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.23, S.D. = 0.81) ปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ห้องเรียนและห้องปฏิบัติการ มีสภาพที่ดี มีความสะอาด มีแสง อุณหภูมิ และการถ่ายเทอากาศที่เพียงพอ เหมาะแก่การศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.37, S.D. = 0.76)

จากผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนว่าปัจจัยด้านภาพลักษณ์ของสถาบันเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อของนักศึกษา ผลการวิจัยดังกล่าวสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ในการปรับปรุงหลักสูตร พัฒนากลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ และกำหนดแนวทางการรับนักศึกษาให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมและความต้องการของผู้เรียน เพื่อส่งเสริมความยั่งยืนในการผลิตครูศิลปศึกษาในอนาคต

คำสำคัญ: ปัจจัยในการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อ, หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต, สถาบันอุดมศึกษาเฉพาะทาง

Abstract

The objective is to study factors in decision to study in the Bachelor of Education program (Revised curriculum 2019) of first year students in the Faculty of Art Education, Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts. The sample groups are first year students, academic year 2023, totaling 124 people, using a simple random sampling method. The tools used are research questionnaires, and data analysis using basic statistics, including percentages, averages. ($\bar{x}$) and standard deviation (S.D.) The research results found that Overall average of opinions regarding factors in deciding to study in the Bachelor of Education program, Faculty of Art Education, Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts. The overall average is at a high level. ($\bar{x}$ = 4.34, S.D. = 0.72) When considering the average level of opinions for each aspect separately, the results were as follows

1) Image aspect had an overall average at a high level ($\bar{x}$ = 4.47, S.D. = 0.68). The sub-factor with the highest average in this aspect was that the institution has lecturers and personnel who are experts in arts and culture, which was at the highest level ($\bar{x}$ = 4.63, S.D. = 0.62)

2) Teacher aspect had an overall average at a high level ($\bar{x}$ = 4.41, S.D. = 0.69). The sub-factor with the highest average was that lecturers have personalities appropriate to being teachers, which was at the highest level ($\bar{x}$ = 4.50, S.D. = 0.69).

3) Management aspect had an overall average at a high level ($\bar{x}$ = 4.30, S.D. = 0.74). The sub-factor with the highest average was the availability of educational scholarships, which was at the highest level ($\bar{x}$ = 4.51, S.D. = 0.66).

4) Curriculum aspect had an overall average at a high level ($\bar{x}$ = 4.29, S.D. = 0.72). The sub-factor with the highest average was that the fields of study in the curriculum have distinctive uniqueness, which was at a high level ($\bar{x}$ = 4.43, S.D. = 0.66).

5) Facilities for education aspect had an overall average at a high level ($\bar{x}$ = 4.23, S.D. = 0.81). The sub-factor with the highest average was that classrooms and laboratories are in good condition, clean, and have adequate lighting, temperature, and ventilation suitable for learning, which was at a high level ($\bar{x}$ = 4.37, S.D. = 0.76).

These research findings reflect that the image of the institution is the most important factor influencing students' decision to pursue further study. The results can be used as empirical information to improve the curriculum, develop public relations strategies, and establish student recruitment approaches that align with the social context and learners' needs, in order to promote sustainability in producing art education teachers in the future.

Keywords: Factors of Decision to study, The Bachelor of Education**,** Specialized Higher Education Institution

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบัน แนวโน้มการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาทั้งในระดับโลกและประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องภายใต้บริบททางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ระดับอุดมศึกษาถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนากำลังคนที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะทางและเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศ อย่างไรก็ตาม ข้อมูลด้านสถิติการศึกษาในประเทศไทยสะท้อนให้เห็นแนวโน้มจำนวนผู้เข้าศึกษาต่อที่มีความผันผวน และในบางช่วงมีอัตราการลดลง อันเนื่องมาจากปัจจัยด้านโครงสร้างประชากรวัยเรียนที่ลดลงและข้อจำกัดทางเศรษฐกิจของครัวเรือน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564) นอกจากนี้ การลดลงของจำนวนประชากรวัยเรียนยังส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาต้องเผชิญกับการแข่งขันในการรับนักศึกษาเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มหลักสูตรครุศาสตร์และศึกษาศาสตร์ที่มีการเปิดสอนในหลายสถาบันทั่วประเทศ ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาต้องปรับตัวทั้งด้านคุณภาพหลักสูตร ภาพลักษณ์ของสถาบัน และกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์เพื่อดึงดูดผู้เรียนให้เข้าศึกษาต่อ ขณะเดียวกัน รายงานด้านแนวโน้มการศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับนานาชาติชี้ให้เห็นว่า ค่าใช้จ่ายในการศึกษาและความกังวลเกี่ยวกับภาระหนี้สินเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อของเยาวชนในหลายประเทศ (Moore, A., Nguyen, A., Rivas, S., Bany-Mohammed, A., Majeika, J., & Martinez, L., 2021) ดังนั้น การทำความเข้าใจแนวโน้มดังกล่าวจึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการวิเคราะห์พฤติกรรมและปัจจัยการตัดสินใจศึกษาต่อของผู้เรียนในบริบทปัจจุบัน

นอกจากปัจจัยเชิงโครงสร้างแล้ว เหตุผลในการตัดสินใจศึกษาต่อของนักศึกษาและผู้ปกครองยังเป็นองค์ประกอบสำคัญที่กำหนดทิศทางการเลือกสถาบันและหลักสูตร โดยนักศึกษามักให้ความสำคัญกับคุณภาพทางวิชาการ ชื่อเสียงของสถาบัน และโอกาสในการประกอบอาชีพหลังสำเร็จการศึกษา ขณะเดียวกันผู้ปกครองมักพิจารณาถึงความมั่นคงในอาชีพ รายได้ในอนาคต และความคุ้มค่าของค่าใช้จ่ายทางการศึกษา ผลการสำรวจเกี่ยวกับพฤติกรรมการเลือกศึกษาต่อพบว่า ปัจจัยด้านคุณภาพหลักสูตรและค่าใช้จ่ายเป็นตัวแปรสำคัญในการตัดสินใจ และยังพบว่าผู้ปกครองมีบทบาทสำคัญในการให้คำแนะนำ สนับสนุน และร่วมตัดสินใจกับบุตรหลาน ดังนั้น การศึกษาปัจจัยดังกล่าวจึงมีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจพฤติกรรมการเลือกศึกษาต่อของนักศึกษาอย่างรอบด้าน (วิทวัส เหล่ามะลอ, 2562)

เมื่อพิจารณาในบริบทของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาในสังกัดกระทรวงวัฒนธรรมที่มีพันธกิจในการผลิตบัณฑิตด้านนาฏศิลป์ ดนตรี ทัศนศิลป์ และศิลปวัฒนธรรมไทยโดยเฉพาะ ยิ่งทำให้ประเด็นการตัดสินใจศึกษาต่อมีความน่าสนใจมากขึ้น สถาบันมีประวัติความเป็นมาและบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์และพัฒนาศิลปวัฒนธรรมของชาติ (สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์, 2566) โดยเฉพาะหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิตของคณะศิลปศึกษา ซึ่งมุ่งผลิตครูผู้สอนด้านนาฏศิลป์และดนตรีที่มีทั้งความรู้ทางวิชาการและทักษะเชิงปฏิบัติ หลักสูตรดังกล่าวมีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพครูและบริบทสังคมไทย ดังนั้น การทำความเข้าใจปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรนี้จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาสถาบันโดยตรง อย่างไรก็ตาม การศึกษาด้านศิลปะ โดยเฉพาะสาขานาฏศิลป์และดนตรี ยังเผชิญกับความท้าทายหลายประการในสังคมปัจจุบัน เช่น ทัศนคติของสังคมที่มองว่าสาขาศิลปะมีโอกาสทางอาชีพจำกัด หรือมีรายได้ไม่มั่นคงเมื่อเปรียบเทียบกับสาขาวิชาชีพอื่น ส่งผลให้ผู้เรียนจำนวนหนึ่งลังเลในการเลือกศึกษาต่อในสายศิลปศึกษา ทั้งที่บทบาทของครูศิลปะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสืบสานและพัฒนาศิลปวัฒนธรรมของชาติ ดังนั้น การทำความเข้าใจปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในสาขาศิลปศึกษาจึงเป็นประเด็นที่มีความสำคัญเชิงวิชาการและเชิงนโยบาย ในขณะเดียวกัน สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาเฉพาะทางด้านศิลปวัฒนธรรม จึงต้องเผชิญความท้าทายในการดึงดูดผู้เรียนท่ามกลางการแข่งขันกับสถาบันการศึกษาทั่วไปที่เปิดสอนหลักสูตรครุศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์ในหลายสาขาวิชา

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาปัจจัยในการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ เพื่อวิเคราะห์แรงจูงใจ ความคาดหวัง และปัจจัยแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการเลือกศึกษาต่อของนักศึกษา ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สามารถนำไปใช้ในการวางแผนปรับปรุงหลักสูตร พัฒนากลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ และกำหนดแนวทางการบริหารจัดการรับนักศึกษาให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมและความต้องการของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนส่งเสริมความยั่งยืนของการผลิตครูศิลปศึกษาในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยในการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2562) ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

สมมติฐานการวิจัย

ค่าเฉลี่ยรวมของความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยในการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา เลขที่ใบรับรอง HE-135-2566

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาที่ผ่านการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2562) ชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2566 คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จำนวน 162 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาที่ผ่านการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2562) ชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2566 คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จำนวน 124 คน คำนวณจากตารางแสดงจำนวนประชากรและจำนวนกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan (Robert V. Krejcie and Earyle W. Morgan, 1970) โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีเครื่องมือวิจัยที่ใช้ คือ แบบสอบถามการวิจัย เรื่อง ปัจจัยในการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ในรูปแบบออนไลน์ แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 6 ข้อ ลักษณะคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ เพศ อายุ ผลการเรียนเฉลี่ยสะสม (GPAX) โปรแกรมการเรียน รายได้ของครอบครัวต่อเดือน รายได้ของนักศึกษาต่อเดือน

ตอนที่ 2 ปัจจัยในการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต จำนวน 40 ข้อ ลักษณะข้อคำถามใช้แบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert) โดยกำหนดค่าระดับความคิดเห็น ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเพิ่มเติม ลักษณะเป็นแบบเติมความ

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยในการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ในแต่ละด้าน ได้แก่ 1) ด้านภาพลักษณ์ 2) ด้านหลักสูตร 3) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการศึกษา 4) ด้านการบริหารจัดการ และ 5) ด้านอาจารย์ผู้สอน เพื่อสร้างความเข้าใจด้านเนื้อหา กำหนดคำนิยามสำหรับนำมาสร้างเครื่องมือที่จะใช้ในงานวิจัย

2. สร้างแบบสอบถามการวิจัย เรื่อง ปัจจัยในการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ โดยแบ่งโครงสร้างของแบบสอบถามเป็น 3 ตอน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) ปัจจัยในการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต 3) ความคิดเห็นเพิ่มเติม จากนั้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบหาความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ดังนี้

2.1 การหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ประกอบด้วย รองอธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ คณบดีคณะศิลปศึกษา อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2562) สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา และสาขาวิชาดนตรีศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตร ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา จากนั้นนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC : Index of item objective congruence) ของแบบสอบถามการวิจัย จำนวน 40 ข้อ พบว่า แบบสอบถามมีผลตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ ข้อคำถามมีค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC อยู่ระหว่าง 0.60 – 1.00 สามารถนำมาใช้เป็นข้อคำถามในแบบสอบถามได้ และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

2.2 การหาความเชื่อมั่น ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญไปทดสอบ (Try-out) กับนักศึกษาชั้นปีที่ 2 คณะศิลปศึกษา จำนวน 30 คน จากนั้นหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการวัดค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.96 (มีค่าความเชื่อมั่นดีเยี่ยม)

3. จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ในรูปแบบออนไลน์

4. ดำเนินการยื่นขอใบรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยดำเนินการจัดกิจกรรมปฐมนิเทศแก่นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2566 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 124 คน ก่อนการตอบแบบสอบถาม เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย กระบวนการวิจัย ข้อตกลง รายละเอียด และวิธีการตอบแบบสอบถาม และขอความยินยอม โดยแจกเอกสารข้อมูลและแบบขอความยินยอมให้อาสาสมัครนำกลับไปพิจารณาก่อนตัดสินใจ

2. ส่งแบบสอบถามให้แก่นักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ตอบแบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์โดยใช้ Google Forms

3. นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาตรวจสอบความถูกต้อง คิดเป็นร้อยละ 100 จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ต่อไป

4. สรุปวิเคราะห์ข้อมูลจากการตอบแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติพื้นฐาน คือ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และการวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic induction) แล้วเขียนบรรยายเป็นความเรียง

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยปัจจัยในการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผลการศึกษา พบว่า

1.1 เพศของผู้ตอบแบบสอบถาม เพศหญิง จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 62.10 เพศชาย จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 37.90

1.2 อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม 3 ลำดับแรก ได้แก่ อายุ 18 ปี จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 75 อายุ 19 ปี จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 23.40 และอายุ 20 ปีและอายุมากกว่า 20 ปี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.80 ตามลำดับ

1.3 ผลการเรียนเฉลี่ยสะสมของผู้ตอบแบบสอบถาม 3 ลำดับแรก ได้แก่ ผลการเรียนเฉลี่ยสะสม 3.50-4.00 จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 58.10 ผลการเรียนเฉลี่ยสะสม 3.00-3.49 จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 24.20 และผลการเรียนเฉลี่ยสะสม 2.50-2.99 จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 12.10 ตามลำดับ

1.4 โปรแกรมการเรียนที่ใช้สมัครเข้าศึกษาต่อของผู้ตอบแบบสอบถาม 3 ลำดับแรก ได้แก่ โปรแกรมนาฏดุริยางคศิลป์ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 74.19 โปรแกรมศิลป์-ภาษา จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 12.10 และโปรแกรมศิลป์-คำนวณ จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 5.65 ตามลำดับ

1.5 รายได้ของครอบครัวต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถาม 3 ลำดับแรก ได้แก่ รายได้ของครอบครัวต่อเดือน ต่ำกว่า 40,000 บาท จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 50 รายได้ของครอบครัวต่อเดือน 40,000-60,000 บาท จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 22.60 รายได้ของครอบครัวต่อเดือน 80,000-100,000 บาท จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 11.30 ตามลำดับ

1.6 รายได้ต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถาม 3 ลำดับแรก ได้แก่ รายได้ต่อเดือน ต่ำกว่า 4,000 บาท จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 50.80 รายได้ต่อเดือน 4,000-6,000 บาท จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 27.40 รายได้ต่อเดือน 8,000-10,000 บาท จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 8.90 ตามลำดับ

จากข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางเชิงกลยุทธ์ในการพัฒนาการประชาสัมพันธ์และการรับสมัครนักศึกษาได้ กล่าวคือ ผู้สมัครส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุประมาณ 18 ปี มีผลการเรียนอยู่ในระดับค่อนข้างดี และส่วนใหญ่มาจากโปรแกรมนาฏดุริยางคศิลป์ อีกทั้งครอบครัวมีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 40,000 บาท ดังนั้น สถาบันควรวางกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ที่มุ่งเน้นไปยังกลุ่มนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพสายศิลปะโดยตรง เช่น การจัดกิจกรรมแนะแนวการศึกษาต่อในสถานศึกษา การจัดเวิร์กช็อปหรือค่ายศิลปวัฒนธรรมเพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สัมผัสบรรยากาศการเรียนจริง รวมทั้งการใช้รุ่นพี่หรือศิษย์เก่าที่ประสบความสำเร็จในวงการศิลปะเป็นบุคคลต้นแบบ (Idol หรือ Role Model) ในการถ่ายทอดประสบการณ์และสร้างแรงบันดาลใจผ่านกิจกรรมแนะแนวและสื่อออนไลน์ นอกจากนี้ควรประชาสัมพันธ์ข้อมูลเกี่ยวกับทุนการศึกษาและการสนับสนุนค่าใช้จ่ายทางการศึกษาอย่างชัดเจน เพื่อช่วยลดข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจของผู้สนใจสมัครเรียน และเป็นการเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาของผู้เรียนในกลุ่มเป้าหมายมากยิ่งขึ้น

2. ปัจจัยในการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต พบว่า

ตารางที่ 1 ตารางแสดงผลการศึกษาปัจจัยในการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต

ด้าน	ข้อคำถาม	$\overline{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ภาพลักษณ์	1. เป็นสถาบันการศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับมายาวนาน	4.45	0.75	มาก
	2. เป็นสถาบันการศึกษาที่มีสาขาวิชาทางด้านศิลปวัฒนธรรมครบถ้วน	4.56	0.67	มากที่สุด
	3. เป็นสถาบันการศึกษาที่มีความโดดเด่นด้านการจัดการศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรม	4.54	0.62	มากที่สุด
	4. เป็นสถาบันการศึกษาที่มีความพร้อมทางด้านข้อมูลเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม	4.58	0.63	มากที่สุด
	5. เป็นสถาบันการศึกษาที่มีอาจารย์และบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านศิลปวัฒนธรรม	4.63	0.62	มากที่สุด
	6. เป็นสถาบันการศึกษาที่ส่งเสริมการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู	4.53	0.63	มากที่สุด
	7. เป็นสถาบันการศึกษาที่ผลิตบัณฑิตครูที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของสังคม	4.44	0.66	มาก
	8. เป็นสถาบันการศึกษาที่ผลิตบัณฑิตครูที่มีคุณสมบัติตรงกับความต้องการของสังคม	4.36	0.75	มาก
	9. เป็นสถาบันการศึกษาที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่เหมาะสม เป็นศูนย์กลางการคมนาคม ใกล้สถานศึกษา สถานพยาบาล ห้างสรรพสินค้า และหน่วยงานราชการ	4.16	0.81	มาก
	10. เป็นสถาบันการศึกษาที่มีสภาพแวดล้อมดี และมีความปลอดภัยสูง	4.22	0.75	มาก
	ภาพรวมด้านภาพลักษณ์ อยู่ในระดับ	**4.47**	**0.68**	**มาก**
หลักสูตร	1. หลักสูตรมีความเหมาะสม เป็นที่นิยม และสอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน	4.14	0.80	มาก
	2. สาขาวิชาในหลักสูตรมีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์	4.43	0.66	มาก
	3. สาขาวิชาในหลักสูตรมีความหลากหลาย และตรงตามความต้องการของผู้เรียน	4.26	0.79	มาก
	4. รายวิชาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร	4.26	0.75	มาก
	5. การเรียนการสอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน และกระตุ้นให้เกิดการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม	4.37	0.66	มาก
	6. กิจกรรมเสริมหลักสูตรมีความสอดคล้องกับสาขาที่กำลังศึกษา เช่น กิจกรรมเสริมความเป็นครู การศึกษาดูงาน การเชิญวิทยากรมาบรรยายให้ความรู้	4.32	0.71	มาก
	ภาพรวมด้านหลักสูตร อยู่ในระดับ	**4.29**	**0.72**	**มาก**
สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการศึกษา	1. อุปกรณ์การศึกษามีประสิทธิภาพ ทันสมัย เพียงพอกับความต้องการ และมีการใช้อย่างคุ้มค่า	4.25	0.78	มาก
	2. สื่อ และเอกสารประกอบการศึกษามีความชัดเจน เข้าใจง่าย	4.15	0.84	มาก
	3. ห้องเรียนและห้องปฏิบัติการ มีสภาพที่ดี มีความสะอาด มีแสง อุณหภูมิ และการถ่ายเทอากาศที่	4.37	0.76	มาก

ด้าน	ข้อคำถาม	$\overline{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
	เพียงพอ เหมาะแก่การศึกษา			
	4. ห้องสมุดมีคุณภาพ มีหนังสือ สื่อ สิ่งพิมพ์ ที่ทันสมัย และเพียงพอกับความต้องการ	4.24	0.87	มาก
	5. ร้านอาหาร-เครื่องดื่ม สะอาด ปลอดภัย ถูกสุขลักษณะ	4.09	0.92	มาก
	6. สภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน มีความสะอาด สงบ ร่มรื่น ปราศจากมลพิษ	4.32	0.70	มาก
	ภาพรวมด้านสิ่งอำนวยการความสะดวกสำหรับการศึกษา อยู่ในระดับ	**4.23**	**0.81**	**มาก**
การบริหารจัดการ	1. มีระบบอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อให้คำแนะนำ ดูแลนักศึกษา	4.45	0.72	มาก
	2. มีการให้บริการด้านวิชาการ เช่น จัดประชุม อบรม สัมมนาวิชาการเพื่อสังคมและนักศึกษา	4.29	0.75	มาก
	3. มีทุนสนับสนุนการศึกษา	4.51	0.66	มากที่สุด
	4. มีบริการด้านข้อมูลข่าวสารแก่นักศึกษา	4.19	0.83	มาก
	5. มีบริการด้านระบบงานทะเบียน	4.36	0.72	มาก
	6. มีบริการด้านสุขภาพอนามัย	4.08	0.82	มาก
	7. มีการควบคุมการจำหน่ายอาหาร-เครื่องดื่ม ให้มีคุณภาพและราคาที่เหมาะสม	4.09	0.85	มาก
	8. มีการสนับสนุนกิจกรรมของนักศึกษา	4.33	0.69	มาก
	9. มีระบบสาธารณูปโภคที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ ระบบไฟฟ้า ประปา คมนาคม การสื่อสาร และการรักษาความปลอดภัย	4.36	0.72	มาก
	10. การให้บริการของเจ้าหน้าที่ เช่น ทะเบียน ห้องสมุด กิจการนักศึกษา ห้องพยาบาล	4.38	0.65	มาก
	ภาพรวมด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับ	**4.30**	**0.74**	**มาก**
อาจารย์ผู้สอน	1. มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชา	4.47	0.65	มาก
	2. มีการวางแผนและเตรียมการเรียนการสอน	4.40	0.69	มาก
	3. มีความสามารถในการอธิบายและถ่ายทอดความรู้	4.43	0.72	มาก
	4. มีการจัดการเรียนการสอนตรงตามวัตถุประสงค์และครอบคลุมเนื้อหาวิชา	4.33	0.72	มาก
	5. มีการวัดและประเมินผลตรงตามวัตถุประสงค์และครอบคลุมเนื้อหาวิชา	4.29	0.78	มาก
	6. มีคุณธรรมจริยธรรม และเป็นแบบอย่างที่ดี	4.48	0.64	มาก
	7. รับฟังความคิดเห็นและข้อวิจารณ์ของนักศึกษา	4.40	0.70	มาก
	8. มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับความเป็นครูอาจารย์	4.50	0.69	มากที่สุด
	ภาพรวมด้านอาจารย์ผู้สอน อยู่ในระดับ	**4.41**	**0.69**	**มาก**
	ภาพรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยในการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต	**4.34**	**0.72**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาพรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยในการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.34, S.D. = 0.72) โดยแยกพิจารณาระดับความคิดเห็นเป็นรายด้าน ดังนี้ ด้านภาพลักษณ์ ความคิดเห็นภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.47, S.D. = 0.68) ด้านอาจารย์ผู้สอน ความคิดเห็นภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.41, S.D. = 0.69) ด้านการบริหารจัดการ ความคิดเห็นภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.30, S.D. = 0.74) ด้านหลักสูตร ความคิดเห็นภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.29, S.D. = 0.72) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการศึกษา ความคิดเห็นภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.23, S.D. = 0.81) ตามลำดับ

3. ความคิดเห็นเพิ่มเติม ผู้วิจัยนำความคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้ตอบแบบสอบถามมาสรุปรวบรวม โดยสามารถแยกออกเป็นแต่ละด้าน ได้ดังนี้

3.1 ด้านภาพลักษณ์ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการให้คณะศิลปศึกษาพัฒนาคุณภาพการดำเนินงานในทุก ๆ ด้าน เพื่อส่งผลให้คณะศิลปศึกษามีชื่อเสียงมากยิ่งขึ้น

3.2 ด้านหลักสูตร ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่าคณะศิลปศึกษามีรายวิชาในหลักสูตรมากกว่าสถาบันอื่น ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการให้คณะศิลปศึกษาจัดการเรียนการสอนในวิชา และหรือสาขาที่สามารถนำไปใช้จริงได้ในวันข้างหน้า รวมถึงการให้ข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการสอบใบประกอบวิชาชีพครูในอนาคต

3.3 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า คณะศิลปศึกษาควรดำเนินการจัดซื้อหนังสือเพิ่มเติมสำหรับห้องสมุดคณะศิลปศึกษาให้มีจำนวนมากขึ้น และมีความต้องการให้คณะศิลปศึกษาจัดให้มีจุดสำหรับชาร์ตแบตเตอรี่โทรศัพท์เคลื่อนที่ Notebook Tablet หรืออุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศอื่น ๆ ให้เพียงพอต่อความต้องการใช้งานของนักศึกษา

3.4 ด้านการบริหารจัดการ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการให้คณะศิลปศึกษาเพิ่มจำนวนร้านอาหาร ประเภทของอาหาร เพื่อเพิ่มทางเลือกที่หลากหลายให้แก่นักศึกษา พัฒนารสชาติของอาหาร ตลอดจนควบคุมราคาและคุณภาพของอาหารและเครื่องดื่มให้มีความยุติธรรม ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการให้คณะศิลปศึกษาจัดให้มีบริการกระดาษชำระในห้องสุขาของนักศึกษา และมีความเห็นว่าการเก็บค่าบำรุงการศึกษาในราคาถูกกว่าสถาบันอื่นมีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าเรียนในคณะศิลปศึกษา

3.5 ด้านอาจารย์ผู้สอน ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการให้อาจารย์ผู้สอนมีวิธีการสอนเชิงรุก ไม่สอนแบบบรรยายเพียงอย่างเดียว จัดให้มีกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบที่หลากหลาย สรุปเนื้อหาการเรียนก่อนนำมาสอน เพื่อให้เกิดความกระชับ ง่ายต่อการทำความเข้าใจ และไม่เกิดความยืดเยื้อในเวลาเรียน มีนันทนาการในชั่วโมงเรียน เพื่อไม่ให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายหรือง่วงเหงาหาวนอน จนส่งผลให้ไม่มีใจจดจ่อกับการเรียน รู้จักควบคุมเวลาในการสอนให้เหมาะสม ไม่เร่งรีบสอนจนเกินไป และคอยถามผู้เรียนว่าเข้าใจเนื้อหาที่เพิ่งสอนไปหรือยัง

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง ปัจจัยในการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านภาพลักษณ์ มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า เป็นสถาบันการศึกษาที่มีอาจารย์และบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านศิลปวัฒนธรรม ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะอาจารย์ผู้สอนในสาขานาฏศิลป์-ดนตรีของคณะศิลปศึกษา ส่วนใหญ่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงและเป็นศิลปินแห่งชาติ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ณัชชา สุวรรณวงศ์ (2560) เรื่อง การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน นครราชสีมา (ระบบโควตา) ประจำปีการศึกษา 2560 ด้านภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าความคิดเห็นต่อปัจจัยด้าน การเป็นมหาวิทยาลัยที่มีคณาจารย์เก่งและมีความรู้เชี่ยวชาญมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ปัจจัยด้านหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า สาขาวิชาในหลักสูตรมีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ มีรากฐานมาจากวิทยาลัยนาฏศิลป เป็นสถานศึกษาที่ดำเนินการจัดการศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมในระดับขั้นพื้นฐานมากว่า 80 ปี สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปฐมา อาแว และนิยาวาเฮร์ ไพบูลย์ (2562) เรื่อง การตัดสินใจเลือกเขาศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ปีการศึกษา 2562 ด้านโปรแกรมการศึกษา/หลักสูตร มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า หลักสูตรที่เปิดสอนมีชื่อเสียงและลักษณะเฉพาะที่นี่ที่เดียว มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก

3. ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการศึกษา มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า ห้องเรียน และห้องปฏิบัติการ มีสภาพที่ดี มีความสะอาด มีแสง อุณหภูมิ และการถ่ายเทอากาศที่เพียงพอ เหมาะแก่การศึกษา มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคณะศิลปศึกษาได้รับงบประมาณในการสร้างอาคารแห่งใหม่ และได้ย้ายสถานที่ตั้งมายังอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม เมื่อปี พ.ศ. 2562 จึงทำให้ห้องเรียนยังคงสภาพที่ดี เหมาะแก่การจัดการเรียนการสอน สอดคล้องกับผลการวิจัย ของน้ำฝน ลูกคำ (2555) เรื่อง ความต้องการและความคาดหวังของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ต่อการเลือกศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความต้องการและความคาดหวังต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ด้านสถานที่สำหรับจัดการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความคิดเห็นต่อสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนโดยรวม มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด

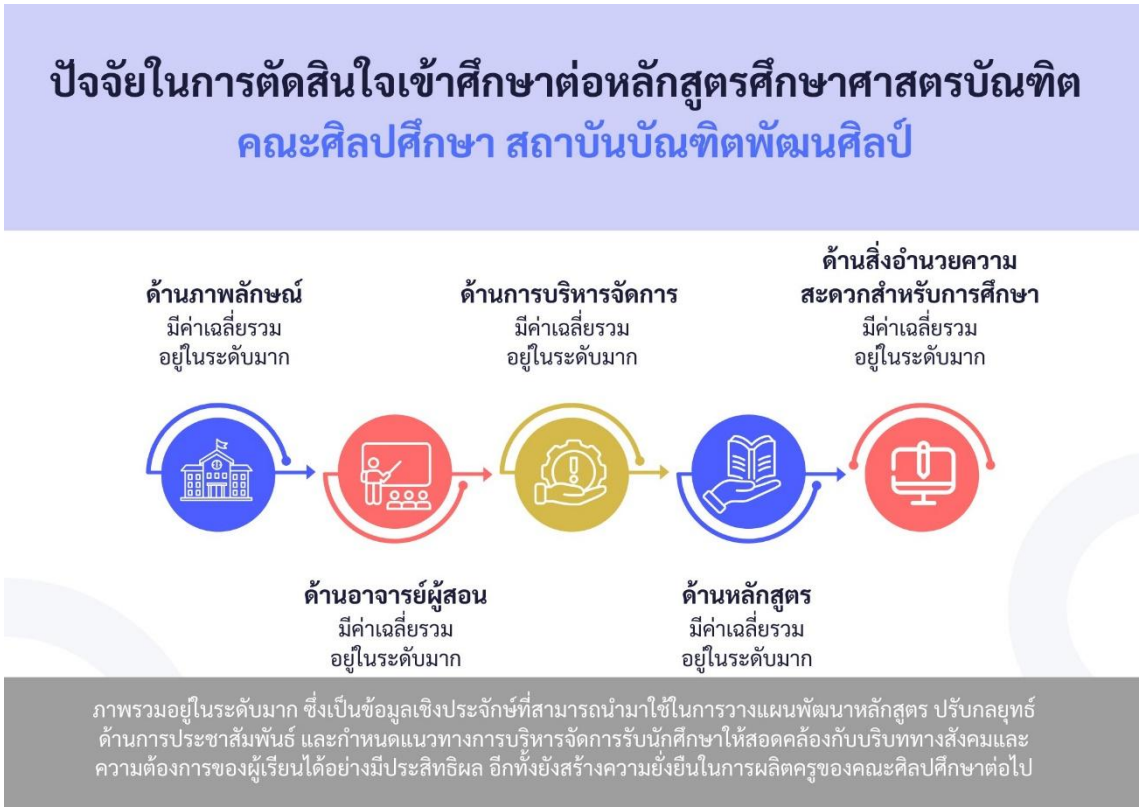
4. ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อการมีทุนสนับสนุนการศึกษา มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้เลือกเข้าศึกษาต่อในคณะศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีรายได้ของครอบครัวต่อเดือนต่ำกว่า 40,000 บาท ซึ่งเป็นเกณฑ์รายได้ระดับต่ำที่สุด เป็นไปตามผลสรุปการวิจัยในประเด็นที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สอดคล้องกับผลการวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีที่วิทยาลัยนวัตกรรมสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ของ อลงกรณ์ อัมมวงศ์จิตต์ (2563) มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่อปัจจัยด้านค่าธรรมเนียมการศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความคิดเห็นต่อทุนการศึกษาหรือสิทธิประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก

5. ปัจจัยด้านอาจารย์ผู้สอน มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับความเป็นครูอาจารย์ มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคณะศิลปศึกษาเป็นสถาบันการผลิตบัณฑิตวิชาชีพครู ผู้เลือกเข้าศึกษาต่อจึงมีความคาดหวังต่อการได้ศึกษากับอาจารย์ผู้สอนที่มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับความเป็นครูอาจารย์ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตนสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพครูในอนาคต สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของน้ำฝน ลูกคำ (2555) เรื่อง ความต้องการและความคาดหวังของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อการเลือกศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่อปัจจัยด้านอาจารย์ผู้สอนโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าการมีบุคลิกภาพเหมาะสมกับความเป็นครูและอาจารย์ เป็นความต้องการและความคาดหวังต่อการเลือกศึกษาต่อ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

จากผลการศึกษาปัจจัยในการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ สะท้อนว่าผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญต่อปัจจัยในทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านภาพลักษณ์ของสถาบันซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด แสดงให้เห็นว่าชื่อเสียงและความน่าเชื่อถือของสถาบัน โดยเฉพาะการมีคณาจารย์และบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรม เป็นศิลปินผู้ทรงคุณวุฒิและมีชื่อเสียงในวงการศิลปะ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยดึงดูดให้นักศึกษาตัดสินใจเข้าศึกษาต่อ นอกจากนี้ ปัจจัยด้านหลักสูตรที่มีเอกลักษณ์เฉพาะด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการศึกษาที่มีความพร้อมและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ ด้านการบริหารจัดการที่มีการสนับสนุนทุนการศึกษา และด้านอาจารย์ผู้สอนที่มีบุคลิกภาพและคุณลักษณะที่เหมาะสมกับความเป็นครู ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นและความสนใจในการเลือกเข้าศึกษาต่อ ดังนั้น สถาบันควรรักษาและพัฒนาภาพลักษณ์ด้านความเป็นเลิศทางศิลปวัฒนธรรมควบคู่กับการพัฒนาหลักสูตร การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ การบริหารจัดการที่เอื้อต่อผู้เรียน และการพัฒนาศักยภาพของอาจารย์ผู้สอนอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นและดึงดูดผู้สนใจเข้าศึกษาต่อในอนาคตต่อไป

องค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ มุ่งศึกษาปัจจัยในการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านภาพลักษณ์ ปัจจัยด้านหลักสูตร ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการศึกษา ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ปัจจัยด้านอาจารย์ผู้สอน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ มีความพร้อมและได้รับความเชื่อมั่นจากผู้เรียน ทั้งในด้านคุณภาพการจัดการศึกษาและการบริหารจัดการที่ตอบสนองต่อความคาดหวังของผู้ศึกษา และเป็นข้อมูลสำคัญในการวางแผนพัฒนาและกำหนดทิศทางการดำเนินงานของหลักสูตรในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย “ปัจจัยในการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์”

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

งานวิจัยที่พัฒนาขึ้น ได้ศึกษาปัจจัยในการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ สามารถใช้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับการวางแผนพัฒนาหลักสูตร ปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนและกำหนดกลยุทธ์ด้านการประชาสัมพันธ์ ตลอดจนการบริหารจัดการรับนักศึกษาให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมและความต้องการของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังเป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนของการผลิตครูศิลปศึกษาในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ประชากรที่เลือกใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นเพียงนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของคณะศิลปศึกษาเท่านั้น หากมีการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรมีการเลือกกลุ่มประชากรเป็นนักเรียนระดับมัธยมปลายจากหลากหลายพื้นที่ที่มีความสนใจสมัครเข้าศึกษาต่อหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต คณะศิลปศึกษา เพื่อทราบถึงปัจจัยในการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน

2.2 ควรศึกษาปัจจัยในการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต คณะศิลปศึกษา จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในหลากหลายด้าน เช่น ผู้ปกครองของนักศึกษา นักเรียน ครูพี่เลี้ยง ผู้อำนวยการสถานศึกษา กรรมการสถานศึกษา ชุมชน หรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่รับบัณฑิตเข้าทำงาน เพื่อนำข้อมูลมาใช้ประกอบการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้มากที่สุด

2.3 ควรเพิ่มเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยนอกเหนือจากการใช้แบบสอบถาม ให้สามารถได้ข้อมูลที่ลึกและกว้างขึ้น เช่น การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพสำหรับใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มมากขึ้น

2.4 จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยในการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ นอกจากปัจจัยด้านภาพลักษณ์ ด้านหลักสูตร ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการศึกษา ด้านการบริหารจัดการและด้านอาจารย์ผู้สอนแล้ว สิ่งที่ควรศึกษาเพิ่มเติมคือปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์ข้อมูลในการเข้าศึกษาต่อ รวมถึงการทำให้คณะศิลปศึกษาเป็นที่รู้จัก ดังนั้นจึงควรมีการปรับปรุงระบบบริหารจัดการงานประชาสัมพันธ์ โดยมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลด้าน

การศึกษาต่อของคณะศิลปศึกษาอย่างสม่ำเสมอ ด้วยความชัดเจน เพื่อสร้างความเข้าใจให้แก่นักเรียน ครูแนะแนว ครูนาฏศิลป์-ดนตรี บิดามารดาหรือผู้ปกครอง เพื่อช่วยเป็นที่ปรึกษา ช่วยพิจารณา แนะแนว สำหรับเป็นแนวทางในการตัดสินใจของนักเรียนที่มีความสนใจเข้าศึกษาต่อได้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ณัชชา สุวรรณวงศ์. (2560). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน นครราชสีมา (ระบบโควตา) ประจำปีการศึกษา 2560**. (รายงานวิจัย). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสานนครราชสีมา.

น้ำฝน ลูกคำ. (2555). **รายงานการวิจัย ความต้องการและความคาดหวังของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อการเลือกศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.** (รายงานวิจัย). มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

บุญชม ศรีสะอาด. (2556). **การวิจัยเบื้องต้น ฉบับปรับปรุงใหม่.** พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ปฐมา อาแว และนิยาวาเฮร์ ไพบูลย์. (2562). **รายงานวิจัย การตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ปีการศึกษา 2562.** (รายงานวิจัย). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

เรณุมาศ มาอุ่น. (2559). **การจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ.** วารสารเทคโนโลยีภาคใต้, 9 (2), 169-176.

วิทวัส เหล่ามะลอ. (2562). **ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่นประจำปีการศึกษา 2562 โดยผ่านการคัดเลือกด้วยระบบ TCAS**. (รายงานวิจัย). มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. (2566). **ข้อมูลพื้นฐานของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.** กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). **เครื่องชี้ภาวะสังคม พ.ศ. 2564 Social Indicators 2021**. กรุงเทพฯ: แสงจันทร์การพิมพ์.

อลงกรณ์ อัมมวงศ์จิตต์. (2563). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ที่วิทยาลัยนวัตกรรมสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.** วารสารนวัตกรรมและการจัดการ, 7 (1), 53-68.

Krejcie, R.V., & D.W. Morgan. (1970). **Determining Sample Size for Research Activities.** Educational and Psychological Measurement, 30 (3), 607 – 610.

Moore, A., Nguyen, A., Rivas, S., Bany-Mohammed, A., Majeika, J., & Martinez, L. (2021). **A qualitative examination of the impacts of financial stress on college students' well-being: Insights from a large, private institution**. SAGE Open Medicine, 9 (-), 1–8.

การวิจัยเชิงศิลปะเพื่อพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผ่านการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์โดยใช้ถ้ำผานางคอยเป็นฐาน

ART-BASED RESEARCH FOR DEVELOPING DIGITAL COMMUNICATION SKILLS OF GRADE 10 STUDENTS THROUGH CREATIVE LEARNING MANAGEMENT USING PHANANGKHOI CAVE AS A LEARNING BASE

มณฑณี ไชยประสิทธิ์[1], อัจฉรา ศรีพันธ์[2]
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
Montanee Chaiprasit[1], Atchara Sriphan[2]
Faculty of Education, Naresuan University
Corresponding Author E-mail :montanee67@nu.ac.th[1] atcharas@nu.ac.th[2]

(Received : March 13, 2026; Edit : March 28, 2026; accepted : March 29, 2026)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการวิจัยเชิงศิลปะ เพื่อพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และ 2) เพื่อพัฒนาการวิจัยเชิงศิลปะ เพื่อพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผ่านการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์โดยใช้ถ้ำผานางคอยเป็นฐาน โดยยึดแนวคิดการวิจัยเชิงศิลปะร่วมกับแนวคิดปรากฏการณ์วิทยาเชิงตีความเป็นกรอบในการศึกษา การดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน โดยผู้ให้ข้อมูล 5 กลุ่ม ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก และระยะที่ 2 การพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของผู้เรียน กลุ่มเป้าหมายคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 37 คน ใช้การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบสะท้อนคิด และการสังเกต วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและการสังเคราะห์เชิงตีความตามแนวคิดของ Leonard กระบวนการวิจัยเชิงศิลปะประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การรับรู้และตีความประสบการณ์เชิงสุนทรียะจากพื้นที่จริง (2) การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะดิจิทัลเพื่อแปลงประสบการณ์เป็นสัญลักษณ์ และ (3) การสะท้อนคิดเพื่อก่อรูปความหมาย ซึ่งแตกต่างจากการวิจัยเชิงคุณภาพทั่วไป โดยเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนใช้จินตภาพและการตีความส่วนบุคคลในการสร้างองค์ความรู้ ผลการวิจัยพบว่า ทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของผู้เรียนประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ การใช้ศิลปะสร้างสื่อ การสร้างสรรค์เนื้อหา การสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัล การวิเคราะห์และประเมินผลข้อมูล และการปรับตัวและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ภายหลังการจัดการเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์ผลงานได้ เช่น คลิปวิดีโอประชาสัมพันธ์ถ้ำผานางคอย และผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ของพื้นที่ ซึ่งเชื่อมโยงประสบการณ์จริงกับการตีความเชิงวัฒนธรรม นอกจากนี้ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นสามารถส่งเสริมผู้เรียนให้ก้าวจากการเป็นผู้ผลิตสื่อไปสู่การเป็นผู้สร้างความหมายเชิงวัฒนธรรมในบริบทดิจิทัลได้อย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ : การวิจัยเชิงศิลปะ ทักษะนักสื่อสารดิจิทัล การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ ถ้ำผานางคอย การเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้เป็นฐาน การสร้างความหมายเชิงประสบการณ์ ทุนทางวัฒนธรรม

Abstract

This qualitative study aimed to: (1) examine the current state of art-based research in developing digital communication skills among Grade 10 students, and (2) develop students' digital communication skills through creative learning based on Pha Nang Khoi Cave. The study was grounded in the framework of Art-Based Research (ABR) in conjunction with interpretive phenomenology. The research was conducted in two phases. Phase 1 explored the current conditions through in-depth interviews with five groups of informants: teachers, students, cave staff, social media administrators, and local folklore experts. Phase 2 focused on the development of students' digital communication skills, involving 37 Grade 10 students. Data were collected through semi-structured interviews, reflective journals, and observations. Data analysis was conducted using content analysis and interpretive synthesis based on Leonard's phenomenological approach. The art-based research process consisted of three stages: (1) experiencing and interpreting aesthetic experiences from the real context, (2) creating digital artworks to transform experiences into symbolic representations, and (3) reflecting to construct meaning. This process differs from conventional qualitative research by emphasizing imagination, emotion, and personal interpretation as key mechanisms for knowledge construction. The findings revealed that students' digital communication skills comprised five dimensions: artistic digital media creation, creative content production, digital communication, data analysis and evaluation, and adaptability and lifelong learning. After the learning process, students were able to produce various digital outputs, such as promotional video clips about Pha Nang Khoi Cave and creative products reflecting local identity, which integrated real-world experiences with cultural interpretation. Furthermore, the developed creative learning model based on Pha Nang Khoi Cave and the art-based research process functioned as a systematic mechanism for enhancing students' digital communication skills. It enabled students to move beyond being media producers toward becoming meaningful communicators capable of constructing cultural meaning in a contemporary digital context.

Keywords: Art-Based Research; Digital Communication Skills; Creative-Based Learning; Place-Based Learning; Experiential Meaning-Making; Cultural Capital; Phanang Khoi Cave

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลเข้ามามีบทบาทสำคัญในทุกมิติของชีวิต ทักษะการสื่อสารดิจิทัลจึงกลายเป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2566) อย่างไรก็ตาม การพัฒนาทักษะดังกล่าวในบริบทการศึกษายังคงมุ่งเน้นการใช้เครื่องมือและเทคนิคเป็นหลัก ขณะที่การส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถ “สื่อสารความหมาย” ผ่านประสบการณ์และบริบททางวัฒนธรรมยังมีอยู่อย่างจำกัด ส่งผลให้ผู้เรียนแม้จะสามารถใช้สื่อดิจิทัลได้ แต่ยังไม่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวและคุณค่าของท้องถิ่นได้อย่างลุ่มลึก อีกทั้งผู้เรียนในยุคดิจิทัลจำนวนไม่น้อยยังมองข้ามแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น เช่น ถ้ำผานางคอย อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ ที่มีตำนานความรักการรอคอย (กฤษกร, 2549) เป็นการแสดงความโดดเด่นศิลปะในเชิงอารมณ์ ความรู้สึก ทำให้การจัดการเรียนรู้ในรูปแบบเดิมยังไม่สามารถดึงดูดความสนใจหรือสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมายได้อย่างเพียงพอ ในบริบทนี้ “ศิลปะ” จึงมีบทบาทสำคัญในฐานะกระบวนการที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถตีความประสบการณ์(Leavy, 2020) ทั้งในด้านการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และการสร้างโอกาสในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นและการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อประเทศไทยอย่างยิ่ง ทั้งในแง่รายได้และการจ้างงาน อย่างไรก็ตาม รายได้จากการท่องเที่ยวยังคงกระจุกตัวอยู่ในเมืองท่องเที่ยวหลัก ขณะที่แหล่งท่องเที่ยวในเมืองรองจำนวนมาก แม้จะมีศักยภาพด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม แต่ยังขาดการประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพและขาดการนำเสนอเรื่องราวผ่านสื่อดิจิทัลที่เข้าถึงง่ายและน่าสนใจ ส่งผลให้ไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เต็มศักยภาพ และทำให้โอกาสทางเศรษฐกิจของชุมชนยังถูกจำกัด (พิมพ์วิภา ตราชูวณิช และณัฐพงษ์ พันธ์น้อย, 2565; สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) ความจำเป็นดังกล่าวสอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2566–2570 ที่มุ่งเน้นการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่เมืองรอง การยกระดับคุณภาพการท่องเที่ยว และการส่งเสริมความยั่งยืนในทุกมิติ รวมทั้งสอดคล้องกับแนวนโยบายการพัฒนาเมืองรองของประเทศไทย ซึ่งเห็นความสำคัญของจังหวัดที่มีทรัพยากรทางวัฒนธรรมและธรรมชาติอันโดดเด่น แต่ยังต้องได้รับการพัฒนาในด้านการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์อย่างสร้างสรรค์ผ่านช่องทางร่วมสมัย (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2566; นาสีรักษ์ ศิริวรรณ, 2567)

ในด้านการศึกษา สังคมดิจิทัลได้ก่อให้เกิดความท้าทายใหม่ต่อการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอย่างรู้เท่าทัน สร้างสรรค์ และมีความรับผิดชอบ ทักษะการสื่อสารดิจิทัลจึงมิได้หมายถึงเพียงความสามารถในการใช้เครื่องมือดิจิทัลเท่านั้น หากยังครอบคลุมถึงการรู้เท่าทันกระบวนการสื่อสาร การเข้าใจความหมายของสาร การเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม และการประเมินผลกระทบของการสื่อสารในสังคมดิจิทัล (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2566) งานศึกษาหลายชิ้นสะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาพลเมืองดิจิทัลจำเป็นต้องเชื่อมโยงทั้งมิติความสามารถทางดิจิทัล มิติการคิดเชิงวิพากษ์ และมิติความรับผิดชอบต่อสังคม (Kenner & Lange, 2019; Fernández-Prados et al., 2021; ปาจรีย์ ติ๊ดสิเรศ และศรัณย์ พิมพ์ทอง, 2566) ขณะเดียวกัน การพัฒนาสมรรถนะครูในยุคดิจิทัลก็มีความสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพผู้เรียนอย่างชัดเจน (วิจิตรา สำแดงไชย และคณะ, 2567)

เมื่อพิจารณาในบริบทของจังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นจังหวัดเมืองรองที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม พบว่าจังหวัดแพร่มีนโยบายชัดเจนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และยั่งยืน รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย (องค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่, 2561; คณะกรรมการสถิติระดับจังหวัดแพร่, 2566) หนึ่งในแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดคือ “ถ้ำผานางคอย” ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าหลายมิติ ทั้งด้านภูมิทัศน์ทางธรรมชาติ ความงดงามของหินงอกหินย้อย ตำนานพื้นบ้าน ความเชื่อของชุมชน ตลอดจนคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และศาสนา ถ้ำผานางคอยจึงมิใช่เพียงสถานที่ท่องเที่ยว หากยังเป็นแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นที่มีศักยภาพสูงในการนำมาใช้จัดการเรียนรู้ให้เชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียน แนวคิดท้องถิ่นศึกษา การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ และการเรียนรู้โดยใช้สถานที่เป็นฐาน ล้วนชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการนำบริบทจริงของชุมชนมาใช้เป็นฐานในการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้สร้างความรู้ผ่านประสบการณ์ตรง ฝึกการคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการแก้ปัญหาอย่างมีความหมาย (พรหมพิริยะ อ้อยคำ และปพิชญา ขันธราษฎร์, 2567; วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒผล, 2563; ประติมา ธันยบูรณ์ตระกูล, 2561) โดยเฉพาะในงานที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวชุมชน งานวิจัยก่อนหน้านี้พบว่า ปัญหาสำคัญคือการขาดทักษะการสื่อสารที่ถูกต้อง การขาดการบูรณาการข้อมูล และการมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่ยังไม่เพียงพอ จึงจำเป็นต้องพัฒนาการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์และกิจกรรมสร้างสรรค์ที่เชื่อมโยงกับชุมชนอย่างแท้จริง (วิสูตร ประกอบ, 2564) นอกจากนั้น แนวคิดการวิจัยเชิงศิลปะยังเป็นแนวทางที่เหมาะสมต่อการพัฒนาทักษะดิจิทัลของผู้เรียนในบริบทนี้ เพราะศิลปะไม่ได้ทำหน้าที่เพียงเป็นผลผลิตของการเรียนรู้ แต่ยังเป็นทั้งกระบวนการเรียนรู้

และวิธีการวิจัยที่ช่วยให้ผู้เรียนสำรวจ ตีความ และสร้างความหมายจากประสบการณ์จริงได้อย่างลึกซึ้ง (Leavy, 2020) การบูรณาการศิลปะเข้ากับการสร้างสื่อดิจิทัลจึงเอื้อต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การสื่อสาร การออกแบบสื่อ และการทำงานร่วมกัน ตลอดจนช่วยให้ผู้เรียนสามารถถ่ายทอดเรื่องราวและคุณค่าของพื้นที่ผ่านรูปแบบร่วมสมัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

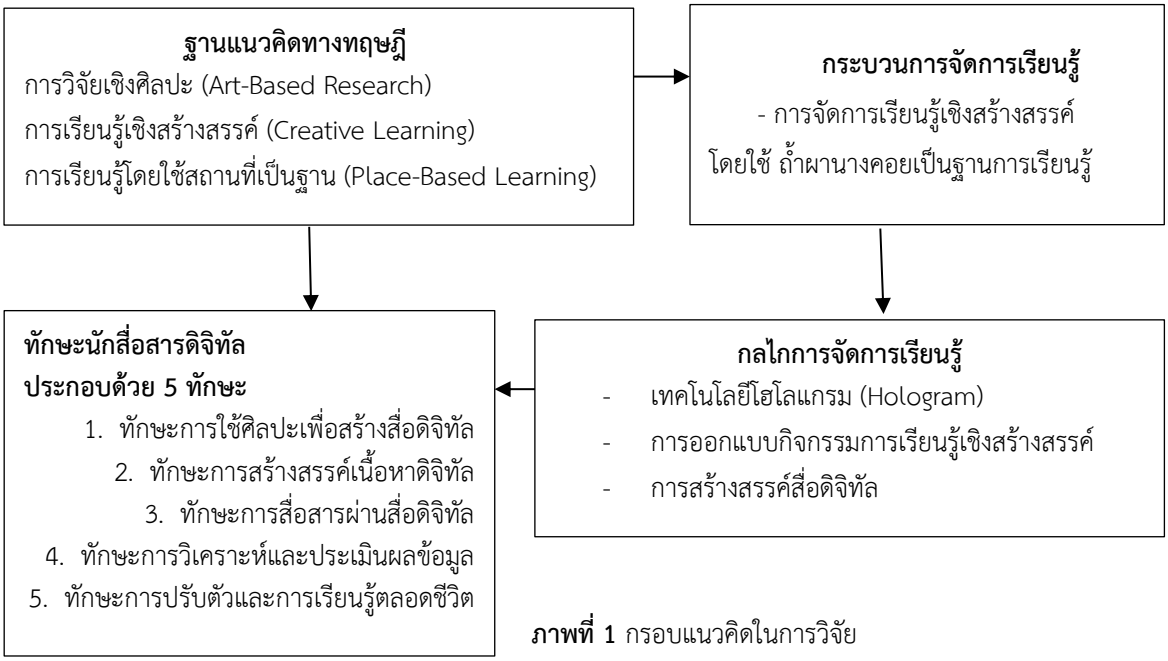
จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการวิจัยเชิงศิลปะเพื่อพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผ่านการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์โดยใช้ถ้ำผานางคอยเป็นฐาน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากบริบทจริงของท้องถิ่น สร้างสรรค์สื่อดิจิทัลจากเรื่องราวและคุณค่าของพื้นที่ และพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมดิจิทัลร่วมสมัย อันจะนำไปสู่การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ควบคู่กับการสร้างโอกาสในการเผยแพร่คุณค่าของแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นสู่สาธารณะอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการวิจัยเชิงศิลปะ เพื่อพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
2. เพื่อพัฒนาการวิจัยเชิงศิลปะ เพื่อพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผ่านการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์โดยใช้ถ้ำผานางคอยเป็นฐาน

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเชิงศิลปะ เพื่อพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผ่านการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์โดยใช้ถ้ำผานางคอยเป็นฐาน มีกรอบแนวคิดการวิจัย ที่ประกอบด้วยหลักการต่าง ๆ ที่ใช้ในการวิจัย ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยแบ่งตามวัตถุประสงค์การวิจัยเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 14 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ครูผู้สอน 6 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 3 คน เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวถ้ำผานางคอย 2 คน กลุ่มผู้ดูแลสื่อสังคมออนไลน์ จำนวน 2 คน และผู้รู้เกี่ยวกับตำนานถ้ำผานางคอย 1 คน

ระยะที่ 2 การพัฒนา ผู้ให้ข้อมูลเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนร้องกวางอนุสรณ์ จังหวัดแพร่ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 37คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง

ตัวแปร

ตัวแปรต้น คือ การจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์โดยใช้ถ้ำผานางคอยเป็นฐานร่วมกับนวัตกรรมโฮโลแกรม

ตัวแปรตาม คือ ทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งประกอบด้วย 5 ทักษะ ได้แก่1) ทักษะการใช้ศิลปะเพื่อสร้างสื่อดิจิทัล 2) ทักษะการสร้างสรรค์เนื้อหาดิจิทัล 3) ทักษะการสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัล 4) ทักษะการวิเคราะห์และประเมินผลข้อมูล และ 5) ทักษะการปรับตัวและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เครื่องมือสำหรับศึกษาสภาพปัจจุบันของการวิจัยเชิงศิลปะเพื่อพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของนักเรียน เครื่องมือที่ใช้ในระยะนี้ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเพื่อใช้เก็บข้อมูลจากครูผู้สอน นักเรียน และผู้เกี่ยวข้องกับแหล่งเรียนรู้และการสื่อสารการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดแพร่ โดยมุ่งศึกษาสภาพปัจจุบันของการพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในบริบทของการจัดการเรียนรู้และการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเป็นฐาน แนวคำถามในการสัมภาษณ์ครอบคลุมประเด็นสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ทักษะการใช้ศิลปะเพื่อสร้างสื่อดิจิทัล 2) ทักษะการสร้างสรรค์เนื้อหาดิจิทัล 3) ทักษะการสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัล 4) ทักษะการวิเคราะห์และประเมินผลข้อมูล และ 5) ทักษะการปรับตัวและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

แบบสัมภาษณ์ดังกล่าวได้รับการออกแบบให้เป็นคำถามปลายเปิดเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลได้สะท้อนมุมมองประสบการณ์ และข้อเสนอแนะอย่างลุ่มลึกและเป็นอิสระ อันจะนำไปสู่การทำความเข้าใจสภาพการณ์จริงของการจัดการเรียนรู้และระดับทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของผู้เรียนในบริบทปัจจุบัน

ตอนที่ 2 เครื่องมือสำหรับพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผ่านการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์โดยใช้ถ้ำผานางคอยเป็นฐาน

เครื่องมือที่ใช้ในระยะพัฒนา ประกอบด้วยทั้งเครื่องมือที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผลการพัฒนา ดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์โดยใช้ถ้ำผานางคอยเป็นฐาน

ใช้เป็นกรอบในการออกแบบและดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยบูรณาการแนวคิดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์เข้ากับบริบทของแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น เพื่อมุ่งส่งเสริมการพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ

2. นวัตกรรมเทคโนโลยีโฮโลแกรม จำนวน 13 จุด พร้อมคู่มือประกอบการเรียนรู้

ใช้เป็นสื่อประกอบการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับถ้ำผานางคอย เพื่อกระตุ้นการรับรู้ การสำรวจ และการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้จากพื้นที่จริงในมิติทางธรรมชาติ วัฒนธรรม และตำนานท้องถิ่น อันนำไปสู่การตีความและสร้างสรรค์สื่อดิจิทัลของผู้เรียน

3. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

ใช้สัมภาษณ์นักเรียนภายหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อสะท้อนความเข้าใจ ประสบการณ์การเรียนรู้ กระบวนการคิดสร้างสรรค์ และการรับรู้ของผู้เรียนที่มีต่อการพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลผ่านกิจกรรมที่ดำเนินการ

4. แบบประเมินผลงานศิลปะดิจิทัล

ใช้ประเมินคุณภาพของผลงานที่ผู้เรียนสร้างขึ้น ทั้งในด้านความคิดสร้างสรรค์ การออกแบบองค์ประกอบศิลป์ การใช้สื่อและเทคโนโลยีดิจิทัล ตลอดจนความสามารถในการถ่ายทอดความหมายของพื้นที่ผ่านผลงาน

5. แบบประเมินทักษะนักสื่อสารดิจิทัล

ใช้ประเมินระดับการพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของผู้เรียนใน 5 ด้าน ได้แก่ การใช้ศิลปะเพื่อสร้างสื่อดิจิทัล การสร้างสรรค์เนื้อหาดิจิทัล การสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัล การวิเคราะห์และประเมินผลข้อมูล และการปรับตัวเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

6. แบบบันทึกสะท้อนคิด

ใช้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนบันทึกความคิด ความรู้สึก ประสบการณ์ และการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรม โดยมุ่งเก็บข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการสร้างความหมาย การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในตัวผู้เรียน

7. แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้

ใช้สังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเน้นประเด็นด้านการมีส่วนร่วม การทำงานร่วมกัน การใช้เครื่องมือดิจิทัล การตัดสินใจเชิงสร้างสรรค์ และการสื่อสารระหว่างกระบวนการสร้างผลงาน

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการอย่างเป็นระบบตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 2 ระยะ ได้แก่ ระยะศึกษาสภาพปัจจุบัน และระยะพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของ

ผู้เรียนผ่านการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์โดยใช้ถ้ำผานางคอยเป็นฐาน โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเชิงศิลปะ การจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ การเรียนรู้โดยใช้สถานที่เป็นฐาน ทักษะนักสื่อสารดิจิทัล และบริบทของถ้ำผานางคอย เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบในการกำหนดองค์ประกอบของเครื่องมือ

2. ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการเก็บข้อมูลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยระยะที่ **1** ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างสำหรับครู นักเรียน และผู้เกี่ยวข้องกับแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ ส่วนระยะที่ **2** ใช้เครื่องมือในการจัดกิจกรรมและประเมินผล ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ นวัตกรรมเทคโนโลยีโฮโลแกรมพร้อมคู่มือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบประเมินผลงานศิลปะดิจิทัล แบบประเมินทักษะนักสื่อสารดิจิทัล แบบบันทึกสะท้อนคิด และแบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้

3. ผู้วิจัยสร้างร่างเครื่องมือให้สอดคล้องกับลักษณะข้อมูลที่ต้องการศึกษา โดยแบบสัมภาษณ์ใช้คำถามปลายเปิดเพื่อสะท้อนประสบการณ์เชิงลึก ครอบคลุมทักษะนักสื่อสารดิจิทัล **5** ด้าน ได้แก่ การใช้ศิลปะเพื่อสร้างสื่อดิจิทัล การสร้างสรรค์เนื้อหาดิจิทัล การสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัล การวิเคราะห์และประเมินผลข้อมูล และการปรับตัวเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่วนเครื่องมือประเมินสะท้อนคิด และสังเกตพฤติกรรม ออกแบบเพื่อเก็บข้อมูลทั้งกระบวนการเรียนรู้และผลลัพธ์

4. ผู้วิจัยนำร่างเครื่องมือเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสมของโครงสร้าง และความชัดเจนของภาษา ก่อนปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์

5. ผู้วิจัยทดลองใช้เครื่องมือบางส่วนกับกลุ่มขนาดเล็กที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อตรวจสอบความเข้าใจความชัดเจนของภาษา และความเป็นไปได้ในการเก็บข้อมูล ก่อนปรับปรุงเป็นเครื่องมือฉบับสมบูรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบ่งเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะศึกษาสภาพปัจจุบัน และระยะพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของผู้เรียนผ่านการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์โดยใช้ถ้ำผานางคอยเป็นฐาน

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันของการวิจัยเชิงศิลปะเพื่อพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งประกอบด้วยครูผู้สอน นักเรียน และผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้และการสื่อสารการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดแพร่ ก่อนการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ประสานงานเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูล พร้อมชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขั้นตอนการดำเนินงาน และการใช้ข้อมูลเพื่อการศึกษา

การสัมภาษณ์ดำเนินการตามประเด็นคำถามที่กำหนดไว้ล่วงหน้า โดยเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถอธิบายและสะท้อนประสบการณ์ได้อย่างอิสระ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ขออนุญาตบันทึกเสียงและจดบันทึกข้อมูลภาคสนามระหว่างการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของผู้เรียน

ระยะที่ 2 การพัฒนาการวิจัยเชิงศิลปะ เพื่อพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผ่านการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์โดยใช้ถ้ำผานางคอยเป็นฐาน

ในระยะนี้ ผู้วิจัยดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์โดยใช้ถ้ำผานางคอยเป็นฐานร่วมกับการใช้สื่อนวัตกรรมเทคโนโลยีโฮโลแกรม เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มเป้าหมายจำนวน 37 คน

ระหว่างการดำเนินกิจกรรม ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลายแหล่ง ได้แก่ การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน การประเมินผลงานศิลปะดิจิทัลที่ผู้เรียนสร้างขึ้น การประเมินทักษะนักสื่อสารดิจิทัล การบันทึกสะท้อนคิดของผู้เรียน และการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างภายหลังการจัดกิจกรรม ทั้งนี้ การเก็บข้อมูลจากหลายแหล่งช่วยให้สามารถสะท้อนกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะของผู้เรียนได้อย่างรอบด้าน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ดำเนินการโดยยึดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อทำความเข้าใจทั้งสภาพปัจจุบันและพัฒนาการของทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของผู้เรียนในบริบทการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์โดยใช้ถ้ำผานางคอยเป็นฐาน ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ระยะ ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ 1 และการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ 2 โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสะท้อนคิด การสังเกตพฤติกรรม ผลงานศิลปะดิจิทัล และผลการประเมินผลงาน เพื่อให้ข้อค้นพบมีความครอบคลุมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ 1

เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการวิจัยเชิงศิลปะเพื่อพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผู้วิจัยนำ

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาถอดความอย่างเป็นระบบ และตรวจสอบความครบถ้วนรวมทั้งความสอดคล้องของข้อมูลก่อนเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ จากนั้นผู้วิจัยอ่านทบทวนข้อมูลหลายรอบเพื่อทำความเข้าใจสาระสำคัญ รูปแบบ และแนวโน้มของข้อมูลโดยภาพรวม แล้วจึงจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามกรอบทักษะนักสื่อสารดิจิทัล 5 ด้าน ได้แก่ การใช้ศิลปะเพื่อสร้างสื่อดิจิทัล การสร้างสรรค์เนื้อหาดิจิทัล การสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัล การวิเคราะห์และประเมินผลข้อมูล และการปรับตัวเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ภายหลังการจัดหมวดหมู่ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์เชิงตีความภายใต้กรอบปรากฏการณ์วิทยาตามแนวคิดของ Leonard เพื่อทำความเข้าใจประสบการณ์ การให้ความหมาย และมุมมองของผู้ให้ข้อมูลที่มีต่อการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัล ก่อนสรุปข้อค้นพบในลักษณะเชิงพรรณนาและเชิงมิติของสภาพปัจจุบัน

2. การวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ 2

เพื่อพัฒนาการวิจัยเชิงศิลปะ เพื่อพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผ่านการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์โดยใช้ถ้ำผานางคอยเป็นฐาน ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากผลงานศิลปะดิจิทัล การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบบันทึกสะท้อนคิด แบบสังเกตพฤติกรรม และผลการประเมินผลงาน แล้วนำมาวิเคราะห์ร่วมกันภายใต้กรอบการวิจัยเชิงศิลปะ(Leavy, 2020) โดยใช้การตีความเชิงศิลป์ร่วมกับการเข้ารหัสข้อมูล เพื่อทำความเข้าใจทั้งกระบวนการสร้างสรรค์ การให้ความหมายต่อประสบการณ์ทางวัฒนธรรม และพัฒนาการของทักษะนักสื่อสารดิจิทัลที่เกิดขึ้นภายหลังการจัดการเรียนรู้

ในการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสะท้อนคิด ผู้วิจัยใช้แนวทางการเข้ารหัสข้อมูลภายในแหล่งข้อมูล เพื่อรักษาความหมายเฉพาะของข้อมูลจากแต่ละแหล่งก่อนการสังเคราะห์ในภาพรวม จากนั้นใช้ตารางรหัสข้อมูล (Coding Matrix) เป็นเครื่องมือในการจัดระบบรหัสและจำแนกข้อค้นพบออกเป็นมิติสำคัญที่สัมพันธ์กับทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของผู้เรียน แล้วจึงสังเคราะห์ความหมายเชิงตีความเพื่ออธิบายลักษณะการก่อรูปความรู้เชิงศิลปะที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้ (Leonard, อ้างถึงใน อัญญา ปลดเปลื้อง, 2556)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังวิเคราะห์บทบาทของนวัตกรรมโฮโลแกรมในฐานะสื่อกลางของการเรียนรู้เชิงพื้นที่ เพื่ออธิบายการเชื่อมโยงความเข้าใจด้านภูมิศาสตร์ ตำนาน และคุณค่าทางวัฒนธรรมของถ้ำผานางคอยกับการสร้างสรรค์สื่อดิจิทัลของผู้เรียน ทั้งนี้ผู้วิจัยตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อค้นพบด้วยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายแหล่ง ได้แก่ การสัมภาษณ์ แบบบันทึกสะท้อนคิด การสังเกตพฤติกรรม ผลงานศิลปะดิจิทัล และผลการประเมินผลงาน เพื่อให้ข้อค้นพบมีความสอดคล้องและน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การวิจัยเชิงศิลปะเพื่อพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผ่านการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์โดยใช้ถ้ำผานางคอยเป็นฐาน มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการวิจัยเชิงศิลปะ เพื่อพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และ 2) เพื่อพัฒนาการวิจัยเชิงศิลปะ เพื่อพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผ่านการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์โดยใช้ถ้ำผานางคอยเป็นฐาน ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การสังเกตพฤติกรรม แบบบันทึกสะท้อนคิด และการประเมินผลงานศิลปะดิจิทัล จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและสังเคราะห์เชิงตีความภายใต้กรอบการวิจัยเชิงศิลปะร่วมกับการวิเคราะห์เชิงปรากฏการณ์วิทยาตามแนวคิดของ Leonard (อ้างถึงใน ชัชวาล วงค์สารี, 2563)

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของผู้เรียนมิได้เกิดขึ้นอย่างแยกส่วน หากแต่เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงระหว่างสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้กับการพัฒนาที่เกิดขึ้นภายหลังการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 1 สะท้อนฐานสภาพการณ์ จุดแข็ง และข้อจำกัดของการจัดการเรียนรู้ในบริบทจริง ขณะที่ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 2 แสดงให้เห็นพัฒนาการของผู้เรียนภายหลังการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์โดยใช้ถ้ำผานางคอยเป็นฐาน

เพื่อให้เห็นลำดับของข้อค้นพบอย่างชัดเจน ผู้วิจัยจึงนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 2 ตอนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการวิจัยเชิงศิลปะเพื่อพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 14 คน ประกอบด้วยครูผู้สอน นักเรียน เจ้าหน้าที่ดูแลแหล่งท่องเที่ยวถ้ำผานางคอย ผู้ดูแลสื่อสังคมออนไลน์ และผู้รู้เกี่ยวกับตำนานถ้ำผานางคอย พบว่า สภาพปัจจุบันของการพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีลักษณะของการบูรณาการศิลปะ เทคโนโลยีดิจิทัล และบริบทท้องถิ่นในระดับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แต่ยังไม่ปรากฏอย่างชัดเจนในรูปของกระบวนการวิจัยเชิงศิลปะที่มีโครงสร้างต่อเนื่องในระดับระบบการเรียนรู้

เมื่อสังเคราะห์ข้อมูลตามกรอบทักษะนักสื่อสารดิจิทัล พบว่าข้อค้นพบสามารถจำแนกได้เป็น 5 มิติสำคัญ ได้แก่ การใช้

ศิลปะเพื่อสร้างสื่อดิจิทัล การสร้างสรรค์เนื้อหาดิจิทัล การสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัล การวิเคราะห์และประเมินผลข้อมูล และการปรับตัวเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ในมิติของการใช้ศิลปะเพื่อสร้างสื่อดิจิทัล พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มองศิลปะในฐานะเครื่องมือสำคัญในการสร้างความหมาย มากกว่าการเป็นองค์ประกอบเพื่อความสวยงามเพียงอย่างเดียว ศิลปะช่วยให้ผู้เรียนสามารถถ่ายทอดเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และเรื่องราวท้องถิ่นผ่านภาพ สี แสง เสียง และองค์ประกอบเชิงสัญลักษณ์ได้อย่างมีพลัง การสร้างสื่อดิจิทัลจึงเป็นทั้งกระบวนการตีความและการแปลงเนื้อหานามธรรมให้เป็นรูปแบบที่ผู้ชมเข้าถึงได้ง่าย อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนบางส่วนยังขาดความมั่นใจในการออกแบบสื่อด้วยตนเอง โดยเฉพาะผู้ที่มองว่าตนไม่มีพื้นฐานทางศิลปะเพียงพอ ส่งผลให้การใช้ศิลปะในกระบวนการสื่อสารยังไม่พัฒนาได้เต็มศักยภาพ

ในมิติของการสร้างสรรค์เนื้อหาดิจิทัล พบว่า การจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันเปิดโอกาสให้ผู้เรียนผลิตสื่อประเภทต่าง ๆ เช่น อินโฟกราฟิก คลิปวิดีโอ และสื่อมัลติมีเดีย โดยใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบในการสืบค้น วิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดระเบียบเนื้อหาให้เหมาะสมกับการสื่อสาร ข้อค้นพบสะท้อนว่ากระบวนการดังกล่าวมีศักยภาพในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการเชื่อมโยงความรู้กับบริบทท้องถิ่น แต่ลักษณะการดำเนินงานยังคงอยู่ในระดับกิจกรรมรายวิชาเป็นส่วนใหญ่ และยังขาดการออกแบบเชิงระบบที่เชื่อมโยงการสร้างเนื้อหาดิจิทัลกับกรอบการวิจัยเชิงศิลปะอย่างชัดเจน

ในมิติของการสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัล พบว่า ผู้เรียนมีความคล่องแคล่วในการใช้แพลตฟอร์มและเครื่องมือดิจิทัลต่าง ๆ เช่น TikTok, Canva และสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อสร้างและเผยแพร่ผลงานของตนเอง แต่เมื่อพิจารณาเชิงลึกพบว่า ความสามารถดังกล่าวยังเด่นในระดับเชิงปฏิบัติการ กล่าวคือ ผู้เรียนสามารถใช้เครื่องมือและแพลตฟอร์มได้ดี ขณะที่มิติของการวางโครงสร้างการสื่อสาร การกำหนดเป้าหมายของสาร และการคำนึงถึงบริบทของผู้รับสารยังต้องการการพัฒนาเพิ่มเติม โดยเฉพาะในด้านความถูกต้องของข้อมูล ความเหมาะสมของภาษา และความไวต่อบริบททางวัฒนธรรมและจริยธรรมในการสื่อสารสาธารณะ

ในมิติของการวิเคราะห์และประเมินผลข้อมูล พบว่า ครูผู้สอนบางส่วนเริ่มนำข้อมูลจากแพลตฟอร์มดิจิทัล เช่น ยอดเข้าชม ความคิดเห็น การแชร์ และการตอบสนองของผู้ชม มาใช้เป็นฐานในการสะท้อนคิดและปรับปรุงผลงานของผู้เรียน ข้อมูลดังกล่าวช่วยให้ผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์ระหว่างการออกแบบสื่อกับผลตอบรับจากผู้รับสารจริง อย่างไรก็ตาม กระบวนการประเมินผลข้อมูลยังอยู่ในระยะเริ่มต้น และยังขาดเครื่องมือหรือกรอบการวิเคราะห์ที่เป็นระบบในการเปลี่ยนข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพให้กลายเป็นองค์ความรู้สำหรับการพัฒนาการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง

ในมิติของการปรับตัวและการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่า ทั้งครูและผู้เรียนมีลักษณะของการเรียนรู้ร่วมกันและเปิดรับเทคโนโลยีใหม่ โดยครูบางส่วนปรับบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้ไปสู่ผู้ออกแบบการเรียนรู้ ขณะที่ผู้เรียนมีบทบาทในการสืบค้น ทดลอง และสร้างสรรค์ผลงานด้วยตนเอง อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดที่ส่งผลต่อการพัฒนาอย่างเต็มที่ ได้แก่ เวลาในการจัดกิจกรรม ความพร้อมด้านอุปกรณ์ และความแตกต่างของประสบการณ์เดิมในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของผู้เรียนและครูแต่ละคน

โดยสรุป ผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ที่ 1 สะท้อนให้เห็นว่า สภาพปัจจุบันของการพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีฐานของการปฏิบัติจริงอยู่แล้วในบริบทห้องเรียน ผ่านการบูรณาการศิลปะ สื่อดิจิทัล และเนื้อหาท้องถิ่น แต่ยังอยู่ในลักษณะของการประยุกต์ใช้เป็นรายกิจกรรมมากกว่าการจัดวางเป็นกระบวนการวิจัยเชิงศิลปะอย่างเป็นระบบ จุดแข็งสำคัญคือความพร้อมของผู้เรียนในด้านการใช้เทคโนโลยีและศักยภาพของศิลปะในการสร้างความหมาย ขณะที่ประเด็นที่ยังต้องพัฒนาต่อ ได้แก่ การเสริมสร้างความมั่นใจด้านการสร้างสรรค์ การยกระดับการสื่อสารเชิงวิพากษ์ การพัฒนาระบบการวิเคราะห์ข้อมูล และการออกแบบโครงสร้างการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงศิลปะกับการพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลอย่างต่อเนื่องและชัดเจนยิ่งขึ้น

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนาการวิจัยเชิงศิลปะ เพื่อพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผ่านการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์โดยใช้ถ้ำผานางคอยเป็นฐาน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในวัตถุประสงค์ที่ 2 สะท้อนให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์โดยใช้ถ้ำผานางคอยเป็นฐานร่วมกับนวัตกรรมโฮโลแกรม สามารถส่งเสริมการพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของผู้เรียนได้อย่างเป็นระบบ โดยข้อค้นพบมิได้จำกัดอยู่เพียงการพัฒนาทักษะเชิงเทคนิคในการผลิตสื่อเท่านั้น หากยังแสดงให้เห็นถึงการก่อรูปความรู้เชิงศิลปะผ่านกระบวนการตีความประสบการณ์ทางวัฒนธรรม การออกแบบสัญลักษณ์ และการสื่อสารความหมายของพื้นที่ผ่านสื่อดิจิทัลและผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่มองศิลปะเป็นกระบวนการสร้างความหมายตามมุมมองของ Leonard (อ้างถึงใน ชัชวาล วงค์สารี, 2563) และสอดคล้องกับแนวคิดการวิจัยเชิงศิลปะที่มองศิลปะเป็นทั้งวิธีการและพื้นที่สร้างความรู้ (Leavy, 2020)

เมื่อพิจารณาตามกรอบทักษะนักสื่อสารดิจิทัล 5 ด้าน พบว่า ผู้เรียนเกิดพัฒนาการอย่างชัดเจนทั้งในด้านการใช้ศิลปะเพื่อสร้างสื่อดิจิทัล การสร้างสรรค์เนื้อหาดิจิทัล การสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัล การวิเคราะห์และประเมินผลข้อมูล และการปรับตัวเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ในมิติของ การใช้ศิลปะเพื่อสร้างสื่อดิจิทัล พบว่า ผู้เรียนสามารถนำองค์ประกอบทางศิลปะมาใช้ในการออกแบบคลิปและผลิตภัณฑ์ได้อย่างมีความหมายมากขึ้น ทั้งในด้านการจัดองค์ประกอบภาพ การใช้สี แสง เสียง และจังหวะการนำเสนอเพื่อสร้างอารมณ์และกำกับการรับรู้ของผู้ชม ผู้เรียนมิได้ใช้ศิลปะเพียงเพื่อเพิ่มความสวยงามให้กับสื่อ หากเริ่มเข้าใจว่าศิลปะเป็นโครงสร้างสำคัญของการสื่อสารที่ช่วยให้เรื่องราวของถ้ำผานางคอยปรากฏอย่างเด่นชัดและมีพลังทางความหมาย ขณะเดียวกัน ในการออกแบบสินค้า ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความงาม สัญลักษณ์ และการใช้งานจริงเข้าด้วยกัน โดยใช้รูปทรง สี ลวดลาย และบรรจุภัณฑ์เป็นตัวแทนของเรื่องเล่าและบริบทของพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนว่าศิลปะทำหน้าที่มากกว่าการตกแต่ง แต่เป็นกลไกของการสร้างความหมายผ่านการปฏิบัติการสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับฐานคิดของการวิจัยเชิงศิลปะ (Leavy, 2020)

ในมิติของ การสร้างสรรค์เนื้อหาดิจิทัล พบว่า ผู้เรียนพัฒนาความสามารถในการออกแบบโครงสร้างของสารอย่างมีเจตนา โดยสามารถเลือกประเด็นสำคัญของเรื่องเล่า จัดลำดับการนำเสนอ และกำหนดแนวทางการเล่าเรื่องให้เหมาะสมกับผู้ชมและบริบทของสื่อ ผู้เรียนจำนวนมากเลือกใช้ตำนานความรักและการรอคอยของถ้ำผานางคอยเป็นแกนกลางของการสื่อสาร และพยายามออกแบบเนื้อหาให้เข้าถึงได้ทั้งในเชิงอารมณ์และเชิงข้อมูล เช่น การใช้ภาพบรรยากาศจริง การนำเสนอจุดสำคัญภายในถ้ำ และการออกแบบสินค้าให้เป็นของที่ระลึกที่เชื่อมโยงกับเรื่องเล่าของพื้นที่ ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนว่าผู้เรียนเริ่มเข้าใจการสร้างสรรค์เนื้อหาในฐานะกระบวนการเชื่อมโยงสื่อ ความหมาย ผู้รับสาร และบริบทท้องถิ่นเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดรู้ผ่านการสร้าง (knowing-through-making) ซึ่งมองว่าความรู้เกิดขึ้นระหว่างการลงมือสร้างสรรค์ มิใช่เกิดขึ้นก่อนการปฏิบัติเท่านั้น (Leavy, 2020)

ในมิติของ การสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัล พบว่า ผู้เรียนสามารถเลือกใช้รูปแบบสื่อและช่องทางการสื่อสารได้เหมาะสมมากขึ้น โดยมองว่าคลิปวิดีโอมีจุดเด่นด้านการเล่าเรื่อง การสร้างบรรยากาศ และการเข้าถึงผู้ชมจำนวนมากผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ ขณะที่สินค้ามีจุดเด่นด้านความเป็นรูปธรรม การจับต้องได้ และการทำหน้าที่เป็นวัตถุแห่งความทรงจำ ผู้เรียนบางกลุ่มสามารถเชื่อมโยงคลิปและผลิตภัณฑ์เข้าด้วยกัน เช่น การใช้รหัสคิวอาร์เพื่อเชื่อมสินค้าไปยังสื่อดิจิทัล ซึ่งสะท้อนความเข้าใจเชิงระบบเกี่ยวกับการสื่อสารในบริบทดิจิทัล นอกจากนี้ ผู้เรียนยังตระหนักถึงความสำคัญของการกำหนดกลุ่มเป้าหมาย การปรับรูปแบบสารให้สอดคล้องกับผู้รับสาร และการทำงานร่วมกันภายในทีมเพื่อให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ในมิติของ การวิเคราะห์และประเมินผลข้อมูล พบว่า ผู้เรียนเริ่มพัฒนาความสามารถในการใช้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อปรับปรุงผลงานของตนเอง ทั้งจากข้อเสนอแนะของครูและเพื่อน การประเมินตนเอง และการสังเกตผลตอบรับของผู้ชม กระบวนการดังกล่าวทำให้ผู้เรียนไม่หยุดอยู่เพียงการผลิตสื่อ แต่เริ่มเข้าสู่การพิจารณาคุณภาพของการสื่อสารอย่างมีเหตุผลมากขึ้น ผู้เรียนหลายกลุ่มมีการปรับแก้คลิปหรือสินค้าอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านโครงสร้างเนื้อหา คุณภาพของภาพและเสียง รายละเอียดของผลิตภัณฑ์ และความสอดคล้องกับเรื่องเล่าของถ้ำผานางคอย ข้อค้นพบนี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนเริ่มพัฒนาทักษะการสะท้อนคิดแบบวนกลับ ซึ่งทำให้การสร้างสื่อกลายเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงการสร้าง การประเมิน และการปรับปรุงเข้าด้วยกันอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับการวิจัยเชิงศิลปะที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการสร้างสรรค์ในฐานะพื้นที่ของการทดลองและการพัฒนาความรู้ (Leavy, 2020)

ในมิติของ การปรับตัวและการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่า ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ทักษะใหม่จากสถานการณ์จริง ทั้งด้านการผลิตสื่อดิจิทัล การออกแบบผลิตภัณฑ์ การทำงานเป็นทีม และการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ผู้เรียนต้องเผชิญกับข้อจำกัดจริงของพื้นที่และกระบวนการทำงาน เช่น ปัญหาแสง เสียง อุปกรณ์ การเดินทาง และข้อจำกัดด้านเวลา แต่กลับใช้เงื่อนไขเหล่านี้เป็นโอกาสในการเรียนรู้และปรับตัวอย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้ ผู้เรียนยังสะท้อนว่าทักษะที่ได้รับจากกิจกรรมดังกล่าวสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในอนาคต ทั้งในด้านการสร้างสื่อออนไลน์ การออกแบบสินค้า การพัฒนาอาชีพ และการสื่อสารคุณค่าทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นในบริบทที่กว้างขึ้น

นอกเหนือจากการพัฒนาทักษะทั้งห้าด้านแล้ว ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นถึงบทบาทของ นวัตกรรมโฮโลแกรม ในฐานะสื่อกลางสำคัญของการเรียนรู้เชิงพื้นที่ ผู้เรียนสะท้อนว่าโฮโลแกรมช่วยให้สามารถเข้าใจลักษณะทางภูมิศาสตร์ของถ้ำผานางคอยได้ชัดเจนขึ้น ทำให้มองเห็นโครงสร้างภายในถ้ำ ความลึก ความสูง และลักษณะของหินงอกหินย้อยได้ในลักษณะที่ภาพนิ่งหรือคำอธิบายทั่วไปไม่สามารถถ่ายทอดได้อย่างสมบูรณ์ ขณะเดียวกัน โฮโลแกรมยังช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงตำนานกับพื้นที่จริงได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยใช้ภาพสามมิติเป็นฐานในการตีความจุดต่าง ๆ ภายในถ้ำในเชิงวัฒนธรรมและเรื่องเล่า ส่งผลให้ผู้เรียนเปลี่ยนมุมมองต่อถ้ำผานางคอยจากการเป็นเพียงสถานที่ท่องเที่ยวไปสู่การเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนว่าการเรียนรู้ผ่านสื่อสร้างสรรค์สามารถเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนตีความประสบการณ์และสร้างความเข้าใจใหม่ต่อสถานที่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับฐานคิดของการวิจัยเชิงศิลปะที่มองการเรียนรู้เป็นกระบวนการสร้างความรู้ผ่านประสบการณ์เชิงสุนทรียะและการตีความ (Leavy, 2020)

โดยสรุป ผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ที่ 2 แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์โดยใช้ถ้ำผานางคอยเป็นฐานร่วมกับนวัตกรรมโฮโลแกรม ช่วยส่งเสริมการพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของผู้เรียนได้อย่างเป็นระบบ ทั้งในด้านการใช้ศิลปะเพื่อสร้างสื่อ การสร้างสรรค์เนื้อหา การสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัล การวิเคราะห์และประเมินผลข้อมูล และการปรับตัวเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต กระบวนการดังกล่าวยังทำให้ผู้เรียนก้าวจากการเป็นผู้ผลิตสื่อไปสู่การเป็นผู้สร้างความหมายที่สามารถตีความและถ่ายทอดคุณค่าของพื้นที่ท้องถิ่นผ่านสื่อดิจิทัลได้อย่างมีพลังและมีความหมาย

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้มุ่งอธิบายความหมายของข้อค้นพบที่เกิดขึ้นจากการศึกษาทั้งในระยะการศึกษาสภาพปัจจุบันและระยะการพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผ่านการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์โดยใช้ถ้ำผานางคอยเป็นฐาน โดยพิจารณาผลการวิจัยร่วมกับกรอบแนวคิดการวิจัยเชิงศิลปะและบริบทของแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นในฐานะพื้นที่ของการสร้างความหมาย ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ทำให้เห็นโครงสร้างของสภาพปัจจุบัน จุดเด่น และข้อจำกัดของการพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลในบริบทดังกล่าว ขณะที่ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 แสดงให้เห็นว่า เมื่อกระบวนการเรียนรู้ได้รับการออกแบบอย่างเป็นระบบ ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะดังกล่าวได้อย่างเป็นรูปธรรมและลึกซึ้งยิ่งขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงอภิปรายผลตามลำดับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อให้เห็นความต่อเนื่องระหว่างสภาพปัจจุบัน กระบวนการพัฒนา และข้อค้นพบเชิงความหมายที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ผ่านศิลปะและประสบการณ์เชิงพื้นที่

1. อภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1

เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการวิจัยเชิงศิลปะเพื่อพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของผู้เรียนในบริบทการเรียนรู้ที่ใช้ถ้ำผานางคอยเป็นฐาน มิได้เกิดจากการฝึกใช้เทคโนโลยีหรือเครื่องมือดิจิทัลเพียงอย่างเดียว หากเกิดจากกระบวนการที่ผู้เรียนต้องตีความประสบการณ์ จัดระเบียบความหมายของเนื้อหา และออกแบบการสื่อสารให้ผู้ชมสามารถรับรู้ได้อย่างมีความหมาย ข้อค้นพบดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ศิลปะทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงประสบการณ์ของผู้เรียนกับการสื่อสารในโลกดิจิทัล มากกว่าการเป็นเพียงองค์ประกอบตกแต่งของสื่อ

ประเด็นสำคัญประการแรก คือ บทบาทของศิลปะในฐานะกระบวนการจัดระเบียบประสบการณ์และออกแบบความหมาย เมื่อผู้เรียนต้องนำเรื่องราวของถ้ำผานางคอยมาถ่ายทอดผ่านภาพ เสียง การเล่าเรื่อง และสัญลักษณ์เชิงการออกแบบ ผู้เรียนมิได้เพียงผลิตสื่อ หากกำลังแปรประสบการณ์เชิงพื้นที่และความรู้เชิงวัฒนธรรมให้กลายเป็นรูปแบบการรับรู้ใหม่ที่ผู้ชมสามารถเข้าถึงได้ในบริบทดิจิทัล ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Leonard ที่มองศิลปะเป็นกระบวนการสร้างความหมายและการทำความเข้าใจโลกผ่านประสบการณ์ Leonard (อ้างถึงใน ชัชวาล วงค์สารี, 2563) กล่าวอีกนัยหนึ่ง การสร้างสื่อดิจิทัลในบริบทนี้มิใช่เพียงกิจกรรมเชิงเทคนิค แต่เป็นกระบวนการแปรประสบการณ์ให้กลายเป็นสัญลักษณ์ที่สามารถสื่อสารความหมายได้

ประเด็นสำคัญประการที่สอง คือ กระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือสร้างสรรค์ด้วยตนเอง ส่งผลให้ความรู้ของผู้เรียนค่อย ๆ ก่อรูปขึ้นอย่างลึกซึ้งและเป็นระบบ โดยเฉพาะในมิติของการเลือกสาระ การออกแบบการเล่าเรื่อง และการตัดสินใจเชิงสร้างสรรค์ในการสื่อสารความหมายของพื้นที่ ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดการวิจัยเชิงศิลปะของ Leavy (2020) ที่มองว่าศิลปะเป็นทั้งวิธีการและพื้นที่ของการสร้างความรู้ กล่าวคือ ความเข้าใจของผู้เรียนมิได้เกิดขึ้นก่อนการปฏิบัติ หากค่อย ๆ ก่อตัวขึ้นผ่านการทดลอง การสะท้อนคิด และการปรับปรุงการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง

ประเด็นสำคัญประการที่สาม คือ ศักยภาพของแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นในฐานะฐานของการพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัล เมื่อการเรียนรู้เชื่อมโยงกับพื้นที่จริง ผู้เรียนมิได้เพียงรับข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ แต่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับความหมายของพื้นที่อย่างลึกซึ้ง การใช้ถ้ำผานางคอยเป็นฐานจึงทำให้การสื่อสารดิจิทัลมีรากฐานทางความหมายที่ชัดเจน และช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงเนื้อหา คุณค่าของพื้นที่ และกลุ่มผู้รับสารเข้าด้วยกันได้อย่างเป็นรูปธรรม

อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยยังสะท้อนข้อจำกัดสำคัญของสภาพปัจจุบัน กล่าวคือ แม้ผู้เรียนจะมีความคล่องแคล่วในการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลและสามารถผลิตสื่อได้อย่างสร้างสรรค์ แต่กระบวนการเรียนรู้ยังขาดกรอบแนวทางที่เป็นระบบในการพัฒนาการคิดเชิงวิพากษ์ การวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้ชม และความตระหนักด้านจริยธรรมในการสื่อสารออนไลน์ ประเด็นดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลในบริบทการศึกษาควรยกระดับจากการฝึกใช้เครื่องมือหรือการผลิตเนื้อหา ไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นนักสื่อสารที่สามารถออกแบบความหมาย วิเคราะห์ผลกระทบของสาร และรับผิดชอบต่อการสื่อสารของตนเองในพื้นที่สาธารณะได้อย่างมีวิจารณญาณ

2. อภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2

เพื่อพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผ่านการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์โดยใช้ถ้ำผานาง

คอยเป็นฐาน การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของผู้เรียนมิได้เกิดจากการฝึกใช้เครื่องมือหรือเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว หากแต่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้เชิงลำดับที่เชื่อมโยงประสบการณ์ การสร้างสรรค์ และการสะท้อนคิดเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ โดยสามารถอธิบายได้ผ่าน 3 ระยะสำคัญ ได้แก่ (1) การรับรู้และตีความประสบการณ์จากพื้นที่จริง (2) การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะดิจิทัลเพื่อแปลงประสบการณ์เป็นรูปแบบการสื่อสาร และ (3) การสะท้อนคิดเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและก่อรูปความหมาย กระบวนการดังกล่าวทำหน้าที่เป็นกลไกหลักในการพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของผู้เรียนในลักษณะเชิงระบบ

ในระยะแรก ผู้เรียนได้ลงพื้นที่ถ้ำผานางคอยเพื่อรับรู้และตีความประสบการณ์จากบริบทจริง ผ่านการสังเกต การเรียนรู้ตำนาน และการมีปฏิสัมพันธ์กับพื้นที่ กระบวนการนี้ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถระบุ “แก่นความหมาย” ของเรื่องเล่าได้อย่างชัดเจน เช่น ความรัก ความรอคอย และความสูญเสีย ซึ่งทำหน้าที่เป็นสารตั้งต้นสำหรับการออกแบบการสื่อสารในขั้นถัดไป ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดปรากฏการณ์วิทยาเชิงตีความของ Leonard ที่อธิบายว่าความเข้าใจของมนุษย์เกิดจากการตีความประสบการณ์ ไม่ใช่เพียงการรับข้อมูลโดยตรง

ในระยะที่สอง ผู้เรียนได้นำแก่นความหมายที่ตีความได้ไปแปลงเป็นผลงานศิลปะดิจิทัลและผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ โดยพบว่าผู้เรียนสามารถแปลงตำนานให้เป็น “ภาษาของสื่อดิจิทัลร่วมสมัย” ได้อย่างเป็นรูปธรรม เช่น การใช้โทนสีและแสงเพื่อสื่ออารมณ์ของการรอคอย การใช้จังหวะการตัดต่อและเสียงเพื่อสร้างความรู้สึกร่วม และการออกแบบโครงสร้างการเล่าเรื่องให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้ชมในแพลตฟอร์มดิจิทัล กระบวนการดังกล่าวสะท้อนว่าผู้เรียนมิได้เพียงถ่ายทอดเนื้อหา แต่สามารถแปลความหมายทางวัฒนธรรมให้เป็นรูปแบบการสื่อสารที่เข้าถึงผู้ชมร่วมสมัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในระยะที่สาม ผู้เรียนได้สะท้อนคิดและปรับปรุงผลงานของตนเองจากข้อเสนอแนะและผลตอบรับของผู้ชม กระบวนการนี้ส่งผลให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการวิเคราะห์และประเมินผลข้อมูลควบคู่กับการปรับปรุงการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง โดยผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงระหว่างการออกแบบสื่อกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริง เช่น ความสนใจของผู้ชม ความเข้าใจของผู้รับสาร และประสิทธิภาพของการสื่อสาร ทำให้การสร้างสื่อกลายเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบวนรอบที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

เมื่อพิจารณาในภาพรวม กระบวนการทั้งสามระยะดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการวิจัยเชิงศิลปะของ Leavy (2020) ที่มองว่าการสร้างความรู้เกิดขึ้นผ่านการลงมือสร้างสรรค์ กล่าวคือ ความเข้าใจของผู้เรียนไม่ได้เกิดขึ้นก่อนการปฏิบัติ หากค่อย ๆ พัฒนาขึ้นระหว่างการสร้างผลงาน การทดลอง และการสะท้อนคิดอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นว่า ทักษะนักสื่อสารดิจิทัลทั้ง 5 ด้านมิได้เกิดขึ้นอย่างแยกส่วน หากเชื่อมโยงกันเป็นระบบ กล่าวคือ การตีความประสบการณ์ช่วยพัฒนาทักษะการสร้างเนื้อหา การใช้ศิลปะช่วยยกระดับคุณภาพของการสื่อสาร การสะท้อนคิดช่วยเสริมทักษะการวิเคราะห์ข้อมูล และการทำงานในสถานการณ์จริงช่วยพัฒนาการปรับตัวและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ข้อค้นพบนี้ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาทักษะดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพควรเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกัน มากกว่าการฝึกทักษะแบบแยกส่วน

โดยสรุป การจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์โดยใช้ถ้ำผานางคอยเป็นฐานร่วมกับกระบวนการวิจัยเชิงศิลปะ สามารถพัฒนาผู้เรียนจากการเป็นผู้ใช้เครื่องมือดิจิทัล ไปสู่การเป็นผู้ที่สามารถตีความและสื่อสารความหมายทางวัฒนธรรมได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นมิติสำคัญของการพัฒนานักสื่อสารดิจิทัลในบริบทสังคมร่วมสมัย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1.ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) การพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลควรออกแบบบนฐานของแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นร่วมกับกระบวนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ศิลปะเป็นกลไกในการตีความและถ่ายทอดความหมายของเนื้อหา มากกว่าการมุ่งพัฒนาทักษะเชิงเทคนิคเพียงลำพัง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์กับบริบททางวัฒนธรรมและสื่อสารได้อย่างมีความหมาย

2) ครูผู้สอนและสถานศึกษาควรส่งเสริมกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือสร้างสื่อดิจิทัล ทดลอง ปรับปรุงผลงาน และสะท้อนคิดอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์ การสื่อสาร และการวิเคราะห์ผลการสื่อสารอย่างเป็นระบบ โดยควรออกแบบกิจกรรมให้มีลักษณะเป็นวงจร (cycle) ที่เชื่อมโยงการสร้าง–การประเมิน–การปรับปรุงเข้าด้วยกัน

3) การใช้สื่อสร้างสรรค์เชิงพื้นที่ เช่น โฮโลแกรม หรือสื่อดิจิทัลลักษณะใกล้เคียงกัน ควรได้รับการพัฒนาและประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนการเรียนรู้ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างภูมิศาสตร์ เรื่องเล่าทางวัฒนธรรม และคุณค่าของสถานที่ได้อย่างเป็นรูปธรรม และสามารถนำความเข้าใจดังกล่าวไปใช้ในการออกแบบการสื่อสารได้อย่างเหมาะสม

4) สถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะด้านการวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้ชม การประเมินผลการสื่อสาร และ

ความตระหนักด้านจริยธรรมการใช้สื่อดิจิทัล เพื่อยกระดับผู้เรียนจากการเป็นผู้ผลิตสื่อไปสู่การเป็นนักสื่อสารดิจิทัลที่สามารถสื่อสารอย่างมีความหมายและมีความรับผิดชอบต่อสังคม

5) ในระดับพื้นที่ ควรมีการขยายผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นในจังหวัดแพร่ที่มีศักยภาพทางวัฒนธรรมและภูมิศาสตร์ เช่น แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต หรือภูมิทัศน์ธรรมชาติ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากบริบทที่หลากหลาย และร่วมกันสร้างสื่อดิจิทัลที่สะท้อนอัตลักษณ์ของพื้นที่ในมิติต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน

6) หน่วยงานทางการศึกษาและองค์กรในพื้นที่ควรสนับสนุนการพัฒนา “เครือข่ายนักสื่อสารดิจิทัลรุ่นเยาว์” ในระดับโรงเรียนหรือระดับจังหวัด โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนจากหลายสถานศึกษาได้แลกเปลี่ยนผลงาน ร่วมกันผลิตสื่อ และพัฒนาทักษะการสื่อสารเชิงวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง เครือข่ายดังกล่าวสามารถทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการเผยแพร่คุณค่าของแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นสู่สาธารณะผ่านสื่อดิจิทัลในระยะยาว

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรขยายการศึกษาไปยังระดับชั้นและบริบทสถานศึกษาที่แตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบผลของกระบวนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ในการพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลของผู้เรียนในแต่ละช่วงวัย และเพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับบริบทที่หลากหลาย

2) ควรศึกษาต่อยอดในแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นอื่นที่มีลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ หรือภูมิศาสตร์แตกต่างกัน ทั้งในจังหวัดแพร่และพื้นที่อื่น เพื่อประเมินศักยภาพของการวิจัยเชิงศิลปะในการพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัลในบริบทพื้นที่ที่หลากหลาย

3) ควรศึกษาผลของการใช้สื่อสร้างสรรค์หรือเทคโนโลยีดิจิทัลรูปแบบอื่น เช่น สื่อความจริงเสริม (AR) สื่อเสมือนจริง (VR) หรือสื่ออินเทอร์แอกทีฟ ต่อการพัฒนาทักษะนักสื่อสารดิจิทัล เพื่อเปรียบเทียบศักยภาพของนวัตกรรมแต่ละประเภทในการสนับสนุนการเรียนรู้เชิงพื้นที่และการสร้างความหมาย

4) ควรศึกษาต่อยอดในมิติของการคิดเชิงวิพากษ์ จริยธรรมการสื่อสารดิจิทัล และการใช้ข้อมูลจากผู้ชมอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการวิเคราะห์ผลตอบรับจากสื่อจริง เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาไปสู่การเป็นนักสื่อสารดิจิทัลที่มีทั้งความสามารถเชิงสร้างสรรค์และความรับผิดชอบเชิงสังคม

5) ควรมีการศึกษาระดับระบบเกี่ยวกับการพัฒนา “เครือข่ายนักสื่อสารดิจิทัลรุ่นเยาว์” ในฐานะกลไกการเรียนรู้และการสื่อสารเชิงพื้นที่ โดยพิจารณาบทบาทของโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานท้องถิ่นในการร่วมกันขับเคลื่อนการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กฤชกร เพชรนอก. (2555). **นิทานพื้นบ้าน (ภาคเหนือ)**. ปทุมธานี: สกายบุ๊ค.

คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2566). **แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566–2570).** กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

คณะกรรมการสถิติระดับจังหวัดแพร่. (2566). **แผนพัฒนาสถิติระดับจังหวัดแพร่ (พ.ศ. 2566–2570) ฉบับทบทวน พ.ศ. 2566.** สำนักงานสถิติจังหวัดแพร่.

ชัชวาล วงค์สารี. (2563). **การออกแบบวิจัยเชิงคุณภาพและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปรากฏการณ์วิทยา: สาขาพยาบาลศาสตร์.** วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 10(1), 1–14.

นาสีรักษ์ ศิริวรรณ. (2567, เมษายน). **การพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองรอง.** วิจัยปริทัศน์, ฉบับที่ 45. กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

ปาจรีย์ ติ้วสิขเรศ และศรัณย์ พิมพ์ทอง. (2566). **พลเมืองดิจิทัล: บทสังเคราะห์องค์ประกอบของพฤติกรรมการเป็นพลเมืองดิจิทัล.** วารสารบูรณาการสังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 12(5), 459–472.

ประติมา ธันยบูรณ์ตระกูล. (2561). **การพัฒนาหลักสูตรศิลปศึกษาโดยใช้สถานที่เป็นฐานเพื่อสร้างนวัตกรรมศิลปวัฒนธรรมชุมชนชานเมือง.** วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิมพ์วิภา ตราชูวณิช และณัฐพงศ์ พันธ์น้อย. (2565). **ปริทัศน์บทความวิจัยเรื่อง: พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวคุณภาพในบริบทประเทศไทย.** สาระศาสตร์, 5(3), 497–508.

มารุต พัฒผล และวิชัย วงษ์ใหญ่. (2563). **การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ (Creative learning).** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จรัสสนิทวงศ์การพิมพ์.

วิจิตรา สำแดงไชย, ศิกานต์ เพียรธัญญกรณ์ และไชยา ภาวะบุตร. (2567). **การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้ของครูในยุคดิจิทัล โรงเรียนในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 19 สังกัด สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2.** วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 8(1), 67–76.

วิสูตร ประกอบ. (2564). **การสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนบ้านท่าข้ามควาย จังหวัดสตูล.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2566). **แนวทางการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาทักษะความฉลาดทางดิจิทัลของผู้เรียนทุกช่วงวัย: กรณีศึกษาของต่างประเทศและประเทศไทย (สิ่งพิมพ์ สกศ. อันดับที่ 32/2566).** สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้.

องค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่. (2561). **แผนส่งเสริมการท่องเที่ยวองค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ ประจำปี 2561.** องค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่.

อ้อยคำ พรหมพิริยะ และปพิชญา ขันธราษฎร์. (2567). **ท้องถิ่นศึกษา: แนวคิดและกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ร่วมกับแหล่งวิทยาการเรียนรู้.** วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 1(1), 23–42.

Fernández-Prados, J. S., Lozano-Díaz, A., & Ainz-Galende, A. (2021**). Measuring digital citizenship: A comparative analysis.** Informatics. [Online]. 8(1). Available:https://doi.org/10.3390/informatics8010018. [2026, March 12].

Kenner, S., & Lange, D. (2020). **Digital citizenship education: Challenge and opportunity.** Scuola Democratica: Learning for Democracy, 10(4), 47–55.

Leavy, P. (2020). **Methods meets art: Arts-based research practice. 3rd ed.** New York: The Guilford Press.

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

ACADEMIC LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS
AFFECTING ACADEMIC MANAGEMENT IN SCHOOLS
UNDER THE PATHUMTANI PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE 1

นภนต์ วรวงศ์สุวรรณ[1], นิษรา พรสุริวงษ์ [2], พรพิมล ประวัติรุ่งเรือง[3]
มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
Naphon Worawongsuwan[1], Nisara Pornssuriwong[2], Pornpimon Prawatrungruang[3]
North Bangkok University
Corresponding Author E-mail : naphon.wora@northbkk.ac.th[1], nissara.pr@northbkk.ac.th[2],
pornpimon@northbkk.ac.th [3]

(Received : February 21, 2026; Edit : March 21, 2026; accepted : March 23, 2026)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา 2) เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการ 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา กับการบริหารงานวิชาการ 4) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 จำนวน 328 คน โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ โดยใช้ขนาดของโรงเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม และการสุ่มแบบง่ายโดยการจับฉลาก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์สถิติการถดถอยแบบ Stepwise

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการสร้างบรรยากาศ รองลงมาคือ ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน 2) การบริหารงานวิชาการโดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การวางแผนงานด้านวิชาการ รองลงมา คือ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 3) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($r = 0.956$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 4) ตัวแปรพยากรณ์ที่ดีของการบริหารงานวิชาการ เรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้ ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย พันธกิจ (X_1) ($\beta = 0.341$) ด้านการพัฒนาบุคลากร (X_4) ($\beta = 0.282$) ด้านการสร้างบรรยากาศ (X_3) ($\beta = 0.209$) ด้านการบริหารจัดการหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน (X_2) ($\beta = 0.170$) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.957 แสดงว่าตัวแปรพยากรณ์ชุดนี้ร่วมกันสามารถพยากรณ์การบริหารงานวิชาการ ได้ร้อยละ 91.42 และมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์เท่ากับ 0.238 ซึ่งเป็นตัวแปรพยากรณ์ที่ดีทั้ง 4 ตัวกับการบริหารงานวิชาการ ดังนั้น จึงสามารถเขียนเป็นสมการพยากรณ์การบริหารงานวิชาการ ในรูปคะแนนดิบและรูปคะแนนมาตรฐาน ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ $Y = 0.342 + 0.296X_1 + 0.269X_4 + 0.198X_3 + 0.154X_2$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน $ZY = 0.341X_1 + 0.282X_4 + 0.209X_3 + 0.170X_2$

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำทางวิชาการ, การบริหารงานวิชาการ

Abstract

The purposes of this research were: (1) To examine the academic leadership of school administrators, (2) To examine academic management, (3) To examine the relationship between the academic leadership of school administrators and academic management, (4) To analyze the academic leadership of school administrators that affects academic management. The sample consisted of 328 teachers under the Pathum Thani Primary Educational Service Area Office 1, selected through stratified random sampling based on school size and simple random sampling via a draw method. The research instrument was a questionnaire. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, Pearson's correlation coefficient, and Stepwise multiple regression analysis.

The research revealed that: (1) the academic leadership of school administrators, both overall and in each individual aspect, was perceived at a high level. The aspect with the highest mean score is Creating a Positive Atmosphere, followed by Curriculum Management and Instructional Management, (2) Academic management, both overall and in each individual aspect, was also perceived at a high level. The aspect with the highest mean score was Academic Planning, followed by School Curriculum Development, (3) The correlation coefficient between the academic leadership of school administrators and academic management overall was at a high level (r = 0.956) with statistical significance at the 0 .01 level. (4) The significant predictors of academic management, ranked by importance, were: Vision, Goals, and Mission (X_1) (β = 0.341), Personnel Development (X_4) (β = 0.282), Climate Creation (X_3) (β = 0.209), and Curriculum and Instructional Management (X_2) (β = 0.170). The multiple correlation coefficient was 0.957, indicating that these four predictors collectively accounted for 91.42% of the variance in academic management, with a standard error of estimate of 0.238. These four variables were found to be effective predictors of academic management. The predictive equations in unstandardized (raw score) and standardized forms are as follows:

Unstandardized Form: $Y= 0.342 + 0.296X_1 + 0.269X_4 + 0.198X_3 + 0.154X_2$

Standardized Form: $ZY= 0.341X_1 + 0.282X_4 + 0.209X_3 + 0.170X_2$

Keywords: Academic Leadership, Academic Management.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

บริบทและสภาพแวดล้อมของความเป็นโลกแห่งศตวรรษที่ 21 เป็นปัจจัยที่สำคัญ ที่เป็นทั้งโอกาส และภัยคุกคามต่อบุคคล ครอบครัว องค์กร และประเทศชาติ ที่ต้องมีความเท่าทันและปรับตัวได้ต่อการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งประเทศไทยได้กำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศ โดยสร้างโมเดลการพัฒนาเศรษฐกิจ ที่เรียกว่า "ไทยแลนด์ 4.0" ให้สามารถรับโอกาสและภัยคุกคามแบบใหม่ ๆ ได้อย่างเท่าทัน ด้วยการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจ ไปสู่ "Value-Based Economy" หรือ "เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม" ความจำเป็นดังกล่าวจึงเป็นเหตุผลสำคัญที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐานต้องเตรียมพื้นฐานศักยภาพของผู้เรียน ให้รองรับเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม โดยปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้จากหน่วยฐานความรู้ เป็นหน่วยฐานสมรรถนะความรู้ ที่มุ่งเน้นการเรียนรู้จากกระบวนการ หรือ Active Learning พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามบริบทสภาพแวดล้อมของชุมชน และเน้นกระบวนการเรียนรู้ฐานวิจัยพัฒนาผลงานเชิงนวัตกรรม นำไปสู่การใช้แก้ปัญหาความต้องการของชุมชน โดยในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจัดหลักสูตรสถานศึกษา ในรายวิชาเพิ่มเติมเป็นหน่วยฐานสมรรถนะอาชีพระยะสั้น เพื่อให้นักเรียนได้เลือกฝึกทักษะ และสมรรถนะงาน ให้ค้นพบ ความถนัดของตนเอง สู่การตัดสินใจวางเส้นทางการศึกษาต่อ สู่เป้าหมายชีวิตที่จะประกอบอาชีพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2560)

การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ มีใจใฝ่เรียนรู้ และสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต โดยมีการออกแบบระบบการเรียนรู้ใหม่ที่สอดคล้องกับบริบทโลก พร้อมทั้งปรับบทบาทครูจากผู้ถ่ายทอดความรู้ เป็นผู้อำนวยการการเรียนรู้ และยกระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษา ควบคู่กับการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์ม ตลอดจนการสร้างความตระหนักถึงบทบาทของประเทศไทยในเวทีภูมิภาคและนานาชาติ การปรับเปลี่ยนระบบการเรียนรู้มุ่งพัฒนาทักษะในลักษณะสหวิทยาการ ครอบคลุมวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรม ศิลปะ และคณิตศาสตร์ เน้นการเรียนรู้เชิงบูรณาการ การลงมือปฏิบัติ การสะท้อนคิด และการกำกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการประยุกต์ใช้ความรู้ในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ ในด้านบทบาทครู มุ่งพัฒนาครูให้เป็นโค้ชที่สร้างแรงบันดาลใจ ออกแบบการเรียนรู้ และพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา พร้อมทั้งมีระบบการคัดเลือก พัฒนา และสร้างเครือข่ายวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง โดยวัดผลจากการพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ ขณะเดียวกัน การบริหารจัดการศึกษาถูกปรับให้มีมาตรฐาน มีความเสมอภาคและใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการปฏิรูประบบงบประมาณ การประกันคุณภาพ และการวัดผลที่เน้นทักษะมากกว่าความรู้ นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตผ่านกลไกที่ยืดหยุ่น เช่น การศึกษาออนไลน์ ระบบเทียบโอน และธนาคารหน่วยกิต การส่งเสริมทักษะดิจิทัล และการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อให้เข้าถึงการเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา ตลอดจนการสร้างระบบการศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการระดับนานาชาติ ผ่านการพัฒนาสถาบันเฉพาะทางและเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ ซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับศักยภาพกำลังคนและความสามารถในการแข่งขันของประเทศอย่างยั่งยืน (สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา. 2568: 5-6)

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร เป็นบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนภารกิจต่าง ๆ ของโรงเรียน ผู้บริหารต้อง ใช้ภาวะผู้นำนี้เพื่อชักจูง และโน้มน้าวให้ครู และบุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติตามไปในทิศทางเดียวกันด้วยความเต็มใจ เพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ และเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนให้สูงขึ้น การมีภาวะผู้นำทางวิชาการจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหารยุคใหม่ ในการปฏิวัติการบริหารสถานศึกษาให้ก้าวไปสู่ความมีประสิทธิภาพ และเป็นเลิศอย่างแท้จริง เช่นเดียวกับ เชลล์ (Chell. 2001: 5) ได้กล่าวว่า ความสำคัญของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นสิ่งสำคัญที่ทำหน้าที่ในการบริหารงานภายในสถานศึกษา และมีอิทธิพลตอคุณภาพการสอนของครู ตลอดจนมีอิทธิพลต่อความมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของการปฏิบัติงานภายในสถานศึกษาของครู การศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการ ของผู้บริหารสถานศึกษา จึงเป็นหนทางหนึ่งที่สำคัญอันจะนำไปสู่การสร้างความมีประสิทธิภาพส่งเสริมความเป็นเลิศ ของสถานศึกษา ภาวะผู้นำทางวิชาการเป็นงานสำคัญ และเป็นงานหลักในการบริหารสถานศึกษา คือมุ่งให้การเรียนการสอนของสถานศึกษาประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ และผู้เรียนมีคุณภาพจึงถือว่าเป็นหัวใจหลักของจัดการศึกษา ผู้บริหารจะต้องหาความสนใจ และความสำคัญอย่างมาก (ปิยพร บุญใบ. 2563: 25)

งานวิชาการเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา ตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุดด้วยเจตนารมณ์ ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการโดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนการวัดผลประเมินผล รวมทั้งวัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่นได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยขอบข่ายภารกิจไว้ 17 งาน ประกอบด้วยการวางแผนงานด้านวิชาการ การพัฒนา หรือ

ดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา การพัฒนา และส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การแนะแนว การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายใน และมาตรฐานการศึกษา การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษา และองค์กรอื่น การส่งเสริม และสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน สถานประกอบการ และสถาบันอื่น ที่จัดการศึกษา การจัดทำระเบียบ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา การคัดเลือกหนังสือเรียนเพื่อใช้ ในสถานศึกษา การพัฒนา และใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2561: 13)

ในบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานีเขต 1 มีผลคะแนนเฉลี่ยร้อยละของผลการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O – NET) ปีการศึกษา 2567 ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 รวมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละของระดับประเทศ แต่สูงกว่าระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเมื่อพิจารณารายกลุ่มสาระการเรียนรู้ พบว่า มี 2 กลุ่มสาระการเรียนรู้ คือ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละสูงกว่า ระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากข้อมูลดังกล่าวผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นจะต้องสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ เพื่อทำให้ผลคะแนนเฉลี่ยร้อยละของผลการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O – NET) มีระดับสูงกว่าระดับประเทศ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1)

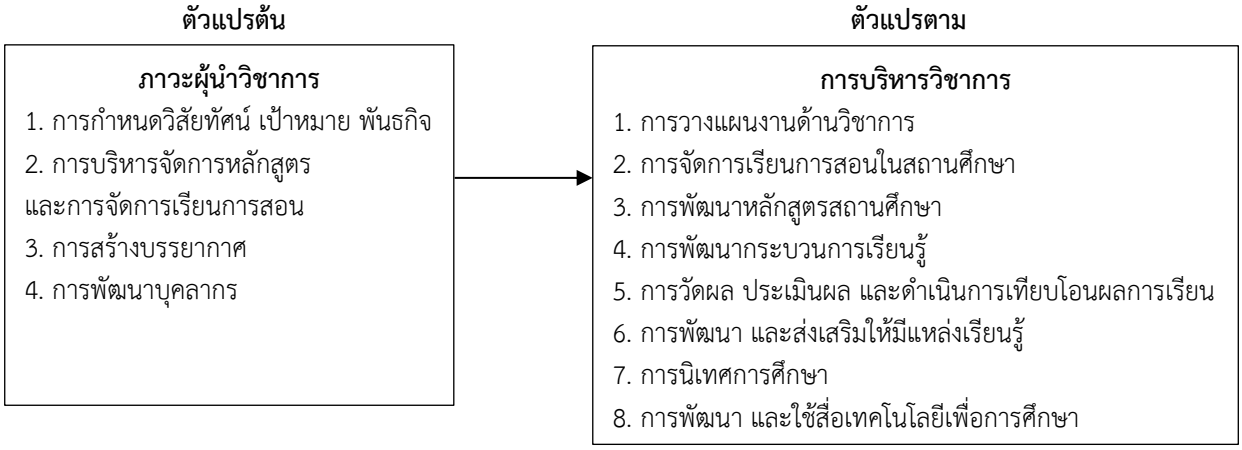
จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 เพื่อวิเคราะห์และทำความเข้าใจองค์ประกอบเชิงโครงสร้างและปัจจัยเชิงบริบท ที่ส่งผลกระทบต่อ ประสิทธิผลของการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา อย่างเป็นระบบ ผลการศึกษาที่ได้จากการวิเคราะห์นี้ คาดหวังว่าจะสามารถนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้เชิงลึก เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำไปใช้เป็น ฐานข้อมูลสำคัญในการปรับปรุงและยกระดับคุณภาพของระบบบริหารงานวิชาการรวมถึงเป็นแนวทางสำหรับการวิจัยและพัฒนาการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1
2. เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา กับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1
4. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพกรอบแนวคิดที่ 1

สมมติฐานในการวิจัย

1. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

2. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง 4 ด้านสามารภพยากรณ์การบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 จำนวน 1,818 คน (สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1. 2568)

2. กลุ่มตัวอย่างใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 จากการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างตามหลักการคำนวณของยามาเน่ (Yamane: 1973) ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเท่ากับ 328 คน การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ โดยใช้ขนาดของโรงเรียน เป็นหน่วยการสุ่ม และการสุ่มแบบง่ายโดยการจับฉลาก

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่ ภาวะผู้นำวิชาการ ประกอบด้วย 1) การกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย พันธกิจ 2) การบริหารจัดการหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน 3) การสร้างบรรยากาศ 4) การพัฒนาบุคลากร

ตัวแปรตาม ได้แก่ การบริหารวิชาการ ประกอบด้วย 1. การวางแผนงานด้านวิชาการ 2) การจัดการเรียนการสอน ในสถานศึกษา 3) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 4) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 5) การวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน 6) การพัฒนา และส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ 7) การนิเทศการศึกษา 8) การพัฒนา และใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและเก็บข้อมูลเพื่อศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยผู้วิจัยได้กำหนดโครงสร้างของแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Checklists) ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษาที่ปฏิบัติงานอยู่ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน จำนวน 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) การกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย พันธกิจ 2) การบริหารจัดการหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน 3) การสร้างบรรยากาศ และ 4) การพัฒนาบุคลากร มีรายละเอียดดังนี้ศึกษา มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยใช้มาตรา

ส่วนประมาณค่าของลิเคิร์ท (Likert) และบุญชม ศรีสะอาด (2560: 103) ได้กำหนดค่าคะแนนของคะแนนช่วงน้ำหนักเป็น 5 ระดับ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน จำนวน 8 ปัจจัย ได้แก่ 1) การวางแผนงานด้านวิชาการ 2) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา 3) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 4) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 5) การวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน 6) การพัฒนา และส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ 7) การนิเทศการศึกษาและ 8) การพัฒนา และใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาหลักการ ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

2. กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสอบถาม

3. สร้างแบบสอบถามฉบับร่างเป็นการสร้างแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (rating scales) 5 ระดับ ของ ชูศรี วงศ์รัตนะ (2564: 19) มาปรับและพัฒนาให้สอดคล้องกับตัวแปรที่ศึกษาและครอบคลุมตามนิยามศัพท์เฉพาะ

4. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อตรวจสอบแนะนำในการปรับปรุงและปรับแก้ตามที่เสนอแนะ

5. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความถูกต้องของการใช้ภาษาโดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of Item Objective Congruence หรือ IOC) แล้วเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60-1.00

6. นำแบบสอบถามที่ได้ทำการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และนำข้อมูลหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach; อ้างอิงจาก บุญชม ศรีสะอาด. 2560: 96)

7. จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลโดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยนำหนังสือรับรองจากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ ส่งถึงผู้บริหารสถานศึกษาสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 เพื่อขอความอนุเคราะห์และขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลจากครูในสถานศึกษา

2. ผู้วิจัยส่งแบบสอบถาม ให้ครูของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 จำนวน 328 คน

3. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์และนำไปวิเคราะห์หาค่าสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และการวิเคราะห์สถิติการถดถอยพหุคูณ แบบ Stepwise

ผลการวิจัย

ตาราง 1 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยภาพรวมแต่ละด้าน ดังนี้

ภาวะผู้นำทางวิชาการที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1. ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย พันธกิจ (X_1)	3.62	.937	มาก	3
2. ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน (X_2)	3.62	.900	มาก	2
3. ด้านการสร้างบรรยากาศ (X_3)	3.67	.858	มาก	1
4. ด้านการพัฒนาบุคลากร (X_4)	3.57	.852	มาก	4
รวม	3.62	.845	มาก	

จากตาราง 1 พบว่า ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.62, S.D.= 0.845) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการสร้างบรรยากาศ อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.67, S.D.= 0.858) รองลงมาคือ ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.62, S.D.= 0.900) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการพัฒนาบุคลากร อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.57, S.D.= 0.852) ตามลำดับ

ตาราง 2 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยภาพรวมแต่ละด้าน ดังนี้

การบริหารงานวิชาการ	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1. การวางแผนงานด้านวิชาการ (Y_1)	3.72	.872	มาก	1
2. การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา (Y_2)	3.65	.820	มาก	4
3. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (Y_3)	3.71	.831	มาก	2
4. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ (Y_4)	3.62	.840	มาก	6
5. การวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน (Y_5)	3.70	.889	มาก	3
6. การพัฒนา และส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ (Y_6)	3.59	.867	มาก	8
7. การนิเทศการศึกษา (Y_7)	3.62	.888	มาก	7
8. การพัฒนา และใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (Y_8)	3.64	.860	มาก	5
รวม	3.66	.812	มาก	

จากตาราง 2 พบว่า ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการโดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.66, S.D.= 0.812) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การวางแผนงานด้านวิชาการ อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.72, S.D.= 0.872) รองลงมาคือ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.71, S.D.= 0.831) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การพัฒนา และส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.59, S.D.= 0.867) ตามลำดับ

ตาราง 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหาร งานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

	X1	X2	X3	X4	Xt	Y
X_1	1					
X_2	.908**	1				
X_3	.882**	.870**	1			
X_4	.872**	.837**	.889**	1		
Xt	.963**	.950**	.954**	.943**	1	
Yt	.926**	.898**	.909**	.908**	.956**	1

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 19 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง (r = 0.956) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ดังนี้

1. ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย พันธกิจ (X_1) ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับสูง (r = 0.926) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2. ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน (X_2) ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับสูง (r = 0.898) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3. ด้านการสร้างบรรยากาศ (X_3) ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับสูง (r = 0.909) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

4. ด้านการพัฒนาบุคลากร (X_4) ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับสูง (r = 0.908) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตาราง 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหาร งานวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis: MRA) ด้วยวิธี Stepwise

ตัวแปร	ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1				
	B	SE	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่	.342	0.159		5.753**	<.001
X_1	.296	0.042	.341	7.524**	<.001
X_4	.269	0.045	.282	7.264**	<.001
X_3	.198	0.025	.209	4.985**	<.001
X_2	.154	0.039	.170	4.125**	<.001
R = .957	Adjusted R2 = .9142	SE (est.) = 0.238	F = 871.866**	Sig = <.001	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 4 พบว่า ตัวพยากรณ์ทั้ง 4 ตัว ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย พันธกิจ (X_1) ด้านการพัฒนาบุคลากร (X_4) ด้านการสร้างบรรยากาศ (X_3) ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน (X_2) ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.957 แสดงว่า ตัวแปรพยากรณ์ชุดนี้ร่วมกันสามารถพยากรณ์การบริหารงานวิชาการ ได้ร้อยละ 91.42 และมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน ในการพยากรณ์เท่ากับ 0.238

โดยตัวแปรพยากรณ์ที่ดีที่สุด เรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้ ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย พันธกิจ (X_1) (β = 0.341) ด้านการพัฒนาบุคลากร (X_4) (β = 0.282) ด้านการสร้างบรรยากาศ (X_3) (β = 0.209) ด้านการบริหารจัดการหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน (X_2) (β = 0.170) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งตัวแปรพยากรณ์ที่ดีทั้ง 4 ตัวกับการบริหารงานวิชาการ อยู่ในรูปคะแนนดิบและรูปคะแนนมาตรฐาน ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$Y= 0.342 + 0.296X_1 + 0.269X_4 + 0.198X_3 + 0.154X_2$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$ZY= 0.341X_1 + 0.282X_4 + 0.209X_3 + 0.170X_2$

อภิปรายผล

1. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษาในปัจจุบันได้รับการพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพ อย่างต่อเนื่องจากหน่วยงานต้นสังกัด ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะความเป็นผู้นำทางวิชาการ ส่งผลให้สามารถบริหารจัดการงานวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องงานวิจัยของ สมพงษ์ วิเศษจันทร์ (2566) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร โดยรวม อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัฒนวิทย์ ยี่สารพัฒน์, ภัทรวรรณ คำแปล และ ยุวธิดา ชาปัญญา (2566) ได้ทำการศึกษาเรื่องภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุทธิชัย เชือกรัมย์ และสุทธิพงศ์ บุญผดุง (2567) ได้ทำการศึกษาเรื่องภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวม และรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สรายุทธ ลอยวน และปรเมศร์ กลิ่นหอม (2567) ได้ทำการศึกษาเรื่องภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนจังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปฏิบัติมาก

ทั้งนี้เนื่องจาก ด้านการสร้างบรรยากาศ ผู้บริหารสถานศึกษาดำเนินงานเพื่อสร้างพื้นฐานที่มั่นคงสำหรับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน และพัฒนาสภาพแวดล้อมให้ปลอดภัยและเอื้อต่อการเรียนรู้ สอดคล้องกับแนวคิดของ ฮัลลิงเจอร์ และเมอร์ฟี (1985) ได้กล่าวว่า การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ทางวิชาการเป็นพฤติกรรมของผู้บริหารที่มีอิทธิพลต่อบรรทัดฐาน ความเชื่อ และทัศนคติของครู นักเรียน และผู้ปกครอง โดยเกี่ยวข้องโดยตรงกับกระบวนการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่สนับสนุนการทำงาน ผู้นำทางวิชาการจึงต้องออกแบบโครงสร้างองค์การ และกระบวนการทำงานเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในชั้นเรียน รวมถึงการสร้างความร่วมมือของครู การมีส่วนร่วมของนักเรียน การจัดหาทรัพยากร และการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของ ครุก (1992) ได้กล่าวว่า ที่เห็นว่าโรงเรียนซึ่งมีบรรยากาศที่เห็นคุณค่าของการเรียนรู้จะเอื้อต่อความสำเร็จของผู้เรียนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และสอดคล้องกับแนวคิดของ วนิดา เชื้อคมตา (2566) และสมพงษ์ วิเศษจันทร์ (2566) ได้กล่าวว่า การสร้างบรรยากาศเป็นการจัดสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมความร่วมมือ ความมุ่งมั่น และความปลอดภัย ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรในสถานศึกษาโดยรวม และด้านการบริหารจัดการหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้ทางวิชาการในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ และผู้บริหารสถานศึกษาปรับการบริหารและการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและความต้องการของผู้เรียน สอดคล้องกับแนวคิดของ ฮัลลิงเจอร์ และเมอร์ฟี (1985) ได้กล่าวว่า บทบาทผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารในการส่งเสริมคุณภาพการสอนผ่านการประชุมทางวิชาการ การนิเทศ ติดตาม ประเมินผล และให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ครูอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการจัดสรรและพิทักษ์เวลาเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารยังทำงานร่วมกับครูในการประสานหลักสูตรให้สอดคล้องกับเป้าหมายโรงเรียน มาตรฐานการศึกษาชาติ และหลักสูตรระดับเขตพื้นที่ ตลอดจนกำกับติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียนเป็นระยะ สอดคล้องกับแนวคิดของ ครุก (1992) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารจำเป็นต้องมีความรู้ด้านรายวิชาและการจัดการเรียนการสอนเพื่อชี้นำและสนับสนุนครูได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับแนวคิดของ วิลดี้ และดิมมอค (1993) ได้กล่าวว่า การบริหารจัดการหลักสูตรและการสอนเป็นภารกิจสำคัญที่ผู้บริหารต้องออกแบบและส่งเสริมอย่างจริงจังเพื่อพัฒนา การเรียนรู้ของผู้เรียนให้สูงสุด อย่างไรก็ตาม ด้านการนิเทศการเรียนการสอนมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด อาจเนื่องมาจากผู้บริหารเน้นการมีส่วนร่วมของครูในการวางแผนและดำเนินการนิเทศภายในผ่านกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และสอดคล้องกับแนวคิดของ วนิดา เชื้อคมตา (2566) ได้กล่าวว่า การปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย สอดคล้องกับบริบท นโยบาย และมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

โดยอาศัยการมีส่วนร่วม การกำกับติดตาม และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2. การบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะ สถานศึกษาได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามนโยบายการปฏิรูปการศึกษา โดยเน้นการยกระดับคุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ รวมทั้งผู้บริหารและครูมีความตระหนักและให้ความสำคัญกับการพัฒนา งานวิชาการในทุกมิติ ส่งผลให้การดำเนินงานด้านวิชาการของสถานศึกษามีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ สอดคล้องงานวิจัยของ สมพงษ์ วิเศษจันทร์ (2566) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัฒนวิทย์ ยี่สารพัฒน์, ภัทรวรรณ คำแปล และ ยุวธิดา ชาปัญญา (2566) ได้ทำการศึกษาเรื่องภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุทธิชัยเชือกรัมย์ และสุทธิพงศ์ บุญผดุง (2567) ได้ทำการศึกษาเรื่องภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา โดยรวม และรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สรายุทธ ลอยวน และปรเมศร์ กลิ่นหอม (2567) ได้ทำการศึกษาเรื่องภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนจังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปฏิบัติมาก

ทั้งนี้เนื่องจาก การวางแผนงานด้านวิชาการ สถานศึกษากำหนดเป้าหมายและทิศทางในการดำเนินงานด้านการเรียนการสอนอย่างชัดเจน และสถานศึกษาส่งเสริมการวิจัยเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนและพัฒนาสถานศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของ แมสซี่ และดักลาส (1981) ได้กำหนดไว้ 5 ขั้นตอน ตั้งแต่การกำหนดเป้าหมาย การค้นหาโอกาส และพิจารณาอุปสรรค การแปลงโอกาสสู่การปฏิบัติ การเลือกแนวทางที่เหมาะสม และการทบทวนประเมินผลอย่างต่อเนื่อง กระบวนการดังกล่าวช่วยให้การดำเนินงานทางวิชาการมีความชัดเจน คล่องตัว และสามารถปรับปรุงแก้ไขได้ตามบริบท สอดคล้องกับแนวคิดของ โลเปซพาซมิโน่ และพาซีโค่ (2020) ได้กล่าวว่า การวางแผนงานวิชาการเป็นเครื่องมือหลักที่ส่งผลโดยตรงต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน และเป็นรากฐานของการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดของ ฟลอเรซ รีช และเมนเดซ (2024) ได้กล่าวว่า การวางแผนเป็นกรอบอ้างอิงเชิงยุทธศาสตร์สำหรับผู้สอนในการดำเนินการรายวิชาอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งต้องอาศัยการวิเคราะห์โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการสอน และสอดคล้องกับแนวคิดของ เบญจวรรณ มรกตพรรณ (2566) ได้กล่าวว่า การวางแผนงานด้านวิชาการครอบคลุมการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ การประเมินผล การประกันคุณภาพ และการใช้สื่อเทคโนโลยี เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน และการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาวางแผนและพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสถานศึกษาจัดทำเอกสาร คู่มือ และสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรอย่างครบถ้วนและเป็นระบบ สอดคล้องกับแนวคิดของ จอห์น และวิลเลียม (1979) ได้กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรหมายถึงการปรับปรุงหรือจัดทำเอกสารหลักสูตรเดิมให้มีความเหมาะสมและทันสมัย รวมถึงการจัดทำเอกสารสนับสนุนการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนเพิ่มเติม สอดคล้องกับแนวคิดของ แฮร์ริส (1973) ได้กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ทั้งด้านบุคลากร ทรัพยากร และสภาพแวดล้อม พร้อมทั้งมีคู่มือและแนวทางการใช้หลักสูตรที่ชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2561) ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ชุมชนและเครือข่ายมีส่วนร่วม และมีระบบดัชนีชี้วัดคุณภาพที่สามารถตรวจสอบได้ในทุกระดับชั้น และสอดคล้องกับแนวคิดของ นารี ปราถนาม (2566) ได้กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการต่อเนื่อง ตั้งแต่การวิเคราะห์ การนำไปใช้ การติดตามประเมินผล ไปจนถึงการปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพและสอดรับกับการเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคมและการศึกษาในปัจจุบัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความมุ่งมั่นของสถานศึกษาในการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างยั่งยืน

3. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง อาจเป็นเพราะ ภาวะผู้นำทางวิชาการเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อการกำหนดทิศทาง นโยบาย และการดำเนินงานด้านวิชาการของสถานศึกษา ผู้บริหารที่มีความรู้ความสามารถ และทักษะด้านวิชาการ จะสามารถส่งเสริม สนับสนุน และกำกับติดตาม การจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การบริหารงานวิชาการบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรอุมา ใกล้ฝน (2565) ได้ทำการศึกษาเรื่องภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียน มีความสัมพันธ์กันทางบวก อยู่ในระดับสูง สอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษฎา กุลวงษ์ (2566) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชิษณพงศ์ ศรจันทร์ (2567) ได้ทำการศึกษาเรื่องภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารในยุค 4.0 ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง กับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ

ทั้งนี้เนื่องจาก ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย พันธกิจ ผู้บริหารสถานศึกษากำหนดทิศทางการพัฒนาสถานศึกษาอย่างชัดเจน และผู้บริหารสถานศึกษามีกลไกประสานความร่วมมือระหว่างผู้บริหาร ครู และบุคลากรอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับแนวคิดของ ฮัลลิงเจอร์ และเมอร์ฟี (1985) ได้กล่าวว่า การกำหนดกรอบเป้าหมายของโรงเรียนโดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนเป็นสำคัญ และการสื่อสารเป้าหมายอย่างต่อเนื่องทั้งในและนอกระบบ เพื่อเป็นแนวทางนำการดำเนินงานของสถานศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของ ครุก (1992) ได้กล่าวว่า การกำหนดจุดประสงค์และพันธกิจที่ชัดเจนและสื่อสารให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าใจตรงกัน จะช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีทิศทางและสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของ ปวีณา บุทธิจักร์ (2564) ได้กล่าวว่า การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายต้องเชื่อมโยงกับนโยบายการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การบริหารงานวิชาการ การกำหนดมาตรฐาน และการประเมินความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการบริหารสถานศึกษาที่มีวิสัยทัศน์ชัดเจนย่อมส่งผลต่อประสิทธิภาพ และความสำเร็จของการจัดการศึกษาในภาพรวม และด้านการสร้างบรรยากาศผู้บริหารสถานศึกษาดำเนินงานเพื่อสร้างพื้นฐานที่มั่นคงสำหรับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน และพัฒนาสภาพแวดล้อมให้ปลอดภัยและเอื้อต่อการเรียนรู้ สอดคล้องกับแนวคิดของฮอย และมิสเคล (2001) ได้กล่าวว่า บรรยากาศของโรงเรียนเป็นคุณลักษณะเฉพาะที่เกิดจากความสัมพันธ์ภายในองค์กร และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและการปฏิบัติงานของบุคลากร เปรียบเสมือนบุคลิกภาพของโรงเรียนที่ทำให้แต่ละสถานศึกษามีความแตกต่างกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ เซาท์เวิร์ธ (2002) ได้กล่าวว่า ครูต้องใส่ใจวัฒนธรรมของสถานศึกษา สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ตลอดจนการให้ขวัญ และกำลังใจแก่ผู้เรียน และสอดคล้องกับแนวคิดของ ชลนิชา ศิลาพงษ์ (2564) ได้กล่าวว่า บรรยากาศที่ดีเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา ซึ่งส่งผลต่อความรู้สึก แรงจูงใจ และประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร การจัดสภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่อย่างเหมาะสม พร้อมการส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ จึงเป็นกลไกสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จของการจัดการศึกษาโดยรวม

4. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ประกอบด้วย ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย พันธกิจ (X1) ด้านการพัฒนาบุคลากร (X4) ด้านการสร้างบรรยากาศ (X3) ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน (X2) ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.957 แสดงว่าตัวแปรพยากรณ์ชุดนี้ร่วมกันสามารถพยากรณ์การบริหารงานวิชาการ ได้ร้อยละ 91.42 และมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์เท่ากับ 0.238 อาจเป็นเพราะ ภาวะผู้นำทางวิชาการเป็นปัจจัยเชิงกลไกหลักในการขับเคลื่อนงานวิชาการ ของสถานศึกษา โดยผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำที่เข้มแข็งจะสามารถบูรณาการทรัพยากร บุคลากร และกระบวนการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การบริหารงานวิชาการบรรลุเป้าหมายอย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรอุมา ใกล้ฝน (2565) ได้ทำการศึกษาเรื่องภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการจัดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ (X4) ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการจัดการเรียนการสอน (X6) และด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และพันธกิจ (X1) มีอำนาจพยากรณ์ประสิทธิผลของโรงเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีอำนาจพยากรณ์ร้อยละ 72.20 สอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษฎา กุลวงษ์ (2566) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสามารถพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน ได้ประมาณร้อยละ 54 และสามารถพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มี 5 ด้านได้แก่ ด้านการจัดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาวิชาชีพครูของบุคลากร ด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน ด้านการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และด้านการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัฒนวิทย์ ยี่สารพัฒน์, ภัทรวรรณ คำแปล และ ยุวธิดา ชาปัญญา (2566) ได้ทำการศึกษาเรื่องภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาที่

ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา คือ ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์เป้าหมาย และพันธกิจการเรียนรู้ ด้านการพัฒนานักเรียน ด้านการพัฒนาครู และด้านการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ โดยตัวแปรทั้ง 4 ร่วม กันพยากรณ์ความแปรปรวนของการบริหารงานวิชาการ ของสถานศึกษา ได้ร้อยละ 84.50 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมพ์สิริ ธัมนิภา (2568) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายของสถานศึกษา ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ และด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .889 แสดงว่าตัวแปรพยากรณ์ชุดนี้ร่วมกันพยากรณ์การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาได้ร้อยละ 78.80

ทั้งนี้เนื่องจาก ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย พันธกิจ ผู้บริหารสถานศึกษากำหนดทิศทางการพัฒนาสถานศึกษาอย่างชัดเจน และผู้บริหารสถานศึกษามีกลไกประสานความร่วมมือระหว่างผู้บริหาร ครู และบุคลากร อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับแนวคิดของ แลชเวย์ (2002) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารที่มีประสิทธิผลต้องแสดงภาวะผู้นำทางวิชาการ อย่างต่อเนื่อง และให้ความสำคัญสูงสุดกับการจัดการเรียนการสอน แนวคิดของกระทรวงศึกษาธิการสหรัฐอเมริกาเน้นว่าภาวะผู้นำที่สมดุลระหว่างการบริหารจัดการและวิสัยทัศน์ จะช่วยผลักดันความเป็นเลิศทางวิชาการและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน สอดคล้องกับแนวคิดของ เวเบอร์ (1996) ได้กล่าวว่า การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมาย เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมที่สร้างความผูกพันและวิสัยทัศน์ร่วมกันระหว่างครู ผู้เรียน และผู้ปกครอง และสอดคล้องกับแนวคิดของ วนิดา เชื้อคมตา (2566) ได้กล่าวว่า การเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางโรงเรียน การตั้งความคาดหวังสูง และการกำหนดมาตรฐานทางวิชาการที่ชัดเจน ล้วนเป็นกลไกสำคัญที่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสำเร็จของสถานศึกษาโดยรวม และด้านการพัฒนาบุคลากร ผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง และผู้บริหารสถานศึกษาพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง และเป็นระบบ สอดคล้องกับแนวคิดของ ฮัลลิงเจอร์ และเมอร์ฟี (1985) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ครูพัฒนาวิชาชีพผ่านการฝึกอบรมและการสนับสนุนเชิงวิชาการ เพื่อให้สามารถนำความรู้และทักษะไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับแนวคิดของ แม็คอีแวน (1998) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารควรจัดสรรเวลาและติดตามความก้าวหน้าทางวิชาชีพของครูอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดของจั๊ซซาร์ และอัลก๊อซไซน์ (2007) ได้กล่าวว่า การพัฒนาวิชาชีพครูต้องควบคู่กับการพัฒนาสภาพแวดล้อมและรูปแบบ การจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมความสำเร็จของผู้เรียน และสอดคล้องกับแนวคิดของ สมพงษ์ วิเศษจันทร์ (2566) ได้กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากรควรมุ่งสร้างการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ทักษะ และนวัตกรรม ผ่านการอบรม การศึกษาดูงาน และการศึกษาต่อ ซึ่งล้วนเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาโดยรวม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำงานวิจัยไปใช้

1. ด้านการพัฒนาบุคลากร

1.1 ครู ควรนำความรู้และนวัตกรรมจากการพัฒนามาปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม พร้อมสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ เพื่อแลกเปลี่ยนเทคนิคการสอนและนำผลการนิเทศมาปรับปรุงคุณภาพผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ

1.2 ผู้บริหาร ควรจัดทำระบบฐานข้อมูลการพัฒนาบุคลากรรายบุคคล เพื่อติดตามผลอย่างเป็นระบบ พร้อมพัฒนารูปแบบการนิเทศเชิงรุกที่เน้นการ Coaching และการสร้างขวัญกำลังใจเพื่อให้เกิดวัฒนธรรมการพัฒนาที่ยั่งยืน

1.3 สำนักงานเขต ควรนำรูปแบบการบริหารที่ประสบความสำเร็จไปขยายผลเป็นต้นแบบ ให้แก่สถานศึกษาอื่น พร้อมสนับสนุนทรัพยากรและงบประมาณตามความต้องการจำเป็นเพื่อให้การพัฒนาบุคลากรมีความต่อเนื่องในระยะยาว

2. การพัฒนา และส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้

2.1 ครู ควรศึกษาข้อมูลแหล่งเรียนรู้ที่ผ่านการวิเคราะห์ความต้องการมาบูรณาการเข้ากับแผนจัดการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับเนื้อหาบทเรียน พร้อมทั้งส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้เชิงรุกที่ตอบสนองต่อบริบทจริง

2.2 ผู้บริหาร ควรวางแผนพัฒนาและปรับปรุงแหล่งเรียนรู้อย่างเป็นระบบตามผลการสำรวจความต้องการจำเป็น โดยเน้นการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรให้มีความทันสมัย ปลอดภัย และเอื้อต่อการเรียนรู้ พร้อมทั้งจัดให้มีระบบติดตาม

ประเมินผลการใช้งานอย่างต่อเนื่อง

2.3 สำนักงานเขต ควรส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการใช้แหล่งเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างสถานศึกษาในสังกัด และสนับสนุนองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้เชิงพื้นที่ เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาร่วมกันอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะสำหรับวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

2. ควรศึกษาการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

3. ควรศึกษาแนวทางการสร้างบรรยากาศที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

4. ควรศึกษาแนวทางการสร้างบรรยากาศที่ส่งผลต่อการวางแผนงานด้านวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

เอกสารอ้างอิง

กฤษฎา กุลวงษ์. (2566). **ปัจจัยภาวะผู้นาทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผล การบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครพนม เขต 1**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. นครพนม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนครพนม.

ชลนิชา ศิลาพงษ์. (2564). **ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. สกลนคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ชิษณพงศ์ ศรจันทร์. (2567). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารในยุค 4.0 ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู. **วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี**. 7(6): 300-314

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). **การวิจัยเบื้องต้น**. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น

เบญจวรรณ มรกตพรรณ. (2566). **การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.

ปิยพร บุญใบ. (2563). **ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ปวีณา บุทธิจักร์. (2564). **ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. สกลนคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

พัฒนวิทย์ ยี่สารพัฒน์, ภัทรวรรณ คำแปล และ ยุวธิดา ชาปัญญา. (2566). ภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1**. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.** 17(3): 89-103

พิมพ์สิริ ธัมนิภา. (2568). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี. **ประชุมวิชาการระดับชาติ การวิจัยประยุกต์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ (NBU: NCAR) ครั้งที่ 7 “นวัตกรรมและปัญญาประดิษฐ์เพื่อสังคมแห่งการเรียนรู้”**. ด้านศึกษาศาสตร์ ฉบับที่ 1 : 265-271

ยุทธิชัย เชือกรัมย์ และสุทธิพงศ์ บุญผดุง. (2567). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1. **วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ**. 4(1): 757-776

วนิดา เชื้อคมตา. (2566). **ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. สกลนคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2568). **แผนปฏิบัติราชการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา**. กรุงเทพฯ: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). **การขับเคลื่อนการศึกษามัธยมศึกษาไทย 4.0 เพื่อการมีงานทำแห่งศตวรรษที่ 21.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

_____. (2561). **คู่มือการปฏิบัติงานของข้าราชการ และบุคลากรทางการศึกษา รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สมพงษ์ วิเศษจันทร์. (2566). **ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.สกลนคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

สรายุทธ ลอยวน และปรเมศร์ กลิ่นหอม. (2567). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ

ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนจังหวัดกาญจนบุรี. **วารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์**. 4(2): 156 – 159

อรอุมา ใกล้ฝน. (2565). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2. **วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร**. 20(89): 79-91

Chell, J. (2001). **Introducing Principal to the Role of Instructional Leadership: A Summary of Master's Project**. New York: McGraw - Hill.

Harris, B. M. (1973). **Supervision behavior in education**. (2nd Edition). New Jersey: Prentice Hall.

Hallinger, P., & Murphy, J. (1985). Assessing the instructional management behavior of principles. **Elementary School Journal**. 86(2). 217-247.

Hoy, W. & Miskel, C. (2001). **Educational Administration: Theory, Research and Practice.** (6th Edition). New York: McGraw-Hill.

Jazzar, M. and Algozzine, B. (2007). **Keys to Successful2lst Century Educational Leadership**.Toronto: Pearson.

José Roberto Flores Reche and Ivanise Nazaré Mendes. (2024) . Planning and Management in Education: Viewpoints and Principles. **Multidisciplinary Scientific Journal O Saber**. 4(1): 1-10

Krug, S. E. (1992). **Instructional Leadership: A Constructivist Perspective**. Educational Administration Quarterly. 28(3). 430-443.

Lashway, Larry. (2002). **Developing Instructional Leaders**. Oregon: University of Oregon

Massie, J. L., & Douglas, J. (1981). **Managing: A contemporary introduction** (3rd Edition). Englewood Cliffs. New Jercy: Prentice Hall Inc.

McEwan, E. K. (1998). **Seven steps to effective instructional leadership**. California: Macmillan.

Southworth, G. (2002). Instructional Leadership in Schools: Reflections and empirical evidence. **School Leadership & Management Journal**. 22(1): 73–91.

Willian Lucio, H. and John D.Mcneil. (1979). **Supervision: A Synthesis of Through and Action**. New York: McGraw-hill.

Wildy, H., & Dimmock, C. (1993). Instructional Leadership in Primary and Secondary Schools in Western Australia. **Journal of Educational Administration**.31(2): 43-62

Weber, J. (1996). **Leading the instructional program.** Eugene, OR: Clearinghouse of Educational Management.

Yamane, T. (1973). **Statistics: An Introductory Analysis**. (3rd Edition). New York: Harper and Row.

YP López, MA Pazmiño, D Pacheco. (2020). **La planificación académica, herramienta valiosa para la calidad del proceso de enseñanza y aprendizaje en la Unidad Educativa Bilingüe Torremar (UEBT)**. 593 Digital Publisher

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเพื่อส่งเสริมการบริหารงานด้านคุณภาพการเรียนการสอนของสถานศึกษาในอำเภออู่ทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2

GUIDELINES FOR DEVELOPING TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP OF ADMINISTRATORS TO PROMOTE QUALITY OF TEACHING AND LEARNING PERFORMANCE OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN U-THONG DISTRICT UNDER THE SUPHANBURI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

ธัชวิญญ์ นาคเอก[1],ทัศพร เกตุถนอม[2]
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม
Thachawin Nak-ek[1],Thasporn Keettanom[2]
Educational Administration, Siam Technology College
Corresponding Author E-mail : thachawin.249@gmail.com[1], kettanom23@gmail.com[2]

(Received : February 23, 2026; Edit : March 14, 2026; accepted : March 18, 2026)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร 2) เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานด้านคุณภาพการเรียนการสอน 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการบริหารงานด้านคุณภาพการเรียนการสอน 4) เพื่อประมวลข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเพื่อส่งเสริมบริหารงานด้านคุณภาพการเรียนการสอน ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูของสถานศึกษาในอำเภออู่ทอง จำนวน 205 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ สถิติสหสัมพันธ์เพียร์สัน

ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเพื่อส่งเสริมการบริหารงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล 2) ระดับการบริหารงานด้านการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านผลสำเร็จของงาน 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการบริหารงานด้านคุณภาพการเรียนการสอน มีความสัมพันธ์กันในทิศทางบวกและมีความสัมพันธ์ค่อนข้างสูง (r=0.713) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 4) ประมวลข้อเสนอแนะเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเพื่อส่งเสริมการบริหารงานด้านคุณภาพการเรียนการสอน โดยใช้แนวทาง คือ ผู้บริหารต้องรับฟังความคิดเห็นและสามารถให้คำปรึกษาได้ พร้อมทั้งสนับสนุนให้บุคลากรทุกคนรู้จักพัฒนาตนเองและสามารถสร้างแรงบันดาลใจในการทำงาน อีกทั้งส่งเสริมการทำงานเป็นทีม

คำสำคัญ : การบริหารงาน คุณภาพการเรียนการสอน ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the level of transformational leadership of school administrators 2) to study the level of instructional quality management 3) to investigate the relationship between administrators' transformational leadership and instructional quality management 4) to compile suggestions regarding guidelines for developing transformational leadership to promote instructional quality management The sample used in the research consisted of 205 teachers from educational institutions in U Thong District. The research instrument was a questionnaire. The statistics used for data analysis were frequency, mean, standard deviation, percentage, Pearson's correlation coefficient.

The results revealed that 1) the level of transformational leadership behaviors of school administrators was at the highest, level Individual aspects**.** 2) the promotion of instructional management was at the highest level. The aspects with the highest means were Work Achievement**.** 3) There was a positive relationship between the transformational leadership of administrators and instructional quality management, with a relatively high correlation (r=0.713), at a statistical significance level of 0.01. 4) Administrators must listen to opinions and provide fair counseling to colleagues. Furthermore, they should support all personnel in self-development, ensure clear and systematic work planning As well as promoting teamwork.

Keywords : Management, Quality of Instruction, Transformational Leadership

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนขยายโอกาสมุ่งเน้นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อยกระดับดัชนีคุณภาพชีวิต พร้อมปลูกฝังจิตสำนึกในการทำประโยชน์ต่อสังคมตามบทบาทพลเมือง นอกจากนี้โรงเรียนยังมีความต้องการที่จะมุ่งเน้นการเสริมสร้างองค์ความรู้และทักษะชีวิตที่จำเป็น เพื่อให้ผู้เรียนปรับตัวเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบัน ควบคู่ไปกับการมีสุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ สามารถประกอบอาชีพและดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ทางสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 ได้ดำเนินการเร่งรัดปฏิรูปการศึกษาโดยการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากข้อมูลการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติของสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) ปีการศึกษา 2567 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำหลายสถานศึกษา ทำให้คะแนนทดสอบ O-NET ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ต่ำ ปีการศึกษา 2567 พบว่า สถานศึกษาจัดการศึกษาตามความพร้อมและตามบริบทของสถานศึกษา รวมถึงการสอนในชั้นเรียนส่วนใหญ่เป็นการบรรยายมากกว่าการให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติหรือให้ผู้เรียนคิดเอง บางสถานศึกษามีครูที่จบการศึกษาไม่ตรงกับวิชาที่สอน รวมถึงภาระงานของครูที่มากเกินไป สถานศึกษาขนาดเล็กที่อยู่นอกเมืองจะมีความกระตือรือร้น ความเอาใจใส่ในการเรียนน้อย ส่งผลให้คะแนนการทดสอบการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ต่ำ ทั้งนี้สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมที่มีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นยังคงอยู่บนพื้นฐานและเป้าหมายเดียวกัน คือ การเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียน โรงเรียนมีเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ในการพัฒนาทักษะพื้นฐานและการดำรงชีวิตของผู้เรียนให้เท่าทันต่อพลวัตของโลกปัจจุบัน ควบคู่ไปกับการส่งเสริมสุขภาวะองค์รวมเพื่อคุณภาพชีวิตและการทำงานที่ยั่งยืน ท่ามกลางความแตกต่างของระดับคุณภาพการศึกษา ปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนสถานศึกษา คือ สมรรถนะของผู้บริหาร ในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ที่สามารถส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพพร้อมรับความท้าทายในทุกบริบท

ปัจจุบันองค์กรทุกประเภททั้งภาครัฐและเอกชนต่างต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม อันเนื่องมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) การมีผู้นำที่มีศักยภาพทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม จึงเป็นสิ่งที่ท้าทายสำหรับองค์กรทุกประเภท ผู้นำเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับว่าต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถและทักษะที่เหมาะสมในแต่ละสถานการณ์ ดังนั้นผู้นำจึงต้องหาทางพัฒนาตนเองอยู่เสมอ (อรอุมา ศรีประทุมวงศ์, 2563) โรงเรียนเป็นหน่วยงานทางการศึกษาระดับปฏิบัติการที่สำคัญที่สุดที่จะนำพาการปฏิรูปด้านการศึกษาทุกด้านสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พุทธศักราช 2562 ได้ให้ความหมายของ “ผู้บริหารสถานศึกษา” หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารการศึกษาแต่ละแห่งของทั้งภาครัฐและเอกชน ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องบริหารจัดการศึกษาให้เกิดประโยชน์กับผู้เรียนมากที่สุด พัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อให้การปฏิรูปการศึกษาของชาติเปลี่ยนแปลงไปสู่ทิศทางที่ดีขึ้น ทั้งหมดนี้ ขึ้นอยู่กับ “ภาวะผู้นำ” ของผู้บริหารโรงเรียนเป็นสำคัญ

สถานศึกษามุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีองค์ความรู้และทักษะชีวิตที่จำเป็น เพื่อให้เท่าทันต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน ควบคู่ไปกับการมีสุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ ทั้งนี้ ความสำเร็จในการจัดการศึกษาที่มีระดับคุณภาพที่แตกต่างกันนั้น ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งคือการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งถือเป็นกลไกหลักในการผลักดันบุคลากรให้ก้าวทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยอาศัยบทบาทของ ผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ผู้ช่วยปรับเปลี่ยนมุมมองและกระบวนทัศน์ (Paradigm) ของผู้ร่วมงาน ให้เกิดความตระหนักรู้ในวิสัยทัศน์ (Vision) และพันธกิจ (Mission) ขององค์กรร่วมกัน ทั้งนี้ ท่ามกลางระดับคุณภาพการศึกษาที่แตกต่างกัน ปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนสถานศึกษา คือ “ผู้บริหาร” ซึ่งเป็นผู้นำที่มีบทบาทหลักในการผลักดันบุคลากรให้ก้าวทันต่อสภาวะการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ โดยอาศัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) เพื่อปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ และสร้างความตระหนักรู้ในวิสัยทัศน์และพันธกิจขององค์กรร่วมกัน ผู้นำลักษณะนี้จะช่วยยกระดับขีดความสามารถและศักยภาพของทีมงานให้สูงขึ้น มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ที่มี คุณค่าเหนือกว่าความสนใจส่วนบุคคล โดยอาศัยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การสร้างบารมี (Charisma) การสร้างแรงบันดาลใจ (Inspirational motivation) การกระตุ้นทางปัญญา (Intellectual stimulation) และการคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individualized consideration) เพื่อนำพาองค์กรและสังคมก้าวพ้นวิกฤต สู่ความก้าวหน้าอย่างเป็นสากลในยุคปัจจุบัน (Bass and Avolio, 1990)

จะเห็นได้ว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสำคัญ ผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกลและภาวะผู้นำที่ปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ได้อย่างสมเหตุสมผล คือ ปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร โดยผู้นำเหล่านี้จะใช้ทักษะปฏิสัมพันธ์ในการสร้างแรงบันดาลใจให้บุคลากรปฏิบัติงานด้วยความอิสระ เพื่อขับเคลื่อนองค์กรไปสู่เป้าหมายร่วมกัน (เกศสุดา วรรณสินธ์, 2562) ได้อธิบายว่า

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นลักษณะเฉพาะของผู้นำที่มีเป้าหมายในการยกระดับองค์กร ผ่านการพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากร ตลอดจนการสร้างความตระหนักรู้ในพันธกิจและวิสัยทัศน์ร่วมกัน เพื่อกระตุ้นความพยายามในการบรรลุเป้าหมายที่สูงขึ้น ขณะที่ (จิระเดช สวัสดิภักดิ์, 2562) อธิบายถึง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง คือกระบวนการที่ผู้นำใช้ในการปรับเปลี่ยนองค์กรผ่านการยกระดับขีดความสามารถของผู้ร่วมงานและผู้ตาม โดยมีความสำคัญในการกระตุ้นจิตวิญญาณและสร้างทัศนคติเชิงบวก เพื่อให้บุคลากรสัมผัสได้ถึงเป้าหมายในอนาคตที่ชัดเจน ความเป็นผู้นำนี้จะเปลี่ยนแรงจูงใจภายในให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของส่วนรวม ทำให้ผู้ตามมีความผูกพันต่อเป้าหมายระยะยาวและพร้อมที่จะปฏิบัติงานอย่างเต็มกำลัง เพื่อความสำเร็จที่เหนือกว่าเดิม อีกทั้ง (อังกูร เถาวัลย์, 2562) กล่าวถึง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นคุณสมบัติสำคัญในการยกระดับองค์กรให้ก้าวหน้า โดยมุ่งพัฒนาขีดความสามารถและเปลี่ยนทัศนคติของบุคลากรให้ตระหนักถึงภารกิจและวิสัยทัศน์ร่วมกัน ผู้นำจะทำหน้าที่กระตุ้นจิตวิญญาณและสร้างทัศนคติเชิงบวก เพื่อให้ทีมงานมองเห็นภาพอนาคตที่ชัดเจน จนพร้อมที่จะละทิ้งผลประโยชน์ส่วนตนมุ่งสู่เป้าหมายระยะยาวของส่วนรวม โดยเฉพาะในบริบทของโรงเรียน ภาวะผู้นำนี้เป็นดัชนีชี้วัดความสำเร็จผ่านการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์เชิงลึกและการริเริ่มกระบวนทัศน์ใหม่ เพื่อโน้มน้าวให้ทุกคนร่วมรับผิดชอบต่อหน้าที่ อันจะนำไปสู่การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนให้สูงขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเพื่อส่งเสริมการบริหารงานด้านคุณภาพการเรียนการสอนของสถานศึกษาในอำเภออู่ทอง เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเพื่อส่งเสริมการบริหารงานด้านการเรียนการสอนของสถานศึกษาในอำเภออู่ทอง และศึกษาความสัมพันธ์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการบริหารงานด้านคุณภาพการเรียนการสอนของสถานศึกษาในอำเภออู่ทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 เพื่อให้ผู้บริหารได้ทราบข้อมูลพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของตนเอง สามารถนำข้อมูลไปใช้พัฒนาตนเองให้เกิดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสม และมีศักยภาพในการบริหารงานมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ ไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร
2. เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานด้านคุณภาพการเรียนการสอนของสถานศึกษาในอำเภออู่ทอง
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการบริหารงานด้านคุณภาพการเรียนการสอนของสถานศึกษาในอำเภออู่ทอง
4. เพื่อประมวลข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเพื่อส่งเสริมบริหารงานด้านคุณภาพการเรียนการสอนของสถานศึกษาในอำเภออู่ทอง

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูของสถานศึกษาในอำเภออู่ทอง จำนวน 439 คน

2. ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูของสถานศึกษาในอำเภออู่ทอง จำนวน 205 คน โดยการเปิดจากตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน

ตัวแปร

1. ตัวแปรอิสระได้มาจากการสังเคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารของสถานศึกษาในอำเภออู่ทอง ประกอบด้วยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 4 ด้าน ได้แก่ 1) การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ 2) การกระตุ้นทางปัญญา 3) การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล 4) การสร้างแรงบันดาลใจ

2. ตัวแปรตาม ได้มาจากการสังเคราะห์องค์ประกอบของการบริหารงานด้านคุณภาพการเรียนการสอนของสถานศึกษาในอำเภออู่ทอง การบริหารงานด้านคุณภาพการเรียนการสอน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสัมพันธภาพ 2) ด้านผลสำเร็จของงาน 3) ด้านความรักในงาน 4) ด้านการเป็นที่ยอมรับ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเพื่อส่งเสริมการบริหารงานด้านคุณภาพการเรียนการสอนของสถานศึกษาในอำเภออู่ทอง ครั้งนี้ใช้เครื่องมือในการวิจัย เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามความคิดเห็น (Survey Opinionnaire) เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเพื่อส่งเสริมการบริหารงานด้านคุณภาพการเรียนการสอนของสถานศึกษาในอำเภออู่ทอง แบ่งเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภออู่ทอง

ตอนที่ 3 แบบสอบถามระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานด้านคุณภาพการเรียนการสอนของสถานศึกษาในอำเภออู่ทอง เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเพื่อส่งเสริมการบริหารงานด้านคุณภาพการเรียนการสอนของสถานศึกษาในอำเภออู่ทอง

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือตามขั้นตอนและวิธีการ โดยมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเพื่อส่งเสริมการบริหารงานด้านคุณภาพการเรียนการสอนของสถานศึกษาในอำเภออู่ทอง เพื่อใช้ตั้งข้อคำถาม และแบบสอบถาม

2. สร้างแบบสอบถามโดยกำหนดประเด็นของคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และนิยามศัพท์เฉพาะของตัวแปรที่ศึกษา โดยสร้างเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ท

3. นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบ ให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะ เพื่อการปรับปรุงแก้ไข

4. นำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะโดยใช้วิธีหาค่า Index of Item Objective Congruency (IOC)

จากการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.80 – 1.00 จำนวน 50 ข้อ จากนั้นคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.80 - 1.00 มาใช้จัดทำเป็นแบบสอบถามเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

5. นำแบบสอบถามที่ได้มาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แล้วไปทดลองใช้ (Try-Out) กับครูจำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยทดลองกับครูของสถานศึกษาในอำเภอสองพี่น้อง

6. นำแบบสอบถามที่ทดลองใช้มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ

7. นำแบบสอบถามที่ผ่านการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า ไปจัดทำชุดแบบสอบถามฉบับจริงแล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม ถึง ผู้อำนวยการสถานศึกษาในอำเภอ อู่ทอง เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลจากตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

2. ผู้วิจัยนำหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม เสนอต่อผู้อำนวยการสถานศึกษาในอำเภออู่ทอง เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจาก ครูของสถานศึกษาในอำเภออู่ทอง ในการตอบแบบสอบถาม

3. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลกับครูในอำเภออู่ทองที่เป็นตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยการขออนุญาตต่อผู้อำนวยการสถานศึกษา และชี้แจงวัตถุประสงค์พร้อมทั้งอธิบายวิธีการตอบแบบสอบถาม เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการตอบแบบสอบถาม จำนวน 205 คน

4. ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามกลับคืน ถูกต้องสมบูรณ์ทุกขั้นตอน จำนวน 205 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล

1.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

1.2 วิเคราะห์ข้อมูลภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเพื่อส่งเสริมการบริหารงานด้านคุณภาพการเรียนการสอนของสถานศึกษาในอำเภออู่ทอง โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และหาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) แล้วนำค่าเฉลี่ยที่ได้ไปเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ตามแนวคิดของ เบสท์และคาน

1.3 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการบริหารงานด้านคุณภาพการเรียนการสอนของสถานศึกษาในอำเภออู่ทอง โดยนำผลการประเมินมาวิเคราะห์ค่าความสัมพันธ์ของตัวแปร 2 ตัว โดยใช้สถิติสหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson’s Correlation Coefficient)

1.4 ประมวลข้อมูลเชิงเนื้อหาข้อเสนอแนะความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเพื่อส่งเสริมการบริหารงานด้านคุณภาพการเรียนการสอนของสถานศึกษาในอำเภออู่ทอง

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเพื่อส่งเสริมการบริหารงานด้านคุณภาพการเรียนการสอนของสถานศึกษาในอำเภออู่ทอง สรุปการวิจัยได้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภออู่ทอง โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ด้าน คือ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ด้านการกระตุ้นทางปัญญา ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ และมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 1 ด้าน คือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ

2. การบริหารงานด้านการเรียนการสอนของสถานศึกษาในอำเภออู่ทอง โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ด้าน คือ ด้านผลสำเร็จของงาน ด้านการเป็นที่ยอมรับ ด้านสัมพันธภาพ และมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 1 ด้าน คือ ด้านความรักในงาน

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการบริหารงานด้านคุณภาพการเรียนการสอนของสถานศึกษาในอำเภออู่ทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 มีความสัมพันธ์กันในทิศทางบวก และมีความสัมพันธ์ค่อนข้างสูง ($r = 0.713$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

4. ประมวลข้อเสนอแนะเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเพื่อส่งเสริมการบริหารงานด้านคุณภาพการเรียนการสอนของสถานศึกษาในอำเภออู่ทอง 4 ด้าน เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนการสอน จัดทำเป็น "กลยุทธ์เชิงรุกเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ (Proactive Human Capital Development Strategy)" โดยเน้นการเปลี่ยนบทบาทผู้บริหารจากการเป็น "ผู้สั่งการ" มาเป็น "ผู้นำการเปลี่ยนแปลง" ดังนี้

1. กลยุทธ์ "ผู้นำต้นแบบสร้างศรัทธา" (Idealized Influence Strategy)

เป้าหมาย: สร้างความเชื่อมั่นและระบบการทำงานที่เป็นธรรม

แนวทางปฏิบัติเชิงรุก:

Systemic Transparency: พัฒนาระบบการทำงานที่มีแผนงาน (Workflow) ชัดเจนและเข้าถึงได้ทุกคน เพื่อลดความซ้ำซ้อนและสร้างมาตรฐานเดียวกัน

Emotional Intelligence Leadership: จัดอบรมเสริมสร้างทัศนคติและการควบคุมอารมณ์สำหรับผู้บริหารเพื่อให้เป็นแบบอย่าง (Role Model) ในการเผชิญหน้ากับวิกฤตหรือปัญหาด้วยเหตุผล

Core Value Alignment: กำหนดอุดมการณ์ของสถานศึกษาให้ชัดเจน และสื่อสารผ่านการปฏิบัติจริง ไม่ใช่เพียงแค่ตัวอักษร

กลยุทธ์ "ปลุกพลังปัญญาและนวัตกรรม" (Intellectual Stimulation Strategy)

เป้าหมาย: ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความคิดสร้างสรรค์

แนวทางปฏิบัติเชิงรุก:

Participatory Visioning: ใช้กระบวนการ Design Thinking ดึงบุคลากรทุกระดับมาร่วมวางแผนกลยุทธ์และวิสัยทัศน์สถานศึกษา เพื่อให้ครูรู้สึกถึงความเป็น "เจ้าของ" (Ownership) ในเป้าหมายนั้น

The Challenging Assignment: มอบหมายโครงการพิเศษที่ท้าทายความสามารถ (Stretch Assignments) ตามความถนัดของแต่ละคน พร้อมสนับสนุนงบประมาณในการศึกษาดูงานหรืออบรมภายนอกพื้นที่เพื่อเปิดโลกทัศน์

กลยุทธ์ "ดูแลใจ พัฒนาคนรายบุคคล" (Individualized Consideration Strategy)

เป้าหมาย: สร้างความผูกพันและทางก้าวหน้าในอาชีพ

แนวทางปฏิบัติเชิงรุก:

Career Path Coaching: ผู้บริหารควรทำบทบาทเป็น Coach หรือ Mentor โดยมีการพูดคุยตัวต่อตัว (One-on-One) เพื่อรับฟังปัญหาและช่วยวางแผนความก้าวหน้าทางวิชาชีพของครูแต่ละท่านอย่างเท่าเทียม

Inclusion & Empathy Culture: สร้างวัฒนธรรมการทำงานที่เข้าถึงง่าย (Flat Organization) ลดช่องว่างระหว่างผู้บริหารและครู เน้นการดูแลแบบ "ใจซื้อใจ" โดยปราศจากอคติหรือการเลือกปฏิบัติ

กลยุทธ์ "สร้างพลังบันดาลใจสู่ความสำเร็จ" (Inspirational Motivation Strategy)

เป้าหมาย: กระตุ้นแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

แนวทางปฏิบัติเชิงรุก:

Value-Driven Motivation: สื่อสารให้บุคลากรเห็นว่า งานที่เขาทำ "มีคุณค่า" ต่อผู้เรียนและสังคมอย่างไรมากกว่าการสั่งงานตามหน้าที่

Success Recognition: สร้างระบบการชื่นชมและให้รางวัล (Recognition) เมื่อบุคลากรทำเป้าหมายสำเร็จเพื่อกระตุ้นให้เกิดความต้องการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่องแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเพื่อส่งเสริมการบริหารงานด้านคุณภาพการเรียนการสอนของสถานศึกษาในอำเภออู่ทอง มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภออู่ทอง ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมมีพฤติกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีพฤติกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ด้าน คือ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ด้านการกระตุ้นทางปัญญา ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ และมีพฤติกรรมอยู่ในระดับมาก 1 ด้าน คือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ

ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมมีพฤติกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ผู้บริหารประพฤติตนให้เป็นที่น่าเคารพนับถือ น่าศรัทธา และแสดงให้บุคลากรเห็นถึงความแน่วแน่ในอุดมการณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (เนตรนภา เจตน์จำนงค์, 2564) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจาก ปัจจัยที่สำคัญของภาวะผู้นำที่ผู้บริหารจะต้องมีคุณลักษณะของผู้นำที่มีอิทธิพล มีอุดมการณ์ต่อผู้ใต้บังคับบัญชาให้เกิดความตระหนักรู้ในภารกิจและวิสัยทัศน์ เพื่อให้การจัดการศึกษา ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ผู้นำที่ประสบความสำเร็จท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง มีการพัฒนาและวางเป้าหมายที่ชัดเจน รวมทั้งการสร้างวินัยในตนเองในการวางแผนและประเมินการทำงาน มีการกำหนดผลสำเร็จ สร้างความมั่นใจในคุณค่าของงาน ใช้การสร้างแรงจูงใจ การยกย่องชมเชยและให้การยอมรับต่อผู้ใต้บังคับบัญชาบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการกระตุ้นทางปัญญา ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมมีพฤติกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ผู้บริหารคิดและแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ และสนับสนุนให้บุคลากรใช้กลยุทธ์ใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหา สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ณภัทร กอบกัยกิจ, 2567) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดอุทัยธานี ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจาก เป็นเพราะโลกปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการปรับตัวในการเป็นผู้นำเทคโนโลยีมาปรับใช้ในการบริหารจัดการ ให้เกิดการทำงานที่สะดวกและคล่องตัวในการทำงานยิ่งขึ้น โดยอยู่บนพื้นฐานของ ความเป็นไปได้ ยึดมั่นคุณธรรม จริยธรรม เสียสละ ทุ่มเทในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นกัลยาณมิตร รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครู มีการกระตุ้นให้ครูเกิดความตระหนักในภาระหน้าที่ของตนเอง และส่วนรวม สร้างเจตคติที่ดี คิดใน เชิงบวก เพื่อสื่อถึงเป้าหมายสถานศึกษาที่ต้องการอย่างชัดเจน เป็นผู้สร้างความเชื่อมั่น ให้แก่ครู ในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย

ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมมีพฤติกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ผู้บริหารให้ความสำคัญกับความรู้สึกและความคิดของบุคลากร รวมถึงปฏิบัติต่อบุคลากรโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล สอดคล้องกับงานวิจัยของ (วันชาติ ยอดสูงสุด, 2566) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร

สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจาก ผู้บริหารต้องคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลและเชื่อมั่นในผู้อื่น เป็นผู้มีความฉลาด กระตือรือร้น โดยมีการบริหารจัดการงานต่าง ๆ ที่ดีและบริหารงานแบบประชาธิปไตย มีความศรัทธาเชื่อมั่นว่าผู้อื่นมีความสามารถและเคารพสิทธิของผู้อื่น ตลอดจนรับฟังความแตกต่างระหว่างบุคคล ยอมรับในความแตกต่าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ตลอดจนรับฟังความต้องการของผู้ตาม แสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่เหมาะสมในฐานะผู้นำ ผู้นำจะต้องสื่อสารให้ผู้ตาม ทราบถึงความคาดหวังของผู้นำ มีการแนะนำและการมอบหมายงานอย่างกัลยาณมิตร มีการพัฒนาหรือสนับสนุนในการทำงานเพื่อให้บุคลากรสามารถบรรลุเป้าหมายส่วนตนและส่วนรวม

ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมมีพฤติกรรมอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ผู้บริหารเป็นผู้สร้างแรงจูงใจในการทำงานให้กับบุคลากร และเป็นผู้กระตุ้นให้บุคลากรมีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ (นันทภรณ์ คล้ายชัย, 2566) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจาก ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถสื่อสารดึงดูดใจ สู่วิสัยทัศน์และภารกิจขององค์กร กระตุ้นแรงจูงใจให้ครูเกิดแรงบันดาลใจ กระตือรือร้น ตระหนัก เข้าใจ และเห็นคุณค่าของเป้าหมาย ซึ่งทำให้ครูเห็นสภาพที่งดงามของอนาคต และสร้างเจตคติที่ดี การคิดในแง่บวกและสร้างสื่อความคาดหวังที่ต้องการอย่างชัดเจน

2. การบริหารงานด้านคุณภาพการเรียนการสอนของสถานศึกษาในอำเภออู่ทอง ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมมีการส่งเสริมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการส่งเสริมอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ด้าน คือ ด้านผลสำเร็จของงาน ด้านการเป็นที่ยอมรับ ด้านสัมพันธภาพ และมีการส่งเสริมอยู่ในระดับมาก 1 ด้าน คือ ด้านความรักในงาน

ด้านสัมพันธภาพ ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมมีการส่งเสริมอยู่ในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ผู้บริหารให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในการปฏิบัติงานของบุคลากร และเปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (พชรพรรณ ผลยะมา, 2566) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยด้านสัมพันธภาพที่มีอิทธิพลต่อความสุขในการทำงานของพนักงานบริษัทแห่งหนึ่ง ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจาก งานวิจัยนี้ได้เพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวคิดความคิดสัมพันธภาพ การที่บุคคลอื่น และการเปลี่ยนแปลงจากการพึ่งพาตนเองไปสู่การพึ่งพาซึ่งกันและกัน ซึ่งการอดทนที่จะอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ได้แก่ ความสามารถในการยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล การมีน้ำใจ การให้ความช่วยเหลือ กรสนับสนุน การให้และการยอมรับ นำมาสู่การมีความสุขในการทำงาน นอกจากนี้ ในงานวิจัยได้มีการต่อยอดแนวคิด โดยทำการศึกษาบทบาทในแต่ละองค์ประกอบ ในแต่ละปัจจัย เพื่อให้สามารถวัดความสุขในการทำงานของพนักงานได้อย่างชัดเจน และนำไปใช้ในทางปฏิบัติได้มากขึ้น สำหรับความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านสัมพันธภาพในที่ทำงานทั้ง 3 องค์ประกอบที่สำคัญ ที่มีอิทธิพลต่อความสุขในการทำงาน

ด้านผลสำเร็จของงาน ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมมีการส่งเสริมอยู่ในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ผู้บริหารให้การสนับสนุนอย่างเพียงพอ ทำให้บุคลากรสามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จตามเป้าหมาย และให้คำแนะนำ ช่วยเหลือในการแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี เมื่อเกิดปัญหาในการทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ธัญญารัตน์ สาริกา, 2566) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานด้านการเงินการคลัง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากปัจจัยจูงใจด้านลักษณะของงาน ด้านความสำเร็จของงาน ด้านความหน้าในงาน และด้านการได้รับการยอมรับนับถือมีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เนื่องจากผู้ปฏิบัติงานด้านการเงินการคลัง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ มีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน โดยมองว่างานที่ปฏิบัติอยู่นั้นมีความท้าทาย จึงมุ่งที่จะปฏิบัติงานให้สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทำให้ผลการปฏิบัติงานเป็นที่ยอมรับจากเพื่อนร่วมงานและองค์กร

ด้านความรักในงาน ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมมีการส่งเสริมอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ผู้บริหารช่วยให้บุคลากรตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของงานที่ทำ และสร้างแรงบันดาลใจให้บุคลากรมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ณัฐวีณ์ ฉายสุวรรณ์, 2564) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความสุขในการทำงานของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลเขาคันทรง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจาก ความสุขในการทำงานส่วนใหญ่เกิดจากตัวพนักงาน ฯ เอง ดังนั้น เมื่อพนักงาน ฯ เกิดความกระตือรือร้นในการทำงานจะรู้สึกสนุกกับงาน ยินดี เต็มใจทำงาน และมีความสุขเมื่อทำงานที่ทำหรืองานที่ได้รับมอบหมายประสบความสำเร็จ ดังนั้น ผู้บริหารจึงควรกำหนดนโยบายในการทำงานเพื่อเสริมแรงในการทำงานให้พนักงานเกิดความสุขมากยิ่งขึ้น เช่น การยกย่อง เชิดชูเกียรติ ให้รางวัลสำหรับผู้ที่มีผลการประเมิน การปฏิบัติงานประจำปีดีเด่น หรือบุคลากรที่ได้รับรางวัลในด้านต่าง ๆ ด้วยการประกาศเกียรติคุณ และมอบรางวัล ในกิจกรรมสำคัญ ๆ เช่น งานปีใหม่ ที่ประชุมคณะกรรมการ ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ ทั้งทางเว็บไซต์ Facebook Line และสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ

ด้านการเป็นที่ยอมรับ ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมมีการส่งเสริมอยู่ในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ผู้บริหารให้ความสำคัญกับคำแนะนำและแนวคิดที่บุคลากรเสนอเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงศักยภาพและนำความสามารถมาใช้ในการพัฒนาโรงเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ (จิรภัทร์ โพธิ์บาทะ, 2565) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความสุขในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจาก บุคลากรมีความสุขเมื่อได้รับความเชื่อถือจากเพื่อนร่วมงาน หัวหน้างาน และบุคลากรอื่น ๆ ที่มีโอกาสร่วมงาน และเป็นที่ปรึกษาที่ดีให้แก่เพื่อนร่วมงาน พร้อมทั้งเป็นที่ยอมรับของเพื่อนร่วมงานและยังได้รับความไว้วางใจให้รับผิดชอบงานที่มีความสำคัญต่อชื่อเสียงขององค์กร อีกทั้งเพื่อนร่วมงานมาขอคำแนะนำหรือความช่วยเหลือ ผู้บริหารให้การยอมรับความรู้ความสามารถในการทำงาน พร้อมทั้งมอบหมายให้ทำหน้าที่อื่น ๆ ขององค์กร นอกเหนือจากหน้าที่ประจำ

3. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการบริหารงานด้านคุณภาพการเรียนการสอนของสถานศึกษาในอำเภออู่ทอง โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันในทิศทางบวก มีความสัมพันธ์ค่อนข้างสูง (r = 0.713) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการบริหารงานด้านคุณภาพการเรียนการสอนของสถานศึกษาในอำเภออู่ทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 อยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ พบว่า คู่ที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุด คือ การสร้างแรงบันดาลใจกับด้านสัมพันธภาพ รองลงมาคือ การสร้างแรงบันดาลใจกับด้านการเป็นที่ยอมรับ และคู่ที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ต่ำสุด คือ การกระตุ้นทางปัญญากับด้านความรักในงาน ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้บริหารเป็นผู้สร้างแรงจูงใจในการทำงานให้กับบุคลากรและให้ความร่วมมือ ความช่วยเหลือในการปฏิบัติงานของบุคคลากรเป็นอย่างดี รวมทั้งผู้บริหารยังกระตุ้นให้บุคลากรมีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานและเปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงศักยภาพและนำความสามารถมาใช้ในการพัฒนาโรงเรียน นอกจากนี้ผู้บริหารมีการคิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ รวมถึงให้บุคลากรตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น โดยผู้บริหารช่วยให้บุคลากรตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของงานที่ทำ พร้อมทั้งสร้างแรงบันดาลใจและให้การสนับสนุนด้านทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน อีกทั้งยังรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของบุคลากรอีกด้วย

คู่ที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุด คือ การสร้างแรงบันดาลใจกับด้านสัมพันธภาพสอดคล้องกับงานวิจัยของ (วรรณพร ทองอร่าม, 2567) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับสูง มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r = 0.851) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เนื่องจาก ภาวะผู้นำที่ครอบคลุมทั้ง 4 ด้านของผู้บริหาร ยังทำหน้าที่เป็นแรงจูงใจสำคัญในการพัฒนาครูและองค์กร ซึ่งส่งผลกระทบต่อเนื่องไปถึงการพัฒนาประเทศชาติ การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีและเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอน จะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้บริหารมีความเชื่อมั่นและวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน ความกระตือรือร้นในการนำพาโรงเรียนสู่การเปลี่ยนแปลงนี้เอง จะทำให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาสัมผัสได้ถึงคุณค่าและความสำคัญในบทบาทหน้าที่ของตน จนเกิดเป็นพลังขับเคลื่อนการศึกษาไทยให้ก้าวไปข้างหน้าอย่างมั่นคง

คู่ที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์รองลงมา คือ การกระตุ้นทางปัญญากับด้านการเป็นที่ยอมรับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (เหมวรรณ นิธิวรการ, 2568) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กกันเชิงบวกในระดับสูง มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r = 0.859) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เนื่องจาก บริหารสถานศึกษามีความเป็นภาวะผู้นำ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านการปฏิบัติตนและการปฏิบัติงาน คำนึงถึงประโยชน์ ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ส่งเสริม สนับสนุนให้ครูสร้างระบบความคิดในการแก้ปัญหา อย่างเป็นระบบและสร้างสรรค์ด้วยตนเอง ผู้บริหารให้ความสำคัญกับครูทุกคนอย่างเท่าเทียม โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่าง บุคคลของครู ส่งผลให้ครูมีกำลังใจในการปฏิบัติงาน เพราะครูได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์และมีโอกาสในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ มีขอบเขตในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน

คู่ที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ต่ำสุด คือ การกระตุ้นทางปัญญากับด้านความรักในงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ (นันทภรณ์ คล้ายชัย, 2567) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีความสัมพันธ์ในระดับสูง (r = 0.75) เนื่องจาก ผู้บริหารให้ความสำคัญกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู มีการยกย่องชมเชย และสร้างแรงบันดาลใจอย่างต่อเนื่อง จะส่งผลให้บุคลากรมีความตระหนักและมองเห็นคุณค่าของเป้าหมายที่วางไว้ร่วมกัน ปัจจัยเหล่านี้เองที่กลายเป็นฟันเฟืองสำคัญที่ทำให้การดำเนินงาน

ภายในสถานศึกษาประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร ผู้บริหารควรส่งเสริมให้บุคลากรมีการคิดในแง่บวกและสร้างเจตคติที่ดีในการทำงาน พร้อมทั้งเป็นแบบอย่างในการทำงานที่นึกถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

1.2 จากการวิจัยพบว่า การบริหารงานด้านคุณภาพการเรียนการสอนของสถานศึกษาในอำเภออู่ทอง ผู้บริหารจำเป็นต้องให้การสนับสนุนด้านทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน พร้อมทั้งรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของบุคลากรที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

1.3 จากการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับการบริหารงานด้านคุณภาพการเรียนการสอนของสถานศึกษาในอำเภออู่ทอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ในระดับค่อนข้างสูง ดังนั้น ผู้บริหารควรสร้างตนเองให้มีภาวะผู้นำด้านอื่น ๆ เพิ่มขึ้น ควบคู่กับการใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อส่งเสริมการบริหารงานด้านคุณภาพการเรียนการสอนของสถานศึกษาให้เพิ่มมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานในสถานศึกษา

2.2 ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานด้านคุณภาพการเรียนการสอนกับการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

จิรภัทร์ โพธิ์บาทะ. (2565). **ความสุขในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี.** งานนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.

จิระเดช สวัสดิภักดิ์. (2562). **การศึกษาบทบาทภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต.มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

ณภัทร กอบกัยกิจ. (2567). **ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา กับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดอุทัยธานี**. วารสารครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 8 (1), 1-14.

ณัฐวีณ์ ฉายสุวรรณ์. (2564). **ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความสุขในการทำงานของพนักงานองค์การบริหารส่วน ตำบลเขาคันทรง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี**. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.มหาวิทยาลัยบูรพา.

ธัญญารัตน์ สาริกา. (2566). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานด้าน การเงินการคลัง.**วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.

นันทภรณ์ คล้ายชัย. (2567). **ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุทัยธานี ชัยนาท.** วารสารครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 7 (1), 342-351.

พชรพรรณ ผลยะมา. (2566). **ปัจจัยด้านสัมพันธภาพที่มีอิทธิพลต่อความสุขในการทำงานของพนักงานบริษัทแห่งหนึ่ง.** สารนิพนธ์ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหิดล.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. (2562, 1 พฤษภาคม). **ราชกิจจานุเบกษา.** เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก, 49-53.

วรรณพร ทองอร่าม. (2567). **ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจการปฏิบัติงาน ของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1.** วารสารวิชาการนวัตกรรมการบริหารการศึกษา, 3 (1), 24-34.

วันชาติ ยอดสูงสุด. (2566). **การศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2.** การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองการศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยพะเยา.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2. (2567). **แผนปฏิบัติการประจำปี งบประมาณ.** [Online].Available: https://www.sp2.go.th/new/2024/02/05/แผนปฏิบัติการ-ประจำปีง-2/

[2567, กุมภาพันธ์ 5].

อรอุมา ศรีประทุมวงศ์. (2563). **ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

อังกูร เถาวัลย์. (2562). **ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็น องค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

เกศสุดา วรรณสินธ์. (2562). **ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

เนตรนภา เจตน์จำนงค์. (2564). **ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาของโรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสยาม.

เหมวรรณ นิธิวรการ. (2568). **ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด.** วารสารเสียงธรรมจากมหายาน มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ, 11 (2), 99-113.

Bass, B. M., & Avolio, B. J. (1990). **Transformational leadership development.** Pola Alto, California: Consulting Psychologists Press. [Online]. Available: https://books.google.co.th/books/about/Transformational_Leadership_Development.html?id=dMKoHAAACAAJ&redir_esc=y [2024, February 5].

Best, W. j. (1970). Khan, JV (1989). **Research in education.** New York : Prentice - Hall Inc. [Online]. Available:https://www.academia.edu/RegisterToDownload/academicWelcomeFlow/RelatedWorks [2024, February 5].

แนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3

GUIDELINES FOR DEVELOPING SCHOOL ADMINISTRATION BASED ON THE BRAHMAVIHARA IV FOR SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE NAKHON RATCHASIMA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

พิมพิญาดา สิริประภาณุวัฒน์[1], กานต์ เนตรกลาง[2]
หลักสูตรครุศาตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
คณะศรุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
Pimpiyada Siriprapanuwat[1], Kant Netklang[2]
The Master of Education Program in Educational Administration
Faculty of Education, Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Thailand
Corresponding Author E-mail : Pimpiyada1996@gmail.com

(Received : February 18, 2026; Edit : February 27, 2026; accepted : March 1, 2026)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา 2) เพื่อเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามประสบการณ์บริหารสถานศึกษา 3) เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 127 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์โดยการทดสอบค่าที (t-test independent)

ผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านบริหารงานงบประมาณด้วยความเป็นกลางมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 4.51, S.D. = 0.56) และด้านบริหารงานบุคคลด้วยความยุติธรรมมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ = 4.42, S.D. = 0.64) 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามประสบการณ์บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) แนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา จัดโครงการพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารตามหลักพรหมวิหาร 4 อย่างต่อเนื่อง เช่น การอบรมเชิงปฏิบัติการ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือการนิเทศติดตาม เพื่อกระตุ้นการปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ควรเปิดโอกาสให้ผู้บริหารรุ่นใหม่ที่มีแนวปฏิบัติที่โดดเด่น ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้บริหารที่มีประสบการณ์สูง เพื่อถ่ายทอดแนวคิดวิธีปฏิบัติที่สะท้อนหลักเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาในบริบทการบริหารสถานศึกษา

คำสำคัญ : แนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษา, หลักพรหมวิหาร 4, ประสบการณ์บริหารสถานศึกษา

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study school administration based on the Four Sublime States of Mind (Brahmavihara 4) of school administrators; 2) to compare school administration based on the Brahmavihara 4 as classified by administrators' administrative experience; and 3) to explore guidelines for developing school administration based on the Brahmavihara 4 under the Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 3. The sample consisted of 127 school administrators under the Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 3 in the academic year 2025 (B.E. 2568). Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, and the independent samples t-test.

The findings revealed that: 1) overall, school administration based on the Brahmavihara 4 was at a high level. Among the aspects, budget administration with impartiality showed the highest mean score ($\overline{X}$ = 4.51, S.D. = 0.56), while personnel administration with fairness showed the lowest mean score($\overline{X}$ = 4.42, S.D. = 0.64); 2) the comparison of school administration based on the Brahmavihara 4, classified by administrative experience, indicated statistically significant differences at the .05 level both overall and in each aspect; and 3) the guidelines for developing school administration based on the Four Brahmavihara principles include organizing continuous capacity-building programs related to administration according to the Four Brahmavihara, such as workshops, knowledge-sharing activities, and supervisory follow-up processes. These initiatives aim to encourage adaptation in response to changing educational contexts. Opportunities should also be provided for new-generation administrators with outstanding practices to exchange experiences with highly experienced administrators in order to transfer concepts and practices that reflect loving-kindness (Metta), compassion (Karuna), sympathetic joy (Mudita), and equanimity (Upekkha) within the context of educational administration.

Keywords: Development guidelines for school administration, Brahmavihara 4, administrative experience.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 มาตรา 65 กำหนดให้รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่างๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว โดยให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายว่าด้วยการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ และต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2560 โดยยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) เป็นยุทธศาสตร์ชาติฉบับแรกของประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพมนุษย์มีเป้าหมายในการพัฒนาที่สำคัญคือเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561: 8)

แนวคิดคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารการศึกษาคุณธรรมจริยธรรมเป็นคุณสมบัติที่ดีของทุกคนโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารการศึกษาจำเป็นต้องมีคุณธรรมจริยธรรมมากกว่าตำแหน่งอื่นๆเนื่องจากผู้บริหารเป็นผู้ผลักดันให้เกิดการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาตามวิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเพื่อให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของระบบการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารการศึกษาจึงเป็นหัวใจสำคัญของสถานศึกษาทุกระดับโดยทุกหน่วยงานปรารถนาให้การยอมรับนับถือผู้บริหารที่มีคุณภาพนั้นก็คือเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถมีทักษะความชำนาญงานมีประสบการณ์มีวิสัยทัศน์กว้างไกลเป็นต้นแต่ที่เหนือสิ่งอื่นใดคือความเป็นผู้มีคุณธรรมในจิตใจและมีจริยธรรมที่น่าเลื่อมใสศรัทธาซึ่งคุณธรรมและจริยธรรมถือเป็นคุณสมบัติอันสำคัญที่จะเป็นส่วนเสริมให้ผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาสามารถครองตน ครองคน และครองงานได้อย่างมีประสิทธิภาพผู้บริหารสถานศึกษาที่ขาดคุณธรรมย่อมเป็นเหตุของความเสื่อมของสถานศึกษามักเกิดความแตกแยกของผู้ร่วมงานขาดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานประสิทธิภาพและประสิทธิผลของสถานศึกษาลดลงผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณธรรมย่อมเป็นที่รักและเป็นที่ยอมรับของผู้ร่วมงานสามารถนำพาสถานศึกษาสู่วิสัยทัศน์ที่ตั้งไว้ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิผลแม้ว่าจะมีข้อถกเถียงกันในสังคมอย่างกว้างขวางในทางเลือกระหว่างผู้บริหารที่มีจริยธรรม (Ethics)กับผู้บริหารที่มีความสามารถ (Competent) ทำให้มีเสียงสะท้อนจากสังคมที่ต้องการผู้บริหารที่มีคุณสมบัติพร้อมทั้งสองประการคือทั้งเก่งและดี (สิวลี ศิริไล, 2550)

ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำทางการศึกษาจึงควรมีแนวปฏิบัติที่อยู่ในกรอบคุณธรรม เพราะคุณธรรมเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งจิตใจบุคคลให้ประพฤติในทางที่ถูกที่ควร และเป็นเครื่องมือช่วยส่งเสริมให้บุคคลนั้นเป็นที่ยอมรับนับถือแก่ผู้ร่วมงาน ทำให้ผู้ร่วมงานเกิดขวัญและกำลังใจ รู้สึกมีความมั่นคงในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะส่งผลให้การปฏิบัติงานดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และคุณธรรมที่ผู้บริหารพึงมีนั้นปรากฏอยู่ในหลักของพระพุทธศาสนา ระเบียบ กฎหมาย คำสั่ง จรรยาบรรณ ระเบียบวินัยข้าราชการครู ถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพครู เพราะคุณธรรมเป็นเครื่องประกันคุณภาพของผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา (พระครูวิจิตรสาธุรส, 2560: 1-15)

พรหมวิหารธรรม เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นฐานสำคัญสำหรับการจัดการศึกษาควบคู่ไปกับวิทยาการ พรหมวิหารธรรมเป็นธรรมอันเป็นเครื่องอยู่ของพรหม หลักธรรมสำหรับผู้ใหญ่หรือผู้ปกครอง หลักธรรมนี้เป็นธรรมสำหรับทุกคน เช่น บิดา มารดา ครูอาจารย์ หัวหน้าหน่วยงานและนักบริหาร (ดนัย ไชยโยธา, 2544) พรหมวิหารธรรมประกอบด้วย เมตตา ปรารถนาให้เขาเหล่านั้นมีความสุข กรุณา ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้พ้นทุกข์ มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี อุเบกขา การรู้จักวางเฉย ทำใจเป็นกลาง ไม่ปฏิบัติเอนเอียงด้วยความรักหรือชัง

ความเจริญทางวัตถุที่ขาดการพัฒนาทางจิตใจ เป็นที่มาของปัญหาคุณธรรมจริยธรรมที่ตกต่ำในสังคมไทย สถาบันศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม ได้จัดทำโครงการวิจัยลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของไทย พบว่าระดับคุณธรรม จริยธรรมในหมู่คนไทยลดลงเมื่อเทียบกับอดีตที่ผ่านมา โดยเฉพาะความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความมีสติสัมปชัญญะ และความมีระเบียบวินัย (ประภาพร จันทรัศมี และคณะ, 2559: 1-21) ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้พรหมวิหาร 4 ที่สัมพันธ์กับการจัดการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาไม่มีความมั่นใจในการตัดสินใจอย่างเด็ดขาด ขาดการพิจารณาความดีความชอบ ไม่มีกระบวนการพิจารณาผลงาน ไม่มีเวลาในการให้คำปรึกษาและช่วยแก้ไขปัญหาเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาประสบปัญหา ผู้บริหารไม่มีการสอบถามสุขภาพของผู้ใต้บังคับบัญชาเท่าที่ควร บางครั้งไม่คำนึงถึงความทุกข์ของผู้ใต้บังคับบัญชา ขาดการแสดงออกถึงความยินดี การให้ความสำคัญต่างๆ กับบุคลากร ผู้บริหารสถานศึกษายังบกพร่องในเรื่องของความยุติธรรมในการให้รางวัลกับผู้ใต้บังคับบัญชา ไม่วางตนเป็นกลาง แสดงออกถึงความลำเอียง ไม่รับฟังความคิดเห็นของผู้ร่วมงาน ส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในสถานศึกษาไม่เกิดประสิทธิภาพ (ไกรลาศ ชิณกะธรรม, 2562)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ตระหนักถึงความสำคัญของยุทธศาสตร์ชาติเพราะเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศที่ ฉะนั้น หัวใจสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงองค์กร บุคลากรจึงจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาตลอดเวลา เพื่อให้มีความคิดสร้างสรรค์และสรรค์สร้างสิ่งใหม่ๆ การพัฒนาบุคลากร จึงเป็นการนำศักยภาพของแต่ละบุคคลมาใช้ ไม่ว่าจะเป็นการนำเอา

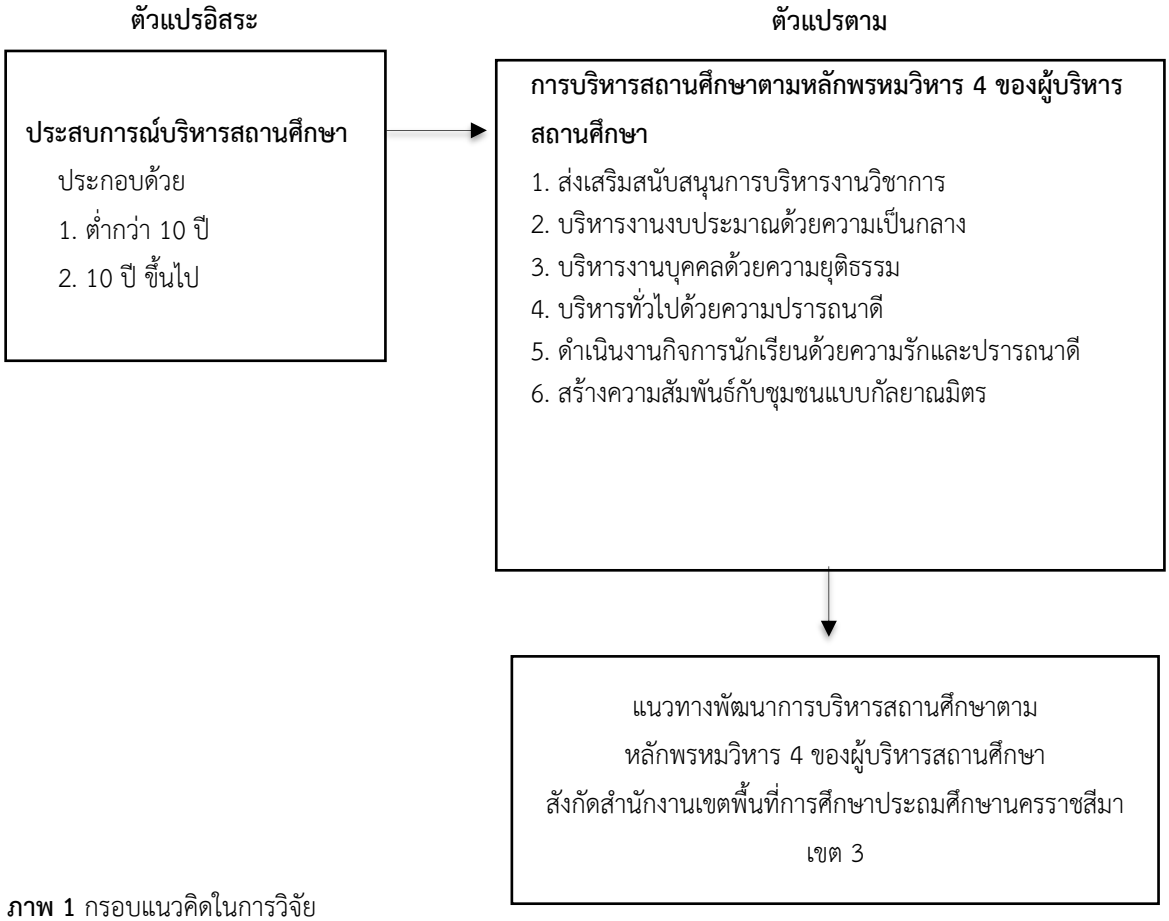
ความรู้ ความสามารถที่มีอยู่ รวมทั้งกฎหมายและระเบียบในสภาพการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนต่างๆ ที่จำเป็นในการปฏิบัติราชการและสมรรถนะเพื่อให้การปฏิบัติงานเกิดประโยชน์สูงสุด และสร้างให้แต่ละบุคคล เกิดทัศนคติที่ดีต่อองค์กร ตลอดจนเกิดความตระหนักในคุณค่าของตนเอง เพื่อนร่วมงาน และพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงานรวมถึงความรู้ในด้านต่างๆ เป็นเรื่องที่จะต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งนอกจากเป็นการเสริมสร้างความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานได้อย่างดีแล้ว ยังเป็นการสร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน ที่นับว่าเป็นสวัสดิการอันดีให้กับบุคลากรในองค์กร ซึ่งจะทำให้บุคลากรได้รับความรู้ เพื่อนำไปใช้ในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ บริหารที่มีประสบการณ์การบริหารต่างกันย่อมมีวุฒิภาวะ การเรียนรู้ทางสังคม และทักษะในการแก้ปัญหาที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะผู้บริหารที่มีประสบการณ์สูงจะมีทักษะในการครองตนและครองคน มีความสุขุมรอบคอบ และมีความมั่นคงทางอารมณ์ สามารถตัดสินปัญหาได้ดีกว่าผู้บริหารที่มีประสบการณ์น้อย (Goleman, D., 1998) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 3 ผู้บริหารไม่ได้ให้ความสำคัญในการนำหลักธรรมมาใช้ในการบริหารงาน ทำให้ในบางครั้งผู้บริหารไม่มีความเห็นอกเห็นใจผู้ใต้บังคับบัญชา บริหารงานแบบเน้นพวกพ้องมากกว่าวางใจเป็นกลาง ทำให้การพิจารณาเงินเดือนไม่มีความยุติธรรม สิ่งเหล่านี้ เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ประสิทธิภาพในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาลดลง เนื่องจากผู้ใต้บังคับบัญชาไม่มีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3, 2567: 11-12)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาวิจัยแนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สามารถนำข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการบริหารตามหลักพรหมวิหาร 4 ไปปรับปรุงนโยบายการปฏิบัติงานเพื่อให้การบริหารสถานศึกษาเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด หลักพรหมวิหาร 4 มิได้เป็นเพียงหลักธรรมเชิงจริยธรรมส่วนบุคคล หากแต่สามารถแปลงเป็นหลักการบริหารเชิงปฏิบัติ ที่สะท้อนผ่านกระบวนการตัดสินใจ การจัดสรรทรัพยากร และการบริหารคนอย่างมีคุณธรรม ควบคู่กับประสิทธิภาพและความยุติธรรม อันนำไปสู่ความสมดุลระหว่างความดีงาม และผลสัมฤทธิ์ขององค์กรอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3
2. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 จำแนกตามประสบการณ์บริหารสถานศึกษา
3. เพื่อสร้างแนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมุติฐานการวิจัย

การบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 ที่มีประสบการณ์บริหารสถานศึกษาต่างกัน มีความแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 182 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 จำนวน 127 คน ซึ่งกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970: 607-610) โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นโดยใช้ประสบการณ์บริหารสถานศึกษาเป็นชั้นภูมิ

ตัวแปร

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วย ตัวแปรอิสระ ประสบการณ์บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย ต่ำกว่า 10 ปี และ 10 ปี ขึ้นไป ตัวแปรตาม ประกอบด้วย

การบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ได้แก่ 1. ส่งเสริมสนับสนุนการบริหารงานวิชาการ 2. บริหารงานงบประมาณด้วยความเป็นกลาง 3. บริหารงานบุคคลด้วยความยุติธรรม

4. บริหารทั่วไปด้วยความปรารถนาดี 5. ดำเนินงานกิจการนักเรียนด้วยความรักและปรารถนาดี 6. สร้างความสัมพันธ์กับชุมชนแบบกัลยาณมิตร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถามลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check list) เกี่ยวกับประสบการณ์บริหารสถานศึกษา ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 ซึ่งมีลักษณะคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ส่วนแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) ซึ่งได้มาจากผลการวิจัยใน ตอนที่ 2 ซึ่งเป็นผลจากการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโดย การนำมาจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดของแต่ละด้านนำมาสร้างเป็นข้อคำถามในการสัมภาษณ์

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) สร้างขึ้นจากการทบทวน แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยได้ออกแบบสอบถามให้ สอดคล้องกับการวิจัย โดยมีการสร้างแบบสอบถามดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร หลักการ ทฤษฎี วรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้ในการสรุปเป็นนิยาม ศัพท์ของตัวแปรในการวิจัย และเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ 2. ศึกษาวิธีสร้างเครื่องมือจากเอกสารตำรา โดยยึด กรอบแนวคิดในการวิจัยเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือและกำหนดรูปแบบ โครงสร้างของเนื้อหาของแบบสอบถามให้ครอบคลุม 3. กำหนดรูปแบบและโครงสร้างเนื้อหาของแบบสอบถาม เป็นคำถามตรวจสอบรายการ แบบมาตราส่วน ประมาณค่า โดยนำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียงให้ครอบคลุมตามกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 นำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญ เพื่อหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) แล้วนำมาหาค่า IOC ได้ค่า IOC = .80-1.00 4. นำแบบสอบถามที่ได้ไปทดลอง (Try-out) กับสถานศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ได้ค่า สัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (α-Coefficient) ของ Cronbach ได้ค่า α = .972 5. นำแบบสอบถามที่ ได้จากขั้นที่ 4 มาปรับปรุงแก้ไข และนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง หลังจากที่ได้ วิเคราะห์ผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 เลือกเฉพาะข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดของแต่ละด้าน นำมากำหนดประเด็น คำถามเพื่อหาแนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยนำแบบสอบถามไปสอบถามผู้อำนวยการสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 จำนวน 127 คน เก็บรวบรวมแบบสอบถามที่ได้ จากการตอบแบบสอบถาม เพื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป ส่วนแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง นำไปสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ด้านการบริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน โดยเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง การวิเคราะห์ข้อมูล 1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (Standard Deviation) และการเปรียบเทียบพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามประสบการณ์บริหารสถานศึกษา โดยการใช้ t-test Independent กำหนดค่าระดับนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 โดยภาพรวมและรายด้าน

การบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ส่งเสริมสนับสนุนการบริหารงานวิชาการ	4.48	0.56	มาก
2. บริหารงานงบประมาณด้วยความเป็นกลาง	4.51	0.56	มากที่สุด
3. บริหารงานบุคคลด้วยความยุติธรรม	4.42	0.64	มาก
4. บริหารทั่วไปด้วยความปรารถนาดี	4.46	0.58	มาก
5. ดำเนินงานกิจการนักเรียนด้วยความรักและปรารถนาดี	4.44	0.60	มาก
6. สร้างความสัมพันธ์กับชุมชนแบบกัลยาณมิตร	4.44	0.71	มาก
รวม	4.46	0.55	มาก

จากตาราง 1 พบว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.46, S.D. = 0.55) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ บริหารงานงบประมาณด้วยความเป็นกลาง ($\bar{X}$ = 4.51, S.D. = 0.56) รองลงมาคือ ส่งเสริมสนับสนุนการบริหารงานวิชาการ ($\bar{X}$ = 4.48, S.D. = 0.56) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ บริหารงานบุคคลด้วยความยุติธรรม ($\bar{X}$ = 4.42, S.D. = 0.64)

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 จำแนกตามประสบการณ์บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน

ด้าน	การบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา	ประสบการณ์บริหารสถานศึกษา ต่ำกว่า 10 ปี		10 ปี ขึ้นไป			
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	t	p
1	ส่งเสริมสนับสนุนการบริหารงานวิชาการ	4.64	0.43	4.36	0.61	3.14*	0.01
2	บริหารงานงบประมาณด้วยความเป็นกลาง	4.66	0.50	4.39	0.58	2.73*	0.01
3	บริหารงานบุคคลด้วยความยุติธรรม	4.65	0.47	4.26	0.70	3.77*	0.01
4	บริหารทั่วไปด้วยความปรารถนาดี	4.67	0.42	4.30	0.63	3.40*	0.01
5	ดำเนินงานกิจการนักเรียนด้วยความรักและปรารถนาดี	4.57	0.47	4.34	0.67	2.29*	0.02

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ด้าน	การบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา	ประสบการณ์บริหารสถานศึกษา ต่ำกว่า 10 ปี		10 ปี ขึ้นไป			
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	t	p
6	สร้างความสัมพันธ์กับชุมชนแบบกัลยาณมิตร	4.66	0.41	4.27	0.83	3.50*	0.01
รวม		4.64	0.41	4.32	0.60	3.63*	0.01

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 2 การเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 จำแนกตามประสบการณ์บริหารสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ บริหารงานบุคคลด้วยความยุติธรรม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การบริหารงานบุคคลเป็นภารกิจที่เกี่ยวข้องกับบุคคลโดยตรง ทั้งในด้านการแต่งตั้ง มอบหมายงาน การพิจารณาความดีความชอบ การประเมินผลการปฏิบัติงาน ตลอดจนการพัฒนาและการเลื่อนขั้น ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความละเอียดอ่อนและส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของบุคลากรโดยตรง ในทางปฏิบัติอาจเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ เช่น กฎ ระเบียบ และนโยบายจากต้นสังกัด ความแตกต่างด้านประสบการณ์และศักยภาพของครู ความคาดหวังของบุคลากร รวมถึงบริบทความสัมพันธ์ภายในองค์กร ซึ่งอาจทำให้การตัดสินใจไม่สามารถสร้างความพึงพอใจแก่ทุกฝ่ายได้อย่างทั่วถึง หากขาดระบบการประเมินที่ชัดเจน โปร่งใส และมีส่วนร่วม อาจส่งผลให้บุคลากรรับรู้ถึงความไม่เป็นธรรมได้ง่ายกว่าด้านงานอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Henri Fayol ที่กล่าวถึงหลักความยุติธรรม ว่าเป็นหลักการสำคัญในการบริหาร องค์กรจะดำเนินไปอย่างราบรื่นได้เมื่อผู้บริหารปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความเป็นธรรม ควบคู่กับความเมตตาและความเสมอภาค (Henri Fayol, 1949) และสอดคล้องกับงานวิจัย Greenberg (1987) ที่ศึกษาความยุติธรรมในองค์การ พบว่า การรับรู้ความเป็นธรรมของบุคลากรส่งผลต่อความพึงพอใจ ความไว้วางใจ และความผูกพันต่อองค์กร หากบุคลากรรับรู้ว่าการประเมินผลหรือการพิจารณาความดีความชอบไม่โปร่งใส จะส่งผลต่อขวัญกำลังใจและประสิทธิภาพการทำงานโดยรวม(Greenberg, J., 1987)

2. ผลการเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 จำแนกตามประสบการณ์บริหารสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารที่มีประสบการณ์ ต่ำกว่า 10 ปี มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าผู้บริหารที่มีประสบการณ์ 10 ปีขึ้นไป ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งที่มากขึ้น ไม่ได้เป็นปัจจัยหลักที่ส่งเสริมให้พฤติกรรมการบริหารตามหลักธรรมเพิ่มสูงขึ้นเสมอไป ในทางกลับกัน ผู้บริหารที่มีประสบการณ์น้อยกว่ากลับมีการแสดงออกถึงพฤติกรรมการบริหารที่ยึดโยงกับหลักธรรมโดดเด่นกว่าอย่างชัดเจน ประสบการณ์น้อย มีความมุ่งมั่นและกระตือรือร้นสูง ใช้หลัก เมตตา กรุณา เพื่อสร้างการยอมรับ ยึดถือหลัก อุเบกขา ในการบริหารงานบุคคลและงบประมาณอย่างโปร่งใส เพราะไม่มีความสัมพันธ์ส่วนตัวมาเอนเอียง และใช้หลัก มุทิตา ในการสื่อสารเชิงรุกกับชุมชนอย่างทันสมัย เข้าถึงง่าย ผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่า อาจเกิดจากความคุ้นชินกับระบบงานเดิมจนการแสดงออกด้านความปรารถนาดีดูลดน้อยลงในสายตาผู้ใต้บังคับบัญชา และมักเน้นการบริหารเชิงรับหรือยึดตามระเบียบแผนเดิมมากกว่าการเข้าถึงเชิงรุก ประสบการณ์ที่มากขึ้นไม่ได้ส่งผลให้พฤติกรรมตามหลักธรรมเพิ่มขึ้นเสมอไป แต่ผู้บริหารรุ่นใหม่กลับโดดเด่นกว่าในด้านความโปร่งใส ความกระตือรือร้น และการเข้าถึงชุมชนเชิงรุก ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ ของ Schaufeli et al. ที่ระบุว่าพฤติกรรมการทำงานที่มีประสิทธิภาพประกอบด้วยความกระตือรือร้น และความทุ่มเท โดยผู้บริหารรุ่นใหม่มักมีความเต็มเป้าในพลังงานและแรงจูงใจในการสร้างผลงานในช่วงแรกของการดำรงตำแหน่ง ส่งผลให้มีการแสดงออกเชิงพฤติกรรมผ่านหลักเมตตาและกรุณาในการช่วยเหลือและสนับสนุนบุคลากรอย่างเข้มข้น เพื่อเป้าหมายในการพัฒนาสถานศึกษาและสร้างการยอมรับในบทบาทผู้นำ (Schaufeli et al., 2002) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาพุทธิวัฒน์ เพ็งพันธ์, พระครูชัยรัตนากร และธีรภัทร์ ถิ่นแสนดี ที่ศึกษาการบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2 ผลวิจัยพบว่า การปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานศึกษาแต่ละแห่งย่อมมีความคิดเห็นที่ไม่เหมือนกัน เห็นความแตกต่างเกี่ยวกับ ด้านการวางแผนกำหนดตำแหน่ง ลักษณะงานที่สถานศึกษาชัดเจน การดำเนินการสรรหาบุคลากรหรือความยุติธรรมและโปร่งใสในการบรรจุและการแต่งตั้ง และการวางแผนการประเมินผลและติดตามการปฏิบัติงานของบุคลากร ตามอายุ ระดับการศึกษาประสบการณ์ในการทำงาน (พระมหาพุทธิวัฒน์ เพ็งพันธ์, พระครูชัยรัตนากร และธีรภัทร์ ถิ่นแสนดี, 2566)

3. แนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 ผู้วิจัยจึงนำประเด็นสำคัญมานำเสนอ ดังนี้

3.1 แนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านส่งเสริมสนับสนุนการบริหารงานวิชาการ พบว่า ผู้บริหารพึงจัดสรรทรัพยากรอย่างเที่ยงธรรมและโปร่งใส ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า การส่งเสริมสนับสนุนงานวิชาการต้องอาศัยปัจจัยเกื้อหนุนทั้งด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และสื่อเทคโนโลยี ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องใช้หลักความเที่ยงธรรมและโปร่งใสเป็นเข็มทิศในการตัดสินใจ เพื่อให้การจัดสรรทรัพยากรเหล่านั้นเป็นไปตามความจำเป็นจริงและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน โดยมุ่งเน้นการสร้างระบบธรรมาภิบาลที่ตรวจสอบได้ อันจะนำไปสู่ความเชื่อมั่นและการร่วมแรงร่วมใจของบุคลากรในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Senge ที่กล่าวว่า การบริหารวิชาการที่มีประสิทธิภาพควรมุ่งเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกันอย่างลึกซึ้งทั้งในระดับบุคคลและระดับ

องค์กร โดยเสนอให้โรงเรียนเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งต้องอาศัยการมองระบบการศึกษาแบบองค์รวม (ผู้บริหารควรส่งเสริมการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมระหว่างครู ผู้เรียน และชุมชน ตลอดจนส่งเสริมวินัย 5 ประการขององค์กรการเรียนรู้ ได้แก่ การคิดเชิงระบบ การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง แบบแผนทางความคิด วิสัยทัศน์ร่วม และการเรียนรู้เป็นทีม (Senge, 2006) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พงศธร ตะโนนทอง, สุนทร สายคำ และฉลาด จันทรสมบัติ ที่พบว่าผู้บริหารต้องทำหน้าที่เป็นเกราะป้องกันที่ช่วยปกป้องครูจากแรงกดดันหรือความขัดแย้งทางวิชาการที่มาจากภายนอก พร้อมทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งด้วยความเข้าใจ และที่สำคัญที่สุดคือการให้โอกาสในการฟื้นฟู โดยการติดตามผลด้วยความห่วงใยและสนับสนุนให้ครูได้พัฒนาตนเองให้เข้มแข็งขึ้นหลังผ่านพ้นวิกฤต เพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่อบอุ่นและยั่งยืน (พงศธร ตะโนนทอง, สุนทร สายคำ และฉลาด จันทรสมบัติ, 2568)

3.2 แนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านบริหารงานงบประมาณด้วยความเป็นกลาง พบว่า ผู้บริหารควรมุ่งเน้นในการใช้จ่ายงบประมาณทุกส่วนให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนและสถานศึกษาอย่างยั่งยืน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า เป้าหมายสุดท้ายของการบริหารสถานศึกษาคือคุณภาพของผู้เรียน การจัดสรรงบประมาณอย่างเป็นกลางและเที่ยงธรรมจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการเปลี่ยนทรัพยากรให้เป็นโอกาสทางการศึกษา ผู้บริหารที่ยึดมั่นในประโยชน์สูงสุดของส่วนรวมจะสามารถบริหารความเสี่ยงและป้องกันการรั่วไหลของงบประมาณได้ ส่งผลให้สถานศึกษามีรากฐานที่มั่นคงและสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลและมาตรฐานวิชาชีพบริหารสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุวิทย์ วิบูลผลประเสริฐ ที่กล่าวว่า การจัดสรรงบประมาณในสถานศึกษาควรตั้งอยู่บนหลักความเป็นกลางเชิงวิชาชีพ ซึ่งให้ความสำคัญกับหลักเกณฑ์ด้านประสิทธิภาพ ความคุ้มค่า และผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน มากกว่าการตอบสนองต่อแรงกดดันหรืออิทธิพลจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจ โดยเสนอให้มีการนำกลไกงบประมาณแบบมีส่วนร่วม (Participatory Budgeting) มาใช้ เพื่อเปิดโอกาสให้ครูและนักเรียนมีบทบาทในการเสนอความต้องการและประเมินการใช้จ่าย ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภายในโรงเรียน (สุวิทย์ วิบูลผลประเสริฐ, 2561) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิรัช วงศ์ฉลาด ที่พบว่า การบริหารงบประมาณตามหลักพรหมวิหาร 4 โดยเน้นหลักอุเบกขาเป็นฐานในการตัดสินใจ ช่วยให้ผู้บริหารสามารถจัดสรรทรัพยากรได้อย่างยุติธรรมตามความจำเป็นเร่งด่วนของแต่ละกลุ่มงาน ลดปัญหาความขัดแย้งในการจัดสรรงบประมาณ และส่งเสริมให้เกิดความโปร่งใสในองค์กร (วิรัช วงศ์ฉลาด, 2565)

3.3 แนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านบริหารงานบุคคลด้วยความยุติธรรม พบว่า ผู้บริหารต้องสร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนสถานศึกษา และเป็นด้านที่มีความละเอียดอ่อนต่อความรู้สึกสูง ผู้บริหารที่ใช้หลัก เมตตาและกรุณา จะสามารถเปลี่ยนบรรยากาศในโรงเรียนจากความหวาดระแวงให้กลายเป็นความไว้วางใจ เมื่อบุคลากรสัมผัสได้ถึงความปรารถนาดีและการสนับสนุนมากกว่าการจ้องจับผิด ความกลัวในการทำความผิดจะลดลงและถูกแทนที่ด้วยความกล้าที่จะเรียนรู้ ส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมการทำงานเชิงรุกที่เปลี่ยนการลงโทษเป็นการชี้แนะเพื่อการเติบโต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Rawls ที่กล่าวว่า ความยุติธรรมคือความเสมอภาคที่สมเหตุสมผล ซึ่งเมื่อนำมาใช้กับการบริหารงานบุคคล หมายถึง ทุกคนควรได้รับสิทธิและโอกาสอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่ถูกเลือกปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นเพศ อายุ เชื้อชาติ หรือภูมิหลังใด ๆ การบริหารงานบุคคลจึงควรออกแบบระบบและกระบวนการคัดเลือกที่โปร่งใส เป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำในโอกาสเข้าถึงตำแหน่ง หน้าที่ และการพัฒนา เพื่อส่งเสริมสภาพแวดล้อมการทำงานที่เสมอภาคและมีประสิทธิภาพ (Rawls, 1971) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรทิพย์ อนุพัฒน์, สันติ อุนจะนำ และพระครูสิริธรรมาภิรัต ที่พบว่าผู้บริหารจะต้องนำหลักพรหมวิหาร 4 มายึดถือเป็นแนวทางในการบริหาร ซึ่งเป็นหลักธรรมที่นำมาปฏิบัติเพื่อความสงบสุขของสังคม เริ่มตั้งแต่การวางแผน การคัดเลือกคน การประเมินผลการปฏิบัติงาน จนกระทั่งการให้พ้นสภาพจากองค์กร ซึ่งผู้บริหารนอกจากจะมีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการบริหารงานแล้ว ความเป็นผู้มีคุณธรรมในจิตใจ และมีจริยธรรมที่น่าเลื่อมใสศรัทธา ถือเป็นคุณสมบัติอันสำคัญที่จะเป็นส่วนเสริมให้ผู้บริหารนั้นสามารถครองตน ครองคน และครองงานได้อย่างมีความสุข (พรทิพย์ อนุพัฒน์, สันติ อุนจะนำ และพระครูสิริธรรมาภิรัต, 2564)

3.4 แนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านบริหารทั่วไปด้วยความปรารถนาดี พบว่า ผู้บริหารพึงให้เกียรติและดูแลคุณภาพชีวิตบุคลากรตามบริบทที่แตกต่าง เพื่อประคับประคองขวัญกำลังใจและสร้างบรรยากาศการทำงานที่เปี่ยมด้วยความสุข ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า งานบริหารทั่วไปครอบคลุมภารกิจที่กว้างขวางและต้องประสานงานกับผู้คนหลากหลายกลุ่ม การใช้หลัก เมตตา-กรุณา จึงเป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้เกิดวัฒนธรรมการช่วยเหลือเกื้อกูลกันขณะเดียวกัน การใช้หลัก มุทิตา และอุเบกขา จะช่วยลดปัญหาเรื่องเด็กใคร หรือระบบอุปถัมภ์ ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญของการบริหารราชการไทย เมื่อผู้บริหารสามารถสร้างสมดุลระหว่างความเห็นอกเห็นใจ เมตตา กับความเที่ยงธรรมตามหลักการอุเบกขา ได้ จะส่งผลให้บุคลากรทุกกลุ่มรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและได้รับการดูแลอย่างเป็นธรรม นำไปสู่ความจงรักภักดีต่อองค์กรและการอุทิศตนเพื่อพัฒนาสถานศึกษาในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ประเวศ วะสี กล่าวไว้ว่า ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น เป็นรากฐาน

สำคัญของภาวะผู้นาทางจริยธรรม การบริหารที่มีความเมตตา ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าของผู้ร่วมงาน เป็นการบริหารที่ยั่งยืนและได้ผลดีกว่าการใช้อำนาจหรือกฎระเบียบเพียงอย่างเดียว ผู้นำทั่วไปจึงควรบ่มเพาะหัวใจสาธารณะ และใช้หลักมนุษยธรรมควบคู่ไปกับการจัดการ โดยเฉพาะ (ประเวศ วะสี, 2554) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พีรวัส วรพล ที่พบว่าการบริหารงานที่เป็นธรรมและมีความปรารถนาดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชาตามหลักธรรมพุทธศาสนา เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและลดอัตราความเครียดของบุคลากร ทำให้สถานศึกษามีบรรยากาศที่เอื้อต่อการสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษาอย่างยั่งยืน (พีรวัส วรพล, 2566)

3.5 แนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านดำเนินงานกิจการนักเรียนด้วยความรักและปรารถนาดี พบว่า ผู้บริหารพึงสร้างพื้นที่ปลอดภัยและดูแลกลุ่มเสี่ยงผ่านระบบช่วยเหลือเชิงรุก ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า วัตถุประสงค์สูงสุดของการจัดการศึกษาคือการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา และจิตใจ การใช้หลักเมตตา-กรุณา ในงานกิจการนักเรียนจึงเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างโรงเรียนเป็นบ้านหลังที่สอง โดยเฉพาะการเข้าถึงปัญหาผ่านการเยี่ยมบ้านที่ช่วยป้องกันไม่ให้นักเรียนหลุดออกจากระบบ ขณะเดียวกัน การเปลี่ยนจากการบังคับสู่การใช้หลักมุทิตาจะช่วยให้เด็กค้นพบศักยภาพที่แท้จริงของตนเอง ลดพฤติกรรมก้าวร้าวและสร้างความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งเมื่อกำกับด้วยหลักอุเบกขา ที่ยึดระเบียบอย่างเที่ยงธรรมและสมเหตุสมผล จะช่วยให้นักเรียนซึมซับเรื่องสิทธิ หน้าที่ และระเบียบวินัยอย่างเป็นธรรมชาติ นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนมากกว่าการใช้เพียงอำนาจสั่งการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ธีระ รุญเจริญ กล่าวไว้ว่า การดำเนินงานกิจการนักเรียนด้วยความรักและปรารถนาดี เป็นหัวใจสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมที่อบอุ่นและเอื้อต่อการเติบโตทางอารมณ์และสังคมของนักเรียน อีกทั้งยังเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาจิตใจและคุณธรรมของผู้เรียนอย่างครบถ้วน (ธีระ รุญเจริญ, 2550) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูจันทปัญญาภรณ์, พระครูวิจิตรสรคุณ และพระมหาสมควร สุธมฺโม ที่พบว่าผู้บริหารควรตระหนักถึงการใช้ความรักความเมตตาเป็นฐานในการแนะแนว และใช้หลักอุเบกขาในการกำกับดูแลวินัยอย่างเสมอภาค เพื่อให้สถานศึกษาเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืน (พระครูจันทปัญญาภรณ์, พระครูวิจิตรสรคุณ และพระมหาสมควร สุธมฺโม, 2565)

3.6 แนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนแบบกัลยาณมิตร พบว่า ผู้บริหารพึงเปิดใจรับฟังและร่วมแก้ปัญหาจนโรงเรียนกลายเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ทั้งนี้อาจเป็นพราะว่าสถานศึกษาไม่ได้ดำรงอยู่โดยเอกเทศ แต่เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศสังคม การใช้หลัก เมตตา-กรุณา ช่วยลดช่องว่างระหว่างโรงเรียนกับชาวบ้าน เปลี่ยนความสัมพันธ์จากทางการมาเป็นความผูกพันเชิงเครือญาติ ทำให้ชุมชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และพร้อมปกป้องผลประโยชน์ของโรงเรียน นอกจากนี้ การใช้หลัก มุทิตา และ อุเบกขา เป็นการสร้างความไว้วางใจ เมื่อชุมชนเห็นว่าผู้บริหารให้เกียรติ ยินดีในความสำเร็จของท้องถิ่น และตัดสินใจอย่างเที่ยงธรรมโดยไม่หวั่นไหวต่อข่าวลือ จะทำให้เกิดความร่วมมือระดมทรัพยากรและองค์ความรู้ท้องถิ่นเข้ามาพัฒนาการศึกษา ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้สถานศึกษาเติบโตอย่างมั่นคงท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวไว้ว่า กัลยาณมิตรในพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและเกื้อกูลในชุมชน โดยมุ่งเน้นบทบาทของเพื่อนที่ดีที่มีความจริงใจ ให้คำชี้แนะในสิ่งที่ถูกต้อง และร่วมมือกันพัฒนาไปสู่ความดีงามอย่างยั่งยืน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมเกียรติ พรหมเสน, พระครูสุพรรณวิโรจน์ และพระมหาประสิทธิ์ ญาณปฺปทีโป. ที่พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การบริหารงานประสบความสำเร็จคือการที่ผู้บริหารวางตัวเป็นกัลยาณมิตรและมีหลักอุเบกขาในการบริหารจัดการความขัดแย้ง โดยยึดถือความถูกต้องและประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ซึ่งการแสดงออกถึงความเที่ยงธรรมดังกล่าวจะเป็นตัวแปรสำคัญที่ช่วยสร้างความไว้วางใจ และความศรัทธาที่ชุมชนมีต่อสถานศึกษา นำไปสู่ความร่วมมือในการพัฒนาการศึกษาอย่างมั่นคงและยั่งยืน (สมเกียรติ พรหมเสน, พระครูสุพรรณวิโรจน์ และพระมหาประสิทธิ์ ญาณปฺปทีโป, 2566).

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 3 พบว่า ด้านบริหารงานบุคคลด้วยความยุติธรรม เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด จึงเสนอแนะให้ผู้บริหารควรจัดตั้งคณะกรรมการประเมินผลงานที่มีตัวแทนจากทุกฝ่าย และกำหนดตัวชี้วัด ชัดเจนล่วงหน้า เพื่อลดการใช้ดุลยพินิจส่วนตัว และสร้างความเชื่อมั่นว่าการพิจารณาความดีความชอบเป็นไปตามผลงานจริง ใช้กลไกการสื่อสารเชิงบวกและการให้คำปรึกษาแบบกัลยาณมิตร เมื่อบุคลากรปฏิบัติงานผิดพลาด ควรเปลี่ยนจากการลงโทษเพียงอย่างเดียวเป็นการให้คำปรึกษา โดยใช้หลักการติติงเพื่อก่อและรอเพื่อแก้ เพื่อรักษาความสัมพันธ์และเปิดโอกาสให้ครูได้พัฒนาศักยภาพโดยไม่รู้สึกถูกทอดทิ้ง เปิดพื้นที่การรับฟังและสร้างการมีส่วนร่วม จัดให้มีการประชุมหรือวงสนทนาที่ผ่อนคลายเพื่อรับฟังปัญหาความทุกข์ร้อนของบุคลากร และนำข้อมูลมา

ปรับปรุงกฎกติกาการอยู่ร่วมกันภายในโรงเรียนให้เป็นธรรมยิ่งขึ้น

1.2 จากผลการเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 3 จำแนกตามประสบการณ์บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงขอเสนอแนะให้จัดโครงการพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารตามหลักพรหมวิหาร 4 อย่างต่อเนื่อง เช่น การอบรมเชิงปฏิบัติการ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือการนิเทศติดตาม เพื่อกระตุ้นการปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา

ควรเปิดโอกาสให้ผู้บริหารรุ่นใหม่ที่มีแนวปฏิบัติที่โดดเด่น ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้บริหารที่มีประสบการณ์สูง เพื่อถ่ายทอดแนวคิด วิธีปฏิบัติที่สะท้อนหลักเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาในบริบทการบริหารสถานศึกษา

1.3 จากการศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 3 เกี่ยวกับแนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารต้องสร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจ จึงเสนอแนะให้ผู้บริหารสร้างพื้นที่ปลอดภัย ในการสนทนา เช่น กิจกรรมสภากาแฟหรือการเยี่ยมห้องพักครูแบบไม่เป็นทางการ เพื่อรับฟังปัญหาและความต้องการของบุคลากรด้วยความ เมตตา ทำให้ครูรู้สึกว่าผู้บริหารคือ กัลยาณมิตร ที่พร้อมจะสนับสนุนมากกว่าผู้ที่จ้องจับผิด ผู้บริหารต้องรักษาคำพูดและมีการตัดสินใจที่ตั้งอยู่บนหลักเกณฑ์ที่แน่นอน ไม่เปลี่ยนแปลงตามอคติหรือแรงกดดัน ซึ่งความคงเส้นคงวานี้เองจะนำไปสู่ความเชื่อมั่นที่ยั่งยืนในระยะยาว

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และสถานศึกษาสังกัดอื่น

2.2 ควรศึกษากลยุทธ์ในพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และสถานศึกษาสังกัดอื่น

เอกสารอ้างอิง

ไกรลาศ ชิณกะธรรม. (2562). **การใช้พรหมวิหาร 4 ที่สัมพันธ์กับการจัดการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29.** การศึกษาค้นคว้าอิสระ ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น.

ดนัย ไชยโยธา. (2544). **พระมหากษัตริย์กับพระพุทธศาสนาในประวัติศาสตร์.** กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

ธีระ รุญเจริญ. (2550). **ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา.** กรุงเทพฯ: แอล.ที.เพรส.

ประภาพร จันทรัศมี และคณะ. (2559). **การบริหารโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา.** วารสารวิชาการคุณธรรมความดี. 5(1), 1-21.

ประเวศ วะสี. (2554). **ภาวะผู้นาทางจริยธรรมและการบริหาร.** กรุงเทพฯ: (ม.ป.ท.).

พงศธร ตะโนนทอง, สุนทร สายคำฉลาด และจันทรสมบัติ (2568). **การบริหารงานวิชาการตามหลักพรหมวิหาร ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1.** วารสารพระพุทธศาสนาและการศึกษา, 11(3), 25-26

พรทิพย์ อนุพัฒน์, สันติ อุนจะนำ, และพระครูสิริธรรมาภิรัต. (2564). **การบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา.** วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา, 12(2), 45–58.

พระครูจันทปัญญาภรณ์, พระครูวิจิตรสรคุณ และพระมหาสมควร สุธมฺโม. (2565). **การบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 ของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4.** วารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม, 9(2), 143-156.

พระครูวิจิตรสาธุรส. (2560). **หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานบุคคล โรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดสำนักงานเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ เขต 12.** วารสาร มจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์, 8(2), 1-15.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). **ธรรมะกับการบริหารงาน (พิมพ์ครั้งที่ 1).** กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง

พระมหาพุทธิวัฒน์ เพ็งพันธ์, พระครูชัยรัตนากร และธีรภัทร์ ถิ่นแสนดี (2566) **การบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2.** วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์, 7(2), 19-20.

พีรวัส วรพล. (2566). **การบริหารงานทั่วไปตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนนทบุรี.** วารสารการบริหารการศึกษาและนวัตกรรมการเรียนรู้, 3(2), 45-59.

วิรัช วงศ์ฉลาด. (2565). **การบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลและพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1.** วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและสังคมศาสตร์, 3(1), 12-25.

สมเกียรติ พรหมเสน, พระครูสุพรรณวิโรจน์ และพระมหาประสิทธิ์ ญาณปฺปทีโป. (2566).**แนวทางการพัฒนาการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3.** วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, 23(1), 185-198.

สมคิด พรหมมา. (2563). **ธรรมาภิบาลกับการจัดสรรงบประมาณภาครัฐ.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิชาการ.

สิวลี ศิริไล. (2551). **จริยศาสตร์สำหรับพยาบาล.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). **ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580).** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3. (2567). **แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568.** นครราชสีมา: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 : 11-12

Fayol, H. (1949). **General and industrial management (C. Storrs, Trans.).** Pitman Publishing. (Original work published 1916)

Goleman, D. (1998). **Working with Emotional Intelligence**. America:Bantam Books.

Greenberg, J. (1987). **A taxonomy of organizational justice theories.** Academy of Management Review, 12(1), 9–22.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). **Determining sample size for research activities.** Educational and Psychological Measurement. 30(3). (n.p): (n.p.) : 607–610.

Rawls, J. (1971). **A theory of justice**. Harvard University Press.

Schaufeli, W. B., Salanova, M., González-Romá, V., & Bakker, A. B. (2002). **The measurement of engagement and burnout: A two sample confirmatory factor analytic approach.** Journal of Happiness Studies, 3(1), 71-92.

Senge, P. M. (2006). **The fifth discipline: The art and practice of the learning organization (Rev. ed.).** Doubleday.

Wildavsky, A. (1986). **Budgeting: A comparative theory of budgetary processes (2nd ed.).** Transaction Books

ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา

ADMINISTRATIVE FACTORS AFFECTING THE 21st CENTURY TEACHER COMPETENCIES IN CLUSTER 1 SCHOOL UNDER THE NAKHON RATCHASIMA PROVINCIAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION

อรรณพ ทาขุลี[1] ,นันธวัช นุนารถ[2]
สาขาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา[1,2]
Annop Thakhulee[1], and Nuntawat Nunart[2]
Faculty of Education, Suan Sunandha Rajabhat University[1,2]
Corresponding Author E-mail : s65561802060@ssru.ac.th[1], nuntawat.nu@ssru.ac.th[2]

(Received : February 16, 202; Edit : March 1, 2026; accepted : March 6, 2026)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1)เพื่อศึกษาสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา 2)เพื่อศึกษาปัจจัยการบริหารของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา 3)เพื่อศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหาร และครูในกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา จำนวนทั้งหมด 165 คน สถิติที่ใช้คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ผลการศึกษาพบว่า 1)สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมามากที่สุด ได้แก่ การพัฒนาตนเองและวิชาชีพ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ การทำงานเป็นทีม การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ และการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา ตามลำดับ 2)ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมามากที่สุด ได้แก่ ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการบริหารจัดการ และด้านบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กร ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร ตามลำดับ 3)ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ ปัจจัยด้านระบบบริหารจัดการ และปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่าง ปัจจัยด้านระบบบริหารจัดการ และปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ มีอิทธิพลร่วมกันต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา เท่ากับ .733 และปัจจัยเหล่านี้สามารถอธิบายความแปรปรวนสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ได้ร้อยละ 53.70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ : ปัจจัยการบริหาร, สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21

Abstract

The objectives of this study were 1) to study teacher's competencies in 21st Century Teacher Competencies in Cluster 1 Schools under the Nakhon Ratchasima Provincial Administrative Organization, 2) to study about administrative factors in Cluster 1 Schools under the Nakhon Ratchasima Provincial Administrative Organization, 3) To study about administrative factors affecting teacher's competencies in Cluster 1 Schools under the Nakhon Ratchasima Provincial Administrative Organization. The study samples were administrators and teachers in Cluster 1 Schools total 165. The research equipment was a questionnaire. The statistical analysis included percent, mean, and standard deviation by using Pearson's Correlation Coefficient and Multiple Regression Analysis. The results of the study were as follows: 1)The highest-rated 21st century teacher's competencies in 21st Century in Cluster 1 Schools under the Nakhon Ratchasima Provincial Administrative Organization were self and professional development, learning measurement and evaluation, teamwork, curriculum administration and learning management, and the use of educational technology, respectively. 2) The highest-rated administrative factors were personnel development, management, organizational climate and culture, information technology, and administrators' leadership, respectively. 3) The administrative factors significantly affecting the 21st century teacher competencies were the management system and information technology. These factors had a multiple correlation coefficient of .733 and could jointly explain 53.70 % of the variance in the 21st century teacher competencies in Cluster 1 Schools under the Nakhon Ratchasima Provincial Administrative Organization, at a statistical significance level of .01.

Keywords : Administrative factors, Teacher's Competencies in 21st Century

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำองค์การในด้านการบริหารจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ขับเคลื่อนองค์กรให้มีประสิทธิภาพและมีอิทธิพลสูงสุดต่อคุณภาพของผลลัพธ์ที่เกิดจากการบริหาร ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 จึงต้องมีคุณลักษณะโดดเด่น มีภาวะผู้นำ มีความรู้เชิงทฤษฎี ทักษะ บทบาทหน้าที่ คุณธรรมจริยธรรมในวิชาชีพ และประสบการณ์ทางการบริหารการศึกษายุคใหม่ เพื่อให้บุคลากรในสถานศึกษามีองค์ความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะการบริหาร เพื่อนำพาไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้สามารถตอบสนองต่อการแข่งขัน เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลก (ชินดนัย ผลเจริญ, 2567) ในยุคของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 การบริหารสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพนั้น ต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน และการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหาร สอดคล้องกับ นิรันดร์ บุตราช และคณะ (2568) กล่าวว่าผู้บริหารต้องบริหารงานโดยมุ่งเน้นการบริหารแบบกระจายอำนาจ มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพตามหลักและวิธีการจัดการตามศาสตร์และศิลป์ โดยการผู้บริหารจะต้องแสดงบทบาทและความรับผิดชอบในการบริหารจัดการ และการระบุทรัพยากรที่มีความสามารถตามประสิทธิภาพ ผู้บริหารจะต้องใช้ความสามารถในการบริหารให้ประจักษ์ทำงานอย่างมีระบบ ขั้นตอนและวางแผนที่มุ่งไปสู่เป้าหมาย (จิรกาญจน์ แผนกุล และคณะ, 2567)

องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทในการจัดการศึกษาและดูแลสถานศึกษาในสังกัด เนื่องจากเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความใกล้ชิดกับชุมชน มีอิสระในการบริหารจัดการตามความพร้อมและบริบทของพื้นที่ ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของสังคม อย่างไรก็ตาม ความคาดหวังจากท้องถิ่นต่อกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมาสูงมาก โดยเฉพาะการผลิตเยาวชนให้มีความรู้และทักษะที่สามารถประกอบอาชีพและพัฒนาบ้านเกิดได้ทันที ผู้สอนจึงต้องเผชิญกับความท้าทายที่แตกต่างจากสังกัดอื่น ทั้งในด้านการตอบสนองต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด และการปรับตัวให้เข้ากับสภาวการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นหัวใจสำคัญ โดยต้องครอบคลุมทั้งทักษะพื้นฐานและการคิดขั้นสูงตามกรอบแนวคิด 3Rs และทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งในโลกยุคใหม่คือ 8Cs ที่มีนัยสำคัญต่อการศึกษาไทย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2558) จึงได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาระบบการศึกษาไทยในการพัฒนาคุณภาพครู การดำเนินการบริหารจัดการต่าง ๆ ภายในสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการทำงาน การสนับสนุนทรัพยากร หรือ การพัฒนาบุคลากร (ณัฐกฤตา ยติกุลเกยูร, 2564) ล้วนเป็นปัจจัยการบริหารที่ส่งผลโดยตรงต่อการสร้างขวัญและ

กำลังใจ การจูงใจ และการพัฒนาศักยภาพของครู ซึ่งนำไปสู่การเสริมสร้างสมรรถนะครูให้เป็นไปตามเป้าหมายในยุคศตวรรษที่ 21 สมรรถนะครูต้องได้รับการพัฒนาและปรับปรุงให้สอดคล้องกับบริบทใหม่ โดยสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ความรู้ด้านวิชาการและการจัดการเรียนรู้แบบเดิมเท่านั้น แต่รวมถึงสมรรถนะด้านอื่น ๆ ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การบริหารจัดการหลักสูตรและชั้นเรียน การพัฒนาผู้เรียน และการทำงานร่วมกับชุมชน (จิตติกา ชัยภักดี และทัศน์ศิรินทร์ สว่างบุญ , 2560) โดยมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ต่อนักเรียนชุมชนและท้องถิ่น วัฒนธรรมมีการเปลี่ยน เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน มุ่งเน้นการให้บริการประชาชนชุมชนและท้องถิ่น สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องติดต่อสัมพันธ์กับประชาชน ชุมชนและหน่วยงานราชการอื่นในหน่วยงานมากยิ่งขึ้น (พิชิต จรูญกิจพิศาล และคณะ, 2560)

สภาพปัญหาที่พบในปัจจุบัน พบว่าครูในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ยังคงมีข้อจำกัดสำคัญด้านสมรรถนะดิจิทัล (Computing & ICT Literacy) การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการสร้างนวัตกรรมการเรียนการสอนยังไม่หลากหลายเท่าที่ควร รวมถึง ทักษะการคิดสร้างสรรค์ (Creativity) ในการออกแบบหลักสูตรที่เชื่อมโยงกับบริบทท้องถิ่นยังเป็นจุดที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน หากสมรรถนะเหล่านี้ไม่ได้รับการหนุนเสริม จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพผู้เรียนในระยะยาวและไม่สามารถตอบโจทย์ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดนครราชสีมาในฐานะเมืองอัจฉริยะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่กลุ่มโรงเรียนที่ 1 สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่และตั้งอยู่ในเขตศูนย์กลางเศรษฐกิจและชุมชนเมือง พื้นที่นี้จึงมีความคาดหวังสูงจากผู้ปกครองและต้องเผชิญกับการแข่งขันที่รุนแรงจากสถานศึกษาในสังกัดอื่น ผู้สอนจึงต้องแบกรับแรงกดดันจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและพฤติกรรมผู้เรียนที่ซับซ้อนกว่าเขตพื้นที่รอบนอก ผลการประเมินสมรรถนะที่ผ่านมาสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการยกระดับทักษะการบริหารจัดการชั้นเรียนยุคใหม่และการใช้สื่อประสม (Multimedia) เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียน

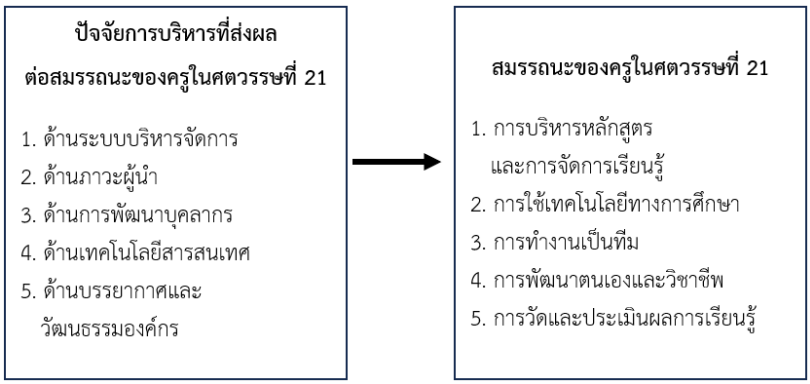
จากความสำคัญของปัจจัยการบริหารและสภาพปัญหาของการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมาที่มีผลต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพ มีทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับนำไปใช้ในการวางแผนและกำหนดกลยุทธ์การบริหารที่มุ่งเน้นการพัฒนาครู ให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ ผู้เรียนสามารถปรับตัวก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในศตวรรษที่ 21 และบริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดและตรงตามเป้าหมาย ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยการบริหารของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิด โดยการสังเคราะห์องค์ประกอบของปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านระบบบริหารจัดการ 2) ด้านภาวะผู้นำ 3) ด้านการพัฒนาบุคลากร 4) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และ 5) ด้านบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กร และการสังเคราะห์องค์ประกอบของสมรรถนะครู ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 2) การใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา 3) การทำงานเป็นทีม 4) การพัฒนาตนเองและวิชาชีพ และ 5) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

สมมติฐานการวิจัย

1. สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 อย่างน้อย 1 สมรรถนะที่ส่งผลต่อปัจจัยการบริหารของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา

2. ปัจจัยการบริหารอย่างน้อย 1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในงานวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ปีการศึกษา 2568 จำนวน 283 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ปีการศึกษา 2568 จำนวน 165 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตาราง Krejcie and Morgan (1970, pp. 607-610)

ตัวแปร

1. ตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 5 ปัจจัย ดังนี้

- ด้านระบบบริหารจัดการ
- ด้านภาวะผู้นำ
- ด้านการพัฒนาบุคลากร
- ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ
- ด้านบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กร

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้

- การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้
- การใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา
- การทำงานเป็นทีม
- การพัฒนาตนเองและวิชาชีพ

- การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check lists) ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งในสถานศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน

ตอนที่ 2 สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 5 องค์ประกอบ คือ 1) การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 2) การใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา 3) การทำงานเป็นทีม 4) การพัฒนาตนเองและวิชาชีพ และ 5) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ตอนที่ 3 ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 5 องค์ประกอบ คือ 1) ด้านระบบบริหารจัดการ 2) ด้านภาวะผู้นำ 3) ด้านการพัฒนาบุคลากร 4) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และ 5) ด้านบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กร **การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ**

1. ศึกษาเอกสาร หลักการ ทฤษฎี วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม
2. กำหนดรูปแบบและโครงสร้างเนื้อหาของแบบสอบถาม เป็นคำถามตรวจสอบ รายการ (Check list) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ของ Likert โดยนำข้อมูลที่ได้ มาเรียบเรียงให้ครอบคลุมตามกรอบแนวคิดการวิจัย
3. นำร่างแบบสอบถามเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ เพื่อขอความเห็นชอบและตรวจสอบความสมบูรณ์ของประเด็นคำถาม โครงสร้างของเนื้อหา ความถูกต้องเหมาะสมของภาษา สาระสำคัญให้สอดคล้องกับจุดประสงค์และนิยามศัพท์ แล้วนำข้อมูลมาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้อง
4. นำแบบสอบถามที่ผ่านการแก้ไขปรับปรุงแล้ว นำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดย ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3
5. นำแบบสอบถามที่ได้มาปรับปรุง และแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้บริหารสถานศึกษาและครูของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (1990)

5.1 ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเกี่ยวกับสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 มีค่าความเชื่อมั่นโดยรวมเท่ากับ .967

5.2 ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 มีค่าความเชื่อมั่นโดยรวม เท่ากับ .975

5.3 ผลการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นแบบสอบถามทั้งฉบับ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .983

6. นำแบบสอบถามมาปรับปรุงให้เป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ติดต่อขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครราชสีมา เพื่อขออนุญาตในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษาและครูของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 165 ท่าน
2. ส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลถึงองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา พร้อมด้วยแบบสอบถามสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและครูของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ผ่านช่องทางออนไลน์โดยใช้คิวอาร์โค้ด Google forms
3. เก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนทางรูปแบบออนไลน์
4. พิจารณาความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืน เพื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลในลำดับต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1.ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม นำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการคำนวณหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2. ข้อมูลเกี่ยวกับสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ซึ่งได้กำหนดเกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ย พิจารณาและใช้หลักเกณฑ์ของช่วงระดับคะแนน (Class interval) ซึ่งแบ่งคะแนนออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับคะแนน 4.51-5.00 หมายถึง สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับมากที่สุด

ระดับคะแนน 3.51-4.50 หมายถึง สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับมาก

ระดับคะแนน 2.51-3.50 หมายถึง สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับปานกลาง

ระดับคะแนน 1.51-2.50 หมายถึง สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับน้อย

ระดับคะแนน 1.00-1.50 หมายถึง สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ซึ่งได้กำหนดเกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ย พิจารณาและใช้หลักเกณฑ์ของช่วงระดับคะแนน (Class interval) ซึ่งแบ่งคะแนนออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับคะแนน 4.51-5.00 หมายถึง ปัจจัยการบริหาร อยู่ในระดับ มากที่สุด

ระดับคะแนน 3.51-4.50 หมายถึง ปัจจัยการบริหาร อยู่ในระดับ มาก

ระดับคะแนน 2.51-3.50 หมายถึง ปัจจัยการบริหาร อยู่ในระดับ ปานกลาง

ระดับคะแนน 1.51-2.50 หมายถึง ปัจจัยการบริหาร อยู่ในระดับ น้อย

ระดับคะแนน 1.00-1.50 หมายถึง ปัจจัยการบริหาร อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

4. เกณฑ์การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) (อโนทัย ตรีวานิช, 2552)

เมื่อ r แทนค่า สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

$r < 0.20$ หมายถึง ระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรน้อย

$0.21 < r \leq 0.40$ หมายถึง ระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรค่อนข้างน้อย

$0.41 < r \leq 0.60$ หมายถึง ระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปานกลาง

$0.61 < r \leq 0.80$ หมายถึง ระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรค่อนข้างมาก

$r > 0.80$ หมายถึง ระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรมาก

5. การวิเคราะห์ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 เป็นตัวพยากรณ์ โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple regression analysis)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ดังนี้

ตารางที่ 1 สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา

สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1. การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้	4.57	0.30	มากที่สุด	4
2. การใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา	4.55	0.36	มากที่สุด	5
3. การทำงานเป็นทีม	4.60	0.32	มากที่สุด	3
4. การพัฒนาตนเองและวิชาชีพ	4.64	0.30	มากที่สุด	1
5. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้	4.64	0.28	มากที่สุด	2
โดยรวม	4.60	0.26	มากที่สุด	

จากตารางที่ 1 พบว่า สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงไปหาต่ำ ได้แก่ 1) การพัฒนาตนเองและวิชาชีพ ($\bar{X}$ = 4.64, S.D. = 0.30) 2) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.64, S.D. = 0.28) 3) การทำงานเป็นทีม ($\bar{X}$= 4.60, S.D. = 0.32) 4) การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.57, S.D. = 0.30) 5) การใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา ($\bar{X}$= 4.55, S.D = 0.36)

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา

ตารางที่ 2 ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา

ปัจจัยการบริหาร	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1. ด้านการบริหารจัดการ	4.61	0.52	มากที่สุด	2
2. ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร	4.54	0.66	มากที่สุด	4
3. ด้านการพัฒนาบุคลากร	4.63	0.52	มากที่สุด	1
4. ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ	4.56	0.58	มากที่สุด	3
5. ด้านบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กร	4.61	0.52	มากที่สุด	2
โดยรวม	4.59	0.56	มากที่สุด	

จากตารางที่ 2 พบว่า ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงไปหาต่ำ ได้แก่ 1)ด้านการพัฒนาบุคลากร ($\bar{X}$ = 4.63, S.D. = 0.52) 2)ด้านการบริหารจัดการและด้านบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กร ($\bar{X}$ = 4.61, S.D. = 0.52) 3)ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ($\bar{X}$ = 4.56, S.D. = 0.58) 4)ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร ($\bar{X}$ = 4.54, S.D. = 0.66)

3. การพยากรณ์ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา

ตัวแปร	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	Y	ระดับความสัมพันธ์
X_1	1.00					.792**	
X_2	.509**	1.00				.805**	
X_3	.640**	.679**	1.00			.890**	
X_4	.549**	.456**	.641**	1.00		.790**	
X_5	.641**	.568**	.734**	.609**	1.00	.848**	
X	-	-	-	-	-	.726**	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหาร (X) กับสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา (Y) มีความสัมพันธ์กันทางบวกหรือในลักษณะที่คล้อยตามกัน ในระดับสูง เท่ากับ .726 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา พบว่า มีความสัมพันธ์กันทางบวกหรือในลักษณะที่คล้อยตามกันในระดับสูง (r = 0.790 - 0.890) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เรียงลำดับจากด้านที่มีความสัมพันธ์สูงไปหาต่ำ ได้แก่ X_3 มีความสัมพันธ์ระดับ .890 X_5 มีความสัมพันธ์ระดับ .848 X_2 มีความสัมพันธ์ระดับ .805 X_1 มีความสัมพันธ์ระดับ .792 X_4 มีความสัมพันธ์ระดับ .790

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์การถดถอยปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21

ตัวแปร	สัมประสิทธิ์การถดถอยจากคะแนนดิบไม่ปรับมาตรฐาน (b)	สัมประสิทธิ์การถดถอยจากคะแนนมาตรฐาน (β)	t	p
(a)	1.868	-	8.930	.000
ıระบบบริหารจัดการ	0.134	0.179	2.367*	.000

นเทคโนโลยีสารสนเทศ	0.167	0.272	3.674*	.000

$R = 0.733^a$, $R^2 = 0.537$, $p = .000$

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4 แสดงว่า ปัจจัยด้านระบบบริหารจัดการ และปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ อิทธิพลร่วมกันต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุด คือ ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ รองลงมา คือ ปัจจัยด้านระบบบริหารจัดการ ตามลำดับ

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่าง ปัจจัยด้านระบบบริหารจัดการ และปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ มีอิทธิพลร่วมกันต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา เท่ากับ .733 และปัจจัยเหล่านี้สามารถอธิบายความแปรปรวนสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ได้ร้อยละ 53.70

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$\hat{Y} = 1.868+.167X_4+.134X_1$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$\hat{Z}_y = .272X_4+.179X_1$

ภาพที่ 2 สมการพยากรณ์ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยได้อภิปรายผล ดังนี้

1. สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การพัฒนาตนเองและวิชาชีพ ทั้งนี้ เพราะการพัฒนาตนเองและวิชาชีพครู เป็นกระบวนการที่ครูมุ่งมั่นในการเรียนรู้และวางแผน ปรับปรุงตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับความรู้ ความสามารถ ทักษะ เจตคติ และพฤติกรรมในการทำงานให้มีประสิทธิภาพ ให้สอดคล้องกับความถนัดและความสนใจของตนเอง เพื่อพัฒนาความความก้าวหน้าทางวิชาชีพ และความต้องการขององค์กร โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือ การเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต และการพัฒนาคุณภาพของการทำงานและชีวิตอย่างยั่งยืน โดยการกระบวนการปฐมนิเทศ การสอนงาน การประชุม อบรม สัมมนา การศึกษาดูงาน การศึกษาต่อ และการนิเทศภายใน จนเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ สอดคล้องกับ ศริยา ทองนุ้ย (2565) กล่าวว่า ในปัจจุบันข้อมูลและองค์ความรู้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 จึงทำให้ครูจะต้องปรับตัว กระตือรือร้นในการศึกษาข้อมูล และแนวทางในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อ รองรับการเปลี่ยนแปลงของข้อมูลให้มีประสิทธิภาพทั้งต่อตนเองและผู้เรียน โดยครูควรพัฒนาตนเองให้มีลักษณะนิสัยที่เป็นผู้เรียนรู้ตลอดเวลาด้วยกระบวนการ วิธีการต่าง ๆ ให้มีทักษะและความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพนำไปสู่การปฏิบัติ และการพัฒนาตนเอง ทั้งในด้านความรู้ วิธีการออกแบบการจัดการเรียนรู้ และมีสมรรถนะตามมาตรฐานตำแหน่งและมาตรฐานวิชาชีพ อย่างสม่ำเสมอ เพื่อพัฒนาตนเองให้เป็นครูมืออาชีพ (ดารกา บุญกาญจน์, 2563)

2. ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการพัฒนาบุคลากร ทั้งนี้ เพราะ สถานศึกษามีนโยบายและมาตรฐานในการพัฒนาบุคลากรที่ชัดเจน ส่งเสริม สนับสนุน และให้กำลังบุ คลากรในสถานศึกษาในการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตรงตามวัตถุประสงค์ขององค์กร รวมถึงการสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ในองค์กร ส่งเสริมให้บุคลากรมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีสุขภาพกายและจิตใจที่ดี ตลอดจนเกิดความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน สุรเชษฐ เดชประสิทธิ์ (2560) กล่าวว่า การให้การสนับสนุน การปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานศึกษา และกิจกรรมหรือกระบวนการเรียนรู้ เป็นการเพื่อเพิ่มพูนทักษะ ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ เปลี่ยนแปลงทัศนคติ สำหรับรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องของโลกปัจจุบัน สอดคล้องกับจุฑามาศ อิศระภิญโญ (2562) กล่าวว่า ผู้บริหาร ครูที่ปฏิบัติงานใน

สถานศึกษา ที่มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ มีการให้คำปรึกษาหรือคำแนะนำในการปฏิบัติงานรวมทั้งการได้รับการพัฒนาวิชาชีพด้านต่าง ๆ ให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ สอดคล้องกับจักรพงษ์ วงศ์สุวรรณ (2564) กล่าวว่า สถานศึกษานโยบายและแผนการพัฒนาบุคลากร เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ และสมรรถนะของบุคลากรทุกระดับให้พร้อมต่อการปฏิบัติภารกิจ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

3. การพยากรณ์ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ปัจจัยด้านระบบบริหารจัดการ และปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ อิทธิพลร่วมกันต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุด คือ ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ รองลงมา คือ ปัจจัยด้านระบบบริหารจัดการ ตามลำดับ ซึ่งผู้วิจัยจะอภิปรายใน 2 ปัจจัยดังกล่าวดังนี้

3.1 ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก โรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา มีการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล มีความพร้อมในด้านข้อมูลสารสนเทศที่สามารถเชื่อมโยงผ่านระบบเครือข่ายที่ทันสมัย ประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน สร้างองค์ความรู้ พัฒนาบุคลากรในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ มุ่งสร้างองค์กรให้เป็นองค์กรสมรรถนะสูงมีการจัดสร้างระบบฐานข้อมูลทั้งภายในและภายนอก สร้างระบบเชื่อมโยงข้อมูลผ่านระบบเครือข่ายที่ทันสมัย สร้างระบบปฏิบัติการ เพื่อสนองต่อการพัฒนาองค์กรตามภารกิจของสถานศึกษา สร้างองค์ความรู้พัฒนาบุคลากรมีความพร้อมด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน ดังนั้น ครูผู้สอนจึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาทักษะเพื่อนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการนำปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาออกแบบหรือผลิตสื่อการเรียนการสอนให้มากที่สุด เพราะบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียนต้องขับเคลื่อนการศึกษาและปรับตัวให้เข้าสู่ยุคที่การศึกษาในศตวรรษที่ 21 วิชยานนท์ ทรัพย์ถาวรธานี (2567) กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการแสดงพฤติกรรมภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวมีความชัดเจนและสามารถประจักษ์ได้จากการรับรู้ของครูผู้สอน ผู้บริหารไม่เพียงแต่เป็นแบบอย่างในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทในการอำนวยความสะดวก สนับสนุน และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่องในการจัดการเรียนรู้ อันนำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาและการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน นอกจากนี้ผู้บริหารยังแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการโน้มน้าว จูงใจ และให้ความช่วยเหลือแก่บุคลากรในด้านต่าง ๆ ผ่านช่องทางการสื่อสารดิจิทัล โดยเลือกใช้รูปแบบและวิธีการสื่อสารที่หลากหลายและเหมาะสมกับบริบทของบุคลากร ตลอดจนสามารถสร้างและพัฒนาเครือข่ายการสื่อสารดิจิทัลทั้งภายในและภายนอกองค์กรได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความร่วมมือ และการทำงานร่วมกันอย่างเข้มแข็ง

3.2 ปัจจัยด้านระบบบริหารจัดการ ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของกลุ่มโรงเรียนที่ 1 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก โรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ได้ส่งเสริมและสนับสนุนงาน ด้านวิชาการงบประมาณ บุคลากร และบริหารทั่วไป ให้มีความสะดวกและคล่องตัว โดยให้ดำเนินการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาใน ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไปไปยังสถานศึกษาในอำนาจหน้าที่ของตน ระบบบริหารจัดการโรงเรียนสังกัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา เน้นการใช้ระบบการจัดการเรียนรู้ (LMS) เพื่อบริหารจัดการการเรียนการสอนออนไลน์ รวมถึงการรวบรวม สารสนเทศโรงเรียน เช่น ข้อมูลนักเรียน เว็บไซต์ และแผนที่โรงเรียน ผ่านเว็บไซต์ของหน่วยงานศึกษานิเทศก์ เพื่อให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพและเข้าถึงข้อมูลได้สะดวกยิ่งขึ้น ชินดนัย ผลเจริญ (2567) ได้ศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดจันทบุรี พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดจันทบุรี มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุน และช่วยเหลือบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เพื่อให้สามารถดำเนินงานด้านการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ การดำเนินงานดังกล่าวมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความเจริญงอกงามในทุกมิติ ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้เติบโตเป็นพลเมืองที่ดี มีคุณภาพ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้ การขับเคลื่อนการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาศัยกระบวนการบริหารจัดการที่เป็นระบบโดยประกอบด้วยการวางแผนการปฏิบัติงานอย่างรอบคอบ การวิเคราะห์และนำนโยบายทางการศึกษามาปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ ตลอดจนการจัดการศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับระบบอำนวยการที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือและความรับผิดชอบร่วมกัน พร้อมทั้งพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาที่มีมาตรฐานและประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้บริหารควรปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริหารนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาระบบบริหารจัดการของสถานศึกษาให้มีความเป็นระบบ โปร่งใส และตรวจสอบได้ โดยปรับปรุงกระบวนการวางแผน การดำเนินงาน การติดตาม และการประเมินผลให้เชื่อมโยงกันอย่างเป็นวงจร (PDCA) พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินงาน เพื่อให้การบริหารจัดการตอบสนองต่อบริบทและความต้องการที่แท้จริงของสถานศึกษา

1.2 ผู้บริหารควรปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริหารพัฒนาและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพ โดยจัดให้มีโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีที่เพียงพอและทันสมัย ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรมีทักษะด้านดิจิทัล และนำเทคโนโลยีมาใช้ในการสื่อสาร การจัดเก็บข้อมูล การติดตามผล และการประเมินผลอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ด้านอื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

2.2 ควรมีการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลการวิจัยในเชิงลึก ทำให้ได้ความเห็นที่หลากหลายของแนวคิด จะได้นำไปพัฒนาสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ต่อไป

2.3 ควรศึกษาแนวทางการบริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครราชสีมา

เอกสารอ้างอิง

จิรกาญจน์ แผนกุล, อรพรรณ ตู้จินดา และดวงใจ ชนะสิทธิ์. (2567, มกราคม - เมษายน). **โมเดลเชิงสาเหตุของปัจจัยการบริหารสถานศึกษาที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.** วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, 6(1), 170-187.

จิตติกา ชัยภักดี และทัศน์ศิรินทร์ สว่างบุญ. (2560, มกราคม - มิถุนายน). **แนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา.** วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 8(1), 155-170.

จุฑามาศ อิศระภิญโญ. (2560). **ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อผลสำเร็จของการทำวิจัยในชั้นเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดสกลนคร.** ปริญญาครุศาสตร มหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

จักรพงษ์ วงศ์สุวรรณ. (2564). **ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ.** ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ชินดนัย ผลเจริญ. (2567). **ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดจันทบุรี**. ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

ณัฐกฤตา ยติกุลเกยูร (2564). **ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1**. ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.ดารกา บุญกาญจน์. (2563, กันยายน - ธันวาคม). **ความต้องการพัฒนาสมรรถนะของครูในศตวรรษที่ 21ของโรงเรียนในสหวิทยาเขต 3 พระใหญ่เขื่องใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29.** วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย, 4(3), 345-357.

นิรันดร์ บุตราช, อัครวัฒน์ บุปผาทวีศักดิ์ และนาวี อุดร. (2568, มกราคม - เมษายน). **ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร.** วารสารวิจัยรำไพพรรณี, 19(1), 104-116.

พิชิต จรูญกิจพิศาล รองศาสตราจารย์ ดร.ชาญชัย อินทรประวัติ และรองศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล หวังพานิช. (2560, มกราคม - มิถุนายน). **การศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา.** สิกขาวารสารศึกษาศาสตร์, 4(1), 79-92.

วิชยานนท์ ทรัพย์ถาวรธานี. (2567). **ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม.** ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาราชภัฏสกลนคร.

ศริยา ทองนุ้ย. (2565). **ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สกลนคร.** ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุรเชษฐ เดชประสิทธิ์. (2560). **ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1.** ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยบูรพา.

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2558). **สมรรถนะครูไทยในศตวรรษที่ 21.** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.

ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3

LEADERSHIP IN THE DIGITAL ERA OF EDUCATIONAL ADMINISTRATORS AFFECTING THE EFFECTIVENESS OF EDUCATIONAL INSTITUTION ADMINISTRATION UNDER THE OFFICE OF PHETCHABUN PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

พิมพ์ประไพ ดวงบุบผา[1] , เตือนใจ ดลประสิทธิ์[2]
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
Pimprapai Duangbubpa[1], Tuanjai Donprasit[2]
Suan Sunandha Rajabhat University
Corresponding Author E-mail : s65561802050@ssru.ac.th[1], Tuanjai.da@ssru.ac.th[2]

(Received : February 17, 2026; Edit : March 4, 2026; accepted : March 6, 2026)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 2) เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลกับประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 4) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษาและครูผู้สอน รวมทั้งสิ้น 327 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันและการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) ระดับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เพชรบูรณ์ เขต 3 พบว่า ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับปานกลางจนถึงระดับสูงกับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เพชรบูรณ์ เขต 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งมีค่าสหสัมพันธ์ระหว่าง .623 - .743 และ 4) ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ได้แก่ ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบโลกยุคดิจิทัล ด้านการทำงานร่วมกัน ด้านความรู้ทางดิจิทัล และด้านวิสัยทัศน์ มีค่าสหสัมพันธ์พหุคูณของตัวแปรเท่ากับ .800 ค่าอำนาจพยากรณ์ร้อยละ 64.00 ค่าความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นจากการพยากรณ์เท่ากับ .227 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สามารถสร้างสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐาน คือ

$$\hat{Y} = 1.381 + .259(X_5) + .208(X_2) + .141(X_3) + .068(X_1)$$

$$\hat{Z} = .330ZX_5 + .255ZX_2 + .201ZX_3 + .104ZX_1$$

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำ, ผู้บริหารสถานศึกษา, ประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา

Abstract

The purposes of this research were to study : 1) examine the level of digital leadership among school administrators under the Phetchabun Primary Educational Service Area Office 3 2) assess the effectiveness of school administration in the same jurisdiction 3) analyze the relationship between digital leadership and school administration effectiveness, and 4) identify aspects of digital leadership that significantly impact administrative effectiveness. The research sample comprised schools under the Phetchabun Primary Educational Service Area Office 3, with data collected from school administrators and teachers, totaling 327 respondents. A questionnaire was employed as the research instrument, and data were analyzed using statistical methods, including percentage, mean, standard deviation, Pearson's correlation coefficient, and stepwise multiple regression analysis. The results indicated that: 1) The overall and individual dimensions of digital leadership among school administrators were at a high level. 2) The overall and individual aspects of school administration effectiveness were also at a high level. 3) A statistically significant positive correlation was found between digital leadership and the effectiveness of school administration at the .01 significance level, with correlation coefficients ranging from .623 to .743. 4) The key dimensions of digital leadership influencing school administration effectiveness included fostering a digital learning culture, collaboration, digital literacy, and visionary leadership. These factors yielded a multiple correlation coefficient of .800, with a predictive power of 64.00% and a standard error of .227, demonstrating statistical significance at the .01 level. The regression in raw scores and standard score were

$$\hat{Y} = 1.381 + .259(X_5) + .208(X_2) + .141(X_3) + .068(X_1)$$

$$\hat{Z} = .330ZX_5 + .255ZX_2 + .201ZX_3 + .104ZX_1$$

Keywords : Leadership, School administrators, Effectiveness of educational institution administration

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนดให้มียุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) เพื่อเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (พ.ศ. 2561-2580) ซึ่งเป็นแผนแม่บทหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัลของประเทศ ระยะ 20 ปีที่กำหนดทิศทางการขับเคลื่อนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล โดยมีเป้าหมายในภาพรวม คือ เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศด้วยการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อเตรียมความพร้อมให้บุคลากรทุกกลุ่มมีความรู้และทักษะที่เหมาะสมต่อการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพในยุคดิจิทัล ปฏิรูปกระบวนทัศน์การทำงานและการให้บริการของภาครัฐด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลให้การปฏิบัติงานเกิดความโปร่งใสมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561 : 1) ซึ่งแผนการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการศึกษาภายใต้ 6 ยุทธศาสตร์หลักที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี คือยุทธศาสตร์ที่ 4 ในการสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษา มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาสำหรับคนทุกช่วงวัย มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น มีระบบเครือข่ายเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาที่ทันสมัย สนองตอบความต้องการของผู้เรียนและผู้ใช้บริการอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ และสถานศึกษาทุกแห่งมีอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงและมีคุณภาพ เป็นต้น ทั้งนี้แนวทางการพัฒนา คือ เพิ่มโอกาสและความเสมอภาคในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ พัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาสำหรับคนทุกช่วงวัย พัฒนาฐานข้อมูลด้านการศึกษาที่มีมาตรฐานเชื่อมโยงและเข้าถึงได้และมีแผนงานและโครงการสำคัญ เช่น โครงการจัดทำฐานข้อมูลรายบุคคลทุกช่วงวัย ทั้งด้านสาธารณสุข สังคม ภูมิสารสนเทศ แรงงานและการศึกษาเป็นต้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560 : 15-16)

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติเป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุขในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างความได้เปรียบของประเทศเพื่อการแข่งขันและยืนหยัดในเวทีโลกภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นพลวัต ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกจึงให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตนให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาคและของโลก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560 : 1) ซึ่งสอดคล้องกับ Institute of Academic Development ที่กล่าวว่า โลกในยุคศตวรรษที่ 21 ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วมากทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสภาพแวดล้อม ประเทศที่พัฒนาแล้วในโลกต่างให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา เพื่อมุ่งพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน ให้เรียนรู้แบบสร้างองค์ความรู้ใหม่ทุกด้านให้มีคุณภาพสูงขึ้น สามารถใช้ความรู้ปัญญาประดิษฐ์ผลิตผลงาน สร้างนวัตกรรม และเรียนรู้ได้เองต่อเนื่องตลอดชีวิต พลเมืองมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีมีความสุขมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ประเทศเหล่านี้ จึงเป็นประเทศมหาอำนาจในทุกด้าน และจากการเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาในประเทศที่พัฒนาแล้วดังกล่าวข้างต้น มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรโลกและสิ่งแวดล้อมอย่างมาก ประเทศต่าง ๆ จึงต้องหันมาปฏิรูปการศึกษา ให้ทันกับโลกยุคใหม่อย่างจริงจัง (Institute of Academic Development, 2020)

ผู้บริหารโรงเรียนจึงเป็นตัวแปรสำคัญในด้านการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพซึ่งโดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่ผู้บริหารจำเป็นต้องมี “ภาวะผู้นำดิจิทัล” หมายถึง ทักษะที่ผู้นำในยุคดิจิทัลต้องมีก็คือ ผู้นำที่สามารถนำพาองค์กรให้ดำรงอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการบริหารงาน การเป็นภาวะผู้นำในการบริหารองค์กรยุคดิจิทัลจจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงซึ่งประกอบไปด้วยมิติในด้านของมิติวิสัยทัศน์ ผู้นำต้องทำการยอมรับและนำเทคโนโลยีเข้ามาเปลี่ยนแปลงนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย สู่การปฏิบัติที่ให้บรรลุผลสำเร็จ ผู้บริหารโรงเรียนในยุคดิจิทัลจึงต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ความสามารถ คุณลักษณะทักษะ ประสบการณ์ทางการบริหารการศึกษา เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้ทัน เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล ทั้งนี้ผู้บริหารจำเป็นต้องพัฒนาตนให้มีทักษะจำเป็นสำหรับผู้บริหารในยุคดิจิทัล เช่น ทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม มีภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยี (Technology Leadership) ภาวะผู้นำดิจิทัล (Digital Leadership) และพัฒนาความรู้ ประสบการณ์เหล่านี้เป็นสมรรถนะในการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล การศึกษาในยุคดิจิทัลจะประสบความสำเร็จได้นั้นจะต้องอาศัยความร่วมมือ ความรู้ ความสามารถประสบการณ์ของผู้บริหารโรงเรียน ครู ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนา ผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในยุคดิจิทัล ผู้บริหารโรงเรียนจึงเป็นกลไกสำคัญและมีอิทธิพลสูงสุดต่อคุณภาพของผลลัพธ์ที่ได้จากระบบการศึกษาทั้งประสิทธิภาพของการบริหารและประสิทธิผลของสถานศึกษา นักวิชาการหลายท่านมีความเห็นตรงกันว่า ความสำเร็จหรือความล้มเหลวทาง การศึกษานั้น ขึ้นอยู่กับผู้บริหารส่วนหนึ่ง (สุกัญญา แช่มช้อย, 2560 : 127)

ประสิทธิผลการบริหารงานสถานศึกษาเป็นความสำเร็จของสถานศึกษา เป็นผลสืบเนื่องจากการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยมีปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อประสิทธิผล ซึ่งประสิทธิผลในการบริหารงานสถานศึกษาย่อมขึ้นอยู่กับผู้บริหารเป็นสำคัญ (ขวัญพิชชา มีแก้ว, 2562 : 2) การบริหารสถานศึกษาให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่สถานศึกษาได้

กำหนดไว้จะต้องใช้ทรัพยากรในการบริหารให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งการที่ผู้บริหารสถานษศึกษาสถานศึกษาจะดำเนินการใด ๆ จนเกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ตามขอบข่ายภารกิจการบริหารและการจัดการสถานศึกษา 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคลและด้านการบริหารทั่วไป (ธนากร คุ้มนายอ, 2562) ซึ่งสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 39 ได้กำหนดให้มีการกระจายอำนาจการบริหารและ การจัดการศึกษาทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการ บริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขต พื้นที่การศึกษาโดยตรง เพื่อให้เกิดประสิทธิผลของสถานศึกษา โดยเป็นความสามารถของผู้บริหารและครูในสถานศึกษาที่ทำงานร่วมกัน จนสามารถทำให้นักเรียนใฝ่รู้ รักการอ่านแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติสำนัก นายกรัฐมนตรี, 2553 : 14)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์เขต 3 มีสถานศึกษาในสังกัด จำนวน 186 โรงเรียน ประกอบด้วยสถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ บางสถานศึกษาอยู่ในพื้นที่ห่างไกลและขาดเทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสาร ซึ่งทำให้พบสภาพปัญหา คือเรื่องภาวะผู้ในยุคนำดิจิทัล โดยผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสื่อสาร การรับข้อมูลให้เท่าทันเหตีการณ์ รวมทั้งการส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมเพื่อนำมาพัฒนาสถานศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมโลกที่มุ่งให้การจัดการศึกษานั้นมีประสิทธิภาพ และเพื่อเป็นแรงขับเคลื่อน ส่งเสริม สนับสนุนครู บุคลากรทางการศึกษา รวมถึงผู้เรียนในด้านการการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารงานภายในสถานศึกษาและมีการสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่เพื่อขับเคลื่อนสถานศึกษาให้เป็นตามเป้าหมายของสถานศึกษา ดังนั้น ภาวะผู้นำดิ จิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะนำพาองค์กรนำพาสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีการพัฒนาในทุกด้านเพื่อนำสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายและเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

จากที่กล่าวมาข้างต้น ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา คือ การที่ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะของผู้นำของสถานศึกษาจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยี สามารถปรับเปลี่ยนการบริหารโดยใช้กระบวนการที่หลากหลาย ผู้บริหารสถานศึกษาต้องสนับสนุน ส่งเสริมให้ครูผู้สอนและบุคลากรในสถานศึกษามีความคิดสร้างสรรค์ โดยใช้ความหลากหลายของเทคโนโลยีสร้างข้อได้เปรียบ สร้างนวัตกรรมและพัฒนาเทคโนโลยีใหม่เพิ่มขึ้น ภาวะผู้นำดิจิทัลจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย บรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาที่สถานศึกษาตั้งไว้และเกิดประสิทธิผลของงานในสถานศึกษาสูงขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เพชรบูรณ์ เขต 3 พร้อมทั้งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลกับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาว่าสัมพันธ์กันมากน้อยเพียงใด เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยมาเป็นแนวทางในการบริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เพชรบูรณ์ เขต 3 และข้อเสนอแนะต่อผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาศักยภาพ รวมถึงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี เพื่อผลิตผลการศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมายและมีประสิทธิผลอย่างสูงสุด

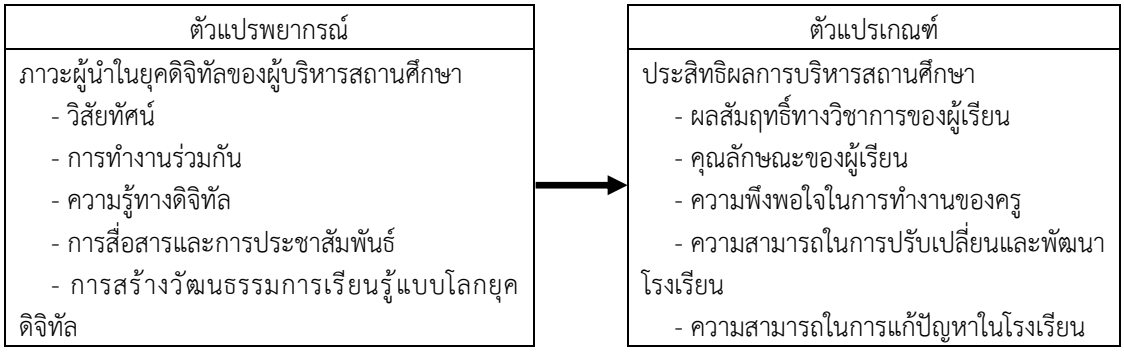
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3
2. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลกับประสิทธิผลการบริหารงานสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3
4. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ตัวแปรพยากรณ์ คือ ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 โดยสังเคราะห์จากแนวคิด ทฤษฎี เอกสารวิชาการ และงานวิจัยของนักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศ ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์ 2) การทำงานร่วมกัน 3) ความรู้ทางดิจิทัล 4) การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ และ 5) การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบโลกยุคดิจิทัล และตัวแปรเกณฑ์ คือ ประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 โดยสังเคราะห์จากแนวคิด ทฤษฎี เอกสารวิชาการ และงานวิจัยของนักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศ ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียน 2) คุณลักษณะของผู้เรียน 3) ความพึงพอใจในการทำงานของครู 4) ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน และ 5) ความสามารถในการแก้ปัญหาในโรงเรียน ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3

2. ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา อย่างน้อย 1 ด้าน ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 จำนวนทั้งสิ้น 2,068 คน จำแนกเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 186 คน และครูผู้สอน จำนวน 1,882 คน จากโรงเรียนทั้งหมด 186 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้ตารางของ Krejcie and Morgan ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 327 คน จำแนกเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา 30 คน และครูผู้สอน จำนวน 297 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น ตามสัดส่วนประชากรในแต่ละอำเภอ ประกอบด้วย อำเภอวิเชียรบุรี อำเภอศรีเทพ อำเภอบึงสามพัน อำเภอหนองไผ่ และขนาดโรงเรียน จำแนกเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 1 ฉบับ แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไป ได้แก่ ตำแหน่ง เพศ อายุ วุฒิการศึกษาสูงสุด ประสบการณ์ทำงาน ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 สอบถามภาวะผู้นำในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย 1. วิสัยทัศน์ 2. การทำงานร่วมกัน 3. ความรู้ทางดิจิทัล 4. การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ 5. การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบโลกยุคดิจิทัล มีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ โดยกำหนดน้ำหนักคะแนนเป็น 5, 4, 3, 2 และ 1

ตอนที่ 3 แบบสอบถามประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 1. ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียน 2. คุณลักษณะของผู้เรียน 3. ความพึงพอใจในการทำงานของครู 4. ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน 5. ความสามารถในการแก้ปัญหาในโรงเรียน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ โดยกำหนดน้ำหนักคะแนนเป็น 5, 4, 3, 2 และ 1

แบบสอบถามตอนที่ 2 และตอนที่ 3 มีลักษณะคำถามแบบจัดอันดับคุณภาพ 5 ระดับ ของลิเคิร์ท (Likert rating scale) โดยกำหนดคะแนนของแต่ละระดับ ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาหรือประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด ให้มีน้ำหนักคะแนนเท่ากับ 5 คะแนน

ระดับ 4 หมายถึง ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาหรือประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก ให้มีน้ำหนักคะแนนเท่ากับ 4 คะแนน

ระดับ 3 หมายถึง ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาหรือประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง ให้มีน้ำหนักคะแนนเท่ากับ 3 คะแนน

ระดับ 2 หมายถึง ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาหรือประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับน้อย ให้มีน้ำหนักคะแนนเท่ากับ 2 คะแนน

ระดับ 1 หมายถึง ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาหรือประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับน้อยที่สุด ให้มีน้ำหนักคะแนนเท่ากับ 1 คะแนน

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและปรับปรุงเครื่องมือตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับภาวะผู้นำในยุคดิจิทัล และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์ลักษณะข้อมูลที่ต้องการในการวิจัย โดยวิเคราะห์จากวัตถุประสงค์ในการวิจัย กำหนดกรอบแนวคิดและโครงสร้างเนื้อหาการวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาหลักเกณฑ์ และวิธีการสร้างแบบสอบถาม จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาประมวลเพื่อกำหนดเป็นโครงสร้างของเครื่องมือ และเขียนแบบสอบถามฉบับร่าง

ขั้นตอนที่ 4 นำแบบสอบถามที่ร่างเสร็จเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจ เพื่อรับข้อเสนอแนะแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

ขั้นตอนที่ 5 นำแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงแล้วมาพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยเสนอผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อให้ลงความเห็น และให้คะแนนเป็นรายข้อตามเกณฑ์ดังนี้

+1 หมายถึง เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องตรงตามคำนิยามศัพท์เฉพาะ

0 หมายถึง เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องตรงตามคำนิยามศัพท์เฉพาะ

-1 หมายถึง เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่สอดคล้องตรงตามคำนิยามศัพท์เฉพาะ

จากนั้นผู้วิจัยนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC: Index of Item-objective Congruence) โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาข้อคำถามเพื่อนำไปใช้ คือ จะเลือกใช้ข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป โดยใช้สูตรต่อไปนี้

$$\text{สูตร IOC} = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ $\sum R$ แทน ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ในการวิจัยครั้งนี้แบบสอบถามมีค่า IOC เท่ากับ 0.80 – 1.00

ขั้นตอนที่ 6 นำแบบสอบถามที่ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา แล้วจึงนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน จากผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยการนำไปวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach Alpha Coefficient) โดยตอนที่ 2 แบบสอบถามภาวะผู้นำในยุคดิจิทัล มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.92 ตอนที่ 3 แบบสอบถามประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษา มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.89 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.98

ขั้นตอนที่ 7 นำแบบสอบถามเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความสมบูรณ์ของเครื่องมืออีกครั้ง จากนั้นจัดพิมพ์ฉบับสมบูรณ์นำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 1 ผู้วิจัยนำข้อมูลมาแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

2. ข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 2 ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์หาระดับภาวะผู้นำในยุคดิจิทัล โดยการนำมาหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์เพื่อแปลผล ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. ข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 3 ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์หาระดับประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา โดยการนำมาหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์เพื่อแปลผล ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง ประสิทธิผลในการการบริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง ประสิทธิผลในการการบริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง ประสิทธิผลในการการบริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง ประสิทธิผลในการการบริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง ประสิทธิผลในการการบริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับน้อยที่สุด

4. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ (r) ระหว่างภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เพชรบูรณ์ เขต 3 โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) โดยมีเกณฑ์การแปลผล ดังนี้

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ มากกว่า .70 ถือว่ามีความสัมพันธ์กัน อยู่ในระดับสูง
ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่าง .30 -.70 ถือว่ามีความสัมพันธ์กัน อยู่ในระดับปานกลาง
ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ น้อยกว่า .30 ถือว่ามีความสัมพันธ์กัน อยู่ในระดับต่ำ
ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เป็น .00 แสดงว่าไม่มีความสัมพันธ์

สำหรับทิศทางความสัมพันธ์ พิจารณาดังนี้ ถ้าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) มีค่าเป็นลบ แสดงว่า มีความสัมพันธ์กันในทางลบหรือทิศทางตรงกันข้าม ถ้าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) มีค่าเป็นบวก แสดงว่า มีความสัมพันธ์กันในทางบวกหรือทิศทางเดียวกัน

5. วิเคราะห์ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เพชรบูรณ์ เขต 3 โดยใช้การวิเคราะห์ด้วยการถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความถี่ และค่าร้อยละ จำแนกตามตำแหน่ง เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ประสบการณ์ของผู้ที่ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (n = 327)	ร้อยละ
1. ตำแหน่ง		
ผู้บริหารสถานศึกษา	30	9.20
ครูผู้สอน	297	90.80
2. เพศ		
เพศชาย	125	38.20
เพศหญิง	202	61.80
3. อายุ		
ต่ำกว่า 31 ปี	168	51.38
31 – 39 ปี	52	15.90
40 – 49 ปี	62	18.96
มากกว่า 49 ปี	45	13.76
4. วุฒิการศึกษาสูงสุด		
ปริญญาตรี	188	57.50
ปริญญาโท	133	40.70
ปริญญาเอก	6	1.80
5. ประสบการณ์การทำงานในตำแหน่งปัจจุบัน ต่ำกว่า 11 ปี		
11 – 20 ปี	209	63.90
20 ปีขึ้นไป	77	23.60
	41	12.50

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 61.80) มีอายุต่ำกว่า 30 ปี (ร้อยละ 51.38) ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาสูงสุดในระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 57.50) และส่วนมากมีประสบการณ์การทำงานในตำแหน่งปัจจุบันต่ำกว่า 10 ปี (ร้อยละ 63.90)

2. ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 โดยรวมและรายด้าน

ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัล ของผู้บริหารสถานศึกษา	n = 327		แปลผล	อันดับที่
	$\bar{x}$	S.D.		
1. ด้านวิสัยทัศน์	4.38	0.57	มาก	4
2. ด้านการทำงานร่วมกัน	4.44	0.46	มาก	2
3. ด้านความรู้ทางดิจิทัล	4.37	0.53	มาก	5
4. ด้านการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์	4.45	0.41	มาก	1
5. ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบโลกยุคดิจิทัล	4.39	0.48	มาก	3
รวมเฉลี่ย	**4.41**	**0.43**	**มาก**	

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.41) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ ($\bar{x}$ = 4.45) รองลงมา คือ ด้านการทำงานร่วมกัน ($\bar{x}$ = 4.44) ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ ($\bar{x}$ = 4.39) ด้านวิสัยทัศน์ ($\bar{x}$ = 4.38) และลำดับสุดท้าย คือ ด้านความรู้ทางดิจิทัล ($\bar{x}$ = 4.37)

3. ผลการวิเคราะห์ระดับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 โดยรวมและรายด้าน

ประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา	n = 327		แปลผล	อันดับที่
	$\bar{x}$	S.D.		
1. ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียน	4.29	0.46	มาก	4
2. คุณลักษณะของผู้เรียน	4.28	0.45	มาก	5
3. ความพึงพอใจในการทำงานของครู	4.42	0.40	มาก	1
4. ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน	4.40	0.45	มาก	2
5. ความสามารถในการแก้ปัญหาในโรงเรียน	4.37	0.47	มาก	3
รวมเฉลี่ย	**4.35**	**0.37**	**มาก**	

จากตารางที่ 3 พบว่า ประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.35) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความพึงพอใจในการทำงานของครู อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.42) รองลงมา คือ ด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.40) ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาในโรงเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.37) ด้านผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.29) และลำดับสุดท้าย คือ ด้านคุณลักษณะของผู้เรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.28)

4. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เพชรบูรณ์ เขต 3

ตารางที่ 4 ค่าความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เพชรบูรณ์ เขต 3

ตัวแปร	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X
Y_1	.440**	.491**	.532**	.487**	.531**	.574**
Y_2	.512**	.577**	.610**	.509**	.621**	.658**
Y_3	.510**	.605**	.533**	.493**	.573**	.627**
Y_4	.560**	.661**	.621**	.575**	.672**	.716**
Y_5	.583**	.667**	.717**	.529**	.692**	.742**
Y	.626**	.721**	.726**	.623**	.743**	.798**
ระดับความสัมพันธ์	ปานกลาง	สูง	สูง	ปานกลาง	สูง	สูง

** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4 พบว่า ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวม (X) กับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาโดยรวม (Y) มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูง (r=.798) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาแต่ละด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา โดยรวม (Y) อยู่ในระดับสูง 3 ด้าน คือ ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบโลกยุคดิจิทัล (X_5) (r = .743) ด้านความรู้ทางดิจิทัล (X_3(r = .726) ด้านการทำงานร่วมกัน (X_2) (r = .721) และมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับปานกลาง ด้านวิสัยทัศน์ (X_1) (r = .626) ด้านการสื่อสารและการ

ประชาสัมพันธ์ (X_4) (r = .623) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษารายด้าน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวม (X) อยู่ในระดับปานกลางถึงระดับสูง โดยเรียงลำดับความสัมพันธ์จากมากไปน้อยดังนี้

ประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาในโรงเรียน (Y_5) (r = .742)

ประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน (Y_4) (r = .716)

ประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านคุณลักษณะของผู้เรียน (Y_2) (r = .658)

ประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านความพึงพอใจในการทำงานของครู (Y_3) (r = .627)

ประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียน (Y_1) (r = .574)

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษารายด้านกับภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวม (X) ปรากฏว่าประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษารายด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกกับภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับสูง

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษารายด้านปรากฏว่าภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษารายด้านทุกด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษารายด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกด้าน และเป็นความสัมพันธ์ในระดับปานกลางถึงระดับสูง

1. ความสัมพันธ์ในระดับสูง ประกอบด้วย

ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา (X) กับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา (Y) (r = .798)

ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบโลกยุคดิจิทัล (Y_5) กับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา (Y) (r = .743)

ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา (X) กับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาในโรงเรียน (Y_5) (r = .742)

ด้านความรู้ทางดิจิทัล (X_3) กับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา (Y) (r = .726)

ด้านการทำงานร่วมกัน (X_2) กับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา (Y) (r = .721)

ด้านความรู้ทางดิจิทัล (X_3กับด้านความสามารถในการแก้ปัญหาในโรงเรียน (Y_5) (r = .717)

ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา (X) กับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน (Y_4) (r = .716)

2. ความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง ประกอบด้วย

ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา (X) กับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาทุกด้าน (r = Y_1= .574, Y_2= .658 และ Y_3= .627)

ด้านวิสัยทัศน์ (X_1) กับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาทุกด้าน (r = Y_1= .440, Y_2= .512, Y_3= .510, Y_4= .560, Y_5= .583 และ Y= .626)

ด้านการทำงานร่วมกัน (X_2) กับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาทุกด้าน (r = Y_1= .491, Y_2= .577, Y_3= .605, Y_4= .661 และ Y_5= .667)

ด้านความรู้ทางดิจิทัล (X_3) กับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาทุกด้าน (r = Y_1= .532, Y_2= .610, Y_3= .533 และ Y_4= .621)

ด้านการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ (X_4) กับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาทุกด้าน (r = Y_1= .487, Y_2= .509, Y_3= .493, Y_4= .575, Y_5= .529, และ Y= .623)

ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบโลกยุคดิจิทัล (X_5) กับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาทุกด้าน (r = Y_1= .531, Y_2= .621, Y_3= .573, Y_4= .672 และ Y_5= .692)

5. ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3

ตารางที่ 5 ค่าสถิติของตัวแปรพยากรณ์ที่ใช้พยากรณ์ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เพชรบูรณ์ เขต 3

ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา	R	R^2	Adj.R^2	Std.E.	F	Sig
1. (X_5)	.743	.552	.550	.253	400.202	.000**
2. (X_5),(X_2)	.786	.618	.616	.233	262.067	.000**
3. (X_5),(X_2),(X_3)	.797	.635	.631	.229	186.966	.000**
4. (X_5),(X_2),(X_3),(X_1)	.800	.640	.635	.227	142.895	.000**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 5 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน เมื่อนำตัวแปรพยากรณ์ทั้ง 5 ตัว มาพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เพชรบูรณ์ เขต 3 ด้วยวิธี Stepwise โดยวิธีใส่ตัวแปรพยากรณ์ที่ละตัวเข้าสมการ พบว่า รูปแบบที่ 4 (X_5,X_3,X_2,X_1) เป็นรูปแบบที่สมบูรณ์ที่สุดของตัวพยากรณ์ที่สามารถพยากรณ์ตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา โดยด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบโลกยุคดิจิทัล (X_5) ด้านการทำงานร่วมกัน (X_2) ด้านความรู้ทางดิจิทัล (X_3) ด้านวิสัยทัศน์ (X_1) เป็นตัวแปรพยากรณ์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เพชรบูรณ์ เขต 3 ที่ดีที่สุด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R)= .800 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในการพยากรณ์ (R^2)=.640 หรือมีอำนาจการพยากรณ์ร้อยละ 64.00

ตารางที่ 6 ผลการทดสอบภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3

ตัวแปรพยากรณ์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา	คะแนนดิบ		คะแนนมาตรฐาน	
	b	Std.E.	**β**	t
ค่าคงที่ (a)	1.381	.128		10.757**
1. ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบโลกยุคดิจิทัล (X_5)	.259	.046	.330	5.643**
2. ด้านการทำงานร่วมกัน (X_2)	.208	.046	.255	4.485**
3. ด้านความรู้ทางดิจิทัล (X_3)	.141	.044	.201	3.232**
4. ด้านวิสัยทัศน์ (X_1)	.068	.032	.104	2.130**

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 6 พบว่า ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบโลกยุคดิจิทัล (X_5) ด้านการทำงานร่วมกัน (X_2) ด้านความรู้ทางดิจิทัล (X_3) ด้านวิสัยทัศน์ (X_1) ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ (b) เท่ากับ .259, .208, .141, .068 ตามลำดับค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน (**β**) เท่ากับ .330, .255, .201, .104 ตามลำดับ เมื่อนำค่าสถิติต่าง ๆ มาสร้างสมการพยากรณ์ จึงได้สมการพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ดังนี้

สมการพยากรณ์ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ในรูปคะแนนดิบ มีดังนี้

$$\hat{Y} = a + B_5X_5 + B_2X_2 + B_3X_3 + B_1X_1 \quad \text{(สมการที่ 1)}$$

$$= 1.381 + .259(X_5) + .208(X_2) + .141(X_3) + .068(X_1)$$

สมการพยากรณ์ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ในรูปคะแนนมาตรฐาน มีดังนี้

$$\hat{Z} = \beta_5X_5 + \beta_2X_2 + \beta_3X_3 + \beta_1X_1 \quad \text{(สมการที่ 2)}$$

$= .330ZX_5 + .255ZX_2 + .201ZX_3 + .104ZX_1$

จากการวิเคราะห์ข้อมูลและนำค่าสถิติต่าง ๆ มาสร้างสมการพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 พบว่าด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบโลกยุคดิจิทัล (X_5) ด้านการทำงานร่วมกัน (X_2) ด้านความรู้ทางดิจิทัล (X_3) ด้านวิสัยทัศน์ (X_1) เป็นภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 เป็นตัวพยากรณ์ที่ดีที่สุด สามารถร่วมพยากรณ์ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ได้ร้อยละ 64.00

อภิปรายผล

จากการศึกษาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 มีข้อค้นพบที่ควรนำมาอภิปรายตามวัตถุประสงค์ และสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

1. ระดับภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ ด้านการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ ด้านการทำงานร่วมกัน และด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 มีลักษณะการปฏิบัติงานและการบริหารจัดการในสถานศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์เป็นอย่างมาก เพราะการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์มีความสำคัญต่อการพัฒนาสถานศึกษาและเพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการทำงานร่วมกันทั้งภายในองค์กรและระหว่างองค์กร รวมถึงการตัดสินใจร่วมกันเพื่อการแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิผล การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมหาแนวทางสำหรับการพัฒนาที่เหมาะสมและส่งผลต่อประสิทธิผลขององค์กร การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง หากผู้บริหารสถานศึกษาได้รับประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดแนวคิดในการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ และนำมาขยายผลสู่องค์กรโดยการส่งเสริมให้เกิดการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การสร้างเครือข่ายทางการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลจะทำให้บุคลากรเกิดการพัฒนาได้สอดคล้องกับยุคสมัย ซึ่ง สอดคล้องกับ ไอรดา นรสาร ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารและประสิทธิผลของโรงเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน อยู่ในระดับมาก (ไอรดา นรสาร, 2566 : บทคัดย่อ) สอดคล้องกับ มนัสพงษ์ เก่งฉลาด ที่ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กับสมรรถนะหลักของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งภาพรวมและรายด้านอยู่ใน ระดับมาก (มนัสพงษ์ เก่งฉลาด, 2566 : บทคัดย่อ) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ชาญยุทธิ์ วงคุย ที่ศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ชาญยุทธิ์ วงคุย, 2567 : บทคัดย่อ)

2. ระดับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า อยู่ในระดับมาก เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ ความพึงพอใจในการทำงานของครู ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน และความสามารถในการแก้ปัญหาในโรงเรียน ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารให้ความสำคัญกับครูในด้านการสร้างความพึงพอใจในการทำงาน ความต้องการยอมรับนับถือและเคารพตนเอง มีส่วนร่วมในการทำงานในสถานศึกษา มีโอกาสได้แสดงความสามารถ ได้รับความไว้วางใจ ความอิสระในการปฏิบัติงานและผลตอบแทน อีกทั้งเพื่อนร่วมงาน สภาพการทำงาน ลักษณะทางสังคม การติดต่อสื่อสารและการดำเนินงานภายในสถานศึกษาในการสร้างความพึงพอใจของครูตามความเหมาะสมของแต่ละสถานศึกษา และเป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษา ทำให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถปฏิบัติงานตามเป้าหมายสูงสุดที่ตั้งไว้และบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา ได้เป็นอย่างดีโดยความร่วมมือของบุคลากร รวมถึงการมีส่วนร่วมของบุคลากรในสถานศึกษา นับว่าเป็นอีกองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานศึกษาที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ในส่วนการพัฒนางา นมีรูปแบบการ

บริหารงานเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ มีการกำหนดรูปแบบการบริหารงานการประสานงานเป็นแนวทางของความร่วมมือในการปฏิบัติงานให้มีความชัดเจนในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับ กันตชาติ กุดนอก ที่ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 พบว่า ประสิทธิผลของโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก (กันตชาติ กุดนอก, 2565 : บทคัดย่อ) สอดคล้องกับ วรรณภา ไทยประยูร ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี พบว่า ประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก วรรณภา ไทยประยูร, 2564 : บทคัดย่อ) และสอดคล้องกับ ขจรศักดิ์ ว่องไว ที่ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อประสิทธิผล การบริหารงานในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร พบว่า ประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน อยู่ในระดับมาก (ขจรศักดิ์ ว่องไว, 2562 : บทคัดย่อ)

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เพชรบูรณ์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาทุกด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลางจนถึงระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 1 ที่กำหนดไว้ว่า ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธกัน เรียงลำดับความสัมพันธ์จากมากไปหาน้อย 3 ด้าน คือ ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบโลกยุคดิจิทัลด้านความรู้ทางดิจิทัล และด้านการทำงานร่วมกันตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการจะก้าวสู่การเป็นสถานศึกษาในยุคดิจิทัลได้อย่างยั่งยืนนั้น วัฒนธรรมการเรียนรู้แบบ ดิจิทัลมีส่วนสำคัญอย่างมาก หากขับเคลื่อนความเป็นดิจิทัลเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้การทำงานในแบบเชิงลึก ปัญหาและอุปสรรคแบบเดิม ๆ ของสถานศึกษาจะลดน้อยลงตามไป รวมถึงการเปลี่ยนรูปแบบการทำงานของสถานศึกษาให้ก้าวไปในทิศทางที่สอดคล้องกับสถานการณ์ความเป็นโลกาภิวัตน์ในโลกยุคปัจจุบันได้ คือ มีทั้งความเชื่อมโยงคล่องตัว สะดวกในการเรียนรู้ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ สามารถตอบโจทย์ความต้องการการเรียนรู้และการทำงานได้อย่างรวดเร็ว ท่ามกลางความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการพัฒนาทางด้านดิจิทัล สถานศึกษาหลายแห่งมีการปรับหลักสูตรและวิธีการสอนที่เน้นการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพสามารถประยุกต์ใช้ได้จริง ความนิยมการเรียนรู้นอกระบบมีมากขึ้น ผู้บริหาร ครูและบุคลากรในสถานศึกษามองหารูปแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น สามารถตอบโจทย์ความต้องการของผู้เรียนได้รวดเร็ว นอกจากนี้ยังเกิดนวัตกรรมการเรียนรู้ใหม่ ๆ ที่สามารถตอบโจทย์และรองรับการเรียนรู้อย่างเหมาะสมของผู้เรียน อาทิ เว็บไซต์ แอปพลิเคชัน ผู้บริหาร ครูและบุคลากรในสถานศึกษาจำเป็นต้องทำงานร่วมกันเพื่อปรับตัวและพัฒนาศักยภาพของตนเองอยู่เสมอ ทั้งในแง่การเรียนรู้และการทำงานในสถานศึกษาจำเป็นต้องออกแบบกระบวนการเรียนรู้ใหม่ที่มีความยืดหยุ่น ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับ ไอรดา นรสาร ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารและประสิทธิผลของโรงเรียน ตามความ คิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความสัมพันธ์กันทางบวก อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01 (ไอรดา นรสาร, 2566 :บทคัดย่อ) สอดคล้องกับ โรจนศักดิ์ อินทนน ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำของผู้บริหารในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารในยุคดิจิทัลกับประสิทธิผลการบริหารงาน โรงเรียน โดยรวม พบว่า มีความสัมพันธ์กันทางบวก อยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิสหสัมพันธ์ .745 (โรจนศักดิ์ อินทนน, 2565 : บทคัดย่อ)

4. การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ และสร้างสมการพยากรณ์ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3

โดยใช้ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นตัวพยากรณ์ ผลการวิจัยสามารถสร้างสมการพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ดังต่อไปนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$\hat{Y} = 1.381 + .259(X_5) + .208(X_2) + .141(X_3) + .068(X_1)$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$\hat{Z} = .330ZX_5 + .255ZX_2 + .201ZX_3 + .104ZX_1$

จากสมการจะเห็นว่า ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ที่สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือ ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบโลกยุคดิจิทัล (X_5) ด้านการทำงานร่วมกัน (X_2) ด้านความรู้ทางดิจิทัล (X_3) ด้านวิสัยทัศน์ (X_1) ตามลำดับ โดยสามารถร่วมพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา ได้ร้อยละ 64.00 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 ที่กำหนดไว้ว่า ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา อย่างน้อย 1 ด้าน ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ต่างมีความคาดหวังให้สถานศึกษาเปลี่ยนแปลงและก้าวไปสู่ความเป็นดิจิทัลสิ่งที่จะต้องผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดก็คือ “ครูและบุคลากร” เพราะทรัพยากรบุคคลเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารสถานศึกษา หากผู้บริหารสถานศึกษาไม่สามารถเชื่อมโยงบุคลากรกับความเป็นดิจิทัลเข้าไว้ด้วยกันแล้ว วัฒนธรรมองค์กรยุคดิจิทัลก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้จริง การทำงานร่วมกันเหมือนสังคมหนึ่งที่จำเป็นต้องมีกฎ กติกาในการอยู่ร่วมกัน แต่การทำงานในโลกดิจิทัลจำเป็นต้องมีมากกว่ากฎกติกา คือวัฒนธรรมการทำงาน ซึ่งสามารถสร้างได้จากกลุ่มคนที่มีความเชื่อมั่นในการขับเคลื่อนการทำงานไปในทิศทางเดียวกัน ไม่ใช่เพียงแค่สามารถทำงานได้ แต่ต้องมีวิสัยทัศน์และความเชื่อไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งในเรื่องของการเรียนรู้รวมถึงเรื่องทัศนคติในการทำงาน เพราะไม่ได้ต้องการทำงานเพื่อเงินเพียงอย่างเดียว แต่มีเป้าหมายที่จะพัฒนาศักยภาพของตนเอง มีความเชื่อที่จะเป็นในสิ่งต่าง ๆ ที่ตัวเองคาดหวัง และต้องการโอกาสที่จะได้ใช้ความรู้ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงาน และตอบโจทย์ความคาดหวังของผู้เรียนยุคดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องกับกันตชาติ กุดนอก ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 พบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 3 ด้าน ที่สามารถ พยากรณ์ประสิทธิผลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ ด้านการสนับสนุนการใช้ เทคโนโลยีในการวัดและประเมินผล ด้านการสนับสนุนการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยี ดิจิทัล และด้านจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล โดยมีอำนาจพยากรณ์ ร้อยละ 58.60 และมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์เท่ากับ ±0.27376 (กันตชาติ กุดนอก, 2565 : บทคัดย่อ) และสอดคล้องกับ วชิรวิทย์ บุญสงค์ ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 6 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กับประสิทธิผลของสถานศึกษา พบว่า มีความสัมพันธ์ระดับมาก ในทิศทางบวก (r = 0.855) อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01 (วชิรวิทย์ บุญสงค์, 2567 : บทคัดย่อ)

ภาวะผู้นำดิจิทัลเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนสถานศึกษาสู่ยุคแห่งอนาคต ในยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทในทุกมิติของสังคม ปัจจัยที่จะทำให้สถานศึกษาหนึ่งก้าวหน้าหรือล้าหลังขึ้นอยู่กับ ภาวะผู้นำดิจิทัลผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญสูงสุดในการบริหารจัดการศึกษาสมัยใหม่ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องนำพาองค์กรไปในทิศทางที่ถูกต้อง มีวิสัยทัศน์ในการมองเทคโนโลยีเป็นเครื่องทุ่นแรงและสร้างโอกาสในการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์โลกอนาคต สามารถการบริหารจัดการข้อมูลและใช้ระบบสารสนเทศในการติดตามผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนและประสิทธิภาพของครูผ็สอนได้ตลอดเวลา ทำให้การแก้ปัญหาแม่นยำและทันท่วงที ครูผู้สอนได้รับการสนับสนุนด้านเครื่องมือและงบประมาณที่ตรงจุด ลดภาระที่ซ้ำซ้อนด้วยระบบอัตโนมัติ วิสัยทัศน์ของผู้บริหารจะนำมาซึ่งแผนการพัฒนาครูที่เป็นระบบ เมื่อผู้บริหารสถานศึกษามีความชัดเจน ครูผู้สอนจะรู้สึกปลอดภัยที่จะทดลองใช้นวัตกรรมใหม่ ๆ เพราะรู้ว่าสถานศึกษามีระบบสนับสนุนและมีเป้าหมายที่ชัดเจนร่วมกันซึ่งจะส่งผลให้สถานศึกษาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ไร้ขีดจำกัด ดังนั้น หากผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำในยุคดิจิทัล ครูผู้สอนย่อมมีพลังและมีเป้าหมายในการสอน และสถานศึกษาย่อมกลายเป็นเบ้าหลอมสำคัญที่ผลิตประชากรที่มีคุณภาพเข้าสู่สังคมโลก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษามีการนำไปปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรนำภาวะผู้นำแต่ละด้านดังกล่าวไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทั้ง 5 ด้าน

1.2 จากผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นไปตามประสิทธิผลทั้ง 5 ด้าน

1.3 จากผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา มีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับสูง 3 ด้าน คือ ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบโลกยุคดิจิทัล ด้านความรู้ทางดิจิทัล ด้านการทำงานร่วมกันและมีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน คือ ด้านวิสัยทัศน์ ด้านการสื่อสาร

และการประชาสัมพันธ์ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรให้ความสำคัญกับภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลทั้ง 5 ด้าน ซึ่งจะส่งผลให้ประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาได้รับการพัฒนาให้มีประสิทธิผลมากขึ้น

1.4 จากสมการพยากรณ์ตามผลการวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบโลกยุคดิจิทัล ด้านการทำงานร่วมกัน ด้านความรู้ทางดิจิทัล และด้านวิสัยทัศน์ เป็นตัวแปรพยากรณ์ที่ดีที่สุดตามลำดับ ดังนั้นการบริหารสถานศึกษาเพื่อให้ประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 เป็นไปตามประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรให้ความสำคัญกับภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบโลกยุคดิจิทัล เป็นอันดับแรก รองลงมาคือด้านการทำงานร่วมกัน ด้านความรู้ทางดิจิทัล และด้านวิสัยทัศน์ ตามลำดับ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านวิสัยทัศน์ ด้านการทำงานร่วมกัน ด้านความรู้ทางดิจิทัล ด้านการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ และด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบโลกยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอื่น

ยยยยยยยย 2.2 ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านวิสัยทัศน์ ด้านการทำงานร่วมกัน ด้านความรู้ทางดิจิทัล ด้านการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ และด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบโลกยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา หรือโรงเรียนในสังกัดของการศึกษาเอกชน

ยยยยยยยย 2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อเก็บข้อมูลในเชิงลึกกับสถานศึกษาที่มีคุณภาพต่างกัน มีขนาดต่างกัน และศึกษากับสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา เป็นต้น เพื่อให้ทราบถึงภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา และทราบแนวทางการส่งเสริมพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้สามารถบริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

เอกสารอ้างอิง

กันตชาติ กุดนอก. (2565). **ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2**. วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. สกลนคร, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ขจรศักดิ์ ว่องไว. (2562). **การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. สกลนคร, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ขวัญพิชชา มีแก้ว. (2562). **การบริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. จันทบุรี, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

ชาญยุทธิ์ วงคุย. (2567). **ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น**. วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย, 14(1), 121 – 135.

ธนากร คุ้มนายอ. (2562). **ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. สกลนคร, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

มนัสพงษ์ เก่งฉลาด. (2566). **ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับสมรรถนะหลักของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. พะเยา, มหาวิทยาลัยพะเยา.

โรจนศักดิ์ อินทนน. (2566). **ภาวะผู้นำของผู้บริหารในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. สกลนคร, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

วชิรวิทย์ บุญสงค์. (2567). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 6. **วารสารการบริหารและนิเทศการศึกษา.** 15(2), 37-47.

วรรณภา ไทยประยูร. (2564). **ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี.** ปทุมธานี, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

สุกัญญา แช่มช้อย. (2560). **การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล.** พิษณุโลก, มหาวิทยาลัยนเรศวร.สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2553). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553**. กรุงเทพมหานคร, สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). **กรอบสมรรถนะดิจิทัลสำหรับพลเมืองไทย.** กรุงเทพมหานคร, กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579.** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร, พริกหวานกราฟฟิค.

ไอรดา นรสาร. (2566). **ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. สกลนคร, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

Institute of Academic Development.(2020). **Thai Education Compass in the 21st Century.** Academic Quality Development Co., Ltd.

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชนอำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี

GUIDELINES FOR DEVELOPING THE QUALITY OF WORK LIFE OF TEACHERS IN PRIVATE EDUCATIONAL INSTITUTIONS, SATTAHIP DISTRICT, CHONBURI PROVINCE

วรรณกร แจ่มแจ้ง[1], เบญจวรรณ ศรีมารุต[2]
วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
Wannakorn Jaemjaeng[1], Benjawan Srimarut[2]
College of Teacher Education, Phranakhon Rajabhat University
Corresponding Author E-mail : wannakorn.ja@gmail.com[1], Kben404@hotmail.com[2]

(Received : February 26, 2026; Edit : March 13, 2026; accepted : March 14, 2026)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี 2) เปรียบเทียบระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี จำแนกตาม อายุ สถานภาพ และประสบการณ์ทำงาน และ 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูในสถานศึกษาเอกชน 11 โรงเรียน จำนวนทั้งสิ้น 226 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .97 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ One-way ANOVA และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำผลที่ได้มาบูรณาการร่วมกับผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากโดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือด้านความสัมพันธ์ในองค์กร และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม 2) เปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน จำแนกตาม อายุ สถานภาพสมรส และประสบการณ์ทำงาน พบว่าโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ 3) แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการบริหารงานอย่างเป็นระบบและครอบคลุมทั้ง 8 ด้าน โดยครอบคลุมทั้งด้านค่าตอบแทน สภาพแวดล้อมในการทำงาน ความมั่นคงในอาชีพ ความก้าวหน้าในวิชาชีพ ความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน และความสัมพันธ์ในองค์กร เพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานและเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิตการทำงาน, ครูในสถานศึกษาเอกชน, แนวทางการพัฒนา

Abstract

The objectives of this research were to: (1) examine the level of quality of work life of teachers in private schools in Sattahip District, Chon Buri Province; (2) compare the quality of work life of teachers classified by age, marital status, and work experience; and (3) study guidelines for the development of teachers' quality of work life in private schools in Sattahip District, Chon Buri Province. This mixed-methods research involved a sample of 226 teachers from 11 private schools. The research instruments consisted of a questionnaire with a reliability coefficient of .97 and a semi-structured interview form. Quantitative data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, and one-way ANOVA, while qualitative data were analyzed through content analysis. The findings from both methods were then integrated.

The results revealed that: (1) the overall and individual aspects of teachers' quality of work life were at a high level, the findings indicated that the aspect with the highest mean score was organizational relationships, whereas the aspect with the lowest mean score was adequate and fair compensation (2) comparisons based on age, marital status, and work experience showed no statistically significant differences in overall and individual aspects; and (3) guidelines for the development of teachers' quality of work life indicated that school administrators emphasized systematic and comprehensive management across all eight dimensions, including fair compensation, working environment, job security, career advancement, work–life balance, and interpersonal relationships, in order to enhance work motivation and improve the effectiveness of teaching and learning in a sustainable manner.

Keywords: quality of work life, private school teachers, development guidelines

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 -2580 (ฉบับประกาศราชกิจจานุเบกษา) มุ่งเน้นให้ความสำคัญ ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญในการยกระดับการพัฒนาประเทศในทุกมิติไปสู่เป้าหมาย การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วที่ขับเคลื่อนโดยภูมิปัญญาและนวัตกรรมในอีก 20 ปีข้างหน้า การวางรากฐานการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศอย่างเป็นระบบ ต้องมุ่งเน้นการพัฒนาและยกระดับคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้มีคุณภาพพร้อมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศอย่างเต็มศักยภาพที่ให้ความสำคัญที่ครอบคลุมทั้งในส่วนของการพัฒนาทุนมนุษย์ (สำนักงานคณะกรรมก ารส่งเสริมการศึกษาเอกชน, 2568) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 – พ.ศ. 2564) มีหลักการสำคัญคือ “ยึดคนเป็น ศูนย์กลางของการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตสำหรับคนไทย พัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีคุณธรรม และจริยธรรม การที่จะขับเคลื่อนการปฏิรูป การเรียนรู้ให้ประสบความสำเร็จ (แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579 : 38)การปลูกฝังสร้างจิตสำนึกให้กับบุคลากร การมีทัศนคติที่ดีต่อองค์กร การรับรู้มีจิตสำนึก มีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีมี สถานศึกษาเป็นองค์กรที่มีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นต้องให้ความสำคัญแก่ หลักสูตร ผู้เรียน เนื้อหาสาระ การจัดการเรียนการสอน การพัฒนาครูเกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อร่วมมือกันพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามเป้าหมายขององค์กรและที่สำคัญ ต้องตระหนักถึงความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนให้เจริญเติบโตงอกงามเป็นบุคคลที่มีคุณค่าของสังคม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 โดยดำเนินร่วมกับทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง(กระทรวงศึกษาธิการ,หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 :7) ครูถือเป็นวิชาชีพชั้นสูง เป็นวิชาชีพที่ใช้วิธีการแห่งปัญญาซึ่งประกอบวิชาชีพหลักทางด้านการเรียนการสอนและการส่งเสริมการ เรียนรู้ของผู้เรียน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ดังนั้นครูเป็นผู้กำหนดคุณภาพชีวิตของคนในสังคมและจุดมุ่งหมายสูงสุดของการพัฒนาประเทศ ซึ่งส่งผลอย่างยิ่งต่อคุณภาพชีวิตของทุกคนในสังคมตัวข้าราชการครูเองก็ได้รับผลกระทบจากวิกฤตนี้ เช่นกันการให้ความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของครูจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะคุณภาพชีวิตการทำงานอันจะส่งผลต่อการพัฒนาด้านการศึกษาของเยาวชนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

คุณภาพชีวิตการทำงาน (quality of work life) จึงมีความสำคัญที่จะก่อให้เกิด บรรยากาศที่ดีอันมีผลต่อความสุขทั้งร่างกายและจิตใจ ทำให้มีความรู้สึกมีความสุขทั้งสุขภาพกาย อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ ดังจะเห็นได้จากบทความที่สนับสนุนเรื่องคุณภาพชีวิตการทำงาน การศึกษาจึงเป็นรากฐานของการพัฒนาคุณภาพคน” คุณภาพชีวิตการทำงานของครูในโรงเรียนเอกชนในพื้นที่นี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างแรงจูงใจ รวมถึงหาวิธีแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี การช่วยเพิ่มศักยภาพของครูและพัฒนาคุณภาพการศึกษาในพื้นที่ให้ดียิ่งขึ้น ครูเอกชนมีความสำคัญต่อความมั่นคงของระบบการศึกษาและคุณภาพของการเรียนการสอนในสถานศึกษาเอกชน ครูที่มีความผูกพันต่อองค์กรสูงจะมีความมุ่งมั่นในหน้าที่การงาน พร้อมที่จะทุ่มเทและรับผิดชอบต่อเป้าหมายขององค์กร นอกจากนี้ยังช่วยลดอัตราการลาออกของครู เพิ่มเสถียรภาพของการทำงาน และเสริมสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี ดังนั้น ผู้บริหารและครู เป็นบุคลากรทางการศึกษาที่สำคัญ ที่จะดำเนินการให้สถานศึกษาพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ ที่ผู้บริหารจะต้องมีทักษะ วิธีการ การบริหารเพื่อการโน้มน้าวจิตใจให้กับครูในสถานศึกษา ให้มีความรัก ผูกพันต่อสถานศึกษา ครูเอกชนในพื้นที่นี้อาจประสบปัญหาบางประการ เช่น ภาระงานที่มากเกินไป การแข่งขันในองค์กรและการขาดแรงจูงใจจากผู้บริหาร ครูเอกชนมักประสบปัญหาคุณภาพชีวิตการทำงาน อาทิ ปัญหาเรื่องค่าตอบแทน การทำงานเกินชั่วโมง การขาดความมั่นคงในอาชีพ และโอกาสในการพัฒนาตนเอง ส่งผลต่อความพึงพอใจในงานและความผูกพันต่อองค์กร นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างครูและองค์กรมีบทบาทสำคัญในการสร้างความสำเร็จร่วมกัน หากครูขาดความผูกพันต่อองค์กรอาจนำไปสู่การลาออกหรือประสิทธิภาพการทำงานที่ลดลง ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาในภาพรวม ดังนั้น ผู้บริหารควรคำนึงถึงสภาพทางจิตใจเชิงบวกที่บุคคลหนึ่งมีต่อองค์การและปฏิบัติหน้าที่ในงานนั้นซึ่งจะแสดงออกมาในการ ปฏิบัติงานที่มีความกระตือรือร้น ความทุ่มเท ใส่ความพยายามที่เกินกว่าหน้าที่

อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรีเป็นพื้นที่ที่มีสถานศึกษาเอกชนจำนวนมาก เนื่องจากเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว ฉะนั้น ครูสถานศึกษาเอกชนเป็นกลุ่มบุคลากรทางการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเยาวชนในสังคม สถานศึกษาเอกชนหลายแห่งประสบกับปัญหาการลาออกของครูหรือการเปลี่ยนแปลงบุคลากรในอัตราที่ค่อนข้างสูง (Turnover Rate) ซึ่งส่งผลต่อความต่อเนื่องในการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะในสถานศึกษาเอกชนที่มีการจัดการศึกษาเพื่อเสริมคุณภาพการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้ปกครองและนักเรียน ซึ่งมีส่วนสำคัญในการรักษาบุคลากรครูให้อยู่กับองค์กรในระยะยาว (Teacher Retention) เพื่อตอบสนองความต้องการด้านการศึกษา การสร้างโอกาสและความท้าทายจะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

ในพื้นที่ (แผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดชลบุรี, 2566) อย่างเต็มความสามารถตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ดังกล่าวข้างต้น โดยการศึกษาเอกชนสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ในแง่ของการศึกษาทางเลือกและการเพิ่มโอกาสในการศึกษา ทดแทนส่วนที่รัฐไม่สามารถจัดการศึกษาได้อย่างทั่วถึง ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ(พ.ศ. 2561-2580) ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนเอกชน เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างบรรทัดฐานที่ดีในสังคม กระบวนการเรียนรู้และพัฒนาทักษะให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของโลกในอนาคต การพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม รวมทั้งสนับสนุนด้านวิชาการ และสร้างนวัตกรรมที่สนับสนุนการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2565 : 4)

จากที่กล่าวไว้ข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยนี้จึงเห็นความสำคัญและสนใจทำการศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงานของครู เพื่อจำได้นำข้อมูลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการวางแผน ปรับปรุง พัฒนากำหนดนโยบายและวิธีการต่างๆที่จะช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดีต่อองค์กร เพื่อใช้เป็นแนวทางให้ผู้บริหารสถานศึกษานำไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพชีวิต การทำงานของครู รวมถึงสร้างความผูกพันต่อองค์การของครู ให้สอดคล้องกับพันธกิจของสถานศึกษาเอกชน ในเขตพื้นที่อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ในการมุ่งมั่นพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาสู่มืออาชีพ และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของบุคลากร อันจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของการปฏิบัติงานของครู และสถานศึกษาต่อไป

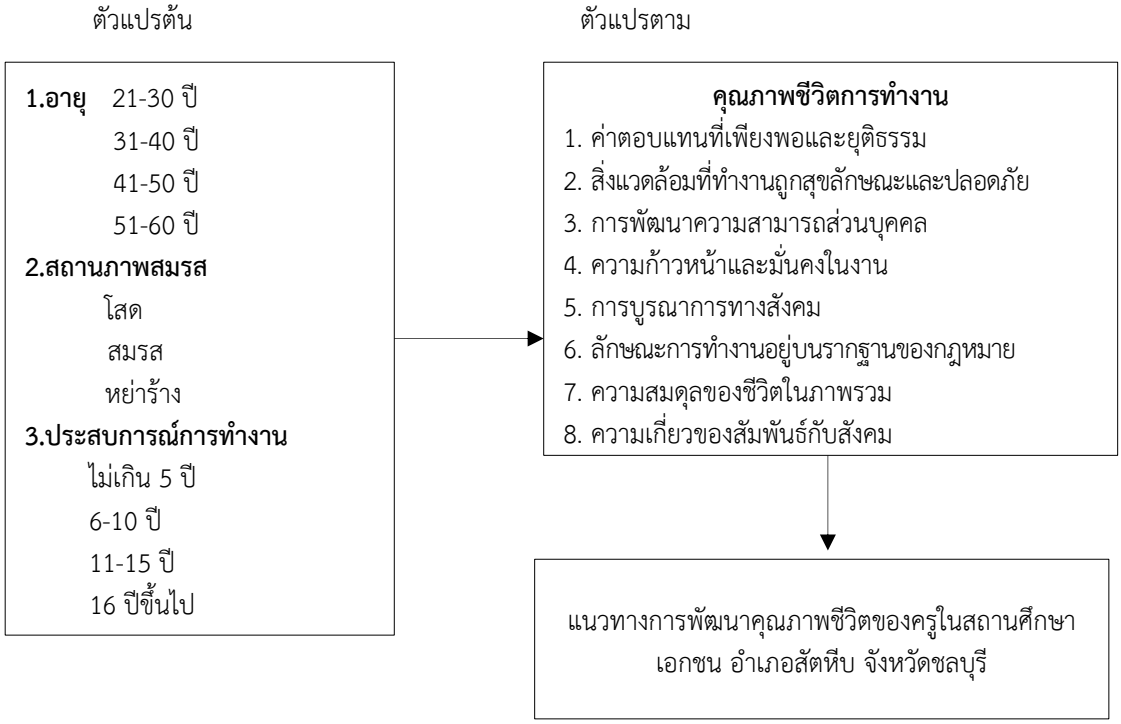
วัตถุประสงค์

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี จำแนกตาม อายุ สถานภาพสมรส และประสบการณ์ทำงาน
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี จากการศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตการทำงานของ Huse and Cummings (1985, pp. 198-200) ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานตามองค์ประกอบ 8 ด้าน ประกอบด้วย 1. ค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม 2. สิ่งแวดล้อมที่ทำงานถูกสุขลักษณะและปลอดภัย 3. การพัฒนาความสามารถส่วนบุคคล 4. ความก้าวหน้าและมั่นคงในงาน 5. การบูรณาการทางสังคม 6. ลักษณะการทำงานอยู่บนรากฐานของกฎหมาย 7. ความสมดุลของชีวิตในภาพรวม 8. ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคม เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครู ซึ่งสามารถกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดชลบุรี) ปีการศึกษา 2568 จำนวน 11 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 546 คน

2.กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดชลบุรี) จำนวนกลุ่มตัวอย่างได้มาจากการใช้ตารางสุ่มของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970 : 607-610) และการเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 226 คน

3.กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้อำนวยการ ผู้จัดการและผู้รับใบอนุญาต จำนวน 5 คน

ตัวแปร

1.ตัวแปรต้น ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส ประสบการณ์การทำงาน

2.ตัวแปรตาม ได้แก่ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตการทำงานของ Huse and Cummings (1985, pp. 198-200) ที่ประกอบด้วย 1. ค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม 2. สิ่งแวดล้อมที่ทำงานถูกสุขลักษณะและปลอดภัย 3. การพัฒนาความสามารถส่วนบุคคล 4. ความก้าวหน้าและมั่นคงในงาน

5. การบูรณาการทางสังคม 6. ลักษณะการทำงานอยู่บนรากฐานของกฎหมาย 7. ความสมดุลของชีวิตในภาพรวม 8. ความเกี่ยวของสัมพันธ์กับสังคม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง

1.แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส ประสบการณ์การทำงาน ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า(Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert) มี 5 ระดับ การใช้แบบสอบถามมาตราส่วนลิเคิร์ทช่วยวัดความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรีได้อย่างชัดเจนและมีความแม่นยำ โดยสามารถเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวนมากได้สะดวกและนำไปวิเคราะห์ทางสถิติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างทางแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี การมภาษณ์ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยจำแนกตามแนวคิดของ Huse and Cummings (1985) ในการระบุธีมหลักของข้อมูล

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีการสร้างตามขั้นตอน ดังนี้

1.การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือของแบบสอบถาม

2.ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครู เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

3.ศึกษาวิธีสร้างเครื่องมือแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert) มี 5 ระดับ

4.นำแบบสอบถามเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมและพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ

5.ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์แล้วนำเสนอผู้เชียวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา(Content validity) และความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct validity) ของคำถามแต่ละข้อ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC : Index of consistency) ซึ่งข้อคำถามที่มีค่าอยู่ระหว่าง 0.67–1.00

6.นำแบบสอบถามที่ผ่านการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

7.นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน

8.นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .97

9.จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาต่อไป

10.การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือของแบบสอบถาม

11.ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ และดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์ เสนออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมและพิจารณาข้อเสนอแนะ ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ศึกษาต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1.ขอหนังสือรับรองจากวิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ถึงผู้อำนวยการสถานศึกษาเอกชน ทั้ง 11 โรงเรียนในอำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล ของครูผู้สอนในโรงเรียนที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง

2.ผู้วิจัยส่งหนังสือจากวิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ไปยังสถานศึกษากลุ่มตัวอย่างเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

3.ผู้วิจัยติดตามเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง จากการส่งแบบสอบถามไป จำนวน 226 ฉบับ ได้รับกลับคืนมา 226 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

4.ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดคำถามไว้ล่วงหน้า โดยผู้ตอบจะได้รับคำถามเช่นเดียวกัน และในลำดับขั้นตอนเดียวกันซึ่งจะช่วยให้ผู้ถามถามได้ตรงประเด็นที่ต้องการ ไม่ออกนอกเรื่อง ไม่เกินขอบเขตที่กำหนดไว้ และข้อมูลที่ได้รับสามารถนำมาประมวลผลได้ โดยมีขั้นตอนการสัมภาษณ์ คือ กำหนดเวลาในการสัมภาษณ์ 20 นาที และนัดหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เตรียมอุปกรณ์จดบันทึกให้เหมาะสมกับสถานการณ์แนะนำตัวเอง และสร้างบรรยากาศให้รู้สึกเป็นกันเอง บอกวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์ ป้อนคำถามเหมาะสมกับเวลา และทำการบันทึก

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปโดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

1.วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับอายุ สถานภาพสมรส และประสบการณ์ทำงานของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามโดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และ ร้อยละ (Percentage)

2.วิเคราะห์ระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.)

3.วิเคราะห์การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุ สถานภาพสมรส และประสบการณ์ทำงาน โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA)

4.แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี

ผลการวิจัย

1.ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจที่มีต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตาม อายุ สถานภาพ และประสบการณ์ทำงาน

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน(คน)	ร้อยละ
1.อายุ		
1.1 21-30 ปี	83	36.70
1.2 31-40 ปี	79	35.00
1.3 41-50 ปี	55	24.30
1.4 51-60 ปี	9	4.00
รวม	226	100
2.สถานภาพ		
2.1 โสด	106	46.90
2.2 สมรส	113	50.00
2.3 หย่าร้าง	7	3.10
รวม	226	100
3.ประสบการณ์ทำงาน		
3.1 ไม่เกิน 5 ปี	75	33.20
3.2 6-10 ปี	84	37.20
3.3 11-15 ปี	43	19.00
3.4 16 ปีขึ้นไป	24	10.60
รวม	226	100

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ช่วงอายุ 21 -30 ปี จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 36.70 รองลงมาอายุ 31-40 ปี จำนวน 79 คนคิดเป็นร้อยละ 35.00 อายุ 41-50 ปี จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 24.30 ตามลำดับ ขณะที่ อายุ 51 – 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 4.00

เมื่อพิจารณาสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่โสดจำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 46.90 รองลงมาคือ สมรส จำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 และ หย่าร้าง จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 3.10 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาประสบการณ์ทำงานของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประสบการณ์ทำงาน 6 – 10 ปี จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 37.20 รองลงมาประสบการณ์ทำงานๆไม่เกิน 5 ปี จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 33.20 และประสบการณ์ทำงาน 11-15 ปี จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 19.00 ตามลำดับ ขณะที่ ประสบการณ์ทำงาน 16 ปีขึ้นไป จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 10.60

2.การวิเคราะห์คุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวม

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์คุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวม

ด้านที่	คุณภาพชีวิตการทำงานของครู	n =226			อันดับ
		($\bar{X}$)	(S.D.)	ระดับ	
1.	ค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม	4.10	0.78	มาก	8
2.	สิ่งแวดล้อมที่ทำงานถูกสุขลักษณะและปลอดภัย	4.29	0.65	มาก	6
3.	การพัฒนาความสามารถส่วนบุคคล	4.34	0.63	มาก	4
4.	ความก้าวหน้าและมั่นคงในงาน	4.39	0.65	มาก	2
5.	การบูรณาการทางสังคม	4.32	0.67	มาก	5
6.	ลักษณะการทำงานอยู่บนรากฐานของกฎหมาย	4.26	0.70	มาก	7
7.	ความสมดุลของชีวิตในภาพรวม	4.37	0.62	มาก	3
8.	ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคม	4.50	0.63	มาก	1
รวม		4.32	0.67	มาก	-

จากตารางที่ 2 พบว่า คุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.32, S.D. = 0.67) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคม ($\bar{X}$= 4.50, S.D. = 0.63) รองลงมาได้แก่ ด้านความก้าวหน้าและมั่นคงในงาน ($\bar{X}$= 4.39, S.D. = 0.65) และ ด้านความสมดุลของชีวิตในภาพรวม ($\bar{X}$= 4.37, S.D. = 0.62) ตามลำดับ ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม ($\bar{X}$= 4.10, S.D. = 0.78)

3.วิเคราะห์การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุ สถานภาพสมรส และประสบการณ์ทำงาน โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA)

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุ โดยรวม

คุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
1. ค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม	ระหว่างกลุ่ม	1.484	3	.495	1.058	.368
	ภายในกลุ่ม	103.816	222	.468		
	รวม	105.300	225			
2. สิ่งแวดล้อมที่ทำงานถูกสุขลักษณะ	ระหว่างกลุ่ม	.130	3	.043	.151	.929

คุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน	**แหล่งความแปรปรวน**	**SS**	**df**	**MS**	**F**	**Sig.**
และปลอดภัย	ภายในกลุ่ม	63.716	222	.287		
	รวม	63.846	225			
3. การพัฒนาความสามารถส่วนบุคคล	ระหว่างกลุ่ม	.448	3	.149	.590	.622
	ภายในกลุ่ม	56.152	222	.253		
	รวม	56.600	225			
4. ความก้าวหน้าและมั่นคงในงาน	ระหว่างกลุ่ม	1.032	3	.344	1.137	.335
	ภายในกลุ่ม	67.196	222	.303		
	รวม	68.229	225			
5. การบูรณาการทางสังคม	ระหว่างกลุ่ม	.329	3	.110	.347	.792
	ภายในกลุ่ม	70.237	222	.316		
	รวม	70.566	225			
6. ลักษณะการทำงานอยู่บนรากฐานของกฎหมาย	ระหว่างกลุ่ม	1.231	3	.410	1.153	.329
	ภายในกลุ่ม	78.972	222	.356		
	รวม	80.202	225			
7. ความสมดุลของชีวิตในภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	.342	3	.114	.429	.733
	ภายในกลุ่ม	59.051	222	.266		
	รวม	59.393	225			
8. ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคม	ระหว่างกลุ่ม	.509	3	.170	.596	.618
	ภายในกลุ่ม	63.188	222	.285		
	รวม	63.697	225			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	.403	3	.134	.696	.555
	ภายในกลุ่ม	42.855	222	.193		
	รวม	43.258	225			

จากตารางที่ 3 พบว่า การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุ โดยรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี จำแนกตามสถานภาพ โดยรวม

คุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
1. ค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม	ระหว่างกลุ่ม	.422	2	.211	.448	.639
	ภายในกลุ่ม	104.878	223	.470		
	รวม	105.300	225			
2. สิ่งแวดล้อมที่ทำงานถูกสุขลักษณะและปลอดภัย	ระหว่างกลุ่ม	.971	2	.486	1.723	.181
	ภายในกลุ่ม	62.874	223	.282		
	รวม	63.846	225			
3. การพัฒนาความสามารถส่วนบุคคล	ระหว่างกลุ่ม	.680	2	.340	1.355	.260
	ภายในกลุ่ม	55.920	223	.251		
	รวม	56.600	225			
4. ความก้าวหน้าและมั่นคงในงาน	ระหว่างกลุ่ม	.237	2	.118	.388	.679

คุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
	ภายในกลุ่ม	67.992	223	.305		
	รวม	68.229	225			
5. การบูรณาการทางสังคม	ระหว่างกลุ่ม	1.691	2	.846	2.738	.067
	ภายในกลุ่ม	68.875	223	.309		
	รวม	70.566	225			
6. ลักษณะการทำงานอยู่บนรากฐานของกฎหมาย	ระหว่างกลุ่ม	.966	2	.483	1.360	.259
	ภายในกลุ่ม	79.236	223	.355		
	รวม	80.202	225			
7. ความสมดุลของชีวิตในภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	.128	2	.064	.240	.787
	ภายในกลุ่ม	59.265	223	.266		
	รวม	59.393	225			
8. ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคม	ระหว่างกลุ่ม	.078	2	.039	.137	.872
	ภายในกลุ่ม	63.619	223	.285		
	รวม	63.697	225			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	.254	2	.127	.658	.519
	ภายในกลุ่ม	43.005	223	.193		
	รวม	43.258	225			

จากตารางที่ 4 พบว่า การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุ โดยรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน โดยรวม

คุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
1. ค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม	ระหว่างกลุ่ม	.931	3	.310	.660	.577
	ภายในกลุ่ม	104.369	222	.470		
	รวม	105.300	225			
2. สิ่งแวดล้อมที่ทำงานถูกสุขลักษณะและปลอดภัย	ระหว่างกลุ่ม	.791	3	.264	.929	.428
	ภายในกลุ่ม	63.054	222	.284		
	รวม	63.846	225			
3. การพัฒนาความสามารถส่วนบุคคล	ระหว่างกลุ่ม	.251	3	.084	.330	.804
	ภายในกลุ่ม	56.348	222	.254		
	รวม	56.600	225			
4. ความก้าวหน้าและมั่นคงในงาน	ระหว่างกลุ่ม	1.024	3	.341	1.128	.339
	ภายในกลุ่ม	67.204	222	.303		
	รวม	68.229	225			
5. การบูรณาการทางสังคม	ระหว่างกลุ่ม	.860	3	.287	.913	.435
	ภายในกลุ่ม	69.706	222	.314		
	รวม	70.566	225			
6. ลักษณะการทำงานอยู่บนรากฐานของกฎหมาย	ระหว่างกลุ่ม	.821	3	.274	.765	.515
	ภายในกลุ่ม	79.382	222	.358		

	รวม	80.202	225			
7. ความสมดุลของชีวิตในภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	.009	3	.003	.012	.998
	ภายในกลุ่ม	59.383	222	.267		
	รวม	59.393	225			
8. ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคม	ระหว่างกลุ่ม	.279	3	.093	.325	.807
	ภายในกลุ่ม	63.418	222	.286		
	รวม	63.697	225			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	.164	3	.055	.281	.839
	ภายในกลุ่ม	43.095	222	.194		
	รวม	.931	3	.310	.660	.577

จากตารางที่ 5 พบว่า การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุ โดยรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

4.ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี จากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน สรุปได้ดังนี้

1.แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรมของครูในสถานศึกษาเอกชน สรุปได้ว่า การกำหนดอัตราเงินเดือนของครูโรงเรียนเอกชนในปัจจุบันเป็นไปตามวุฒิการศึกษาและหลักเกณฑ์ที่ภาครัฐกำหนด อย่างไรก็ตาม ค่าตอบแทนและสวัสดิการดังกล่าวยังไม่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและค่าครองชีพในปัจจุบันอย่างเพียงพอ ดังนั้น แนวทางสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตครู คือ การผลักดันให้ภาครัฐเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนสวัสดิการของครูโรงเรียนเอกชนให้ใกล้เคียงกับครูในระบบราชการมากยิ่งขึ้น

2.แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน ด้านสิ่งแวดล้อมที่ทำงานถูกสุขลักษณะและปลอดภัย สรุปได้ว่า ผู้บริหารให้ความสำคัญกับความปลอดภัยและสภาพแวดล้อมในการทำงานของครู โดยโรงเรียนมีการจัดโครงการด้านความปลอดภัยในการทำงาน การบริหารความเสี่ยง และการตรวจสอบสภาพแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอ ผ่านการดำเนินงานของฝ่ายอาคารสถานที่ ซึ่งทำให้ปัญหาด้านอาคารสถานที่และห้องทำงานไม่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงาน การพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมที่ทำงานถูกสุขลักษณะและปลอดภัย ควรมุ่งเน้นการจัดสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตของครู

3.แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน ด้านการพัฒนาความสามารถส่วนบุคคล สรุปได้ว่าในด้านการพัฒนาศักยภาพส่วนบุคคล ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการเปิดโอกาสให้ครูได้แสดงความคิดสร้างสรรค์และแนวทางการจัดการเรียนการสอนรูปแบบใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียน โรงเรียนสนับสนุนให้ครู โดยเฉพาะครูรุ่นใหม่ ได้แสดงผลงานอย่างเต็มศักยภาพสถานศึกษาเอกชนควรจัดให้มีแผนพัฒนาวิชาชีพครูอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

4.แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน ด้านความก้าวหน้าและมั่นคงในงาน สรุปได้ว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชนด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน จะมุ่งเน้นการสร้างระบบการบริหารทรัพยากรบุคคลที่ชัดเจน เป็นธรรม และเอื้อต่อการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างยั่งยืน เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจ ความผูกพันต่อองค์กร และแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู โดยมีแนวทางการส่งเสริมที่สำคัญ ดังนี้สถานศึกษาเอกชนควรกำหนดเส้นทางความก้าวหน้าในสายอาชีพครู

5. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน ด้านบูรณาการทางสังคม

สรุปได้ว่า ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นทีมในฐานะหัวใจของการบริหารสถานศึกษา โดยเน้นว่าความสำเร็จขององค์กรไม่สามารถเกิดจากบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่ต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่าย โรงเรียนจึงมีการจัดโครงสร้างทีมการทำงานทั้งในระดับองค์กร ระดับสายชั้น และระดับกลุ่มสาระ โรงเรียนส่งเสริมวัฒนธรรมการรับฟังความคิดเห็น การให้เกียรติซึ่งกันและกัน และการตัดสินใจร่วมกันภายใต้กติกาที่ชัดเจน เช่น การอภิปรายประเด็นต่าง ๆ ในที่ประชุม และยึดถือมติร่วมกันเพื่อลดความขัดแย้งส่วนบุคคล ซึ่งช่วยสร้างบรรยากาศการทำงานที่มีความยุติธรรมและเข้มแข็ง

6. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน ด้านลักษณะการทำงานอยู่บนรากฐานของกฎหมาย สรุปได้ว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชนด้านลักษณะการทำงานอยู่บนรากฐานของ

กฎหมาย เน้นการบริหารจัดการงานบุคคลและการปฏิบัติงานภายในสถานศึกษาให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด เพื่อคุ้มครองสิทธิของครูและสร้างความเป็นธรรมในการทำงาน โดยมีแนวทางการส่งเสริมที่สำคัญ สถานศึกษาเอกชนควรจัดให้มีการกำหนดระเบียบ ข้อบังคับ และแนวปฏิบัติในการทำงานที่ชัดเจน สอดคล้องกับกฎหมายแรงงาน กฎหมายการศึกษา และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยประกาศให้ครูและบุคลากรรับทราบอย่างทั่วถึง

7. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน ด้านความสมดุลของชีวิตในภาพรวม สรุปได้ว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชนด้านความสมดุลของชีวิตการทำงานในภาพรวม มุ่งเน้นการบริหารจัดการงานและสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อการสร้างความสมดุลระหว่างภาระงาน ความรับผิดชอบในหน้าที่ และชีวิตส่วนตัวของครู เพื่อส่งเสริมสุขภาวะที่ดีทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม โดยมีแนวทางการส่งเสริมที่สำคัญ ดังนี้สถานศึกษาเอกชนควรบริหารจัดการภาระงานของครูให้มีความเหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ โดยลดงานที่ไม่จำเป็นหรือซ้ำซ้อน และจัดสรรเวลาการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับชั่วโมงการสอนและภารกิจอื่น ๆ เพื่อไม่ให้ครูเกิดภาวะงานล้นเกิน (Work Overload) ส่งเสริมความยืดหยุ่นในการปฏิบัติงานตามความเหมาะสมของบริบทของสถานศึกษานั้นๆ

8. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน ด้านความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคมสรุปได้ว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชนด้านความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคม มุ่งเน้นการเสริมสร้างบทบาท คุณค่า และภาพลักษณ์ที่ดีของวิชาชีพครูในสายตาของสังคม เพื่อให้ครูเกิดความภาคภูมิใจในวิชาชีพและได้รับการยอมรับจากชุมชนและสังคมโดยรวม โดยมีแนวทางการส่งเสริมที่สำคัญ ดังนี้สถานศึกษาเอกชนควรส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมและกิจกรรมบริการวิชาการแก่ชุมชน

9.แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน โดยภาพรวม สรุปได้ว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชนควรเป็นการพัฒนาอย่างรอบด้าน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม จิตใจ และวิชาชีพ โดยเน้นการส่งเสริมศักยภาพบุคลากร การสร้างความยุติธรรม ความมั่นคง และอิสระทางความคิด ตลอดจนการสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อความสุขและความผูกพันต่อองค์กร มองว่า "การมีส่วนร่วม” คือกุญแจสำคัญ โรงเรียนควรใช้ระบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่เอาความต้องการของบุคลากรเป็นตัวตั้ง โดยมุ่งเน้นการสร้าง "ความสุขในที่ทำงาน" ควบคู่ไปกับ "ประสิทธิภาพการแข่งขัน" เพื่อลดอัตราการลาออกและรักษาครูเก่งให้อยู่กับ โรงเรียนไปในระยะยาว “การบริหารด้วยความจริงใจและข้อมูล” ผู้บริหารต้องใช้ข้อมูลต่างๆ มาวิเคราะห์เพื่อหาจุดบกพร่องในการทำงาน และใช้ความเห็นอกเห็นใจในการแก้ปัญหาเพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูครูในสถานศึกษาเอกชน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการสรุปผลการวิจัย แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลดังนี้

1.คุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม สิ่งแวดล้อมที่ทำงานถูกสุขลักษณะและปลอดภัย การพัฒนาความสามารถส่วนบุคคล ความก้าวหน้าและมั่นคงในงาน การบูรณาการทางสังคม ลักษณะการทำงานอยู่บนรากฐานของกฎหมาย ความสมดุลของชีวิตในภาพรวม และ ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคม ทั้งนี้อาจเนื่องจากครูสถานศึกษาเอกชน ในอำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรีได้รับเงินเดือนตรงเวลา เหมาะสมและเพียงพอกับการใช้จ่าย อีกทั้งโรงเรียนยังเปิดโอกาสให้ครูได้พัฒนาตนเองตามความสนใจ ตามความถนัดของตนเองเพื่อให้การปฏิบัติงานประสบความสำเร็จและเกิดผลดีต่อสถานศึกษาสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศิริมาศ เสนาะล้ำ (2560) ที่ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตการทำงานของครูโรงเรียนเอกชน จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพชีวิตการทำงานของครูโรงเรียนเอกชน จังหวัดสมุทรปราการ อยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุภาภรณ์ แก้วสุฟอง (2560) ที่ศึกษาเรื่อง ได้ศึกษาระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของครูผู้สอน และแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูผู้สอนโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ชลบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 18 ผลวิจัยพบว่า คุณภาพชีวิตการทำงานของครูผู้สอนโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ชลบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นทีการศึกษามัธยมศึกษาเขต 18 โดยรวมอยู่ ในระดับมาก

2.ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ได้รับการสอบหมายภาระงานตามโครงสร้างของการปฏิบัติงานของสถานศึกษาได้ตรงความรู้ความสามารถของครูแต่ละคน มีปริมาณงานที่เหมาะสม จึงส่งผลทำให้ครูมีความพอใจในปริมาณภาระงานที่ได้รับมอบหมายกับเงินเดือนที่ได้รับ จึงส่งผลทำให้คุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ เสาวรส สันป่าแก้ว (2559) ที่ศึกษาเรื่อง

คุณภาพชีวิตการทำงานของครูโรงเรียนมาบตาพุด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 พบว่า ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก

3.ด้านสิ่งแวดล้อมที่ทำงานถูกสุขลักษณะและปลอดภัย โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสถานศึกษามีการดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนอย่างถูกสุขลักษณะ ได้แก่ การจัดสถานที่ อาคารเรียน ให้เอื้อต่อการควบคุมดูแล และการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมต่างในบริเวณสถานศึกษาต่างๆให้อยู่ในสภาพที่ดี เพื่อสร้างความปลอดภัยจากเชื้อโรค โรคการเจ็บป่วย รวมถึงอุบัติเหตุต่างๆ ทั้งนี้ สถานที่ตั้งของสถานศึกษาอยู่ในที่เหมาะสม การเดินทางสะดวก ผู้บริหารเห็นความสำคัญด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆที่จะส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อเอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ ส่งผลให้คุณภาพชีวิตการทำงานของครูดี ด้านสิ่งแวดล้อมที่ทำงานถูกสุขลักษณะและปลอดภัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภัค วงศ์ภักดี (2561) ได้ศึกษาระดับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมการทำงาน ปัจจัยด้านความท้อแท้ในการปฏิบัติงาน และคุณภาพชีวิตในการทำงานของครู ในโรงเรียน มัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 พบว่า ระดับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในการทำงานของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 ในภาพรวมแล้วอยู่ ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสาวรส สันป่าแก้ว (2559) ได้ศึกษาเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบคุณภาพชีวิต การทำงานของครูโรงเรียนบ้านมาบตาพุด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ ในระดับมาก โดยเรียงตาม คะแนนเฉลี่ย 3 อันดับแรก ดังนี้ คือ การพัฒนาความสามารถของบุคคล สิ่งแวดล้อมถูกสุขลักษณะ และปลอดภัย และระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติงาน

4.ด้านการพัฒนาความสามารถส่วนบุคคล โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจาก ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมุ่งเน้นการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะการพัฒนาความสามารถของครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ความสามารถเท่าทันความเปลี่ยนแปลง ด้านนวัตกรรมต่างๆ ได้แสดงศักยภาพตามความถนัดและความสนใจ โดยมอบหมายบทบาทหน้าที่หรือภารกิจพิเศษที่สอดคล้องกับความสามารถของครู เพื่อเสริมสร้างความภาคภูมิใจในตนเองและแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง การมีระบบการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการพัฒนาความสามารถของครูอย่างสม่ำเสมอ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะเชิงสร้างสรรค์และการยอมรับในผลงานของครูอย่างเหมาะสม ซึ่งจะช่วยสนับสนุนให้ครูเกิดความมั่นใจและสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ ส่งผลให้คุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ด้านการพัฒนาความสามารถส่วนบุคคล โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาภรณ์ แก้วสุฟอง (2560) ได้ศึกษาระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของครูผู้สอน และแนวทาง การพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูผู้สอนโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ชลบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 18 พบว่า ด้านการพัฒนาความสามารถของบุคคล ให้โอกาสแก่ครูใน การศึกษาการใช้เทคโนโลยีทีทันสมัย และควรมีการปรับปรุงการมอบหมายงานพิเศษนอกเหนือจากงานสอน โดยผู้บริหารโรงเรียนควรยึดหลักความสามารถและหลักการหาคนที่เหมาะสมมาทำงานที่ได้กำหนดไว้ใน การมอบหมายงานพิเศษ อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนภัทร เทพสถิตย์ (2565) ได้ศึกษา ได้ศึกษา 1) ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา 2) คุณภาพชีวิต การทำงานของครู และ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษากับคุณภาพชีวิตการ ทำงานของครู กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สุพรรณบุรีพบว่า คุณภาพชีวิตการทำงานของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ใน ระดับมากที่สุด จำนวน 2 ด้าน โดยเรียงลำดับค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านประชาธิปไตยในการ ทำงาน และด้านโอกาสในการพัฒนาความสามารถของบุคคล ตามลำดับ และอยู่ในระดับมาก

5.ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี มีความภาคภูมิใจในการปฏิบัติหน้าที่ ที่สามารถพัฒนาผู้เรียนได้ประสบความสำเร็จ ทำให้ครูภาคภูมิใจ ครูมีความก้าวหน้าและได้รับคำชมเชย กำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ ส่งผลให้คุณภาพชีวิตการทำงานของครู ครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก เนื่องจากบริบททางพื้นที่และการบริหารจัดการของสถานศึกษาเอกชนที่เอื้อต่อการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างเป็นระบบ อำเภอสัตหีบเป็นพื้นที่ที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้สถานศึกษาเอกชนมีบทบาทสำคัญในการรองรับความต้องการด้านการศึกษาของชุมชนและผู้ปกครอง ซึ่งนำไปสู่ความมั่นคงในการดำเนินงานของสถานศึกษาและความมั่นคงในการจ้างงานของครู สถานศึกษาเอกชนในพื้นที่สอดคล้องกับ งานวิจัยของมินตรา แดงสว่าง (2561) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของครูโรงเรียน ประถมศึกษา อำเภอพนัสนิคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล 1. คุณภาพชีวิตการทำงานของครูโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอพนัสนิคม สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 โดยรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ ในระดับมาก

6.ด้านการบูรณาการทางสังคม โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอ

สัตหีบ จังหวัดชลบุรี การยอมรับจากผู้ปกครองและชุมชนจากการปฏิบัติงาน การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการปฏิบัติหน้าที่ ทำให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพ การทำงานเป็นทีมจนได้รับการยอมรับ บริบทการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษาเอกชนในอำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ซึ่งครูได้รับการยอมรับจากผู้ปกครองและชุมชนอันเป็นผลมาจากการปฏิบัติงานที่มีความรับผิดชอบและทุ่มเท ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์อันดีและความไว้วางใจระหว่างสถานศึกษา ครู และชุมชนการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษาเอกชนยังมีลักษณะของการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ และการทำงานเป็นทีม (Teamwork) ซึ่งเอื้อต่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การสนับสนุนซึ่งกันและกันในการปฏิบัติหน้าที่ และการแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ส่งผลให้การดำเนินงานภายในสถานศึกษามีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายร่วมกันการได้รับการยอมรับจากเพื่อนร่วมงาน ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรางคณา ดำริห์ (2566) ได้ศึกษาเกี่ยวกับระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครูกลุ่มเครือข่ายนครรังสิต พบว่า ด้านการบริหารงานที่เป็นธรรมและเสมอภาค อยู่ระดับมาก

7.ด้านลักษณะการทำงานบนรากฐานของกฎหมาย โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการบริหารจัดการของสถานศึกษาเอกชนในอำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ที่ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติงานตามกรอบกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด ส่งผลให้ครูมีความมั่นใจและความเชื่อมั่นต่อระบบการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา การกำหนดระเบียบ ข้อบังคับ และแนวปฏิบัติในการทำงานที่ชัดเจน สอดคล้องกับกฎหมายแรงงาน กฎหมายการศึกษา และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น การจัดทำสัญญาจ้างที่ระบุสิทธิหน้าที่ และความรับผิดชอบของครูอย่างเป็นธรรม การกำหนดชั่วโมงการปฏิบัติงาน ภาระงาน และสวัสดิการที่เหมาะสม ซึ่งช่วยลดความคลุมเครือและข้อขัดแย้งในการปฏิบัติงาน ผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน ยังให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิของครู โดยจัดให้มีระบบการดูแลและคุ้มครองด้านสวัสดิการตามที่กฎหมายกำหนด สิทธิประโยชน์อื่น ๆ รวมถึงการให้ข้อมูลและความรู้ด้านสิทธิ หน้าที่และกฎหมายที่เกี่ยวข้องแก่ครูอย่างสม่ำเสมอ ส่งผลให้ครูสามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องและเกิดความมั่นใจในสถานะการทำงานของตนเอง ส่งผลให้คุณภาพชีวิตการทำงานครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ด้านลักษณะการทำงานบนรากฐานของกฎหมาย โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ เขมินท์ อุ่นศิริ (2562) ได้ศึกษาคุณณภาพชีวิตของบุคลากรในโรงเรียนราชินี บูรณะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษา เขต 9 พบว่า ด้าน การทำงานบนรากฐานของกฎหมาย แนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ดังนี้ การแก้ปัญหาสภาพอากาศภายโรงเรียน การ ตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ภายในโรงเรียน การรับฟังความคิดเห็นของบุคลากร ค่าตอบแทนพิเศษ การพัฒนา วิชาชีพครู การพิจารณาการรับย้าย หรือการบรรจุแต่งตั้ง ประวัติการทำงาน ความตั้งใจในการทำงาน การปรับตัวเข้ากับเพื่อนร่วมงาน อยู่ในระดับมาก

8.ด้านความสมดุลของชีวิตในภาพรวม โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ลักษณะการบริหารจัดการงานและสภาพแวดล้อมการทำงานของสถานศึกษาเอกชนในอำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ที่เอื้อต่อการสร้างสมดุลระหว่างภาระงานในหน้าที่ความรับผิดชอบกับชีวิตส่วนตัวของครู การกำหนดภาระงานและชั่วโมงการปฏิบัติงานของครูอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่และความสามารถของครูแต่ละคน ได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยไม่กระทบต่อเวลาส่วนตัวและครอบครัวมากจนเกินไป โดยมีความยืดหยุ่นในการจัดตารางสอน การมอบหมายงาน และการอนุญาตให้ใช้สิทธิการลาอย่างเหมาะสม มีระบบสาธารณูปโภคที่ค่อนข้างสมบูรณ์ ยังเป็นปัจจัยสนับสนุนให้ครูสามารถดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างสมดุล ทั้งในด้านการเดินทาง การพักผ่อน และการใช้เวลาร่วมกับครอบครัว ส่งผลให้ครูมีความพร้อมทั้งด้านร่างกายและจิตใจในการปฏิบัติงาน ส่งผลให้คุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ด้านความสมดุลของชีวิตในภาพรวม โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของของศิริมาศ เสนาะล้ำ (2560) ที่ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตการทำงานของครูโรงเรียนเอกชน จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพชีวิตการทำงานของครูโรงเรียนเอกชน จังหวัดสมุทรปราการ ด้านความสมดุลของชีวิตในภาพรวม อยู่ในระดับมาก

9.ด้านความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคม โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ตั้งอยู่ในชุมชน มีความเอาใจใส่ มีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา มีการส่งเสริมการเยี่ยมบ้านนักเรียนเป็นรายบุคคล มีส่วนร่วมกิจกรรมต่างๆของทางชุมชนตามโอกาสเป็นอย่างดี มีการสร้างสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับสถานศึกษาสถานศึกษาเอกชนในพื้นที่มีการส่งเสริมให้ครูดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างความเข้าใจในบริบทครอบครัวและสภาพความเป็นอยู่ของผู้เรียน อันนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนและการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้สถานศึกษาได้รับการยอมรับและการสนับสนุนจากสังคม มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนตามโอกาสอย่างสม่ำเสมอ เช่น กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมสาธารณประโยชน์ และกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตในชุมชน ซึ่งช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของวิชาชีพครู และทำให้สถานศึกษาเป็นศูนย์กลางทางการเรียนรู้และการพัฒนาสังคม การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และสถานศึกษาอื่น ๆ ในพื้นที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศลิลดา สายศรี (2562) ได้ศึกษาคุณภาพชีวิต

การทำงานของครูโรงเรียนเอกชนจังหวัดยโสธร พบว่า ด้านความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคม อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประภาพรรณ สิงห์เรือง (2566) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ความคาดหวังที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูโรงเรียนขยายโอกาส สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมทางสังคม อยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดชลบุรี ในฐานะหน่วยงานต้นสังกัด โดยมี กลุ่มส่งเสริม

การศึกษาเอกชน เป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง ในการกำกับ ดูแล การดำเนินการต่างๆ ของ โรงเรียนเอกชน สามารถนำข้อมูลจากผลการศึกษาคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ไปใช้ในการกำหนดเป็นนโยบายในการบริหารจัดการโรงเรียนเอกชนให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น งานส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาเอกชน จัดการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

2) ผู้บริหารโรงเรียนเอกชน อำเภอสัตหีบ ในจังหวัดชลบุรี ในฐานะผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการบริหารสถานศึกษา สามารถนำผลการศึกษาไปใช้ในการกำหนดนโยบาย ปรับปรุง และกำหนดพัฒนา แผนปฏิบัติการ เพื่อสนับสนุนอำนวยความสะดวกต่อการทำงานและด้านค่าตอบแทนเพียงพอ รวมถึงสวัสดิการต่างๆ ที่ผู้บริหารต้องส่งเสริมให้ครูได้รับเงินเดือนเพียงพอกับภาวะค่าครองชีพในปัจจุบัน หรือส่งเสริมครูให้ได้รับเงินพิเศษ ได้สิทธิค่าเบี้ยเลี้ยง ได้รับเงินเดือนที่เหมาะสมกับระยะเวลาของปฏิบัติงาน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า เงินเดือนที่ได้รับเหมาะสมกับภาระงานที่รับผิดชอบ การสร้างทัศนคติที่ดีในการทำงาน และการแบ่งหน้าที่การทำงานหรือการมอบหมายงานอย่างยุติธรรม เพื่อให้ได้งานบรรลุความสำเร็จ และอีกด้านคือการจูงใจในการทำงาน เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าครูที่สถานภาพโสดมีคุณภาพชีวิตการทำงาน ด้านความก้าวหน้าในการทำงานดีกว่าครูที่มีสถานภาพสมรส ดังนั้นผู้บริหารควรสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นใน องค์กรเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของครูให้กลับมามีความทุ่มเทในการทำงาน และมุ่งสู่เป้าหมาย เดียวกัน เพื่อให้งานประสบผลสำเร็จและครูมีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีขึ้น

3) ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในจังหวัดอื่นๆ สามารถนำผลการศึกษาไปใช้ใน กำหนดนโยบาย ปรับปรุง และกำหนดพัฒนาแผนปฏิบัติการของโรงเรียน ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชนที่ดีขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่อาจส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษาเอกชนเพิ่มเติม เช่น ภาวะผู้นำของผู้บริหาร วัฒนธรรมองค์กร ความผูกพันต่อองค์กร ความเครียดจากการทำงาน หรือแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน เพื่อให้สามารถอธิบายความสัมพันธ์และอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน

2) ควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนารูปแบบการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาเอกชน และศึกษาประสิทธิผลของการนำแนวทางดังกล่าวไปใช้จริง เพื่อให้การวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์เชิงปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545)**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ พ.ศ. 2553).** กรุงเทพมหานคร: กรมสามัญศึกษา.

เกศินี สันจะโป๊ะ. (2560). **ปัญหาและแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครูและบุคลากรทางการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษเขตการศึกษา 12 จังหวัดชลบุรี สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ.** งานนิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.

เขมินท์ อุ่นศิริ. (2562). **คุณภาพชีวิตของบุคลากรในโรงเรียนราชินีบูรณะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9**. การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.

จินตนา อุ่มครุฑ. (2562). **แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครูในสหวิทยาเขตชาวดอย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ธนภัทร เทพสถิต. (2565). **ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษากับคุณภาพชีวิตการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นัฐนรา ราตรี. (2563). **คุณภาพชีวิตการทำงานของครูโรงเรียนอนุบาลเอกชน จังหวัดสุราษฎร์ธานี**. การศึกษาค้นคว้าอิสระมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ประภาพรรณ สิงห์เรือง. (2566**). แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรังสิต.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542, 19 สิงหาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 116 ตอนพิเศษ 74 ก, 1–23.

พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550. (2551, 11 มกราคม). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 125 ตอนพิเศษ 7 ก, 29–69.

มินตรา แดงสว่าง. (2561). **คุณภาพชีวิตการทำงานของครูโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอพนัสนิคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2**. งานนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.

ศลิลดา สายศรี. (2562). **คุณภาพชีวิตการทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์การของครู โรงเรียนเอกชนจังหวัดยโสธร**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.

ศิริมาศ เสนาะล้ำ. (2560). **คุณภาพชีวิตการทำงานของครูโรงเรียนเอกชน จังหวัดสมุทรปราการ.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. (2566). **แผนพัฒนาการศึกษาเอกชน พ.ศ. 2566–2570**. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลเจี๊ยฮั้ว.

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดชลบุรี. (ม.ป.ป.). **แผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดชลบุรี พ.ศ. 2566–2570**.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579.** กรุงเทพมหานคร: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ. (2566). **การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนเอกชน: สภาพและแนวทางการสนับสนุน.** กรุงเทพมหานคร: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

สุภาภรณ์ แก้วสุฟอง. (2560). **การศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงาน และแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูผู้สอนโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ชลบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18.** นิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.

สุภัค วงศ์ภักดี. (2561). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.

เสาวรส สันป่าแก้ว. (2559). **คุณภาพชีวิตการทำงานของครูโรงเรียนบ้านมาบตาพุด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1**. งานนิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.

วรางคณา ดำริห์. (2566). **แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครูกลุ่มเครือข่ายนครรังสิต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

Cummings, T. G., & Worley, C. G. (2005). **Organization development and change** (8th ed.). Mason, OH: Thomson South-Western.

Huse, E. F., & Cummings, T. G. (1985). **Organization development and change**. Minnesota: West Publishing.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). **Determining sample size for research activities. Educational and Psychological Measurement**, 30(3), 607–610.

แนวทางการบริหารงานระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มอำเภอนิคมพัฒนา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยองเขต 1

GUIDELINES FOR EARLY CHILDHOOD EDUCATION ADMINISTRATION OF SCHOOL ADMINISTRATORSIN NIKHOM PHATTHANA DISTRICT UNDER THE RAYONG PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

ชณัชชา ศักดิ์ทอง[1], เบญจวรรณ ศรีมารุต[2]
วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
Chanatcha Saktong[1], Benjawan Srimarut[2]
College of Teacher Education, Phranakhon Rajabhat University
Corresponding Author E-mail: nu_soum@hotmail.com[1], Kben404@hotmail.com[2]

(Received : February 12, 2026; Edit : February 23, 2026; accepted : February 26, 2026)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการบริหารงานระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา และ 2) ศึกษาแนวทางการบริหารงานระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มอำเภอนิคมพัฒนา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) การวิจัยเชิงปริมาณใช้ประชากรทั้งหมด ได้แก่ ครูผู้สอนระดับปฐมวัยในโรงเรียนที่จัดการศึกษาปฐมวัย จำนวน 39 คน จาก 11 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณและทรัพยากร และด้านงานทั่วไป มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .81 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 คนประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารที่มีแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ และศึกษานิเทศก์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารงานระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านวิชาการมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ขณะที่ด้านงานทั่วไปมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด สะท้อนจุดเด่นด้านภาวะผู้นำทางวิชาการและจุดที่ควรพัฒนาด้านระบบสนับสนุนและงานธุรการในบริบทอำเภอนิคมพัฒนา และ 2) จากการสัมภาษณ์เชิงลึกสามารถสังเคราะห์แนวทางการบริหารงานระดับปฐมวัยเป็น 3 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ (1) การพัฒนาระบบวิชาการเชิงรุก โดยผู้บริหารทำหน้าที่เป็นผู้นำทางวิชาการ นิเทศติดตามอย่างต่อเนื่อง และใช้ข้อมูลพัฒนาการเด็กในการปรับปรุงหลักสูตรและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (2) การเสริมสร้างศักยภาพครูผ่านการนิเทศเชิงพัฒนาและการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ และ (3) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานในพื้นที่ เพื่อพัฒนาระบบสนับสนุนเด็กปฐมวัยอย่างรอบด้านและยั่งยืน

คำสำคัญ: การบริหารงานระดับปฐมวัย, ผู้บริหารสถานศึกษา, การศึกษาปฐมวัย, แนวทางการบริหาร.

Abstract

This study aimed to: (1) investigate the level of early childhood education administration of school administrators, and (2) examine administrative guidelines for early childhood education in Nikhom Phatthana District under Rayong Primary Educational Service Area Office 1. This study employed a mixed methods research design. The quantitative population consisted of all 39 early childhood teachers from 11 schools providing early childhood education. Data were collected using a questionnaire covering four aspects: academic administration, personnel administration, budget and resource administration, and general administration. The reliability coefficient of the instrument was .81. Data were analyzed using percentage, mean, and standard deviation. Qualitative data were obtained through semi-structured interviews with five key informants selected by purposive sampling and analyzed using content analysis. Qualitative findings were used to support and explain the quantitative results.

The findings showed that the overall level of early childhood education administration was high, with academic administration ranking highest, followed by personnel administration, general administration, and budget and resource administration. he administrative guidelines synthesized from qualitative findings comprised three key themes: (1) proactive academic leadership, emphasizing instructional supervision, continuous monitoring, and the use of child development data to improve curriculum and learning experiences; (2) teacher capacity building through developmental supervision and professional learning communities; and (3) the establishment of collaborative networks with parents, communities, and local agencies to strengthen support systems for holistic and sustainable early childhood development.

Keywords: early childhood education administration, school administrators, early childhood education, administrative guidelines

ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

การศึกษาปฐมวัยเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาเด็กในทุกมิติ ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยเฉพาะในช่วงวัยที่เด็กมีพัฒนาการรวดเร็วและมีศักยภาพสูงในการเรียนรู้ การจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีคุณภาพจึงถือเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพในอนาคต ปัจจุบันภาครัฐและทุกภาคส่วนให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างต่อเนื่อง มีการกำหนดนโยบายและกฎหมายรองรับอย่างชัดเจน อาทิ พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562 ที่มุ่งส่งเสริมให้เด็กไทยได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาแบบองค์รวมและการเรียนรู้ตลอดชีวิต นับเป็นก้าวสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตเด็กและระบบการศึกษาของประเทศ โดยเฉพาะระดับปฐมวัย ซึ่งเป็นช่วงวัยพื้นฐานของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย, 2562, : 3–5; พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 4, 2562, :12) ในระดับสากล องค์การยูเนสโก และองค์การยูนิเซฟ ต่างย้ำว่า การลงทุนด้านการศึกษาปฐมวัยเป็น “การลงทุนที่คุ้มค่าที่สุดของประเทศ” เนื่องจากเป็นช่วงเวลาทองของการพัฒนาสมองและการเรียนรู้ การพัฒนาคุณภาพการศึกษาปฐมวัยจึงเป็นกลไกสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และสร้างความเสมอภาคทางสังคม สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ข้อที่ 4 ที่มุ่งให้ทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง (UNESCO, 2023,:14; UNICEF,2022, :9) ต่อมา กระทรวงศึกษาธิการได้ร่างหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2568 ซึ่งมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านการเล่น การลงมือปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน มุ่งพัฒนาเด็กให้เป็น“พลเมืองแห่งการเรียนรู้”ที่มีทักษะพื้นฐาน ทักษะชีวิต และการคิดวิเคราะห์ หลักสูตรดังกล่าวเชื่อมโยงกับพระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562 ในการกำหนดแนวทางพัฒนาเด็กอย่างรอบด้าน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2568, :7–9) อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนนโยบายและหลักสูตรไปสู่ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับเด็กอย่างแท้จริง จำเป็นต้องอาศัยการบริหารงานระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคลากร การบริหารงานงบประมาณและทรัพยากร และการบริหารงานทั่วไป ผู้บริหารต้องเข้าใจเจตนารมณ์ของหลักสูตร สามารถแปลงเป้าหมายเชิงนโยบายให้เป็นรูปธรรมในการจัดการเรียนรู้จริง มีทักษะการวางแผนเชิงกลยุทธ์ การจัดสรรทรัพยากร และการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารจึงต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์ (Strategic Leader) ที่ใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ และสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาปฐมวัย (Hallinger, 2018, : 56; Bush, 2020, :102) เมื่อพิจารณาในบริบทของอำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดระยอง ซึ่งเป็นพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) และเป็นฐานอุตสาหกรรมสำคัญของประเทศ มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้โครงสร้างประชากรมีความหลากหลาย เด็กปฐมวัยจำนวนมากมาจากครอบครัวแรงงานในภาคอุตสาหกรรม ผู้ปกครองทำงานมีเวลาจำกัดในการดูแลและส่งเสริมพัฒนาการเด็ก โรงเรียนจึงต้องทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการดูแล พัฒนา และส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กอย่างรอบด้านมากยิ่งขึ้น พบว่าสถานศึกษาปฐมวัยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 จำนวน 11 โรงเรียน ยังเผชิญความท้าทายหลายด้านของการขยายตัวของชุมชนอุตสาหกรรมยังส่งผลต่อความต้องการสถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาเพิ่มขึ้น ทั้งการพัฒนาหลักสูตร การนิเทศภายใน การประเมินพัฒนาการเด็ก การพัฒนาครู และการจัดสรรทรัพยากร ตลอดจนการสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน (รายงานโครงการพัฒนาท้องถิ่น อำเภอนิคมพัฒนา,2567,:18) สถานศึกษาปฐมวัยยังประสบปัญหาด้านบุคลากรและงบประมาณ เช่น ครูไม่ครบชั้น ภาระงานธุรการสูง และข้อจำกัดด้านงบประมาณรายหัว ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพการจัดประสบการณ์การเรียนรู้และการพัฒนาสภาพแวดล้อม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2567, :24, พิทักษ์ โสตถิยาภาค และคณะ, 2561, : 77)

จากการทบทวนเอกสารพบว่างานวิจัยด้านการบริหารการศึกษาส่วนใหญ่เน้นระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ขณะที่การศึกษาการบริหารงานระดับปฐมวัย โดยเฉพาะในบริบทพื้นที่อุตสาหกรรมหรือเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ยังมีจำนวนจำกัด และยังขาดการสังเคราะห์แนวทางที่สอดคล้องกับบริบทเศรษฐกิจและสังคมเฉพาะพื้นที่ จึงสะท้อนช่องว่างทางวิชาการที่ควรได้รับการศึกษาเพิ่มเติม ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการบริหารงานระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มอำเภอนิคมพัฒนา เพื่อสังเคราะห์แนวทางการบริหารที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพเด็กปฐมวัยอย่างยั่งยืน และเป็นข้อมูลเชิงนโยบายในการยกระดับคุณภาพการศึกษาปฐมวัยในพื้นที่ที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน (ภคพร เลิกนอก และเอกราช โยธิพัฒนเวช, 2564,:134)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

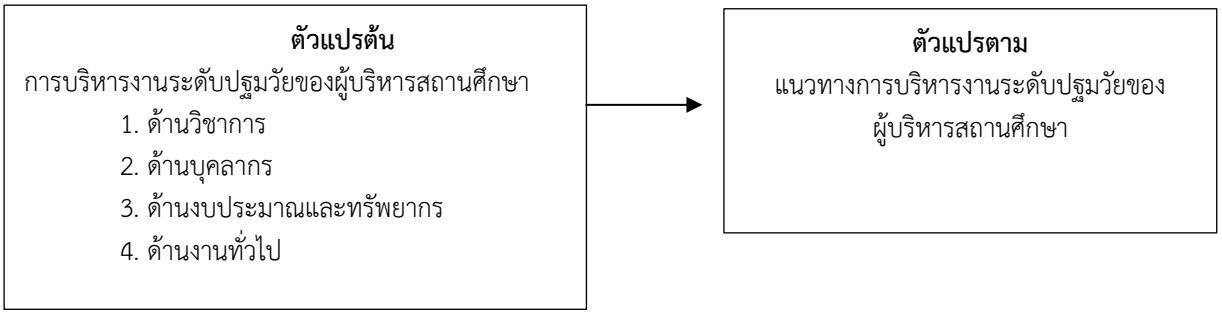
การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มอำเภอนิคมพัฒนา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1

2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มอำเภอนิคมพัฒนา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาแนวทางการบริหารงานระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ตามแนวทางยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของชาติ การวิจัยนี้พิจารณาการบริหารงานโรงเรียนใน 4 ด้านหลัก ซึ่งเป็นกรอบการบริหารมาตรฐานตามแนวทางของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ 1) การบริหารงานวิชาการ 2) การบริหารงานบุคลากร 3) การบริหารงานงบประมาณและทรัพยากร 4) การบริหารงานทั่วไป

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ตามระยะการเก็บข้อมูล

2. กลุ่มประชากรที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ครูปฐมวัย ครูผู้สอนระดับปฐมวัยในกลุ่มอำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดระยอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 จำนวนทั้งสิ้น 39 คน จาก 11 โรงเรียน เพื่อสำรวจความคิดเห็น

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาแนวทางการบริหารงานระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา คือ ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษา หรือมีความรู้ความสามารถที่เชี่ยวชาญทางการบริหารการศึกษาปฐมวัย จำนวน 5 คน ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามเกณฑ์ที่กำหนด

ตัวแปร

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การบริหารงานระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบริหารงานวิชาการ 2) ด้านการบริหารงานบุคลากร 3) ด้านการบริหารงานงบประมาณและทรัพยากร และ 4) ด้านการบริหารงานทั่วไป

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ แนวทางการบริหารงานระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารงานระดับปฐมวัยผู้บริหารสถานศึกษาของกลุ่มอำเภอนิคมพัฒนา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยองเขต 1 เป็นแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง

1. แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ได้แก่ ตำแหน่งงาน เพศ อายุ ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการบริหารงานระดับ

ปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มอำเภอนิคมพัฒนา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ประกอบไปด้วย 4 ด้าน (1) การบริหารงานวิชาการ (2) การบริหารงานบุคลากร (3) การบริหารงานงบประมาณ (4) การบริหารงานทั่วไปมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) ตามแนวคิดของลิเคอร์ท (Likert,1993: 247) ช่วยวัดความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานระดับปฐมวัยผู้บริหารสถานศึกษาได้อย่างชัดเจนและมีความแม่นยำ โดยสามารถเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวนมากได้สะดวกและนำไปวิเคราะห์ทางสถิติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง เกี่ยวข้องกับแนวทางการบริหารงานการศึกษาปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา การสัมภาษณ์ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจำแนกประเด็นตามแนวคิดของ Braun & Clarke (2006) ในการระบุธีมหลักของข้อมูล

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีลำดับขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือในการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

1. ศึกษาทฤษฎี เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานระดับปฐมวัยทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคลากร การบริหารงานงบประมาณ และการบริหารงานทั่วไป รวมทั้งศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือวิจัย จากนั้นนำมากำหนดกรอบแนวคิดที่จะใช้ในการสร้างแบบสอบถาม

2. ศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และนิยามศัพท์ที่ใช้ในงานวิจัย มีลักษณะเป็นแบบสอบถาม 1 ฉบับ แบ่งเป็น 2 ตอน

3. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาค้นคว้าอิสระ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์

4. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้มีความสมบูรณ์ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาค้นคว้าอิสระ

5. นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแล้วเสนอผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)และวัตถุประสงค์ ความถูกต้องเหมาะสมของภาษาการใช้ถ้อยคำของแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ได้มาของผู้เชี่ยวชาญได้แก่ คณาจารย์ในระดับมหาวิทยาลัย จำนวน 1 คน ศึกษานิเทศก์สำนักการศึกษา จำนวน 1 คน และผู้อำนวยการศึกษา จำนวน 1 ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์(IOC)อยู่ระหว่าง 0.67 1.00

6. นำแบบสอบถามที่ผ่านการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

7. นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับครูผู้สอน ที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

8. นำแบบสอบถามที่ได้มา หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับโดยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .81

9. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาต่อไป

10. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือของแบบสัมภาษณ์

11. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ และดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์ เสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมและพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ศึกษาต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขอหนังสือจากวิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร เพื่อทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวมรวมข้อมูลการวิจัยถึงผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาระยอง เขต 1 และโรงเรียนทั้ง 11 แห่งในกลุ่มอำเภอนิคมพัฒนา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการใช้แบบสอบถามเก็บรวมรวมข้อมูลจากสถานศึกษาโดยใช้ Google Form จำนวน 39 คน

2. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากครูปฐมวัยในโรงเรียนทั้ง 11 แห่ง รวมจำนวน 39 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาระยอง เขต 1 ด้วยการส่งแบบสอบถามและติดตามแบบสอบถามจากสถานศึกษาต่างๆ ด้วยตนเอง เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับมาครบทั้ง 39 คน คิดเป็นร้อยละ 100

3. ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดคำถามไว้ล่วงหน้า โดยผู้ตอบจะได้รับคำถามเช่นเดียวกัน และในลำดับขั้นตอนเดียวกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ถามถามได้ตรงประเด็นที่ต้องการ ไม่ออกนอกเรื่อง ไม่เกินขอบเขตที่กำหนดไว้ และข้อมูลที่ได้รับสามารถนำมาประมวลผลได้ โดยมีขั้นตอนการสัมภาษณ์ คือ กำหนดเวลาในการสัมภาษณ์ 15-20 นาที และนัดหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เตรียม

อุปกรณ์จดบันทึกให้เหมาะสมกับสถานการณ์ แนะนำตัวเอง และสร้างบรรยากาศให้รู้สึกเป็นกันเอง บอกวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์ ป้อนคำถามเหมาะสมกับเวลา และทำการบันทึก

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปโดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ และอายุของครูปฐมวัย ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา ในเขตพื้นที่อำเภอนิคมพัฒนา ใช้การหาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลความหมายค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ของ Best (1997: 190)

3. วิเคราะห์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารงานระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มอำเภอนิคมพัฒนา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยองเขต 1 โดยวิเคราะห์ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากแบบสอบถามที่ได้เก็บรวบรวมจากกลุ่มประชากร จำนวน 39 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 นำมาวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ และประสบการณ์ในการสอนระดับปฐมวัย โดยใช้การแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 ชาย	0	0.00
1.2 หญิง	39	100.0
รวม	39	100.
2. อายุ		
2.1 ต่ำกว่า 25 ปี	3	7.7
2.2 25–34 ปี	20	51.3
2.3 35–44 ปี	10	25.6
2.4 45–54 ปี	6	15.4
2.5 55 ปีขึ้นไป	0	0.0
รวม	39	100.0
3. ประสบการณ์สอนระดับปฐมวัย		
3.1 ต่ำกว่า 5 ปี	16	40.1
3.2 5–9 ปี	10	26.6
3.3 10–14 ปี	8	20.5
3.4 15 ปีขึ้นไป	5	12.8
รวม	39	100

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดเป็นเพศหญิง จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 25–34 ปี จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 51.3 รองลงมาคือ อายุ 35–44 ปี จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 25.6 และอายุ 45–54 ปี จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 15.4 ตามลำดับ ขณะที่อายุต่ำกว่า 25 ปี มีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 7.7

เมื่อพิจารณาประสบการณ์ในการสอนระดับปฐมวัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีประสบการณ์ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 40.1 รองลงมาคือ ประสบการณ์ 5–9 ปี จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 26.6 ประสบการณ์ 10–14 ปี จำนวน

8 คน คิดเป็นร้อยละ 20.5 และประสบการณ์ 15 ปีขึ้นไป จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 12.8 ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารงานระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มอำเภอนิคมพัฒนา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยองเขต 1 ได้หาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตารางและรายด้าน แปลความหมายผลปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแนวทางการบริหารงานระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มอำเภอนิคมพัฒนา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยองเขต 1 โดยภาพรวมและรายด้าน

(N = 39)

การบริหารงานระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา		ระดับการปฏิบัติ			อันดับ
		μ	σ	ระดับ	
1	การบริหารด้านวิชาการ	4.77	0.43	มากที่สุด	1
2	การบริหารด้านบุคลากร	4.66	0.49	มากที่สุด	2
3	การบริหารด้านงบประมาณและทรัพยากร	4.63	0.53	มากที่สุด	3
4	การบริหารงานทั่วไป	4.45	0.62	มาก	4
ภาพรวม		4.62	0.52	มากที่สุด	

จากตารางที่ 4.2 พบว่า การบริหารงานระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวม อยู่ในระดับ มากที่สุด (μ = 4.62, **σ** = 0.52) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การบริหารด้านวิชาการ (μ = 4.77, **σ** = 0.43) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ การบริหารด้านบุคลากร (μ = 4.66, **σ** = 0.49) และ การบริหารด้านงบประมาณและทรัพยากร (μ = 4.63, **σ** = 0.53) ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน ส่วนการบริหารงานทั่วไป มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด (μ = 4.45, **σ** = 0.62) อยู่ในระดับมาก จากผลการวิเคราะห์ ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การบริหารงานทั่วไปมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่น แม้ภาพรวมจะอยู่ในระดับมาก แต่สะท้อนให้เห็นว่าระบบงานสนับสนุน งานธุรการ และการประสานความร่วมมือยังเป็นประเด็นที่ควรได้รับการพัฒนา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำข้อค้นพบดังกล่าวไปใช้เป็นกรอบในการกำหนดประเด็นคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อสืบค้นแนวทางการบริหารที่สามารถตอบสนองต่อจุดอ่อนที่ค้นพบได้อย่างตรงประเด็น และนำไปสู่ข้อเสนอเชิงปฏิบัติที่มีหลักฐานเชิงประจักษ์รองรับ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องแนวทางการบริหารงานระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มอำเภอนิคมพัฒนา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 พบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การบริหารงานระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวม ผลการวิเคราะห์ พบว่า การบริหารงานระดับปฐมวัยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (μ = 4.62, **σ** = 0.52) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านวิชาการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านบุคลากรและด้านงบประมาณและทรัพยากร ส่วนด้านงานทั่วไปมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับ “คุณภาพการจัดประสบการณ์การเรียนรู้” เป็นแกนหลักของการบริหารงานระดับปฐมวัย โดยเฉพาะการกำกับ ติดตาม และสนับสนุนให้ครูจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของสุพัตรา เพียงแข (2564, : 85–87) ที่ชี้ให้เห็นว่าบทบาทของผู้บริหารในฐานะผู้นำทางวิชาการ โดยเฉพาะการนิเทศภายใน การติดตามการจัดการเรียนรู้ และการประเมินพัฒนาการเด็กอย่างต่อเนื่อง เป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัย ในขณะเดียวกัน การที่ด้านบุคลากรมีค่าเฉลี่ยสูงรองลงมา สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารตระหนักว่าคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัยขึ้นอยู่กับ “คุณภาพครู” ในฐานะผู้จัดประสบการณ์การเรียนรู้และดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด ผู้บริหารจึงมุ่งเน้นการให้คำปรึกษา การสนับสนุน และการพัฒนาศักยภาพครูอย่างต่อเนื่อง แนวโน้มดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของภคพร เลิกนอก และเอกราช โยธิพัฒนเวช (2564, : 132–135) ที่เสนอว่าการพัฒนาครูที่เชื่อมโยงกับการปฏิบัติงานจริงในห้องเรียนจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม แม้ภาพรวมการบริหารงานระดับปฐมวัยจะอยู่ในระดับสูง แต่การที่ด้านงานทั่วไปมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น อาจสะท้อนข้อจำกัดของงานสนับสนุนที่มีขั้นตอนด้านธุรการและระบบสารสนเทศที่หลากหลาย ซึ่งต้องอาศัยบุคลากรและระบบการจัดการที่มีความพร้อมและต่อเนื่อง ทำให้การพัฒนางานทั่วไปเชิงระบบทำได้ยากกว่าเมื่อเทียบกับการขับเคลื่อนงานวิชาการและการพัฒนาครู

2. ด้านวิชาการ ผลการวิเคราะห์พบว่าการบริหารงานด้านวิชาการมีระดับการปฏิบัติสูงที่สุด ซึ่งสะท้อนความเข้มแข็งของผู้บริหารสถานศึกษาในบทบาท “ผู้นำทางวิชาการ” โดยมุ่งกำหนดทิศทางการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย กำกับ ติดตาม และนิเทศการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของครูอย่างต่อเนื่อง รวมถึงให้ความสำคัญกับการประเมิน

พัฒนาการเด็กและการใช้ข้อมูลเพื่อปรับปรุงคุณภาพการจัดการเรียนรู้ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดของทิศนา แขมมณี (2564, :54–56) ที่เสนอว่าผู้บริหารสถานศึกษาควรทำหน้าที่เป็นผู้นำทางวิชาการ และใช้กระบวนการนิเทศ ติดตาม และสะท้อนผล การเรียนรู้เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยเชิงคุณภาพสะท้อนว่า แม้สถานศึกษาจะสามารถนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ได้ แต่กระบวนการพัฒนาหลักสูตรในระดับสถานศึกษายังขาดความเป็นระบบและความต่อเนื่อง โดยมักเน้นการจัดประสบการณ์รายวันมากกว่าการวิเคราะห์ข้อมูลพัฒนาการเด็กและผลการจัดการเรียนรู้เพื่อนำมาปรับปรุงหลักสูตรอย่างเป็นขั้นตอน ดังนั้น การยกระดับการบริหารงานด้านวิชาการในระยะยาวควรมีกลไกการพัฒนาหลักสูตรเชิงระบบ เช่น การกำหนดรอบการทบทวนหลักสูตร การประชุมสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน และการใช้ข้อมูลพัฒนาการเด็กเป็นฐานในการตัดสินใจทางวิชาการ เพื่อให้การบริหารงานด้านวิชาการนำไปสู่ก ารเรียนรู้ร่วมกันของบุคลากรและความยั่งยืนของคุณภาพการศึกษาปฐมวัย

3. ด้านบุคลากร ผลการวิเคราะห์ยพบว่าการบริหารงานด้านบุคลากรอยู่ในระดับมากที่สุด อธิบายได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการกำกับดูแล การให้คำปรึกษา และการสนับสนุนการปฏิบัติงานของครูปฐมวัยอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากครูเป็นผู้ที่มีบทบาทโดยตรงต่อคุณภาพการจัดประสบการณ์การเรียนรู้และการพัฒนาเด็กปฐมวัย ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดทักษะผู้บริหารของ Katz (1974, :91–93) ที่ระบุว่าผู้บริหารต้องใช้ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์และทักษะเชิงแนวคิดในการสร้างแรงจูงใจ ความร่วมมือ และการพัฒนาบุคลากรให้สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยเชิงคุณภาพสะท้อนว่า การพัฒนาครูในบางบริบทยังมีลักษณะ “เน้นกิจกรรม” เช่น การเข้าร่วมอบรมตามโอกาส มากกว่าการพัฒนาเชิงระบบที่เชื่อมโยงกับสมรรถนะครูและการปฏิบัติงานจริงในห้องเรียน ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของภคพร เลิกนอก และเอกราช โยธิพัฒนเวช (2564, : 136–138) ที่ชี้ว่าการพัฒนาครูที่ไม่เชื่อมโยงกับบริบทการจัดการเรียนรู้จริงมักไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพอย่างยั่งยืน ดังนั้น การบริหารงานด้านบุคลากรควรพัฒนาไปสู่ระบบพัฒนาครูที่มีความต่อเนื่อง ติดตามผลได้ และเชื่อมโยงกับการปฏิบัติงานจริง เช่น การพัฒนาแบบ job-embedded การทำ PLC เพื่อแก้ปัญหาในชั้นเรียน และการนิเทศแบบโค้ช

4. ด้านงบประมาณและทรัพยากร ผลการวิเคราะห์พบว่าการบริหารงานด้านงบประมาณและทรัพยากรอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนว่าผู้บริหารมีการวางแผน จัดสรร และควบคุมการใช้งบประมาณภายใต้หลักความคุ้มค่า ความโปร่งใส และการมีส่วนร่วม โดยมุ่งสนับสนุนสื่อ อุปกรณ์ และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับช่วงวัยของเด็กปฐมวัย อย่างไรก็ตาม ผลเชิงคุณภาพสะท้อนข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง เช่น ข้อจำกัดด้านวงเงินงบประมาณและความยืดหยุ่นในการใช้งบประมาณในบางบริบท ซึ่งอาจทำให้การตอบสนองความต้องการด้านทรัพยากรไม่เต็มศักยภาพ ประเด็นนี้สอดคล้องกับแนวคิดระบบราชการของ Weber (1947, : 112–115) ที่เน้นการยึดกฎระเบียบและการตรวจสอบได้เพื่อความโปร่งใส แต่อาจจำกัดความคล่องตัวในการจัดสรรทรัพยากรให้เหมาะสมกับบริบทเฉพาะของสถานศึกษา นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับพิทักษ์ โสตถิยาภาค และคณะ (2561, : 76–78) ที่พบว่าข้อจำกัดด้านงบประมาณเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาปฐมวัยในหลายพื้นที่

5. ด้านงานทั่วไปผลการวิเคราะห์ผลการวิจัยพบว่าการบริหารงานด้านงานทั่วไปอยู่ในระดับมาก แต่ต่ำกว่าด้านอื่น ซึ่งสะท้อนว่างานทั่วไปเป็นงานสนับสนุนที่มีภาระหลากหลาย และเกี่ยวข้องกับงานธุรการ ระเบียบ และระบบสารสนเทศที่ต้องอาศัยความพร้อมของบุคลากรและระบบงานที่ต่อเนื่อง ผลการวิจัยเชิงคุณภาพชี้ว่า ผู้บริหารควรจัดระบบงานธุรการและสารสนเทศให้เป็นระบบ ลดภาระงานที่ไม่จำเป็นของครู และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีหรือแพลตฟอร์มออนไลน์ในการจัดเก็บและใช้ข้อมูลพัฒนาการเด็ก เพื่อสนับสนุนการวางแผนจัดประสบการณ์การเรียนรู้และการสื่อสารกับผู้ปกครอง ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของ Hallinger (2018, :58–60) และ Bush (2020, : 101–103) ที่เสนอว่าผู้บริหารควรสร้างระบบสนับสนุนที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ ลดภาระงานที่ไม่จำเป็นของครู และขยายความร่วมมือกับชุมชนเพื่อความยั่งยืนของสถานศึกษา

6. ผลการวิเคราะห์แนวทางการบริหารงานระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มอำเภอนิคมพัฒนา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยองเขต 1 พบว่า ผลเชิงคุณภาพสังเคราะห์แนวทางการบริหารทั้ง 4 ด้าน และย้ำว่าการบริหารปฐมวัยที่มีประสิทธิภาพต้องยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง บูรณาการงานวิชาการ บุคลากร งบประมาณ และงานทั่วไปให้เชื่อมโยงสนับสนุนกัน และมุ่งสร้างระบบการทำงานที่เป็นมาตรฐาน ไม่ขึ้นกับตัวบุคคล พร้อมเปิดพื้นที่ให้ครู ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กอย่างต่อเนื่อง แนวทางดังกล่าวช่วยอธิบายคะแนนเชิงปริมาณที่สูงในด้านวิชาการ/บุคลากร และสะท้อนสาเหตุของคะแนนที่ต่ำกว่าในบางตัวชี้วัด เช่น ความไม่ต่อเนื่องของการพัฒนาหลักสูตรเชิงระบบ และความท้าทายด้านงานธุรการ/สารสนเทศ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการบริหารงานระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มอำเภอนิคมพัฒนา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยองเขต 1 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ สำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้และการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) การบริหารระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษาด้านวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับการพัฒนากระบวนการวางแผนและพัฒนาหลักสูตรในระดับสถานศึกษาให้เป็นระบบและต่อเนื่อง โดยนำข้อมูลจากการประเมินพัฒนาการเด็กมาใช้ในการทบทวนและปรับปรุงหลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัยและสนับสนุนการจัดการศึกษาปฐมวัยอย่างมีประสิทธิภาพ

2) การบริหารระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษาด้านบุคลากร ผู้บริหารสถานศึกษาควรมุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับการวางระบบการพัฒนาครูปฐมวัยให้มีความชัดเจนและต่อเนื่องโดยเชื่อมโยงการพัฒนาวิชาชีพกับสมรรถนะครูและการปฏิบัติงานจริงในห้องเรียน พร้อมทั้งติดตามและประเมินผลการนำความรู้ไปใช้ เพื่อยกระดับศักยภาพครูและคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัยสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา และสามารถตอบสนองต่อพัฒนาการและความต้องการของเด็กปฐมวัยได้อย่างเหมาะสม

3) การบริหารระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษาด้านงบประมาณและทรัพยากร ควรมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนสื่อ อุปกรณ์ และทรัพยากรที่จำเป็นต่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยอย่างเพียงพอ แม้อยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่ายังมีข้อจำกัดด้านความเพียงพอและความครอบคลุมของการจัดสรรทรัพยากรในบางบริบท ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรมุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับวางแผนและจัดสรรงบประมาณด้านสื่อ อุปกรณ์ และทรัพยากรการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการตามพัฒนาการของเด็กปฐมวัย โดยเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการเสนอความต้องการและติดตามการใช้ทรัพยากรอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การใช้งบประมาณเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยอย่างมีคุณภาพ

4) การบริหารระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษาด้านทั่วไป ผู้บริหารสถานศึกษาควรมุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบงานธุรการด้านปฐมวัยให้มีความชัดเจนและทันสมัย โดยบูรณาการการใช้ระบบสารสนเทศในการจัดเก็บและบริหารจัดการข้อมูล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน สนับสนุนการตัดสินใจเชิงบริหาร และเอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัยอย่างเป็นระบบ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

1) ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานระดับปฐมวัยในเชิงลึก เช่น ภาวะผู้นำของผู้บริหาร วัฒนธรรมองค์กร หรือการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่ออธิบายความแตกต่างของผลการบริหารงานในแต่ละบริบทได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2) ควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังพื้นที่หรือสังกัดอื่นที่มีบริบทแตกต่างกัน เช่น สังกัดท้องถิ่น หรือสังกัดเอกชน เพื่อเปรียบเทียบแนวทางการบริหารงานระดับปฐมวัยและเพิ่มความครอบคลุมของผลการวิจัย

3) ควรใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการหรือการวิจัยเชิงพัฒนา เพื่อทดลองและพัฒนารูปแบบการบริหารงานระดับปฐมวัยที่เหมาะสมกับบริบทสถานศึกษา และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

ชุติมาพร เขาวน์ไว. (2562). **บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

ภคพร เลิกนอก, และ เอกราช โยธิพัฒนเวช. (2564). **แนวทางการพัฒนาครูปฐมวัยโดยใช้การเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริงในสถานศึกษา**. วารสารศึกษาศาสตร์, 15(2), 120–135.

พิทักษ์ โสตถิยาภาค, และคณะ. (2561). **ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย.** วารสารการบริหาร การศึกษา, 14(1), 45–60.

สุพัตรา เพียงแข. (2564). **การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัย.** วารสารการบริหารการศึกษาไทย, 18(1), 80–95.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2567). **รายงานสถานการณ์การจัดการศึกษาปฐมวัย ปีงบประมาณ 2567**. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). **รายงานการพัฒนาการศึกษาปฐมวัยของประเทศไทย.** กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

รายงานโครงการพัฒนาท้องถิ่น อำเภอนิคมพัฒนา. (2567). **รายงานผลการดำเนินงานการพัฒนาเด็กปฐมวัยในพื้นที่อุตสาหกรรม**. ระยอง: ที่ว่าการอำเภอนิคมพัฒนา.

พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562. (2562**). ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 136 ตอนที่ 56 ก, หน้า 1–16.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. (2562). **ราชกิจจานุเบกษา**,เล่ม136 ตอนที่ 57 ก, หน้า 49-53

กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). **หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2561.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

Braun, V., & Clarke, V. (2006). **Using thematic analysis in psychology.** Qualitative Research in Psychology, 3(2), 77–101.

Bush, T. (2020). **Educational leadership and management**: Theory, policy, and practice. London: SAGE Publications.

Hallinger, P. (2018**). Bringing instructional leadership into focus**: A review of empirical research. Educational Administration Quarterly, 54(4), 1–35.

Katz, R. L. (1974). **Skills of an effective administrator**. Harvard Business Review, 52(5), 90–102.

Weber, M. (1947). **The theory of social and economic organization**. New York: Oxford University Press.

UNESCO. (2023). **Global report on early childhood care and education**. Paris: UNESCO Publishing.

UNICEF. (2022). **Early childhood development overview report**. New York: UNICEF.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในเทศบาลในจังหวัดสมุทรสาคร

FACTORS AFFECTING THE SUCCESSFUL IMPLEMENTATION OF GOOD GOVERNANCE PRINCIPLES IN MUNICIPALITIES IN SAMUT SAKHON PROVINCE

ญาติมา นุชแดง[1]
มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
Yatima Nutdaeng[1]
Bangkokthonburi University
Corresponding Author E-mail : yanuch.40@gmail.com[1]

(Received : May 27, 2026; Edit : June 10, 2026; accepted : June 15, 2026)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับปัจจัยธรรมาภิบาล 2) ศึกษาระดับความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ และ 3) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในเทศบาลในจังหวัดสมุทรสาคร การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ข้าราชการเทศบาลในจังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 317 คน กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie and Morgan สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วนและสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยธรรมาภิบาลโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านประสิทธิภาพของภาครัฐมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2) ความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านความโปร่งใสมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และ 3) ปัจจัยธรรมาภิบาล ได้แก่ ประสิทธิภาพของภาครัฐ การมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบ หลักนิติธรรม คุณภาพของกฎระเบียบ และการควบคุมการทุจริต ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสามารถร่วมกันทำนายได้ร้อยละ 89.90 (R^2 = .899)

คำสำคัญ: ธรรมาภิบาล, เทศบาล, การบริหารภาครัฐ

ABSTRACT

The objectives of this research were: (1) to examine the level of governance factors, (2) to investigate the level of successful implementation of good governance principles, and (3) to analyze factors affecting the successful implementation of good governance principles in municipalities in Samut Sakhon Province. This study employed a survey research design. The sample consisted of 317 municipal officials, determined using Krejcie and Morgan's table. The instrument was a five-point Likert scale questionnaire. Data were analyzed using mean, standard deviation, and stepwise multiple regression analysis.

The results revealed that: (1) overall governance factors were at a high level, with government effectiveness being the highest; (2) overall success of implementation was at a high level, with transparency ranked highest; and (3) governance factors including government effectiveness, voice and accountability, rule of law, regulatory quality, and control of corruption significantly affected the success of implementation at the .05 level, with a predictive power of 89.90%.

Keywords: Good Governance, Municipality, Public Administration

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในบริบทของการบริหารภาครัฐยุคใหม่ แนวคิด ธรรมาภิบาล (Good Governance) ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐให้มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา การประเมินธรรมาภิบาลของหน่วยงานภาครัฐไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการวัดผลการดำเนินงานภายในองค์กรเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับการประเมินเชิงระบบ (Systemic Assessment) ที่สามารถสะท้อนคุณภาพการบริหารจัดการขององค์กรในมิติที่ครอบคลุมและเชื่อมโยงกับบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง โดยหนึ่งในกรอบแนวคิดที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล คือ กรอบตัวชี้วัดธรรมาภิบาลโลก (Worldwide Governance Indicators: WGI) ซึ่งพัฒนาโดยธนาคารโลก (World Bank) เพื่อใช้ประเมินคุณภาพธรรมาภิบาลของประเทศและองค์กรภาครัฐในหลากหลายมิติ ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบของประชาชน (Voice and Accountability) 2) เสถียรภาพทางการเมืองและการปราศจากความรุนแรง (Political Stability and Absence of Violence) 3) ประสิทธิผลของภาครัฐ (Government Effectiveness) 4) คุณภาพของกฎระเบียบ (Regulatory Quality) 5) หลักนิติธรรม (Rule of Law) และ 6) การควบคุมการทุจริต (Control of Corruption) (World Bank, 2024)กรอบแนวคิด WGI ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในฐานะเครื่องมือสำคัญสำหรับการประเมินธรรมาภิบาลเชิงระบบ เนื่องจากสามารถสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการบริหารภายในองค์กรกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อประชาชนและสังคมโดยรวม แตกต่างจากการประเมินผลการปฏิบัติงานทั่วไปที่มักมุ่งวัดเฉพาะประสิทธิภาพของการดำเนินงานภายในหน่วยงานเท่านั้น โดยเฉพาะในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนและมีบทบาทสำคัญในการให้บริการสาธารณะในชีวิตประจำวันของประชาชน (OECD, 2021) แนวคิดธรรมาภิบาลจึงถูกนำมาใช้เป็นกรอบในการพัฒนาองค์กรภาครัฐให้สอดคล้องกับหลักการบริหารจัดการที่ดีในระดับสากลในประเทศไทย รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมธรรมาภิบาลมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะผ่านนโยบายและเครื่องมือสำคัญ เช่น การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (Integrity and Transparency Assessment: ITA) ซึ่งมุ่งเน้นให้หน่วยงานภาครัฐมีการเปิดเผยข้อมูล มีความโปร่งใส และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการดำเนินงาน (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2566) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง แต่ผลการประเมินในหลายปีที่ผ่านมายังสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างของระดับธรรมาภิบาลในแต่ละหน่วยงาน และยังคงมีหน่วยงานจำนวนไม่น้อยที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับปานกลางถึงต่ำ (สำนักงาน ป.ป.ช., 2566)นอกจากนี้ รายงานด้านธรรมาภิบาลและการพัฒนาที่ยั่งยืนยังชี้ให้เห็นว่าปัญหาการขาดความโปร่งใส การทุจริต และการบริหารจัดการที่ไม่มีประสิทธิภาพ ยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่นที่มีการใช้งบประมาณจำนวนมากและมีการตัดสินใจที่ส่งผลโดยตรงต่อประชาชน (United Nations Development Programme [UNDP], 2022) ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในทางปฏิบัติยังคงมีข้อจำกัด และยังไม่สามารถบรรลุผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้อย่างเต็มที่ในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะเทศบาล ซึ่งมีหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะ เช่น การจัดการสิ่งแวดล้อม การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่า การดำเนินงานของเทศบาลในหลายพื้นที่ยังประสบปัญหา เช่น การขาดความโปร่งใสในการบริหารงบประมาณ การเปิดเผยข้อมูลที่ไม่เพียงพอ และการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ยังอยู่ในระดับต่ำ (World Bank, 2023) ปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้การบริหารงานของเทศบาลไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพนอกจากนี้ ปัจจัยด้านผู้นำและบุคลากรยังมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในองค์กร โดยเฉพาะผู้นำองค์กรที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบาย ทิศทาง และวัฒนธรรมองค์กร หากผู้นำขาดความตระหนักหรือไม่ให้ความสำคัญกับหลักธรรมาภิบาล ก็อาจส่งผลให้การดำเนินงานขาดความโปร่งใสและไม่สามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนได้ (Mungiu-Pippidi, 2021) นอกจากนี้ ศักยภาพของบุคลากรในองค์กรยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ เนื่องจากบุคลากรต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลในอีกด้านหนึ่ง การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของธรรมาภิบาล แต่จากสถานการณ์ปัจจุบันพบว่าประชาชนยังมีข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งส่งผลให้การบริหารงานขาดความโปร่งใสและไม่สามารถสะท้อนความต้องการที่แท้จริงของประชาชนได้ (Transparency International, 2022) ปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนากลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สำหรับจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ มีทั้งภาคอุตสาหกรรม การประมง และการขยายตัวของชุมชนเมืองอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เทศบาลในพื้นที่ต้องเผชิญกับความท้าทายในการบริหารจัดการที่ซับซ้อนมากขึ้น เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาแรงงานข้ามชาติ และความต้องการบริการสาธารณะที่เพิ่มขึ้น (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารจัดการปัญหาเหล่านี้

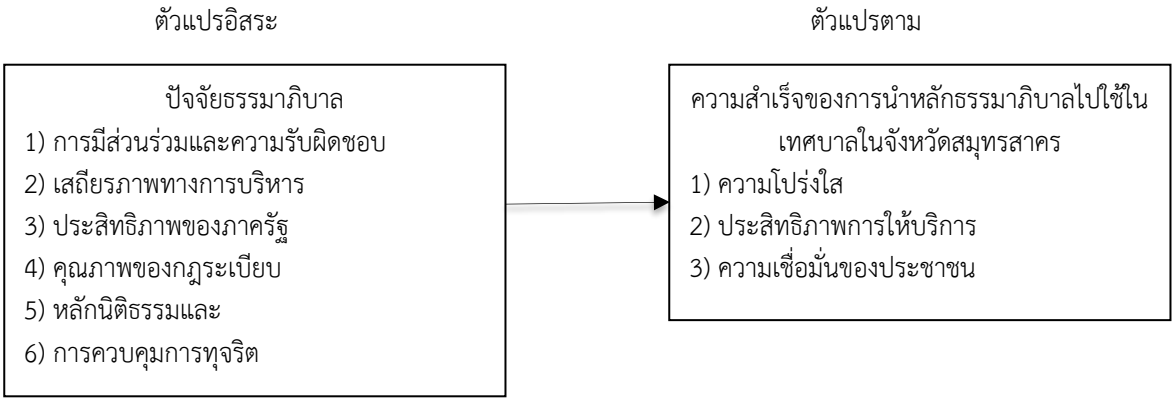
อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์บริบทของเทศบาลในจังหวัดสมุทรสาคร พบว่ายังมีข้อจำกัดหลายประการที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ ได้แก่ ความแตกต่างด้านศักยภาพของบุคลากร การขาดระบบการบริหารจัดการข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ยังไม่เพียงพอ และการขาดระบบติดตามและประเมินผลที่เป็นระบบ ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ยังคงมีช่องว่างระหว่าง นโยบาย และ การปฏิบัติจริงจากการทบทวนวรรณกรรมยังพบว่า การนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ให้ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหลายด้านร่วมกัน เช่น ภาวะผู้นำองค์กร โครงสร้างองค์กร เทคโนโลยีสารสนเทศ และวัฒนธรรมองค์กร ซึ่งล้วนมีผลต่อประสิทธิภาพและความโปร่งใสของการบริหารงานภาครัฐ (Kaufmann et al., 2021) ดังนั้น การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้จึงเป็นประเด็นที่มีความสำคัญอย่างยิ่งด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในเทศบาลในจังหวัดสมุทรสาคร เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริงอย่างไรก็ตามการวิจัยนี้มีความสำคัญในหลายมิติ กล่าวคือ ในเชิงวิชาการ จะช่วยเติมเต็มองค์ความรู้เกี่ยวกับธรรมาภิบาลในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะในบริบทของประเทศไทย ในเชิงนโยบาย ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาธรรมาภิบาลของเทศบาล และในเชิงปฏิบัติ หน่วยงานท้องถิ่นสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการปรับปรุงการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยต่อความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในเทศบาลในจังหวัดสมุทรสาคร
2. เพื่อศึกษาระดับความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในเทศบาลในจังหวัดสมุทรสาคร
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในเทศบาลในจังหวัดสมุทรสาคร

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในเทศบาลในจังหวัดสมุทรสาคร ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดโดยอาศัยแนวคิดปัจจัยด้านธรรมาภิบาลของ Kaufmann et al. (2021) ซึ่งเป็นผู้พัฒนา Worldwide Governance Indicators (WGI) อันเป็นกรอบแนวคิดที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลในการประเมินคุณภาพการบริหารภาครัฐ ตามแนวคิดของ Kaufmann et al. (2021) ปัจจัยธรรมาภิบาลประกอบด้วย 6 มิติ ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบ (Voice and Accountability) (2) เสถียรภาพทางการบริหาร (Political Stability and Absence of Violence) (3) ประสิทธิภาพของภาครัฐ (Government Effectiveness) (4) คุณภาพของกฎระเบียบ (Regulatory Quality) (5) หลักนิติธรรม (Rule of Law) และ (6) การควบคุมการทุจริต (Control of Corruption) โดยผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบทั้ง 6 มิตินี้มาใช้เป็น “ตัวแปรอิสระ” เนื่องจากเป็นปัจจัยสำคัญที่สะท้อนคุณภาพของการบริหารงานภาครัฐและมีอิทธิพลต่อผลลัพธ์ขององค์กร ในส่วนของตัวแปรตามผู้วิจัยกำหนด ความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ โดยอ้างอิงแนวคิดของ Kaufmann et al. (2021) เช่นเดียวกัน ซึ่งมองว่าธรรมาภิบาลสามารถสะท้อนผ่านผลลัพธ์ของการบริหาร ได้แก่ ความโปร่งใส ประสิทธิภาพการให้บริการ และความเชื่อมั่นของประชาชนดังนั้น กรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้จึงกำหนดให้ปัจจัยด้านธรรมาภิบาลทั้ง 6 มิติ ตามแนวคิดของ Kaufmann et al. (2021) เป็นตัวแปรอิสระที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในเทศบาลในจังหวัดสมุทรสาครซึ่งแสดงเป็นภาพกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

มีปัจจัยอย่างน้อย 1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในเทศบาลในจังหวัดสมุทรสาครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ข้าราชการเทศบาลในจังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 1,800 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ข้าราชการเทศบาลในจังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 317 คน ได้มาจากการกำหนดขนาดตัวอย่าง โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ เครจซีและมอร์แกน (Krejecie and Morgan,1970) จากนั้นทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วนและสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

ตัวแปร

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยธรรมาภิบาล ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบ 2) เสถียรภาพทางการบริหาร 3) ประสิทธิภาพของภาครัฐ 4) คุณภาพของกฎระเบียบ 5) หลักนิติธรรมและ 6) การควบคุมการทุจริต

ตัวแปรตาม ได้แก่ ความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในเทศบาลในจังหวัดสมุทรสาคร ประกอบด้วย 1) ความโปร่งใส 2) ประสิทธิภาพการให้บริการ 3) ความเชื่อมั่นของประชาชน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในเทศบาลในจังหวัดสมุทรสาคร แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยธรรมาภิบาลในจังหวัดสมุทรสาคร

เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยธรรมาภิบาลตามแนวคิดของ Kaufmann et al. (2021) ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามมาตรวัดของลิเคิร์ท (Likert Scale) ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยประกอบด้วย 6 ด้าน คือ

1. การมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบ
2. เสถียรภาพทางการบริหาร
3. ประสิทธิภาพของภาครัฐ
4. คุณภาพของกฎระเบียบ
5. หลักนิติธรรม
6. การควบคุมการทุจริต

การให้คะแนนกำหนดดังนี้

5 หมายถึง ปัจจัยธรรมาภิบาลในจังหวัดสมุทรสาครอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง ปัจจัยธรรมาภิบาลในจังหวัดสมุทรสาครอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง ปัจจัยธรรมาภิบาลในจังหวัดสมุทรสาครอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง ปัจจัยธรรมาภิบาลในจังหวัดสมุทรสาครอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง ปัจจัยธรรมาภิบาลในจังหวัดสมุทรสาครอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในเทศบาลในจังหวัดสมุทรสาครเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในเทศบาลในจังหวัดสมุทรสาคร ลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามมาตรวัดของลิเคิร์ท (Likert Scale) ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ

1. ความโปร่งใส
2. ประสิทธิภาพการให้บริการ
3. ความเชื่อมั่นของประชาชน

การให้คะแนนกำหนดดังนี้

5 หมายถึง ความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในจังหวัดสมุทรสาคร อยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง ความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในจังหวัดสมุทรสาคร อยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง ความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในจังหวัดสมุทรสาคร อยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง ความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในจังหวัดสมุทรสาคร อยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง ความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในจังหวัดสมุทรสาคร อยู่ในระดับน้อยที่สุด

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยธรรมาภิบาลและความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในจังหวัดสมุทรสาคร เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดและนิยามศัพท์เฉพาะของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2. ศึกษาหลักการสร้างแบบสอบถามจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบเครื่องมือวิจัย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดทำข้อคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

3. สร้างแบบสอบถามฉบับร่าง โดยกำหนดข้อคำถามให้ครอบคลุมตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยธรรมาภิบาล 6 ด้าน และตัวแปรตาม ได้แก่ ความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในจังหวัดสมุทรสาคร 3 ด้าน

4. นำแบบสอบถามฉบับร่างเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหา ภาษา และรูปแบบของข้อคำถาม แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

5. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ และวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือ IOC (Index of Item-Objective Congruence) โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป (Rovinelli & Hambleton, 1977)

6. ผลการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา พบว่า ข้อคำถามทุกข้อมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80–1.00 ซึ่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้และสามารถนำไปใช้ได้

7. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับข้าราชการเทศบาลที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม

8. นำข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha Coefficient) โดยกำหนดเกณฑ์ความเชื่อมั่นที่ยอมรับได้ตั้งแต่ .70 ขึ้นไป (Cronbach, 1951) ผลการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม พบว่า แบบสอบถามปัจจัยธรรมาภิบาล มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .97 แบบสอบถามความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในจังหวัดสมุทรสาคร มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .95 แบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .98

9. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้วจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยจัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์จากมหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรีถึงเทศบาลในจังหวัดสมุทรสาคร เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากข้าราชการเทศบาลที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

2. ผู้วิจัยประสานงานกับหน่วยงานหรือผู้รับผิดชอบของเทศบาลแต่ละแห่ง เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

3. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามทั้งในรูปแบบเอกสารและ/หรือแบบสอบถามออนไลน์ผ่าน Google Forms ตามความเหมาะสมของบริบทแต่ละเทศบาล

4. ผู้วิจัยชี้แจงให้ผู้ตอบแบบสอบถามทราบถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการตอบแบบสอบถาม และขอความร่วมมือให้ตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริงทุกข้อ

5. เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับคืน ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามทุกฉบับ และคัดเลือกเฉพาะฉบับที่สมบูรณ์เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ จากนั้นดำเนินการให้คะแนนตามเกณฑ์ทกำหนด และนำข้อมูลไปวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

ตอนที่ 2 ปัจจัยธรรมาภิบาลในจังหวัดสมุทรสาครวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ทั้งโดยรวม รายด้าน และรายข้อ จากนั้นนำค่าเฉลี่ยไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายตามแนวคิดของเบสท์ (Best, 1977) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50–5.00 หมายถึง ปัจจัยธรรมาภิบาลในจังหวัดสมุทรสาครอยู่ในระดับมากที่สุดค่าเฉลี่ย 3.50–4.49 หมายถึง ปัจจัยธรรมาภิบาลในจังหวัดสมุทรสาครอยู่ในระดับมากค่าเฉลี่ย 2.50–3.49 หมายถึง ปัจจัยธรรมาภิบาลในจังหวัดสมุทรสาครอยู่ในระดับปานกลางค่าเฉลี่ย 1.50–2.49 หมายถึง ปัจจัยธรรมาภิบาลในจังหวัดสมุทรสาครอยู่ในระดับน้อยค่าเฉลี่ย 1.00–1.49 หมายถึง ปัจจัยธรรมาภิบาลในจังหวัดสมุทรสาครอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในจังหวัดสมุทรสาครวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ทั้งโดยรวม รายด้าน และรายข้อ แล้วนำค่าเฉลี่ยไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายตามแนวคิดของเบสท์ (Best, 1977) เช่นเดียวกัน

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในจังหวัดสมุทรสาคร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติการถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) เพื่อศึกษาว่าปัจจัยธรรมาภิบาลด้านใดบ้างที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในเทศบาลในจังหวัดสมุทรสาคร

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัจจัยธรรมาภิบาลในเทศบาลจังหวัดสมุทรสาคร โดยรวมและรายด้าน

ปัจจัยธรรมาภิบาล	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
การมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบ	4.32	.41	มาก
เสถียรภาพทางการบริหาร	4.18	.45	มาก
ประสิทธิภาพของภาครัฐ	4.36	.39	มาก
คุณภาพของกฎระเบียบ	4.25	.42	มาก
หลักนิติธรรม	4.28	.40	มาก
การควบคุมการทุจริต	4.15	.46	มาก
รวม	**4.26**	**.38**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า ปัจจัยธรรมาภิบาลในเทศบาลจังหวัดสมุทรสาคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.26, S.D. = .38) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ประสิทธิภาพของภาครัฐ ($\bar{x}$ = 4.36, S.D. = .39) รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบ ($\bar{x}$ = 4.32, S.D. = .41) หลักนิติธรรม ($\bar{x}$ = 4.28, S.D. = .40) คุณภาพของกฎระเบียบ ($\bar{x}$ = 4.25, S.D. = .42) เสถียรภาพทางการบริหาร ($\bar{x}$ = 4.18, S.D. = .45) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ การควบคุมการทุจริต ($\bar{x}$ = 4.15, S.D. = .46)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในเทศบาลจังหวัดสมุทรสาคร โดยรวมและรายด้าน

ความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
ความโปร่งใส	4.34	.40	มาก
ประสิทธิภาพการให้บริการ	4.29	.38	มาก
ความเชื่อมั่นของประชาชน	4.22	.42	มาก
รวม	**4.28**	**.36**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า ความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในเทศบาลจังหวัดสมุทรสาคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก

($\bar{x}$ = 4.28, S.D. = .36) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ความโปร่งใส ($\bar{x}$ = 4.34, S.D. = .40) รองลงมาคือ ประสิทธิภาพการให้บริการ ($\bar{x}$ = 4.29, S.D. = .38) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ความเชื่อมั่นของประชาชน ($\bar{x}$ = 4.22, S.D. = .42)

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์อำนาจการทำนายของปัจจัยธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในเทศบาลจังหวัดสมุทรสาคร

ตัวแปรทำนาย	b	SE	β	t	Sig.
1. ประสิทธิภาพของภาครัฐ (X3)	.298	.034	.356	8.765	.000
2. การมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบ (X1)	.241	.031	.289	7.774	.000
3. หลักนิติธรรม (X5)	.193	.029	.228	6.655	.000
4. คุณภาพของกฎระเบียบ (X4)	.162	.028	.191	5.786	.000
5. การควบคุมการทุจริต (X6)	.117	.030	.136	3.900	.000
ค่าคงที่ (Constant)	.574	.082		6.999	.000

R = .948 R^2 = .899 adj R^2 = .897 SEest. = .18241 R^2 Change = .004 F = 502.336 Sig. = .000

จากตารางที่ 3 พบว่า ปัจจัยธรรมาภิบาลที่ประกอบด้วย ประสิทธิภาพของภาครัฐ การมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบ หลักนิติธรรม คุณภาพของกฎระเบียบ และการควบคุมการทุจริต ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในเทศบาลจังหวัดสมุทรสาคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยตัวแปรทั้ง 5 สามารถร่วมกันทำนายความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในเทศบาลจังหวัดสมุทรสาครได้ร้อยละ 89.90 (R^2 = .899)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยธรรมาภิบาลของเทศบาลในจังหวัดสมุทรสาครโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ประสิทธิภาพของภาครัฐ รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบ หลักนิติธรรม และคุณภาพของกฎระเบียบ ขณะที่ด้านการควบคุมการทุจริตมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ในปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการปรับตัวตามแนวนโยบายการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ซึ่งเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และการให้บริการประชาชนอย่างรวดเร็วและมีคุณภาพ ส่งผลให้บุคลากรรับรู้ว่าการดำเนินงานของเทศบาลมีประสิทธิภาพในระดับสูงนอกจากนี้ การที่ด้านการมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง ยังสะท้อนให้เห็นว่าเทศบาลได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารงานมากขึ้น เช่น การแสดงความคิดเห็น

การมีส่วนร่วมในกิจกรรม และการตรวจสอบการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดธรรมาภิบาลที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ขณะเดียวกันด้านหลักนิติธรรมและคุณภาพของกฎระเบียบที่อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าเทศบาลมีการดำเนินงานภายใต้กรอบของกฎหมายอย่างชัดเจน และมีระบบการกำกับดูแลที่เหมาะสมอย่างไรก็ตาม การที่ด้านการควบคุมการทุจริตมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด อาจสะท้อนถึงความท้าทายในการพัฒนาระบบตรวจสอบและป้องกันการทุจริตให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นประเด็นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังต้องให้ความสำคัญอย่างต่อเนื่องผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับกรอบแนวคิดตัวชี้วัดธรรมาภิบาลโลก (Worldwide Governance Indicators: WGI) ของ Kaufmann (2021) ที่ระบุว่าประสิทธิภาพของภาครัฐและการควบคุมการทุจริตเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันในระบบธรรมาภิบาล โดยองค์กรภาครัฐที่มีประสิทธิภาพสูงจะสามารถลดโอกาสการใช้ดุลยพินิจที่ไม่เหมาะสม เพิ่มความโปร่งใสในการดำเนินงาน และลดความเสี่ยงต่อการทุจริตได้ในระยะยาว และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐวุฒิ ศรีสวัสดิ์ (2566) ที่พบว่าปัจจัยธรรมาภิบาลโดยรวมอยู่ในระดับมาก และด้านประสิทธิภาพของภาครัฐมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ขณะที่ด้านการควบคุมการทุจริตมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด รวมทั้งสอดคล้องกับงานของ ชัยวัฒน์ แก้วพันเดิม (2564) และ ธนกฤต บุญศรี (2566) ที่พบว่าธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก และด้านประสิทธิภาพของภาครัฐมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร ตลอดจนสอดคล้องกับงานวิจัยต่างประเทศของ Smith and Johnson (2023) ที่พบว่า Government Effectiveness เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพขององค์กรภาครัฐ

2. ผลการวิจัยพบว่า ความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในเทศบาลจังหวัดสมุทรสาครโดยรวมอยู่ในระดับมากและทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ความโปร่งใส รองลงมาคือ ประสิทธิภาพการให้บริการ และความเชื่อมั่นของประชาชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ เทศบาลมีการพัฒนาระบบการบริหารงานที่เน้นความโปร่งใสในการดำเนินงาน เช่น การเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร การรายงานผลการดำเนินงาน และการให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างสะดวก ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรได้ในขณะเดียวกัน การที่ด้านประสิทธิภาพการให้บริการอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าเทศบาลสามารถให้บริการประชาชนได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง และมีคุณภาพ ซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาระบบบริหารจัดการและการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการให้บริการ ส่งผลให้ประชาชนได้รับความสะดวกและเกิดความพึงพอใจสำหรับด้านความเชื่อมั่นของประชาชน แม้จะอยู่ในระดับมากแต่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด อาจสะท้อนว่าแม้เทศบาลจะมีการดำเนินงานที่ดี แต่ยังมีบางประเด็นที่ประชาชนต้องการความมั่นใจเพิ่มเติม เช่น ความโปร่งใสในบางกระบวนการ หรือความต่อเนื่องของการดำเนินงาน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญญารัตน์ วงศ์คำ (2565) ที่พบว่าความโปร่งใสของเทศบาลอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ พีรพงษ์ แสงดี (2565) ที่พบว่าความเชื่อมั่นของประชาชนอยู่ในระดับมากและมีความสัมพันธ์กับธรรมาภิบาล รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยต่างประเทศของ Garcia and Martinez (2022) และ Brown and Taylor (2020) ที่พบว่าความโปร่งใสเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของประชาชน

3. ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยธรรมาภิบาล ได้แก่ ประสิทธิภาพของภาครัฐ การมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบ หลักนิติธรรม คุณภาพของกฎระเบียบ และการควบคุมการทุจริต ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในเทศบาลจังหวัดสมุทรสาคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยสามารถร่วมกันทำนายได้ถึงร้อยละ 89.90 และปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุดคือประสิทธิภาพของภาครัฐทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ประสิทธิภาพของภาครัฐเป็นปัจจัยหลักที่สะท้อนถึงความสามารถของเทศบาลในการบริหารจัดการทรัพยากร การให้บริการ และการแก้ไขปัญหาของประชาชน ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จของการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาล นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้การบริหารงานมีความโปร่งใสและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนมากยิ่งขึ้นในขณะเดียวกัน หลักนิติธรรมและคุณภาพของกฎระเบียบมีบทบาทในการกำกับให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างถูกต้องและเป็นธรรม ส่วนการควบคุมการทุจริตช่วยเสริมสร้างความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือขององค์กร ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญของธรรมาภิบาลผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของ ประภาพันธ์ อินทร์ทอง (2564) และ ณรงค์ฤทธิ์ ใจดี (2565) ที่พบว่าประสิทธิภาพของภาครัฐและคุณภาพของกฎระเบียบส่งผลต่อประสิทธิภาพการให้บริการ รวมทั้งสอดคล้องกับ สุพรรณี บุญช่วย (2566) และ อรทัย แสงทอง (2565) ที่พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนส่งผลต่อความสำเร็จของธรรมาภิบาล และยังสอดคล้องกับงานวิจัยต่างประเทศของ Chen et al. (2021), Kumar and Singh (2024) และ Nguyen et al. (2022) ที่พบว่าปัจจัยด้าน Government Effectiveness และ Citizen Participation เป็นปัจจัยสำคัญในการทำนายความสำเร็จของการบริหารภาครัฐ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) จากผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของภาครัฐ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ ดังนั้น เทศบาลควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบการบริหารจัดการ การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และการยกระดับคุณภาพการให้บริการสาธารณะให้มีความรวดเร็ว ถูกต้อง และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ

2) ควรส่งเสริม การมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบของประชาชน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผลการดำเนินงานของเทศบาล เพื่อให้การบริหารงานมีความโปร่งใสและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนมากยิ่งขึ้น

3) เทศบาลควรยึดหลัก นิติธรรมและคุณภาพของกฎระเบียบ ในการดำเนินงาน โดยพัฒนากฎระเบียบ และข้อบังคับให้มีความชัดเจน ทันสมัย และเอื้อต่อการปฏิบัติงาน รวมทั้งสร้างความเป็นธรรมและความเสมอภาคในการให้บริการแก่ประชาชน

4) ควรพัฒนาระบบ การควบคุมและป้องกันการทุจริต ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น การเสริมสร้างระบบตรวจสอบภายใน การเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดมั่นในความโปร่งใส เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของเทศบาล

5) ควรส่งเสริม ความโปร่งใสในการดำเนินงาน โดยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างครบถ้วนและเข้าถึงได้ง่าย รวมทั้งพัฒนาช่องทางการสื่อสารกับประชาชน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจต่อเทศบาล

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาเรื่องอิทธิพลของภาวะผู้นำของผู้บริหารท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2) ควรศึกษาเรื่อง ปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อการควบคุมการทุจริตในเทศบาล

3) ควรศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของประชาชนกับความเชื่อมั่นต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

กัญญารัตน์ วงศ์คำ. (2565, มกราคม-มิถุนายน). การดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลที่ส่งผลต่อความโปร่งใสในการบริหารงานในจังหวัดสมุทรปราการ. **วารสารการบริหารภาครัฐ**, 9(1), 21–38. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ชัยวัฒน์ แก้วพันเดิม. (2564, มกราคม-มิถุนายน). ธรรมาภิบาลกับประสิทธิภาพการให้บริการของเทศบาลในจังหวัดราชบุรี. **วารสารนวัตกรรมการบริหาร**, 7(1), 33–48. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

ณรงค์ฤทธิ์ ใจดี. (2565, กรกฎาคม-ธันวาคม). การดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการให้บริการของเทศบาลในจังหวัดกาญจนบุรี. **วารสารรัฐประศาสนศาสตร์**, 8(2), 55–70. มหาวิทยาลัยมหิดล.

ณัฐวุฒิ ศรีสวัสดิ์. (2566, กรกฎาคม-ธันวาคม). ปัจจัยธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครปฐม. **วารสารการบริหารการปกครองท้องถิ่น**, 10(2), 45–60. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ธนกฤต บุญศรี. (2566, มกราคม-เมษายน). ปัจจัยด้านธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรสงคราม. **วารสารรัฐประศาสนศาสตร์และการบริหาร**, 11(1), 12–28. มหาวิทยาลัยมหิดล.

ประภาพันธ์ อินทร์ทอง. (2564, กรกฎาคม-ธันวาคม). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการให้บริการของเทศบาลในจังหวัดราชบุรี. **วารสารการบริหารท้องถิ่น**, 7(2), 33–50. มหาวิทยาลัยบูรพา.

พีรพงษ์ แสงดี. (2565, กรกฎาคม-ธันวาคม). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการดำเนินงานของเทศบาลในจังหวัดนครปฐม. **วารสารการบริหารภาครัฐ**, 9(2), 40–55. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุพรรณี บุญช่วย. (2566, มกราคม-มิถุนายน). การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลในจังหวัดสมุทรสาคร. **วารสารการบริหารท้องถิ่น,** 11(1), 15–30. มหาวิทยาลัยมหิดล.

อรทัย แสงทอง. (2565, กรกฎาคม-ธันวาคม). การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรสาคร. **วารสารรัฐประศาสนศาสตร์**, 10(2), 50–66. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2566). **รายงานผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (ITA) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566**. สำนักงาน ป.ป.ช.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). **รายงานภาวะสังคมไทยและแนวโน้มการพัฒนา.** สศช.

Kaufmann, D., Kraay, A., & Mastruzzi, M. (2021). **The worldwide governance indicators: Methodology and analytical issues**. World Bank.

Mungiu-Pippidi, A. (2021). **The quest for good governance: How societies develop control of corruption.** Cambridge University Press.

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2021). **Government at a glance 2021.** OECD Publishing.

Transparency International. (2022). **Corruption perceptions index 2022**. Transparency International.

United Nations Development Programme (UNDP). (2022). **Governance for sustainable development 2022.** UNDP.

World Bank. (2023). **Enhancing government effectiveness and transparency: The fight against corruption.** World Bank.

การวัดและการประเมินผลในยุคดิจิทัล: ท้าทายและโอกาส

MEASUREMENT AND EVALUATION IN THE DIGITAL AGE: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES

พิชญุตม์ ธาระวงค์[1] ตระกูล จิตวัฒนากร[2], วงศ์วิศว์ หมื่นเทพ[3]
นักศึกษาปริญญาเอก[1], อาจารย์ที่ปรึกษา สาขาการพัฒนาธุรกิจและทุนมนุษย์ คณะศิลปะศาสตร์
มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ[2,3]
Pichayut Tharawong[1] Trakul Chiwattanakorn [2], Wongwit Muemthep [3]
PhD. Student in Business and Human Capital Development[1], Advisor, Faculty of Liberal Arts[1],
North Bangkok University[2,3]
Corresponding Author E-mail: apo.tha@gmail.com[1] trakul.ch@northbkk.ac.th[2], wongwit.mu@northbkk.ac.th[3]

(Received : February 10, 2026; Edit : March 8, 2026; accepted : March 12, 2026)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อชี้ให้เห็นถึงความสำคัญการวัดผลและการประเมินผลการเรียนรู้ของครู บทบาทของครูที่นำเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการประเมินผลการเรียนรู้ โดยใช้เครื่องมือดิจิทัลที่หลากหลายเพื่อเพิ่มความสะดวกและประสิทธิภาพในการวัดผลทั้งด้านความรู้และทักษะที่ยากต่อการวัดแบบดั้งเดิม เพื่อให้ครูสามารถติดตามพัฒนาการของนักเรียนและปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น การประเมินในยุคนี้ไม่เพียงแต่ใช้เทคโนโลยีในการจัดทำแบบทดสอบออนไลน์ แต่ยังสามารถใช้การประเมินที่หลากหลาย เช่น การประเมินทักษะการคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกัน หรือการแก้ปัญหาซับซ้อนที่ไม่สามารถวัดได้จากการสอบปกติ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยบทความนี้เขียนขึ้นจากการสังเคราะห์วรรณกรรมและเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง การประเมินในยุคดิจิทัลยังมีความท้าทายในการรักษาความยุติธรรมในการประเมินและการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลของนักเรียน ครูจึงต้องมีบทบาทที่สำคัญในการเรียนรู้ พัฒนา ปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีที่ใช้ในการประเมินผล และการฝึกอบรมครูในด้านการใช้เครื่องมือดิจิทัลในการประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งที่จำเป็น เพื่อให้สามารถพัฒนาแนวทางการประเมินที่เหมาะสมกับทักษะในศตวรรษที่ 21 ที่นักเรียนต้องมี เช่น ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ การทำงานร่วมกัน และการคิดสร้างสรรค์ การประเมินในยุคดิจิทัลจึงไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการติดตามพัฒนาการของนักเรียน แต่ยังช่วยให้กระบวนการเรียนรู้มีความยืดหยุ่นและตอบสนองได้ดีกับความต้องการของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน

คำสำคัญ: การประเมินผลยุคดิจิทัล, ทักษะในศตวรรษที่ 21, ความเป็นส่วนตัวของข้อมูล, การวัดผลการเรียนรู้

Abstract

This academic article aims to underscore the significance of measurement and evaluation in the digital era, with particular emphasis on teachers' roles in integrating digital technologies into assessment practices. In contemporary educational contexts, digital tools have become increasingly instrumental in enhancing the efficiency, accuracy, and flexibility of assessing both cognitive knowledge and complex skills that are difficult to measure through traditional testing methods. Digital assessment extends beyond the administration of online tests to encompass diverse approaches, including the evaluation of creativity, collaborative competencies, and complex problem-solving abilities aligned with essential 21st-century skills.

This article is based on a comprehensive synthesis of relevant academic literature and scholarly sources. The findings indicate that digital assessment enables teachers to systematically monitor students' learning progress and utilize data-driven insights to refine instructional strategies in response to individual learner differences. However, the implementation of digital assessment also presents critical challenges, particularly in ensuring fairness, transparency, and the protection of students' personal data. Therefore, teachers must continuously develop professional competencies in the effective and ethical use of digital assessment tools. Strengthening teachers' digital assessment literacy is essential for designing evaluation approaches that foster critical thinking, collaboration, and creativity. Ultimately, well-implemented digital assessment contributes not only to improved learning monitoring but also to the sustainable enhancement of educational quality in the digital age.

Keywords: Digital assessment, Learning measurement, 21st-century skills, Data privacy

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนามนุษย์ให้มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม และจริยธรรม ตลอดจนสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุขและมีศักยภาพในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) ในบริบทของโลกยุคดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การพัฒนาความสามารถด้านการคิด การแก้ปัญหา และการปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงจึงเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษา โดยเฉพาะในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นช่วงวัยที่หล่อหลอมศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ในอนาคต เหตุการณ์การระบาดของโควิด-19 ได้เร่งให้เกิดการนำเทคโนโลยีการศึกษามาใช้ในวงกว้าง และทำให้การประเมินผลด้วยเครื่องมือดิจิทัล (EdTech) กลายเป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบการศึกษาในหลายประเทศทั่วโลก ในช่วงการปิดโรงเรียนเป็นเวลานาน ผู้เรียนได้รับผลกระทบ และประเทศต่าง ๆ หันมาใช้การเรียนรู้ระยะไกลและเครื่องมือดิจิทัลเป็นทางเลือกหลัก (UNESCO/UNICEF/World Bank survey) ผลพวงจากการเปลี่ยนผ่านทางเทคโนโลยีทำให้หลายหน่วยงานระบุถึงแนวโน้มที่จะรักษาหรือขยายการใช้การประเมินเชิงดิจิทัล แม้หลังยุควิกฤติโรคระบาด เพราะเครื่องมือดิจิทัลสามารถเพิ่มความสามารถในการเก็บข้อมูลเชิงเรียลไทม์และปรับการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนได้ (OECD, 2022). อย่างไรก็ดี รายงานเชิงวิเคราะห์ระดับนานาชาติชี้ให้เห็นว่าการนำ EdTech มาใช้อย่างรวดเร็วจนขาดการวางนโยบายและการประเมินผลเชิงระบบ อาจก่อให้เกิดผลลบทั้งด้านความเสมอภาค คุณภาพ และการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (UNESCO; “An Ed-Tech Tragedy”)

จากการทบทวนรายงานและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปปัญหาเชิงปฏิบัติ (pain points) ที่ต้องได้รับการจัดการ ดังนี้ ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล (Digital Divide / Structural Readiness):ความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงอุปกรณ์ อินเทอร์เน็ต และทักษะดิจิทัลของนักเรียนในแต่ละพื้นที่ ทำให้บางกลุ่มถูก “ทอดทิ้ง” จากกระบวนการประเมินเชิงดิจิทัล (เช่น ไม่สามารถเข้าร่วมการประเมินออนไลน์ หรือได้คะแนนที่ไม่สะท้อนความสามารถจริงเนื่องจากปัญหาทางเทคนิค) ซึ่งสั่นคลอนความยุติธรรมของการประเมินและย่อมส่งผลต่อโอกาสทางการศึกษาและอาชีพ รายงานเชิงนโยบายสากลชี้ว่า ประเทศที่มีรายได้ต่ำและระบอบการศึกษาที่เปราะบางมีโอกาสได้รับผลกระทบหนักกว่า (UNICEF / UNESCO survey)

การล้มเหลวของการประเมินแบบดั้งเดิม (Mismatch with Labour Market Needs):

ข้อสอบแบบดั้งเดิมมักวัดความจำและความรู้เนื้อหาเป็นหลัก แต่ไม่สะท้อนทักษะที่ตลาดแรงงานต้องการ เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ ความคิดสร้างสรรค์ และทักษะการทำงานร่วมกัน ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างผลการเรียนและความสามารถเชิงปฏิบัติที่นายจ้างต้องการ (learning-to-work mismatch) EdTech เปิดทางออกบางประการแต่ต้องออกแบบการประเมินให้เป็น “authentic” และสอดคล้องกับงานจริง (Authentic Assessment)

ความเสี่ยงด้านคุณภาพ ยุติธรรม และจริยธรรมของข้อมูล (Equity, Validity, Data Ethics):

การใช้แพลตฟอร์มที่ขับเคลื่อนด้วยอัลกอริทึมและการวิเคราะห์ข้อมูล อาจก่อให้เกิดความลำเอียง (algorithmic bias) หรือการตีความข้อมูลที่ผิดพลาด หากขาดการกำกับดูแลเชิงจริยธรรมและมาตรฐานการประเมินที่ชัดเจน นอกจากนี้การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เรียน (student data privacy) เป็นประเด็นเร่งด่วนที่ต้องมีกรอบกฎหมายและแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม (UNESCO / OECD analysis) สรุปได้ว่า การประเมินในยุคดิจิทัลเป็นทั้งโอกาสและความท้าทายระดับระบบ โอกาสด้านการติดตามพัฒนาการผู้เรียนแบบละเอียดและการออกแบบการประเมินที่สอดคล้องกับโลกการทำงาน ขณะที่ความท้าทายด้านความเท่าเทียม โครงสร้างพื้นฐาน และจริยธรรมของข้อมูล ต้องได้รับการออกแบบนโยบายและมาตรการรองรับอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการพัฒนาสมรรถนะของครู (digital assessment literacy) ที่จะทำหน้าที่เป็นกุญแจสำคัญในการทำให้การประเมินเชิงดิจิทัลบรรลุผลตามเจตนารมณ์ของระบบการศึกษาในศตวรรษที่ 21

อย่างไรก็ตาม แม้ระบบการศึกษาจะมีการปรับปรุงหลักสูตรและวิธีการสอนอย่างต่อเนื่อง แต่ “การวัดและการประเมินผล” ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการสะท้อนคุณภาพผู้เรียน กลับยังเผชิญความท้าทายหลายประการในบริบทปัจจุบัน หนึ่งในประเด็นสำคัญคือความล้มเหลวของการประเมินแบบดั้งเดิม ที่มุ่งเน้นการทดสอบปลายภาคหรือการสอบแบบปรนัย ซึ่งไม่สามารถสะท้อนทักษะที่จำเป็นต่อโลกการทำงาน เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ ความคิดสร้างสรรค์ การทำงานเป็นทีม และการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน ส่งผลให้เกิดช่องว่างระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับสมรรถนะที่ตลาดแรงงานต้องการ

นอกจากนี้ การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการประเมินผล แม้จะเปิดโอกาสใหม่ในการติดตามและวิเคราะห์พัฒนาการของผู้เรียนอย่างละเอียด แต่ก็ทำให้เกิด ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล (Digital Divide) ซึ่งสะท้อนความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงอุปกรณ์อินเทอร์เน็ต และทักษะดิจิทัลของผู้เรียนในแต่ละบริบท ความเหลื่อมล้ำดังกล่าวอาจส่งผลต่อความยุติธรรมและความน่าเชื่อถือของการประเมิน (Cavanagh, 2020) อีกทั้งยังมีประเด็นด้านความปลอดภัยและการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เรียน ซึ่งเป็นความท้าทายเชิงจริยธรรมในยุคดิจิทัลในเชิงทฤษฎี การประเมินในยุคดิจิทัลสามารถอธิบายได้ภายใต้กรอบแนวคิดทางการเรียนรู้ร่วมสมัย

เช่น ทฤษฎีคอนเนคติวิซึม (Connectivism) ซึ่งเสนอว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นผ่านเครือข่ายความรู้และการเชื่อมโยงข้อมูลในสภาพแวดล้อมดิจิทัล (Siemens, 2005) การประเมินจึงควรสะท้อนความสามารถของผู้เรียนในการสืบค้น วิเคราะห์ และเชื่อมโยงองค์ความรู้จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย มากกว่าการจดจำเนื้อหาเพียงอย่างเดียว ขณะเดียวกัน แนวคิดเรื่อง Authentic Assessment เน้นการประเมินจากภาระงานหรือสถานการณ์จริง (real-world tasks) เพื่อสะท้อนสมรรถนะที่แท้จริงของผู้เรียน (Wiggins, 1998) ซึ่งสอดคล้องกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการออกแบบการประเมินที่หลากหลาย เช่น e-Portfolio, Project-based Assessment และการประเมินแบบจำลองสถานการณ์ (Simulation-based Assessment)

ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาระบบการวัดและการประเมินผลในยุคดิจิทัลจึงมิใช่เพียงการเปลี่ยนเครื่องมือจากกระดาษสู่แพลตฟอร์มออนไลน์ หากแต่เป็นการปรับกระบวนทัศน์ (paradigm shift) ทางการประเมินให้สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ร่วมสมัย ความต้องการของตลาดแรงงาน และบริบทสังคมดิจิทัล ทั้งนี้ การเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการประเมินผลดิจิทัล การลดความเหลื่อมล้ำทางเทคโนโลยี และการยึดมั่นในหลักจริยธรรมวิชาชีพ จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญในการสร้างระบบการประเมินที่มีคุณภาพ ยุติธรรม และตอบโจทย์การพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 อย่างแท้จริง

ถ้าครูขาดความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับกระบวนการคิด ขาดการส่งเสริมสนับสนุนการคิด ขาดความมั่นใจในตัวเอง ย่อมส่งผลต่อระดับการคิดของผู้เรียน (ทิศนา แขมมณี, 2546: 52-53) และส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน เพราะกระบวนการสอนของครูเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งกระบวนการสอนกับการวัดและประเมินผลมีความสัมพันธ์เป็นลูกโซ่ ซึ่งจะแยกออกจากกันมิได้ เพราะจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการสอน คือ เพื่อทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่พึงปรารถนา ผู้สอนจะต้องอาศัยการวัดและประเมินผล และผลของการเรียนการสอนจะบรรลุวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใดหรือไม่นั้น ต้องอาศัยการวัดและประเมินผลเป็นตัวบ่งชี้ (ราตรี นันทสุคนธ์, 2553:14) ซึ่งกระบวนการศึกษาอันประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การกำหนดวัตถุประสงค์ 2) การจัดการเรียนการสอน และ 3) การประเมินผล นั้นจะเห็นได้ว่าในการจัดการเรียนการสอนปัจจุบัน ครูผู้สอนจะต้องจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวนี้ องค์ประกอบอย่างหนึ่งที่มีความจำเป็นและขาดไม่ได้คือ การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อให้ได้คำตอบว่าการจัดการเรียนการสอนบรรลุเป้าหมายหรือไม่ สิ่งที่ต้องพัฒนาหรือปรับปรุงผู้เรียนคืออะไรบ้าง ในการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สรุปได้ว่า การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนทั้งความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะต่าง ๆ เพื่อประเมินผลให้ได้ข้อมูลที่ตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด มีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยอาศัยเทคนิควิธีการประเมินที่หลากหลาย เพื่อการประเมินผลเป็นข้อมูลในการพัฒนาต่อไป (ชัยพร กาบบัว,2565)

ในปัจจุบัน เทคโนโลยีดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในหลายภาคส่วนของชีวิต รวมถึงการศึกษา การเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อวิธีการสอนของครู แต่ยังส่งผลต่อวิธีการวัดผลและการประเมินในกระบวนการเรียนรู้ด้วยเช่นกัน การใช้เทคโนโลยีช่วยให้การประเมินสามารถทำได้หลากหลายและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้ การประเมินผลการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลมีทั้งท้าทายและโอกาสที่น่าสนใจ เช่น การใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ในการวิเคราะห์ผลการเรียน การใช้เครื่องมือดิจิทัลในการประเมินทักษะที่ซับซ้อน การปรับตัวของการประเมินให้เหมาะสมกับลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมถึงความท้าทายในการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลและการรักษาความยุติธรรมในการประเมิน (Popenici & Kerr, 2017).

การประเมินในยุคดิจิทัลไม่เพียงแต่พัฒนาวิธีการวัดผลเพื่อให้สามารถประเมินทักษะที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ยังมีความท้าทายที่ต้องคำนึงถึงทั้งในแง่ของความเท่าเทียม ความโปร่งใส และความถูกต้องในการใช้เทคโนโลยีในการประเมินผล (Cavanagh, 2020). ด้วยเหตุนี้ การประเมินในยุคดิจิทัลจึงต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี และสามารถตอบสนองต่อความต้องการในการเรียนรู้ที่มีลักษณะเฉพาะของผู้เรียนในแต่ละคนได้

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาโอกาสและความท้าทาย ในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ให้มีประสิทธิภาพและแม่นยำยิ่งขึ้น ให้ข้อมูลป้อนกลับที่รวดเร็วและเฉพาะเจาะจง ส่งเสริมการเรียนรู้แบบเป็นรายบุคคล ประเมินทักษะที่หลากหลายและซับซ้อน เพิ่มความน่าสนใจและมีส่วนร่วมในการประเมิน ลดภาระงานของครู สนับสนุนการประเมินเพื่อการเรียนรู้ (Assessment for Learning) สร้างความโปร่งใสและความรับผิดชอบ

โดยสรุป วัตถุประสงค์ของการวัดผลและการประเมินในยุคดิจิทัลคือการยกระดับคุณภาพและประสิทธิภาพของกระบวนการประเมินผล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง แม่นยำ ทันเวลา และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนรู้ และทักษะของผู้เรียนอย่างแท้จริง

ความหมายการวัดและประเมินผล

“การวัดผลการเรียนรู้” คือ กระบวนการรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อแสดงระดับความสามารถหรือคุณลักษณะของผู้เรียน ขณะที่ “การประเมินผล” คือ การตัดสินคุณค่าของข้อมูลที่ได้จากการวัด เพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของผู้เรียน (บุญชม ศรีสะอาด. 2555).

“ Educational assessment is the process of gathering, interpreting, and using evidence to make decisions about students’ learning.”การประเมินผลทางการศึกษา คือ กระบวนการรวบรวม ตีความ และใช้ข้อมูลหลักฐานในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียน (Popham, W. J. 2017).

“ Assessment refers to the procedures that educators use to obtain information about student performance and to make educational decisions based on that information.”การประเมินผล หมายถึง กระบวนการที่ครูใช้เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับผลการเรียนรู้ของผู้เรียน และใช้ข้อมูลเหล่านั้นในการตัดสินใจทางการศึกษา (Nitko, A. J., & Brookhart, S. M. (2014)

สรุปความว่า การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการรวบรวม วิเคราะห์ และตีความข้อมูลเกี่ยวกับผลการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยใช้วิธีการและเครื่องมือที่เหมาะสม เพื่อพิจารณาระดับความรู้ ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะของผู้เรียนตามวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ การวัดผลเป็นขั้นตอนของการเก็บข้อมูลอย่างมีระบบ ขณะที่การประเมินผลเป็นกระบวนการตัดสินคุณภาพหรือคุณค่าของผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น จุดมุ่งหมายของการวัดและประเมินผลไม่ใช่เพียงการให้คะแนนหรือจัดลำดับผู้เรียน แต่เพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับที่นำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุงการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมถึงการปรับกลยุทธ์การสอนของครูให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การเปลี่ยนแปลงในบทบาทของครูและนักการศึกษา

การประเมินผลในยุคดิจิทัลไม่เพียงแต่เปลี่ยนแปลงเครื่องมือและวิธีการในการวัดผลการเรียนรู้ แต่ยังส่งผลกระทบต่อบทบาทของครูในกระบวนการเรียนการสอนและการประเมินผลอีกด้วย บทบาทของครูที่เคยเป็นผู้ให้คะแนนหรือผู้ตัดสินผลการเรียนของนักเรียน ต้องมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีและวิธีการประเมินในยุคใหม่ที่เน้นการพัฒนาทักษะและการเรียนรู้ที่เป็นรายบุคคลมากยิ่งขึ้น

1. การเปลี่ยนแปลงบทบาทของครูจากผู้ให้คะแนนเป็นผู้ช่วยในการพัฒนาและให้คำแนะนำในการเรียนรู้ในอดีต บทบาทของครูในกระบวนการประเมินผลมักจำกัดอยู่ที่การให้คะแนนหรือการตัดสินผลการเรียนของนักเรียนจากการสอบหรือการทำงานที่ได้รับมอบหมาย อย่างไรก็ตาม ในยุคดิจิทัล ครูไม่ได้เป็นแค่ผู้ตัดสินผลเท่านั้น แต่ยังต้องทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยในการพัฒนาและให้คำแนะนำการเรียนรู้แบบเฉพาะเจาะจงสำหรับนักเรียนแต่ละคน เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยให้ครูสามารถติดตามพัฒนาการและผลการเรียนของนักเรียนได้อย่างละเอียดและต่อเนื่อง ทั้งจากผลการเรียนที่ได้จากการทำแบบทดสอบออนไลน์ การวิเคราะห์ข้อมูลการเรียนรู้ หรือการประเมินทักษะที่ไม่สามารถวัดได้จากการสอบเพียงอย่างเดียว เช่น การคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา ครูจึงสามารถให้คำแนะนำที่ตรงกับความต้องการของนักเรียนแต่ละคนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Zhao, 2020).

2. การฝึกอบรมครูให้มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีในการประเมินผลและวัดผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเปลี่ยนแปลงบทบาทของครูในยุคดิจิทัลไม่ได้เกิดขึ้นเพียงแค่จากการใช้งานเทคโนโลยี แต่ยังต้องการการฝึกอบรมครูในด้านการใช้เครื่องมือและวิธีการประเมินที่หลากหลาย ครูต้องสามารถใช้เทคโนโลยีในการประเมินผลที่มีความซับซ้อนได้ เช่น การประเมินทักษะที่เกี่ยวกับการคิดสร้างสรรค์หรือการทำงานกลุ่มผ่านระบบออนไลน์ ซึ่งต้องอาศัยทักษะทางเทคนิคในการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลและแอปพลิเคชันต่างๆ อย่างเชี่ยวชาญการฝึกอบรมครูในเรื่องของการใช้เทคโนโลยีจึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้ครูสามารถใช้เครื่องมือเหล่านี้ในการประเมินผลการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนในแต่ละระดับ โดยครูสามารถใช้เครื่องมือเหล่านี้เพื่อสร้างการประเมินที่มีความยืดหยุ่นและเป็นธรรมมากขึ้น เช่น การใช้ระบบการประเมินออนไลน์ที่สามารถให้ข้อมูลผลการเรียนได้ทันที หรือการใช้การประเมินรูปแบบต่างๆ เช่น การประเมินผ่านเกม หรือการประเมินในสภาพแวดล้อมเสมือนจริง (Simulated Learning Environments) ที่สามารถให้ข้อมูลที่ลึกซึ้งและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น (Popenici & Kerr, 2017).

3. การพัฒนาแนวทางการประเมินที่เน้นการพัฒนาทักษะในระยะยาว ครูในยุคดิจิทัลต้องมีบทบาทในการพัฒนาทักษะระยะยาวของนักเรียนมากกว่าการประเมินผลเพียงแค่การสอบหรือการทำงานที่ได้รับมอบหมาย การประเมินต้องเน้นการพัฒนาทักษะที่สำคัญสำหรับศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกัน และความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งทักษะเหล่านี้ไม่สามารถประเมินได้จากการสอบแบบดั้งเดิมเพียงอย่างเดียว ครูจึงต้องใช้เทคโนโลยีในการออกแบบและดำเนินการประเมินที่สามารถวัดผลทักษะเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การใช้เครื่องมือที่วัดการแก้ปัญหาหรือการคิดเชิงวิพากษ์ในสภาพแวดล้อมดิจิทัล (P21, 2019).

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การวัดและประเมินผลในยุคดิจิทัลมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของครูและ

นักการศึกษา โดยมีแนวทางที่สำคัญ ได้แก่ 1) ความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงบทบาทครู จากผู้ให้คะแนนสู่ผู้ช่วยพัฒนา บทบาทของครูเปลี่ยนจากการตัดสินผลการเรียนด้วยการให้คะแนนเพียงอย่างเดียว ไปสู่การเป็นผู้ช่วยในการพัฒนาและให้คำแนะนำการเรียนรู้แบบเฉพาะบุคคล โดยอาศัยเทคโนโลยีดิจิทัลในการติดตามพัฒนาการและผลการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างละเอียดและต่อเนื่อง เทคโนโลยีช่วยให้ครูสามารถวิเคราะห์ข้อมูลการเรียนรู้ที่ได้จากหลากหลายช่องทาง เช่น แบบทดสอบออนไลน์ ข้อมูลการเรียนรู้ และการประเมินทักษะที่ไม่สามารถวัดได้ด้วยการสอบเพียงอย่างเดียว ทำให้ครูสามารถให้คำแนะนำที่ตรงกับความต้องการของนักเรียนแต่ละคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) แนวทางการวัดและประเมินผลในยุคดิจิทัล ครูจำเป็นต้องได้รับการฝึกอบรมให้มีทักษะในการใช้เครื่องมือและวิธีการประเมินผลที่หลากหลายในยุคดิจิทัล เพื่อให้สามารถประเมินผลที่มีความซับซ้อน เช่น ทักษะการคิดสร้างสรรค์และการทำงานกลุ่มผ่านระบบออนไลน์ได้อย่างเชี่ยวชาญ การใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างการประเมินที่มีความยืดหยุ่นและเป็นธรรม เช่น ระบบการประเมินออนไลน์ที่ให้ข้อมูลผลการเรียนได้ทันที การประเมินผ่านเกม หรือการประเมินในสภาพแวดล้อมเสมือนจริง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ซึ่งการประเมินในยุคดิจิทัลต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกัน และความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งต้องอาศัยการออกแบบและดำเนินการประเมินที่สามารถวัดผลทักษะเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านเครื่องมือดิจิทัล

โดยสรุป การวัดและประเมินผลในยุคดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการปรับเปลี่ยนบทบาทของครูให้เป็นผู้ช่วยในการพัฒนาผู้เรียนอย่างแท้จริง และมีแนวทางที่เน้นการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาทักษะของครู และการมุ่งเน้นการประเมินเพื่อพัฒนาทักษะระยะยาวของผู้เรียน

เครื่องมือดิจิทัลที่นิยมใช้ในการวัดและประเมินผลในปัจจุบัน

แพลตฟอร์มสร้างแบบทดสอบและแบบสำรวจ

Google Forms เครื่องมือฟรี ใช้งานง่าย สร้างแบบทดสอบ แบบสำรวจ และรวบรวมข้อมูลได้อย่างสะดวก มีตัวเลือกคำถามหลากหลายรูปแบบ และสามารถดูผลลัพธ์แบบเรียลไทม์

Kahoot แพลตฟอร์มสร้างเกมและแบบทดสอบที่เน้นความสนุกสนานและมีปฏิสัมพันธ์สูง เหมาะสำหรับการประเมินผลแบบไม่เป็นทางการและการกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน

Quizizz คล้ายกับ Kahoot! แต่มีรูปแบบคำถามและตัวเลือกการปรับแต่งที่หลากหลายกว่า สามารถมอบหมายเป็นการบ้านและติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียนได้

Mentimeter เครื่องมือสร้างงานนำเสนอแบบมีส่วนร่วม สามารถสร้างโพลล์ คำถามแบบเปิด และ Word Cloud เพื่อวัดความคิดเห็นและความเข้าใจของผู้เรียนได้ทันที

Socrative แอปพลิเคชันสำหรับสร้างแบบทดสอบและกิจกรรมเพื่อวัดความเข้าใจของผู้เรียนแบบเรียลไทม์ มีรูปแบบคำถามหลากหลายและสามารถให้ข้อเสนอแนะได้ทันที

ระบบจัดการการเรียนรู้ (Learning Management Systems - LMS)

Moodle ระบบ LMS แบบโอเพนซอร์สที่ได้รับความนิยม มีเครื่องมือสำหรับสร้างแบบทดสอบ มอบหมายงาน ติดตามผลการเรียน และให้คะแนน

Canvas ระบบ LMS ที่ใช้งานง่าย มีฟังก์ชันการวัดและประเมินผลที่ครอบคลุม เช่น การสร้างแบบทดสอบ การให้คะแนนแบบรูบริค และการประเมินโดยเพื่อน

Blackboard อีกหนึ่งระบบ LMS ที่มีเครื่องมือประเมินผลหลากหลายรูปแบบ รวมถึงการสอบออนไลน์ การมอบหมายงาน และการประเมินแบบกลุ่ม

Schoology ระบบ LMS ที่เน้นการทำงานร่วมกัน มีเครื่องมือสำหรับสร้างแบบทดสอบ มอบหมายงาน อภิปราย และให้ข้อเสนอแนะ

เครื่องมือประเมินทักษะและผลงาน

Seesaw แพลตฟอร์มสำหรับให้นักเรียนสร้างแฟ้มสะสมผลงานดิจิทัล (e-portfolio) ในรูปแบบต่างๆ เช่น รูปภาพ วิดีโอ และเสียง ครูสามารถให้ข้อเสนอแนะและประเมินผลงานได้

Flip (เดิมชื่อ Flipgrid) แพลตฟอร์มวิดีโอสำหรับให้นักเรียนตอบคำถามหรือแสดงความคิดเห็นผ่านวิดีโอสั้นๆ ครูสามารถให้ข้อเสนอแนะเป็นรายบุคคลหรือแบบกลุ่มได้

Padlet กระดานดิจิทัลที่ให้นักเรียนสามารถโพสต์ข้อความ รูปภาพ วิดีโอ หรือไฟล์อื่นๆ เพื่อแสดงความคิดเห็นหรือผลงาน ครูสามารถให้คะแนนและข้อเสนอแนะได้

เครื่องมือเฉพาะทาง

TestGorilla แพลตฟอร์มสำหรับการประเมินทักษะและความสามารถที่หลากหลาย เหมาะสำหรับการวัดความพร้อมของผู้เรียนในด้านต่างๆ

Edpuzzle เครื่องมือสำหรับแทรกคำถามลงในวิดีโอเพื่อวัดความเข้าใจของผู้เรียนขณะรับชม

CommonLit แหล่งรวมบทความและวรรณกรรมพร้อมแบบทดสอบความเข้าใจ เหมาะสำหรับการประเมินทักษะการอ่าน เครื่องมือเหล่านี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของเครื่องมือดิจิทัลที่มีอยู่ในปัจจุบัน การเลือกใช้เครื่องมือใดขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของ การประเมิน รูปแบบการเรียนการสอน และความคุ้นเคยในการใช้งานเทคโนโลยีของครูและนักเรียน

เทคนิคการวัดและประเมินผลเครื่องมือดิจิทัลให้ประสบความสำเร็จ

1. กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน
   วัด อะไร: ความรู้ ทักษะ กระบวนการ หรือความพึงพอใจ
   วัด ใคร: นักเรียน ผู้ปกครอง หรือครูด้วยกัน
   วัด เมื่อไหร่: ก่อนเรียน ระหว่างเรียน หรือหลังเรียน
2. เลือกเครื่องมือให้เหมาะกับประเภทของการประเมิน
   วัดผลปลายทาง (Summative): ใช้ LMS หรือ Forms ที่มีระบบตรวจคำตอบ
   วัดผลระหว่างทาง (Formative): ใช้ Kahoot / Quizizz / Padlet เพื่อสังเกตพัฒนาการ
3. ออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับเป้าหมาย
   ต้องสื่อความเข้าใจได้ เช่น แบบสอบถามต้องใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย
   มีความน่าสนใจ เช่น ใช้ภาพ เสียง หรือคะแนน เพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วม
4. วิเคราะห์ผลและนำไปใช้จริง
   รวบรวมข้อมูลจากเครื่องมือดิจิทัล เช่น กราฟจาก Google Forms
   ใช้ผลวิเคราะห์มาปรับวิธีสอนหรือการวางแผนการเรียนรู้ต่อไป
5. สร้างวัฒนธรรมการประเมินที่เข้าใจง่ายและไม่กดดัน
   นักเรียนเข้าใจว่าการประเมินคือการช่วยพัฒนา ไม่ใช่แค่ตัดสิน
   เปิดโอกาสให้สะท้อนผลด้วยตัวเอง เช่น แบบฟอร์ม “วันนี้ฉันเรียนรู้อะไร”
6. ฝึกอบรมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในทีมครู
   จัดเวิร์คช็อปเล็ก ๆ เกี่ยวกับเครื่องมือใหม่ ๆ แชร์เคสตัวอย่างจากครูที่ประสบความสำเร็จ

ขั้นตอน	เครื่องมือ	วิธีดำเนินการ	หมายเหตุ
ก่อนเรียน	Google Forms	แบบทดสอบก่อนเรียน	
ระหว่างเรียน	Quizizz, Padlet	ทบทวนบทเรียน, แสดงไอเดีย	
หลังเรียน	Microsoft Forms	แบบประเมินความพึงพอใจ	
สรุปผล	Google Sheets	วิเคราะห์กราฟ/แนวโน้ม	
ปรับปรุง	Canva	นำเสนอแผนปรับการสอน	

ตัวอย่าง

กิจกรรมประเมินผลในรายวิชาสังคมศึกษา ระดับชั้น ม.3 โดยเน้นใช้เครื่องมือดิจิทัล ที่เหมาะสมกับวัยผู้เรียน สอดคล้องกับเป้าหมายทางการเรียนรู้ และสามารถวัดผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เป้าหมายของกิจกรรม

นักเรียนสามารถ วิเคราะห์ปัญหาสังคมในชุมชน/ประเทศ ได้

นักเรียนสามารถ แสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล ผ่านการใช้ข้อมูลจริง

นักเรียนสามารถใช้ เทคโนโลยีสื่อสารและนำเสนอได้อย่างสร้างสรรค์

เนื้อหา

"ปัญหาสังคมในประเทศไทยและแนวทางการแก้ไข" (เช่น ยาเสพติด สิ่งแวดล้อม ความเหลื่อมล้ำ ฯลฯ)

กิจกรรม: "นักสืบสังคมรุ่นใหม่"

ใช้แนวคิด Project-Based Learning + การประเมินแบบหลากหลาย (Multi-tools Evaluation)

เครื่องมือที่ใช้

จุดประสงค์	เครื่องมือ	จุดเด่น	หมายเหตุ
ตรวจสอบความรู้พื้นฐาน	Google Forms	แบบทดสอบก่อนเรียน/หลังเรียน	
ระดมความคิด	Padlet	นักเรียนเสนอประเด็นปัญหาสังคม	
ประเมินระหว่างเรียน	Quizizz	ใช้ทบทวนความรู้หลังเรียนแต่ละบท	
การทำงานกลุ่ม	Google Slides / Canva	สร้างโปสเตอร์หรือสื่อออนไลน์เสนอแนวทางแก้ไข	
การนำเสนอ	Flip / Loom / YouTube Unlisted	นำเสนอผ่านวิดีโอสั้น	
การสะท้อนผล	Mentimeter / Google Forms	นักเรียนประเมินตนเองและเพื่อนร่วมทีม	

ขั้นตอนกิจกรรม

สัปดาห์ที่ 1: เปิดบทเรียน + ตรวจพื้นฐาน

นักเรียนทำ แบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) ผ่าน Google Forms

ครูอธิบายหัวข้อ "ปัญหาสังคมคืออะไร"

สัปดาห์ที่ 2: ค้นหาและระดมไอเดีย

นักเรียนแบ่งกลุ่ม (4-5 คน)

แต่ละกลุ่มเลือกปัญหาสังคม 1 เรื่อง ใช้ Padlet โพสต์ภาพ/ข่าว/ลิงก์ที่เกี่ยวข้อง

สัปดาห์ที่ 3-4: วิเคราะห์และวางแผนแนวทางแก้ไข

นักเรียนค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต/ชุมชน

สร้าง โปสเตอร์นำเสนอแนวทางแก้ไข ด้วย Canva หรือ Google Slides

ครูให้คำแนะนำเป็นระยะ

สัปดาห์ที่ 5: นำเสนอ

นักเรียนบันทึกวิดีโอสั้น (2-3 นาที) อธิบายปัญหาและแนวทางแก้ไข

อัปโหลดวิดีโอบน Flip (หรือ YouTube แบบไม่เปิดสาธารณะ)

สัปดาห์ที่ 6: ประเมินผลและสะท้อน นักเรียนและครูร่วมประเมินด้วย Rubric

ใช้ Google Forms หรือ Mentimeter เพื่อให้สะท้อนความรู้สึก ความเข้าใจ และความร่วมมือในกลุ่ม

ด้าน	คะแนนเต็ม	เกณฑ์	หมายเหตุ
การวิเคราะห์ปัญหา	10	วิเคราะห์ชัดเจน มีข้อมูลอ้างอิง	
แนวทางแก้ไข	10	เป็นไปได้และสอดคล้องกับบริบทจริง	
การนำเสนอ	10	สื่อชัดเจน น่าสนใจ สื่อสารดี	
การทำงานเป็นทีม	5	แบ่งหน้าที่ มีความร่วมมือ	
การสะท้อนผล	5	มีความเข้าใจและพัฒนาตน	
การวิเคราะห์ปัญหา	10	วิเคราะห์ชัดเจน มีข้อมูลอ้างอิง	

ความท้าทายและโอกาสในการวัดผลและการประเมินผลในยุคดิจิทัล

การวัดผลและการประเมินในยุคดิจิทัลนำมาซึ่งทั้งความท้าทายและโอกาสที่สำคัญต่อวงการการศึกษา โดยมีผลดีต่อทั้งครูและนักเรียนดังนี้

ด้านความท้าทาย

ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล การเข้าถึงเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างนักเรียนและโรงเรียน อาจทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมในการประเมินผล

ความน่าเชื่อถือและความปลอดภัยของข้อมูล การจัดการข้อมูลส่วนตัวและผลการเรียนรู้ของนักเรียนในระบบดิจิทัลต้อง

มีความปลอดภัยและน่าเชื่อถือ เพื่อป้องกันการเข้าถึงโดยไม่ได้รับอนุญาตและการนำข้อมูลไปใช้ในทางที่ผิด

การพัฒนาเครื่องมือและวิธีการประเมินที่เหมาะสม การออกแบบเครื่องมือและวิธีการประเมินที่สามารถวัดทักษะที่ซับซ้อน เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และความคิดสร้างสรรค์ ในสภาพแวดล้อมดิจิทัลยังเป็นสิ่งที่ต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

การเปลี่ยนแปลงบทบาทของครูและนักการศึกษา ครูและนักการศึกษาต้องปรับตัวและเรียนรู้ทักษะใหม่ๆ ในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการวัดและประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจต้องใช้เวลาและการสนับสนุนที่เหมาะสม

การรักษาความสมดุลระหว่างการประเมินเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การเน้นการประเมินที่วัดผลได้เชิงตัวเลขมากเกินไป อาจละเลยข้อมูลเชิงคุณภาพที่สำคัญต่อการเข้าใจพัฒนาการของผู้เรียนอย่างรอบด้าน

ความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของเครื่องมือ เครื่องมือดิจิทัลที่ใช้ในการประเมินต้องได้รับการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ เพื่อให้มั่นใจว่าผลการประเมินสะท้อนความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน

โอกาสการเข้าถึงข้อมูลที่หลากหลายและทันที เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยให้ครูสามารถเข้าถึงข้อมูลผลการเรียนรู้ของนักเรียนได้หลากหลายรูปแบบและแบบเรียลไทม์ ทำให้สามารถติดตามความก้าวหน้าและให้ข้อเสนอแนะได้อย่างรวดเร็วและตรงจุด

การประเมินที่ยืดหยุ่นและเป็นรายบุคคล เครื่องมือดิจิทัลช่วยให้ครูสามารถออกแบบการประเมินที่ปรับให้เข้ากับความต้องการและความสามารถของนักเรียนแต่ละคนได้มากขึ้น

การประเมินทักษะที่ซับซ้อน เทคโนโลยีช่วยให้สามารถสร้างเครื่องมือและวิธีการประเมินที่วัดทักษะในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การประเมินผ่านสถานการณ์จำลอง การทำงานร่วมกันออนไลน์ และการสร้างสรรค์ผลงานดิจิทัล

การเพิ่มปฏิสัมพันธ์และความน่าสนใจ การใช้เกม การตอบคำถามแบบโต้ตอบ และองค์ประกอบมัลติมีเดียในการประเมินสามารถเพิ่มความสนุกสนานและกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนได้มากขึ้น

การลดภาระงานของครู เครื่องมือดิจิทัลบางอย่างสามารถช่วยลดภาระงานของครูในการตรวจให้คะแนนและวิเคราะห์ผลการประเมิน ทำให้ครูมีเวลามากขึ้นในการวางแผนการสอนและให้ความช่วยเหลือผู้เรียน

การส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เครื่องมือดิจิทัลสามารถสนับสนุนการประเมินโดยเพื่อน (peer assessment) และการประเมินตนเอง (self-assessment) ซึ่งส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการประเมินผลและพัฒนาความเข้าใจในตนเอง

ผลดีต่อครู

เข้าใจผู้เรียนได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ข้อมูลจากการประเมินดิจิทัลช่วยให้ครูเห็นจุดแข็ง จุดอ่อน และความก้าวหน้าของผู้เรียนแต่ละคนได้อย่างชัดเจน

ปรับการสอนได้ตรงจุด ข้อมูลเชิงลึกจากการประเมินช่วยให้ครูสามารถปรับวิธีการสอนและเนื้อหาให้ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

มีเครื่องมือที่หลากหลาย เทคโนโลยีดิจิทัลมอบเครื่องมือประเมินที่หลากหลายและน่าสนใจ ช่วยให้ครูสามารถเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์และลักษณะของผู้เรียน

ลดภาระงาน เครื่องมือบางอย่างช่วยอำนวยความสะดวกในการตรวจให้คะแนนและจัดการผลการประเมิน

ผลดีต่อนักเรียน

ได้รับการประเมินที่ตรงกับความสามารถ การประเมินที่ยืดหยุ่นและเป็นรายบุคคลช่วยให้นักเรียนได้รับการประเมินที่สะท้อนความสามารถที่แท้จริงของตนเอง

ได้รับข้อมูลป้อนกลับที่รวดเร็วและมีประโยชน์ การประเมินดิจิทัลหลายรูปแบบให้ข้อมูลป้อนกลับทันที ช่วยให้นักเรียนรู้จุดที่ต้องพัฒนาและปรับปรุง

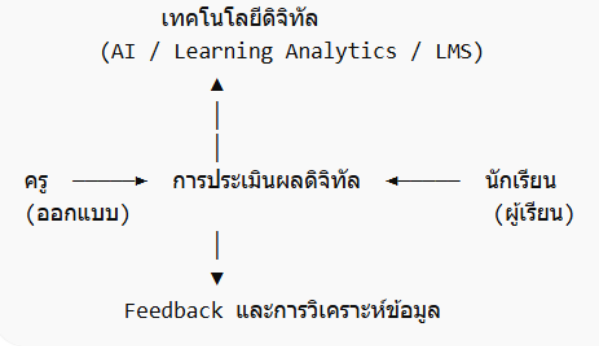
มีส่วนร่วมในการประเมิน การประเมินโดยเพื่อนและการประเมินตนเองช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการประเมินตนเอง

การเรียนรู้ที่สนุกสนานและท้าทาย การประเมินในรูปแบบเกมหรือกิจกรรมที่น่าสนใจช่วยกระตุ้นความกระตือรือร้นในการเรียนรู้

สรุป

โดยรวมแล้วการวัดผลและการประเมินในยุคดิจิทัลมีความสำคัญอย่างมากในการยกระดับคุณภาพการศึกษา การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัลได้ส่งผลต่อรูปแบบการจัดการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งเดิมมักเน้นการสอบแบบปลายภาคหรือการประเมินผลที่ใช้เครื่องมือแบบดั้งเดิม ปัจจุบันระบบดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนากระบวนการประเมินผลให้มีความยืดหยุ่น แม่นยำ และสามารถสะท้อนพัฒนาการของผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่องมากขึ้น แนวคิดการประเมินผลในยุคดิจิทัลจึงเน้นการใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้และการประเมินผลแบบองค์รวม โดยมีความสัมพันธ์สำคัญระหว่างครู เทคโนโลยี และนักเรียน ซึ่งทำงานร่วมกันเป็นระบบเพื่อสร้างกระบวนการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ

ในกรอบแนวทางการประเมินผลในยุคดิจิทัล ครูทำหน้าที่เป็นผู้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และเครื่องมือการประเมินผล ขณะที่เทคโนโลยีทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสนับสนุนการเก็บรวบรวม วิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูลการเรียนรู้ ส่วนผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ที่ได้รับการประเมินอย่างต่อเนื่องผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทั้งสามนี้สามารถอธิบายผ่านโมเดลที่เชื่อมโยงครู เทคโนโลยี และนักเรียนเข้าด้วยกัน โดยเทคโนโลยีทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการเก็บข้อมูลและส่งต่อข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

ในด้านโอกาส การประเมินผลในยุคดิจิทัลเปิดโอกาสให้เกิดรูปแบบการประเมินที่ตอบสนองต่อความแตกต่างของผู้เรียนมากขึ้น โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) และการวิเคราะห์ข้อมูลการเรียนรู้ (Learning Analytics) มาใช้ในการประเมินผลแบบรายบุคคล หรือ Personalized Assessment เทคโนโลยีดังกล่าวสามารถวิเคราะห์พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน เช่น รูปแบบการทำแบบทดสอบ ระยะเวลาที่ใช้ในการเรียนรู้ และความก้าวหน้าของทักษะต่าง ๆ ทำให้ครูสามารถปรับเนื้อหาและวิธีการสอนได้อย่างเหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน นอกจากนี้ ระบบดิจิทัลยังช่วยให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลย้อนกลับอย่างรวดเร็ว ซึ่งช่วยส่งเสริมการเรียนรู้แบบต่อเนื่องและการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง

อีกโอกาสหนึ่งที่สำคัญคือการใช้เครื่องมือดิจิทัลที่ออกแบบให้มีลักษณะของเกมหรือที่เรียกว่า Gamification Tools ซึ่งช่วยสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้และการประเมินผล ตัวอย่างเช่นเครื่องมือแบบทดสอบออนไลน์ที่มีระบบคะแนน ลำดับ หรือรางวัลเสมือนจริง เครื่องมือเหล่านี้ไม่เพียงช่วยให้การประเมินผลมีความน่าสนใจมากขึ้น แต่ยังช่วยพัฒนาทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกัน และการสื่อสาร นอกจากนี้ยังมีเครื่องมือประเมินผลที่ใช้ AI ในการวิเคราะห์คำตอบเชิงอัตนัย เช่น การประเมินการเขียน การสะท้อนความคิด หรือการตอบคำถามเชิงวิเคราะห์ ซึ่งช่วยลดภาระงานของครูและเพิ่มความรวดเร็วในการให้ผลสะท้อนกลับแก่ผู้เรียน

อย่างไรก็ตาม การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการประเมินผลยังมีความท้าทายหลายประการ หนึ่งในประเด็นสำคัญคือการป้องกันการทุจริตในการสอบออนไลน์ เนื่องจากการสอบผ่านระบบดิจิทัลอาจเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งข้อมูลภายนอกหรือให้ผู้อื่นช่วยทำข้อสอบแทน แนวทางหนึ่งที่ถูกนำมาใช้คือระบบควบคุมการสอบออนไลน์หรือ Online Proctoring ซึ่งใช้เทคโนโลยีในการตรวจสอบพฤติกรรมของผู้สอบ เช่น การใช้กล้องเว็บแคม การตรวจจับเสียง หรือการวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้งานคอมพิวเตอร์ เพื่อช่วยลดความเสี่ยงของการทุจริต นอกจากนี้การออกแบบข้อสอบให้เน้นการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการประยุกต์ใช้ความรู้แทนการท่องจำ ก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ช่วยลดโอกาสในการทุจริตได้

อีกประเด็นที่มีความสำคัญคือการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล (Data Privacy) เนื่องจากระบบดิจิทัลต้องมีการเก็บข้อมูลผู้เรียนจำนวนมาก เช่น ผลการเรียน พฤติกรรมการเรียนรู้ และข้อมูลการใช้งานระบบ หากไม่มีการจัดการที่เหมาะสมอาจนำไปสู่การละเมิดความเป็นส่วนตัวของผู้เรียนได้ ดังนั้นสถาบันการศึกษาควรกำหนดมาตรการในการปกป้องข้อมูล เช่น การ

เข้ารหัสข้อมูล การกำหนดสิทธิ์การเข้าถึงข้อมูล และการใช้ระบบรักษาความปลอดภัยที่ได้มาตรฐาน

นอกจากนี้ การใช้ AI ในการประเมินผลยังอาจก่อให้เกิดปัญหาด้านจริยธรรมของข้อมูล โดยเฉพาะประเด็นเรื่องความลำเอียงของอัลกอริทึม (Algorithm Bias) ซึ่งเกิดจากการที่ระบบ AI ถูกฝึกด้วยข้อมูลที่ไม่หลากหลายหรือมีอคติ ส่งผลให้การประเมินผลอาจไม่เป็นธรรมต่อผู้เรียนบางกลุ่ม ปัญหาดังกล่าวเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจอย่างมากในปัจจุบัน ดังนั้นการพัฒนาและใช้ระบบ AI ในการประเมินผลควรมีการตรวจสอบความโปร่งใสของอัลกอริทึม และให้ครูมีบทบาทในการตรวจสอบและตัดสินผลการประเมินร่วมกับระบบเทคโนโลยี

โดยสรุป การวัดและการประเมินผลในยุคดิจิทัลเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เทคโนโลยี เช่น AI และ Learning Analytics ช่วยเปิดโอกาสให้เกิดการประเมินผลที่มีความยืดหยุ่น แม่นยำ และตอบสนองต่อความแตกต่างของผู้เรียน อย่างไรก็ตาม การนำเทคโนโลยีมาใช้ยังต้องคำนึงถึงความท้าทายด้านความยุติธรรม ความปลอดภัยของข้อมูล และจริยธรรมในการใช้ข้อมูล ดังนั้นการพัฒนาระบบการประเมินผลในอนาคตจึงควรเน้นการผสานระหว่างเทคโนโลยี บทบาทของครู และหลักจริยธรรมทางการศึกษา เพื่อให้การประเมินผลสามารถสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). **มาตรฐานวิชาชีพครู พ.ศ. 2562.** สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

จักรพงษ์ เสียงเพราะ. (2564). **สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 กับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะแห่งอนาคต.** วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 44(2), 45–60.

ทิศนา แขมมณี. (2546). **ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.** สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญชม ศรีสะอาด. (2555). **การวัดผลและประเมินผลการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 12)**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุวีริยาสาส์น.

สุชาติ อัศวกุล. (2560). **แนวทางการวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนาผู้เรียน.** วารสารครุศาสตร์, 45(1), 12–25.

สมาคมวิจัยทางการศึกษาแห่งประเทศไทย. (2563). **แนวทางการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง (Authentic Assessment).** สืบค้นจาก https://www.ter.or.th

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). **กรอบแนวคิดในการปฏิรูปการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21.** พริกหวานกราฟฟิค.

ราตรี นันทสุคนธ์. (2553). **การวัดและประเมินผลการเรียนรู้.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

วรัญญา วัฒนาสุข. (2021). **การเปลี่ยนแปลงบทบาทของครูในยุคดิจิทัล: แนวทางการใช้เทคโนโลยีในการประเมินผลการเรียน.** วารสารวิชาการการศึกษา, 34(1), 45-58.

ธนภัทร พรมทอง. (2020). **การใช้เทคโนโลยีในกระบวนการประเมินผลการศึกษา.** วารสารการศึกษาและเทคโนโลยี, 29(3), 123-135.

อารยา โชคชัย. (2022). **การประเมินทักษะในศตวรรษที่ 21: การเปลี่ยนแปลงบทบาทของครูในยุคดิจิทัล.**วารสารการศึกษาไทย, 41(2), 89-102.

ชัยพร กาบบัว. (2565). **การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี อำนาจเจริญ.** วิทยานิพนธ์: สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

Popenici, S. E., & Kerr, D. (2017). **The role of digital technology in the assessment and evaluation of learning.** International Journal of Educational Research, 82, 1-12.

Cavanagh, S. (2020). **Assessing learning in the digital age.** The Chronicle of Higher Education. https://www.chronicle.com/article/assessing-learning-in-the-digital-age

Zhao, Y. (2020). **The Changing Role of Teachers in the Digital Age.** Journal of Educational Technology & Society, 23(1), 56-64.

Popenici, S. E., & Kerr, D. (2017). **The role of digital technology in the assessment and evaluation of learning.** International Journal of Educational Research, 82, 1-12.

P21 (2019). **Framework for 21st Century Learning. Partnership for 21st Century Learning.** Retrieved from https://www.p21.org/.

Nitko, A. J., & Brookhart, S. M. (2014). **Educational assessment of students (7th ed.).** Pearson Education.

Popham, W. J. (2017). **Classroom assessment: What teachers need to know (8th ed.).** Pearson.

Weimer, M. (2013). **Learner-centered teaching: Five key changes to practice (2nd ed.).** Jossey-Bass.

พุทธนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)เพื่อเสริมสร้างทักษะแห่งพุทธศตวรรษที่ 26 สำหรับครูสังคมศึกษา

BUDDHIST INNOVATIONS IN ACTIVE LEARNING TO ENHANCE 26TH-CENTURY SKILLS FOR SOCIAL STUDIES TEACHERS.

ปิยวรรณ สง่าจิตร[1]
นักวิชาการอิสระ
Piyavan Sangachit[1]
Independent scholar
Corresponding Author E-mail phongnarin.paper@gmail.com

(Received : March 5, 2026; Edit : March 12, 2026; accepted : March 14, 2026)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอระบบพุทธนวัตกรรม การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) สำหรับครูสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงใน พุทธศตวรรษที่ 26 ซึ่งเป็นยุคแห่งปัญญาประดิษฐ์ขั้นสูง (Advanced AI) และการหลอมรวมโลกจริงกับโลกเสมือน ผลการวิเคราะห์พบว่าการศึกษายุคนี้จำเป็นต้องบูรณาการทฤษฎีระบบ เข้ากับหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญา โดยนวัตกรรมดังกล่าวขับเคลื่อนผ่าน 5 ขั้นตอนหลัก คือ 1) การวิเคราะห์บริบทโลกดิจิทัลและทักษะ 3Rs x 7Cs 2) การออกแบบโครงสร้างปัจจัยนำเข้า (Input) ที่เชื่อมโยงบิ๊กดาต้าเข้ากับสัมมาทิฏฐิ 3) การจัดการเรียนรู้เชิงรุกผ่านรูปแบบ PBL และบันได 5 ขั้น (5 STEPs) 4) การบ่มเพาะจิตวิญญาณกัลยาณมิตรเพื่อชี้แนะการใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทัน และ 5) การประเมินผลเชิงระบบตามแนวคิดของ Stufflebeam ผลการสังเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า ระบบพุทธนวัตกรรมนี้ส่งผลให้ครูสังคมศึกษาเปลี่ยนบทบาทจากผู้สอนเนื้อหา สู่การเป็นกัลยาณมิตรทางปัญญา ที่สามารถใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือบ่มเพาะโยนิโสมนสิการ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนคือการเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีสมรรถนะสูงควบคู่กับดุลยพินิจทางจริยธรรม สามารถดำรงตนและสร้างสรรค์สันติธรรมท่ามกลางความผันผวนของโลกอนาคต

คำสำคัญ พุทธนวัตกรรม, การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning), พุทธศตวรรษที่ 26, ครูสังคมศึกษา

Abstract

This academic article aims to present the "Buddhist Innovation System" in Active Learning for social studies teachers, designed to develop learners' competencies for the 26th Buddhist Century—an era defined by Advanced Artificial Intelligence (AI) and the seamless integration of physical and virtual realities. The analysis indicates that modern education must integrate System Theory with Buddhist principles to cultivate intellectual immunity. This innovation operates through five core stages: 1) Analyzing the digital global context and 3Rs x 7Cs skills; 2) Designing an input structure that links Big Data with Samma-ditthi (Right View); 3) Implementing Active Learning through Problem-Based Learning (PBL) and the 5-STEPs process; 4) Cultivating the spirit of Kalyanamitra (Noble Friendship) to guide the mindful use of technology; and 5) Conducting systematic evaluation based on Stufflebeam's model. The synthesis reveals that this Buddhist Innovation System transforms the role of social studies teachers from traditional instructors into "Cognitive Mentors" capable of utilizing technology as a tool to foster Yonisomanasikara (Analytical Reflection). Consequently, learners emerge as digital citizens who possess high performance coupled with moral discernment, enabling them to navigate future volatility and contribute to sustainable global peace.

Keyword Buddhist Innovation, Active Learning, 26th Buddhist Century, Social Studies Teachers

บทนำ

สังคมโลกในพุทธศตวรรษที่ 26 ก้าวเข้าสู่ยุคแห่งความพลิกผันที่นิยามด้วยการทำลายกำแพงทางกายภาพและพรมแดนสมมติอย่างสิ้นเชิง โดยมีกลไกของเทคโนโลยีอุบัติใหม่และนวัตกรรมการสื่อสารขั้นสูงเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่เปลี่ยนสถานะของโลกให้กลายเป็นหมู่บ้านโลกที่มีความกระชับและเชื่อมโยงกันอย่างลึกซึ้งในระดับโมเลกุล การเคลื่อนย้ายของผู้คนมิได้จำกัดอยู่เพียงการอพยพเพื่อความอยู่รอดหรือการท่องเที่ยวแบบดั้งเดิม แต่เป็นการไหลบ่อของแรงงานทักษะสูงและกลุ่มคนไร้พรมแดนที่สามารถโยกย้ายถิ่นฐานผ่านโครงสร้างพื้นฐานการคมนาคมที่รวดเร็วระดับเหนือเสียงและการทำงานทางไกลที่ไร้รอยต่อ ส่งผลให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมและค่านิยมทางสังคมแบบพหุวัฒนธรรมนิยมที่เข้มข้นกว่ายุคสมัยใดในประวัติศาสตร์ ในมิติทางเศรษฐกิจระบบการค้าเสรีถูกแทนที่ด้วยเครือข่ายความร่วมมือทางเศรษฐกิจแบบดิจิทัลที่ทรัพยากร พลังงาน และ ทุนหมุนเวียนไปตามความต้องการของตลาดโลกที่เปลี่ยนแปลงวินาทีต่อวินาที การพึ่งพาอาศัยกันระหว่างภูมิภาคส่งผลให้วิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นในจุดหนึ่งของโลกสามารถส่งแรงสั่นสะเทือนถึงอีกซีกโลกหนึ่งได้อย่างฉับพลัน ขณะที่โครงสร้างการเมืองการปกครองต้องเผชิญกับความท้าทายจากอิทธิพลของรัฐที่ไม่ใช่รัฐและมติมหาชนในโลกออนไลน์ที่ทรงพลัง จนทำให้รูปแบบการใช้อำนาจรัฐต้องปรับตัวสู่ความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมที่ซับซ้อนขึ้นอย่างเลี่ยงไม่ได้ ภายใต้สภาวะดังกล่าว ความรู้และข้อมูลข่าวสารได้กลายเป็นสินทรัพย์ที่มีค่าสูงสุดแต่ก็มีความผันผวนสูงสุดเช่นกัน ข้อมูลมหาศาลหรือบิ๊กดาต้าถูกส่งผ่านและแปรรูปด้วยปัญญาประดิษฐ์ทำให้เกิดวงจรขององค์ความรู้ที่เป็นพลวัต มีการเกิดใหม่และเสื่อมสลายของทักษะวิชาชีพอย่างรวดเร็วตลอดเวลา จนมนุษย์ในศตวรรษนี้จำเป็นต้องมีสมรรถนะในการเรียนรู้ซ้ำและถอดถอนความรู้เดิมเพื่อปรับตัวให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงที่ทวีความรุนแรงและซับซ้อนในทุกมิติ ซึ่งทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นว่าสังคมพุทธศตวรรษที่ 26 คือยุคสมัยแห่งความเชื่อมโยงที่แยกขาดจากกันไม่ได้ โดยมีความเร็วและความเปลี่ยนแปลงเป็นบรรทัดฐานใหม่ที่กำหนดวิถีชีวิตและการดำรงอยู่ของมวลมนุษยชาติอย่างเบ็ดเสร็จและสมบูรณ์ (สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล, 2569 : ออนไลน์)

พุทธศตวรรษที่ 26 ถือเป็นยุคทองแห่งการปฏิรูปการศึกษาที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีล้ำสมัย ซึ่งเข้ามาทลายข้อจำกัดของห้องเรียนแบบดั้งเดิมและเปิดประตูสู่โลกแห่งการเรียนรู้ที่ไร้ขีดจำกัด ส่งผลให้เกิดการอุบัติของทฤษฎีและแนวคิดใหม่ที่พลิกโฉมหน้าประวัติศาสตร์การสอนอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทฤษฎีการสร้างความรู้ และทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ ที่ได้กลายเป็นเสาหลักในการเปลี่ยนผ่านกระบวนทัศน์ จากเดิมที่เคยมองว่าการเรียนรู้คือการรับสารทางเดียวจากครูผู้สอน ไปสู่การมองว่าการเรียนรู้คือกระบวนการภายในที่ผู้เรียนสร้างความหมายขึ้นเองผ่านประสบการณ์และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การจัดการเรียนการสอนในยุคนี้จึงมิใช่เพียงการที่ครูใช้ศิลปะหรือจิตวิทยาการสอนส่วนตัวมาบรรยายเนื้อหา แต่เป็นการที่ครูต้องสวมบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก ที่ประยุกต์ใช้จิตวิทยาการเรียนรู้เชิงลึกมาออกแบบสภาพแวดล้อมและกิจกรรมที่เอื้อต่อการสืบเสาะหาความรู้เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการลงมือปฏิบัติ (Active Learning) ด้วยตนเองอย่างกระตือรือร้น การเรียนรู้จึงเปลี่ยนสถานะจากการถูกสอน มาเป็นการสร้างสรรค์ ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและเป็นผู้ขับเคลื่อนกระบวนการทางปัญญาด้วยการกระทำและประสบการณ์ตรงของตนเอง (พนมนคร มีราคา, 2560 : 27)

หลักการสำคัญของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม สะท้อนให้เห็นถึงการปฏิรูปกระบวนทัศน์ทางการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่รอบด้าน โดยวางรากฐานให้การจัดการศึกษาเป็นเครื่องมือในการเจียระไนคนไทยให้มีสมดุลทั้งทางกาย จิตใจ ปัญญา และคุณธรรม เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข ซึ่งความโดดเด่นของกฎหมายฉบับนี้อยู่ที่การประกาศใช้หลักการผู้เรียนสำคัญที่สุด ตามมาตรา 22 ที่เชื่อมั่นในศักยภาพการเรียนรู้ด้วยตนเองของมนุษย์ทุกคน ส่งผลให้ครูผู้สอนต้องปรับเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ควบคุมมาเป็นผู้ส่งเสริมให้เด็กได้เติบโตตามธรรมชาติและเต็มตามขีดความสามารถเฉพาะตัว สอดรับกับแนวทางในมาตรา 24 ที่เน้นย้ำถึงการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ผ่านการออกแบบเนื้อหาและกิจกรรมที่เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคลและความถนัดที่หลากหลาย โดยมุ่งเน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ การเผชิญหน้ากับปัญหาในสถานการณ์จริง และการประยุกต์ใช้องค์ความรู้เพื่อการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ สิ่งสำคัญที่สุดคือการเปลี่ยนห้องเรียนให้กลายเป็นพื้นที่แห่งการปฏิบัติจริงที่ผู้เรียนต้อง คิดเป็น ทำเป็น และได้รับการบ่มเพาะนิสัย รักการอ่าน รวมถึงการใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิต (Life-long Learning) เพื่อให้การศึกษาไม่ใช่เพียงการจบหลักสูตร แต่คือการสร้างรากฐานที่เข้มแข็งในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 : 12)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้วางรากฐานสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนผ่านสมรรถนะหลัก 5 ประการ ซึ่งสอดประสานอย่างลงตัวกับทักษะจำเป็นในพุทธศตวรรษที่ 26 โดยมุ่งเน้นความสามารถในการสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยนทัศนะและประสบการณ์ การคิดวิเคราะห์สังเคราะห์อย่างมีระบบ การแก้ปัญหาและอุปสรรคอย่างมีวิจารณญาณ การประยุกต์ใช้ทักษะชีวิตเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการรู้เท่าทันเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาตนเอง (กระทรวงศึกษาธิการ , 2545 : 13) ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับทักษะแห่งอนาคตในรูปแบบ 3Rs x 7Cs ที่ถือเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้ยุคใหม่ โดย 3Rs เน้น

พื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน และคณิตศาสตร์ ส่วน 7Cs มุ่งเน้นการยกระดับขีดความสามารถรอบด้าน (วิจารณ์ พานิช, 2555 : 67) ประกอบด้วย การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา การสื่อสารและรู้เท่าทันสื่อ ความร่วมมือและการทำงานเป็นทีม การสร้างสรรค์นวัตกรรม การเชี่ยวชาญด้านคอมพิวเตอร์และ ICT การมีทักษะอาชีพและการพึ่งพาตนเอง รวมถึงความเข้าใจในความต่างของวัฒนธรรมและกระบวนทัศน์ (Bernie Trilling & Charles Fadel, 2009 : 175) การบูรณาการระหว่างสมรรถนะตามหลักสูตรแกนกลางและทักษะแห่งศตวรรษที่ 26 นี้ จึงเป็นกลไกสำคัญในการหล่อหลอมผู้เรียนให้มีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกที่ซับซ้อนและเป็นพลวัตได้อย่างยั่งยืน

ผู้จัดทำได้เห็นว่า ท่ามกลางกระแสธารของเทคโนโลยีอุบัติใหม่และปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในพุทธศตวรรษที่ 26 ที่แม้จะสร้างความสะดวกสบายและเชื่อมโยงโลกเข้าด้วยกัน แต่ในขณะเดียวกันกลับส่งผลให้เกิดสภาวะจิตวิญญาณเหือดแห้ง และความผันผวนทางค่านิยมอย่างรุนแรง ซึ่งเป็นโจทย์ที่ยากยิ่งกว่าศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรายวิชา สังคมศึกษา ที่มักถูกมองว่าเป็นวิชาที่มีเนื้อหาปริมาณมากและไกลตัว ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ในรูปแบบเดิมเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอต่อการสร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญา ให้แก่ผู้เรียนได้ ด้วยเหตุนี้ การนำทฤษฎีระบบ (System Theory) มาใช้เป็นโครงสร้างหลักในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยให้กระบวนการสอนมีความเป็นเหตุเป็นผล สอดประสานกันอย่างเป็นองค์รวม และไม่สะเปะสะปะ โดยเมื่อนำมาบูรณาการเข้ากับองค์ความรู้ทางพุทธธรรม โดยเฉพาะหลักสัมมาทิฏฐิ จะกลายเป็นเข็มทิศสำคัญที่ช่วยกำกับทิศทางของการใช้เทคโนโลยีและสมรรถนะในยุคใหม่ให้เป็นไปเพื่อสร้างสรรค์ มิใช่เพื่อทำลายล้าง ผู้จัดทำจึงเล็งเห็นความจำเป็นในการพัฒนาพุทธนวัตกรรมทางการศึกษาที่หลอมรวมระหว่างความก้าวหน้าทางนวัตกรรมและรากฐานทางจิตใจที่แข็งแกร่ง เพื่อยกระดับบทบาทของครูสังคมศึกษาจากการเป็นเพียงผู้ส่งผ่านข้อมูล สู่การเป็นผู้อำนวยความสะดวกที่สามารถบ่มเพาะผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ พร้อมรับมือกับความท้าทายในพุทธศตวรรษที่ 26 ได้อย่างสง่างามและยั่งยืนและพร้อมดำรงชีวิตในโลกอนาคตได้ดีในสังคม

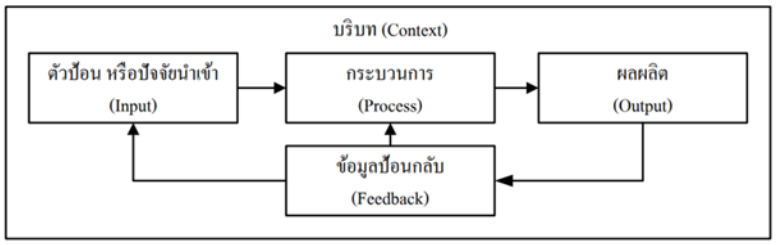
ระบบและการจัดการเรียนรู้ในเชิงบูรณาการ

ในด้านการจัดการศึกษายุคใหม่ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างของระบบ ถือเป็นหัวใจสำคัญในการวางรากฐานนวัตกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ โดยมีรายละเอียดสำคัญดังนี้

1. ความหมายของระบบ

ระบบเป็นนิยามที่มีความหมายครอบคลุมทั้งสิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมที่มีลักษณะเป็นพลวัต (Dynamic) โดยนักวิชาการได้ให้มุมมองที่หลากหลาย อาทิ Banathy ได้อธิบายว่าระบบคือการรวบรวมสิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์ออกแบบและคิดสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ (Banathy, 1968 : 187) ขณะที่ Silver & Silver มองว่าระบบคือหน่วยรวมขององค์ประกอบย่อยที่ทำงานประสานกันภายใต้วัตถุประสงค์ของระบบใหญ่และมีความเชื่อมโยงกับหน่วยอื่นอย่างต่อเนื่อง (Silver & Silver, 1976 : 289)

2. องค์ประกอบของการจัดระบบ

ภาพที่ 1 องค์ประกอบของการจัดระบบ

ที่มา: ชัยยงค์ พรหมวงศ์, ชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา เล่ม 1 หน่วยที่ 1-5

การทำงานของระบบจะบรรลุผลได้ต้องอาศัยการประสานงานขององค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่ง Bertalanffy และ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ มีทัศนะสอดคล้องกันว่าระบบต้องประกอบด้วย 4 ส่วนหลัก ได้แก่ 1) ปัจจัยนำเข้า (Inputs) คือทรัพยากรที่จำเป็น 2) กระบวนการ (Process) คือขั้นตอนการดำเนินงาน 3) ผลผลิต (Outputs) คือผลที่ได้รับ และ 4) ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) เพื่อใช้ในการควบคุมและรักษาสมดุลของระบบ (Bertalanffy, 1968 : 14; ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2551 : 175) นอกจากนี้ Smith ยังได้ระบุเพิ่มเติมถึงส่วนที่ 5 คือ สภาพแวดล้อม (Environment) เช่น ปัจจัยทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี ซึ่งส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานของระบบที่ต้องพิจารณาอย่างถ่องแท้ (Smith, 1982 : 17)

3. ขั้นตอนการพัฒนาระบบ

เพื่อให้ระบบสามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด Smith ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนา 6 ประการ ประกอบด้วย

1) การวางแผนระบบ (Planning) เพื่อกำหนดพฤติกรรมในอนาคต

2) การออกแบบระบบ (Design) เพื่อจำลองภาพรวมก่อนปฏิบัติจริง

3) การปรับปรุงและพัฒนาระบบ (Improvement and Development) ทดสอบในสถานการณ์ที่เป็นพลวัต

4) การนำไปใช้จริง (Implementation) ในสภาพแวดล้อมจริง

5) การบริหารระบบ (Operation) การกำกับติดตามและควบคุม

6) การประเมินผลระบบ (Evaluation) เพื่อวัดประสิทธิผลในภาพรวมจากเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (Smith, 1982 : 55-60)

4. การประเมินระบบ

การตัดสินคุณค่าของระบบต้องอาศัยเกณฑ์มาตรฐานที่ชัดเจน โดย สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) ได้นำเสนอ 4 มาตรฐานหลัก ประกอบด้วย

1) **มาตรฐานการใช้ประโยชน์** (Utility standards) ประกันว่าผลการประเมินตอบสนองความต้องการของผู้ใช้และทันเวลา

2) **มาตรฐานความเป็นไปได้** (Feasibility standards) ประกันว่ากระบวนการประเมินสอดคล้องกับความจริงปฏิบัติได้ และคุ้มค่า

3) **มาตรฐานความเหมาะสม** (Propriety standards) ประกันว่าการประเมินเป็นไปตามกฎระเบียบจรรยาบรรณ และคำนึงถึงสิทธิส่วนบุคคล

4) **มาตรฐานความถูกต้อง** (Accuracy standards) ประกันว่ามีการใช้เทคนิคที่เหมาะสมเพื่อให้ได้ข้อสรุปที่น่าเชื่อถือและเป็นปรนัย (Stufflebeam, 1971 : 1117-1119)

จากการวิเคราะห์สภาวการณ์ของสังคมโลกใน พุทธศตวรรษที่ 26 ที่มีความโดดเด่นในด้านความเร็วของข้อมูลข่าวสารและความซับซ้อนของเทคโนโลยี การจัดการศึกษาจึงมิอาจหยุดนิ่งอยู่เพียงรูปแบบการถ่ายทอดความรู้ทางเดียวได้อีกต่อไป การปฏิรูปกระบวนทัศน์ตามเจตนารมณ์ของ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และ หลักสูตรแกนกลางฯ พ.ศ. 2551 จึงเป็นกุญแจสำคัญที่มุ่งเน้นการสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์ผ่านสมรรถนะหลัก 5 ประการ และทักษะในศตวรรษใหม่แบบ 3Rs x 7Cs หัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนนี้คือการนำ ระบบและการจัดการเรียนรู้ในเชิงพุทธบูรณาการ มาประยุกต์ใช้ โดยอาศัยโครงสร้างทางระบบที่เข้มแข็งตั้งแต่การวางแผน การออกแบบกระบวนการ (Process) ไปจนถึงการประเมินผลตามมาตรฐานของ Stufflebeam เพื่อสร้างสรรค์พุทธนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่มีประสิทธิภาพ สำหรับครูสังคมศึกษายุคใหม่ นวัตกรรมนี้จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการเปลี่ยนห้องเรียนให้เป็นพื้นที่แห่งการปฏิบัติจริง ช่วยให้ผู้เรียนสามารถคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้ ภายใต้ความรู้คู่คุณธรรม ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างมีความสุข

การจัดกิจกรรมและการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

เพื่อให้การจัดการเรียนรู้ในพุทธศตวรรษที่ 26 บรรลุผลตามเจตนารมณ์ของการพัฒนาผู้เรียนให้สมบูรณ์พร้อม ครูสังคมศึกษาจำเป็นต้องมีความเข้าใจในรากฐานของการจัดกิจกรรมและรูปแบบการบูรณาการที่หลากหลาย ดังนี้

1. ความหมายของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ คือการออกแบบโปรแกรมการสอนหรือลักษณะการเรียนการสอนที่มีกระบวนการดำเนินการตามแผนการเรียนรู้ที่วางไว้ (ลัดดา ศุขปรีดี, 2523 : 29) โดยถือเป็นสื่อรูปแบบหนึ่งที่อาจเป็นการใช้สื่อประสม หลายชนิดร่วมกัน (เสาวนีย์ สิกขาบัณฑิต, 2528 : 291) เพื่อวัตถุประสงค์สำคัญในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาอย่างชัดเจน ลึกซึ้ง และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนอำนวยความสะดวกต่อการจัดการสอนของครู (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2525 : 185)

2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

ตามแนวทางหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เน้นมาตรฐาน ได้กำหนดรูปแบบการบูรณาการเพื่อให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ไว้ 6 ลักษณะสำคัญ (กรมวิชาการ, 2540 : 35) ดังนี้

1) แบบเน้นเฉพาะสาขาวิชา แยกย่อยเนื้อหาเป็นวิชาต่าง ๆ โดยมีการบูรณาการระหว่างกันน้อยมาก

2) แบบสาขาวิชาคู่ขนาน จัดลำดับบทเรียนให้สอดคล้องและเชื่อมโยงระหว่างวิชาในขอบข่ายเดียวกัน

3) แบบหลายสาขาวิชามารวมกัน นำวิชาที่เกี่ยวข้องกันมารวมเป็นหน่วยเดียวเพื่อการศึกษาที่ลึกซึ้ง

4) แบบสหวิทยาการ นำทุกวิชาในหลักสูตรมารวมเข้าด้วยกันเป็นหน่วยการเรียนรู้ในภาพรวม

5) แบบวันแห่งการบูรณาการ จัดกิจกรรมบูรณาการเต็มวันโดยยึดปัญหาหรือความสนใจของผู้เรียนเป็นหลัก

6) แบบบูรณาการอย่างสมบูรณ์ การสร้างเนื้อหาการเรียนรู้ที่อ้างอิงจากวิถีชีวิตจริงของผู้เรียนในแต่ละวัน

3. บทบาทและความรู้ที่จำเป็นสำหรับครู

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการที่มีประสิทธิภาพ ครูผู้สอนต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ในการจัดการ (กรมวิชาการ, 2540 : 52) ได้แก่

1) ความเชี่ยวชาญในเนื้อหาและจิตวิทยา ครูต้องรู้ลึกในเรื่องที่สอนและประยุกต์ใช้จิตวิทยาพัฒนาการตามวุฒิภาวะของผู้เรียน เช่น ในระดับประถมต้น (ป.1-3) ควรเน้นการปลูกฝัง สัมมาทิฏฐิ และหลักกรรมเพื่อวางรากฐานทางพระพุทธศาสนาควบคู่ไปกับการเรียนรู้ภาษาแม่และทักษะการคิดคำนวณ

2) การปรับตามระดับการศึกษา ระดับประถมปลาย (ป.4-6) ควรเพิ่มสัดส่วนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ส่วนระดับมัธยมศึกษาควรเน้นการบูรณาการแบบสหวิทยาการที่เข้มข้นขึ้น

3) จิตวิญญาณความเป็นครู ครูต้องมีศีลธรรม จรรยา และเป็นแบบอย่างที่ดี (Role Model) เพื่อหล่อหลอมคุณธรรมให้กับศิษย์

สรุปการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในพุทธศตวรรษที่ 26 คือกระบวนการเชิงระบบที่เปลี่ยนผ่านจากการสอนแบบเดิมสู่ การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเชิงรุก (Active Learning) โดยครูสังคมศึกษาต้องทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกที่ประสานทฤษฎีการสร้างความรู้เข้ากับสื่อประสมและรูปแบบการบูรณาการที่หลากหลาย ทั้งแบบสหวิทยาการและการเรียนรู้จากชีวิตจริง เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และมีสัมมาทิฏฐิ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งสติปัญญาและคุณธรรม พร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของโลกอนาคตได้

Active Learning กับการเรียนรู้ในพุทธศตวรรษที่ 26 กระบวนทัศน์ใหม่สู่ทักษะแห่งอนาคต

การจัดการเรียนรู้แบบใฝ่รู้ หรือ Active Learning ในยุคปัจจุบันมิใช่เพียงเทคนิคการสอน แต่เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือกระทำและใช้กระบวนการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ตนได้กระทำลงไป เพื่อพัฒนาทักษะการคิดระดับสูง (Higher Order Thinking) ให้สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าข้อมูลในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (Bonwell & Eison, 1991: 5; ไชยยศ เรืองสุวรรณ, 2553: ออนไลน์)

1. ธรรมชาติและลักษณะสำคัญของ Active Learning

Active Learning มุ่งเน้นการลดบทบาทการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอน และเพิ่มบทบาทการสร้างความรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน (Bonwell & Eison, 1991: 2) โดยมีลักษณะเด่นคือผู้เรียนต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่น การอ่าน การอภิปราย และการเขียน มากกว่าการนั่งฟังเพียงอย่างเดียว ก่อให้เกิดกระบวนการสะท้อนความคิด (Reflection) ที่รวดเร็วระหว่างผู้สอนและผู้เรียน (ทิศนา แขมมณี, 2566: ศาสตร์การสอน) ซึ่งช่วยพัฒนาศักยภาพทางสมอง ทักษะการแก้ปัญหา และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง (ไชยยศ เรืองสุวรรณ, 2553: ออนไลน์)

2. ทักษะจำเป็นในพุทธศตวรรษที่ 26 (3R x 7C)

ท่ามกลางในโลกยุคใหม่ ครูต้องเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ (Learning Skill) เพื่อการดำรงชีวิตที่สมบูรณ์ (วิจารณ์ พานิช, 2555: 16-21) ซึ่งประกอบด้วย

3R (พื้นฐานสำคัญ) Reading (อ่านออก), (W)Riting (เขียนได้), และ (A)Rithemetics (คิดเลขเป็น)

7C (ทักษะสมรรถนะ) เช่น Critical Thinking and Problem Solving (การคิดอย่างมีวิจารณญาณและแก้ปัญหา), Creativity and Innovation (การสร้างสรรค์และนวัตกรรม), และ Collaboration, Teamwork and Leadership (ความร่วมมือและการทำงานเป็นทีม) (Trilling & Fadel, 2009: 175)

3. กระบวนการเรียนรู้เชิงรุกสู่โลกแห่งความเป็นจริง

การเรียนรู้ที่แท้จริงต้องเกิดขึ้นในสภาพที่ใกล้เคียงชีวิตจริงที่สุด ครูจึงต้องเปลี่ยนบทบาทจาก ผู้สอน เป็นผู้อำนวยความสะดวก ที่จุดประกายความสนใจผ่านกระบวนการหลัก (วิจารณ์ พานิช, 2555: 21) ดังนี้

การเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ (Learning by Doing)

ภาพที่ 2 การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem–based Learning : PBL)
ที่มา: Surasak Chaowalit, มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

Project-based Learning (PBL) เรียนรู้ผ่านโครงงาน 6 ขั้นตอน เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษา สำรวจ และประดิษฐ์คิดค้นด้วยตนเอง (วิจารณ์ พานิช, 2555: 67)

Problem-based Learning (PBL) ใช้ปัญหาจริงเป็นฐานในการระดมสมองและสืบค้นเพื่อหาคำตอบผ่านกระบวนการกลุ่ม

Research-based Learning ใช้กระบวนการวิจัยเป็นหัวใจในการแสวงหาความรู้และทดสอบสมมติฐานด้วยตนเอง (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และทัศนีย์ บุญเติม, 2540: ออนไลน์)

กระบวนการเรียนรู้ผ่านการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ ฝึกทักษะการฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชนนักปฏิบัติ (CoP) เพื่อดึงความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลออกมา (วิจารณ์ พานิช, 2555: 18)

การเรียนรู้แบบบันได 5 ขั้น (5 STEPs): ประกอบด้วย 1) การตั้งคำถาม/สมมติฐาน 2) การสืบค้นความรู้ 3) การสรุปองค์ความรู้ 4) การสื่อสารและนำเสนอ และ 5) การบริการสังคมและจิตสาธารณะ (สพฐ., 2564: ออนไลน์)

สรุปการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ในพุทธศตวรรษที่ 26 คือกลไกสำคัญในการเปลี่ยนผ่านบทบาทผู้เรียนจากผู้รับความรู้ สู่ผู้สร้างสรรค์นวัตกรรม ที่พร้อมเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเน้นกระบวนการลงมือปฏิบัติจริง ที่เชื่อมกับโลกแห่งความเป็นจริง กระบวนการนี้มุ่งเน้นการบูรณาการข้อมูลข่าวสารเข้ากับหลักคุณธรรม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสังเคราะห์องค์ความรู้และสร้างสรรค์นวัตกรรมที่อำนวยประโยชน์ต่อสังคมได้อย่างมีสัมมาทิฏฐิ ท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงที่เป็นพลวัตของโลกยุคใหม่

พุทธนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) สำหรับครูสังคมศึกษา

การเปลี่ยนแปลงที่เป็นพลวัตของพุทธศตวรรษที่ 26 สังคมโลกได้ก้าวสู่ยุคแห่งความซับซ้อนที่ไร้พรมแดน ข้อมูลข่าวสารกลายเป็นสินทรัพย์ที่มีค่าและผันผวนสูง (สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล, 2569: ออนไลน์) ภารกิจสำคัญของครูสังคมศึกษาในยุคนี้จากการหน้าที่ส่งผ่านเนื้อหาทางประวัติศาสตร์หรือหน้าที่พลเมืองแบบดั้งเดิม แต่คือการสร้างสรรค์ พุทธนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ ที่บูรณาการระหว่างกระบวนการทางปัญญาสมัยใหม่และหลักพุทธธรรม เพื่อบ่มเพาะพลเมืองให้มีทักษะแห่งอนาคตควบคู่ไปกับสัมมาทิฏฐิ

ระบบและกลไกการเรียนรู้เชิงรุก

หัวใจสำคัญของพุทธนวัตกรรมนี้คือการประยุกต์ใช้ ทฤษฎีการสร้างความรู้ (Constructivism) และ ระบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545: 12) ครู

สังคมศึกษาต้องทำหน้าที่เป็น ผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ที่มีความเข้าใจใน องค์ประกอบของระบบ ตั้งแต่การคัดสรรปัจจัยนำเข้า (Input) เช่น ข้อมูลดิจิทัลและแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา ผ่านกระบวนการ (Process) คือการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อให้ได้ผลผลิต (Output) เป็นสมรรถนะผู้เรียน 5 ด้าน (Bertalanffy, 1968: 14; Smith, 1982: 17) โดยมี พุทธนวัตกรรม เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนให้การเรียนรู้มีความกระตือรือร้นและมีความหมายต่อชีวิตจริง

พลวัตของ Active Learning สู่ทักษะ 3Rs x 7Cs

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับครูสังคมศึกษาในยุคนี้ ต้องมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะ 3Rs x 7Cs โดยเฉพาะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) และความเข้าใจต่างวัฒนธรรม (Cross-cultural Understanding) (วิจารณ์ พานิช, 2555: 67) ครูต้องเปลี่ยนห้องเรียนให้เป็นพื้นที่แห่งการปฏิบัติจริงผ่านรูปแบบการบูรณาการที่หลากหลาย อาทิ การเรียนรู้ผ่านโครงงานและกิจกรรม (PBL & ABL) ให้ผู้เรียนสำรวจประเด็นทางสังคมหรือจริยธรรมในชุมชน แล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยหลักพุทธธรรม (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2525: 185) กระบวนการเรียนรู้แบบบันได 5 ขั้น (5 STEPs) เริ่มจากการตั้งคำถามเชิงจริยธรรม ไปสู่การสืบค้นองค์ความรู้ดิจิทัล และจบลงด้วยการบริการสังคมด้วยจิตสาธารณะ (สพฐ., 2569: ออนไลน์)

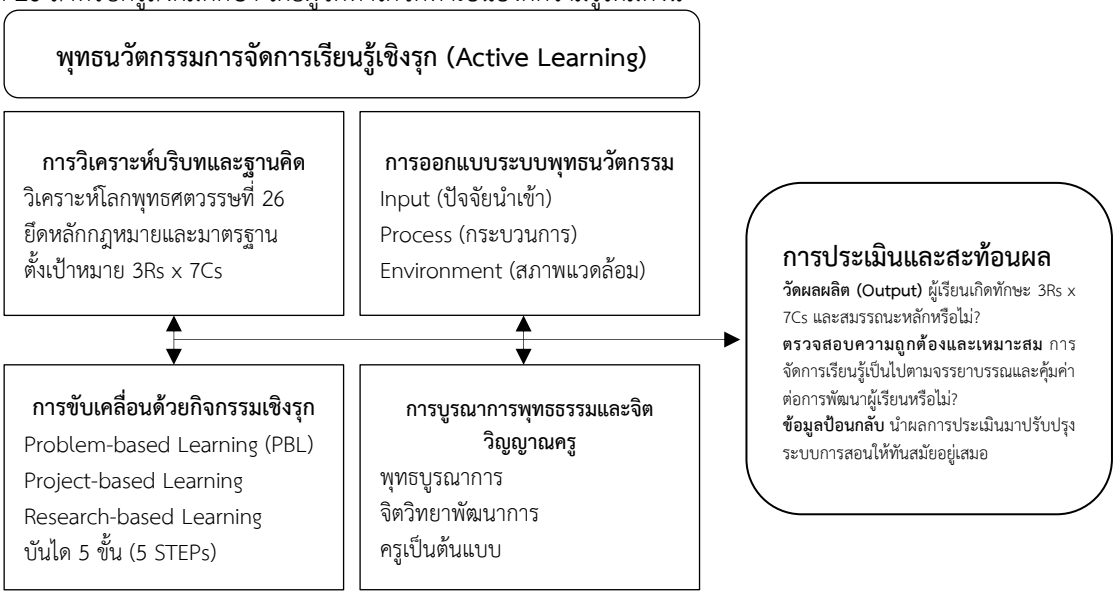
ความรู้ดิจิทัลและจิตวิญญาณครูสังคมศึกษา

ในโลกยุคดิจิทัล ครูสังคมศึกษาต้องมีสมรรถนะ ICT Literacy ที่เข้มแข็ง เพื่อนำทางผู้เรียนให้รู้เท่าทันสื่อ สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากอคติหรือวาระซ่อนเร้นในโลกออนไลน์ (ทักษะแห่งศตวรรษใหม่, 2569: ออนไลน์) อย่างไรก็ตาม พุทธนวัตกรรมที่สมบูรณ์จะเกิดขึ้นไม่ได้หากขาด จิตวิญญาณความเป็นครู ที่มีศีลธรรมและเป็นแบบอย่างที่ดี (กรมวิชาการ, 2540: 52) ครูต้องใช้จิตวิทยาพัฒนาการ ในการออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับวุฒิภาวะของผู้เรียน โดยเน้นการปลูกฝังความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมและการทำความเห็นให้ถูกต้อง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้เทคโนโลยีและข้อมูลมหาศาลไปในทางที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อสังคม

พุทธนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับครูสังคมศึกษาในพุทธศตวรรษที่ 26 จึงเป็นการหลอมรวมศาสตร์การสอนสมัยใหม่เข้ากับรากฐานทางคุณธรรมอย่างเป็นระบบ ครูต้องไม่เพียงแต่สอนให้ศิษย์เก่ง ในด้านวิชาการและเทคโนโลยี แต่ต้องสอนให้กล้า ในการใช้ดุลยพินิจ และการเจรจาต่อรอง ท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Jenkins, 2009) เพื่อให้ผู้เรียนกลายเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ที่มีทั้งทักษะนวัตกรรมและหัวใจพุทธะ พร้อมที่จะเป็นพลเมืองดิจิทัล ที่รับผิดชอบต่อโลกและร่วมสร้างสรรค์สันติธรรมให้เกิดขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “พุทธนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อเสริมสร้างทักษะแห่งพุทธศตวรรษที่ 26 สำหรับครูสังคมศึกษา โดยผู้จัดทำได้จัดทำเป็นองค์ความรู้ใหม่ดังนี้

ภาพที่ 3 องค์ความรู้ใหม่

พุทธนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในพุทธศตวรรษที่ 26

กระบวนการสร้างสรรค์พุทธนวัตกรรมเริ่มต้นจาก การวิเคราะห์บริบทและฐานคิด ซึ่งครูสังคมศึกษาต้องทำหน้าที่เป็นนักวิชาการที่เท่าทันต่อโลกพุทธศตวรรษที่ 26 โดยการทำความเข้าใจสภาวะความผันผวนของเทคโนโลยีและข้อมูลมหาศาล ควบคู่ไปกับการยึดหลักกฎหมายและมาตรฐานทางการศึกษา โดยเฉพาะพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียนสูงสุด และหลักสูตรแกนกลางฯ 2551 เพื่อกำหนดทิศทางในการสร้างทักษะ 3Rs x 7Cs ให้ผู้เรียนมีทั้งความรู้พื้นฐานและสมรรถนะในการคิดวิเคราะห์สร้างสรรค์นวัตกรรมภายใต้วิถีพหุวัฒนธรรม

เมื่อกำหนดเป้าหมายได้ชัดเจนแล้ว จะเข้าสู่ขั้นตอนของ การออกแบบระบบพุทธนวัตกรรม โดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีระบบมาวางโครงสร้างการเรียนรู้ให้เป็นระเบียบ เริ่มจากการคัดสรรปัจจัยนำเข้า (Input) ที่ทรงพลัง ทั้งเนื้อหาสาระทางสังคมศึกษาและแหล่งเรียนรู้ดิจิทัล โดยมีหลักพุทธธรรม เช่น สัมมาทิฏฐิและกฎแห่งกรรม เป็นแกนกลางในการคัดกรองข้อมูล จากนั้นจึงออกแบบกระบวนการ (Process) ที่เปลี่ยนบทบาทครูให้เป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) พร้อมทั้งสร้างสภาพแวดล้อม (Environment) ที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (Learning by Doing) เพื่อเปลี่ยนห้องเรียนให้เป็นห้องปฏิบัติการทางสังคม

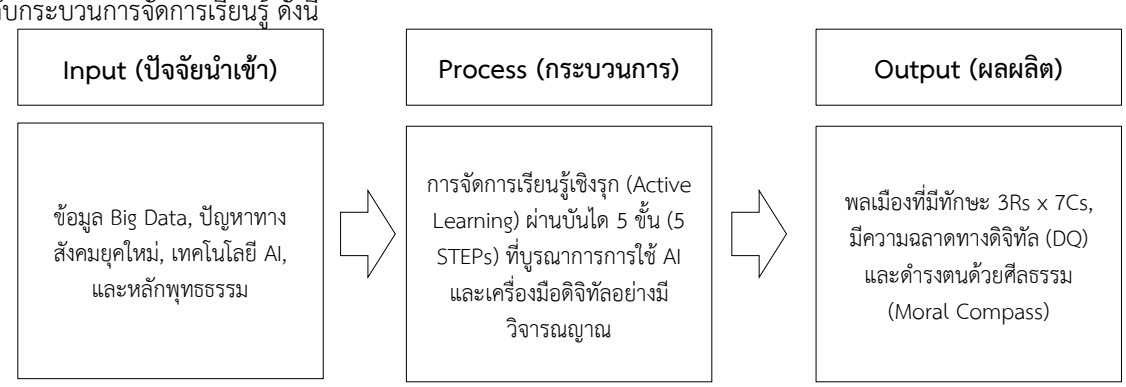
ในส่วนของ การขับเคลื่อนด้วยกิจกรรมเชิงรุก (Active Learning Implementation) ครูสังคมศึกษาต้องเลือกใช้รูปแบบการสอนที่เน้นการลงมือทำอย่างเป็นระบบ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) เพื่อกระตุ้นการระดมสมอง การใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมแก้ปัญหาสังคม หรือการใช้กระบวนการวิจัยในการสืบค้นข้อเท็จจริง โดยมีกลไกสำคัญคือ บันได 5 ขั้น (5 STEPs) ที่นำพาผู้เรียนจากการตั้งคำถามเชิงจริยธรรม ไปสู่การสืบค้นองค์ความรู้ สรุปผล สื่อสารอย่างสร้างสรรค์ และจบลงด้วยการนำองค์ความรู้นั้นไปบริการสังคมและจิตสาธารณะ

เพื่อให้กระบวนการเรียนรู้มีมิติที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ขั้นตอนของ การบูรณาการพุทธธรรมและจิตวิญญาณครู (Buddhist Integration) จึงเป็นการใส่หัวใจ ลงไปในนวัตกรรม ผ่านการเชื่อมประเด็นทางสังคมเข้ากับหลักสัมมาทิฏฐิ เพื่อให้ผู้เรียนใช้ปัญญาในการจำแนกดีชั่ว โดยครูต้องใช้จิตวิทยาพัฒนาการในการปรับกิจกรรมให้สอดคล้องกับวุฒิภาวะของผู้เรียนแต่ละระดับชั้น และที่สำคัญที่สุดคือครูต้องทำหน้าที่เป็นต้นแบบ (Role Model) ที่เพียบพร้อมด้วยศีลธรรมและทักษะ ICT Literacy เพื่อนำทางผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดิจิทัลที่ฉลาดและมีคุณธรรม

สุดท้าย กระบวนการทั้งหมดจะถูกตรวจสอบผ่าน การประเมินและสะท้อนผล (Evaluation & Feedback) ตามมาตรฐานของ Stufflebeam เพื่อวัดผลผลิต (Output) ว่าผู้เรียนเกิดสมรรถนะตามเป้าหมาย 3Rs x 7Cs จริงหรือไม่ พร้อมทั้งตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมตามหลักจรรยาบรรณวิชาชีพ ข้อมูลที่ได้รับจากการประเมินนี้จะถูกนำมาเป็นข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) เพื่อใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาระบบการสอนให้เป็นพลวัตและทันสมัยอยู่เสมอ ส่งผลให้พุทธนวัตกรรมนี้กลายเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังในการหล่อหลอมมนุษย์ที่สมบูรณ์ในพุทธศตวรรษที่ 26

สรุป

เพื่อให้เห็นภาพการขับเคลื่อนนวัตกรรมอย่างเป็นรูปธรรม ผู้จัดทำเสนอโครงสร้างเชิงระบบที่ผสานโลกทัศน์พุทธศตวรรษที่ 26 เข้ากับกระบวนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

ภาพที่ 4 แผนภาพเชิงระบบ (Visual Model: I-P-O Framework)

พุทธนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในพุทธศตวรรษที่ 26 คือกระบวนทัศน์ทางการศึกษาที่มุ่งเน้นการหลอมรวมเทคโนโลยีล้ำสมัย เข้ากับหลักพุทธธรรมอย่างไร้รอยต่อ เพื่อสร้างพลเมืองดิจิทัลที่มีทั้งสมรรถนะสูงและจิตวิญญาณที่ตื่นรู้ โดยขับเคลื่อนผ่าน Visual Model (I-P-O Framework) ที่เริ่มต้นจาก ปัจจัยนำเข้า (Input) บิ๊กดาต้าหรือเอไอ แต่รวมถึงรากฐานของสัมมาทิฏฐิ เพื่อเป็นเข็มทิศในการคัดกรองข้อมูลข่าวสาร นำไปสู่กระบวนการ (Process) การจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ทรงพลัง ครูสังคมศึกษาในยุคนี้จึงสวมบทบาทเป็นกัลยาณมิตร ผู้เปลี่ยนห้องเรียนเป็นพื้นที่ทดลองทางปัญญาผ่านกระบวนการบันได 5 ขั้น (5 STEPs) บูรณาการร่วมกับปัญหาในโลกจริง (PBL) เช่น การวิเคราะห์โครงข่ายความสัมพันธ์ของโลกผ่านหลักอิทัปปัจจยตา เพื่อให้ผู้เรียนเห็นถึงผลกระทบของการกระทำในโลกเสมือนที่ส่งผลต่อโลกจริงอย่างถ่องแท้ หัวใจสำคัญที่ทำให้นวัตกรรมนี้โดดเด่นคือการ ประเมินผลตามแนวพุทธ (Buddhist Evaluation) ที่ก้าวข้ามการวัดผลเพียงตัวเลขสู่การสังเกตไตรสิกขา ได้แก่ ศีล คือการมีจริยธรรมดิจิทัลและเคารพพหุวัฒนธรรม สมาธิ คือความจดจ่อท่ามกลางสิ่งเร้าของ AI และ ปัญญา คือการมีโยนิโสมนสิการที่รู้เท่าทันสื่อและอารมณ์ตนเอง ผลผลิตที่คาดหวัง (Output) มีทักษะ 3Rs x 7Cs และพลเมืองมีสัมมาทิฏฐิ ที่สามารถใช้เอไอเป็นเครื่องมือสร้างสันติธรรมและแก้ปัญหาสังคมได้อย่างสร้างสรรค์ พุทธนวัตกรรมนี้จึงเป็นการยืนยันว่า ท่ามกลางกระแสธารแห่งความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วในศตวรรษที่ 26 การศึกษาที่สมบูรณ์ต้องสอนให้มนุษย์ฉลาดกว่าหุ่นยนต์ แต่ต้องสอนให้มนุษย์คงความเป็นมนุษย์ที่เปี่ยมด้วยความเมตตาและปัญญา

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545.** กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

_____. (2551). **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

_____. (2564). **แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning).** [ออนไลน์]. สืบค้นจากแหล่งข้อมูลระบบดิจิทัล สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.).

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2540). **การสอนแบบหน่วยเนื้อหาบูรณาการ.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

_____. (2540). **แนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

ไชยยศ เรืองสุวรรณ. (2553). **การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning.** [ออนไลน์]. สืบค้นจากเครือข่ายสารสนเทศทางการศึกษา.

ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2551). **ชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา เล่ม 1 หน่วยที่ 1-5.** นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ทิศนา แขมมณี. (2566). **ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 26).** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทักษะแห่งศตวรรษใหม่: **ทักษะและความรู้ดิจิทัล. (2569). บทความพลเมืองดิจิทัล.** [ออนไลน์]. สืบค้นจาก: https://thaidigizen.com.

พนมนคร มีราคา. (2560). **ครูต้องมีลักษณะอย่างไร... ในพุทธศตวรรษที่ 26**, วารสารศึกษาศาสตร์ มมร. ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2560).

_____. (2560). **การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ในยุคการศึกษา 4.0**, วารสารวิชาการศึกษา.

ลัดดา ศุขปรีดี. (2523). **เทคโนโลยีการสอน.** กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

วิจารณ์ พานิช. (2555). **วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในพุทธศตวรรษที่ 26.** กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิศรีสฤษดิ์วงศ์.

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2525). **พัฒนาหลักสูตรการสอน-มิติใหม่ (พิมพ์ครั้งที่ 3).** กรุงเทพมหานคร: ธเนศวรการพิมพ์.

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และทัศนีย์ บุญเติม. (2540). **การจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน (Research-based Learning).** [ออนไลน์]. สืบค้นจากวารสารวิชาการทางการศึกษา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.). (2569). **แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning).** [ออนไลน์]. สืบค้นจากแหล่งข้อมูลระบบดิจิทัล.

สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล. (2569). **ทักษะแห่งอนาคตใหม่: การเรียนรู้ในพุทธศตวรรษที่ 26.** [ออนไลน์]. สืบค้นจากแหล่งข้อมูลระบบดิจิทัล (TruePlookpanya).

เสาวนีย์ สิกขาบัณฑิต. (2528). **เทคโนโลยีทางการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

Banathy, B. H. (1968). **Instructional systems.** Belmont, CA: Lear Siegler, Inc/Fearon Publishers.

Bertalanffy, L. V. (1968). **General system theory: Foundations, development, applications.** New York: George Braziller, Inc.

Bonwell, C. C., & Eison, J. A. (1991). **Active Learning: Creating Excitement in the Classroom.** ASHE-ERIC Higher Education Report No. 1. Washington, D.C.: The George Washington University.

Jenkins, Henry. (2009). **Confronting the Challenges of Participatory Culture: Media Education for the 21st Century.** Chicago, IL: The MacArthur Foundation.

Silver, G. A., & Silver, J. B. (1976). **Introduction to system analysis.** New Jersey: Prentice-Hall Inc.

Smith, W. A. (1982). **Management systems: Analysis and application.** Japan: CBS College publishing.

Stufflebeam, D. L. (1971). **Education evaluation and decision making.** Illinois: Peacock Publishing.

Trilling, B., & Fadel, C. (2009). **21st Century Skills: Learning for Life in Our Times.** San Francisco, CA: Jossey-Bass.

การบูรณาการหลักธรรมกับทักษะการบริหารองค์กรสำหรับเด็กในยุคศตวรรษที่ 21

SMART LEADER KIDS: INTEGRATION OF DHARMA PRINCIPLES WITH ORGANIZATIONAL MANAGEMENT SKILLS FOR CHILDREN IN THE 21ST CENTURY

เชิดชัย สายเสมา,มงคล สามารถ,สุริยา แสงอินตา
สถาบันฝึกอบรม Dr.Ake Traning[1,2]
สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 14[3]
Cherdchai Saisema[1], Mongkhon Samart[2],Suriya Sanginta[3]
Dr. Ake Training Institute[1,2]
Office of Buddhist Education, General Education Division, Zone 14[3]

(Received : April 7, 2026; Edit : April 27, 2026; accepted : April 28, 2026)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์และบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและหลักจริยธรรมสากลกับกรอบทักษะการบริหารองค์กรทั้ง 10 ทักษะในหลักสูตร SMART LEADER KIDS (2) นำเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำสำหรับเด็กอายุ 10-15 ปี โดยผ่านการบูรณาการระหว่างจิตวิทยาการศึกษาสมัยใหม่กับหลักธรรมที่เป็นสากล และ (3) เสนอตัวชี้วัดเชิงบูรณาการสำหรับการประเมินผลที่ครอบคลุมทั้งมิติทางปัญญา อารมณ์ และจริยธรรม ผลการศึกษาพบว่า ทักษะทั้ง 10 ด้านในหลักสูตร SMART LEADER KIDS มีความสอดคล้องผ่านการบูรณาการกับหลักธรรมพื้นฐานสำหรับการพัฒนาตนและสังคม การบูรณาการดังกล่าวไม่เพียงช่วยเสริมความลึกทางจริยธรรมแก่กิจกรรมการเรียนรู้ แต่ยังทำให้เด็กพัฒนาทักษะภาวะผู้นำบนรากฐานของคุณธรรมอย่างยั่งยืน ซึ่งให้ผลลัพธ์ที่เหนือกว่าการสอนทักษะโดยปราศจากฐานคุณธรรมรองรับ เพราะผู้เรียนได้พัฒนาทั้ง “ทักษะภายนอก” และ “เข็มทิศภายใน” ไปพร้อมกัน ทั้งนี้ หลักสูตรที่บูรณาการหลักธรรมพื้นฐานเพื่อพัฒนาตนและสังคมดังกล่าว จะนำไปสู่การพัฒนาผู้นำที่มีทั้งความเป็นเลิศทางปัญญาและความดีงามทางคุณธรรม ซึ่งตอบสนองต่อความต้องการของสังคมไทยและสังคมโลกในศตวรรษที่ 21

สำคัญ: SMART LEADER KIDS, ภาวะผู้นำสำหรับเด็ก, หลักธรรม, ทักษะการบริหารองค์กร,การบูรณาการ

Abstract

This academic article aims to:(1) analyze and integrate Buddhist principles and universal ethical frameworks with the ten organizational management skills outlined in the SMART LEADER KIDS curriculum; (2) propose guidelines for developing leadership in children aged 10–15 through the integration of modern educational psychology and universal moral principles; and (3) present integrated indicators for assessment that comprehensively cover cognitive, emotional, and ethical dimensions.The findings reveal that the ten skill domains in the SMART LEADER KIDS curriculum are aligned through integration with fundamental moral principles for personal and social development. This integration not only deepens the ethical dimension of learning activities but also enables children to develop leadership skills grounded in sustainable moral values. Such an approach yields outcomes superior to skill-based instruction without a moral foundation, as learners develop both “external competencies” and an “internal compass” simultaneously.Furthermore, a curriculum that integrates fundamental moral principles for personal and social development contributes to the cultivation of leaders who possess both intellectual excellence and moral integrity, thereby responding to the needs of Thai society and the global community in the 21st century.

Keywords: Children's Leadership, Dharma Principles, Organizational Management Skills, Integration

บทนำ

ในยุคที่โลกเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในมิติเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และสังคมทักษะภาวะผู้นำได้กลายเป็นคุณลักษณะจำเป็นที่สังคมและองค์กรทั่วโลกให้ความสำคัญ โดยมีรายงานจาก Future of Jobs Report 2020 ของ World Economic Forum ระบุว่า ทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ การจัดการอารมณ์ และความเป็นผู้นำ ล้วนอยู่ในอันดับสูงสุดของทักษะที่ตลาดแรงงานต้องการในทศวรรษหน้า (World Economic Forum, 2020) ซึ่งจากงานวิจัยด้านจิตวิทยาพัฒนาการชี้ชัดว่า การปลูกฝังทักษะเหล่านี้ตั้งแต่วัยเด็กให้ผลลัพธ์ที่ยั่งยืนกว่าการพัฒนาในช่วงผู้ใหญ่อย่างมีนัยสำคัญ (**Diamond**, 2013)

ถึงแม้หลักสูตรภาวะผู้นำสำหรับเด็กในปัจจุบันจะมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง แต่ยังเกิดช่องว่างทางทักษะที่สำคัญ กล่าวคือ หลักสูตรส่วนใหญ่มักเน้นการพัฒนาทักษะภายนอก ทั้ง Hard Skills และ Soft Skills แต่ขาดการพัฒนา “ฐานที่ยั่งยืนภายใน” หรือ “เข็มทิศภายใน” (Inner Compass) ซึ่งหมายถึงระบบคุณค่าและจริยธรรมที่หล่อเลี้ยงการตัดสินใจในระยะยาว ทำให้การนำความรู้และทักษะไปใช้จริงมักขาดมิติของความรับผิดชอบและคุณธรรมที่ยั่งยืน (**Brown & Trevino**, 2006)

อีกทั้ง ในยุคที่ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) เข้ามามีบทบาทอย่างแพร่หลาย ความเสี่ยงด้านจริยธรรมและความท้าทายทางจิตวิญญาณยิ่งทวีความรุนแรงขึ้น เด็กและเยาวชนที่เติบโตมากับเทคโนโลยีอาจเผชิญกับ “โลกภายนอก” ที่เปลี่ยนแปลงเร็วและซับซ้อน หากปราศจาก “ภูมิคุ้มกันภายใน” จากหลักธรรม ก็อาจหลงใหลในการแสวงหาผลสำเร็จแบบ “ลัดตัด” โดยไม่คำนึงถึงคุณค่าและจริยธรรม (**Decety & Cowell**, 2014) หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นทั้งเครื่องมือพัฒนาและ “ภูมิคุ้มกันทางจริยธรรม” ที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้นำรุ่นใหม่ในโลกยุคดิจิทัล

หลักสูตร **SMART LEADER KIDS** โดยสถาบันฝึกอบรม **Dr.Ake Training** ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญในการพัฒนากรอบทักษะการบริหารองค์กร 10 ด้านสำหรับเด็กอายุ 10-15 ปี บนพื้นฐานของทฤษฎีจิตวิทยาการศึกษาและการพัฒนาภาวะผู้นำสมัยใหม่ ที่เน้นทั้งองค์ความรู้เชิงกระบวนการและจริยธรรมที่เข้มแข็ง ภายใต้กรอบแนวคิดที่บูรณาการอย่างมีระบบ การพัฒนาผู้นำให้มีความฉลาดด้านคุณธรรมและจริยธรรมอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่ปลูกฝังทั้งความรู้และคุณธรรมควบคู่กันไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาผู้นำเชิงจริยธรรม (Ethical Leadership) ที่เน้นการพัฒนาความสามารถในการตัดสินใจบนพื้นฐานของคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม โดยเฉพาะในยุคที่การแพร่กระจายของวัฒนธรรมทางลัด (Shortcut Culture) ซึ่งเป็นแนวโน้มที่ลดทอนคุณค่าของกระบวนการเรียนรู้ที่ถูกต้อง ส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อการพัฒนาผู้นำในสังคมสมัยใหม่ โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีแนวโน้มให้ความสำคัญกับผลลัพธ์มากกว่ากระบวนการ ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดการขาดทักษะพื้นฐานที่สำคัญต่อการเป็นผู้นำในระยะยาว (**Ciardini**, 2021)

นอกจากนี้ งานวิจัยด้านจิตวิทยาพัฒนาการและประสาทวิทยาศาสตร์ยังได้ชี้ให้เห็นว่า การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมตั้งแต่วัยเด็กมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสมองส่วนหน้า (Prefrontal Cortex) ซึ่งเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมตนเอง การตัดสินใจ และการคิดเชิงเหตุผล โดยการฝึกฝนพฤติกรรมเชิงคุณธรรมอย่างต่อเนื่องจะช่วยเสริมสร้างโครงสร้างทางประสาทที่สนับสนุนการคิดอย่างมีจริยธรรม (**Ryan & Bohlin**, 1999) ดังนั้น การออกแบบหลักสูตรที่บูรณาการทั้งทักษะการบริหารและหลักคุณธรรมจึงเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้นำที่มีคุณภาพในอนาคต (**Decety & Cowell**, 2014)

แนวคิดและทฤษฎีจิตวิทยา

แนวคิดภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21

ภาวะผู้นำในยุคปัจจุบันได้วิวัฒน์จากการเน้นอำนาจสั่งการสู่การเน้นอิทธิพลเชิงบวก การสร้างแรงบันดาลใจ และการพัฒนาผู้อื่น เพราะภาวะผู้นำคือ "อิทธิพล" ไม่ใช่ตำแหน่ง (Maxwell,1999) อีกทั้ง การพัฒนาแนวคิด Transformational Leadership ที่เน้นการเปลี่ยนแปลงคนและองค์กรผ่านแรงบันดาลใจและการพัฒนา ทฤษฎีเหล่านี้สอดคล้องอย่างลึกซึ้งกับหลักพระพุทธศาสนาที่มองว่าผู้นำที่แท้จริงคือผู้ที่ "นำตนเองได้ก่อน จึงจะนำผู้อื่นได้" ดังปรากฏในหลักการนำตนเอง (Self-Leadership) ที่อิงกับอิทธิบาท 4 และมรรค 8 ที่มุ่งให้บุคคลกลับมาใส่ใจในกระบวนการที่ตระหนักรู้ถึงการพัฒนาทั้งด้านกายภาพและจิตใจ เพื่อให้เกิดความสมดุลในการพัฒนาตัวบุคคลและสิ่งที่กำลังปฏิบัติหรือดำเนินอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพเกิดความสุขทั้งต่อตนเองและผู้อื่น (Burns,1978 และ Bass,1985)

หลักธรรมกับการพัฒนาภาวะผู้นำ

พระพุทธศาสนาได้วางรากฐานของการพัฒนามนุษย์ไว้อย่างเป็นระบบผ่านหลักธรรมหลายประการ เช่นหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เป็นกรอบการพัฒนามนุษย์แบบองค์รวมที่ครอบคลุมการควบคุมพฤติกรรม การฝึกจิต และการพัฒนาปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Social-Emotional Learning (SEL) ที่เน้นการตระหนักรู้ตนเอง การควบคุมอารมณ์ และทักษะทางสังคม (CASEL, 2013) พรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) เป็นหลักธรรมที่ตรงกับ Emotional Intelligence (Goleman,1995)

ในด้านการเข้าใจและใส่ใจผู้อื่น สังคหวัตถุ 4 (ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) สอดคล้องกับทักษะการสื่อสารและการจูงใจ ส่วนอิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) เป็นหลักธรรมที่ตรงกับ Self-Regulated Learning และ Growth Mindset อย่างแนบแน่น โดยการนำหลักธรรมมาบูรณาการเพื่อพัฒนาทักษะให้กับเด็กและเยาวชนนั้นเป็นการเรียนรู้ผ่านเกมและกิจกรรมที่สอดคล้องตามแต่ละทักษะและเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งจะสามารถเปิดประสบการณ์ในการกล้าตัดสินใจและเลือกอย่างสร้างสรรค์นำไปสู่การพัฒนาในอนาคต

จิตวิทยาการศึกษากับการพัฒนาเด็ก

ทฤษฎีพัฒนาการ ชี้ว่าเด็กอายุ 10–15 ปีอยู่ในช่วงพัฒนาการสู่การคิดเชิงนามธรรม ซึ่งเป็นช่วงที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์และการเข้าใจมุมมองผู้อื่น (Piaget,1972) และทฤษฎีว่าด้วยการส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านสังคมและการทำงานร่วมกันเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยขยายศักยภาพเด็กให้เกินกว่าที่เรียนคนเดียวได้ (Vygotsky,1978) และทฤษฎีจิตวิทยาการศึกษายังชี้ให้เห็นว่าเด็กเรียนรู้ผ่านการสังเกตและเลียนแบบแบบอย่างที่ดี ซึ่งทำให้ผู้สอนต้องเป็นทั้งวิทยากรและแบบอย่างทางคุณธรรมไปพร้อมกัน (Bandura,1977)]

การบูรณาการหลักธรรมกับทักษะการบริหารองค์กรทั้ง 10 ด้าน

ทักษะที่ 1 ; การวิเคราะห์คน (People Analysis Skill) กับหลักธรรม: อปัณณกธรรม และโยนิโสมนสิการ

ทักษะการวิเคราะห์คนเป็นรากฐานสำคัญของภาวะผู้นำ เพราะผู้นำที่ดีต้องสามารถเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์รอบข้างได้อย่างถูกต้องผ่านการมองด้วยวิจารณญาณและการใช้ความรู้สึกเชิงบวก ในทางจิตวิทยา อธิบายว่าความฉลาดทางสังคม (Social Intelligence) คือความสามารถในการพิจารณาหรือวิเคราะห์อารมณ์ ความคิด และเจตนาของผู้อื่น ซึ่งเป็นพื้นฐานของการสร้างความสัมพันธ์ที่มีคุณภาพ (Goleman,2006) อีกทั้งทฤษฎี Big Five Personality และ Nonverbal Communication Theory ยิ่งเสริมความเข้าใจว่ามนุษย์สื่อสารมากกว่า 60% ผ่านภาษากาย ทำให้การฝึกสังเกตเป็นทักษะที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง (**McCrae** & **Costa**, 1999)

เมื่อบูรณาการกับหลักธรรม พบว่าทักษะนี้สอดคล้องกับ "โยนิโสมนสิการ" ซึ่งหมายถึงการคิดพิจารณาโดยแยบคาย มีเหตุผล ไม่ตัดสินด้วยอคติหรืออารมณ์ชั่วขณะ พระพุทธองค์ทรงสอนให้พิจารณาสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง (ยถาภูตญาณทัสสนะ) ซึ่งในบริบทของการวิเคราะห์คน หมายถึงการมองมนุษย์ด้วยความเข้าใจในธรรมชาติของความแตกต่างโดยปราศจากการตัดสิน นอกจากนี้ หลักอปัณณกธรรม หรือธรรมที่ไม่ผิดพลาด ได้แก่ การคบหาสัตบุรุษ ฟังธรรม และปฏิบัติธรรม ส่งเสริมให้เด็กรู้จักสังเกตและเลือกคบหาคนที่ดีเป็นแบบอย่าง ซึ่งสอดคล้องกับ Social Learning Theory ในด้านการเรียนรู้ผ่านการสังเกตแบบอย่างที่ดีซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จทั้งการจัดการหน้าที่และความสุขของบุคคล (**Bandura**,1977)

สรุปการบูรณาการ: ทักษะการวิเคราะห์คนที่มีหลักธรรมเป็นรากฐานจะทำให้เด็กสังเกตผู้อื่นด้วยความเมตตา (Loving-Kindness) มิใช่เพื่อตัดสินหรือเอาเปรียบ แต่เพื่อเข้าใจและช่วยเหลือ ซึ่งเป็นคุณลักษณะของผู้นำที่ยั่งยืนในศตวรรษที่ 21

ทักษะที่ 2 ; การจัดกลุ่มคน (Group Organizing Skills) กับหลักธรรม: สังคหวัตถุ 4 และ สัปปุริสธรรม 7

ทักษะการจัดกลุ่มคนอย่างมีประสิทธิภาพต้องอาศัยความเข้าใจในความแตกต่างของบุคลิกภาพและบทบาท ความสำคัญของทักษะนี้ Belbin Team Role Theory (Belbin, 2010) ให้ความเห็นว่าทีมที่ประสบความสำเร็จไม่ได้เกิดจากการรวมคนเก่งลักษณะเดียวกัน แต่จากการผสมผสานความหลากหลายของบทบาทอย่างสมดุล ขณะที่ Social Interdependence Theory เน้นว่าความสำเร็จของทีมขึ้นอยู่กับ "การพึ่งพาอาศัยกันในเชิงบวก" (Positive Interdependence) (**Johnson** & **Johnson**,2009)

หลักธรรมที่สอดคล้องคือสังคหวัตถุ 4 ซึ่งประกอบด้วย ทาน (การให้) ปิยวาจา (วาจาไพเราะ) อัตถจริยา (การประพฤติตนเป็นประโยชน์) และสมานัตตตา (ความเสมอต้นเสมอปลาย) ทั้ง 4 ประการนี้คือกาวที่เชื่อมสมาชิกทีมให้ทำงานร่วมกันได้อย่างกลมเกลียว นอกจากนี้ สัปปุริสธรรม 7 ประการของผู้ดีหรือผู้มีคุณธรรม โดยเฉพาะ "ธัมมัญญุตา" (รู้จักหลักการ) และ "อัตถัญญุตา" (รู้จักผล) ช่วยให้ผู้นำเด็กสามารถจัดคนได้เหมาะสมกับงานโดยคำนึงถึงทั้งศักยภาพและบริบทของงาน

สรุปการบูรณาการ: ทักษะการจัดกลุ่มคนที่บูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 จะทำให้การทำงานเป็นทีมไม่ใช่เพียงเรื่องของประสิทธิภาพแต่เป็นเรื่องของความรักและความห่วงใยกันระหว่างสมาชิก ซึ่งนำไปสู่ทีมที่มีทั้งพลังและความยั่งยืน

ทักษะที่ 3 ; การวิเคราะห์สถานการณ์ (Situation Analysis Skills) กับหลักธรรม: อริยสัจ 4 และโยนิโสมนสิการ

การวิเคราะห์สถานการณ์อย่างมีประสิทธิภาพต้องอาศัยความสามารถในการแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากอารมณ์ Problem-Based Learning (**Hmelo-Silver**, 2004) เน้นการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริงเพื่อพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง ได้แก่ การวิเคราะห์ การประเมิน และการตัดสินใจ ขณะที่ Problem-Solving Theory ได้อธิยายถึงกระบวนการ 4 ขั้น ได้แก่ การระบุปัญหา การสร้างทางเลือก การประเมินผล และการตัดสินใจ

หลักธรรมที่สอดคล้องคืออริยสัจ 4 ซึ่งเป็นกระบวนการแก้ปัญหาที่ลึกซึ้งที่สุดในโลกประกอบด้วย ทุกข์ (การรู้จักปัญหา) สมุทัย (การวิเคราะห์สาเหตุ) นิโรธ (การกำหนดเป้าหมายสู่การแก้ปัญหา) และมรรค (การลงมือปฏิบัติตามแนวทางที่ถูกต้อง)

กระบวนการนี้สอดคล้องอย่างแนบแน่นกับ Problem-Solving Theory เพราะทั้งสองต่างเริ่มจากการรู้จักปัญหาอย่างแท้จริงก่อน จากนั้นจึงวิเคราะห์สาเหตุและหาทางออก โยนิโสมนสิการยังเสริมให้เด็กคิดพิจารณาสถานการณ์อย่างรอบด้านและมีเหตุผล แทนการตัดสินใจด้วยอารมณ์ชั่ววูบ สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนเมื่อเจออุปสรรคก็มีเครื่องมือในการนำทางและแก้ปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์

สรุปการบูรณาการ: อริยสัจ 4 ให้กรอบการแก้ปัญหาที่ไม่เพียงมีประสิทธิภาพ แต่ยังมีเมตตาและปัญญาเป็นแกนกลางทำให้เด็กพัฒนาความสามารถในการตัดสินใจที่รับผิดชอบต่อผู้อื่นและสังคม

ทักษะที่ 4 ; การบริหารองค์กร (Organizational Management Skills) กับหลักธรรม: ทศพิธราชธรรม 10 และสมชีวิตา

การบริหารองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพต้องอาศัยความสามารถในการมองภาพรวม (Big Picture Thinking) การจัดระบบและการเชื่อมโยงทุกส่วนขององค์กรสู่เป้าหมายร่วม Systems อธิบายว่าองค์กรเป็นระบบที่ทุกส่วนเชื่อมโยงกัน (**Thinking Senge**,1990) และกระบวนการ Management by Objectives เน้นความสำคัญของการตั้งเป้าหมายชัดเจนและการติดตามผล (**Drucker**,1954)

หลักธรรมที่สอดคล้องคือทศพิธราชธรรม 10 ประการ ซึ่งเป็นธรรมสำหรับนักปกครองหรือผู้นำ ได้แก่ ทาน (การให้) ศีล (ความประพฤติดี) ปริจจาคะ (การเสียสละ) อาชชวะ (ความซื่อตรง) มัทวะ (ความอ่อนโยน) ตปะ (ความเพียร) อักโกธะ (ความไม่โกรธ) อวิหิงสา (ความไม่เบียดเบียน) ขันติ (ความอดทน) และอวิโรธนะ (ความไม่คลาดจากธรรม) ทั้ง 10 ประการนี้เป็นคุณลักษณะที่ทำให้ผู้นำบริหารองค์กรได้โดยที่ผู้ตามให้ความไว้วางใจและเต็มใจปฏิบัติตาม นอกจากนี้ หลักสมชีวิตา (การดำรงชีพอย่างเหมาะสมสมดุล) สอนให้ผู้นำรู้จักจัดสรรทรัพยากรอย่างพอดีและยั่งยืนอันเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้การดำเนินงานแบบมหภาคเกิดความสำเร็จลุล่วงด้วยดีมีประสิทธิภาพในการพัฒนาองค์กรทั้งในปัจจุบันและอนาคต

สรุปการบูรณาการ: ผู้นำองค์กรที่ยึดทศพิธราชธรรมจะบริหารด้วยธรรมมากกว่าอำนาจ ทำให้องค์กรเติบโตอย่างมีคุณธรรมและยั่งยืน ซึ่งตรงกับแนวคิดผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลงที่มุ่งพัฒนาคนและระบบไปพร้อมกัน

ทักษะที่ 5 ; การพัฒนาตนเอง (Self-Development Skills) กับหลักธรรม: อิทธิบาท 4 และภาวนา 4

ทักษะการพัฒนาตนเองเป็นหัวใจของการเป็นผู้นำที่ยั่งยืน Growth Mindset ได้แสดงวิสัยทัศน์ด้านการพัฒนาตนเองว่าความสามารถพัฒนาได้ผ่านความพยายามและการเรียนรู้จากความผิดพลาด (**Dweck**,2006) Self-Regulated Learning ชี้ถึงกระบวนการตั้งเป้าหมาย วางแผน ติดตาม และปรับปรุงตนเอง (**Zimmerman**,2002) ส่วน Self-Determination Theory เน้นความสำคัญของแรงจูงใจภายใน ความสามารถ และความเป็นอิสระ (**Deci** & **Ryan**,2000)

หลักธรรมที่สอดคล้องอย่างลึกซึ้งคืออิทธิบาท 4 ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ (ความรักในสิ่งที่ทำ) วิริยะ (ความเพียรพยายาม) จิตตะ (ความเอาใจใส่ไม่ย่อท้อ) และวิมังสา (การพิจารณาทบทวนและปรับปรุง) ทั้ง 4 ประการนี้เป็นกลไกการพัฒนาตนเองที่ครบถ้วน สอดคล้องกับกระบวนการ Self-Regulated Learning อย่างแม่นยำ นอกจากนี้ ภาวนา 4 (กายภาวนา ศีลภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา) เป็นกรอบการพัฒนาตนเองแบบองค์รวมที่ครอบคลุมทั้งร่างกาย ศีลธรรม จิตใจ และปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนามนุษย์แบบ Holistic Development ในจิตวิทยาการศึกษาสมัยใหม่

สรุปการบูรณาการ: อิทธิบาท 4 ให้ทั้งพลังและทิศทางแก่การพัฒนาตนเอง เพราะฉันทะสร้างแรงจูงใจภายใน วิริยะสร้างความพยายาม จิตตะสร้างสมาธิในการทำงาน และวิมังสาสร้างปัญญาในการปรับปรุงพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งทางกระบวนการ โดยผู้นำที่มีอิทธิบาท 4 จะพัฒนาตนเองอย่างไม่หยุดนิ่งและยั่งยืน

ทักษะที่ 6 ; การสื่อสารผู้นำ (Leadership Communication Skills) กับหลักธรรม: สัมมาวาจา และ วจีสุจริต 4

การสื่อสารเป็นเครื่องมือหลักของผู้นำ และกระบวนการแบบ Communication Competence Theory ระบุว่าการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพต้องมีทั้งความรู้ ทักษะ และแรงจูงใจ (**Spitzberg** & **Cupach**,1984) ขณะที่ Emotional Intelligence Theory เน้นว่าการสื่อสารที่ดีต้องรวมถึงการฟังด้วยใจและการเข้าใจความรู้สึกผู้อื่น (**Goleman**,1995) และ มีการยืนยันว่าเด็กเรียนรู้รูปแบบการสื่อสารจากการสังเกตแบบอย่างที่ดีในสังคม (**Bandura**,1977)

หลักธรรมที่สอดคล้องคือ สัมมาวาจา ซึ่งเป็นองค์มรรคข้อที่ 3 ของอริยมรรค 8 หมายถึงการพูดที่ถูกต้อง ได้แก่ พูดความจริง ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพ้อเจ้อ สอดคล้องกับวจีสุจริต 4 ซึ่งกำหนดมาตรฐานของการพูดที่ดีในพระพุทธศาสนาไว้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ ปิยวาจา ในสังคหวัตถุ 4 สอนให้พูดด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ สุภาพ และสร้างกำลังใจ ซึ่งเป็นหัวใจของทักษะการสื่อสารผู้นำในทุกยุคสมัย การฝึกทักษะการฟัง (Active Listening) ยังสอดคล้องกับหลักการ "โสตาปัตติยังคะ" ในพระพุทธศาสนาที่เน้นการฟังธรรมด้วยความตั้งใจและเปิดกว้าง

สรุปการบูรณาการ: สัมมาวาจาให้มาตรฐานทางจริยธรรมแก่ทักษะการสื่อสาร ทำให้เด็กสื่อสารไม่เพียงเพื่อบรรลุเป้าหมาย แต่เพื่อสร้างความไว้วางใจและความสัมพันธ์ที่ดีในระยะยาว ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้นำแห่งศตวรรษที่ 21

ทักษะที่ 7 ; การจัดการอารมณ์ (Emotional Regulation Skills) กับหลักธรรม: ขันติ และสติสัมปชัญญะ

การจัดการอารมณ์เป็นทักษะที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของผู้นำ โดยทักษะแบบ Emotional Intelligence Theory ระบุว่าผู้นำที่ควบคุมอารมณ์ได้จะตัดสินใจดีกว่าและสร้างบรรยากาศเชิงบวกในทีม (**Goleman**,1995) และกระบวนการ Emotion Regulation Theory ได้อธิบายกระบวนการควบคุมอารมณ์ผ่านการรับรู้ การประเมินสถานการณ์ และการปรับวิธีตอบสนอง ขณะที่ SEL (**CASEL**, 2013) เน้นการพัฒนาความสามารถทางอารมณ์และสังคมเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ทุกด้าน (**Gross**,1998)

หลักธรรมที่สอดคล้องอย่างลึกซึ้งคือ ขันติ (ความอดทนอดกลั้น) ซึ่งพระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า "ขันตี ปรมัง ตโป ตีติกขา" แปลว่า ขันติเป็นตบะอย่างยิ่ง ขันติในที่นี้ไม่ใช่การอดกลั้นแบบเฉื่อยชา แต่คือการจัดการอารมณ์อย่างมีสติและปัญญา สติสัมปชัญญะคือการมีสติรู้เท่าทันตนเองในทุกขณะ สอดคล้องกับการฝึก Mindfulness ที่งานวิจัยสมัยใหม่พิสูจน์ว่าช่วยพัฒนา Emotional Regulation ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ อุเบกขา ในพรหมวิหาร 4 สอนให้วางเฉยอย่างมีปัญญา ไม่ถูกครอบงำด้วยอารมณ์ในสถานการณ์ที่กดดัน ซึ่งตรงกับหลักการ Cognitive Reappraisal ใน Emotion Regulation Theory

การบูรณาการ: ขันติและสติสัมปชัญญะเป็นรากฐานทางธรรมของทักษะการจัดการอารมณ์ เมื่อเด็กฝึกสติควบคู่กับเทคนิค Emotion Regulation พวกเขาจะพัฒนาความสามารถในการควบคุมอารมณ์อย่างมีปัญญา ไม่ใช่เพียงการข่มอารมณ์ ซึ่งนำไปสู่สุขภาวะทางจิตที่ยั่งยืน

ทักษะที่ 8 ; การจูงใจเชิงบวก (Motivation & Influence Skills) กับหลักธรรม: พรหมวิหาร 4 และ อัตถจริยา

ทักษะการจูงใจเป็นทักษะที่แยกแยะผู้นำที่แท้จริงออกจากผู้บริหารทั่วไป โดยมีนักจิตวิทยาได้อธิบายความต้องการของมนุษย์เป็นลำดับขั้น ตั้งแต่ความต้องการพื้นฐานไปจนถึงการพัฒนาศักยภาพสูงสุด (**Maslow**,1943) และ เน้นแรงจูงใจภายใน เช่น ความสำเร็จ การยอมรับ และความภาคภูมิใจ ซึ่งมีพลังมากกว่าแรงจูงใจภายนอก (**Herzberg**, 1959) และประการสำคัญ ผู้นำที่เข้าใจอารมณ์ผู้อื่นจะสามารถสร้างแรงจูงใจได้อย่างลึกซึ้งและยั่งยืน (**Goleman**,1995)

หลักธรรมที่สอดคล้องอย่างสมบูรณ์คือพรหมวิหาร 4 ซึ่งประกอบด้วย เมตตา (ความรักความปรารถนาดี) กรุณา (ความสงสารอยากช่วยเหลือ) มุทิตา (ความพลอยยินดีในความสุขของผู้อื่น) และอุเบกขา (ความวางเฉยอย่างมีปัญญา) เมตตาและกรุณาเป็นแรงจูงใจที่ทรงพลังที่สุดในการนำคน เพราะคนที่รู้สึกว่าผู้นำรักและห่วงใยตน จะพร้อมทำงานอย่างเต็มความสามารถโดยไม่ต้องบังคับ อัตถจริยา ในสังคหวัตถุ 4 คือการประพฤติตนเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น สอนให้ผู้นำเป็นแบบอย่างที่สร้างแรงบันดาลใจ ไม่ใช่เพียงผู้สั่งการ

สรุปการบูรณาการ: พรหมวิหาร 4 เป็นแรงจูงใจสูงสุดที่ไม่มีทฤษฎีจิตวิทยาใดเทียบได้ เพราะเป็นแรงจูงใจที่มาจากหัวใจ เมื่อเด็กเรียนรู้ที่จะจูงใจผู้อื่นด้วยความรักและความปรารถนาดี พวกเขาจะสร้างทีมที่ไม่เพียงมีประสิทธิภาพ แต่มีความสุขและความผูกพันอย่างแท้จริง

ทักษะที่ 9 ; การแก้ไขความขัดแย้ง (Conflict Management Skills)กับหลักธรรม: สาราณียธรรม 6และ อธิกรณสมถะ 7

ความขัดแย้งเป็นสิ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ในการทำงานร่วมกัน ซึ่งกระบวนการพัฒนาแก้ไขความขัดแย้งแบบ Thomas-Kilmann Conflict Mode Instrument (**Thomas & Kilmann**,1974) ได้ระบุรูปแบบการจัดการความขัดแย้ง 5 แบบ โดยการร่วมมือ (Collaborating) เป็นวิธีที่ดีที่สุดสำหรับทีมงาน เพราะทุกฝ่ายได้ประโยชน์ร่วมกัน เสริมว่าความฉลาดทางอารมณ์เป็นกุญแจสำคัญในการแก้ไขความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ (**Goleman**,1995)

หลักธรรมที่สอดคล้องคือสาราณียธรรม 6 ซึ่งเป็นธรรมเพื่อความระลึกถึงกัน ทำให้ผู้คนรักใคร่กลมเกลียวกัน ประกอบด้วย การกระทำด้วยเมตตา การพูดด้วยเมตตา การคิดด้วยเมตตา การแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเท่าเทียม การมีศีลร่วมกัน และการมีทัศนะร่วมกัน สาราณียธรรม 6 เป็นพื้นฐานที่ป้องกันความขัดแย้งตั้งแต่ต้น นอกจากนี้ อธิกรณสมถะ 7 หรือหลักวิธีระงับข้อขัดแย้งในพระวินัย ให้กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างยุติธรรมและสันติ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการไกล่เกลี่ย (Mediation) ในจิตวิทยาองค์กรสมัยใหม่

สรุปการบูรณาการ: สาราณียธรรม 6 มุ่งเน้นหรือสอนให้สร้างสภาพแวดล้อมที่ป้องกันความขัดแย้ง ขณะที่อธิกรณสมถะ 7 ให้กระบวนการแก้ไขเมื่อความขัดแย้งเกิดขึ้นแล้ว ทั้งสองร่วมกันสร้างทักษะการจัดการความขัดแย้งที่ครบวงจรและยั่งยืน

ทักษะที่ 10 ; ภาวะผู้นำและอิทธิพลเชิงบวก (Leadership & Positive Influence) กับหลักธรรม: ทศพิธราชธรรม 10 และมรรค 8

ภาวะผู้นำเป็นการบูรณาการทักษะทั้งหมดเข้าด้วยกัน ซึ่งนักจิตวิทยาได้นิยามว่า ผู้นำคือผู้มีอิทธิพลในการสั่งการและกำหนดบทบาทให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา (Maxwell,1999) อีกทั้งยังมุ่งเน้นภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง (Burns, 1978 และ (**Bass**,1985) ที่สำคัญการสร้างแรงบันดาลใจและพัฒนาคนยังต้องเน้น EQ ว่าเป็นปัจจัยสำคัญของผู้นำที่ประสบความสำเร็จมากกว่า IQ เพียงอย่างเดียว ทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นว่าภาวะผู้นำที่แท้จริงต้องมีทั้งความสามารถและคุณธรรมอยู่ภายในตนเองอย่างไม่ลดละ (**Goleman**,1995)

หลักธรรมที่บูรณาการได้อย่างสมบูรณ์คืออริยมรรค 8 ซึ่งประกอบด้วย สัมมาทิฏฐิ (ความเห็นถูกต้อง) สัมมาสังกัปปะ (ความดำริถูกต้อง) สัมมาวาจา (การพูดถูกต้อง) สัมมากัมมันตะ (การกระทำถูกต้อง) สัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีพถูกต้อง) สัมมาวายามะ (ความเพียรถูกต้อง) สัมมาสติ (การระลึกถูกต้อง) และสัมมาสมาธิ (การตั้งจิตถูกต้อง) มรรค 8 นี้เป็นแผนงานชีวิตของผู้นำที่ครอบคลุมทุกมิติ ตั้งแต่ความคิด คำพูด การกระทำ ไปจนถึงการบริหารจิต สำหรับหลักทศพิธราชธรรม 10 เป็นการส่งเสริมในมิติของการปกครองและการนำผู้อื่น ทำให้ผู้นำมีทั้งอำนาจทางปัญญาและอำนาจทางคุณธรรม

สรุปการบูรณาการ: มรรค 8 เป็น "**Roadmap**" (แผนที่นำทาง) ของภาวะผู้นำที่สมบูรณ์ เพราะครอบคลุมทั้งการพัฒนาทักษะ (ปัญญา) การพัฒนาความสัมพันธ์ (ศีล) และการพัฒนาจิตใจ (สมาธิ) เมื่อเด็กเติบโตภายใต้มรรค 8 พวกเขาจะเป็นผู้นำที่ไม่เพียงประสบความสำเร็จในองค์กร แต่มีคุณค่าต่อสังคมและโลกอย่างแท้จริง

อภิปรายผล

การบูรณาการหลักธรรมเข้ากับทักษะการบริหารองค์กรทั้ง 10 ด้านของหลักสูตร SMART LEADER KIDS พบผลที่น่าสนใจหลายประการ โดยประการแรกเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ไม่เพียงสอดคล้องกับทฤษฎีจิตวิทยาสมัยใหม่ แต่เป็นการแสดงกรอบที่ครอบคลุมและลึกซึ้งกว่า เช่น อิทธิบาท 4 ที่ครอบคลุมทั้ง Growth Mindset, Self-Regulated Learning และ Intrinsic Motivation ไว้ในกรอบเดียว (Dweck, 2006; Zimmerman, 2002; Deci & Ryan,2000) ประการที่สองเป็นการบูรณาการหลักธรรมช่วยแก้ปัญหาที่จิตวิทยาสมัยใหม่มักมองข้าม นั่นคือมิติของจริยธรรมและคุณธรรม แห่งจิตวิทยาเชิงบวก (Positive Psychology) ยอมรับว่าความเจริญรุ่งเรืองที่แท้จริง (Flourishing) ต้องมีทั้งความสุข ความสำเร็จ ความสัมพันธ์ที่ดี และความหมายในชีวิต ซึ่งหลักธรรมให้ได้อย่างครบถ้วน (Seligman,2011) ประการที่สามเป็นการนำหลักธรรมมาสอนเด็กผ่านกิจกรรมเชิงปฏิบัติ สอดคล้องกับหลัก Experiential Learning มุ่งเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ ทำให้การเรียนรู้มีความลึกและยั่งยืนมากกว่าการท่องจำทฤษฎี เมื่อเด็กได้ฝึกเมตตาในกิจกรรมกลุ่ม ฝึกขันติในสถานการณ์จำลอง และฝึกสติในการตัดสินใจ หลักธรรมจะซึมซาบเข้าสู่พฤติกรรมอย่างเป็นธรรมชาติ (Kolb,1984) ประการที่สี่เป็นผลการบูรณาการนี้สอดคล้องกับทิศทางของ การศึกษาระดับนานาชาติที่เน้น Character Education ควบคู่กับ 21st Century Skills ในหลายประเทศชั้นนำ เช่น ฟินแลนด์ สิงคโปร์ และญี่ปุ่น ได้บูรณาการการศึกษาคุณธรรมเข้ากับหลักสูตรกระแสหลักด้วยความสำเร็จ (Lickona,1991)

ตัวชี้วัดเชิงบูรณาการสำหรับการประเมินผล

เพื่อให้การประเมินผลครอบคลุมทั้งมิติทักษะและมิติคุณธรรม ดังนั้นบทความนี้เสนอตัวชี้วัดเชิงบูรณาการ 3 ระดับ โดยอิงกรอบแนวคิดของ Bloom's Taxonomy (Bloom et al., 1956) ซึ่งจำแนกพัฒนาการการเรียนรู้ตั้งแต่ ระดับความรู้ความเข้าใจไปสู่การปฏิบัติและการนำไปใช้ในชีวิตจริง โดยเป็นการผสมผสานกับกรอบการประเมิน คุณธรรมที่สามารถวัดได้ ที่แบ่งการพัฒนาคุณธรรมออกเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่ การรู้คุณธรรม (Moral Knowing) การรู้สึกต่อคุณธรรม (Moral Feeling) และการกระทำตามคุณธรรม (Moral Action) ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้สอนสามารถ ประเมินพัฒนาการของเด็กได้อย่างรอบด้านและเป็นระบบเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องในระยะยาว (Lickona,1991)

ระดับที่ 1 ความรู้และความเข้าใจ (Knowledge)

ระดับความรู้และความเข้าใจนั้นเป็นรากฐานของการพัฒนาทุกมิติ เพราะเด็กที่ไม่เข้าใจหลักการอย่างถ่องแท้ ย่อมไม่สามารถที่จะนำไปปฏิบัติได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ตัวชี้วัดในระดับนี้ประกอบด้วย 3 ประการหลัก

ประการแรก เด็กสามารถอธิบายทักษะแต่ละด้านและหลักธรรมที่สอดคล้องได้อย่างเชื่อมโยงกับสิ่งที่เกิดขึ้น ได้ ซึ่งหมายถึงเด็กไม่เพียงจดจำทักษะหรือหลักธรรมแบบแยกส่วน แต่สามารถอธิบายลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างทั้ง สองได้อย่างมีเหตุผลตามหลักการความเป็นจริง เช่น สามารถเชื่อมโยงว่าเพราะเหตุใดอิทธิบาท 4 จึงเป็นรากฐานของ ทักษะการพัฒนาตนเอง หรือเหตุใดพรหมวิหาร 4 จึงสนับสนุนทักษะการจูงใจเชิงบวก ความสามารถในการเชื่อมโยงนี้ สะท้อนถึงการคิดเชิงระบบ (Systems Thinking) ซึ่งนักจิตวิทยาได้ระบุว่าเป็นหนึ่งในทักษะสำคัญที่สุดของผู้นำใน องค์กรแห่งการเรียนรู้ (Senge,1990)

ประการที่สอง เด็กสามารถยกตัวอย่างการประยุกต์ใช้หลักธรรมในสถานการณ์จริงได้อย่างเข้าใจมีความ เป็นไปได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเด็กเข้าใจหลักธรรมในระดับที่สามารถถ่ายโอน (Transfer) ไปสู่บริบทใหม่ที่ไม่เคยเรียนมา ก่อน ตามแนวคิดเรื่องการถ่ายโอนความรู้คือหลักฐานสูงสุดของความเข้าใจที่แท้จริง ตัวอย่างเช่น เด็กสามารถอธิบายได้ ว่าจะนำหลักสัมมาวาจาไปใช้อย่างไรเมื่อต้องแก้ไขความเข้าใจผิดกับเพื่อนในชีวิตประจำวันหรือเกิดการพัฒนา พฤติกรรมเชิงบวก เช่น การปรับตัว หรือจะประยุกต์ใช้หลักขันติอย่างไรเมื่อเผชิญกับความกดดันในการสอบ (Perkins & Salomon,1992)

ประการที่สาม เด็กสามารถเปรียบเทียบแนวทางการแก้ปัญหาตามหลักธรรมกับแนวทางอื่นได้ ความสามารถ ในการเปรียบเทียบและประเมินคุณค่าของแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ สอดคล้องกับทักษะการคิดขั้นสูง (Higher-Order Thinking Skills) ใน

ระดับการวิเคราะห์หาเหตุผลที่เหมาะสมและการประเมิน ตาม Revised Bloom's Taxonomy เด็กที่มีทักษะนี้จะสามารถตัดสินใจในการเลือกแนวทางที่เหมาะสมในแต่ละสถานการณ์ได้อย่างมีวุฒิภาวะ แทนที่จะใช้ วิธีเดิมซ้ำ ๆ โดยไม่วิเคราะห์หาความเป็นจริง ซึ่งเกณฑ์การประเมินในระดับนี้แนะนำให้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การ เขียน Reflection Journal และการนำเสนอหน้าชั้นเรียน โดยกำหนดเป้าหมายว่าไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของผู้เรียน สามารถผ่านเกณฑ์แต่ละข้อดังกล่าวได้ (Anderson & Krathwohl,2001)

ระดับที่ 2 ทักษะและการปฏิบัติ (Skills)

ระดับทักษะและการปฏิบัติเป็นจุดเชื่อมระหว่างความรู้ความเข้าใจกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในชีวิตจริง ซึ่งมีงานวิจัยที่บ่งชี้ว่าการเรียนรู้ที่แท้จริงต้องผ่านวงจรประสบการณ์ครบทั้ง 4 ขั้น ได้แก่ การมีประสบการณ์ตรง การ สะท้อนคิด การสรุปเป็นแนวคิด และการทดลองปฏิบัติ ดังนั้นตัวชี้วัดในระดับนี้จึงเน้นสังเกตพฤติกรรมจริงในบริบท กิจกรรมกลุ่มเพื่อเห็นภาพรวมของพฤติกรรม มิใช่เพียงการทดสอบความรู้ในกระดาษ แต่คือการผ่านวิจารณญาณที่เกิด จากการเรียนรู้อย่างแท้จริง (Kolb,1984)

ตัวชี้วัดแรก เด็กแสดงพฤติกรรมที่สะท้อนทักษะและหลักธรรมในกิจกรรมกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ คำว่า "สม่ำเสมอ" มีนัยสำคัญอย่างยิ่ง เพราะนักจิตวิทยาได้อธิบายว่าคุณธรรมที่แท้จริงต้องแสดงออกอย่างสอดคล้องกันใน ทุกสถานการณ์ ไม่ใช่เฉพาะเมื่อมีคนสังเกตหรือมีรางวัล ผู้สอนสามารถประเมินตัวชี้วัดนี้ผ่านการสังเกตพฤติกรรมอย่าง เป็นระบบ (Systematic Behavioral Observation) โดยใช้แบบบันทึกที่ครอบคลุมทั้งสถานการณ์ที่มีความกดดันและ สถานการณ์ปกติ (Lickona,1991)

ตัวชี้วัดที่สอง เด็กสามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งได้ด้วยการสื่อสารและความเมตตาแทนการใช้อำนาจในการ บริหารงานบุคลากรในองค์กร ตัวชี้วัดนี้บูรณาการทั้งทักษะการสื่อสาร ทักษะการจัดการความขัดแย้ง ซึ่งสอดคล้องกับ หลักพรหมวิหาร 4 เข้าไว้ด้วยกัน โดยระบุว่ารูปแบบการแก้ไขความขัดแย้งที่ดีที่สุดคือการร่วมมือ (Collaborating) ซึ่ง ต้องอาศัยทั้งทักษะการฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) และทัศนคติที่เปิดกว้างต่อมุมมองของผู้อื่นหรือเป็นการ เปิดรับจากความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างเต็มใจไม่ตัดสินหรือมีอคติ สอดคล้องกับหลักเมตตาที่มุ่งให้ทุกฝ่ายได้รับ ประโยชน์ร่วมกันและมีความพึงพอใจร่วมกันอย่างบริสุทธิ์เต็มใจ ผู้สอนอาจประเมินตัวชี้วัดนี้ผ่านสถานการณ์จำลอง (Role Play) ที่ออกแบบให้มีความขัดแย้งที่ท้าทาย แล้วสังเกตว่าเด็กเลือกใช้วิธีการใดในการแก้ไขปัญหา และมีความ เป็นไปได้หรือไม่ (Thomas & Kilmann,1974)

ตัวชี้วัดที่สาม เด็กแสดงภาวะผู้นำที่รับผิดชอบต่อทีมและผลลัพธ์ของงาน ความรับผิดชอบ (Accountability) เป็นคุณลักษณะที่แยกผู้นำที่แท้จริงออกจากผู้นำนามธรรม กล่าวว่าผู้นำที่ดีไม่โยนความผิดให้ผู้อื่นเมื่อทีมเกิดความ ล้มเหลวหรือไม่ประสบผลสำเร็จ แต่เปลี่ยนเป็นการรับผิดชอบและหาทางแก้ไข ตัวชี้วัดนี้สอดคล้องกับหลักธรรมข้อ อาชชวะ ในทศพิธราชธรรม 10 ซึ่งหมายถึงความซื่อตรงและความกล้าที่จะรับผิดชอบต่อผลของการกระทำของตนเอง ซึ่งปราศจากการโทษผู้อื่นเพื่อปกป้องตนเอง การประเมินตัวชี้วัดนี้แนะนำให้ใช้วิธี 360-Degree Feedback ในรูปแบบ ที่เหมาะสมกับวัยเด็ก โดยให้ทั้งผู้สอน เพื่อน และตัวเด็กเองประเมินร่วมกัน (Maxwell,1999)

ระดับที่ 3 ทัศนคติและคุณธรรม (Attitude & Virtue)

ระดับทัศนคติและคุณธรรมเป็นระดับสูงสุดและสำคัญที่สุดของการพัฒนาภาวะผู้นำ เพราะเป็นระดับที่ สะท้อนว่าเด็กได้รับการพัฒนา "จากภายใน" อย่างแท้จริง มิใช่เพียงการปรับพฤติกรรมภายนอก โดยนักปรัชญาได้กล่าว ไว้ว่าคุณธรรมที่แท้จริงคือนิสัย (Virtue is Habit) ซึ่งเกิดจากการปฏิบัติซ้ำจนกลายเป็นอุปนิสัย ไม่ใช่การกระทำเพื่อรับ รางวัลหรือหลีกเลี่ยงการลงโทษ (Aristotle, trans. Irwin, 1999) แนวคิดนี้สอดคล้องกับหลักพุทธศาสนาที่เน้นการ พัฒนาจิตอย่างต่อเนื่องผ่านการปฏิบัติจนเป็นจิตใจด้านลบที่ฝังในตัวบุคคล

ตัวชี้วัดแรก เด็กแสดงความเมตตา กรุณา และความยุติธรรมในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ตัวชี้วัดนี้ประเมินได้ ยากที่สุดแต่มีความหมายมากที่สุด ซึ่งเป็นการสะท้อนว่าหลักพรหมวิหาร 4 ได้ซึมซาบเข้าสู่บุคลิกภาพของเด็กอย่าง แท้จริง ยืนยันจากการศึกษาด้านประสาทวิทยาศาสตร์ว่าความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathy) และความยุติธรรม (Fairness) เป็นคุณสมบัติที่สามารถพัฒนาได้ผ่านการฝึกฝนและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียน ผู้สอนสามารถประเมินตัวชี้วัดนี้ผ่านการสังเกตพฤติกรรมในสถานการณ์ที่ไม่ได้วางแผนล่วงหน้า เช่น เมื่อเพื่อนเจ็บป่วย เมื่อเกิดความอยุติธรรมในกลุ่ม หรือเมื่อมีเพื่อนที่ถูกกีดกันออกจากกลุ่ม (Decety & Cowell,2014)

ตัวชี้วัดที่สอง เด็กมีสติรู้เท่าทันอารมณ์และความคิดของตนเองในสถานการณ์กดดัน นั่นหมายถึงการรับรู้ สภาพอารมณ์ของตนเองอย่างรู้เท่าทันในแต่ละเหตุการณ์ การมีสติ (Mindfulness) ได้รับการยืนยันจากงานวิจัยจำนวน มากว่าเป็นทักษะที่พัฒนาได้และให้ผลประโยชน์อย่างกว้างขวางต่อสุขภาวะและประสิทธิภาพการเรียนรู้ (Kabat-Zinn, 1994) และสติในบริบทของภาวะผู้นำหมายถึงความสามารถในการหยุดคิด ไม่ตอบสนองโดยอัตโนมัติ และเลือกการ กระทำที่เหมาะสมอย่างมีสำนึกต่อตนเองและส่วนรวม (Responsive rather than Reactive) ซึ่งสอดคล้องกับ Emotion Regulation Theory ที่เน้นการประเมินสถานการณ์ก่อนการตอบสนอง ตัวชี้วัดนี้ประเมินผ่านการสังเกต พฤติกรรมในสถานการณ์กดดันและการสัมภาษณ์ Reflection หลังกิจกรรม (Gros,

1998)

ตัวชี้วัดที่สาม เด็กแสดงความรับผิดชอบและความซื่อตรงต่อหน้าที่และผลของการกระทำโดยเริ่มจากการ ยอมรับตนเองเบื้องต้น ความซื่อตรง (Integrity) คือรากฐานของความไว้วางใจต่อสังคม และความไว้วางใจคือรากฐาน ของภาวะผู้นำ โดยมีการยืนยันจากการสำรวจผู้นำและผู้ตามกว่า 5 ล้านคนในหลายทศวรรษว่า ความซื่อสัตย์คือ คุณลักษณะอันดับหนึ่งที่ผู้คนต้องการเห็นในผู้นำของตน สอดคล้องกับหลักอาชชวะ (ความซื่อตรง) ในทศพิธราชธรรม 10 และสัมมากัมมันตะ (การกระทำที่ถูกต้อง) ในอริยมรรค 8 ผู้สอนสามารถประเมินตัวชี้วัดนี้ผ่านการสังเกตพฤติกรรม ในสถานการณ์ที่เด็กต้องเลือกระหว่างประโยชน์ส่วนตนกับความซื่อสัตย์ เช่น เมื่อพบว่าตนเองทำผิดพลาดในงานกลุ่ม หรือเมื่อมีโอกาสที่จะโกงโดยไม่มีใครรู้ (Kouzes & Posner, 2017)

โดยรวมแล้ว ตัวชี้วัดเชิงบูรณาการทั้ง 3 ระดับนี้ออกแบบให้ประเมินพัฒนาการของเด็กอย่างครบวงจรซึ่งเป็น การประเมินแบบครอบคลุมเพื่อให้เห็นทั้งด้านกายภาพและจิตใจของผู้เรียน ตั้งแต่ระดับความคิดไปสู่ระดับการกระทำ และระดับอุปนิสัยที่สังเกตได้ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายสูงสุดของหลักสูตร SMART LEADER KIDS ที่มุ่งสร้างผู้นำที่ “ดี และเก่ง” อย่างบูรณาการ มิใช่เพียงผู้ที่ผ่านการทดสอบทักษะที่ได้คะแนนสูง

บทสรุป

บทความนี้ได้นำเสนอการบูรณาการหลักธรรมกับทักษะการบริหารองค์กรทั้ง 10 ด้านในหลักสูตร SMART LEADER KIDS อย่างเป็นระบบ โดยพบว่าหลักธรรมสำคัญ ได้แก่ อิทธิบาท 4 พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 ทศพิธราชธรรม 10 อริยสัจ 4 และมรรค 8 ล้วนมีความสอดคล้องและเสริมพลังให้แก่ทฤษฎีจิตวิทยาการศึกษาสมัยใหม่ที่หลักสูตรใช้เป็นฐาน การบูรณาการนี้ไม่เพียงเพิ่มความลึกทางจริยธรรมแก่หลักสูตร แต่ยังทำให้เด็กพัฒนาทักษะภาวะผู้นำบนรากฐานของคุณธรรมที่ยั่งยืน

ในยุคศตวรรษที่ 21 ที่โลกต้องการผู้นำที่มีทั้งความสามารถและจริยธรรม หลักสูตร SMART LEADER KIDS ที่บูรณาการหลักธรรมจึงตอบสนองความต้องการนี้ได้อย่างครบถ้วน เพราะเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาผู้นำมิใช่เพียงการสร้างคนเก่ง แต่คือการสร้างคนดีที่เก่ง ซึ่งจะเป็นทั้งประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว องค์กร และสังคมโดยรวมอย่างยั่งยืนสืบไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อเนื่อง ได้แก่ การศึกษาผลลัพธ์เชิงประจักษ์ของหลักสูตรที่บูรณาการหลักธรรมเปรียบเทียบกับหลักสูตรมาตรฐาน การพัฒนาเครื่องมือวัดคุณธรรมสำหรับเด็กในบริบทของภาวะผู้นำ และการขยายผลการบูรณาการนี้ไปยังระดับการศึกษาขั้นอุดมศึกษาและการพัฒนาบุคลากรในองค์กร นอกจากนี้ เพื่อสื่อสารกรอบการบูรณาการให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ควรพัฒนาแผนภาพบูรณาการ (Integrated Framework) ในรูปแบบ “หัวใจของผู้นำที่ตัวน้อย” ซึ่งมีหลักธรรมเป็นแกนกลาง และล้อมรอบด้วยทักษะการบริหารองค์กรทั้ง 10 ด้าน เพื่อให้ผู้สอน ผู้ปกครอง และนักวิจัยมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมและทักษะได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งแสดงให้เห็นได้จากแผนภาพดังต่อไปนี้

เอกสารอ้างอิง

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2562). **ธรรมนูญชีวิต**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สหธรรมิก.

Anderson, L. W. and Krathwohl, D. R. (Eds.). (2001). **A taxonomy for learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's educational objectives**. Longman.

Aristotle. (1999). **Nicomachean ethics (T. Irwin, Trans.). Hackett Publishing**. (Original work published ca. 350 BCE)

Bandura, A. (1977). **Social learning theory**. Prentice-Hall.

Bass, B. M. (1985**). Leadership and performance beyond expectations**. Free Press.

Belbin, R. M. (2010). **Team roles at work**. Routledge.

Bloom, B. S., Engelhart, M. D., Furst, E. J., Hill, W. H. and Krathwohl, D. R. (1956). **Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. Handbook I: Cognitive domain**. David McKay.

Brown, M. E. and Treviño, L. K. (2006**). Ethical leadership: A review and future directions. The Leadership Quarterly**. [Online]. 17, (6), 595-616. Available: https://doi.org/10.1016/j.leaqua.2006.10.004. [2026, April 6].

Brynjolfsson, E. and McAfee, A. (2014). **The second machine age: Work, progress, and prosperity in a time of brilliant technologies**. W. W. Norton & Company.

Burns, J. M. (1978). **Leadership**. Harper & Row.

CASEL. (2013). **Effective social and emotional learning programs: Preschool and elementary school edition**. Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning.

Cialdini, R. B. (2021). **Influence, new and expanded: The psychology of persuasion**. New ed. Harper Business.

Decety, J. and Cowell, J. M. (2014). **The complex relation between morality and empathy. Trends in Cognitive Sciences**. [Online]. 18, (7), 337-339. Available: https://doi.org/10.1016/j.tics.2014.04.008. [2026, April 6].

Deci, E. L. and Ryan, R. M. (2000). **The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior**. **Psychological Inquiry**. [Online]. 11, (4), 227-268. Available: https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1104_01. [2026, April 6].

Diamond, A. (2013). **Executive functions. Annual Review of Psychology**. [Online]. 64, 135-168. Available: https://doi.org/10.1146/annurev-psych-113011-143750. [2026, April 6].

Drucker, P. F. (1954). **The practice of management**. Harper & Row.

Dweck, C. S. (2006). **Mindset: The new psychology of success**. Random House.

Goleman, D. (1995). **Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ**. Bantam Books.

_____. (2006). **Social intelligence: The new science of human relationships**. Bantam Books.

Gross, J. J. (1998). **The emerging field of emotion regulation: An integrative review. Review of General Psychology**. [Online]. 2, (3), 271–299. Available: https://doi.org/10.1037/1089-2680.2.3.271. [2026, April 6].

Herzberg, F. (1959). **The motivation to work**. John Wiley & Sons.

Hmelo-Silver, C. E. (2004). **Problem-based learning: What and how do students learn? Educational Psychology Review**. [Online]. 16, (3), 235–266. Available: https://doi.org/10.1023/B:EDPR.0000034022.16470.f3. [2026, April 6].

Johnson, D. W. and Johnson, R. T. (2009). **An educational psychology success story: Social interdependence theory and cooperative learning. Educational Researcher**. [Online]. 38, (5), 365–379. Available: https://doi.org/10.3102/0013189X09339057. [2026, April 6].

Kabat-Zinn, J. (1994). **Wherever you go, there you are: Mindfulness meditation in everyday life**. Hyperion.

Kolb, D. A. (1984). **Experiential learning: Experience as the source of learning and development**. Prentice-

Hall.

Kouzes, J. M. and Posner, B. Z. (2017). **The leadership challenge: How to make extraordinary things happen in organizations**. 6th ed. Jossey-Bass.

Lickona, T. (1991). **Educating for character: How our schools can teach respect and responsibility**. Bantam Books.

Lipman-Blumen, J. (2005). **The allure of toxic leaders: Why we follow destructive bosses and corrupt politicians—and how we can survive them**. Oxford University Press.

Maslow, A. H. (1943). **A theory of human motivation. Psychological Review**. [Online]. 50, (4), 370–396. Available: https://doi.org/10.1037/h0054346. [2026, April 6].

Maxwell, J. C. (1999). **The 21 irrefutable laws of leadership**. Thomas Nelson.

McCrae, R. R. and Costa, P. T. (1999). **A five-factor theory of personality**. In L. A. Pervin and O. P. John (Eds.), Handbook of personality: Theory and research (pp. 139–153). Guilford Press.

Perkins, D. N. and Salomon, G. (1992). **Transfer of learning**. In T. N. Postlethwaite and T. Husén (Eds.), International encyclopedia of education. 2nd ed. pp. 6452–6457. Pergamon Press.

Piaget, J. (1952). **The origins of intelligence in children**. International Universities Press.

_____. (1972). **The psychology of the child**. Basic Books.

Ryan, K. and Bohlin, K. E. (1999). **Building character in schools: Practical ways to bring moral instruction to life**. Jossey-Bass.

Seligman, M. E. P. (2011). **Flourish: A visionary new understanding of happiness and well-being**. Free Press.

Senge, P. M. (1990). **The fifth discipline: The art and practice of the learning organization**. Doubleday.

Shonkoff, J. P. and Phillips, D. A. (Eds.). (2000). **From neurons to neighborhoods: The science of early childhood development**. National Academy Press.

Spitzberg, B. H. and Cupach, W. R. (1984). **Interpersonal communication competence**. Sage.

Thomas, K. W. and Kilmann, R. H. (1974). **Thomas-Kilmann conflict mode instrument**. Xicom.

Vygotsky, L. S. (1978). **Mind in society: The development of higher psychological processes**.Harvard University Press.

World Economic Forum. (2020**). The future of jobs report 2020**. WEF.

_____. (2023). **The future of jobs report 2023**. WEF.

Zimmerman, B. J. (2002). **Becoming a self-regulated learner: An overview**. Theory Into Practice.[Online]. 41, (2), 64-70. Available: https://doi.org/10.1207/s15430421tip4102_2. [2026, April 6].

การเปลี่ยนผ่านแนวทางการสอนและบริบทการศึกษาภาษาจีนระหว่างประเทศต่อการพัฒนาการศึกษาภาษาจีนในประเทศไทย

THE IMPACT OF THE TRANSITION IN TEACHING APPROACHES AND THE CONTEXT OF INTERNATIONAL CHINESE LANGUAGE EDUCATION ON THE DEVELOPMENT OF CHINESE LANGUAGE EDUCATION IN THAILAND

วีระศักดิ์ ภาพพา
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
Wirasak Phappha
Faculty of Humanities and Social Sciences, Udon Thani Rajabhat University
Corresponding Author E-mail : wenzhiyu2532@gmail.com

(Received : March 30, 2026; Edit : April 24, 2026; accepted : April 28, 2026)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ศึกษาพลวัตและพัฒนาการของการจัดการศึกษาภาษาจีนในระบบโรงเรียนเอกชนของประเทศไทยในช่วง พ.ศ. 2461–2489 ซึ่งเป็นยุคเปลี่ยนผ่านต้นศตวรรษที่ 20 โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสารทางประวัติศาสตร์ มุ่งศึกษาบริบทและภูมิหลังของการเปลี่ยนผ่านรูปแบบการสอนภาษาจีน วิเคราะห์โครงสร้างหลักสูตรและวิธีสอนและถอดบทเรียนความเป็นสถาบันต้นแบบของโรงเรียนเผยอิง ภายใต้ข้อกำหนดของพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2461 ผลการศึกษาพบว่า การศึกษาภาษาจีนเปลี่ยนผ่านจากศาลเจ้าสู่ระบบโรงเรียนโดยได้รับอิทธิพลวิธีสอนสมัยใหม่จากมิชชันนารีตะวันตก เมื่อรัฐบาลสยามบังคับใช้กฎหมายควบคุมโรงเรียนราษฎร์ โรงเรียนจีนของกลุ่มภาษาต่างๆ ต้องเผชิญวิกฤต ในขณะที่โรงเรียนเผยอิง ภายใต้การบริหารของสมาคมแต้จิ๋วแห่งประเทศไทย สามารถใช้กระบวนการเปลี่ยนเนื้อหาให้เข้าถึงภาษาและวัฒนธรรม โดยปรับโครงสร้างเวลาเรียนภาษาจีนและบูรณาการตำราเรียนให้สอดคล้องกับกฎหมายสยาม แต่ยังคงรักษามาตรฐานทางวิชาการ ความสำเร็จนี้ทำให้เผยอิงกลายเป็นสถาบันต้นแบบที่โรงเรียนสมาคมอื่นนำไปประยุกต์ใช้ และสามารถผลิตเครือข่ายศิษย์เก่าที่เป็นชนชั้นนำทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของรูปแบบการสอนภาษาจีนในโรงเรียนเอกชนไทยในปัจจุบัน พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2461 จึงส่งผลให้โรงเรียนจีนในประเทศไทยต้องปรับตัวครั้งใหญ่ บางแห่งถูกสั่งปิด บางแห่งอยู่รอดด้วยการผสมผสานทางวัฒนธรรม บทเรียนจากประวัติศาสตร์นี้ยังคงใช้ได้กับการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในปัจจุบัน โดยเฉพาะในแง่การสร้างสมดุลระหว่างมาตรฐานสากลและบริบทสังคมไทย

คำสำคัญ: ประวัติศาสตร์การศึกษาภาษาจีน, พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2461, โรงเรียนเผยอิง, สถาบันต้นแบบ, การเปลี่ยนเนื้อหาให้เข้าถึงภาษาและวัฒนธรรม

Abstract

This academic article studies the dynamics and development of Chinese language education management in the private school system of Thailand during the period of Phra. B.E. 2461–2489, which was a transitional period in the early 20th century, using historical document study methods, focusing on the context and background of the transition in Chinese language teaching methods, analyzing the curriculum structure and teaching methods, and extracting lessons from the model institution of Pei-ing School under the provisions of the Private School Act B.E. In 2461, the study found that Chinese language education transitioned from temples to the school system, influenced by modern teaching methods from Western missionaries. When the Siamese government enforced laws regulating private schools, Chinese schools of various language groups faced a crisis. Meanwhile, the Pei-ing School, under the administration of the Teochew Association of Thailand, was able to adapt the curriculum to include language and culture by restructuring Chinese language class hours and integrating textbooks in accordance with Siamese laws while still maintaining academic standards. This success made Pei-ing School a model institution that other association schools adopted, and it produced a network of alumni who became economic elites, laying the foundation for the current model of Chinese language teaching in Thai private schools according to the Private School Act. B.E. The year 2461 (1918), therefore forced Chinese schools in Thailand to undergo significant adjustments. Some were ordered to close, while others survived through cultural integration. The lessons from this historical experience remain applicable to contemporary Chinese language teaching, particularly in terms of achieving a balance between international standards and the Thai social context.

Keywords: History of Chinese language education, Private School Act B.E. 2461, Pei-ing School, Archetypal Institution, Localization

บทนำ

การศึกษาภาษาจีนในประเทศไทยมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานและสัมพันธ์กับบริบททางสังคมการเมืองอย่างลึกซึ้ง ในยุคแรกเริ่ม การศึกษาของลูกหลานชาวจีนมักจัดการเรียนการสอนตามศาลเจ้าหรือในบ้าน โดยเน้นการท่องจำคัมภีร์ดั้งเดิม แต่มีข้อจำกัด คือ การขาดระบบหลักสูตรที่เป็นมาตรฐาน ขาดตำราเรียนที่เหมาะสมกับวัย การสอนพึ่งพาการท่องจำโดยไม่เน้นความเข้าใจ และขาดการจัดชั้นเรียนอย่างเป็นระบบ ในช่วง พ.ศ. 2461–2489 ซึ่งเป็นยุคเปลี่ยนผ่านต้นศตวรรษที่ 20 รูปแบบการศึกษาได้เปลี่ยนผ่านเข้าสู่ระบบโรงเรียนอย่างเป็นทางการ ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งคือการเข้ามาของคณะมิชชันนารีตะวันตก ซึ่งนำรูปแบบการจัดการศึกษาแบบใหม่ที่เน้นความเข้าใจเข้ามาใช้ในด้านเทคนิคการสอนโดยตรง มิชชันนารีได้นำแนวคิดการจัดชั้นเรียนตามระดับความสามารถ การใช้สื่อการสอนและภาพประกอบ รวมถึงการฝึกการพูดโต้ตอบก่อนการอ่านและเขียน เป็นนวัตกรรมที่แตกต่างจากการท่องจำแบบเดิม (ประพิณ มโนมัยวิบูลย์, 2550 : 6) ก่อนจะพิจารณาจุดเปลี่ยนทางกฎหมาย สิ่งสำคัญที่ต้องทำความเข้าใจคือความขัดแย้งทางอุดมการณ์ นโยบายชาตินิยมไทยในสมัยรัชกาลที่ 6 สร้างอัตลักษณ์ชาติไทยที่เป็นเอกภาพ (คนไกล วงนอก, 2566 : ออนไลน์) และมองกระแสชาตินิยมจีนที่แผ่ขยายจากแผ่นดินใหญ่ผ่านตำราเรียนและครูจากจีนว่าเป็นภัยต่อเสถียรภาพทางการเมือง (รวิพรรณ จารุทวี, 2552 : 45–47) ดังนั้น การออกกฎหมายควบคุมโรงเรียนจึงมิใช่เพียงเรื่องมาตรฐานการศึกษา แต่เป็นเครื่องมือของรัฐในการจัดการความหลากหลายทางชาติพันธุ์และควบคุมการเผยแพร่อุดมการณ์ต่างชาติ ความตึงเครียดทางอุดมการณ์ดังกล่าวเป็นแรงผลักดันให้รัฐบาลสยามดำเนินการทางกฎหมายอย่างเป็นรูปธรรม จุดเปลี่ยนที่สำคัญที่พลิกโฉมหน้าการศึกษาจีนในไทย คือ รัฐบาลสยามประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2461 เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพทางชาติพันธุ์และควบคุมอิทธิพลของลัทธิชาตินิยมจีน กฎหมายฉบับนี้บังคับให้โรงเรียนจีนทุกแห่งต้องเข้าสู่ระบบราษฎร์ (รวิพรรณ จารุทวี, 2552 : บทคัดย่อ) โรงเรียนราษฎร์ (โรงเรียนเอกชน) ต้องมีหลักสูตรภาษาไทย และลดชั่วโมงเรียนภาษาจีนลงอย่างมีนัยสำคัญ ภายใต้แรงกดดันทางกฎหมายและการเมือง โรงเรียนจีนหลายแห่งถูกสั่งปิดกิจการ (กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม, 2568) ทว่าโรงเรียนเผยอิง กลับสามารถปรับตัว ยืนหยัด และพัฒนาตนเองจนได้รับการขนานนามว่าเป็น "ฮาร์วาร์ดแห่งเยาวราช" (ลงทุนเกิร์ล, 2567) ซึ่งเน้นการสร้างเครือข่ายการศึกษาสำหรับชนชั้นนำ (Elite Education)

การเลือกศึกษาโรงเรียนเผยอิงในบริบทนี้ ไม่ใช่การศึกษาเพียงประวัติศาสตร์ของโรงเรียนแห่งหนึ่ง แต่เป็นการศึกษาในฐานะสถาบันต้นแบบ (Archetypal Institution) ที่มีบทบาทกำหนดบรรทัดฐานของการจัดการศึกษาภาษาจีนในระบบโรงเรียนเอกชนไทย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559 : 15) งานวิจัยด้านประวัติศาสตร์การศึกษาจีนในไทยที่ผ่านมา ของประพิณ มโนมัยวิบูลย์ และรวิพรรณ จารุทวี เน้นการบรรยายพัฒนาการในภาพรวม แต่ยังขาดการวิเคราะห์เชิงลึกถึง โดยเฉพาะกลไกการบริหารจัดการของสมาคมแต้จิ๋วในฐานะองค์กรสนับสนุน และกระบวนการปรับตำราเรียนที่เชื่อมโยงกับบริบทเศรษฐกิจสังคมไทย บทความนี้จึงเติมเต็มช่องว่างดังกล่าวผ่านกลวิธีการปรับตัวอย่างเป็นระบบของโรงเรียนเผยอิง (ประพิณ มโนมัยวิบูลย์,2550) ; (รวิพรรณ จารุทวี, 2552)

หากพิจารณาในมุมมองของประวัติศาสตร์การศึกษาภาษาจีนระหว่างประเทศ จะพบว่าแนวคิดและวิธีการสอนที่ได้รับการพัฒนาขึ้นในประเทศจีนช่วงต้นศตวรรษที่ 20 โดยเฉพาะจากโรงเรียนสอนภาษาของมหาวิทยาลัยหนานจิง (金陵大学华言科) ได้เป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการสร้างแบบแผนการสอนภาษาจีนที่เป็นระบบและเป็นมืออาชีพ การนำนวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้ เช่น วิธีสอนแบบทางตรง (Direct Method) และวิธีสอนแบบสภาพแวดล้อมจำลอง (Immersion Method) ถือเป็นการวางรากฐานและสร้างกระแสการปฏิรูปการสอนภาษาจีนให้มีความทันสมัยในระดับสากล (Li & Cao, 2025 : 37-40) พลวัตความตื่นตัวในการปฏิรูปการศึกษาดังกล่าวนี้ ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงภาพรวมของยุคสมัยที่เชื่อมโยงมาถึงการจัดการศึกษาของชุมชนชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยด้วย ดังนั้น การศึกษาพัฒนาการของโรงเรียนเผยอิงจึงมีคุณค่าอย่างยิ่ง เพราะไม่เพียงแต่ทำให้เข้าใจมิติท้องถิ่น แต่ยังช่วยสะท้อนภาพและเติมเต็มประวัติศาสตร์การศึกษาภาษาจีนในมิติสากล

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทและภูมิหลังของการเปลี่ยนผ่านรูปแบบการสอนภาษาจีนในยุคก่อตั้งโรงเรียนราษฎร์ วิเคราะห์โครงสร้างหลักสูตร กระบวนการจัดทำตำราเรียน และวิธีสอนของโรงเรียนเผยอิง และเปรียบเทียบและถอดบทเรียนความเป็นสถาบันต้นแบบ (Archetype) ทางการศึกษาที่ส่งผลต่อโรงเรียนเอกชนในปัจจุบัน โดยใช้การศึกษาเอกสารทางประวัติศาสตร์ (Historical Documentary Research) เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นต้นและชั้นรอง ได้แก่ พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2461 บันทึกจดหมายเหตุ รายงานของสมาคมแต้จิ๋วแห่งประเทศไทย วิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเอกสารทางประวัติศาสตร์การศึกษาภาษาจีนระหว่างประเทศ ข้อมูลถูกนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามกรอบแนวคิด 3 ชุดหลัก ได้แก่ (1) ทฤษฎีการถ่ายทอดทางการศึกษา (Educational Transfer Theory) ซึ่งอธิบายกลไกที่ระบบการศึกษาจากภายนอกถูกรับเข้ามาและปรับรูปในบริบทท้องถิ่น (Schriewer, 2000 : 305) (2) ทฤษฎีการเรียนรู้ภาษาที่สอง (Second Language Acquisition Theory) โดยเฉพาะแนวคิด Input Hypothesis ของ Krashen ที่ใช้อธิบายวิธีสอนที่เน้นความ

เข้าใจมากกว่าการท่องจำ (Krashen, 1985) และ (3) กระบวนการเปลี่ยนเนื้อหาให้เข้าถึงภาษาและวัฒนธรรม (Localization) ในมิติสังคมวัฒนธรรม (Xu & Li, 2567 : 311) กรอบทฤษฎีทั้งสามช่วยให้การวิเคราะห์มีความเป็นวิชาการและสามารถอธิบายพลวัตการปรับตัวของโรงเรียนเผยอิงได้อย่างรอบด้าน

บริบทและภูมิหลังของการก่อตั้งโรงเรียนราษฎร์จีนในไทย

พัฒนาการการศึกษาภาษาจีนในประเทศไทย 4 ช่วงยุค

เมื่อพิจารณาพัฒนาการของการศึกษาภาษาจีนในประเทศไทยอย่างเป็นระบบ สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ช่วงสำคัญ ได้แก่ (1) ยุคโรงเรียนชุมชนจีน (Chinese Community School Period) ซึ่งการศึกษาจัดโดยกลุ่มภาษาย่อยในศาลเจ้าและบ้านเรือน (2) ยุคถูกควบคุม (Restriction Period) ภายใต้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2461 (3) ยุคฟื้นฟู (Revival Period) ตั้งแต่ พ.ศ. 2489 เป็นต้นไป หลังสงครามโลกครั้งที่สอง และ (4) ยุคขยายตัว (Expansion Period) ในยุคโลกาภิวัตน์ (ประพิณ มโนมัยวิบูลย์, 2550 : 64; Zeng, 2566) โรงเรียนเผยอิงมีความโดดเด่นในฐานะสถาบันที่ผ่านและปรับตัวได้สำเร็จทั้งสี่ช่วง ในขณะที่โรงเรียนสมาคมอื่นหลายแห่งถูกสั่งปิดหรือเปลี่ยนชื่อในช่วงวิกฤต

ยุคโรงเรียนชุมชนจีน (ก่อน พ.ศ. 2461) เริ่มต้นตั้งแต่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น เมื่อชาวจีนโพ้นทะเลอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ชาวจีนโพ้นทะเลมีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมจีนสูง และให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดภาษาและวัฒนธรรมจีนให้แก่ลูกหลาน ในช่วงแรกๆ การศึกษาภาษาจีนดำเนินการในรูปแบบไม่เป็นทางการ ไม่ว่าจะเป็นการสอนตามบ้าน ศาลเจ้า หรือการส่งบุตรหลานกลับไปเรียนที่ประเทศจีน ต่อมาเมื่อชุมชนชาวจีนขยายตัวและมั่งคั่งมากขึ้น กลุ่มภาษาต่างๆ จึงเริ่มจัดตั้งโรงเรียนชุมชนของตนเองอย่างเป็นทางการ โดยมีสมาคมชาวจีนของแต่ละกลุ่มภาษาเป็นผู้สนับสนุน (ประพิณ มโนมัยวิบูลย์, 2550 : 65-67)

ในช่วงต้นของยุคนี้ การสอนยังคงใช้วิธีดั้งเดิม คือการท่องจำคัมภีร์คลาสสิกจีน อาทิ สามตัวคัมภีร์ (三字经) คัมภีร์พันอักษร (千字文) และหลักจรรยาบรรณขงจื๊อ ซึ่งเป็นวิธีที่สืบทอดมาจากระบบการศึกษาจีนโบราณ อย่างไรก็ตาม เมื่อกระแสการปฏิรูปการศึกษาจากตะวันตกเริ่มแพร่หลายเข้ามาในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 วิธีการสอนเริ่มเปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะเมื่อมีการรับเอาแนวคิดการศึกษาแบบใหม่ที่เน้นความเข้าใจและการนำไปใช้ประโยชน์จริงมากกว่าการท่องจำ

อิทธิพลของมิชชันนารีตะวันตกและการปฏิรูปวิธีสอน

พัฒนาการของโรงเรียนจีนสมัยใหม่ในประเทศไทยไม่ได้เกิดจากสุญญากาศ แต่เป็นผลพวงจากการปะทะกันของอารยธรรม ในช่วงแรก คณะมิชชันนารีตะวันตกมีบทบาทในฐานะผู้ถ่ายทอด (Transmitter) นวัตกรรมการสอน พวกเขาได้นำระเบียบวิธีสอนแบบตะวันตกเข้ามาประยุกต์ใช้ในการสอนภาษาจีนตามชุมชน วิธีสอนดังกล่าวสอดคล้องกับวิธีสอนแบบทางตรง (Direct Method) ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการฟังและพูดก่อนการอ่านและเขียน โดยไม่ใช้ภาษาแม่ในการแปล แต่ใช้สิ่งของ ท่าทาง และสถานการณ์จำลองเพื่อให้เกิดความเข้าใจโดยตรง (Krashen, 1985) วิธีสอนนี้เปลี่ยนจากการท่องจำแบบศาลเจ้ามาสู่การเรียนรู้ที่สร้างแรงบันดาลใจและมีระบบระเบียบ (ประพิณ มโนมัยวิบูลย์, 2550 : 66)

ที่น่าสนใจอย่างยิ่งคือ การปฏิรูปวิธีสอนภาษาจีนสำหรับชาวต่างชาติในประเทศจีนเองก็เกิดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกัน โรงเรียนภาษาจีน (华言学校) ของมหาวิทยาลัยจินหลิง ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1912 (พ.ศ. 2455) เป็นสถาบันแห่งแรกในประวัติศาสตร์การอุดมศึกษาจีนสมัยใหม่ที่จัดตั้งขึ้นโดยเฉพาะเพื่อสอนภาษาจีนให้กับชาวต่างชาติ สถาบันนี้นำวิธีสอนแบบทางตรง (Direct Method) มาใช้อย่างเป็นระบบ เน้นการฟังพูดก่อนอ่านเขียน และใช้ครูสอนแบบตัวต่อตัวควบคู่กับชั้นเรียนขนาดใหญ่ โดยมีการจัดหลักสูตรที่ชัดเจน มีตำราเรียนที่พัฒนาขึ้นเอง และมีระบบคัดเลือกและฝึกครูที่มีมาตรฐาน (Li & Cao, 2025 : 34-39) ความสอดคล้องกันในแนวทางนี้บ่งชี้ว่าการปฏิรูปการสอนภาษาจีนในยุคต้นศตวรรษที่ 20 เป็นกระแสสากลที่แพร่กระจายข้ามพรมแดน

กระแสดังกล่าวไหลผ่านเข้ามาสู่ประเทศไทยผ่านช่องทางหลัก 2 ช่องทาง คือผ่านคณะมิชชันนารีตะวันตกที่นำวิธีสอนแบบใหม่มาสาธิตในชุมชน และผ่านครูและนักการศึกษาชาวจีนที่เดินทางมาจากประเทศจีน ซึ่งนำแนวคิดและวิธีสอนที่ได้รับการพัฒนาในสถาบันการศึกษาจีนมาด้วย ชาวจีนโพ้นทะเลในไทยจึงได้รับอิทธิพลจากทั้งสองแหล่งนี้ในการพัฒนาโรงเรียนของตน

การก่อตั้งโรงเรียนสมาคมและแรงกดดันจากรัฐ

เมื่อชาวจีนกลุ่มต่าง ๆ ตื่นตัวทางการศึกษา จึงได้รวมตัวกันจัดตั้งโรงเรียนสมาคมของตนเอง เช่น สมาคมแคะจัดตั้งโรงเรียนจี้นเต๋อ (พ.ศ. 2456) สมาคมกวางตุ้งจัดตั้งโรงเรียนหมิงเต๋อ (พ.ศ. 2457) สมาคมฮกเกี้ยนจัดตั้งโรงเรียนเผยหยวน (พ.ศ. 2458) สมาคมกวางตุ้งจัดตั้งโรงเรียนคุนเต๋อ (พ.ศ. 2460) และสมาคมไหหลำจัดตั้งโรงเรียนยวี่หมิน (พ.ศ. 2464) เป็นต้น (ประพิณ มโนมัยวิบูลย์, 2550 : 66-67) อย่างไรก็ตาม เมื่อรัฐบาลประกาศใช้ พ.ร.บ. โรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2461 โรงเรียนของกลุ่มภาษาย่อยดังกล่าวต้อง

เผชิญกับความเข้มงวดของกฎหมายจนหลายแห่งบริหารงานได้ยากลำบาก ในขณะที่โรงเรียนเผยอิง ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากองค์กรขนาดใหญ่อย่างสมาคมแต้จิ๋ว และมีความพร้อมในการปรับตัวได้ดีกว่าสถาบันอื่น (แสวง รัตมงคลมาศ, 2509 : 66-67)

นอกเหนือจากกฎหมายโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2461 มีมาตรการควบคุมอื่นในปี พ.ศ. 2476 มีข้อบังคับจำกัดให้โรงเรียนสอนภาษาจีนได้ไม่เกินสัปดาห์ละ 6 ชั่วโมง จากเวลาเรียนทั้งหมด 28 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และในปี พ.ศ. 2482 ได้ลดเหลือเพียงสัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง ข้อบังคับดังกล่าวเป็นวิกฤตที่ทำให้โรงเรียนจีน 79 แห่งที่ไม่ปฏิบัติตามถูกสั่งปิดในช่วง พ.ศ. 2476-2478 สถานการณ์ดังกล่าวยังคงตึงเครียดต่อเนื่องตลอดช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง จนกระทั่งเมื่อสงครามสิ้นสุดลงใน พ.ศ. 2488–2489 รัฐบาลไทยเริ่มผ่อนคลายนโยบายควบคุมโรงเรียนจีน ทำให้การจัดการศึกษาภาษาจีนเข้าสู่ยุคฟื้นฟู (รวิพรรณ จารุทวี, 2552 : 129)

การจัดวางระบบการศึกษาและโครงสร้างหลักสูตรของโรงเรียนเผยอิง

ประวัติและโครงสร้างการบริหารของโรงเรียนเผยอิง

โรงเรียนเผยอิง (培英学校) ก่อตั้งขึ้นโดยสมาคมแต้จิ๋วแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นองค์กรตัวแทนของชาวจีนกลุ่มแต้จิ๋วที่ถือเป็นกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลที่มีจำนวนมากที่สุดในประเทศไทย โรงเรียนตั้งอยู่ในย่านทรงวาด เยาวราช ซึ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชนชาวจีนในกรุงเทพมหานคร การได้รับการสนับสนุนจากสมาคมที่มีฐานะทางการเงินและอิทธิพลทางสังคมสูงนั้น เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้โรงเรียนเผยอิงมีความได้เปรียบเหนือโรงเรียนของสมาคมอื่น ในการรับมือกับแรงกดดันจากรัฐบาล (แสวง รัตมงคลมาศ, 2509 : 68)

โครงสร้างการบริหารของโรงเรียนเผยอิงประกอบด้วยคณะกรรมการโรงเรียนที่แต่งตั้งโดยสมาคมแต้จิ๋ว คณะกรรมการชุดนี้ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย คัดเลือกผู้บริหารและครู ตลอดจนกำกับดูแลมาตรฐานทางวิชาการ โครงสร้างเช่นนี้ทำให้โรงเรียนมีความมั่นคงทางการบริหาร และสามารถตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ซึ่งแตกต่างจากโรงเรียนที่บริหารโดยบุคคลหรือกลุ่มขนาดเล็กที่มักขาดทรัพยากรและอำนาจต่อรองเพียงพอในการเผชิญกับแรงกดดันจากรัฐ

การจัดโครงสร้างหลักสูตรภายใต้ พ.ร.บ. โรงเรียนราษฎร์

ภายใต้ พ.ร.บ. โรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2461 รัฐบาลสยามได้กำหนดให้โรงเรียนเอกชนทุกแห่งต้องจัดการสอนภาษาไทยควบคู่กับวิชาอื่นๆ และต่อมาในปี พ.ศ. 2476 ได้มีข้อบังคับจำกัดให้โรงเรียนสอนภาษาจีนได้ไม่เกินสัปดาห์ละ 6 ชั่วโมง จากเวลาเรียนทั้งหมด 28 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (รวิพรรณ จารุทวี, 2552 : 1) ข้อบังคับดังกล่าวถือเป็นวิกฤตสำหรับโรงเรียนจีนที่ต้องการรักษาอัตลักษณ์ทางภาษาไว้ เพื่อความอยู่รอด โรงเรียนเผยอิงได้ใช้กลยุทธ์การเปลี่ยนเนื้อหาให้เข้าถึงภาษาและวัฒนธรรม (Localization) ในการบริหารหลักสูตร

โครงสร้างหลักสูตรของโรงเรียนเผยอิงถูกออกแบบมาเพื่อสร้างสมดุลระหว่างความเป็นจีนที่เข้มข้น (ด้านวิชาการและจริยธรรม) และความเป็นไทยที่ถูกต้อง (ด้านกฎหมาย) โดยประกอบด้วย 2 ส่วนหลัก ส่วนแรกคือวิชาภาษาไทยที่จัดให้ครบตามข้อกำหนดของกฎหมาย ส่วนที่สองคือวิชาภาษาจีนและวัฒนธรรมจีนที่จัดในขอบเขตที่กฎหมายอนุญาต การจัดสรรเวลาเรียนอย่างชาญฉลาดนี้ทำให้โรงเรียนสามารถรักษาสถานะทางกฎหมายในฐานะโรงเรียนราษฎร์ไว้ได้ พร้อมทั้งยังสามารถดำเนินภารกิจหลักในการถ่ายทอดภาษาและวัฒนธรรมจีนต่อไป (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559 : 6-8)

นอกจากนี้ โรงเรียนเผยอิงยังได้เพิ่มวิชาที่มีความสำคัญทางปฏิบัติสำหรับการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพในสังคมไทย เช่น วิชาคณิตศาสตร์ บัญชี และภูมิศาสตร์ ซึ่งสอนในภาษาจีนเพื่อให้นักเรียนสามารถนำความรู้ทางภาษาจีนไปใช้ในบริบทที่เป็นรูปธรรม การออกแบบหลักสูตรลักษณะนี้ถือเป็นการนำหลักการ Content-Based Instruction มาใช้ก่อนที่แนวคิดนี้จะได้รับการพัฒนาอย่างเป็นทางการในวงวิชาการ

แนวทางการพัฒนาบุคลากรครูและการจัดทำตำราเรียน

ระบบการคัดเลือกและพัฒนาครู

การจัดทำตำราเรียนและการพัฒนาบุคลากรครูเป็นอีกหนึ่งความโดดเด่นของโรงเรียนเผยอิง สมาคมแต้จิ๋วมีบทบาทสำคัญในการจัดตั้งคณะกรรมการโรงเรียนเพื่อคัดเลือกและกำกับดูแลครูผู้สอนให้มีมาตรฐานและปฏิบัติตามแนวทางของกระทรวงศึกษาธิการ (แสวง รัตมงคลมาศ, 2509 : 66-67) ระบบการคัดเลือกครูของเผยอิงมีความเข้มงวดกว่าโรงเรียนจีนทั่วไป โดยพิจารณาทั้งด้านความรู้ภาษาจีน ทักษะการสอน และความสามารถในการสื่อสารภาษาไทย ซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญสำหรับการสอนในโรงเรียนราษฎร์

ในส่วนของการพัฒนาครู โรงเรียนเผยอิงส่งเสริมให้ครูได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านความรู้วิชาการและวิธีสอน แนวทางนี้สอดคล้องกับที่ (Li & Cao, 2025 : 36-38) อธิบายไว้ว่า โรงเรียนภาษาจีนของมหาวิทยาลัยจินหลิงก็ให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมครูชาวจีนให้มีทักษะการสอนภาษาจีนที่เป็นระบบ โดยมีครูหลักเป็นผู้สาธิตการสอน และใช้ระบบให้นักเรียนหมุนเวียนเรียนกับครูต่างๆ เพื่อให้สัมผัสกับรูปแบบการออกเสียงและวิธีอธิบายที่หลากหลาย แนวคิดที่คล้ายกันนี้ปรากฏในการพัฒนาครูของโรงเรียนเผยอิงเช่นกัน

กระบวนการพัฒนาและบูรณาการตำราเรียน

ในช่วงแรก โรงเรียนจีนทั่วไปมักนำเข้าหนังสือเรียนจากประเทศจีน ซึ่งเต็มไปด้วยเนื้อหาชาตินิยมจีนอันเป็นที่หวาดระแวงของรัฐบาลสยาม (ยุวดี ศิริ, 2547 : 20; รวิพรรณ จารุทวี, 2552 : 45-47) โรงเรียนเผยอิงได้ริเริ่มกระบวนการบูรณาการเนื้อหา โดยคัดเลือกตำราเรียนที่ลดทอนบริบททางการเมืองที่รุนแรงของจีนลง และสอดแทรกบริบทสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมของไทยเข้าไป

กระบวนการพัฒนาตำราของโรงเรียนเผยอิงมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ ประการแรก คือการลดทอนเนื้อหาชาตินิยมจีนที่รุนแรง ซึ่งอาจสร้างความขัดแย้งกับรัฐบาลสยาม ประการที่สอง คือการเพิ่มเนื้อหาที่สะท้อนชีวิตประจำวันและสภาพแวดล้อมทางสังคมของไทย เพื่อให้นักเรียนสามารถนำภาษาจีนไปใช้ในบริบทที่คุ้นเคย และประการที่สาม คือการรักษาคุณค่าและจริยธรรมแบบขงจื๊อไว้ เนื่องจากเป็นส่วนสำคัญของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวจีนโพ้นทะเล แนวทางนี้สอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ภาษาที่สอง (Second Language Acquisition) ที่เน้นความสำคัญของบริบทและการนำภาษาไปใช้จริง (Krashen, 1985 : 20-25) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพในสังคมสยามได้จริง

เมื่อเปรียบเทียบกับตำราเรียน หนานจิงฮวาเหยียนเสวียถังเค่อเปิ่น (南京华言学堂课本) ที่จัดทำโดย ชินเจียเล่อ และ เจี่ยฝูถัง ในช่วงปี ค.ศ. 1915-1916 ตำราเล่มนี้มีการออกแบบเนื้อหาให้ตอบโจทย์ความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียนชาวต่างชาติ โดยนำบริบทการใช้ชีวิตในสังคมมาสอดแทรกไว้ในการเรียนภาษาเพื่อเชื่อมโยงสถานการณ์จากห้องเรียนสู่สังคมจริง จะพบว่า มีลักษณะเช่นเดียวกับที่โรงเรียนเผยอิงได้ออกแบบตำราเรียนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตจริงของชาวจีนโพ้นทะเลในไทย ความคล้ายคลึงกันนี้สะท้อนให้เห็นว่า แนวทางการพัฒนาตำราเรียนภาษาจีนที่ยึดโยงกับบริบทและความต้องการของผู้เรียน ถือเป็นหลักการออกแบบที่เป็นสากล ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ทั้งกับผู้เรียนในประเทศจีนและในดินแดนของชาวจีนโพ้นทะเล (Li & Cao, 2025 : 37-38)

กระบวนการการเปลี่ยนเนื้อหาให้เข้าถึงภาษาและวัฒนธรรม (Localization) **และการบูรณาการทางวัฒนธรรม**

การเปลี่ยนเนื้อหาให้เข้าถึงภาษาและวัฒนธรรม หรือ Localization ในมิติทางสังคมวิทยาและวัฒนธรรม หมายถึงการรับเอาวัฒนธรรมหรือระบบจากภายนอกเข้ามา แล้วนำมาปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบท กฎหมาย และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นนั้นๆ เพื่อให้เกิดการยอมรับและสามารถดำรงอยู่ได้ ในบริบทของการศึกษาภาษาจีน (Xu & Li, 2567 : 309-311) กระบวนการนี้คือการเชื่อมโยงแนวคิดแบบโลกาภิวัตน์แบบท้องถิ่น (Glocalization) (Xiao & Tian, 2567 : 66-67) กล่าวคือ การไม่ปิดกั้นวัฒนธรรมโลก (ความรู้และภาษาจีน) แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องปฏิบัติตามกฎหมายและบรรทัดฐานของรัฐชาติ (สังคมไทย) อย่างเคร่งครัด

เมื่อรัฐบาลสยามบังคับใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2461 เพื่อควบคุมโรงเรียนจีนและดำเนินนโยบายกลืนชาติ (Assimilation Policy) (Zeng, 2566) โรงเรียนจีนหลายแห่งที่ไม่สามารถปรับตัวได้ต้องเผชิญกับวิกฤตและถูกสั่งปิดกิจการ ทว่าโรงเรียนเผยอิงได้นำกระบวนการการทำให้เป็นท้องถิ่นมาใช้เป็นยุทธศาสตร์หลักในการอยู่รอด โดยไม่ได้ใช้วิธีต่อต้านแบบถอนรากถอนโคน แต่เลือกใช้การผสมผสานทางวัฒนธรรม (Cultural Hybridization) ผ่านการปรับตัว 3 มิติที่สำคัญ

การปรับสถานะทางกฎหมายและการบริหาร

โรงเรียนเผยอิงยอมรับข้อบังคับของรัฐบาลไทยด้วยการปรับโครงสร้างการบริหารให้สอดคล้องกับระเบียบกระทรวงธรรมการ (กระทรวงศึกษาธิการในปัจจุบัน) มีการแต่งตั้งผู้บริหารที่สามารถสื่อสารกับทางการไทยได้ และดำเนินการด้านเอกสารต่างๆ ตามข้อกำหนดของกฎหมาย นอกจากนี้ เพื่อลดแรงเสียดทานทางการเมืองในช่วงนโยบายรัฐนิยม โรงเรียนยอมเปลี่ยนชื่อเป็นเฉาโจวกงเสวี่ย (Chaozhou Gongxue) ชั่วคราว เพื่อรักษาสถานะให้สามารถเปิดดำเนินการต่อไปได้ (กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม, 2568)

การยอมปรับเปลี่ยนในระดับสัญลักษณ์ (ชื่อโรงเรียน) โดยไม่สูญเสียสาระสำคัญ (คุณภาพการศึกษาและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม) เป็นกลยุทธ์ที่ชาญฉลาดซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจลึกซึ้งของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับบริบทการเมืองและสังคมของไทย กลยุทธ์นี้ทำให้โรงเรียนสามารถผ่านพ้นช่วงวิกฤตการเมืองโดยไม่ถูกปิด และกลับมาดำเนินงานในนามเผยอิงอีกครั้งเมื่อสถานการณ์คลี่คลาย

การบูรณาการหลักสูตรและเวลาเรียน

จากเดิมที่เคยจำลองระบบการศึกษาจากประเทศจีนอย่างเข้มข้น โดยเรียนภาษาจีนเป็นส่วนใหญ่ของเวลาเรียนทั้งหมด โรงเรียนได้ปรับลดสัดส่วนเวลาเรียนภาษาจีนลง และเพิ่มวิชาภาษาไทยเข้าไปตามข้อกำหนดของกฎหมาย การประนีประนอมในระดับนี้ทำให้โรงเรียนไม่สูญเสียสถานะความเป็นโรงเรียนราษฎร์ ในขณะที่ยังคงรักษาวิชาการจีนไว้ได้ในระดับที่น่าพอใจ

ยิ่งไปกว่านั้น โรงเรียนเผยอิงยังใช้เวลาเรียนที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยจัดลำดับความสำคัญของเนื้อหาที่จะสอน เน้นทักษะการสื่อสารในชีวิตประจำวัน ทักษะที่จำเป็นในการประกอบธุรกิจ และคุณค่าทางวัฒนธรรมจีนที่สำคัญที่สุด แนวทางนี้ช่วยให้นักเรียนยังคงมีความสามารถในการใช้ภาษาจีนในระดับที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต แม้จะมีข้อจำกัดด้านเวลา

การสร้างเอกลักษณ์ผ่านตำราเรียนและวิธีสอน

โรงเรียนเผยอิงได้ลดทอนการใช้ตำราที่เน้นชาตินิยมจีนแบบสุดโต่ง และหันมาใช้วิธีการสอดแทรกค่านิยมไทย-จีน ควบคู่กับบริบททางสังคมและเศรษฐกิจของประเทศไทยเข้าไปในบทเรียน นอกจากนี้ยังได้ปรับเปลี่ยนวิธีการสอนจากการท่องจำคัมภีร์แบบดั้งเดิมมาสู่วิธีการสอนสมัยใหม่ที่เน้นความเข้าใจและการนำไปใช้จริงในบริบทสังคมไทย ซึ่งสอดคล้องกับวิธีสอนแบบทางตรง (Direct Method) ที่แพร่หลายในยุคนั้น

ผลลัพธ์จากการเปลี่ยนเนื้อหาให้เข้าถึงภาษาและวัฒนธรรม อย่างเป็นระบบนี้ ทำให้โรงเรียนเผยอิงไม่เพียงแต่รอดพ้นจากวิกฤตการณ์ทางการเมือง แต่ยังสามารถพัฒนากลายเป็นสถาบันต้นแบบ (Archetype) ที่โรงเรียนจีนสมาคมอื่นๆ นำไปเป็นแบบอย่าง กระบวนการนี้ไม่ได้ทำให้สูญเสียอัตลักษณ์ความเป็นจีน แต่กลับเป็นการสร้างทุนทางสังคม (Social Capital) และทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ผ่านการหล่อหลอมจริยธรรมแบบขงจื๊อเข้ากับวิถีการทำธุรกิจในไทย ได้สร้างผลผลิตทางสังคมที่ยิ่งใหญ่ นั่นคือการปั้นเครือข่ายศิษย์เก่าให้ก้าวขึ้นเป็นนักธุรกิจชั้นนำหรือ "เจ้าสัว" ระดับประเทศ จนโรงเรียนเผยอิงได้รับการยกย่องว่าเป็นเสมือน "ฮาร์วาร์ดแห่งเยาวราช" ซึ่งสะท้อนความสำเร็จสูงสุดของการจัดการศึกษาภาษาจีนท้องถิ่นในประเทศไทย

การส่งต่อองค์ความรู้ในฐานะสถาบันต้นแบบ

ความสำเร็จของกระบวนการ Localization และการบริหารงานอย่างเป็นระบบ ทำให้โรงเรียนเผยอิงกลายเป็นพิมพ์เขียว (Blueprint) หรือสถาบันต้นแบบให้แก่โรงเรียนจีนของสมาคมอื่นๆ ที่ประสบปัญหาในการบริหารหลักสูตร โรงเรียนสมาคมอื่นๆ เริ่มเรียนรู้วิธีการปรับตัวทางกฎหมายและการจัดสมดุลเนื้อหาภาษาไทย-จีนตามแบบอย่างของเผยอิง การที่ศิษย์เก่าของเผยอิงจำนวนมากก้าวขึ้นเป็น "เจ้าสัว" ผู้ทรงอิทธิพลระดับประเทศ (กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม, 2568) ตอกย้ำภาพลักษณ์ของโรงเรียนในฐานะศูนย์กลาง Elite Education แห่งเอเชีย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559)

กลไกการส่งต่อองค์ความรู้ในฐานะสถาบันต้นแบบดำเนินไปผ่านหลายช่องทาง ช่องทางแรกคือการเลียนแบบโดยตรง โรงเรียนที่ต้องการอยู่รอดสังเกตวิธีที่เผยอิงจัดการกับกฎหมายและนำไปปรับใช้ ช่องทางที่สองคือการเชื่อมโยงผ่านเครือข่ายสมาคมชาวจีน ซึ่งมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์กันอย่างสม่ำเสมอ ช่องทางที่สามคือการที่ศิษย์เก่าและครูของเผยอิงบางส่วนย้ายไปมีบทบาทในโรงเรียนจีนอื่นๆ ทำให้แนวคิดและวิธีปฏิบัติของเผยอิงแพร่กระจายออกไป

ตารางที่ 1 **สังเคราะห์พัฒนาการและกระบวนการปรับตัวของโรงเรียนเผยอิงในฐานะสถาบันต้นแบบ**

มิติการปรับตัว	**ก่อน พ.ร.บ. โรงเรียนราษฎร์**	**หลัง พ.ร.บ. โรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.** 2461
โครงสร้างหลักสูตร	เน้นภาษาจีนเป็นหลัก มุ่งเน้นชาตินิยมจีน และการท่องจำคัมภีร์คลาสสิก	ลดชั่วโมงจีน ไม่เกิน 6 ชม./สัปดาห์ บูรณาการภาษาไทยตามข้อกำหนดกฎหมาย
วิธีสอนและตำรา	ท่องจำคัมภีร์และใช้ตำราจากประเทศจีนที่มีเนื้อหาชาตินิยม	นำวิธีการสอนแบบตรงมาใช้ ปรับตำราให้สอดคล้องกับบริบทสังคมและเศรษฐกิจสยาม
การบริหารจัดการ	ดูแลโดยชุมชนชาวจีนหรือศาลเจ้า การบริหารแบบไม่เป็นทางการ	บริหารโดยคณะกรรมการภายใต้สมาคมแต้จิ๋ว มีระบบกำกับดูแลที่ชัดเจน
อัตลักษณ์สถาบัน	โรงเรียนชุมชนสำหรับการอนุรักษ์วัฒนธรรมจีน	สถาบันต้นแบบ (Archetype) และศูนย์กลางการศึกษาของชาวจีนในไทย

บทสรุป

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในบทความฉบับนี้ ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญ 3 ประการ ซึ่งเชื่อมโยงบริบทระหว่างประเทศกับสถานการณ์การศึกษาภาษาจีนในประเทศไทยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งในมิติของประวัติศาสตร์และความท้าทายร่วมสมัย

การเชื่อมโยงระหว่างการสอนภาษาจีนระหว่างประเทศกับประเทศไทย

วิธีสอนแบบทางตรง (Direct Method) และระบบการฝึกครูที่เป็นมาตรฐาน ถือเป็นนวัตกรรมสำคัญในต้นศตวรรษที่ 20 ที่มีอิทธิพลไกลกว่าประเทศจีน แนวทางดังกล่าวเดินทางผ่านคณะมิชชันนารีและนักวิชาการ จนมาถึงชุมชนชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย (ประพิณ มโนมัยวิบูลย์, 2550 : 66) การเปรียบเทียบนี้ช่วยให้เห็นว่าโรงเรียนเผยอิงมิได้เป็นเพียงสถาบันที่ตอบสนองต่อแรงกดดันทางการเมืองเฉพาะถิ่น แต่ยังเป็นส่วนหนึ่งของการไหลเวียนของความรู้ด้านการสอนภาษาในระดับสากล โรงเรียนเผยอิงเผชิญกับความท้าทายในการสอนภาษาจีนให้กับผู้เรียนที่ไม่ใช่เจ้าของภาษาในบริบทที่ต่างกัน แต่ทั้งสองต่างเลือกใช้แนวทางที่คล้ายกัน นั่นคือการเน้นบริบทและความต้องการของผู้เรียนมากกว่าการยึดติดกับวิธีสอนดั้งเดิม (Li & Cao, 2025 : 39-41)

นโยบายการศึกษาในฐานะปัจจัยกำหนดโครงสร้างการสอน

จากรายงานการวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา พ.ศ. 2559 เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนระดับประถมศึกษาในประเทศไทย แสดงให้เห็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่สืบทอดมาจากยุคโรงเรียนราษฎร์ ได้แก่ การขาดความต่อเนื่องของหลักสูตร การขาดแคลนครูคุณภาพ และการขาดมาตรฐานกลาง ปัญหาดังกล่าวมีรากเหง้ามาจากการที่โรงเรียนจีนแต่ละแห่งต่างพัฒนาหลักสูตรเพื่อความอยู่รอดเฉพาะตน โดยขาดกลไกประสานงานระหว่างสถาบัน ข้อค้นพบนี้สะท้อนให้เห็นว่าโมเดลการเปลี่ยนเนื้อหาให้เข้าถึงภาษาและวัฒนธรรม (Localization) ในยุคแรก แม้จะประสบความสำเร็จในระยะสั้น แต่ก็ก่อให้เกิดปัญหาความหลากหลายและไม่เป็นมาตรฐานในระยะยาว ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพของการศึกษาภาษาจีนในภาพรวมของประเทศ ปัจจุบัน แม้จะมีการจัดทำหลักสูตรแกนกลางภาษาจีนและมาตรฐานตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 แต่ยังพบว่าโรงเรียนหลายแห่งยังขาดการเชื่อมต่อระหว่างระดับชั้น ทำให้นักเรียนที่เรียนภาษาจีนตั้งแต่ประถมศึกษาต้องมาเรียนซ้ำในระดับมัธยมศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559 : 77-81)

แนวโน้มใหม่ของการศึกษาภาษาจีนในยุคโลกาภิวัตน์

โลกาภิวัตน์แบบท้องถิ่น (Glocalization) ยังคงเป็นกรอบอธิบายที่เหมาะสมสำหรับการจัดการศึกษาภาษาจีนในบริบทข้ามชาติปัจจุบัน ทั้งนี้ในขณะที่บริบทระหว่างประเทศเปลี่ยนไปจากยุคโรงเรียนราษฎร์อย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือแรงกดดันมิได้มาจากกฎหมายชาตินิยมอีกต่อไป แต่มาจากการแข่งขันในตลาดการศึกษาและมาตรฐานสากลอย่าง HSK (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559 : 67) หลักการ Localization ที่โรงเรียนเผยอิงนำมาใช้ในยุคต้นศตวรรษที่ 20 จึงมีความเชื่อมต่อโดยตรงกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในโรงเรียนเอกชนของไทยในปัจจุบัน โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในยุคปัจจุบันยังคงต้องสร้างสมดุลระหว่างมาตรฐานสากลของภาษาจีนกับความต้องการเฉพาะของนักเรียนและบริบทสังคมไทย ซึ่งเป็นสาระสำคัญเดียวกันกับที่เผยอิงดำเนินการในอดีต (Xu & Li, 2024 : 310) เครือข่ายศิษย์เก่าที่โรงเรียนเผยอิงผลิตขึ้นมามีบทบาทสำคัญต่อความยั่งยืนของโรงเรียนและการศึกษาภาษาจีนในประเทศไทยในระยะยาว ศิษย์เก่าที่ก้าวขึ้นเป็น 'เจ้าสัว' และนักธุรกิจชั้นนำระดับประเทศ (กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม, 2568) ได้กลับมาสนับสนุนทั้งด้านการเงินและทุนทางสังคมแก่โรงเรียน ซึ่งสร้างวงจรเสริมกำลังระหว่างคุณภาพการศึกษาและเครือข่ายชนชั้นนำ ยิ่งไปกว่านั้น อิทธิพลทางเศรษฐกิจของศิษย์เก่าเหล่านี้ยังช่วยปกป้องโรงเรียนจากแรงกดดันทางการเมืองในระยะต่อมา และสร้างภาพลักษณ์ของโรงเรียนเผยอิงในฐานะศูนย์กลางวัฒนธรรมการศึกษาแบบชนชั้นนำ (Elite Education) ที่ดึงดูดนักเรียนรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง ความสัมพันธ์แบบพึ่งพาซึ่งกันและกันนี้เองที่ทำให้รูปแบบการศึกษาของเผยอิงคงอยู่และส่งอิทธิพลตกทอดมาถึงปัจจุบัน

องค์ความรู้ดังกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่าการศึกษาภาษาจีนในประเทศไทยไม่สามารถทำความเข้าใจได้อย่างสมบูรณ์หากมองแยกขาดจากพลวัตการศึกษาภาษาจีนในระดับสากล ในขณะเดียวกัน บทเรียนจากประวัติศาสตร์โรงเรียนเผยอิงก็ยังคงมีคุณค่าในการออกแบบนโยบายการศึกษาภาษาจีนในศตวรรษที่ 21 ดังนั้น ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าพลวัตการจัดการศึกษาภาษาจีนในประเทศไทยไม่ได้พัฒนาขึ้นจากการต่อต้านกฎหมาย แต่เกิดจากการประนีประนอมและปรับตัวอย่างชาญฉลาด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเปลี่ยนเนื้อหาให้เข้าถึงภาษาและวัฒนธรรม (Localization) เมื่อเปรียบเทียบกับโรงเรียนของสมาคมกวางตุ้งหรือไหหลำในยุคเดียวกัน จะพบว่าโรงเรียนเผยอิงมีกลไกสนับสนุนจากสมาคมแต้จิ๋วที่เข้มแข็งกว่า ทำให้สามารถปรับโครงสร้างเวลาเรียนและตำราเรียนได้อย่างเป็นระบบโดยไม่สูญเสียอัตลักษณ์ทางภาษา การกระทำดังกล่าวไม่เพียงแต่ช่วยให้โรงเรียนอยู่รอดจากยุคชาตินิยมของรัฐบาลสยาม แต่โมเดลการสอนที่ผสมผสานระหว่างมาตรฐานวิชาการจีน กฎหมายไทย และวิธีสอนสมัยใหม่ได้ส่งอิทธิพลตกทอดกลายเป็นบรรทัดฐาน (Standard) ให้กับการบริหารจัดการโรงเรียนเอกชนสอนภาษาจีนทั่วประเทศมาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะในมิติของการจัดสมดุลเนื้อหาภาษาไทย-จีน ซึ่งยังคงเป็นความท้าทายหลักของโรงเรียนเอกชนสอนภาษาจีนในปัจจุบัน การจัดการศึกษาภาษาจีนในระบบโรงเรียนราษฎร์ของไทยวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง กรณีศึกษาของโรงเรียนเผยอิงพิสูจน์ให้เห็นว่าความเป็นสถาบันต้นแบบไม่ได้เกิดขึ้นจากความยิ่งใหญ่ของเงินทุนเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากวิสัยทัศน์ในการปรับโครงสร้างหลักสูตรและวิธีสอนให้กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมทางกฎหมายและสังคมของไทย ในเชิงกลวิธีที่เป็นรูปธรรม โรงเรียนเผยอิงดำเนินการผ่าน 3 แนวทางหลัก ได้แก่ (1) การปรับหน้าปกและชื่อบทเรียนในตำราให้มีบริบทสังคมไทย พร้อมคัดทิ้งเนื้อหาชาตินิยมจีนที่รุนแรง (2) การจัดครูที่มีทักษะสองภาษา (จีน-ไทย) เพื่อสอนวิชาสามัญ เช่น คณิตศาสตร์และภูมิศาสตร์ ในภาษาจีน ช่วยให้นักเรียนเชื่อมโยงภาษากับบริบทชีวิตจริง และ (3) การจัดสรรเวลาเรียนอย่างมีกลยุทธ์ภายในกรอบที่กฎหมายอนุญาต เน้นฝึกทักษะที่ใช้ได้จริงในการประกอบอาชีพในสังคมไทย การผสมผสานวิชาการที่เข้มข้นเข้ากับวิธีสอนที่ทันสมัย ทำให้เผยอิงสามารถสร้างผลผลิตทางสังคมที่ยิ่งใหญ่ และทิ้งมรดกทางการศึกษาอันล้ำค่าไว้ให้แก่ระบบโรงเรียนเอกชนในปัจจุบัน

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและโรงเรียนเอกชนสอนภาษาจีนในปัจจุบัน ควรพิจารณานำโมเดลการบูรณาการทางวัฒนธรรมและการปรับหลักสูตรตามแนวทางความสำเร็จของโรงเรียนเผยอิงมา

ประยุกต์ใช้ในการจัดทำหลักสูตร เพื่อส่งเสริมให้เกิดการผสมผสานเนื้อหาทางวิชาการจีนให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมและระบบเศรษฐกิจไทยอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งแนวทางดังกล่าวจะช่วยยกระดับความเข้าใจข้ามวัฒนธรรมและทำให้ผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ภาครัฐและหน่วยงานที่กำหนดนโยบายการศึกษา ควรส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับวิวัฒนาการของตำราเรียนและวิธีสอนภาษาจีนในยุคประวัติศาสตร์ เพื่อถอดบทเรียนนำมาใช้เป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตรแกนกลางภาษาจีนและสื่อการสอนที่เป็นมาตรฐานในปัจจุบัน เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพและยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาภาษาจีนในประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม. (2568). ประวัติศาสตร์ เผยอิง โรงเรียนที่ผลิตเจ้าสัวมากที่สุดในเมืองไทย. ศิลปวัฒนธรรม. [Online]. Available: https://www.silpa-mag.com/history/article_22371. [2569, มกราคม 30].

คนไกล วงนอก. (2566). **หลวงวิจิตรฯ-พระยาอนุมานฯ สองลูกจีนกับนโยบาย กลืนกลายจีนให้เป็นไทย**. ศิลปวัฒนธรรม. [Online]. Available: https://www.silpa-mag.com/history/article_77785. [2569, มกราคม 30].

ประพิณ มโนมัยวิบูลย์. (2550). พัฒนาการของการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทย**. วารสารอักษรศาสตร์**, 36 (2), 65-82.

ยุวดี ศิริ. (2547). ตึกเก่า – โรงเรียนเดิม. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : มติชน.

รวิพรรณ จารุทวี. (2552). โรงเรียนจีนในมณฑลกรุงเทพฯ พ.ศ. 2461 - 2475. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

ลงทุนเกิร์ล. (2567). รู้จักเผยอิง โรงเรียนจีนเล็ก ๆ ย่านทรงวาด ที่เจ้าสัวระดับประเทศเป็นศิษย์เก่า. [Online]. Available: https://www.longtungirl.com/14690. [2569, มกราคม 30].

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). รายงานการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทยระดับประถมศึกษา.

แสวง รัตมงคลมาศ. (2509). การบริหารงานของสมาคมจีน : บทศึกษาเฉพาะกรณีสมาคมแต้จิ๋วแห่งประเทศไทย. [Online]. Available: http://repository.nida.ac.th/handle/662723737/1024. [2569, มกราคม 30].

Krashen, S. D. (1985). The input hypothesis: Issues and implications. London : Longman.

Li, R., & Cao, X. (2025). The exploration and contributions of the Language School at the University of Nanking in the history of international Chinese language education. China Language Strategies, (2), 32-41.

Schriewer, J. (2000). World system and interrelationship networks. In Educational knowledge: Changing relationships between the state, civil society, and the educational community (pp. 305-343).

Xiao, D., & Tian, C. (2024). Chinese language education under the integration of Chinese and Thai languages and cultures**. International Journal of Sociologies and Anthropologies Science Reviews**, 4 (3), 65-70.

Xu, P., & Li, Y. (2024). The historical process and deep influence of Sino-Thai educational intermingling—A case study on Yunnan context. International Journal of Sociologies and Anthropologies Science Reviews, 4 (2).

Zeng, M. (2023). Research on Chinese language education policy and Chinese language education development in Thailand. Master’s independent study, Chulalongkorn University.

การบูรณาการแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและพุทธวิธี เพื่อพัฒนากิจกรรมส่งเสริมการรักษาศีล 5 ของนักเรียนระดับประถมศึกษา

THE INTEGRATION OF ACTIVE LEARNING CONCEPTS AND BUDDHIST METHODS TO DEVELOP ACTIVITIES PROMOTING THE OBSERVANCE OF THE FIVE PRECEPTS AMONG ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS

พระมหาวีระ วีรนาโค (สิงห์โต)[1]
วัดลาดปลาเค้า สุพรรณบุรี
Phramaha Weera Weeranako (Singto)[1]
Wat Lad Pla Khao, Suphan Buri
Corresponding Author E-mail pweera2001@gmail.com

(Received : March 6, 2026; Edit : March 14, 2026; accepted : March 18, 2026)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้นำเสนอแนวทางการบูรณาการแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ร่วมกับพุทธวิธี เพื่อพัฒนากิจกรรมส่งเสริมการรักษาศีล 5 สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา สืบเนื่องจากข้อจำกัดของการเรียนการสอนศีลธรรมแบบดั้งเดิมที่เน้นการท่องจำ ทำให้ผู้เรียนขาดความตระหนักรู้และหิริโอตตัปปะ บทความนี้จึงสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ผ่านโมเดลกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธแบบเชิงรุกที่ผสานนวัตกรรมการศึกษาสากล ได้แก่ การออกแบบย้อนกลับ กระบวนการคิดขั้นสูงเชิงระบบ (GPAS) และการเรียนรู้จากประสบการณ์ เข้ากับหลักพุทธปรัชญา กระบวนการขับเคลื่อนผ่าน 4 ขั้นตอน คือ การจุดประกายและตระหนักรู้ปัญหา (ทุกข์) ผ่านบทบาทกัลยาณมิตรของผู้สอน กระบวนการคิดวิเคราะห์ กระตุ้นโยนิโสมนสิการสืบสาวสาเหตุของปัญหาจนเกิดหิริโอตตัปปะจากภายใน การลงมือปฏิบัติผ่านประสบการณ์ ใช้กิจกรรมเสริมหลักสูตรเชิงสร้างสรรค์ (CAS) เช่น โครงการธนาคารความดี กิจกรรมจิตอาสา และสถานการณ์จำลองเพื่อการแก้ปัญหา เป็นการฝึกฝนตามหลักไตรสิกขา การสะท้อนผลและเกิดพฤติกรรมยั่งยืน การประเมินและกำกับตนเองตามแนวทางมรรคมีองค์ 8 ผลลัพธ์ที่คาดหวัง เมื่อนำโมเดลนี้ไปใช้ นักเรียนจะเกิดการเปลี่ยนผ่านพฤติกรรมจากการทำตามข้อบังคับ ไปสู่การปฏิบัติด้วยความเข้าใจและตระหนักรู้คุณค่าจากภายใน โดยสามารถสังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลงเชิงประจักษ์ได้จากการมีวินัยในตนเองที่เพิ่มขึ้น พฤติกรรมการละเมิดศีลในชีวิตประจำวันที่ลดลง และการแสดงออกถึงความละอายเกรงกลัวต่อบาปในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นกลไกสำคัญในการหล่อหลอมเยาวชนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาทุนมนุษย์ของชาติ

คำสำคัญ การจัดการเรียนรู้เชิงรุก, พุทธวิธี, การรักษาศีล 5, กิจกรรมเสริมหลักสูตร, จิตตปัญญาศึกษา, นักเรียนประถมศึกษา

Abstract

This academic article presents an approach to integrating Active Learning concepts with Buddhist methods to develop activities promoting the observance of the Five Precepts among elementary school students. Due to the limitations of traditional moral education, which primarily relies on rote memorization, learners often lack profound awareness as well as moral shame and fear of wrongdoing (Hiri-Ottappa). Consequently, this article synthesizes a new body of knowledge through the "Buddhist Active Learning Process Model," which integrates universal educational innovations—namely Backward Design, the Advanced Systemic Thinking Process (GPAS), and Experiential Learning—with Buddhist philosophy.The framework is driven through a four-step process: Problem Ignition and Realization (Dukkha): Facilitated through the teacher's role as a Noble Friend (Kalyanamitta).Analytical Thinking Process: Stimulating critical reflection (Yonisomanasikara) to investigate the root causes of problems, leading to the internal emergence of Hiri-Ottappa.Action through Experience: Utilizing creative extracurricular activities (CAS), such as the Goodness Bank Project, volunteer activities, and problem-solving simulations, as a foundation for self-training in accordance with the Threefold Training (Tisikkha).Reflection and Sustainable Behavior: Engaging in self-assessment and self-regulation guided by the Noble Eightfold Path.The expected result of implementing this model is a behavioral transition from mere compliance with rules (Hina-sila) to practice grounded in profound understanding and inner realization of value (Panita-sila). Empirical changes can be observed through increased self-discipline, a reduction in precept-violating behaviors in daily life, and the expression of moral shame and fear of sin while participating in various activities. This serves as a crucial mechanism in molding youths into well-rounded individuals, aligning with the nation's human capital development goals.

Keyword Active Learning, Buddhist Methods, Five Precepts Observance, Extracurricular Activities, Contemplative Education, Elementary School Students

บทนำ

ในปัจจุบันแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนมนุษย์เชิงคุณภาพ โดยส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม ผลการประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (PISA) กลับพบว่าคุณภาพการศึกษาของเด็กไทยยังคงต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน โดยเฉพาะในด้านการนำความรู้และทักษะไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ซึ่งควรจะได้รับการพัฒนาให้สูงกว่ากรอบการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2569 : ออนไลน์) แม้ว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 มาตรา 22 จะกำหนดแนวทางให้จัดการศึกษาโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553 : 28) และมีการขับเคลื่อนนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นก็ตาม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551 : 8) ทว่าในทางปฏิบัติ มาตรฐานและการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่าง ๆ ยังไม่สามารถตอบสนองต่อการพัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์และวินัยในตนเองได้อย่างแท้จริง ปัญหาดังกล่าวนำไปสู่ข้อจำกัดในการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ในโลกยุคใหม่ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้นักเรียนขาดทักษะการคิดนอกกรอบ การแก้ปัญหา และการคิดสร้างสรรค์ ซึ่งไม่สอดคล้องกับลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้ ผู้เรียนควรได้รับประสบการณ์ที่หลากหลายและมีกระบวนการคิดเพื่อจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิต อันจะถือเป็นการสร้างคุณค่าสูงสุดให้กับผู้เรียนในระบบการศึกษา (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565 : 11)

ในทางพระพุทธศาสนา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องข้อปฏิบัติพื้นฐานแห่งการดำเนินชีวิต หรือ ศีล การได้เกิดมาเป็นมนุษย์นั้นถือเป็นเรื่องยาก ดังพุทธพจน์ที่ว่า “กิจโฉ มนุสฺสปฏิลาโภ การได้อัตภาพมาเป็นมนุษย์เป็นเรื่องยาก” (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), 2546 : 245) ทว่าการเป็นผู้มีศีลที่สมบูรณ์นั้นยิ่งเป็นเรื่องยากกว่า เพราะความสมบูรณ์แห่งศีลหมายถึงการไม่ล่วงละเมิดทางกายและวาจา (อภิ.ธา. (ไทย) 36/81/166) ดังปรากฏในวจนัตถะว่า “สีลยติ กายวจีกมฺมานิ สมฺมา ทหตีติ สีลํ” หมายความว่า ธรรมชาติใดย่อมกระทำให้กายกรรมและวจีกรรมตั้งไว้ด้วยดี ธรรมชาตินั้นชื่อว่าศีล ซึ่งครอบคลุมถึงเจตนา เจตสิก ความสำรวม และความไม่ล่วงละเมิด (พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ, 2565 : 191) ทั้งนี้ ศีลแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ กุศลศีล (มีกุศลจิตเป็นสมุฏฐาน) อกุศลศีล (มีอกุศลจิตเป็นสมุฏฐาน) และอัพยากตศีล (มีอัพยากตจิตเป็นสมุฏฐาน) โดยศีลถือเป็นที่รวมแห่งความสำรวมและการไม่ล่วงละเมิด (ขุ.ป. (ไทย) 31/39/60) นอกจากนี้ ศีลยังมีลักษณะและกิจที่แสดงถึงความถึงพร้อม มีความสะอาดเป็นอาการปรากฏ (ปัจจุปัฏฐาน) และมีหิริโอตตัปปะเป็นเหตุใกล้ให้เกิด (ปทัฏฐาน) (วิสุทฺธิ. (ไทย) 1/8/12-13) ศีลในเรื่องของการละเว้นความชั่วและการไม่เบียดเบียน จึงเป็นรากฐานสำคัญของการดำเนินชีวิตตามปกติ เป็นการเสริมสร้างความเจริญก้าวหน้าทางคุณธรรม และปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเอง เมื่อจิตใจมีความบริสุทธิ์และปราศจากความคิดที่จะเบียดเบียนผู้อื่น จิตย่อมยกระดับและเจริญงอกงามเป็นกุศล นำไปสู่ความเป็นอิสระและหลุดพ้นได้อย่างแท้จริง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2562 : 715-717)

ปัญหาประการสำคัญของนักเรียนในปัจจุบันเกิดจากความไม่รู้เท่าทันและขาดความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการประพฤติศีลให้เป็นปกติ ไม่ทราบถึงจุดมุ่งหมายและประโยชน์ของการเป็นผู้มีศีล 5 ที่สมบูรณ์ต่อการดำเนินชีวิต อีกทั้งยังขาดความเข้าใจในหลักปฏิบัติและขั้นตอนการรักษาศีลแต่ละข้ออย่างถ่องแท้ ทำให้การปฏิบัติตามข้อห้ามหรือข้อละเว้นต่าง ๆ กลายเป็นเพียงการท่องจำ มากกว่าที่จะเกิดจากความละอายและเกรงกลัวต่อบาป (หิริโอตตัปปะ) ภายในจิตใจอย่างแท้จริง ดังปรากฏเป็นประเด็นปัญหาทางสังคมในหน้าข่าวสื่อมวลชนอย่างต่อเนื่อง เช่น กรณีอุบัติเหตุสะเทือนขวัญที่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 รู้เท่าไม่ถึงการณ์นำอาวุธปืนของผู้ปกครองมาเล่นจนเกิดอุบัติเหตุปืนลั่นใส่เพื่อนจนได้รับบาดเจ็บสาหัส (Thai PBS, 2569 : ออนไลน์) ปัญหาพฤติกรรมลักทรัพย์ของเยาวชนวัยประถมศึกษาตอนปลายที่มีเจตนาขโมยรถจักรยานยนต์เพื่อนำไปขับขี่เล่น (ช่อง 8, 2569 : ออนไลน์) ปัญหาการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรซึ่งสะท้อนจากความจำเป็นในการบังคับใช้พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 เพื่อรณรงค์ป้องกันปัญหาแม่วัยใส (มติชนออนไลน์, 2569 : ออนไลน์) ตลอดจนปัญหาการขาดสติสัมปชัญญะจากการดื่มสุราและเสพสารเสพติดในวัยเรียน ซึ่งนำไปสู่ความประมาทและความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สิน (เรื่องเล่าเช้านี้, 2569 : ออนไลน์)

เมื่อพิจารณาบริบทของสถานศึกษา พบว่าโรงเรียนวัดประชุมราษฎร์ยังขาดนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมการรักษาศีล 5 เพื่อให้นักเรียนมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับอานิสงส์ของการรักษาศีลเป็นนิตย์ ปัจจัยดังกล่าวนำไปสู่พฤติกรรมการละเมิดศีลในชีวิตประจำวัน สาเหตุหลักประการหนึ่งคือการขาดกระบวนการอบรม ศึกษา และเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติตน อันเป็นกระบวนการที่มีความละเอียดอ่อนต่อการขัดเกลาคุณธรรมและจริยธรรมในจิตใจ นอกจากนี้ สถาบันครอบครัวอาจขาดการปลูกฝังพฤติกรรมการรักษาศีลอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้นักเรียนเกิดความคุ้นชินกับความบกพร่องทางศีลธรรมและมองการละเมิดศีลเป็นเรื่องปกติ เมื่อนักเรียนกระทำผิดศีลโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือขาดการไตร่ตรอง ย่อมนำไปสู่ผลกระทบเชิงลบและบทลงโทษ

ตามมา ทั้งความเดือดร้อนต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย ซึ่งอาจทำให้สูญเสียโอกาสทางการศึกษา สูญเสียอิสรภาพ เกิดผลกระทบทางจิตใจและทรัพย์สินของครอบครัว ตลอดจนทำลายอนาคตในการประกอบสัมมาอาชีพ

ทั้งนี้ การปลูกฝังศีล 5 ในนักเรียนระดับประถมศึกษาถือเป็นช่วงวัยที่สำคัญที่สุด เนื่องจากเป็นระยะที่เด็กกำลังพัฒนาจากจริยธรรมตามคำสั่ง ไปสู่จริยธรรมตามเหตุผล ตามแนวคิดพัฒนาการทางจริยธรรม การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จึงมีความเหมาะสมมากกว่าการบรรยาย เพราะเปิดโอกาสให้เด็กได้เผชิญสถานการณ์จำลอง ฝึกการตัดสินใจ และแก้ปัญหาด้วยตนเอง สอดคล้องกับพุทธวิธี ที่มีลักษณะเป็น Active Learning โดยธรรมชาติ เช่น การใช้คำถามกระตุ้นปัญญา (โยนิโสมนสิการ) และการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ความสำคัญเชิงนโยบายและในทางพระพุทธศาสนา ศีลคือข้อปฏิบัติพื้นฐานเพื่อให้กายและวาจาตั้งไว้ด้วยดี การส่งเสริมการรักษาศีล 5 บางคนมองเป็นเพียงภารกิจทางศาสนา แต่ก็มีความสอดคล้องกับ นโยบายระดับชาติ อาทิ โครงการโรงเรียนรักษาศีล 5 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มุ่งเน้นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยเฉพาะที่โรงเรียนวัดประชุมราษฎร์ ซึ่งจำเป็นต้องสร้างนโยบายที่ชัดเจนเพื่อเปลี่ยนผ่านจากการรักษาศีลแบบท่องจำ ไปสู่การรักษาศีลด้วยความตระหนักรู้จากภายใน เพื่อสร้างทุนมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งสติปัญญาและคุณธรรม

คุณค่าและทัศนะของศีล 5 ในพระพุทธศาสนา

ศีล 5 หรือ “ปัญจสีละ” เป็นหลักธรรมพื้นฐานที่มีความงดงามในเบื้องต้น และปรากฏหลักฐานอย่างแพร่หลายในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา โดยคัมภีร์พระไตรปิฎกและคัมภีร์ชั้นรองได้แสดงทัศนะและคุณค่าของศีลไว้หลายมิติ ซึ่งสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. ความหมายและองค์ประกอบของศีล

ในเชิงลึก ศีลไม่ได้เป็นเพียงข้อห้ามทางกายภาพ แต่ครอบคลุมถึงสภาวะทางจิตใจ คัมภีร์วิสุทธิมรรคได้ขยายความหมายของศีลไว้ 4 ประการ ได้แก่ 1) เจตนา คือ ความตั้งใจที่จะงดเว้นจากความชั่ว 2) เจตสิก คือ สภาวธรรมที่ปราศจากความเพ่งเล็งอยากได้ (อภิชฌา) ความพยาบาท และมีความเห็นชอบ (สัมมาทิฏฐิ) 3) สังวร คือ ความสำรวมระวังผ่านอินทรีย์ทั้งหลาย และ 4) ความไม่ล่วงละเมิดทางกายและวาจา (วิสุทฺธิ. (ไทย) 1/6/11) นอกจากนี้ ศีลยังหมายถึงความเป็นระเบียบเรียบร้อย การกำจัดความทุศีล และความสะอาดทั้งกาย วาจา ใจ (พระพุทธโฆสเถระ, 2546 : 10-11) สอดคล้องกับคัมภีร์วิมุตติมรรคที่เปรียบคุณค่าของศีลว่าศีลนำมาซึ่ง “ความเย็น” และ “สันติ” ดุจไม้จันทน์ที่ช่วยบรรเทาพิษร้อนทางกาย ศีลก็ช่วยทุเลาความเร่าร้อนทางใจ ขจัดความสะดุ้งกลัว และก่อให้เกิดความสงบร่มเย็นในการดำเนินชีวิต (พระอุปติสสเถระ, 2538 : 9-10)

2. อานิสงส์และเป้าหมายของการรักษาศีลในพุทธกาล

พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอานิสงส์ของการรักษาศีล 5 ไว้ในหลายพระสูตร สำหรับผู้ครองเรือน (อุบาสกอุบาสิกา) การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พูดเท็จ และดื่มสุราเมรัย ถือเป็นธรรมที่ทำให้เป็นผู้มีความแกล้วกล้าในการดำเนินชีวิต (องฺ.ปญฺจก. (ไทย) 22/171/287-288; สำ.สฬา. (ไทย) 18/312/333) ผู้ที่รักษาศีลบริสุทธิ์ย่อมสามารถพยากรณ์ตนเองได้ว่า เป็นผู้พ้นแล้วจากอบายภูมิและทุคติ มีวิถีที่แน่นอนสู่การบรรลุธรรมในเบื้องหน้า (องฺ.ปญฺจก. (ไทย) 22/179/299-300) ยิ่งไปกว่านั้น ในมิติของการทำบุญ พระพุทธองค์ทรงชี้ให้เห็นว่า การสมาทานศีล 5 มีผลานิสงส์เหนือกว่าการบูชายัญที่ใช้ทุนทรัพย์มหาศาล (ที.สี. (ไทย) 9/343/135-137; ที.สี. (ไทย) 9/352/147) การสมาทานกุศลธรรมเป็นเหตุให้เจริญด้วยอายุและวรรณะ (ที.ปา. (ไทย) 11/105/75-76) และเป็นปัจจัยนำไปสู่สุคติโลกสวรรค์ (องฺ.ปญฺจก. (ไทย) 22/145/242) ในด้านการพัฒนาจิตใจ เมื่ออริยสาวกระลึกถึงศีลที่บริสุทธิ์ของตน (สีลานุสสติ) จิตย่อมปราศจากราคะ โทสะ โมหะ นำไปสู่ความปราโมทย์ ปีติ และความตั้งมั่นแห่งสมาธิในที่สุด (องฺ.ฉกฺก. (ไทย) 22/10/423) ทั้งนี้ การที่ทรงบัญญัติสิกขาบทต่าง ๆ ก็เพื่อประโยชน์สุขร่วมกันของหมู่คณะ เพื่อป้องกันและกำจัดอาสวกิเลส และเพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม (วิ.มหา. (ไทย) 1/39/28)

3. ระดับและประเภทของศีล

คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนายังได้จำแนกความประณีตของการรักษาศีลออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่

1) หีนศีล (ศีลระดับต่ำ) เป็นการรักษาศีลที่เจือด้วยตัณหา ปรารถนายศ หรือเพื่อข่มผู้อื่น

2) มัชฌิมศีล (ศีลระดับกลาง) เป็นการรักษาศีลเพื่อหวังผลบุญและความหลุดพ้นส่วนตน

3) ปณีตศีล (ศีลระดับสูง) เป็นการรักษาศีลด้วยความตระหนักรู้ถึงอิสรภาพและเห็นว่าเป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลสรรพสัตว์ (วิสุทฺธิ. (ไทย) 1/12/21-22)

นอกจากนี้ หากจำแนกตามสถานภาพของผู้ปฏิบัติ สามารถแบ่งได้ 4 ประเภท คือ ภิกขุศีล (สำหรับพระภิกษุ), ภิกขุนีศีล (สำหรับพระภิกษุณี), อนุปสัมปันนศีล (สำหรับสามเณรและสามเณรี) และ คหัฏฐศีล ซึ่งได้แก่ ศีล 5 ศีล 8 หรือศีล 10 สำหรับอุบาสก

อุบาสิกาทั่วไป (วิสุทธิ. (ไทย) 1/12/24)

กล่าวโดยสรุป ศีล 5 มิได้เป็นเพียงชุดคำสั่งหรือข้อบังคับทางกายและวาจาในเชิงนิเสธ เท่านั้น แต่ยังครอบคลุมมิติเชิงบวก (Positive Approach) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาสภาวะจิตใจให้ปราศจากกิเลสและเครื่องเศร้าหมอง การรักษาศีลอย่างเข้าใจถึงแก่นแท้ตั้งแต่ระดับของเจตนา เจตสิก ไปจนถึงการสำรวมระวังอย่างเป็นปกติ ย่อมก่อให้เกิดอานิสงส์ที่ครอบคลุมทั้งในระดับโลกิยะ คือความสงบร่มเย็น การเป็นที่ยอมรับในสังคม และระดับโลกุตตระ คือการเป็นบาทฐานอันมั่นคงให้แก่สมาธิและปัญญา ด้วยเหตุนี้ การทำความเข้าใจมิติที่ลึกซึ้งและระดับชั้นของศีลตามทัศนะทางพระพุทธศาสนา จึงเป็นกุญแจสำคัญอย่างยิ่งในการนำไปประยุกต์เป็นกรอบแนวคิด เพื่อออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้สำหรับเยาวชน โดยมุ่งหวังที่จะยกระดับพฤติกรรมการรักษาศีลของนักเรียนให้ก้าวพ้นจากการเป็นเพียง หินศีล หรือการท่องจำตามแบบแผน ไปสู่การบ่มเพาะ ปณีตศีล ที่เกิดจากความตระหนักรู้และจิตสำนึกที่ดีงามจากภายใน

การขับเคลื่อนศีล 5 ผ่านกิจกรรมเสริมหลักสูตร

กิจกรรม หมายถึง การที่ผู้เรียนลงมือปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่งอันเกี่ยวเนื่องกับการศึกษาเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554 : ออนไลน์; เปลื้อง ณ นคร, 2569 : ออนไลน์) ในบริบทของการจัดการศึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตร หรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ถือเป็นกระบวนการที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างประสบการณ์ที่คู่ขนานไปกับหลักสูตรปกติ ทั้งรายวิชาบังคับและรายวิชาเลือก (Barbieri, 2009 : 24) การจัดกิจกรรมเหล่านี้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพอย่างรอบด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยประกอบด้วยกิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำองค์ความรู้และทักษะมาประยุกต์ใช้ เพื่อเติบโตเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสำนึกสาธารณะ และสามารถดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553 : 17-55; สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2562 : 1-5)

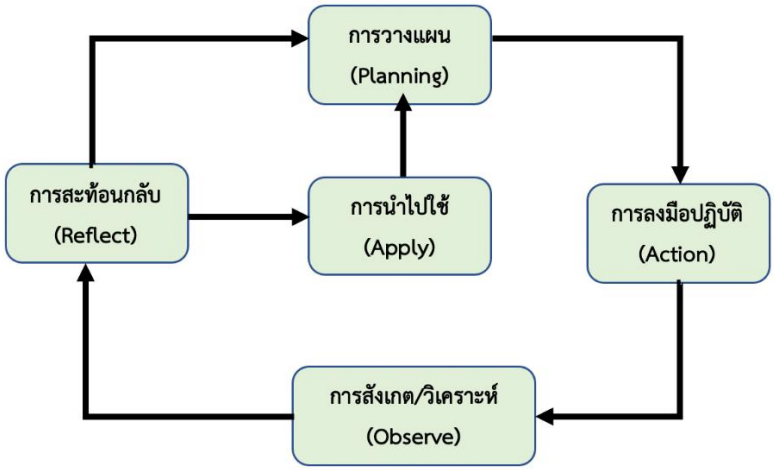
คุณค่าของกิจกรรมเสริมหลักสูตรได้รับการยืนยันจากนักวิชาการหลายท่าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ McCarthy (2000 : 410-424) ที่พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมนอกหลักสูตรมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยสูงกว่านักเรียนทั่วไปอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ กิจกรรมดังกล่าวยังช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้คุณค่าของการทำงานเป็นทีม ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ความอดทน และทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคล ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจได้มากกว่าการมุ่งเน้นเพียงวิชาการด้านเดียว (Education Corner, 2025 : Online; Mountain Heights Academy, 2026 : Online) แนวคิดนี้สอดคล้องกับทัศนะของ Blount และ Klausmeiers (1968 : 534-546) รวมถึง Anderson และ Gruhn (1962 : 280-284) ที่ระบุว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาความเป็นผู้นำ เคารพตนเองและผู้อื่น ตลอดจนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการปรับตัวทางสังคม โดยรูปแบบของกิจกรรมควรเน้นความสนุกสนาน ไม่ผูกติดกับการคิดหน่วยกิตหรือระดับคะแนน เพื่อเสริมสร้างโปรแกรมการศึกษาให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น (Kilzer et al., 1956 : 11-17) ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร สถานศึกษาควรคำนึงถึงหลักการสำคัญ คือ ต้องเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตในชุมชน ส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่รู้และกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม โดยสามารถดำเนินการได้หลายลักษณะ อาทิ การศึกษานอกสถานที่ การเข้าค่ายอบรม การประกวดแข่งขัน การฟังบรรยายจากปราชญ์ชาวบ้าน หรือการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นผู้ริเริ่มดำเนินการด้วยตนเอง เมื่อนำมาบูรณาการเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยเฉพาะการขับเคลื่อนหลักธรรมทางศาสนา สถานศึกษาสามารถออกแบบกิจกรรมที่เสริมสร้างกระบวนการคิดวิเคราะห์เพื่อแยกแยะผิดชอบชั่วดี ปลูกฝังความกตัญญู ซื่อสัตย์สุจริต และจิตอาสาได้อย่างเป็นรูปธรรม ผ่านโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ เช่น โครงการคิดดี ทำดี ชีวีมีสุข หรือ ธนาคารความดี ที่มุ่งเน้นทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โครงการสืบสานภูมิปัญญา ต่อยอดมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน หรือโครงการ 1 ห้องเรียน 1 กิจกรรม 1 ความดี เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีและรักษาศีลในชีวิตประจำวัน

กล่าวโดยสรุป กิจกรรมเสริมหลักสูตร คือ ประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดขึ้นนอกชั้นเรียนปกติอย่างเป็นกระบวนการ ด้วยรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การออกค่าย การตั้งชมรม กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาศักยภาพรอบด้านของผู้เรียน ทั้งความรู้ ทักษะวิชาชีพ และพัฒนาการด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยมุ่งเน้นการปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้อย่างมีความสุข ปราศจากความกดดันจากการประเมินผลตามหลักสูตรปกติ

กระบวนการจัดการเรียนรู้ (Learning Management) และการออกแบบกิจกรรม

การพัฒนากิจกรรมส่งเสริมการรักษาศีล 5 อาศัยกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้แนวคิดการออกแบบหน่วยการเรียนรู้แบบย้อนกลับ ซึ่งเป็นกระบวนทัศน์ที่เริ่มต้นจากการกำหนดเป้าหมายปลายทางย้อนกลับมาสู่กระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุมาตรฐานที่กำหนดและสามารถตรวจสอบประสิทธิผลของการออกแบบได้ตลอดกระบวนการ แนวทางดังกล่าวให้ความสำคัญกับการกำหนดผลลัพธ์ที่ต้องการ โดยระบุเป้าหมายการเรียนรู้ อย่างชัดเจน ทั้งในด้านองค์ความรู้ ทักษะกระบวนการ และเจตคติ ในขั้นตอน

นี้ ผู้สอนจำเป็นต้องวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของหลักสูตร เพื่อคัดเลือกสาระสำคัญที่เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการนำไปประยุกต์ใช้ของผู้เรียน (Wiggins and McTighe, 2005 : 145-165) เพื่อให้กระบวนการจัดการเรียนรู้นำไปสู่การปฏิบัติการรักษาศีล 5 อย่างเป็นรูปธรรม จึงได้บูรณาการแนวคิดกิจกรรมสร้างสรรค์ประโยชน์ (CAS: Creativity, Action, Service) เข้ากับกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) ซึ่งเอื้อให้ผู้เรียนได้ค้นพบศักยภาพของตนเองผ่านการลงมือปฏิบัติจริง โดยเน้นให้ผู้เรียนเกิดการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creative Thinking) ควบคู่กับการคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) และนำไปสู่การปฏิบัติ (Action) (Kolb and Fry, 1975 : 33-57) กระบวนการนี้ขับเคลื่อนผ่านวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ (The Cycle of Experiential Learning) ของ David A. Kolb ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ (Visaggi and Young, 2026 : Online)

ภาพที่ 1 วงจรการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ ของ David A. Kolb

ที่มา: Christy Visaggi and Jeffrey Young, Experiential Learning Theory

การประยุกต์ใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบกิจกรรมดังกล่าว เป็นกลยุทธ์สำคัญในการกระตุ้นและพัฒนาทักษะของผู้เรียนในทุกระดับการศึกษา โดยกิจกรรมสร้างสรรค์ประโยชน์จะช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมผ่านการสำรวจและปฏิบัติจริง นำไปสู่การเรียนรู้สิ่งใหม่ การสร้างแรงบันดาลใจ การพัฒนาความสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้อื่น ตลอดจนการขัดเกลาพฤติกรรมเพื่อยกระดับตนเองไปสู่มิติที่ดีที่สุด (Fredrickson, 1990 : 23-34) ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายสูงสุดของการปลูกฝังศีลธรรมให้หลอมรวมเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตของผู้เรียนได้อย่างยั่งยืน

พุทธวิธีในการจัดการเรียนรู้ (Buddhist Learning) เพื่อความยั่งยืน

พุทธวิธีในการจัดการเรียนรู้ เป็นการนำหลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการเข้ากับกระบวนการเรียนการสอน เพื่อพัฒนากิจกรรมส่งเสริมการรักษาศีล 5 ของนักเรียนประถมศึกษา โดยมีเป้าหมายเพื่อการปฏิรูปผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งด้านสติปัญญา ทักษะชีวิต และจิตใจที่ปราศจากกิเลส กระบวนการดังกล่าวขับเคลื่อนผ่านหลักธรรมสำคัญ 4 ประการ ได้แก่

1. กระบวนการพัฒนาปัญญาตามหลักไตรสิกขา

การศึกษาในทัศนะของพระพุทธศาสนาคือการพัฒนาชีวิต ดังเจตนารมณ์ที่ว่า “ชีวิตที่ดีงามคือชีวิตที่มีการศึกษา” (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), 2541 : 12) การฝึกฝนอบรมบุคคลต้องดำเนินไปตามขั้นตอนของไตรสิกขา ได้แก่ 1) อธิสีลสิกขา (ศีล) การฝึกฝนพฤติกรรมทางกายและวาจาให้มีระเบียบวินัย สุจริต และมีความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกื้อกูล 2) อธิจิตตสิกขา (สมาธิ) การพัฒนาคุณภาพและสมรรถภาพจิตให้มีความมั่นคง เข้มแข็ง และปราศจากความขุ่นมัว และ 3) อธิปัญญาสิกขา (ปัญญา) การสร้างความรู้ความเข้าใจตามความเป็นจริง คิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาและดับทุกข์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. กลไกการเรียนรู้ผ่านหลักโยนิโสมนสิการและปรโตโฆสะ

การเกิดปัญญาต้องอาศัยปัจจัยทั้งภายในและภายนอก ปัจจัยภายในที่สำคัญคือ “โยนิโสมนสิการ” หมายถึง การทำในใจโดยแยบคาย หรือการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ มีเหตุผล และสืบสาวจากต้นปัจจัยโดยปราศจากอคติ ประกอบด้วยวิธีการคิด 10 ประการ อาทิ การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย การคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ การคิดแบบแก้ปัญหา (อริยสัจ) และการคิดแบบรู้คุณค่าแท้-คุณค่าเทียม เป็นต้น (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2562 : 663-701) ส่วนปัจจัยภายนอกคือ “ปรโตโฆสะ” หรือการรับฟังเสียงจากผู้อื่นที่ถูกต้องดีงาม โดยเฉพาะจาก “กัลยาณมิตร” ผู้มีคุณสมบัติ 7 ประการ (กัลยาณมิตรธรรม) เช่น ความเป็นผู้น่ารัก น่าเคารพ รู้จักพูดให้ได้ผล และไม่ชักนำในทางเสื่อมเสีย ครูผู้สอนที่ทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรย่อมสร้างความอบอุ่นใจและ

แรงศรัทธา ซึ่งมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้ของศิษย์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2553 : 280)

3. กระบวนการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ 4

อริยสัจ 4 ถือเป็นหัวใจของกระบวนการคิดและสัจธรรมอันประเสริฐที่นำไปสู่การดับทุกข์ (วิ.ม. (ไทย) 4/12/24) ในบริบทของการจัดการเรียนรู้ อริยสัจ 4 ถูกนำมาประยุกต์เป็นเทคนิคการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (สาโรช บัวศรี , 2526 : 10) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นกำหนดปัญหา (ทุกข์) ครูนำเสนอปัญหาและกระตุ้นให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญ 2) ขั้นตั้งสมมติฐาน (สมุทัย) ผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์และแสดงความคิดเห็นถึงสาเหตุของปัญหา 3) ขั้นทดลองและเก็บข้อมูล (นิโรธ) ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ แบ่งกลุ่ม และบันทึกข้อมูล และ 4) ขั้นวิเคราะห์และสรุปผล (มรรค) ผู้เรียนประเมินข้อมูลและครูช่วยสรุปเชื่อมโยงความคิดเห็น เพื่อให้เกิดเป็นองค์ความรู้ที่นำไปใช้ได้จริง

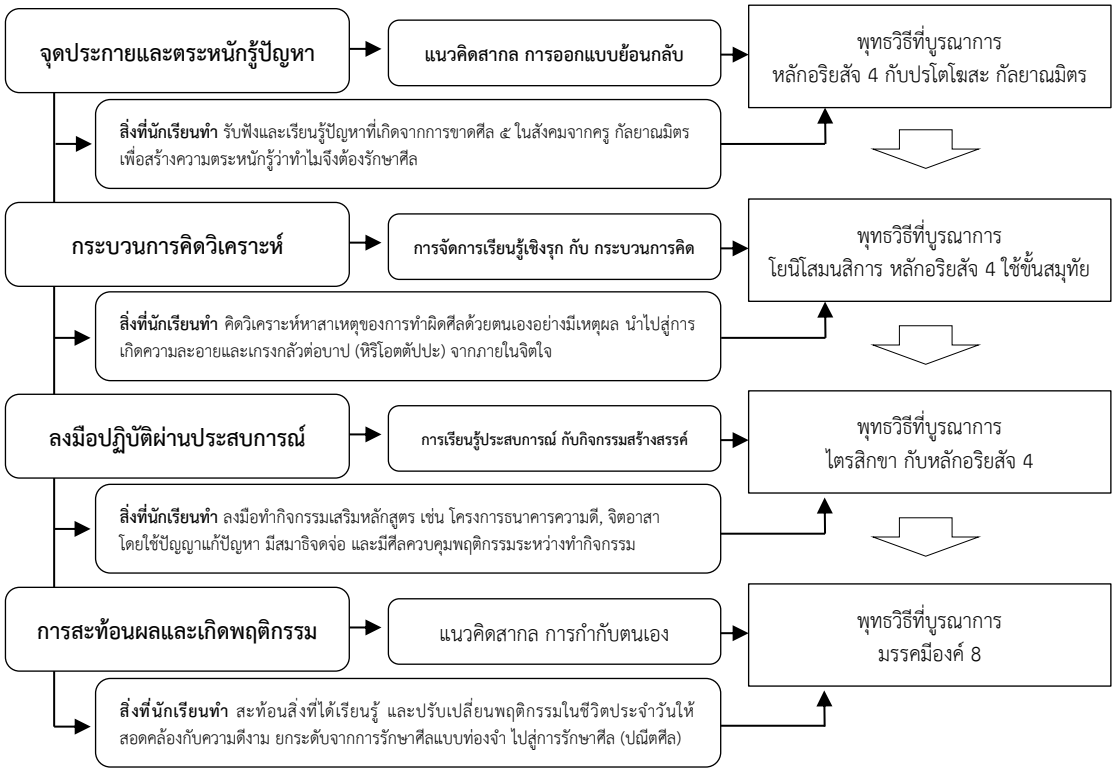
4. การบูรณาการวิถีปฏิบัติด้วยหลักมรรคมีองค์ 8

การนำพาชีวิตไปสู่ความดับทุกข์ต้องประกอบด้วยมัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลาง อันได้แก่ มรรคมีองค์ 8 ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่ความเห็นชอบ (สัมมาทิฏฐิ) ความดำริชอบ (สัมมาสังกัปปะ) การเจรจาชอบ (สัมมาวาจา) การกระทำชอบ (สัมมากัมมันตะ) การเลี้ยงชีพชอบ (สัมมาอาชีวะ) ความพยายามชอบ (สัมมาวายามะ) ความระลึกชอบ (สัมมาสติ) และความตั้งจิตมั่นชอบ (สัมมาสมาธิ) (อภิ.วิ. (ไทย) 35/492/374-375; อภิ.สง. (ไทย) 34/297-304/88-89) ท้ายที่สุดแล้ว องค์มรรคทั้ง 8 ประการนี้สามารถสรุปลงในกระบวนการไตรสิกขาได้อย่างสมบูรณ์ กล่าวคือ สัมมากัมมันตะ สัมมาวาจา และสัมมาอาชีวะ จัดเป็น “อธิสีลสิกขา” สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ จัดเป็น “อธิจิตตสิกขา” ส่วนสัมมาทิฏฐิและสัมมาสังกัปปะ จัดเป็น “อธิปัญญาสิกขา” (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2562 : 672-696)

สรุปการพัฒนากิจกรรมส่งเสริมการรักษาศีล 5 สำหรับนักเรียน ท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องก้าวข้ามข้อจำกัดของการจัดการเรียนการสอนแบบดั้งเดิมที่เน้นเพียงการท่องจำข้อห้าม มักไม่ก่อให้เกิดความตระหนักรู้และหิริโอตตัปปะ แต่การบูรณาการกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ผ่านกระบวนการคิดขั้นสูงเชิงระบบ และการเรียนรู้จากประสบการณ์ เข้ากับแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธ จึงถือเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อแปลงนามธรรมของหลักธรรมให้กลายเป็นรูปธรรมผ่านการลงมือปฏิบัติ กรอบแนวคิดการบูรณาการดังกล่าว ขับเคลื่อนโดยมีหลักไตรสิกขา เป็นแกนกลางในการพัฒนากาย วาจา และใจ ควบคู่ไปกับการออกแบบกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับปรโตโฆสะ ทางบวกจากครูผู้ทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตร เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดโยนิโสมนสิการ หรือการคิดวิเคราะห์แยกแยะเหตุและผลของการกระทำด้วยตนเอง นอกจากนี้ การนำเทคนิคการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ 4 มาใช้เป็นขั้นตอนในการจัดกิจกรรม ยังช่วยให้ผู้เรียนรู้จักสืบสาวสาเหตุของการล่วงละเมิดศีล และร่วมกันแสวงหาแนวทางป้องกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการหล่อหลอมพฤติกรรมให้สอดคล้องกับมรรคมีองค์ 8 อันเป็นมัชฌิมาปฏิปทาในการดำเนินชีวิต ท้ายที่สุด กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ได้รับการออกแบบอย่างเป็นระบบด้วยกระบวนการออกแบบย้อนกลับ และยึดโยงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนานี้ จะไม่เป็นเพียงกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อความสนุกสนานหรือเติมเต็มเวลาว่าง แต่จะเป็นกลไกสำคัญในการขัดเกลาจิตใจ สร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม และปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์แก่นักเรียนระดับประถมศึกษา ทำให้ผู้เรียนตระหนักถึงอานิสงส์ของการมีศีล 5 ที่สมบูรณ์ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้

องค์ความรู้ใหม่

การบูรณาการแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ร่วมกับพุทธวิธีก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนากิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เปลี่ยนผ่านจากการสอนศีลธรรมแบบท่องจำ ไปสู่การสร้างประสบการณ์ตรงและการตระหนักรู้จากภายใน โดยมีกระบวนการดำเนินงาน ดังนี้

ภาพที่ 1 โมเดลกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธแบบเชิงรุก

แผนภาพแสดง “โมเดลกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธแบบเชิงรุก” ซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการบูรณาการข้ามศาสตร์ระหว่างนวัตกรรมการศึกษาสากลและหลักพุทธปรัชญา เพื่อยกระดับการพัฒนากิจกรรมส่งเสริมศีล 5 สำหรับนักเรียนประถมศึกษา กระบวนการนี้ขับเคลื่อนผ่าน 4 ขั้นตอนอย่างเป็นระบบ เริ่มต้นจาก

ขั้นที่ 1 การจุดประกายและตระหนักรู้ปัญหา โดยผู้สอนใช้กระบวนการออกแบบย้อนกลับร่วมกับการทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตร (ปรโตโฆสะ) ชี้ให้เห็นถึงสภาพปัญหาจากการขาดศีลธรรมในสังคม (ทุกข์) นำไปสู่

ขั้นที่ 2 กระบวนการคิดวิเคราะห์ ที่บูรณาการแนวคิด Active Learning และกระบวนการคิดขั้นสูง (GPAS) เข้ากับหลักโยนิโสมนสิการ กระตุ้นให้นักเรียนรู้จักสืบสาวหาสาเหตุอย่างมีเหตุผลจนเกิดหิริโอตตัปปะจากภายใน จากนั้นเข้าสู่

ขั้นที่ 3 การลงมือปฏิบัติผ่านประสบการณ์ โดยใช้กิจกรรมเสริมหลักสูตรเชิงสร้างสรรค์ (CAS) เป็นฐานในการฝึกฝนตนเองตามหลักไตรสิกขา และลงมือแก้ปัญหา ท้ายที่สุดใน

ขั้นที่ 4 การสะท้อนผลและเกิดพฤติกรรม นักเรียนจะได้ประเมินและกำกับตนเอง ให้มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับมรรคมีองค์ 8 โมเดลนี้จึงเป็นกลไกสำคัญในการเปลี่ยนผ่านจากการสอนศีล 5 แบบท่องจำ ไปสู่การหล่อหลอมพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่เกิดจากความตระหนักรู้อย่างยั่งยืน (ปณีตศีล)

สรุป

การบูรณาการแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับพุทธวิธีผ่านโมเดลกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธแบบเชิงรุก เป็นนวัตกรรมที่ก้าวข้ามข้อจำกัดของการสอนศีลธรรมแบบท่องจำสู่การสร้างจิตสำนึกจากภายใน ผ่านกระบวนการ 4 ขั้นตอนที่ผสานหลักอริยสัจ 4 และไตรสิกขาอย่างเป็นระบบ โดยครูต้องปรับบทบาทจากผู้บรรยายเป็น ผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ที่ทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรเพื่อจุดประกายให้ผู้เรียนเกิดโยนิโสมนสิการ ขณะที่โรงเรียนควรสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการรักษาศีลผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์ (CAS) เช่น โครงการธนาคารความดีและสถานการณ์จำลอง เพื่อให้เกิดการฝึกฝนตามหลักไตรสิกขา สำหรับการวัดและประเมินผลในมิติใหม่นี้ จะมุ่งเน้นการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) ผ่านการสะท้อนคิด (Reflection) และการสังเกตพฤติกรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ แทนการใช้ข้อสอบวัดความรู้เพียงอย่างเดียว เพื่อประเมินความเจริญงอกงามของศีล สมาธิ และปัญญาอย่างบูรณาการ เป้าหมายสูงสุดคือการเปลี่ยนผ่านจากพฤติกรรมตามข้อบังคับ ไปสู่พฤติกรรมที่เกิดจากความตระหนักรู้คุณค่า ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมและหล่อหลอมเยาวชนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาทุนมนุษย์ของชาติในศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2553**). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3).** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

ช่อง 8. (2569). **ข่าว.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.youtube.com/watch?v=WMHG-QHuzXY [สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2569].

พจนานุกรม แปลไทย-ไทย. (2569). **เปลื้อง ณ นคร.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.sanook.com/dictionary/dict/dict-th-th-pleang/ [สืบค้นเมื่อ 24 มกราคม 2569].

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2541). **แง่คิดข้อสังเกตเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: คุรุสภาลาดพร้าว.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ (พิมพ์ครั้งที่ 11).** กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2553). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2562). **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์ ในเครือ บริษัท สำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด.

พระพุทธโฆสเถระ. (2546). **คัมภีร์วิสุทธิมรรค.** แปลและเรียบเรียงโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: บริษัท ประยูรวงศ์พริ้นท์ติ้ง จำกัด.

พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ. (2565). **มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา กัมมจตุกกะและมรณุปปัตติจตุกกะ.** กรุงเทพมหานคร: หจก. ทิพยวิสุทธิ์.

พระอุปติสสเถระ. (2538). **วิมุตติมรรค.** แปลโดย คณาจารย์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มติชนออนไลน์. (2569). **ข่าวในประเทศ.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.matichon.co.th/local/news_3836258 [สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2569].

ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://dictionary.orst.go.th/ [สืบค้นเมื่อ 24 กรกฎาคม 2567].

เรื่องเล่าเช้านี้. (2569). **หามส่งนักเรียน ม.1 เสพยาตั้งแต่ ป. 5.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.youtube.com/watch?v=6Gs8AVfJBhc [สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2569].

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2569). **ผลการประเมิน PISA2022.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://pisathailand.ipst.ac.th/news-21/ [สืบค้นเมื่อ 4 มกราคม 2569].

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2562). **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย (พิมพ์ครั้งที่ 53).** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์.

สาโรช บัวศรี. (2526). **วิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจในการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์.** กรุงเทพมหานคร: สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.). (2551). **แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ (Active Learning).** กรุงเทพมหานคร: หน่วยนิเทศการศึกษา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). **แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (พิมพ์ครั้งที่ 2).** กรุงเทพมหานคร: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2562). **หลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติการจัดการอาชีวศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง เรื่องที่ 6 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร.** กรุงเทพมหานคร: สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ฉบับที่ 13).** กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.

Thai PBS. (2569). **ข่าว.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.thaipbs.or.th/news/content/287594 [สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2569].

Anderson, V. E., & Gruhn, W. T. (1962). **Principles and Practices of Secondary Education.** California: Ronald Press Company.

Barbieri. (2009). **Extracurricular activities.** New York: St. Martin's Press.

Blount, N. S., & Klausmeiers, J. (1968). **Teaching in secondary school.** New York: Harper and Row.

Education Corner. (2026). **Extracurricular activities.** [Online]. Source: https://www.educationcorner.com/k12-extracurricular-activities.html [Accessed January 24, 2026].

Fredrickson, B. (1990). **Positivity: Groundbreaking Research to Release Your Inner Optimist and Thrive.** London: Oneworld Publications.

Kilzer, L. R., et al. (1956). **Allied Activities in Secondary School.** New York: Harper & Brothers Publishers.

Kolb, D. A., & Fry, R. (1975). **Toward an applied theory of experiential learning.** In C. Cooper (Ed.), Studies of group process (pp. 33-57). New York: Wiley.

McCarthy, K. J. (2000). **The effects of student activity participation, gender, ethnicity, and Socio-economic level on high school student grade point averages and attendance.** Research Article, National Association of African American Studies & National Association of Hispanic and Latino Studies, 410-424.

Mountain Heights Academy. (2026). **Why extracurricular activities are so important.** [Online]. Source: http://www.mountainheightsacademy.org/why-extracurricular-activities-are-soimportant [Accessed January 24, 2026].

Visaggi, C., & Young, J. (2026). **Experiential Learning Theory.** [Online]. Source: https://myexperience.gsu.edu/faculty/resources/theory/ [Accessed January 24, 2026].

Wiggins, G., & McTighe, J. (2005). **Understanding by Design (2nd ed.).** Virginia: Association for Supervision & Curriculum Development.

กลยุทธ์การสื่อสารเชิงรุกและการสร้างสรรค์พุทธธรรมผ่านสื่อออนไลน์ในสังคมไทย

PROACTIVE COMMUNICATION STRATEGIES AND THE DISSEMINATION OF BUDDHIST TEACHINGS THROUGH ONLINE MEDIA IN THAI SOCIETY

พระครูสมุห์พงษ์นรินทร์ ฐิตวโร (จงประจันต์)[1]
วัดบ้านกร่าง สุพรรณบุรี
PhraKhruSamuh Phongnarin Thitawaro (Chongprachan)[1]
Wat Ban Krang, Suphan Buri
Corresponding Author E-mail piyavan2517@gmail.com

(Received : March 5, 2026; Edit : March 18, 2026; accepted : March 19, 2026)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้สื่อออนไลน์อย่างสร้างสรรค์เพื่อการเผยแผ่หลักธรรมและป้องกันภัยคุกคามทางพระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล 4.0 ท่ามกลางวิกฤตการณ์ที่ปรากฏชัดจากการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) บิดเบือนภาพลักษณ์สงฆ์ การแพร่กระจายข่าวปลอม และวาทกรรมสร้างความเกลียดชังที่ทำลายศรัทธาอย่างรวดเร็ว บทความจึงมุ่งยกระดับ ความฉลาดทางดิจิทัล (DQ) และ ความรู้เท่าทันสื่อ ผ่านการสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ คือ โมเดลการเผยแผ่พุทธธรรมเชิงรุกในยุคดิจิทัล ซึ่งขับเคลื่อนด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ธรรมวิจัยภายใน (โยนิโสมนสิการ) 2) พุทธนวัตกรรมคอนเทนต์ที่เคารพความหลากหลาย 3) ยุทธศาสตร์เครือข่ายกัลยาณมิตรดิจิทัล และ 4) การสร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญา โดยผลลัพธ์เชิงพฤติกรรมที่สำคัญคือการลดอุบัติการณ์การส่งต่อข้อมูลบิดเบือนทางศาสนาอย่างเป็นรูปธรรม พร้อมเปลี่ยนบทบาทพุทธศาสนิกชนสู่การเป็นผู้สร้างสรรค์พื้นที่ปลอดภัย เพื่อยกระดับสุขภาวะทางปัญญาและสร้างความมั่นคงทางศีลธรรมให้แก่สังคมไทยอย่างยั่งยืนในยุคเทคโนโลยีเปลี่ยนโลก

คำสำคัญ การเผยแผ่เชิงรุก, พุทธนวัตกรรมการสื่อสาร, สื่อสังคมออนไลน์, จริยธรรมสื่อ, ยุคดิจิทัล 4.0

Abstract

This academic article aims to study and propose creative guidelines for utilizing online media to propagate Buddhist teachings and prevent threats against Buddhism in the Digital 4.0 era. Amidst evident crises—ranging from the use of Artificial Intelligence (AI) to distort the image of the monkhood to the rapid spread of fake news and hate speech that undermines public faith—this article seeks to enhance Digital Intelligence Quotient (DQ) and Media Literacy. Through the synthesis of new knowledge, the "Proactive Buddhist Propagation Model in the Digital Age" is presented, driven by a four-step process: 1) Internal Dhamma Research (Yoniso-manasikara), 2) Buddhist Content Innovation respecting diversity, 3) Digital Kalyanamitra (Virtuous Network) Strategy, and 4) Cultivating Intellectual Immunity. The key behavioral outcome of this model is a concrete reduction in the dissemination of distorted religious information, while transforming the role of Buddhists into creators of a "Digital Safe Zone." Ultimately, this model serves to elevate intellectual well-being and strengthen the moral foundations of Thai society sustainably in an era of disruptive technology.

Keyword Proactive Propagation, Buddhist Communication Innovation, Social Media, Media Ethics, Digital 4.0 Era

บทนำ

ในสภาวการณ์ปัจจุบัน สังคมไทยได้ก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัล 4.0 อย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งการสื่อสารผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนและเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมอย่างรวดเร็วและก้าวกระโดด แต่ความฉับไวของข้อมูลข่าวสารในโลกออนไลน์ได้กลายเป็น ดาบสองคม ที่ย้อนกลับมาสร้างความสั่นคลอนต่อสถาบันพระพุทธศาสนาอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน ปรากฏการณ์ที่สะท้อนถึงภัยคุกคามในปัจจุบัน เห็นได้ชัดจากกรณีการแพร่กระจายของข่าวปลอม ที่บิดเบือนหลักธรรมคำสอนเพื่อสร้างความเลื่อมใสผิดวิธี หรือการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) สร้างภาพลักษณ์ที่ไม่เหมาะสมของบุคลากรทางศาสนาจนกลายเป็นไวรัลในเชิงลบ รวมถึงกรณีความขัดแย้งบนโลกเสมือนที่มีการด่าทอและบิดเบือนวัตรปฏิบัติของสงฆ์ผ่านโซเชียลมีเดีย ซึ่งขยายตัวเป็นวงกว้างในเวลาเพียงไม่กี่นาที สถานการณ์นี้ส่งผลกระทบต่อภาคการเมือง เศรษฐกิจ และวิชาการเท่านั้น แต่ส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อความศรัทธาและรากฐานทางจิตวิญญาณของไทย

เครื่องมือสำคัญที่เป็นหัวใจของการเปลี่ยนแปลงนี้คือ “สื่อสังคมออนไลน์” (Social Media) ซึ่งหมายถึงสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางให้บุคคลทั่วไปสามารถสร้าง แลกเปลี่ยน และแบ่งปันความคิดเห็นรวมถึงเนื้อหาต่าง ๆ ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1159) โดยมีลักษณะเป็นสื่อดิจิทัลหรือซอฟต์แวร์ที่ทำงานบนระบบเว็บ ซึ่งเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติการทางสังคมที่เปิดโอกาสให้ผู้ส่งสารสามารถนำเสนอเรื่องราว เหตุการณ์ บทความ รูปภาพ วิดีโอ หรือเสียง เพื่อแบ่งปันไปยังเครือข่ายของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อรวรรณ วงศ์แก้วโพธิ์ทอง, 2553: 63-69) นอกจากนี้ สื่อสังคมออนไลน์ยังถือเป็นส่วนหนึ่งของเทคโนโลยีเว็บ 2.0 ที่อนุญาตให้มีการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication) ทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้อย่างไร้พรมแดน (แสงเดือน ผ่องพุฒ, ออนไลน์: 2569) จากการที่การสื่อสารในยุค 4.0 สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ทุกที่ทุกเวลา จึงเกิดคุณูปการอย่างยิ่งในด้านการเผยแผ่และการเรียนรู้ โดยเฉพาะการนำสื่อสังคมออนไลน์มาใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อเพิ่มพูนทักษะอย่างรอบด้าน และเป็นช่องทางในการนำเสนอผลงานหรือหลักธรรม คำสอนที่มีค่าใช้จ่ายต่ำแต่ให้ผลลัพธ์ที่กว้างขวาง (วราพร ดำจับ, 2562: 155-156) อย่างไรก็ตาม ภายใต้ประสิทธิภาพที่ไร้ขีดจำกัดนี้ กลับพบเหรียญอีกด้านที่เป็นปัญหาทางสังคมอย่างรุนแรง เนื่องจากการส่งต่อข้อมูลที่รวดเร็วขาดการกลั่นกรอง นำไปสู่การแพร่กระจายของเนื้อหาในทางลบ อาทิ สื่อลามกอนาจาร การพนันออนไลน์ การบิดเบือนข้อมูลข่าวสาร (Fake News) รวมถึงภัยที่คุกคามพระพุทธศาสนาในรูปแบบของการสร้างข่าวเสียหายต่อวงการคณะสงฆ์ ซึ่งส่งผลเสียต่อทั้งร่างกาย จิตใจ และทรัพย์สินของประชาชน

ปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นชัดเจนจากผลสำรวจเกี่ยวกับสถานการณ์เด็กไทยกับภัยออนไลน์ ที่ระบุว่าเยาวชนสามารถเข้าถึงสื่อที่ไม่เหมาะสมได้ง่าย จนนำไปสู่พฤติกรรมที่ผิดศีลธรรมและการล่วงละเมิดทางเพศก่อนวัยอันควร (ศรีดา ตันทะอธิพานิช, ออนไลน์: 2569) ปรากฏการณ์เหล่านี้ถือเป็นความท้าทายสำคัญที่ทำให้พุทธศาสนิกชนและนักเผยแผ่ธรรมต้องตระหนักถึงความจำเป็นในการวางกลยุทธ์การสื่อสารเชิงรุก เพื่อใช้พื้นที่ออนไลน์ในการสร้างสรรค์พุทธธรรมให้เป็นกระแสหลักในการนำทางสังคม แทนที่จะปล่อยให้สื่อออนไลน์กลายเป็นเครื่องมือในการทำลายรากฐานศีลธรรมของชาติ บทความวิชาการฉบับนี้จึงมุ่งเน้นที่จะศึกษาและนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้สื่อออนไลน์อย่างสร้างสรรค์ เพื่อเป็นช่องทางในการเผยแผ่หลักธรรมและป้องกันภัยคุกคามทางพระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล 4.0 ต่อไป จากสภาพปัญหาและความท้าทายที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าสื่อสังคมออนไลน์ในยุคดิจิทัล 4.0 เปรียบเสมือนดาบสองคมที่มีอิทธิพลอย่างมหาศาลต่อการกำหนดทิศทางของสังคมไทย ในขณะที่เทคโนโลยีเอื้ออำนวยให้การสื่อสารข้อมูลเป็นไปอย่างฉับไวและไร้พรมแดน แต่ในขณะเดียวกันก็ได้กลายเป็นช่องทางหลักในการแพร่กระจายเนื้อหาที่บิดเบือนและบ่อนทำลายศีลธรรมอันดีงาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชน รวมถึงภาพลักษณ์ของสถาบันสงฆ์ที่ถูกนำเสนอผ่านกระแสข่าวเชิงลบอย่างไร้การควบคุม ปรากฏการณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า พุทธจักรไทยไม่อาจตั้งรับอยู่ในพื้นที่ทางธรรมแบบดั้งเดิมได้เพียงอย่างเดียว แต่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนบทบาทสู่การเป็นนักสื่อสารเชิงรุกที่มีความเข้าใจในบริบทของโลกสมัยใหม่

ด้วยเหตุนี้ แม้ที่ผ่านมาจะมีการนำสื่อออนไลน์มาใช้ในการเผยแผ่บ้างแล้ว แต่แนวทางการเผยแผ่ธรรมะออนไลน์ในปัจจุบันส่วนใหญ่ยังคงมีจุดอ่อน ที่สำคัญ คือการเป็นการสื่อสารทางเดียว ที่เน้นการยกหลักธรรมคำศัพท์บาลีที่เข้าใจยากและไกลตัว ทำให้ไม่สามารถดึงดูดความสนใจของคนรุ่นใหม่ที่คุ้นเคยกับเนื้อหาที่สั้น กระชับ และโต้ตอบได้ทันที กลยุทธ์การสื่อสารเชิงรุก ที่บทความฉบับนี้พยายามนำเสนอ จึงไม่ใช่การย้ายพื้นที่การเทศนาจากศาลาสู่หน้าจอเท่านั้น แต่เป็นการปรับเปลี่ยน ภาษาธรรม ให้เป็นภาษาสื่อ ที่ทรงพลัง โดยบูรณาการพุทธวิธีเข้ากับจิตวิทยาการโน้มน้าวใจสมัยใหม่ เพื่อเปลี่ยนพื้นที่ออนไลน์จากสมรภูมิแห่งความขัดแย้งและอบายมุข ให้กลายเป็นลานธรรมดิจิทัลที่เท่าทันเล่ห์เหลี่ยมเทคโนโลยี ซึ่งเป็นทางออกที่แตกต่างและตอบโจทย์วิกฤตการณ์ในยุคปัจจุบัน

แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารและการโน้มน้าวใจ

ในทางนิเทศศาสตร์และการสื่อสารของมนุษย์ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการส่งผ่านข้อมูลถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการกำหนดกลยุทธ์เพื่อการแผ่ขยายอิทธิพลทางความคิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทนำในการเปลี่ยนผ่านเชิงโครงสร้าง

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสาร

ความหมายของการสื่อสาร คำว่า “การสื่อสาร” (Communication) มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า Communis ซึ่งหมายถึง “ร่วมกัน” (Common) อันสะท้อนให้เห็นว่าหัวใจหลักของการสื่อสารคือการกระทำร่วมกันผ่านการถ่ายทอดหรือแลกเปลี่ยนข่าวสาร ความรู้ และความคิดระหว่างบุคคล (ธนวดี บุญลือ, 2546: 30-33) อย่างไรก็ตาม ในทางวิชาการ การสื่อสารมิได้ถูกจำกัดอยู่เพียงแค่การใช้ภาษาพูดหรือภาษาเขียนที่มีเจตนาชัดเจนเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมไปถึงพฤติกรรมทุกรูปแบบที่ส่งผลให้ผู้อื่นเกิดความเข้าใจในความหมายที่ต้องการสื่อ (ทวีวัฒนา คุ้มทอง, 2556: 56)

การสื่อสารจึงเปรียบเสมือนกลไกสำคัญในการสร้าง รักษา หรือแม้แต่ยุติความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และเป็นเครื่องมือในการสร้างอิทธิพลเพื่อโน้มน้าวใจผู้อื่น (เสาวลักษณ์ อนันตศานต์, 2557: 137) ในมุมมองเชิงจิตวิทยา การสื่อสารคือกระบวนการที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสภาวะทางจิตใจและการแสดงออกของพฤติกรรมที่แตกต่างกัน (Miller, 1981: 22) ตลอดจนเป็นการแสดงปฏิสัมพันธ์ทางสังคมผ่านการใช้สัญลักษณ์และระบบสารอย่างเป็นระบบ (Gerbner, 2554: 7)

รูปแบบและประเภทของการสื่อสาร

กระบวนการสื่อสารสามารถจำแนกตามลักษณะการปฏิสัมพันธ์ได้เป็น 2 รูปแบบหลัก คือ 1) การสื่อสารทางเดียว (One-Way Communication) ซึ่งเป็นการส่งสารจากผู้ส่งไปยังผู้รับโดยไม่มีการตอบสนองทันที มักพบในสื่อมวลชนกระแสหลัก และ 2) การสื่อสารสองทาง (Two-Way Communication) ที่เปิดโอกาสให้ผู้ส่งและผู้รับสารสามารถโต้ตอบกันได้อย่างฉับพลัน (คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559: 39-40) นอกจากนี้ การสื่อสารยังสามารถแบ่งประเภทตามสัญลักษณ์ที่แสดงออกได้เป็น “วัจนภาษา” (Verbal Communication) ซึ่งใช้ภาษาพูดและเขียน และ “อวัจนภาษา” (Non-Verbal Communication) ที่ใช้รหัสสัญญาณอื่น ๆ เช่น ท่าทาง สายตา และน้ำเสียง ซึ่งมักมีอิทธิพลในการสื่อสารลึกซึ้งกว่าคำพูดเพียงอย่างเดียว (Mehrabian and Ferris, 1967: 48)

วัตถุประสงค์และความสำคัญของการสื่อสาร

มนุษย์สื่อสารด้วยวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย ได้แก่ เพื่อแจ้งให้ทราบ (Inform) เพื่อการศึกษา (Education) เพื่อความบันเทิง (Entertain) และที่สำคัญที่สุดคือเพื่อการชักจูงใจ (Persuade) ให้ผู้รับสารเกิดความคล้อยตามและตัดสินใจตามแนวทางที่นำเสนอ (เสนาะ ติเยาว์, 2538: 20) ความสำคัญของการสื่อสารจึงครอบคลุมทุกมิติของสังคม ตั้งแต่การดำเนินชีวิตประจำวัน การขับเคลื่อนธุรกิจอุตสาหกรรม ไปจนถึงการเมืองการปกครองระหว่างประเทศ (ระวีวรรณ ประกอบผล, 2540: 134-140)

จากการสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีข้างต้น จะเห็นได้ว่าการสื่อสารไม่ใช่เพียงกระบวนการส่งผ่านข้อมูลดิบจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นพลวัตทางสังคมที่มีความซับซ้อนและมีเป้าหมายที่ชัดเจน โดยเฉพาะในมิติของการโน้มน้าวใจ ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์และพฤติกรรมของมนุษย์ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในยุคปัจจุบันจึงต้องอาศัยการบูรณาการทั้ง “วัจนภาษา” และ “อวัจนภาษา” เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและเข้าถึงสภาวะทางจิตใจของผู้รับสาร ในบริบทของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล 4.0 การทำความเข้าใจรูปแบบการสื่อสารทั้งแบบทางเดียวเพื่อการกระจายศรัทธา และแบบสองทางเพื่อการสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงลึก ถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้นักเผยแผ่ธรรมสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในการแจ้งให้ทราบ ให้การศึกษา และชักจูงใจให้มหาชนหันมาสนใจปฏิบัติธรรมได้ดียิ่งขึ้น หากผู้ส่งสารสามารถเลือกใช้ช่องทาง ที่เหมาะสมและปรับระดับเนื้อหา ให้สอดคล้องกับจริยของสังคมร่วมสมัย โดยยังคงรักษาจริยธรรมการสื่อสารไว้อย่างเคร่งครัด การสื่อสารนั้นย่อมมีอานุภาพในการโน้มน้าวใจให้เกิดสันติธรรมขึ้นในใจของผู้คนและสังคมวงกว้าง

พุทธวิธีการสื่อสารกับการบูรณาการเพื่อการเผยแผ่ธรรม

การสื่อสารตามแนวทางพระพุทธศาสนาไม่ได้แลกเปลี่ยนข้อมูลสารสะเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการสื่อสารที่มุ่งเน้น การเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพ ของบุคคลและสังคม โดยมีความสำคัญอยู่ที่การสื่อสารอย่างมีสติและปัญญา เพื่อนำไปสู่การกระทำที่ดีงาม

ความหมายและลักษณะของการสื่อสารตามแนวทางพระพุทธศาสนา

การสื่อสารตามแนวทางพระพุทธศาสนา หมายถึง กระบวนการสื่อสารที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อมั่นในศักยภาพของมนุษย์และกฎแห่งกรรม โดยครอบคลุมทั้งการสื่อสารภายในตนเอง (Intrapersonal Communication) และการสื่อสารกับผู้อื่น (Interpersonal Communication) ทั้งในเชิงวัจนะและอวัจนะ (ทัศนีย์ เจนวิถีสุข, 2555: ข)

คุณลักษณะสำคัญของการสื่อสารรูปแบบนี้คือการอยู่บนหลักการของเหตุและผลตามความเป็นจริง ประกอบด้วยสติที่รู้เท่าทันสิ่งทั้งหลายด้วย “สัมมาทิฏฐิ” และ “สัมมาสมาธิ” เป็นการสื่อสารที่มุ่งประโยชน์เป็นที่ตั้ง (Utilitarian Purpose) และสร้างสรรค์พฤติกรรมในทางบวกเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ

กระบวนการและวิธีการสื่อสารเชิงบูรณาการ

วิธีการสื่อสารเชิงพุทธสามารถพิจารณาได้เป็น 2 ระดับที่เชื่อมโยงกัน ดังนี้:

1) การสื่อสารภายในตนเอง เป็นการสร้างระบบการคิดที่ไม่ปรุงแต่งไปตามกิเลส แต่ใช้ “โยนิโสมนสิการ” หรือการคิดอย่างถูกวิธี เช่น การตั้งคำถามกับตนเอง การพิจารณาใคร่ครวญ และการระลึกถึงกุศลธรรม เพื่อสร้างสภาวะจิตใจที่เบิกบานและตระหนักรู้ก่อนที่จะส่งสารออกไปสู่ภายนอก

2) การสื่อสารกับบุคคลอื่น มุ่งเน้นการใช้ “พุทธวิธีในการสอน” เช่น การบรรยาย อภิปราย อุปมาอุปไมย หรือการใช้คำถามเพื่อกระตุ้นปัญญา โดยมีหลักการสำคัญคือการละเว้นพฤติกรรมทางวาจาที่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น (อวาจาที่ไม่ควรปล่อย) และเน้นการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ที่ประกอบด้วยเหตุผลและความรับผิดชอบ (สำ.ส. (ไทย) 15/213/60-61)

ปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการสื่อสารเชิงพุทธ

ความสำเร็จของการสื่อสารตามแนวทางพระพุทธศาสนาขึ้นอยู่กับปัจจัยหลัก 2 ประการ คือ

ปัจจัยภายนอก ได้แก่ “อายตนะภายนอก” (รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส) ที่เข้ามากระทบ และที่สำคัญที่สุดคือ “ปรโตโฆสะ” หรือเสียงจากผู้อื่นที่เป็นกัลยาณมิตร ซึ่งเป็นตัวนำสู่ความเห็นที่ถูกต้อง (สัมมาทิฏฐิ) การเลือกรับสารจากแหล่งสารที่ดีจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาปัญญา (อง.ทุก. (ไทย) 20/126/115)

ปัจจัยภายใน ได้แก่ “อายตนะภายใน” (ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ) และการทำหน้าที่ของจิตในกระบวนการรับรู้ (ผัสสะ) โดยมี “โยนิโสมนสิการ” เป็นกลไกสำคัญในการบริหารจัดการข้อมูลที่ได้รับมาให้กลายเป็นกุศลธรรม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2553: 669-670)

สรุปการสื่อสารไม่ใช่เพียงกระบวนการส่งผ่านข้อมูลดิบจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นพลวัตทางสังคมที่มีความซับซ้อนและมีเป้าหมายที่ชัดเจน โดยเฉพาะในมิติของการโน้มน้าวใจ ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์และพฤติกรรมของมนุษย์ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในยุคปัจจุบันจึงต้องอาศัยการบูรณาการทั้ง “วัจนภาษา” และ “อวัจนภาษา” เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและเข้าถึงสภาวะทางจิตใจของผู้รับสาร ในบริบทของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล 4.0 การทำความเข้าใจรูปแบบการสื่อสารทั้งแบบทางเดียวเพื่อการกระจายศรัทธา และแบบสองทางเพื่อการสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงลึกถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้นักเผยแผ่ธรรมสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในการแจ้งให้ทราบ ให้การศึกษา และชักจูงใจให้มหาชนหันมาสนใจปฏิบัติธรรมได้ดียิ่งขึ้น หากผู้ส่งสารสามารถเลือกใช้ช่องทาง ที่เหมาะสมและปรับระดับเนื้อหา ให้สอดคล้องกับจริยของสังคมร่วมสมัย โดยยังคงรักษาจริยธรรมการสื่อสารไว้อย่างเคร่งครัด การสื่อสารนั้นย่อมมีอานุภาพในการโน้มน้าวใจให้เกิดสันติธรรมขึ้นในใจของผู้คนและสังคมวงกว้าง

สื่อสังคมออนไลน์กับจริยธรรมการสื่อสารในยุค 4.0

ในสภาวการณ์ปัจจุบัน สังคมไทยได้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างอย่างรวดเร็วเนื่องจากการรุดหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารออนไลน์ ซึ่งทำให้มนุษย์ไม่จำเป็นต้องสื่อสารแบบเผชิญหน้า แต่สามารถสร้างการรับรู้และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารได้ทุกที่ทุกเวลาผ่านระบบเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์เป็นเครื่องมือหลัก

แนวคิดและลักษณะของสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media)

สื่อสังคมออนไลน์ หรือ “Social Media” หมายถึง สื่อดิจิทัลที่เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติการทางสังคม (Social Tool) เพื่อใช้สื่อสารและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในเครือข่ายทางสังคม (Social Network) ผ่านทางเว็บไซต์หรือแอปพลิเคชันที่มีการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต (วัฒนี ภูวทิศ, 2554: 168) โดยมีลักษณะสำคัญคือการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication) ที่อนุญาตให้แต่ละบุคคลเข้าถึง แลกเปลี่ยน และสร้างเนื้อหา (User-Generated Content) ได้ตามความสนใจ (ชุลีกร เกษทอง, 2553: 17)

ในด้านของนวัตกรรมการสื่อสาร สื่อสังคมออนไลน์ถูกจัดอยู่ในกลุ่มเทคโนโลยี “เว็บ 2.0” (Web 2.0) ที่มีศักยภาพเป็นสื่อลักษณะผสม (Multimedia) คือสามารถส่งผ่านทั้งภาพ เสียง และข้อความได้พร้อมกัน (Burnett and Marshall, 2003: 40-41) เว็บไซต์และแอปพลิเคชันที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน อาทิ เฟซบุ๊ก (Facebook) ที่เน้นการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์, ทวิตเตอร์ (Twitter/X) ที่เน้นการสื่อสารข้อความสั้นและรวดเร็ว (Microblogging), ยูทูบ (YouTube) ที่เป็นคลังวิดีโอออนไลน์ขนาดใหญ่ และไลน์ (Line) ที่เป็นแอปพลิเคชันสนทนาเชิงปฏิสัมพันธ์ผ่านสัญลักษณ์และข้อความ (พิชิต วิจิตรบุญรักษ์, 2554: 19)

อุปกรณ์และโครงสร้างพื้นฐานทางการสื่อสาร

การขับเคลื่อนสื่อออนไลน์จำเป็นต้องอาศัยอุปกรณ์เครื่องมือและระบบเครือข่ายที่ทันสมัย เช่น สมาร์ทโฟน (Smartphone) แท็บเล็ต (Tablet) และเครื่องคอมพิวเตอร์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นเครื่องมือประมวลผลและเชื่อมต่อผ่านระบบเครือข่ายที่ประกอบด้วยเครื่องแม่ข่าย (Server) เครื่องลูกข่าย (Client) และอุปกรณ์จัดเส้นทาง (Router) เพื่อให้การรับส่งข้อมูลผ่านโปรโตคอลต่างๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและครอบคลุมทุกพื้นที่ (วีรยุทธ วิเชียรโชติ และคณะ, ม.ป.พ.)

ประโยชน์และคุณค่าเชิงยุทธศาสตร์ของสื่อออนไลน์

สื่อสังคมออนไลน์มีคุณประโยชน์มหาศาลหากใช้อย่างถูกวิธี กล่าวคือ เป็นช่องทางที่ประหยัดและรวดเร็วในการแลกเปลี่ยนความรู้ เปิดโอกาสให้พลเมืองมีส่วนร่วมในประเด็นสาธารณะ และเป็นแหล่งคลังความรู้ขนาดย่อมที่สร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต (ณัฏฐกาญจน์ ศุกลรัตนเมธี และคณะ, 2562: 25) นอกจากนี้ยังช่วยสร้างอาชีพและรายได้รูปแบบใหม่ (โชติมา วัฒนะ, 2561: 131-132) ตลอดจนเป็นเครื่องมือสำคัญในการเผยแพร่พุทธธรรมให้เข้าถึงทุกกลุ่มเป้าหมายโดยไม่มีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์

แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมในการสื่อสาร

“จริยธรรม” (Ethics) ในมิติทางวิชาการหมายถึง หลักแห่งความประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องดีงามตามหลักคุณธรรม ซึ่งสังคมยอมรับว่าเป็นปทัสสถานในการวัดความถูกผิด (สมคิด บางโม, 2551: 134) ในทางพระพุทธศาสนา จริยธรรมคือสิ่งที่พึงปฏิบัติเพื่อความรุ่งเรืองและสงบสุขของสังคม โดยเน้นการทำหน้าที่อย่างถูกต้องด้วยปัญญาและเหตุผล (วศิน อินทสระ, 2549: 22-23)

เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในโลกออนไลน์ จริยธรรมสื่อมวลชนจึงกลายเป็นหัวใจสำคัญที่จะป้องกันไม่ให้สื่อออนไลน์กลายเป็น “ดาบสองคม” (ณัฏฐกาญจน์ ศุกลรัตนเมธี และคณะ, 2562: 25) การสื่อสารออนไลน์ที่ขาดจริยธรรมย่อมนำมาซึ่งการบิดเบือนข้อมูล การคุกคามสิทธิส่วนบุคคล และความขัดแย้งในสังคม ดังนั้น ผู้ใช้สื่อในยุค 4.0 จึงต้องมี “จิตสำนึกทางจริยธรรม” เป็นเครื่องกำกับในการผลิตและส่งต่อเนื้อหาเพื่อให้เกิดสันติสุข

สรุปได้ว่า สื่อสังคมออนไลน์ในยุคดิจิทัล 4.0 เป็นเครื่องมือที่มีพลานุภาพมหาศาลในการเชื่อมโยงมนุษย์เข้าหากันผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตอย่างไร้พรมแดน ด้วยคุณลักษณะของเทคโนโลยี “เว็บ 2.0” ที่เอื้อให้เกิดการสื่อสารแบบสองทางและมัลติมีเดีย ทำให้ข้อมูลข่าวสารรวมถึงพุทธธรรมสามารถกระจายตัวได้อย่างรวดเร็วและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างกว้างขวาง อย่างไรก็ตาม ประสิทธิภาพของสื่อออนไลน์เปรียบเสมือนดาบสองคมที่สามารถสร้างคุณประโยชน์และก่อให้เกิดโทษมหันต์ได้ในเวลาเดียวกัน ดังนั้น “จริยธรรมการสื่อสาร” จึงเป็นกลไกสำคัญที่จะเข้ามาทำหน้าที่เป็นเข็มทิศกำกับพฤติกรรมของผู้ใช้สื่อ ไม่ว่าจะเป็นพระนักเผยแผ่หรือคฤหัสถ์ผู้รับสาร การมีความรับผิดชอบต่อเนื้อหา การเคารพสิทธิส่วนบุคคล และการมีสติในการเลือกรับหรือส่งต่อข้อมูลจึงเป็นคุณสมบัติพื้นฐานที่จำเป็นอย่างยิ่ง หากการใช้สื่อสังคมออนไลน์ดำเนินไปบนรากฐานของจริยธรรมที่ถูกต้องดีงาม พื้นที่ดิจิทัลนี้ย่อมจะกลายเป็นเครื่องมืออันทรงพลังในการสร้างสรรค์สังคมแห่งการเรียนรู้และนำพาสันติสุขทางปัญญามาสู่มหาชนในยุคดิจิทัล

วิกฤตการณ์และข้อจำกัดของการสื่อสารออนไลน์ในปัจจุบัน

แม้สื่อสังคมออนไลน์จะสร้างพลวัตใหม่ทางสังคมในรูปแบบประชาธิปไตยอิเล็กทรอนิกส์ ที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของพลเมือง แต่ในขณะเดียวกันก็ได้นำมาซึ่งสภาวะวิกฤตอันเกิดจากการใช้สื่อที่ไม่เหมาะสมจนส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม (Norrisa and Reddick, 2013: 201–216) สภาพปัญหาดังกล่าวเกิดจากหลายปัจจัยที่สัมพันธ์กัน ดังนี้

1. พฤติกรรมและความเสี่ยงในยุคข้อมูลสารสนเทศท่วมท้น

พฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วตามวิวัฒนาการของเทคโนโลยีจาก Web 2.0 สู่ยุคที่มีความฉลาดทางปัญญาประดิษฐ์มากขึ้น พฤติกรรมที่เน้นความรวดเร็วส่งผลให้ผู้ใช้ขาดการยั้งคิดไตร่ตรอง (ครองรัตน์ ดุลลาพันธ์, 2561) นำไปสู่ปัญหาเรื่องความน่าเชื่อถือของข้อมูล เนื่องด้วยคนไทยมีสถิติการรับข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์สูงถึงร้อยละ 78 และอ่านข่าวออนไลน์เป็นอันดับสองของโลก (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564: 2-5) แต่กลับขาดกระบวนการตรวจสอบแหล่งที่มา ข้อมูลที่ถูกส่งต่อส่วนใหญ่มักเป็นไปตามทัศนคติที่ตนเชื่ออยู่แล้ว ทำให้ ข่าวลวง หรือการบิดเบือนข้อเท็จจริงแพร่กระจายได้ง่าย (อภิญญา ตั้งประสิทธิ์ศิลป์, 2562)

2. วิกฤตการณ์ด้านจริยธรรมและภัยคุกคามทางไซเบอร์

ปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและศีลธรรมในปัจจุบันสามารถจำแนกได้เป็นประเด็นหลัก ดังนี้

ประเด็นที่ 1 การขาดจริยธรรมการสื่อสาร ปรากฏชัดในรูปของการแสดงความคิดเห็นเชิงลบที่เกิดจากความยึดมั่นในความรักและความเกลียดชัง โดยเฉพาะในประเด็นการเมืองและสถาบันหลักของชาติ (สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ, 2560: 95)

ประเด็นที่ 2 ภัยคุกคามและการก่ออาชญากรรม การคุกคามบนอินเทอร์เน็ต พัฒนาจากระดับบุคคลไปสู่ “การก่อการร้ายทางไซเบอร์” ที่หวังผลทำลายโครงสร้างพื้นฐานหรือสร้างความเสียหายต่อภาพลักษณ์องค์กรและบุคคล (ฤทธี อินทราวุธ, ออนไลน์ :

2569)

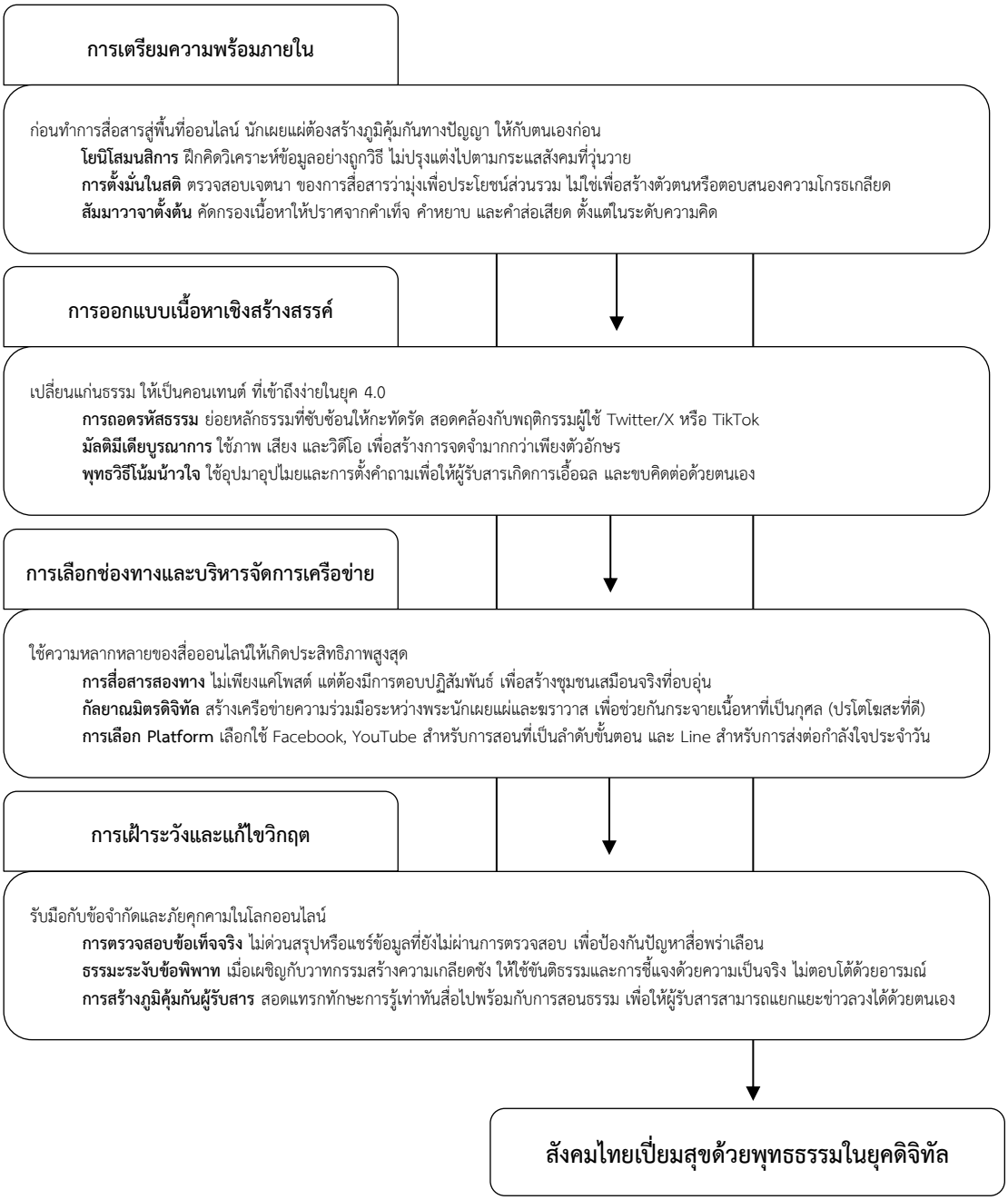
ประเด็นที่ 3 ความอ่อนแอของระบบกลั่นกรองทางสังคม ครอบครัวและสถาบันการศึกษาขาดต้นแบบและการปลูกฝังจิตสำนึกที่มีประสิทธิภาพ ขณะที่ศาสนายังมิได้ทำหน้าที่เยียวยาและสร้างภูมิคุ้มกันทางจริยธรรมในโลกออนไลน์อย่างจริงจัง (เพ็ญแข ประจนปัจจานึก, 2551: 2)

3. ข้อจำกัดของนักเผยแผ่และนักวิชาชีพสื่อ

ภายใต้แรงกดดันด้านความเร็วในการนำเสนอข้อมูล องค์กรข่าวและนักเผยแผ่ธรรมมักประสบปัญหาการปล่อยข้อมูลโดยปราศจากการตรวจสอบอย่างรอบคอบ จนเกิดลักษณะที่เรียกว่า การพร่าเลือนระหว่างเนื้อหาข้อเท็จจริงกับการโฆษณาชวนเชื่อหรือการแสดงจุดยืนส่วนตัว ผู้รับสารจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะการประเมินข่าวสาร และนักสื่อสารต้องยกระดับความรับผิดชอบเชิงจริยธรรมให้สูงขึ้นเพื่อให้เท่าทันต่อผลกระทบในพื้นที่เสมือนจริงนี้

องค์ความรู้ใหม่

แผนภาพองค์ความรู้นี้เป็นการสังเคราะห์กระบวนทัศน์ใหม่ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยการบูรณาการหลักพุทธวิธีและจริยธรรมเข้ากับกลไกนิเทศศาสตร์สมัยใหม่ มุ่งเน้นการเปลี่ยนพื้นที่ออนไลน์จากสมรภูมิข้อมูลที่วุ่นวาย ให้กลายเป็นลานธรรมดิจิทัลที่สร้างสรรค์ปัญญา แผนภาพนี้แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมกันตั้งแต่กระบวนการกลั่นกรองภายในจิตใจของผู้ส่งสาร ไปจนถึงกระบวนการผลิตสื่อ และการรับมือกับวิกฤตการณ์ข่าวสารในสังคมยุค 4.0 อย่างเท่าทัน โดยผู้จัดทำได้จัดทำเป็นองค์ความรู้ใหม่ดังนี้

ภาพที่ 1 โมเดลการเผยแผ่พุทธธรรมเชิงรุกในยุคดิจิทัล

กระบวนการในแผนภาพถูกจัดลำดับเป็น 4 ขั้นตอนต่อเนื่องเชิงพลวัต ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ธรรมวิจัยภายใน คือ การเตรียมความพร้อมภายใน เปรียบเสมือนฐานของโมเดล คือการนำหลัก โยนิโสมนสิการ มาใช้ในการคัดกรองข้อมูลก่อนการสื่อสาร ผู้ส่งสารต้องมีสติและสัมมาทิฏฐิเพื่อป้องกันการเผยแผ่ที่เจือปนด้วยอารมณ์หรือความบิดเบือน เป็นการเตรียมความพร้อมเชิงจริยธรรมก่อนเข้าสู่โลกเสมือน

ขั้นตอนที่ 2 พุทธนวัตกรรมคอนเทนต์ คือ การออกแบบเนื้อหาเชิงสร้างสรรค์ คือการปรับเปลี่ยนเนื้อหาธรรม ให้มีสถานะเป็น นวัตกรรม โดยใช้เทคนิคการสื่อสารแบบมัลติมีเดีย ย่อยแก่นธรรมให้กะทัดรัด และน่าสนใจ แต่ยังคงความถูกต้องตามพระธรรมวินัย เพื่อโน้มน้าวใจคนรุ่นใหม่ที่มีพฤติกรรมการรับสื่อที่เปลี่ยนแปลงไป

ขั้นตอนที่ 3 ยุทธศาสตร์เครือข่ายกัลยาณมิตร คือ การเลือกช่องทางและบริหารจัดการเครือข่าย เป็นการบริหารจัดการช่องทาง อย่างชาญฉลาด โดยเน้นการสื่อสารสองทาง เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงลึกกับผู้รับสาร และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์และฆราวาสในการส่งต่อ ปรโตโฆสะ ที่เป็นกุศลให้กลายเป็นกระแสหลักในโลกออนไลน์

ขั้นตอนที่ 4 การสร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญา คือ การเฝ้าระวังและแก้ไขวิกฤต ปลายทางของกระบวนการที่มุ่งเน้นการแก้ไข

ปัญหา ข่าวปลอม และ วาทกรรมสร้างความเกลียดชัง โดยใช้วิธีการเผยแผ่ธรรมเป็นเครื่องมือในการสอนให้ประชาชนรู้จักการตรวจสอบข้อเท็จจริง และมีวิจารณญาณในการรับสื่ออย่างเท่าทัน

สรุป

บทความวิชาการเรื่อง “กลยุทธ์การสื่อสารเชิงรุกและการสร้างสรรค์พุทธธรรมผ่านสื่อออนไลน์ในสังคมไทย” มุ่งวิเคราะห์บทบาทของเทคโนโลยีการสื่อสารยุคดิจิทัล 4.0 ที่เปรียบเสมือนดาบสองคม ด้านหนึ่งเอื้อต่อการเผยแผ่ข้อมูลอย่างรวดเร็วไร้พรมแดน แต่อีกด้านหนึ่งกลับนำมาซึ่งวิกฤตการณ์ข่าวปลอม วาทกรรมสร้างความเกลียดชัง และภัยคุกคามทางไซเบอร์ที่เกิดจากการขาดจริยธรรมสื่อ ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อความมั่นคงของสถาบันศาสนาและศีลธรรมของสังคม เพื่อรับมือกับความท้าทายดังกล่าว บทความได้บูรณาการทฤษฎีการสื่อสารและการโน้มน้าวใจทางนิเทศศาสตร์ เข้ากับพุทธวิธีการสื่อสาร นำไปสู่การสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่เป็น “โมเดลการเผยแผ่พุทธธรรมเชิงรุกในยุคดิจิทัล” ซึ่งขับเคลื่อนผ่าน 4 ขั้นตอนเชิงพลวัต ได้แก่

1) ธรรมวิจัยภายใน การประยุกต์ใช้ “โยนิโสมนสิการ” เพื่อคัดกรองข้อมูลและเตรียมความพร้อมทางจิตใจก่อนสื่อสาร

2) พุทธนวัตกรรมคอนเทนต์ การแปลงแก่นธรรมให้เป็นสื่อมัลติมีเดียที่กะทัดรัดร่วมสมัย เพื่อโน้มน้าวใจคนรุ่นใหม่

3) ยุทธศาสตร์เครือข่ายกัลยาณมิตร การบริหารจัดการช่องทางออนไลน์ผ่านการสื่อสารแบบสองทาง เพื่อสร้างคอมมูนิตี้และส่งต่อ “ปรโตโฆสะ” ที่เป็นกุศล

4) การสร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญา การเฝ้าระวังและติดอาวุธทางปัญญาให้ผู้รับสารรู้เท่าทันสื่อและสามารถตรวจสอบข้อเท็จจริงได้

ท้ายที่สุด บทความนี้ขอนำเสนอ “โมเดลการเผยแผ่พุทธธรรมเชิงรุกในยุคดิจิทัล” เพื่อเป็นโครงสร้างทางความคิดในการบูรณาการพุทธวิธีเข้ากับนิเทศศาสตร์สมัยใหม่ โดยมีข้อเสนอแนะให้องค์กรปกครองคณะสงฆ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงวัฒนธรรม หรือกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม นำกลยุทธ์ทั้ง 4 ขั้นตอนนี้ไปบรรจุในแผนแม่บทการเผยแผ่ศาสนาแห่งชาติ เพื่อยกระดับจากการเผยแผ่เชิงรับสู่การเป็นนักสื่อสารเชิงรุกที่สร้างสรรค์พุทธนวัตกรรมคอนเทนต์ บนพื้นฐานของจริยธรรมสื่อ การเคารพสิทธิส่วนบุคคล และความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรม เพื่อสร้างเครือข่ายกัลยาณมิตรดิจิทัล ผ่านกลุ่ม Content Creator สายธรรมะที่จะร่วมกันสร้างกระแสเชิงบวก และที่สำคัญที่สุดคือการสร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญา ซึ่งเหนือกว่าเพียงการใช้เครื่องมือตรวจสอบข้อมูล ทางเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการปลูกฝังโยนิโสมนสิการให้ผู้รับสารมีสติรู้เท่าทันเล่ห์เหลี่ยมออนไลน์ด้วยปัญญาของตนเอง อันจะเปลี่ยนพื้นที่ออนไลน์จากสมรภูมิแห่งความขัดแย้งให้กลายเป็นลานธรรมดิจิทัลที่สร้างความมั่นคงให้แก่พระพุทธศาสนาและสุขภาวะทางปัญญาของสังคมไทย

เอกสารอ้างอิง

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542.** กรุงเทพมหานคร: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.

วราพร ดำจับ. (2562). **“สื่อสังคมออนไลน์กับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21”.** วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้. ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 (มกราคม–มิถุนายน): 155-156.

ศรีดา ตันทะอธิพานิช. (2569). **ภัยออนไลน์ในเด็ก ปัญหาสังคมยุคดิจิทัล.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.thaipost.net/main/detail/45143 [2 กุมภาพันธ์ 2569].

แสงเดือน ผ่องพุฒ. (2569). **สื่อสังคมออนไลน์: แนวทางการนำมาประยุกต์ใช้**. สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://library.senate.go.th/document/Ext6685/6685991_0004.pdf [2 กุมภาพันธ์ 2569].

อรวรรณ วงศ์แก้วโพธิ์ทอง. (2553). **“Social Media เครื่องมือเพิ่มศักยภาพทางธุรกิจ”.** วารสารนักบริหาร มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. ปีที่ 30 ฉบับที่ 4 (กันยายน–ธันวาคม): 63-69.

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2559). **ภาษากับการสื่อสาร (Language and Communication) ฉบับปรับปรุง.** พิมพ์ครั้งที่ 2. พระนครศรีอยุธยา: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ทวีวัฒนา คุ้มทอง. (2556). **การศึกษาวิเคราะห์วิธีการเผยแผ่และสื่อสารธรรมของแม่ชีศันสนีย์ เสถียรสุต.** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ธนวดี บุญลือ. (2546). **“ทฤษฎีและแบบจำลองพื้นฐานทางการสื่อสาร”. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและทฤษฎีการสื่อสาร (หน่วยที่ 9).** นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ระวีวรรณ ประกอบผล. (2540). **“องค์ประกอบและกระบวนการของการสื่อสาร”. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและทฤษฎีการสื่อสาร (หน่วยที่ 1-8).** นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เสนาะ ติเยาว์. (2538). **การสื่อสารในองค์การ.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เสาวลักษณ์ อนันตศานต์. (2557). **มนุษย์กับการสื่อสาร.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

Mehrabian and Ferris. (1967). **Inference of Attitudes from Nonverbal Communication in Two Channels.** 6th Edition. Journal of Consulting Psychology.

Miller, George A. (1981). **Educational Administration: Concept and Practices.** 3rd ed. Belmont: Wadsworth.

โชติมา วัฒนะ. (2561). **“เครือข่ายสังคมออนไลน์: ประโยชน์และโทษ”.** วารสารรังสิตสารสนเทศ. ปีที่ 24 ฉบับที่ 1: 131-132.

ณัฏฐกาญจน์ ศุกลรัตนเมธี และคณะ. (2562). **การรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของเยาวชนเพื่อการเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย.** รายงานวิจัย. สถาบันพระปกเกล้า.

พิชิต วิจิตรบุญรักษ์. (2554). **“สื่อสังคมออนไลน์: สื่อแห่งอนาคต”.** วารสารนักบริหาร. ปีที่ 31 ฉบับที่ 4: 19.

วศิน อินทสระ. (2549). **พุทธจริยศาสตร์.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมดา.

วัฒนี ภูวทิศ. (2554). **“การใช้ประโยชน์จากสื่อสังคมออนไลน์และผลกระทบเชิงจริยธรรมในการนำเสนอข่าวสารของผู้สื่อข่าว”.** วารสารนักบริหาร. ปีที่ 31 ฉบับที่ 1: 168.

สมคิด บางโม. (2551). **กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน.** กรุงเทพมหานคร: เอส เค บุ๊คส์.

Burnett, R., and Marshall D.P. (2003). **Web Theory.** London: Routlege.

ครองรัตน์ ดุลลาพันธ์. (2561). **พฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์และปัจจัยทางจิตที่พยากรณ์ภาวะโรคซึมเศร้า.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

เพ็ญแข ประจนปัจจานึก. (2551). **การยกระดับคุณธรรม จริยธรรมของสังคมไทยเพื่อการปฏิรูปสังคม: แนวทางและการปฏิบัติ.** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

ฤทธี อินทราวุธ. (2569). **โลกไซเบอร์กับความมั่นคงชาติ.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://rittee1834.blogspot.com [24 กุมภาพันธ์ 2569].

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). **สำรวจการมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2564.** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ. (2560). **พัฒนาการสื่อใหม่ (New Media): อิทธิพลภาษาดิจิตอลต่อรูปแบบการสื่อสารของมนุษยชาติและผลกระทบต่อจริยธรรมสื่อ.** รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

อภิญญา ตั้งประสิทธิ์ศิลป์. (2562). **ความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลข่าวสารบนเฟซบุ๊กที่มีผลต่อพฤติกรรมการส่งต่อข้อมูลข่าวสารของผู้ใช้สื่อสังคมในกรุงเทพมหานคร.** การค้นคว้าอิสระนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

Norrisa, D. F. & Reddick. (2013). **E-democracy at the American grassroots: Not now ...not likely?.** 18th ed. Information Polity.

การบูรณาการหลักสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญกับการบริหารสถานศึกษา: ขอบเขตอำนาจและดุลพินิจของผู้บริหาร

INTEGRATING CONSTITUTIONAL RIGHTS AND FREEDOMS INTO EDUCATIONAL ADMINISTRATION: THE SCOPE OF AUTHORITY AND DISCRETION OF SCHOOL ADMINISTRATORS

อภิภัสร์ ปาสานะเก[1], เพ็ญนภา ไทยปฐมพงษ์[2], วรวีย์ วิระวรรณ[3],
ปทุมรัตน์ พลายแก้ว[4], ชัยวัฒน์ ป้อมพิทักษ์[5]
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม[1,5] มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย[2-4]
Apipat Pasanaga[1], Phennapa Thaipathomphong [2], Worawee Wirawan[3],
Patoomrat plaikaew[4], Chaiwat Pomphithak[5]
Faculty of Law, Sripatum University[1,5] Mahamakut Buddhist University[2-4]
Corresponding Author E-mail: apipat.pasanaga@gmail.com[1], Pannapa3021@gmail.com[2], n02022538@gmail.com[3],
patoomrat.123plaikeaw@gmail.com[4], chaiwat0106@gmail.com[5]

(Received : March 11, 2026; Edit : March 24, 2026; accepted : March 29, 2026)

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาการบูรณาการหลักสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเข้ากับการบริหารสถานศึกษา ภายใต้ปัญหาการใช้อำนาจและดุลพินิจทางปกครอง (Administrative Discretion) ของผู้บริหารสถานศึกษาที่อาจกระทบสิทธิของผู้เรียนและบุคลากรทางการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ขอบเขตอำนาจทางปกครอง หลักควบคุมการใช้ดุลพินิจ และแนวทางบริหารที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร วิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง หลักกฎหมายมหาชน และคำพิพากษา ทั้งในและต่างประเทศ เพื่อสังเคราะห์กรอบแนวคิดเชิงหลักการ

ผลการศึกษาพบว่า การบริหารสถานศึกษาต้องอยู่ภายใต้หลักนิติธรรม (Rule of Law) หลักความเสมอภาค และหลักความได้สัดส่วน (Proportionality) โดยเฉพาะหลักความพอสมควรแก่เหตุซึ่งทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์สาธารณะกับสิทธิของปัจเจกชน นอกจากนี้ การศึกษายังพบว่าดุลพินิจของผู้บริหารสถานศึกษาไม่ใช่อำนาจที่ไร้ขอบเขต หากต้องถูกกำกับด้วยหลักเหตุผล ความจำเป็น และกระบวนการที่เป็นธรรม การใช้ดุลพินิจโดยขาดกรอบควบคุมย่อมนำไปสู่ความเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิและบั่นทอนความชอบธรรมของการบริหาร จึงเสนอแนะแนวทางเชิงรูปธรรมโดยเน้นการเปลี่ยนผ่านสู่การบริหารเชิงสิทธิ (rights-based administration) ได้แก่ การจัดทำคู่มือแนวปฏิบัติการใช้อำนาจและการลงโทษทางวินัยที่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน การกำหนดเกณฑ์การใช้ดุลพินิจที่ตรวจสอบได้ การพัฒนากระบวนการพิจารณาที่เคารพหลักกระบวนการที่เป็นธรรม (due process) และการเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านกฎหมายมหาชนแก่ผู้บริหารสถานศึกษา แนวทางดังกล่าวมีนัยสำคัญต่อการยกระดับการบริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญนิยมและหลักการของรัฐประชาธิปไตยสมัยใหม่

คำสำคัญ: สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ, การบริหารสถานศึกษา, อำนาจทางปกครอง, ดุลพินิจของผู้บริหาร, หลักนิติธรรม

Abstract

This article examines the integration of constitutional rights and freedoms into educational administration, in response to concerns regarding the exercise of administrative power and Administrative Discretion by school administrators, which may adversely affect the rights of students and educational personnel. The study aims to analyze the scope of administrative authority, the principles governing the control of discretion, and administrative approaches consistent with constitutional norms. Employing a documentary research methodology, the study analyzes constitutional provisions, relevant legislation, principles of public law, and judicial decisions from both domestic and comparative jurisdictions in order to synthesize a coherent conceptual framework grounded in legal principles.

The findings reveal that educational administration must operate within the framework of the Rule of Law, equality, and the principle of Proportionality, particularly the requirement of reasonableness, which serves as a crucial mechanism for balancing public interests against individual rights. Furthermore, the study demonstrates that administrative discretion is not an unfettered power but must be constrained by rational justification, necessity, and procedural fairness. The absence of such constraints increases the risk of rights violations and undermines the legitimacy of administrative action. Accordingly, the article proposes practical, solution-oriented measures emphasizing a transition toward rights-based administration. These include the development of standardized guidelines for the exercise of authority and disciplinary measures consistent with human rights principles, the establishment of reviewable criteria for discretionary decision-making, the institutionalization of due process in administrative procedures, and the enhancement of public law literacy among school administrators. These recommendations are essential for advancing educational administration in alignment with constitutionalism and the principles of a modern democratic state.

Keywords: Constitutional Rights and Freedoms, Educational Administration, Administrative Authority, Managerial Discretion, Rule of Law

บทนำ

การบริหารสถานศึกษาในรัฐสมัยใหม่มิอาจจำกัดความเพียงกระบวนการเชิงเทคนิค หากแต่เป็นพื้นที่การใช้อำนาจรัฐที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอย่างเข้มข้น ดังปรากฏชัดจากข้อพิพาทร่วมสมัยในสังคมไทยเกี่ยวกับกฎระเบียบทรงผม การแต่งกาย และการแสดงออกทางการเมืองของผู้เรียน ซึ่งสะท้อนความคลุมเครือของขอบเขตอำนาจและดุลพินิจทางปกครองของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ กรณีศึกษาเชิงประจักษ์ที่สำคัญคือคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2568 ในคดีที่กลุ่มนักเรียนยื่นฟ้องขอให้เพิกถอนกฎกระทรวงว่าด้วยการไว้ทรงผมนักเรียน ซึ่งมีที่มาจากประกาศคณะปฏิวัติ พ.ศ. 2515 และกฎกระทรวง พ.ศ. 2518 ศาลได้วินิจฉัยว่ากฎดังกล่าวเป็นกฎที่มีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและจำกัดเสรีภาพในร่างกายของบุคคลโดยมิได้คำนึงถึงพัฒนาการของเด็ก ความหลากหลายทางอัตลักษณ์ และสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป จึงเป็นการจำกัดสิทธิ “เกินสมควรแก่เหตุ” และขัดต่อหลักความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญ อันนำไปสู่การเพิกถอนกฎดังกล่าวในที่สุด คำพิพากษานี้ไม่เพียงเป็นการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของกฎกระทรวง หากยังสะท้อน “ช่องว่างทางกฎหมาย” ระหว่างกฎระเบียบทางการศึกษาที่สืบทอดจากโครงสร้างอำนาจนิยมกับหลักสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุด สถานศึกษาในฐานะหน่วยงานที่ใช้อำนาจทางปกครองจึงไม่อาจอ้างเหตุผลด้านวินัยหรือความเหมาะสมเชิงจารีตเพื่อจำกัดสิทธิได้โดยปราศจากการตรวจสอบตามหลักนิติธรรมและหลักความได้สัดส่วน (ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, 2568) ปรากฏการณ์ดังกล่าวจึงชี้ให้เห็นถึงความตึงเครียดเชิงโครงสร้างระหว่างอำนาจรัฐกับการคุ้มครองสิทธิ และยืนยันถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการกำหนดขอบเขตดุลพินิจของผู้บริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ (ธนู ทดแทนคุณ และคณะ, 2568: 733)

ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 สิทธิและเสรีภาพของบุคคลได้รับการรับรองไว้อย่างเป็นระบบทั้งในมิติของสิทธิในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาค เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในความเป็นส่วนตัว และสิทธิในกระบวนการยุติธรรมที่เป็นธรรม โดยรัฐธรรมนูญมาตรา 25 ได้รับรองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลโดยทั่วไป แม้ไม่บัญญัติไว้เฉพาะในรัฐธรรมนูญ บุคคลย่อมใช้สิทธิได้ตราบไม่กระทบความมั่นคง ความสงบเรียบร้อย ศีลธรรม หรือสิทธิผู้อื่น และสามารถยกบทบัญญัติรัฐธรรมนูญคุ้มครองสิทธิในศาล พร้อมได้รับการเยียวยาจากรัฐเมื่อถูกละเมิด ขณะเดียวกัน มาตรา 26 กำหนดให้การตรากฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย และการใช้อำนาจรัฐ ต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรมและคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพของบุคคลอย่างเคร่งครัด (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, 2560: 7-8) บทบัญญัติดังกล่าวมิได้ผูกพันเฉพาะฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายตุลาการเท่านั้น หากแต่ผูกพันถึงฝ่ายบริหารในทุกระดับ รวมถึงผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งทำหน้าที่ใช้อำนาจรัฐในชีวิตประจำวันของผู้เรียนและบุคลากรทางการศึกษา การใช้อำนาจบริหารภายในสถานศึกษา ไม่ว่าจะอยู่ในรูปของคำสั่งทางปกครองหรือการใช้ดุลพินิจเชิงนโยบาย ย่อมต้องถูกตรวจสอบได้ว่ามีฐานอำนาจตามกฎหมาย มีความจำเป็น และมีความได้สัดส่วนต่อการจำกัดสิทธิหรือไม่ อย่างไรก็ดี การแปลหลักการรัฐธรรมนูญดังกล่าวให้กลายเป็นแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษายังคงเผชิญกับข้อจำกัดทั้งในเชิงความเข้าใจทางกฎหมายและในเชิงวัฒนธรรมการบริหารที่ยังยึดโยงกับแนวคิดอำนาจนิยมและลำดับชั้น

ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นในบริบทการบริหารสถานศึกษาคือ ความไม่ชัดเจนของ “ขอบเขตอำนาจ” และ “ขอบเขตดุลพินิจ” ของผู้บริหารสถานศึกษาในการกำหนดมาตรการหรือออกคำสั่งที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้เรียนและบุคลากร แม้กฎหมายว่าด้วยการศึกษาและกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการจะให้อำนาจแก่ผู้บริหารสถานศึกษาในการกำกับดูแล วางระเบียบ และรักษาความสงบเรียบร้อยภายในสถานศึกษา แต่อำนาจดังกล่าวมิใช่อำนาจที่ปราศจากขอบเขต หากเป็นอำนาจทางปกครองที่ต้องอยู่ภายใต้หลักการควบคุมตามกฎหมายมหาชน โดยเฉพาะหลักนิติธรรม หลักความเสมอภาค และหลักความได้สัดส่วน (Vicki C. Jackson, 2015: 3096) การใช้ดุลพินิจของผู้บริหารสถานศึกษาในบางกรณีกลับปรากฏลักษณะของการใช้อำนาจอย่างกว้างขวาง โดยอ้างเหตุผลด้านวินัย ความมั่นคง หรือความเหมาะสมเชิงจารีต โดยมิได้พิจารณาอย่างรอบด้านถึงผลกระทบต่อสิทธิในความเป็นส่วนตัว เสรีภาพในการแสดงออก (แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, 2567) หรือสิทธิในกระบวนการที่เป็นธรรมของผู้ถูกสั่งการ สภาพปัญหาดังกล่าวนำไปสู่คำถามเชิงหลักการว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีอำนาจใช้ดุลพินิจได้เพียงใด และในระดับใดที่การใช้อำนาจนั้นจะกลายเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ คำถามนี้มีนัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาในรัฐประชาธิปไตย เนื่องจากการใช้ดุลพินิจทางปกครองต้องอยู่ภายในขอบเขตและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกฎหมายที่ให้อำนาจ รวมทั้งมีความชัดเจนเพียงพอโดยปราศจากข้อสงสัยหรือไม่คลุมเครือ (ชัยภัทร ทั่งทอง, 2558: 98-99) หากปล่อยให้ดุลพินิจทางปกครองดำเนินไปโดยปราศจากกรอบควบคุมที่ชัดเจน ย่อมบั่นทอนหลักความเป็นรัฐธรรมนูญและลดทอนความชอบธรรมของการใช้อำนาจรัฐในระดับฐานราก (ยุคลธร เตชะวนากร, 2566: 4-7)

จากปัญหาดังกล่าว บทความนี้จึงมุ่งศึกษาวิเคราะห์การบูรณาการหลักสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเข้ากับการบริหารสถานศึกษา โดยให้ความสำคัญกับการกำหนดขอบเขตอำนาจและการควบคุมดุลพินิจของผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้ใช้อำนาจทางปกครอง การศึกษานี้ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร (documentary research) โดยวิเคราะห์บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ กฎหมาย

ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา หลักกฎหมายมหาชน คำพิพากษา และงานวิชาการทั้งในและต่างประเทศ เพื่อสังเคราะห์กรอบแนวคิดเชิงหลักการที่สามารถอธิบายและประเมินความชอบด้วยกฎหมายของการใช้อำนาจบริหารในสถานศึกษาได้อย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ยังมุ่งวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบแนวทางการคุ้มครองสิทธิในบริบทสถานศึกษาในต่างประเทศ เพื่อดึงบทเรียนเชิงหลักการมาปรับใช้กับบริบทของประเทศไทยในลักษณะที่สอดคล้องกับโครงสร้างกฎหมายและวัฒนธรรมทางการบริหาร การศึกษาดังกล่าวคาดว่าจะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจเชิงบูรณาการระหว่างกฎหมายรัฐธรรมนูญกับการบริหารการศึกษา และนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติที่ช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถใช้อำนาจและดุลพินิจได้อย่างมีความชอบธรรม เคารพสิทธิและเสรีภาพของบุคคล และสอดคล้องกับหลักนิติธรรมในรัฐประชาธิปไตยสมัยใหม่

แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ

1. ความหมายและสถานะของสิทธิและเสรีภาพในระบบกฎหมายรัฐธรรมนูญ ในระบบกฎหมายรัฐธรรมนูญของรัฐประชาธิปไตยสมัยใหม่ “สิทธิและเสรีภาพ” มิได้เป็นเพียงสิ่งที่รัฐอนุญาตให้บุคคลใช้ได้ตามอำเภอใจของฝ่ายปกครอง หากแต่เป็นสถานะทางกฎหมาย (legal status) ที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองในฐานะคุณค่าเชิงบรรทัดฐานของระเบียบกฎหมายทั้งระบบ สิทธิและเสรีภาพทำหน้าที่เป็นทั้ง “ขอบเขตจำกัดอำนาจรัฐ” และ “มาตรฐานในการประเมินความชอบด้วยกฎหมายของการใช้อำนาจ” โดยเฉพาะในบริบทของการใช้อำนาจฝ่ายบริหาร ซึ่งมีลักษณะใกล้ชิดกับชีวิตประจำวันของประชาชนมากที่สุด บทบัญญัติซึ่งระบุถึงค่านิยมพื้นฐานของรัฐ และรวมถึงพันธสัญญาต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาค สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพ การไม่แบ่งแยกเชื้อชาติและเพศ สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง การเลือกตั้งอย่างสม่ำเสมอ (Nora Hedling, 2011: 10) ล้วนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน (fundamental rights) ซึ่งเป็นหัวใจของรัฐธรรมนูญในฐานะกฎหมายสูงสุด เนื่องจากเป็นกลไกที่ทำให้รัฐธรรมนูญมีสถานะเป็น “กฎหมายที่มีเนื้อหาเชิงคุณค่า” มิใช่เพียงกฎหมายว่าด้วยโครงสร้างอำนาจรัฐเท่านั้น ภายใต้กรอบคิดดังกล่าว สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญจึงมีสถานะเป็นบรรทัดฐานที่ผูกพันรัฐในทุกมิติ ทั้งการตรากฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย และการใช้อำนาจทางปกครองในทางปฏิบัติ การต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิขั้นพื้นฐานจึงเป็นประวัติแห่งการจำกัดอำนาจทั้งหลายแห่งรัฐ (บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, 2551: 501) สำหรับบริบทของประเทศไทย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพไว้อย่างเป็นระบบในหมวด 3 โดยยึดหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาค และเสรีภาพเป็นแกนกลาง รัฐธรรมนูญมาตรา 4 รับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล และกำหนดให้รัฐมีหน้าที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพดังกล่าว บทบัญญัตินี้มีนัยสำคัญอย่างยิ่งในเชิงทฤษฎี เนื่องจากสะท้อนแนวคิดที่มองว่าสิทธิไม่ได้เกิดจากการอนุญาตของรัฐ แต่เป็นสิ่งที่รัฐต้องเคารพและคุ้มครองในฐานะคุณค่าพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, 2560: 4) สิทธิในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ถือเป็นรากฐานของสิทธิและเสรีภาพทั้งปวงในระบบกฎหมายรัฐธรรมนูญ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทำหน้าที่เป็นหลักการสูงสุดที่กำหนดขอบเขตของการใช้อำนาจรัฐ โดยห้ามมิให้รัฐปฏิบัติต่อบุคคลในลักษณะที่ลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ให้เหลือเพียงวัตถุหรือเครื่องมือของนโยบายสาธารณะ แนวคิดนี้ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบในกฎหมายรัฐธรรมนูญเยอรมนี โดยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์เยอรมนีวางหลักว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นคุณค่าสูงสุดที่ไม่อาจถูกจำกัดหรือชั่งน้ำหนักกับประโยชน์สาธารณะอื่นใดได้ (Filip Horák, 2022: 243) แนวคิดดังกล่าวได้ส่งอิทธิพลต่อทฤษฎีสิทธิขั้นพื้นฐานในกฎหมายเปรียบเทียบ และสะท้อนให้เห็นว่าสิทธิในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มิใช่เพียงสิทธิหนึ่งในบรรดาสิทธิทั้งหลาย หากแต่เป็นฐานคิดที่กำหนดทิศทางของการตีความสิทธิทั้งหมด

ในบริบทของการบริหารสถานศึกษา สิทธิในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีนัยสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากผู้เรียนและบุคลากรทางการศึกษาเป็นกลุ่มบุคคลที่อยู่ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับผู้บริหารสถานศึกษาโดยตรง การออกคำสั่ง การกำหนดระเบียบหรือการลงโทษทางวินัย หากกระทำโดยไม่คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ย่อมทำให้การบริหารสถานศึกษากลายเป็นการใช้อำนาจเชิงควบคุมที่ขาดความชอบธรรมในทางรัฐธรรมนูญ การบังคับให้ปฏิบัติตามคำสั่งโดยไม่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น การใช้มาตรการลงโทษที่ประจานหรือลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ หรือการละเมิดความเป็นส่วนตัว ล้วนเป็นตัวอย่างของการใช้อำนาจที่ขัดต่อหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แม้จะอ้างเหตุผลด้านระเบียบวินัยหรือประสิทธิภาพในการบริหารก็ตาม นอกจากสิทธิในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แล้ว เสรีภาพในการแสดงออก ความเป็นส่วนตัว และสิทธิในกระบวนการที่เป็นธรรม ถือเป็นกลุ่มสิทธิที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการบริหารสถานศึกษาในทางปฏิบัติ เสรีภาพในการแสดงออกได้รับการรับรองในรัฐธรรมนูญไทยมาตรา 34 ซึ่งคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน และการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ สิทธินี้มีความสำคัญต่อการพัฒนาพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย และมีบทบาทสำคัญในบริบททางการศึกษาในฐานะพื้นที่ของการแลกเปลี่ยนความคิดและการเรียนรู้เชิงวิพากษ์ การจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกของผู้เรียนหรือครูโดยอาศัยเหตุผลด้านความสงบเรียบร้อยหรือภาพลักษณ์ของสถานศึกษา จึงต้องได้รับการตรวจสอบอย่างเข้มงวดว่ามีความจำเป็นและได้สัดส่วนหรือไม่ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช 2560, 2560: 9)

ในทำนองเดียวกัน สิทธิในความเป็นส่วนตัวซึ่งได้รับการรับรองในรัฐธรรมนูญมาตรา 32 มีความสำคัญเพิ่มขึ้นอย่างยิ่งในยุคดิจิทัลที่สถานศึกษามีการเก็บรวบรวมและใช้ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เรียนและบุคลากรในวงกว้าง การตรวจสอบพฤติกรรม การควบคุมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ หรือการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลโดยไม่มีฐานอำนาจตามกฎหมาย ล้วนเป็นประเด็นที่อาจกระทบสิทธิในความเป็นส่วนตัวอย่างร้ายแรง หากปราศจากกรอบควบคุมที่ชัดเจน (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, 2560: 9) การบริหารสถานศึกษาก็อาจกลายเป็นพื้นที่ของการละเมิดสิทธิภายใต้ข้ออ้างด้านความปลอดภัยหรือประสิทธิภาพ

ประการสุดท้าย สิทธิในกระบวนการที่เป็นธรรม (procedural fairness หรือ due process of law) เป็นสิทธิที่ทำหน้าที่เป็นกลไกคุ้มครองบุคคลจากการใช้อำนาจตามอำเภอใจของฝ่ายปกครอง หลักการนี้กำหนดให้การใช้อำนาจที่กระทบสิทธิของบุคคลต้องเป็นไปตามขั้นตอนที่เป็นธรรม เปิดโอกาสให้ผู้ถูกกระทบได้ทราบข้อกล่าวหา มีโอกาสโต้แย้ง และได้รับการพิจารณาโดยไม่ลำเอียง หลักดังกล่าวได้รับการพัฒนาทั้งในกฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายปกครอง และมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการลงโทษทางวินัยหรือการออกคำสั่งทางปกครองในสถานศึกษา

2. หลักการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ แม้ว่าสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญจะมีสถานะเป็นบรรทัดฐานสูงสุดที่ผูกพันการใช้อำนาจรัฐในทุกระดับ แต่ระบบกฎหมายรัฐธรรมนูญมิได้ถือว่าสิทธิและเสรีภาพเป็นสิ่งที่ใช้ได้อย่างเด็ดขาดโดยปราศจากขอบเขต หากยอมรับว่าการอยู่ร่วมกันในสังคมจำเป็นต้องมีการประสานระหว่างเสรีภาพของปัจเจกชนกับประโยชน์สาธารณะ อย่างไรก็ดี การจำกัดสิทธิและเสรีภาพจะกระทำได้ก็ต่อเมื่ออยู่ภายใต้กรอบหลักการที่เข้มงวด เพื่อป้องกันมิให้รัฐใช้อำนาจอย่างตามอำเภอใจ หลักการจำกัดสิทธิและเสรีภาพจึงเป็นหัวใจของการควบคุมอำนาจรัฐในระบอบประชาธิปไตย และมีความสำคัญเป็นพิเศษในบริบทของการใช้อำนาจฝ่ายบริหาร ซึ่งมักอ้างเหตุผลด้านความจำเป็นและประสิทธิภาพในการดำเนินงาน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้วางกรอบการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 25 โดยกำหนดว่าการใช้สิทธิหรือเสรีภาพต้องไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น บทบัญญัติดังกล่าวสะท้อนการรับเอาหลักการสากลว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานมาใช้ในระบบกฎหมายไทย โดยเฉพาะหลักความจำเป็น หลักความได้สัดส่วน และหลักการคุ้มครองแก่นสาระของสิทธิ ซึ่งเป็นหลักที่ได้รับการพัฒนาอย่างกว้างขวางในกฎหมายเปรียบเทียบและคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในหลายประเทศ

(1) หลักความจำเป็น (necessity) เป็นหลักการพื้นฐานที่สุดในการประเมินความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ หลักนี้กำหนดว่ารัฐจะจำกัดสิทธิของบุคคลได้ก็ต่อเมื่อมีความจำเป็นจริงเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ และไม่สามารถใช้มาตรการอื่นที่กระทบสิทธิน้อยกว่าได้ (ชุติกาญจน์ สายอุตส่าห์, 2561: 55) แนวคิดเรื่องความจำเป็นมีรากฐานมาจากหลักการควบคุมอำนาจรัฐในกฎหมายมหาชน ซึ่งมุ่งป้องกันมิให้รัฐใช้อำนาจเกินกว่าที่จำเป็นต่อการบรรลุเป้าหมายสาธารณะ ในบริบทของการบริหารสถานศึกษา การอ้างเหตุผลด้านระเบียบวินัย ความปลอดภัย หรือประสิทธิภาพทางการบริหาร ไม่อาจถือเป็นเหตุอันเพียงพอโดยตัวมันเอง หากผู้บริหารไม่สามารถแสดงให้เห็นได้ว่าการจำกัดสิทธิของผู้เรียนหรือบุคลากรเป็นมาตรการที่หลีกเลี่ยงไม่ได้จริง และไม่มีทางเลือกอื่นที่กระทบสิทธิน้อยกว่า หลักความจำเป็นจึงทำหน้าที่เป็นด่านแรกของการตรวจสอบการใช้อำนาจฝ่ายบริหาร โดยบังคับให้ผู้ใช้อำนาจต้องตั้งคำถามกับตนเองว่า การจำกัดสิทธิที่กำลังจะกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ “จำเป็นจริง” หรือเป็นเพียงความสะดวกในการบริหาร ในทางปฏิบัติการขาดการพิจารณาหลักความจำเป็นอย่างรอบคอบมักนำไปสู่การใช้อำนาจในลักษณะเหมารวม เช่น การออกคำสั่งห้ามโดยเด็ดขาด หรือการใช้มาตรการควบคุมที่กว้างเกินสมควร ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพเกินกว่าที่สถานการณ์เรียกร้อง การยึดหลักความจำเป็นอย่างเคร่งครัดจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำให้การบริหารสถานศึกษาอยู่ภายใต้กรอบของหลักนิติธรรม มิใช่เพียงการบริหารเชิงอำนาจ

(2) หลักความได้สัดส่วน (proportionality) เป็นหลักการที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการชั่งน้ำหนักระหว่างสิทธิของปัจเจกชนกับประโยชน์สาธารณะ หลักความได้สัดส่วนได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบในกฎหมายรัฐธรรมนูญเยอรมนี (Porat, Iddo, 2018: 4) และต่อมาได้แพร่หลายไปสู่กฎหมายเปรียบเทียบและกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ หลักการนี้ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยอย่างน้อยสามประการ ได้แก่ ความเหมาะสมของมาตรการ (suitability) ความจำเป็นในความหมายแคบ (necessity) และความได้สัดส่วนในความหมายแคบหรือการชั่งน้ำหนักผลได้ผลเสีย (balancing) (Robert Alexy, 2003: 135) ในบริบทของการบริหารสถานศึกษา หลักความได้สัดส่วนกำหนดให้การจำกัดสิทธิของผู้เรียนหรือบุคลากรต้องเป็นมาตรการที่เหมาะสมต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ทางการศึกษา และไม่สร้างภาระต่อสิทธิของบุคคลเกินกว่าประโยชน์สาธารณะที่จะได้รับ ตัวอย่างเช่น การจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกของผู้เรียนอาจกระทำได้ในบางกรณีเพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิของผู้อื่นหรือรักษาความสงบเรียบร้อย แต่การใช้มาตรการรุนแรง เช่น การลงโทษขั้นสูงสุด หรือการห้ามแสดงออกโดยสิ้นเชิง ย่อมต้องถูกตั้งคำถามว่ามีความได้สัดส่วนหรือไม่เมื่อเทียบกับพฤติการณ์และผลกระทบที่เกิดขึ้น การนำหลักความได้สัดส่วนมาใช้จึงช่วยเปลี่ยนวิธีคิดของการบริหาร

สถานศึกษาจากการเน้นอำนาจบังคับไปสู่การบริหารที่คำนึงถึงสิทธิเป็นศูนย์กลาง

(3) หลักไม่กระทบแก่นสาระของสิทธิ (essence of rights) เป็นหลักการที่ทำหน้าที่เป็นเส้นแบ่งสูงสุดของการจำกัดสิทธิ โดยกำหนดว่าต่อให้การจำกัดสิทธิจะมีความจำเป็นและได้สัดส่วนเพียงใด รัฐก็ไม่อาจกระทำการใดที่ทำให้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นสูญเสียความหมายหรือเนื้อหาหลักไปโดยสิ้นเชิง หลักการนี้ได้รับการรับรองไว้อย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญ 2560 มาตรา 26 ซึ่งระบุในการตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญ (แก่นสาระ) แห่งสิทธิหรือเสรีภาพนั้น (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, 2560: 8) และมีความสอดคล้องกับแนวคิดในกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศและกฎหมายรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ ในเชิงทฤษฎีหลักการคุ้มครองแก่นสาระของสิทธิสะท้อนแนวคิดที่ว่าสิทธิขั้นพื้นฐานไม่อาจถูกลดทอนให้เหลือเพียงชื่อหรือรูปแบบภายนอก หากการจำกัดสิทธิทำให้บุคคลไม่สามารถใช้สิทธินั้นได้อย่างมีความหมาย ย่อมถือเป็นการละเมิดรัฐธรรมนูญ แม้จะอ้างเหตุผลด้านประโยชน์สาธารณะก็ตาม ในบริบทของการบริหารสถานศึกษา การจำกัดสิทธิในลักษณะที่ทำให้ผู้เรียนหรือบุคลากรไม่สามารถใช้เสรีภาพในการแสดงออก ความเป็นส่วนตัว หรือสิทธิในกระบวนการที่เป็นธรรมได้อย่างแท้จริง ย่อมเป็นการกระทบแก่นสาระของสิทธิและขัดต่อหลักรัฐธรรมนูญโดยตรง

3. ความผูกพันของหน่วยงานทางการศึกษาต่อสิทธิและเสรีภาพ การรับรองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญจะมีความหมายในทางปฏิบัติก็ต่อเมื่อหน่วยงานของรัฐทุกระดับตระหนักและปฏิบัติตามพันธกรณีดังกล่าวอย่างจริงจัง ในบริบทนี้หน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษาจึงมิใช่พื้นที่พิเศษที่อยู่เหนือหรืออยู่นอกกรอบของรัฐธรรมนูญ หากแต่เป็นกลไกของรัฐที่ต้องเคารพและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอย่างเคร่งครัด การมองว่าสถานศึกษาเป็นเพียงองค์กรทางวิชาการหรือหน่วยงานเชิงบริการ โดยไม่คำนึงถึงสถานะของการเป็นผู้ใช้อำนาจรัฐ อาจนำไปสู่การละเลยพันธกรณีด้านสิทธิขั้นพื้นฐานและเปิดช่องให้เกิดการใช้อำนาจตามอำเภอใจของฝ่ายบริหารได้ ในทางกฎหมายมหาชน สถานศึกษาที่จัดตั้งขึ้นโดยกฎหมายหรืออยู่ภายใต้การกำกับของรัฐย่อมมีสถานะเป็นหน่วยงานทางปกครองหรืออย่างน้อยเป็นหน่วยงานที่ใช้อำนาจทางปกครอง (เนติ ปิ่นมณี, 2564: 226) ซึ่งการกระทำหรือคำสั่งของสถานศึกษาย่อมต้องอยู่ภายใต้การตรวจสอบตามหลักรัฐธรรมนูญและหลักนิติธรรม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 26 วางหลักสำคัญว่า การใช้อำนาจรัฐต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรมและต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพของบุคคล บทบัญญัตินี้มีผลผูกพันโดยตรงต่อหน่วยงานทางการศึกษาในฐานะส่วนหนึ่งของฝ่ายบริหาร แม้ว่าการบริหารสถานศึกษาจะมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากการบริหารราชการทั่วไป แต่ก็ไม่อาจอ้างลักษณะพิเศษดังกล่าวเพื่อยกเว้นตนเองออกจากกรอบของรัฐธรรมนูญได้ ตรงกันข้าม ความใกล้ชิดของการใช้อำนาจในสถานศึกษากับชีวิตประจำวันของผู้เรียนและบุคลากร ยิ่งทำให้พันธกรณีในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพมีความเข้มข้นมากขึ้น เนื่องจากการใช้อำนาจเพียงเล็กน้อยก็อาจส่งผลกระทบต่อศักดิ์ศรี ความเป็นอยู่ และพัฒนาการของบุคคล

ในเชิงทฤษฎี พันธกรณีของหน่วยงานของรัฐต่อสิทธิและเสรีภาพสามารถจำแนกออกเป็นสองมิติสำคัญ ได้แก่ ภาระหน้าที่เชิงลบ (negative obligations) และภาระหน้าที่เชิงบวก (positive obligations) ภาระหน้าที่เชิงลบหมายถึงหน้าที่ของรัฐในการงดเว้นการกระทำใด ๆ ที่เป็นการละเมิดหรือจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ในบริบทของการบริหารสถานศึกษา ภาระหน้าที่เชิงลบสะท้อนออกมาในรูปของการไม่ใช้อำนาจตามอำเภอใจ ไม่ออกคำสั่งหรือกำหนดมาตรการที่กระทบสิทธิของผู้เรียนและบุคลากรโดยปราศจากฐานอำนาจตามกฎหมาย หรือโดยไม่ผ่านการพิจารณาตามหลักความจำเป็นและความได้สัดส่วน ตัวอย่างภาระหน้าที่เชิงลบของผู้บริหารสถานศึกษาที่ออกคำสั่งโดยชอบด้วยกฎหมาย เช่น ในคำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุดในคดีหมายเลขแดงที่ อ. 1606/2559 ข้อเท็จจริงในคดีนี้คือ ผู้ฟ้องคดี (นักเรียนชั้น ม.5) เป็นนักเรียนประจำของโรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย ตรัง ถูกกล่าวหาว่าร่วมกันดื่มสุราในหอพักกับกลุ่มเพื่อนและบุคคลภายนอก เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2551 ครูประจำหอพักได้พบเหตุการณ์และให้ผู้ฟ้องคดีเขียนบันทึกรับสารภาพ ต่อมาผู้อำนวยการโรงเรียน (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1) ได้พิจารณาพฤติกรรมในอดีตของผู้ฟ้องคดีที่เคยถูกทำทัณฑ์บนมาแล้วหลายครั้งในเรื่องวินัยอื่น ๆ จึงมีคำสั่งลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2552 ให้ผู้ฟ้องคดีพ้นจากสถานภาพการเป็นนักเรียนหอพัก (นักเรียนประจำ) ผู้ฟ้องคดีเห็นว่าคำสั่งดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพราะระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการลงโทษนักเรียนและนักศึกษา พ.ศ. 2548 กำหนดโทษไว้เพียง 4 สถาน (ว่ากล่าวตักเตือน, ทำทัณฑ์บน, ตัดคะแนนความประพฤติ, ทำกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม) การให้ออกจากหอพักจึงเป็นการลงโทษนอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนด และส่งผลให้ผู้ฟ้องคดีต้องพ้นจากสภาพนักเรียนไปด้วยเนื่องจากเป็นนักเรียนต่างจังหวัดที่ไม่สามารถหาที่พักภายนอกได้ ศาลปกครองสูงสุดเห็นว่าโรงเรียนมีอำนาจในการบริหารจัดการหอพักและกำหนดคุณสมบัติของนักเรียนประจำได้ตามระเบียบของโรงเรียน การให้พ้นจากสถานภาพนักเรียนหอพัก ไม่ใช่การลงโทษทางวินัย ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการฯ แต่เป็นการใช้ดุลพินิจในเชิงบริหารจัดการเนื่องจากนักเรียนทำผิดเงื่อนไขและข้อตกลงในการอยู่ประจำ ศาลปกครองสูงสุดพิจารณาว่าคำสั่งดังกล่าวมีผลเพียงให้พ้นจากหอพักเท่านั้น แต่สถานภาพการเป็นนักเรียนของโรงเรียนยังคงอยู่ ผู้ฟ้องคดีสามารถเปลี่ยนมาเป็นนักเรียนประเภทไป-กลับได้ ศาลปกครองสูงสุดจึงมีคำพิพากษา ยกฟ้อง โดยเห็นว่าคำสั่งของผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 (ผู้อำนวยการโรงเรียน)

ที่ให้ผู้ฟ้องคดีพ้นจากสภาพนักเรียนหอพักนั้น เป็นคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายแล้ว และไม่เป็นการกระทำละเมิดต่อผู้ฟ้องคดี ส่วนการละเมิดภาระหน้าที่เชิงลบมักเกิดขึ้นในลักษณะของการใช้อำนาจเชิงวินัยอย่างเข้มงวดเกินสมควร การจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกหรือการแทรกแซงความเป็นส่วนตัวโดยไม่มีเหตุอันสมควร

ในขณะเดียวกัน ภาระหน้าที่เชิงบวกของรัฐสะท้อนแนวคิดที่ก้าวไปไกลกว่าการงดเว้นการละเมิดสิทธิ โดยกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ต้องดำเนินการเชิงรุกเพื่อคุ้มครอง ส่งเสริม และทำให้การใช้สิทธิและเสรีภาพเกิดขึ้นได้จริงในทางปฏิบัติ แนวคิดเรื่องภาระหน้าที่เชิงบวกได้รับการพัฒนาอย่างเด่นชัดในกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศและคำวินิจฉัยของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการคุ้มครองสิทธิอย่างแท้จริงไม่อาจบรรลุได้เพียงด้วยการไม่แทรกแซง หากรัฐไม่สร้างเงื่อนไขหรือกลไกที่เอื้อต่อการใช้สิทธินั้น (Vladislava Stoyanova, 2020: 601) สำหรับบริบทของการบริหารสถานศึกษา ภาระหน้าที่เชิงบวกหมายถึงหน้าที่ของผู้บริหารในการจัดให้มีระเบียบ ขั้นตอน และบรรยากาศทางการบริหารที่เคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้เรียนและบุคลากร เช่น การจัดให้มีขั้นตอนการพิจารณาทางวินัยที่เป็นธรรม การเปิดพื้นที่ให้แสดงความคิดเห็นอย่างปลอดภัย หรือการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลอย่างเหมาะสม การตระหนักถึงภาระหน้าที่เชิงลบและเชิงบวกดังกล่าวมีผลสำคัญต่อการกำหนดบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในรัฐธรรมนูญนิยม (constitutionalism) ผู้บริหารสถานศึกษาไม่ควรถูกมองเพียงในฐานะผู้บังคับใช้ระเบียบหรือผู้รักษาวินัยองค์กร หากแต่เป็นผู้ใช้อำนาจรัฐที่มีหน้าที่พิทักษ์สิทธิและเสรีภาพของบุคคลภายใต้การกำกับดูแลของตน การบริหารสถานศึกษาที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญจึงต้องอาศัยการบูรณาการหลักกฎหมายเข้ากับการตัดสินใจเชิงบริหารอย่างเป็นระบบ โดยมองว่าสิทธิและเสรีภาพมิใช่อุปสรรคต่อการบริหาร หากแต่เป็นกรอบที่ช่วยเพิ่มความชอบธรรม ความโปร่งใส และความไว้วางใจต่อองค์กรทางการศึกษาในระยะยาว

สถานศึกษาในฐานะผู้ใช้อำนาจทางปกครอง

1. สถานะทางกฎหมายของสถานศึกษา การทำความเข้าใจบทบาทของสถานศึกษาในฐานะผู้ใช้อำนาจทางปกครองจำเป็นต้องเริ่มจากการพิจารณาสถานะทางกฎหมายของสถานศึกษาในระบบกฎหมายมหาชน สถานศึกษาของรัฐมิได้เป็นเพียงองค์กรทางวิชาการหรือหน่วยงานให้บริการสาธารณะในเชิงเทคนิค หากแต่เป็นส่วนหนึ่งของกลไกรัฐที่ทำหน้าที่ใช้อำนาจรัฐในรูปแบบเฉพาะ กล่าวคือ เป็นการใช้อำนาจที่มีลักษณะใกล้ชิดกับชีวิตประจำวันของบุคคลและส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพโดยตรง ในทางกฎหมายปกครอง สถานศึกษาที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายหรืออยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ (ปภาณภณ ปภังกรภูรินท์, 2566: 157) ย่อมมีสถานะเป็น “หน่วยงานของรัฐ” หรืออย่างน้อยเป็น “หน่วยงานทางปกครอง” ซึ่งการกระทำหรือคำสั่งของสถานศึกษาย่อมอยู่ภายใต้กรอบการควบคุมตามหลักนิติธรรมและการตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 วางหลักการสำคัญว่าการใช้อำนาจรัฐต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรมและเคารพสิทธิและเสรีภาพของบุคคล แม้มิได้บัญญัติถึงสถานศึกษาโดยตรง แต่เมื่อพิจารณาถึงบทบาทและอำนาจหน้าที่ของสถานศึกษาของรัฐ จะเห็นได้ว่าสถานศึกษาทำหน้าที่แทนรัฐในการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นภารกิจบริการสาธารณะที่รัฐมีหน้าที่ต้องดำเนินการตามรัฐธรรมนูญมาตรา 54 การใช้อำนาจบริหารของสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดระเบียบ การออกคำสั่ง หรือการลงโทษทางวินัย จึงเป็นการใช้อำนาจรัฐที่ต้องอยู่ภายใต้กรอบรัฐธรรมนูญอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, 2560: 14)

ในมิติของกฎหมายปกครอง สถานศึกษาของรัฐสามารถถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มหน่วยงานทางปกครอง เนื่องจากมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย มีโครงสร้างการบังคับบัญชา และมีอำนาจออกคำสั่งที่มีผลผูกพันบุคคลภายนอก โดยเฉพาะผู้เรียนและบุคลากรทางการศึกษา การออกระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งของสถานศึกษาที่กระทบสิทธิของบุคคลจึงมีลักษณะเป็น “คำสั่งทางปกครอง” ซึ่งต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายปกครอง เช่น หลักความชอบด้วยกฎหมายและหลักการของกระบวนการยุติธรรม หลักนิติธรรม หลักธรรมาภิบาล (Carol Harlow, 2006: 187) การมองข้ามสถานะดังกล่าวและปฏิบัติต่อสถานศึกษาเสมือนเป็นองค์กรภายในที่อยู่นอกกรอบกฎหมายมหาชน อาจนำไปสู่การใช้อำนาจที่ขาดการตรวจสอบและกระทบต่อสิทธิของบุคคลอย่างเป็นระบบ

ควบคู่กับสถานะของสถานศึกษาในฐานะหน่วยงานทางปกครอง ผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นข้าราชการครูย่อมมีสถานะเป็น “เจ้าหน้าที่ของรัฐ” ในความหมายของกฎหมายมหาชน เนื่องจากเป็นผู้ได้รับมอบอำนาจตามกฎหมายให้ปฏิบัติหน้าที่แทนรัฐและมีอำนาจตัดสินใจที่ผูกพันสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น เทียบเคียงคำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 458/2545 ที่วินิจฉัยว่าโรงเรียนอุตรดิตถ์ดรุณีอยู่ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการอันเป็นหน่วยงานทางปกครอง ข้าราชการครูในสังกัดโรงเรียนอุตรดิตถ์ดรุณีจึงเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐตามนัยมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 (บุญชู ณ ป้อมเพ็ชร, 2558: 24) สถานะดังกล่าวทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาไม่ได้เป็นเพียงผู้จัดการองค์กรหรือผู้นำทางวิชาการเท่านั้น หากแต่เป็นผู้ใช้อำนาจรัฐที่ต้องรับผิดชอบต่อการใช้อำนาจของตนทั้งในเชิงกฎหมายและเชิงจริยธรรม การเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐย่อมหมายความว่าผู้บริหารสถานศึกษาต้องปฏิบัติหน้าที่ภายใต้กรอบของกฎหมายและรัฐธรรมนูญ ไม่อาจใช้อำนาจตามอำเภอใจหรือโดยอาศัยความเหมาะสม

ส่วนตัวเป็นหลัก การตัดสินใจทุกประการที่กระทบสิทธิของผู้เรียนหรือบุคลากรต้องมีฐานอำนาจตามกฎหมาย มีเหตุผลรองรับ และสามารถตรวจสอบได้ ในกรณีที่การใช้อำนาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคล ผู้บริหารสถานศึกษาอาจต้องรับผิดทั้งในทางปกครองและทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการบริหารสถานศึกษาในรัฐประชาธิปไตยมิใช่พื้นที่ปลอดความรับผิด แต่เป็นพื้นที่ที่อำนาจและความรับผิดต้องดำเนินควบคู่กัน

2. ลักษณะอำนาจทางปกครองในการบริหารสถานศึกษา เมื่อสถานศึกษามีสถานะเป็นหน่วยงานทางปกครอง การบริหารสถานศึกษาย่อมเกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจทางปกครองในหลากหลายรูปแบบ อำนาจดังกล่าวมิได้จำกัดอยู่เพียงการบริหารเชิงนโยบายหรือการจัดการเชิงวิชาการ หากแต่ครอบคลุมถึงอำนาจในการออกคำสั่ง ระเบียบ ข้อบังคับ และมาตรการทางปกครองที่มีผลผูกพันต่อสิทธิและหน้าที่ของผู้เรียนและบุคลากรทางการศึกษา อำนาจออกคำสั่งทางปกครองในบริบทสถานศึกษามักปรากฏในรูปของคำสั่งเฉพาะรายที่มีผลบังคับแก่กรณีใดและหรือแก่บุคคลใดเป็นการเฉพาะ (ชาญชัย แสวงศักดิ์, 2554: 288) เช่น คำสั่งทางวินัย คำสั่งลงโทษ คำสั่งพักการเรียน หรือคำสั่งเกี่ยวกับสิทธิในการเข้าถึงกิจกรรมทางการศึกษา ซึ่งล้วนเป็นการใช้อำนาจฝ่ายบริหารที่ต้องมีฐานอำนาจตามกฎหมายและอยู่ภายใต้หลักความชอบด้วยกฎหมาย นอกจากคำสั่งเฉพาะรายแล้ว ผู้บริหารสถานศึกษายังมีอำนาจในการออกระเบียบหรือข้อบังคับภายในสถานศึกษา เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ทั่วไปเกี่ยวกับการบริหารจัดการ ระเบียบวินัย และการดำเนินชีวิตในสถานศึกษา แม้อำนาจดังกล่าวจะมีลักษณะเป็นการใช้อำนาจเชิงนโยบาย แต่ก็ยังคงเป็นอำนาจทางปกครองที่ต้องเคารพกรอบของกฎหมายแม่บทและหลักรัฐธรรมนูญ ระเบียบหรือข้อบังคับใดที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกินกว่าที่กฎหมายให้อำนาจไว้ หรือขัดต่อหลักความจำเป็นและความได้สัดส่วน ย่อมเสี่ยงต่อการถูกวินิจฉัยว่าไม่ชอบด้วยกฎหมาย การใช้อำนาจออกระเบียบโดยปราศจากการพิจารณาผลกระทบต่อสิทธิของบุคคลอย่างรอบด้าน จึงเป็นปัญหาที่พบบ่อยในทางปฏิบัติของการบริหารสถานศึกษา

อำนาจทางปกครองอีกประการหนึ่งที่มีความอ่อนไหวต่อสิทธิและเสรีภาพ คือ อำนาจในการบังคับใช้วินัย การลงโทษ และการควบคุมพฤติกรรมของผู้เรียนและบุคลากร อำนาจดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและบรรลุเป้าหมายทางการศึกษา แต่ขณะเดียวกันก็เป็นอำนาจที่มีความเสี่ยงสูงต่อการละเมิดสิทธิ หากขาดหลักควบคุมที่ชัดเจน การลงโทษทางวินัยที่รุนแรงหรือไม่สมเหตุสมผลอาจกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เสรีภาพ และสิทธิในกระบวนการที่เป็นธรรมของผู้ถูกลงโทษ ดังนั้น การใช้อำนาจทางวินัยในสถานศึกษาจึงต้องตั้งอยู่บนหลักความจำเป็น ความได้สัดส่วน และความเป็นธรรมในกระบวนการตัดสินใจ มิใช่อาศัยดุลพินิจส่วนบุคคลหรือจารีตองค์กรเป็นหลัก

3. ผลทางกฎหมายของการใช้อำนาจบริหารในสถานศึกษา การใช้อำนาจบริหารในสถานศึกษาในฐานะการใช้อำนาจทางปกครองย่อมก่อให้เกิดผลทางกฎหมายทั้งต่อสถานศึกษาและต่อผู้บริหารในฐานะเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผลทางกฎหมายประการแรกคือการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งหรือมาตรการทางการบริหาร คำสั่งทางปกครองของผู้บริหารสถานศึกษาจะชอบด้วยกฎหมายได้ก็ต่อเมื่อมีองค์ประกอบครบถ้วน ได้แก่ มีฐานอำนาจตามกฎหมาย ออกโดยเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจ มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์สาธารณะ ใช้ดุลพินิจโดยสุจริต และไม่ขัดต่อหลักรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะหลักนิติธรรมและหลักการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ หากคำสั่งหรือมาตรการใดขาดองค์ประกอบดังกล่าว หรือมีลักษณะเกินขอบเขตอำนาจ ย่อมตกอยู่ในสภาพไม่ชอบด้วยกฎหมายและอาจถูกเพิกถอนโดยศาลหรือองค์กรที่มีอำนาจตรวจสอบ ผลเช่นนี้มิได้กระทบเฉพาะความมีผลบังคับของคำสั่งเท่านั้น หากยังส่งผลต่อความชอบธรรมของการบริหารสถานศึกษาโดยรวม เนื่องจากการใช้อำนาจที่ไม่สอดคล้องกับหลักกฎหมายย่อมบั่นทอนความไว้วางใจของผู้เรียนและสังคมต่อองค์กรทางการศึกษา ผลทางกฎหมายประการที่สองคือ ความรับผิดของฝ่ายปกครองเมื่อการใช้อำนาจกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ในกรณีที่การออกคำสั่งหรือการดำเนินการทางวินัยก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เรียนหรือบุคลากร ผู้บริหารสถานศึกษาอาจต้องรับผิดในฐานะเจ้าหน้าที่ของรัฐตามหลักความรับผิดของฝ่ายปกครอง แนวคิดเรื่องความรับผิดดังกล่าวมีรากฐานมาจากหลักความเสมอภาคและหลักการเยียวยาความเสียหาย ซึ่งมุ่งให้รัฐต้องรับผิดชอบต่อผลเสียหายที่เกิดจากการใช้อำนาจโดยไม่ชอบ แม้การกระทำนั้นจะกระทำไปโดยอ้างประโยชน์สาธารณะก็ตาม นอกจากนี้ ความรับผิดของผู้บริหารสถานศึกษามิได้จำกัดอยู่เพียงความรับผิดทางแพ่งหรือทางปกครอง หากในบางกรณีอาจขยายไปถึงความรับผิดทางวินัยหรือทางอาญา หากการใช้อำนาจมีลักษณะเป็นการใช้อำนาจโดยมิชอบหรือฝ่าฝืนกฎหมายอย่างร้ายแรง ประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นว่าการบริหารสถานศึกษาในฐานะการใช้อำนาจรัฐมิใช่เรื่องที่สามารถอาศัยดุลพินิจอย่างเสรี หากแต่เป็นการใช้อำนาจที่ต้องดำเนินควบคู่กับความรับผิดและการตรวจสอบอย่างเป็นระบบ

ดุลพินิจของผู้บริหารสถานศึกษากับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

1. ความหมายและขอบเขตของดุลพินิจทางปกครอง ดุลพินิจทางปกครอง (administrative discretion) เป็นกลไกสำคัญของการบริหารราชการแผ่นดินในระบบกฎหมายมหาชน เนื่องจากกฎหมายมิอาจกำหนดรายละเอียดของสถานการณ์ทางสังคมที่หลากหลายได้อย่างครบถ้วน จึงจำเป็นต้องเปิดช่องให้เจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถใช้การพิจารณาอย่างมีเหตุผลในการเลือกแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมภายใต้กรอบของกฎหมาย กล่าวอีกนัยหนึ่ง ดุลพินิจทางปกครองหมายถึงอำนาจที่กฎหมายมอบให้แก่หน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐในการเลือกตัดสินใจหรือกำหนดมาตรการอย่างใดอย่างหนึ่งจากหลายทางเลือกที่กฎหมายเปิดไว้ ทั้งนี้ การใช้อำนาจดังกล่าวมิใช่อำนาจที่ไร้ขอบเขต หากแต่ต้องดำเนินไปภายใต้เจตนารมณ์ของกฎหมายและหลักการพื้นฐานของกฎหมายมหาชน โดยเฉพาะหลักนิติธรรมซึ่งกำหนดให้การใช้อำนาจรัฐต้องมีที่มาทางกฎหมายและต้องสามารถตรวจสอบได้ ดุลพินิจจึงเป็นทั้งเครื่องมือของการบริหารราชการที่มีประสิทธิภาพ และในขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่อาจก่อให้เกิดปัญหาการละเมิดสิทธิของประชาชนหากปราศจากกลไกกำกับควบคุมที่เหมาะสม

ในเชิงโครงสร้างทางกฎหมาย นักวิชาการกฎหมายปกครองมักจำแนกการใช้ดุลพินิจออกเป็นสองระดับสำคัญ คือ ดุลพินิจในการวินิจฉัยข้อเท็จจริง และ ดุลพินิจในการตัดสินใจหรือกำหนดผลทางกฎหมาย (สมบัติ โชติวงศ์, 2552, 11-16)

ระดับแรก ดุลพินิจในการวินิจฉัยข้อเท็จจริง ซึ่งเกิดขึ้นในขั้นตอนที่เจ้าหน้าที่ต้องประเมินว่าข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเข้าเงื่อนไขตามบทบัญญัติของกฎหมายหรือไม่ โดยเฉพาะในกรณีที่กฎหมายใช้ถ้อยคำที่มีลักษณะเป็นนามธรรม เช่น “ความประพฤติไม่เหมาะสมอย่างร้ายแรง” หรือ “พฤติการณ์ที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อย” ถ้อยคำลักษณะนี้เปิดพื้นที่ให้ผู้ใช้อำนาจต้องตีความและประเมินสถานการณ์อย่างรอบด้าน ตัวอย่างในบริบทของสถานศึกษา เช่น การพิจารณาว่าพฤติกรรมของนักเรียนเข้าข่ายการกระทำผิดวินัยร้ายแรงหรือไม่ ซึ่งต้องอาศัยการชั่งน้ำหนักข้อเท็จจริง สภาพแวดล้อม และเจตนาของผู้กระทำ การวินิจฉัยข้อเท็จจริงจึงเป็นขั้นตอนสำคัญที่กำหนดว่าฝ่ายปกครองจะมีอำนาจดำเนินมาตรการต่อไปหรือไม่

ระดับที่สอง ดุลพินิจในการตัดสินใจหรือกำหนดผลทางกฎหมาย ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากที่เจ้าหน้าที่ได้วินิจฉัยแล้วว่าข้อเท็จจริงเข้าองค์ประกอบตามกฎหมาย ในขั้นตอนนี้กฎหมายมักเปิดช่องให้ผู้ใช้อำนาจสามารถเลือกมาตรการที่เหมาะสมจากหลายทางเลือก เช่น การตักเตือน การกำหนดมาตรการทางวินัย หรือการกำหนดข้อจำกัดบางประการต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง การใช้ดุลพินิจในลักษณะดังกล่าวต้องดำเนินไปภายใต้หลักการสำคัญของกฎหมายมหาชน ได้แก่ หลักความได้สัดส่วนซึ่งกำหนดว่ามาตรการที่เลือกใช้ต้องไม่เกินจำเป็นเมื่อเทียบกับวัตถุประสงค์ของกฎหมาย หลักความเสมอภาคซึ่งกำหนดให้กรณีที่มีข้อเท็จจริงสาระสำคัญเหมือนกันต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน และหลักความสุจริตซึ่งกำหนดให้การใช้อำนาจต้องมุ่งประโยชน์สาธารณะ มิใช่เพื่อวัตถุประสงค์ส่วนบุคคล เมื่อพิจารณาในบริบทของการบริหารสถานศึกษา ดุลพินิจของผู้บริหารจึงมิใช่เพียงเครื่องมือในการรักษาระเบียบวินัยภายในองค์กรเท่านั้น แต่ยังเป็นอำนาจที่ต้องถูกใช้ภายใต้กรอบของกฎหมายรัฐธรรมนูญและหลักคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้เรียนและบุคลากรทางการศึกษาอีกด้วย ดังนั้น การทำความเข้าใจความหมายและขอบเขตของดุลพินิจทางปกครองในบริบทการบริหารสถานศึกษา จึงไม่อาจหยุดอยู่เพียงการยอมรับความจำเป็นของดุลพินิจ หากต้องพิจารณาควบคู่ไปกับคำถามเชิงหลักการว่าดุลพินิจควรถูกควบคุมอย่างไร และภายใต้กรอบใด เพื่อให้การใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาสอดคล้องกับหลักสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ

2. หลักควบคุมการใช้ดุลพินิจของผู้บริหารสถานศึกษา การยอมรับความจำเป็นของดุลพินิจทางปกครองมิได้หมายความว่าผู้บริหารสถานศึกษาจะสามารถใช้อำนาจได้อย่างเสรีโดยปราศจากกรอบควบคุม ตรงกันข้าม ระบบกฎหมายมหาชนได้พัฒนาหลักการหลายประการเพื่อทำหน้าที่เป็น “รั้วกั้นเชิงบรรทัดฐาน” สำหรับการใช้ดุลพินิจ เพื่อป้องกันมิให้การตัดสินใจของฝ่ายบริหารกลายเป็นการใช้อำนาจตามอำเภอใจ หลักควบคุมดังกล่าวมีความสำคัญเป็นพิเศษในบริบทสถานศึกษา ซึ่งการใช้อำนาจมักกระทบสิทธิและเสรีภาพของผู้เรียนและบุคลากรโดยตรงและในชีวิตประจำวัน

(1) หลักนิติธรรม (rule of law) ซึ่งทำหน้าที่เป็นหลักการแม่บทในการควบคุมการใช้อำนาจของฝ่ายบริหาร หลักนิติธรรมกำหนดให้การใช้อำนาจรัฐต้องมีฐานอำนาจตามกฎหมาย มีความชัดเจน คาดการณ์ได้ และตรวจสอบได้ เอ.วี. ไดซี (A.V. Dicey) ให้ความสำคัญของหลักนิติธรรมคือความเสมอภาคทางกฎหมาย เขามีสัมฤทธิผลอันโดดเด่นในการถ่ายทอดหลักนิติธรรม (Rule of Law) ออกมาเป็นหลักการเชิงรูปธรรม ซึ่งภายใต้ถ้อยคำที่สละสลวยนั้นได้ซ่อนเร้นประเด็นปัญหาที่มีความซับซ้อนในเชิงลึกเอาไว้ โดยหลักนิติธรรมประการแรกตามทัศนะของเขามีใจความสำคัญว่า “บุคคลจักไม่ต้องรับโทษหรือได้รับความเสียหายต่อร่างกายหรือทรัพย์สินตามกฎหมาย เว้นแต่จะได้มีการกระทำความผิดอันเป็นการละเมิดกฎหมายอย่างชัดแจ้ง และความผิดนั้นได้รับการพิสูจน์ตามกระบวนการทางกฎหมายโดยปกติ ณ ศาลยุติธรรมปกติของรัฐ” (Dicey, 1915: 110) จากหลักดังกล่าว การใช้ดุลพินิจของผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องตั้งอยู่บนกรอบกฎหมายที่ชัดเจน มิใช่อาศัยจารีตองค์กรหรือความเหมาะสมส่วนบุคคลเป็นหลัก การออกคำสั่งหรือกำหนดมาตรการที่กระทบสิทธิของบุคคลโดยปราศจากฐานอำนาจตามกฎหมาย หรือโดยตีความอำนาจอย่างขยา ยเกิน

สมควร ย่อมขัดต่อหลักนิติธรรมและเสี่ยงต่อการถูกตรวจสอบเพิกถอน

(2) หลักความเสมอภาค ซึ่งทำหน้าที่ควบคุมการใช้ดุลพินิจมิให้เกิดการเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม หลักนี้กำหนดให้บุคคลที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกันต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียม และการปฏิบัติที่แตกต่างต้องมีเหตุผลอันสมควรและสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมาย ในบริบทสถานศึกษา หลักความเสมอภาคมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพิจารณาทางวินัยและการกำหนดมาตรการควบคุมพฤติกรรม เนื่องจากการใช้ดุลพินิจโดยไม่สม่ำเสมอหรือมีอคติอาจนำไปสู่ความรู้สึกไม่เป็นธรรมและบั่นทอนความชอบธรรมของการบริหารโดยรวม

(3) หลักเหตุผลและความได้สัดส่วน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการตรวจสอบเนื้อหาของการตัดสินใจทางปกครอง หลักเหตุผลกำหนดให้การใช้ดุลพินิจต้องมีเหตุผลรองรับอย่างสมเหตุสมผล และสามารถอธิบายได้ว่ามาตรการที่เลือกใช้มีความเหมาะสมต่อข้อเท็จจริงและวัตถุประสงค์ทางการศึกษา ในขณะที่หลักความได้สัดส่วนทำหน้าที่ชั่งน้ำหนักระหว่างผลประโยชน์สาธารณะกับภาระที่เกิดแก่สิทธิและเสรีภาพของบุคคล การใช้มาตรการที่รุนแรงเกินจำเป็นหรือสร้างภาระต่อสิทธิมากเกินกว่าประโยชน์ที่ได้รับ ย่อมถือเป็นการใช้ดุลพินิจที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย แม้จะอ้างเหตุผลด้านวินัยหรือประสิทธิภาพก็ตาม

การนำหลักควบคุมทั้งสามประการมาใช้ร่วมกันช่วยเปลี่ยนวิธีคิดในการบริหารสถานศึกษาจากการเน้นอำนาจบังคับไปสู่การบริหารที่ตั้งอยู่บนกรอบเหตุผลทางกฎหมาย ผู้บริหารสถานศึกษาจึงไม่เพียงต้องถามว่า “สามารถทำได้หรือไม่” หากแต่ต้องถามต่อไปว่า “ควรทำหรือไม่” และ “ทำอย่างไรจึงจะกระทบสิทธิน้อยที่สุด” กรอบคิดดังกล่าวจึงมีบทบาทสำคัญในการบูรณาการหลักสิทธิและเสรีภาพเข้ากับการใช้ดุลพินิจในทางปฏิบัติ

3. ปัญหาการใช้ดุลพินิจที่กระทบสิทธิในทางปฏิบัติ แม้จะมีหลักควบคุมการใช้ดุลพินิจดังกล่าว การบริหารสถานศึกษาในทางปฏิบัติยังคงเผชิญกับปัญหาการใช้ดุลพินิจที่กระทบสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในหลายมิติ

ประการแรกคือ การจำกัดเสรีภาพของผู้เรียน โดยเฉพาะเสรีภาพในการแสดงออกและเสรีภาพส่วนบุคคล ผู้บริหารสถานศึกษามักอ้างเหตุผลด้านความสงบเรียบร้อยหรือภาพลักษณ์ขององค์กรในการจำกัดการแสดงความคิดเห็นหรือกิจกรรมของผู้เรียน โดยมิได้พิจารณาอย่างรอบด้านถึงความจำเป็นและความได้สัดส่วนของมาตรการดังกล่าว การจำกัดเสรีภาพในลักษณะเหมารวม หรือการห้ามโดยเด็ดขาด อาจทำให้สถานศึกษากลายเป็นพื้นที่ที่ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้เชิงวิพากษ์และการพัฒนาพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ประการที่สองคือ การลงโทษทางวินัย ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ดุลพินิจในการตัดสินใจหรือกำหนดผลทางกฎหมายของผู้บริหารถูกใช้อย่างเข้มข้นที่สุด การลงโทษที่รุนแรงหรือไม่สอดคล้องกับพฤติการณ์ อาจละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และหลักความได้สัดส่วน ปัญหาที่พบบ่อยคือการลงโทษโดยอาศัยจารีตหรือความรู้สึกส่วนตัวมากกว่าการประเมินข้อเท็จจริงอย่างเป็นระบบ อีกทั้งในบางกรณีผู้ถูกลงโทษไม่ได้รับโอกาสในการชี้แจงหรือปกป้องสิทธิของตนอย่างเพียงพอ ซึ่งขัดต่อมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ที่ระบุว่าในกรณีที่คำสั่งทางปกครองอาจกระทบถึงสิทธิของคู่กรณี เจ้าหน้าที่ต้องให้คู่กรณีมีโอกาสที่จะได้ทราบข้อเท็จจริงอย่างเพียงพอและมีโอกาสได้โต้แย้งและแสดงพยานหลักฐานของตน (พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539, 2539: 9) ตัวอย่าง คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ. 218/2548 ผู้ฟ้องคดีถูกกล่าวหาว่าประพฤติไม่เหมาะสมกับนักเรียนหญิง ผู้อำนวยการเขตได้แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนและมีคำสั่งลงโทษภาคทัณฑ์ แต่กระบวนการสอบสวนไม่แจ้งสิทธิ ไม่เปิดเผยพยานหลักฐาน และไม่เปิดโอกาสให้โต้แย้ง ศาลปกครองสูงสุดจึงวินิจฉัยว่าคำสั่งลงโทษดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมายและเพิกถอนคำสั่ง กรณีข้างต้นสะท้อนการขาดหลักกระบวนการที่เป็นธรรมในการใช้ดุลพินิจในการตัดสินใจหรือกำหนดผลทางกฎหมายของผู้บริหาร

ประการสุดท้ายคือ การใช้อำนาจโดยขาดกระบวนการที่เป็นธรรม ซึ่งเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างของการบริหารสถานศึกษา การตัดสินใจที่กระทบสิทธิของผู้เรียนหรือบุคลากรโดยไม่เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในกระบวนการ ไม่ชี้แจงเหตุผลอย่างชัดเจน หรือไม่มีกลไกอุทธรณ์ภายใน ย่อมเพิ่มความเสี่ยงของการใช้อำนาจตามอำเภอใจ และบั่นทอนความชอบธรรมของการบริหาร การขาด due process มิได้เพียงกระทบสิทธิของบุคคลรายกรณี หากยังส่งผลต่อบรรยากาศแห่งความไว้วางใจและความยุติธรรมภายในสถานศึกษาโดยรวม

กล่าวโดยสรุป ดุลพินิจของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นทั้งเครื่องมือที่จำเป็นต่อการบริหารและเป็นแหล่งความเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิและเสรีภาพ การคุ้มครองสิทธิในบริบทสถานศึกษาจึงมิได้เรียกร้องให้ลดทอนดุลพินิจ หากแต่เรียกร้องให้การใช้ดุลพินิจถูกกำกับด้วยหลักนิติธรรม หลักความเสมอภาค และหลักเหตุผลกับความได้สัดส่วนอย่างจริงจัง การบูรณาการหลักควบคุมดังกล่าวเข้ากับการตัดสินใจในชีวิตประจำวันของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นเงื่อนไขสำคัญในการสร้างการบริหารที่มีความชอบธรรม เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญนิยมในรัฐประชาธิปไตยสมัยใหม่

การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบกับต่างประเทศ

1. แนวคิดการคุ้มครองสิทธิในบริบทสถานศึกษาในต่างประเทศ การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิในบริบทสถานศึกษาในต่างประเทศมีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจว่า รัฐประชาธิปไตยสมัยใหม่จัดวางความสัมพันธ์ระหว่าง “อำนาจการบริหารสถานศึกษา” กับ “สิทธิและเสรีภาพของนักเรียน” อย่างไร การศึกษาเปรียบเทียบช่วยให้เห็นทั้งแนวคิดร่วมเชิงหลักการและความแตกต่างเชิงโครงสร้างทางกฎหมาย ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นฐานในการประเมินและพัฒนาการบริหารสถานศึกษาในบริบทประเทศไทยได้อย่างมีระบบ ในส่วนนี้จะยกตัวอย่าง 3 ประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และญี่ปุ่น ซึ่งเป็นประเทศที่มีพัฒนาการด้านกฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายการศึกษาอย่างชัดเจน และมีแนวคำวินิจฉัยของศาลที่สะท้อนบทบาทในการควบคุมการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม

(1) สหรัฐอเมริกา ระบบกฎหมายของสหรัฐอเมริกาถือเป็นหนึ่งในแบบอย่างสำคัญของการวางหลักการคุ้มครองสิทธิของนักเรียนภายใต้กรอบรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะการนำบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญและบทแก้ไขเพิ่มเติมมาใช้ควบคุมการใช้อำนาจของสถานศึกษาของรัฐ แนวคำวินิจฉัยของศาลสูงสหรัฐได้พัฒนาหลักการสำคัญที่ยืนยันว่า นักเรียนมิได้สูญเสียสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเพียงเพราะอยู่ภายในระบบโรงเรียนของรัฐ คดี Tinker v. Des Moines Independent Community School District (1969) เป็นตัวอย่างสำคัญที่สะท้อนหลักการดังกล่าว โดยมีข้อเท็จจริงว่ากลุ่มนักเรียนในรัฐไอโอวาสวมปลอกแขนสีดำไปโรงเรียนเพื่อแสดงการประท้วงสงครามเวียดนามเชิงสัญลักษณ์ ผู้บริหารโรงเรียนเห็นว่าการกระทำดังกล่าวอาจก่อให้เกิดความวุ่นวายในโรงเรียน จึงมีคำสั่งห้ามและพักการเรียนผู้ที่ฝ่าฝืน อย่างไรก็ตาม ศาลสูงสหรัฐวินิจฉัยว่าการแสดงออกดังกล่าวอยู่ภายใต้การคุ้มครองของบทแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่หนึ่ง (First Amendment) และสถานศึกษาไม่อาจจำกัดเสรีภาพของนักเรียนได้เพียงเพราะคาดการณ์ว่าการแสดงออกนั้นอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นระเบียบ เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการกระทำดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบต่อการเรียนการสอนอย่างมีนัยสำคัญ (U.S. Supreme Court, 1969) คำวินิจฉัยนี้จึงกลายเป็นหลักสำคัญที่ยืนยันว่าเสรีภาพในการแสดงออกของนักเรียนยังคงได้รับการคุ้มครองภายในบริบทของสถานศึกษา

ในอีกด้านหนึ่ง ศาลสูงสหรัฐยังได้พัฒนาหลักการเกี่ยวกับสิทธิในกระบวนการที่เป็นธรรมของนักเรียนผ่านคดี Goss v. Lopez (1975) ซึ่งมีข้อเท็จจริงว่า นักเรียนหลายคนในรัฐโอไฮโอถูกพักการเรียนเป็นเวลา 10 วันจากเหตุการณ์ทำลายทรัพย์สินของโรงเรียนและรบกวนกระบวนการเรียนการสอน โดยกฎหมายของรัฐให้อำนาจผู้อำนวยการโรงเรียนสั่งพักการเรียนได้โดยไม่ต้องจัดให้มีการพิจารณาไต่สวนล่วงหน้า ศาลสูงสหรัฐวินิจฉัยว่าการพักการเรียนดังกล่าวเป็นการกระทบต่อสิทธิในการได้รับการศึกษา ซึ่งถือเป็นประโยชน์ทางกฎหมายที่ต้องปฏิบัติตามหลัก due process of law ตามบทแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่สิบสี่ (Fourteenth Amendment) ดังนั้น ก่อนมีคำสั่งลงโทษ นักเรียนต้องได้รับแจ้งข้อกล่าวหาและมีโอกาสชี้แจงหรือโต้แย้งข้อเท็จจริงอย่างเหมาะสม (U.S. Supreme Court, 1975) หลักการนี้สะท้อนแนวคิดสำคัญของกฎหมายมหาชนสหรัฐที่มองว่าสถานศึกษาเป็นองค์กรของรัฐซึ่งต้องใช้อำนาจภายใต้หลักนิติรัฐและหลักกระบวนการที่เป็นธรรม โดยศาลมีบทบาทสำคัญในการควบคุมการใช้ดุลพินิจของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองสิทธิพื้นฐานของนักเรียน

(2) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ระบบกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีสะท้อนแนวคิดการคุ้มครองสิทธิในบริบทสถานศึกษาที่ผูกโยงอย่างใกล้ชิดกับหลักการพื้นฐานของรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามมาตรา 1 แห่งกฎหมายพื้นฐาน (Grundgesetz) และเสรีภาพส่วนบุคคลตามมาตรา 2 (Basic Law for the Federal Republic of Germany 1949, 2025: 15) ซึ่งได้รับการตีความอย่างเข้มงวดโดยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ แนวคำวินิจฉัยของศาลได้วางหลักการสำคัญว่าการใช้อำนาจของรัฐในทุกบริบท รวมถึงการบริหารสถานศึกษา ต้องดำเนินไปภายใต้กรอบของสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างเคร่งครัด โดยมองว่านักเรียนมิใช่เพียงผู้รับการกำกับดูแลของรัฐ แต่เป็น “ผู้ทรงสิทธิ” ที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญอย่างเต็มรูปแบบ หลักการสำคัญที่ใช้ควบคุมการใช้อำนาจในสถานศึกษาคือหลักสัดส่วน (Verhältnismäßigkeit) ซึ่งกำหนดให้มาตรการใด ๆ ที่จำกัดสิทธิของนักเรียนต้องผ่านการทดสอบด้านความเหมาะสม ความจำเป็น และความได้สัดส่วนอย่างรอบคอบ หลักการดังกล่าวทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการควบคุมดุลพินิจของผู้บริหารสถานศึกษา และป้องกันไม่ให้วัตถุประสงค์ทางการศึกษาถูกใช้เป็นเหตุผลในการลดทอนสิทธิหรือศักดิ์ศรีของบุคคล แนวคิดดังกล่าวปรากฏอย่างชัดเจนในคดีสำคัญของศาลรัฐธรรมนูญเยอรมนีที่รู้จักกันในชื่อ Classroom Crucifix Case II (Kruzifix-Beschluss) ซึ่งมีข้อเท็จจริงว่า รัฐบาวาเรียออกระเบียบกำหนดให้โรงเรียนประถมศึกษาของรัฐต้องติดไม้กางเขนในทุกห้องเรียน ครอบครัวหนึ่งซึ่งมีความเชื่อทางปรัชญาแบบแอนโธรโพโซฟีเห็นว่าการติดสัญลักษณ์ดังกล่าวเป็นการบังคับทางศาสนา จึงร้องขอให้ถอดออก แต่ฝ่ายโรงเรียนเสนอเพียงมาตรการประนีประนอม เช่น การย้ายตำแหน่งหรือใช้ไม้กางเขนขนาดเล็ก ต่อมาผู้ปกครองพร้อมบุตรจึงยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อคุ้มครองสิทธิทางรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าการกำหนดให้ติดไม้กางเขนในห้องเรียนของโรงเรียนรัฐที่นักเรียนต้องเข้าเรียนตามกฎหมาย เป็นการกระทบต่อเสรีภาพทางศาสนาในด้านลบของนักเรียนและสิทธิของผู้ปกครองในการกำหนดการอบรมทางศาสนาแก่บุตร ศาลจึงประกาศให้กฎดังกล่าวขัดต่อ

รัฐธรรมนูญ พร้อมทั้งย้ำว่าการบรรลุวัตถุประสงค์ทางการศึกษาของรัฐไม่อาจอาศัยมาตรการที่บังคับให้บุคคลต้องเผชิญกับสัญลักษณ์ทางศาสนาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (Zaatan & Wallrabenstein, 2018) คำวินิจฉัยนี้จึงสะท้อนแนวทางของระบบกฎหมายเยอรมันที่ใช้หลักรัฐธรรมนูญและหลักสัดส่วนเป็นเครื่องมือควบคุมการใช้อำนาจของรัฐในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ

(3) ญี่ปุ่น ระบบกฎหมายของญี่ปุ่นสะท้อนพัฒนาการของแนวคิดการคุ้มครองสิทธิของนักเรียนในบริบทสถานศึกษาอย่างค่อยเป็นค่อยไป ภายใต้กรอบรัฐธรรมนูญญี่ปุ่น ค.ศ. 1946 ซึ่งรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลในมาตรา 13 ตลอดจนสิทธิในการได้รับการศึกษาในมาตรา 26 แม้โครงสร้างการบริหารสถานศึกษาของญี่ปุ่นจะมีลักษณะเน้นระเบียบวินัย ความสามัคคีของกลุ่ม และการเคารพต่ออำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสำคัญ แต่แนวคำพิพากษาของศาลญี่ปุ่นได้เริ่มพัฒนาแนวคิดว่าการใช้อำนาจทางวินัยของโรงเรียนมิอาจดำเนินไปโดยปราศจากข้อจำกัดทางรัฐธรรมนูญ นักเรียนจึงมิได้เป็นเพียงผู้ใต้บังคับบัญชาในระบบการศึกษา หากแต่เป็นผู้ทรงสิทธิซึ่งต้องได้รับความคุ้มครองตามหลักสิทธิมนุษยชนพื้นฐาน แนวโน้มทางกฎหมายดังกล่าวทำให้ศาลญี่ปุ่นเริ่มนำมาตรฐานการพิจารณาความสมเหตุสมผลและความได้สัดส่วนมาใช้ในการตรวจสอบคำสั่งหรือมาตรการทางวินัยของสถานศึกษา เพื่อป้องกันไม่ให้การรักษาระเบียบวินัยทางการศึกษากลายเป็นเหตุผลในการจำกัดสิทธิของบุคคลเกินความจำเป็น แนวคิดดังกล่าวปรากฏอย่างชัดเจนในคดี Kobe Municipal Technical College Case (1996) ซึ่งถือเป็นบรรทัดฐานสำคัญเกี่ยวกับขอบเขตของดุลพินิจทางการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ในคดีนี้ นักเรียนรายหนึ่งซึ่งนับถือศาสนาพยานพระยะโฮวาปฏิเสธการเข้าร่วมการฝึกเคนโด้ในวิชาพลศึกษา เนื่องจากหลักคำสอนทางศาสนาห้ามการฝึกฝนการต่อสู้ โรงเรียนจึงให้ผลการเรียนไม่ผ่านในวิชาดังกล่าว และต่อมามีคำสั่งให้เรียนซ้ำชั้นสองปีติดต่อกันก่อนจะมีคำสั่งให้ออกจากสถานศึกษา ศาลฎีกาญี่ปุ่นวินิจฉัยว่ามาตรการดังกล่าวเป็นการใช้ดุลพินิจที่เกินขอบเขต เนื่องจากโรงเรียนมิได้พิจารณาทางเลือกอื่นที่กระทบต่อสิทธิของนักเรียนน้อยกว่า เช่น การให้จัดทำรายงานหรือกิจกรรมทดแทน ทั้งที่นักเรียนมิได้ปฏิเสธการเรียนวิชาพลศึกษาโดยสิ้นเชิง และมีผลการเรียนในวิชาอื่นอยู่ในระดับดี ศาลจึงเห็นว่าการลงโทษดังกล่าวก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรงต่อสิทธิในการศึกษาและเสรีภาพทางศาสนาโดยไม่จำเป็น (Judgments of the Supreme Court 1995(Gyo-Tsu)74, 1996) คำวินิจฉัยนี้สะท้อนท่าทีของศาลญี่ปุ่นที่พยายามสร้างดุลยภาพระหว่างอำนาจบริหารของสถานศึกษากับการคุ้มครองสิทธิพื้นฐานของนักเรียนภายใต้กรอบรัฐธรรมนูญ

2. กลไกการควบคุมอำนาจและดุลพินิจของผู้บริหาร เมื่อพิจารณาจากพัฒนาการทางกฎหมายของสหรัฐอเมริกา เยอรมนี และญี่ปุ่น จะเห็นได้ชัดว่าการคุ้มครองสิทธิของนักเรียนในบริบทสถานศึกษามิได้เกิดขึ้นจากการรับรองสิทธิไว้ในตัวบทรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายการศึกษาเท่านั้น หากแต่ตั้งอยู่บน “กลไกควบคุมอำนาจ” ที่ทำให้ดุลพินิจของผู้บริหารสถานศึกษาไม่อาจดำเนินไปอย่างไร้ขอบเขต กลไกประการแรกคือการตรวจสอบโดยศาล ซึ่งทำหน้าที่แปลงหลักสิทธิในเชิงนามธรรมให้กลายเป็นข้อจำกัดทางกฎหมายที่มีผลใช้บังคับจริง ในสหรัฐอเมริกา แนวคำวินิจฉัยในคดี Tinker และ Goss แสดงให้เห็นว่าศาลมิได้ยอมรับข้ออ้างเรื่องระเบียบวินัยหรือความคล่องตัวในการบริหารโดยอัตโนมัติ หากแต่กำหนดให้ผู้บริหารต้องพิสูจน์เหตุผลของการจำกัดสิทธิ และต้องเคารพกระบวนการที่เป็นธรรมก่อนใช้อำนาจลงโทษ ส่วนเยอรมนีใช้หลักสัดส่วนเป็นแกนกลางของการควบคุม โดยมิได้ตรวจสอบเพียงว่ามีอำนาจตามกฎหมายหรือไม่ แต่ยังถามต่อไปว่ามาตรการนั้นเหมาะสม จำเป็น และได้ดุลกับความเสียหายต่อสิทธิหรือไม่ ดังที่ปรากฏในคดีไม้กางเขนในห้องเรียน ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญยืนยันว่าภารกิจทางการศึกษาของรัฐไม่อาจกลบล้างเสรีภาพทางศาสนาในด้านลบของนักเรียนได้ ขณะที่ญี่ปุ่น แม้จะยังคงเคารพดุลพินิจของฝ่ายบริหารในระดับหนึ่ง แต่คดี Kobe Municipal Technical College ชี้ว่าศาลพร้อมก้าวเข้ามาแทรกแซงเมื่อโรงเรียนเลือกใช้มาตรการที่ร้ายแรงเกินจำเป็นทั้งที่มีทางเลือกอื่นที่กระทบสิทธิน้อยกว่า นอกจากนั้น กลไกเชิงกระบวนการ เช่น การแจ้งข้อกล่าวหา การให้โอกาสชี้แจง การรับฟังคู่กรณี และการแสดงเหตุผลของคำสั่ง ยังทำหน้าที่จำกัดอำนาจเชิงปฏิบัติการของผู้บริหารไม่ให้กลายเป็นอำนาจตามอำเภอใจ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ระบบกฎหมายต่างประเทศทั้งสามประเทศต่างยืนยันตรงกันว่า ความชอบธรรมของการบริหารสถานศึกษามิได้วัดจากประสิทธิภาพในการรักษาระเบียบเพียงลำพัง แต่ต้องตั้งอยู่บนความสามารถในการใช้อำนาจภายใต้หลักนิติธรรม สิทธิขั้นพื้นฐาน และการตรวจสอบได้ในทางกฎหมายด้วย

3. บทเรียนเชิงเปรียบเทียบต่อบริบทประเทศไทย บทเรียนสำคัญจากสหรัฐอเมริกา เยอรมนี และญี่ปุ่น มิได้อยู่ที่รูปแบบเฉพาะของแต่ละระบบกฎหมาย หากแต่อยู่ที่หลักร่วมเชิงโครงสร้างว่า “สถานศึกษาเป็นพื้นที่ของการใช้อำนาจรัฐที่ต้องอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ” ไม่ใช่พื้นที่พิเศษที่ผู้บริหารจะอ้างวัตถุประสงค์ทางการศึกษาเพื่อจำกัดสิทธิของผู้เรียนได้โดยง่าย สำหรับประเทศไทย นัยของข้อค้นพบนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะแม้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 จะรับรองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล รวมทั้งกำหนดเงื่อนไขการจำกัดสิทธิไว้ค่อนข้างชัดเจน แต่ในทางปฏิบัติ วัฒนธรรมการบริหารสถานศึกษายังคงโน้มเอียงไปทางอำนาจนิยม การเน้นลำดับชั้น และการให้ความสำคัญกับวินัยหรือภาพลักษณ์ขององค์กรเหนือสิทธิของผู้เรียน บทเรียนจากสหรัฐชี้ว่า เมื่อการใช้อำนาจกระทบเสรีภาพขั้นพื้นฐานหรือสิทธิในการศึกษา ศาลและหน่วยงานของรัฐต้องไม่หยุดอยู่เพียงการถามว่าผู้บริหาร “มีอำนาจหรือไม่” แต่ต้องถามด้วยว่าการจำกัดสิทธินั้นมีเหตุผลรองรับเพียงพอหรือไม่ ขณะที่บทเรียนจากเยอรมนีเสนอกรอบที่เหมาะสมอย่างยิ่งต่อ

การพัฒนากฎหมายไทย นั่นคือการใช้หลักสัดส่วนเป็นมาตรฐานกลางในการประเมินคำสั่งหรือมาตรการของสถานศึกษา โดยเฉพาะในกรณีที่ผู้บริหารอ้างความสงบเรียบร้อยหรือคุณค่าทางการศึกษาเพื่อรองรับการจำกัดสิทธิ ส่วนญี่ปุ่นให้บทเรียนในมิติที่ละเอียดอ่อนกว่า กล่าวคือ แม้จะเคารพอำนาจบริหารและวัฒนธรรมองค์กร แต่ก็ยังยืนยันว่าการลงโทษที่รุนแรงเกินจำเป็นและไม่แสวงหาทางเลือกที่กระทบสิทธิน้อยกว่าย่อมเป็นการใช้ดุลพินิจเกินขอบเขต ดังนั้น ในบริบทไทย การปฏิรูปที่จำเป็นจึงควรมุ่งทั้งการพัฒนาแนววินิจฉัยของศาลปกครองและศาลรัฐธรรมนูญให้เข้มข้นขึ้นในเรื่องความได้สัดส่วนและความเป็นธรรมเชิงกระบวนการ ตลอดจนการปรับวัฒนธรรมการบริหารจากแบบ “สั่งการและควบคุม” ไปสู่แบบ “ใช้อำนาจอย่างมีเหตุผลและเคารพสิทธิ” เพราะในระยะยาว สถานศึกษาที่เคารพสิทธิย่อมมิได้อ่อนแอทางวินัย หากกลับมีความชอบธรรม โปร่งใส และสอดคล้องกับหลักรัฐธรรมนูญนิยมมากกว่า

การบูรณาการหลักสิทธิและเสรีภาพกับการบริหารสถานศึกษาไทย

1. ความจำเป็นของการบูรณาการหลักรัฐธรรมนูญกับการบริหาร การบูรณาการหลักสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเข้ากับการบริหารสถานศึกษาไทยมิใช่เรื่องของการเสริมแต่งอุดมการณ์ให้แก่ระบบการศึกษา หากเป็นเงื่อนไขเชิงโครงสร้างของการใช้อำนาจรัฐในสังคมประชาธิปไตยร่วมสมัยโดยตรง ทั้งนี้ เพราะสถานศึกษามิได้ทำหน้าที่เพียงถ่ายทอดความรู้หรือจัดระเบียบทางวิชาการ แต่เป็นพื้นที่ที่อำนาจทางปกครองของรัฐเข้าไปกำกับชีวิตประจำวันของบุคคลอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะผู้เรียนซึ่งอยู่ในสถานะที่เปราะบางกว่าในเชิงอำนาจ เมื่อคำสั่ง ระเบียบ มาตรการทางวินัย หรือการกำหนดข้อปฏิบัติต่าง ๆ สามารถส่งผลต่อเสรีภาพในร่างกาย การแสดงออก ความเชื่อ ความเป็นส่วนตัว และสิทธิในการศึกษา การบริหารสถานศึกษาจึงไม่อาจวางตนอยู่นอกกรอบรัฐธรรมนูญได้ การอ้างเหตุผลด้านวินัย ความสงบเรียบร้อย หรือประสิทธิภาพทางการบริหาร โดยไม่ผ่านการกลั่นกรองตามหลักนิติธรรม ย่อมเปิดช่องให้การใช้อำนาจเบี่ยงเบนไปสู่ความตามอำเภอใจได้โดยง่าย รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 โดยเฉพาะมาตรา 25 และมาตรา 26 วางหลักสำคัญไว้ชัดเจนว่า การใช้อำนาจรัฐทุกระดับต้องเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีฐานอำนาจตามกฎหมาย จำกัดสิทธิเท่าที่จำเป็น และไม่กระทบแก่นสาระของสิทธิ หลักการเหล่านี้จึงมิใช่เพียงมาตรฐานสำหรับศาลหรือฝ่ายนิติบัญญัติ หากผูกพันผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ใช้อำนาจรัฐในระดับใกล้ชิดที่สุดกับประชาชน การไม่บูรณาการหลักรัฐธรรมนูญเข้ากับการบริหารย่อมทำให้สถานศึกษากลายเป็นพื้นที่ที่ความชอบธรรมทางกฎหมายอ่อนแอ และความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรกับผู้เรียนตั้งอยู่บนความกลัวมากกว่าความยอมรับ ในทางกลับกัน เมื่อการบริหารยึดโยงกับรัฐธรรมนูญ การใช้อำนาจจะมีขอบเขต เหตุผล และความโปร่งใสมากขึ้น ส่งผลให้สถานศึกษาไม่เพียงรักษาระเบียบได้ แต่ยังสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เคารพสิทธิ ความเป็นธรรม และความไว้วางใจซึ่งเป็นฐานสำคัญของการศึกษาในรัฐประชาธิปไตยด้วย

2. แนวทางเชิงหลักการในการบริหารสถานศึกษา เมื่อยอมรับว่าการบริหารสถานศึกษาเป็นการใช้อำนาจรัฐที่ต้องอยู่ภายใต้กรอบรัฐธรรมนูญ แนวทางเชิงหลักการที่ควรยึดถือจึงต้องเริ่มจากการเปลี่ยนฐานคิดของการบริหารจาก “การควบคุมเพื่อให้เชื่อฟัง” ไปสู่ “การใช้อำนาจเพื่อคุ้มครองและพัฒนาศักยภาพของบุคคล” หลักแรกคือคำสั่งหรือมาตรการทุกประการต้องมีฐานอำนาจทางกฎหมายที่ชัดเจน ไม่อาจอาศัยเพียงจารีต ความเคยชิน หรือเหตุผลเชิงองค์กรที่คลุมเครือ หลักที่สองคือการจำกัดสิทธิต้องผ่านการพิจารณาความจำเป็นและความได้สัดส่วนอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ ผู้บริหารต้องถามเสมอว่ามาตรการนั้นมุ่งประโยชน์สาธารณะใด มีความจำเป็นเพียงใด และมีทางเลือกที่กระทบสิทธิน้อยกว่าหรือไม่ หลักที่สามคือการบริหารที่ชอบธรรมต้องตั้งอยู่บนความชัดเจนคาดการณ์ได้ และตรวจสอบได้ ระเบียบภายในจึงควรถูกออกแบบให้เข้าใจง่าย ใช้บังคับอย่างเสมอภาค และอธิบายเหตุผลได้ต่อผู้ได้รับผลกระทบ หลักที่สี่คือกระบวนการตัดสินใจต้องเคารพความเป็นธรรมเชิงขั้นตอน โดยเฉพาะในกรณีที่เกี่ยวกับการลงโทษหรือมาตรการที่กระทบสิทธิอย่างมีนัยสำคัญ ผู้เกี่ยวข้องต้องได้รับรู้ข้อเท็จจริง มีโอกาสชี้แจง และได้รับการพิจารณาอย่างปราศจากอคติ หลักที่ห้าคือการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดหลักนิติธรรมและการมีส่วนร่วม เพราะการบริหารที่เคารพสิทธิมิได้เกิดจากตัวบทเพียงอย่างเดียว หากต้องอาศัยบรรยากาศภายในองค์กรที่เห็นคุณค่าของศักดิ์ศรี ความโปร่งใส และความรับผิดรับชอบร่วมกัน ด้วยเหตุนี้ การกำหนดกติกาภายในสถานศึกษาควรเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียน ครู บุคลากร และผู้ปกครองมีส่วนร่วมอย่างเหมาะสม เพื่อให้กฎเกณฑ์มิใช่ผลผลิตของอำนาจฝ่ายเดียว แต่เป็นผลจากกระบวนการทางสถาบันที่มีเหตุผลรองรับ การบริหารสถานศึกษาที่ตั้งอยู่บนหลักการดังกล่าวย่อมทำให้อำนาจมิใช่เครื่องมือบังคับเชิงเดียว หากเป็นกลไกสาธารณะที่ดำรงอยู่เพื่อสร้างความเป็นธรรมและความน่าเชื่อถือขององค์กรทางการศึกษา

3. บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะ “ผู้พิทักษ์สิทธิ” ในบริบทของรัฐธรรมนูญนิยมร่วมสมัย ผู้บริหารสถานศึกษาไม่อาจถูกมองเพียงในฐานะผู้รักษาวินัย ผู้บังคับใช้ระเบียบ หรือผู้ขับเคลื่อนนโยบายทางการศึกษาเท่านั้น หากต้องได้รับการทำความเข้าใจใหม่ในฐานะ “ผู้พิทักษ์สิทธิ” ของผู้เรียน ครู และบุคลากรภายในองค์กรด้วย บทบาทเช่นว่านี้มีความหมายสำคัญอย่างยิ่ง เพราะผู้บริหารคือผู้ที่เผชิญกับสถานการณ์จริงของการใช้อำนาจในชีวิตประจำวัน และเป็นด่านแรกที่จะตัดสินว่าหลักสิทธิและ

เสรีภาพจะมีผลในทางปฏิบัติหรือจะถูกลดทอนลงเหลือเพียงถ้อยคำในกฎหมาย การเป็นผู้พิทักษ์สิทธิจึงมิได้หมายถึงการปฏิเสธการใช้อำนาจหรือปล่อยให้การบริหารไร้ทิศทาง แต่หมายถึงการใช้อำนาจด้วยความตระหนักว่าทุกคำสั่ง ทุกมาตรการ และทุกการตัดสินใจล้วนส่งผลต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล ผู้บริหารในฐานะนี้ต้องมีทั้งความไวทางกฎหมายและความรับผิดชอบเชิงจริยธรรม กล่าวคือ ต้องสามารถประเมินได้ว่ามาตรการใดเสี่ยงกระทบสิทธิ ต้องเลือกแนวทางที่สมเหตุสมผลและกระทบสิทธิน้อยที่สุด และต้องกล้ายับยั้งการใช้อำนาจที่แม้จะสะดวกต่อการบริหารแต่ขัดต่อความเป็นธรรม ในอีกด้านหนึ่ง บทบาทดังกล่าวยังเชื่อมโยงกับสถานะของผู้บริหารในฐานะเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งมีหน้าที่ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายมหาชนอย่างเคร่งครัด ความตระหนักถึงภาระหน้าที่เช่นนี้จะทำให้ผู้บริหารไม่ใช้ตำแหน่งเพื่อรักษาเพียงระเบียบภายนอกขององค์กร แต่ใช้ดุลพินิจเพื่อคุ้มครองคุณค่าพื้นฐานที่สถานศึกษาควรยืนหยัด กล่าวอย่างถึงที่สุด สถานศึกษาที่มีผู้บริหารเป็นผู้พิทักษ์สิทธิ ย่อมเป็นสถาบันที่มิได้เพียงสอนเรื่องสิทธิ เสรีภาพ และประชาธิปไตยในเชิงเนื้อหาเท่านั้น หากทำให้คุณค่าเหล่านั้นปรากฏเป็นจริงผ่านวิธีบริหารขององค์กรเอง

สรุปและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการศึกษา ผลการศึกษายืนยันอย่างเป็นระบบว่าสถานศึกษาในฐานะหน่วยงานทางปกครองมีอำนาจดุลพินิจในการบริหารจัดการ แต่ดุลพินิจดังกล่าวมิใช่อำนาจเบ็ดเสร็จ หากต้องอยู่ภายใต้ข้อจำกัดของรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะหลักนิติธรรม หลักความได้สัดส่วน และหลักกระบวนการที่เป็นธรรม การใช้อำนาจที่ขาดการตรวจสอบในมิติความชอบด้วยกฎหมาย ความจำเป็น และความสมดุลของผลกระทบ ย่อมนำไปสู่การละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้เรียนและบุคลากร และก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการถูกเพิกถอนคำสั่งทางปกครองโดยศาล ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า “การบริหารเชิงสิทธิ” มิใช่เพียงแนวคิดเชิงนามธรรม แต่เป็นกลไกสำคัญในการสร้างความชอบธรรม ความโปร่งใส และความยั่งยืนของการใช้อำนาจรัฐในสถานศึกษา โดยต้องอาศัยการบูรณาการหลักกฎหมายมหาชนเข้ากับการตัดสินใจเชิงบริหารอย่างเป็นระบบและตรวจสอบได้

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(1) ใช้ Checklist หลักความได้สัดส่วนในการตัดสินใจ ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้กรอบตรวจสอบ 3 ขั้น ได้แก่ การพิจารณาวัตถุประสงค์ของมาตรการว่าชอบด้วยกฎหมายและอยู่ในอำนาจหน้าที่ของรัฐหรือไม่ การประเมินว่ามาตรการดังกล่าวมีความจำเป็นหรือมีทางเลือกอื่นที่กระทบสิทธิน้อยกว่าหรือไม่ และการชั่งน้ำหนักว่าผลกระทบต่อสิทธิของบุคคลมีความคุ้มค่าและสมดุลกับประโยชน์สาธารณะที่ได้รับหรือไม่ เพื่อให้การใช้อำนาจมีความชอบธรรมและตรวจสอบได้

(2) พัฒนา Decision-Making Model สำหรับผู้บริหาร ควรกำหนดรูปแบบการตัดสินใจอย่างเป็นขั้นตอน โดยเริ่มจากการตรวจสอบฐานอำนาจตามกฎหมาย ต่อด้วยการประเมินผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้เกี่ยวข้อง และจบด้วยการพิจารณาความสมควรแก่เหตุของมาตรการ เพื่อให้การใช้ดุลพินิจมีระบบ มีเหตุผล และลดความเสี่ยงของการใช้อำนาจโดยพลการ

(3) ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วม (Participatory Governance) สถานศึกษาควรเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนและบุคลากรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือโต้แย้งก่อนมีการออกคำสั่งที่กระทบสิทธิ ซึ่งจะช่วยเพิ่มความโปร่งใส ความยอมรับในผลการตัดสินใจ และลดโอกาสเกิดข้อพิพาทหรือการฟ้องร้องทางปกครองในอนาคต

(4) จัดทำคู่มือแนวปฏิบัติด้านวินัยและการใช้อำนาจ หน่วยงานกำกับด้านการศึกษาควรพัฒนาคู่มือหรือแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับการใช้อำนาจและการลงโทษทางวินัย โดยยึดโยงกับหลักสิทธิมนุษยชนและรัฐธรรมนูญ เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้บริหารใช้ดุลพินิจอย่างสอดคล้องและลดความคลุมเครือในการตีความอำนาจ

(5) พัฒนาศักยภาพผู้บริหารด้านกฎหมายมหาชน ควรมีการอบรมและพัฒนาความรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องในประเด็นสิทธิและเสรีภาพ หลักการจำกัดสิทธิ และความรับผิดของฝ่ายปกครอง เพื่อให้สามารถตระหนักและประเมินผลทางกฎหมายของการตัดสินใจได้อย่างรอบด้าน

(6) ส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดหลักนิติธรรมและความโปร่งใส สถานศึกษาควรมุ่งสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นการให้เหตุผลในการตัดสินใจ การเปิดเผยข้อมูล และการตรวจสอบการใช้อำนาจ เพื่อเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างผู้บริหาร ผู้เรียน และสังคม และยกระดับความชอบธรรมของการบริหารในระยะยาว

3. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการและการศึกษาต่อไป การศึกษาต่อไปควรมุ่งเน้นการวิจัยเชิงประจักษ์เกี่ยวกับผลกระทบของการใช้อำนาจบริหารในสถานศึกษาต่อสิทธิของผู้เรียน รวมถึงการวิเคราะห์คำพิพากษาและแนววินิจฉัยของศาลที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา เพื่อพัฒนากรอบทฤษฎีและแนวปฏิบัติให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขแดงที่ อ. 1606/2559

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ. 218/2548

ชัยภัทร ทั่งทอง. (2558). **การใช้อำนาจดุลพินิจในนิติกรรมทางปกครองและความรับผิดทางอาญาของเจ้าหน้าที่ของรัฐ**. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2554). **คำอธิบายกฎหมายปกครอง**. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.

ชุติกาญจน์ สายอุตส่าห์. (2561). **ปัญหาการจำกัดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560**. รมยสาร**,** 16(3), 49-62.

ธนู ทดแทนคุณ, สิรนุช อันตรเสน, รัชฎาะ สมรทินกร และ ศิริเกษ วาทยานนท์. (2568). **สถาบันการศึกษากับประเด็นสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย**. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 10(2), 730-746.

เนติ ปิ่นมณี. (2564). **ปัญหาทางกฎหมายในคดีพิพาทระหว่างสถาบันอุดมศึกษาเอกชนกับอาจารย์ประจำ ศึกษากรณีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเลิกจ้างอาจารย์ประจำ**. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์, 5(2), 222-233.

บุญชู ณ ป้อมเพ็ชร. (2558). **เอกสารประกอบการสอน วิชากฎหมายปกครอง (Administrative Law)**. พิมพ์ครั้งที่ 1 . เชียงใหม่: คี แอ๊นท์ พริ้นติ้ง.

บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. (2551). **กฎหมายรัฐธรรมนูญ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปภาณภณ ปภังกรภูรินท์. (2566). **ความเป็นอิสระในการบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐตามหลักกฎหมายมหาชน**. วารสารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์การ, 15(2), 151-174.

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539. (2539, 14 พฤศจิกายน). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 113 ตอนที่ 60 ก, 1-24.

ยุคลธร เตชะวนากร. (2566). **การควบคุมการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยศาลปกครองไทย**. วารสารสังคมวิจัยและพัฒนา, 5(4), 1-23.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560, 6 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก, 1-90.

ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน. (2568). **เปิดคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดฉบับเต็ม ให้ยกเลิกกฎกระทรวงว่าด้วยทรงผมนักเรียนทันที ไม่เหมาะกับสมัยนิยม เป็นการละเมิดสิทธิบนเนื้อตัวเกินเหตุ**. เรียกใช้เมื่อ 23 มีนาคม 2569 จาก https://tlhr2014.com/archives/73580

สมบัติ โชติวงศ์. (2552). **ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการ ศึกษากรณีตามมาตรา 15 (2) และ (3) แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล. (2567). **สรุปการประชุมสภา วาระการรับทราบรายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่แอมเนสตี้ประเทศไทยร้องต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ**. เรียกใช้เมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2569 จาก https://www.amnesty.or.th/news/2024/03/

Basic Law for the Federal Republic of Germany 1949. (2025). Published by: German Bundestag Public Relations Division.

Carol Harlow. (2006). **Global Administrative Law: The Quest for Principles and Values**. The European Journal of International Law, 17(1), 187-214.

Dicey, A.V., (1915). **Introduction to the Study of the Law of the Constitution**, London: McMillan and Co. Page numbers are from the 1982 version based on the 8th edition (1915), Indianapolis:Liberty Classics.

Filip Horák. (2022). **Human Dignity in Legal Argumentation: A Functional Perspective**. European Constitutional Law Review, 18(2), pp. 237 – 263.

Judgments of the Supreme Court. (1996). **1995(Gyo-Tsu)74. Case to revocation of a disposition to deny promotion, revocation of a disposition to order dismissal from school, etc**. Retrieved February 5, 2026. From https://www.courts.go.jp/english/Judgments/search/294/ index.html

Nora Hedling. (2011). **A Practical Guide to Constitution Building: Principles and Cross-cutting Themes**. International Institute for Democracy and Electoral Assistance (International IDEA). Stockholm Sweden.

Porat, Iddo. (2018). **Proportionality**. in Grote, R, Lachenmann, F, and Wolfrum, R, (eds), Max PlanckEncyclopedia of Comparative Constitutional Law (Oxford University Press).

Robert Alexy. (2003). **Constitutional Rights, Balancing, and Rationality**. Ratio Juris. 16(2), 131-140.

Vicki C. Jackson. (2015). **Constitutional Law in an Age of Proportionality**. THE YALE LAW JOURNAL, 124(3094), 3094-3196.

Vladislava Stoyanova. (2020). **Fault, knowledge and risk within the framework of positive obligations under the European Convention on Human Rights**. Leiden Journal of International Law, 33(3), pp. 601 – 620.

Supreme Court of the United States. **U.S. Reports: Tinker v. Des Moines School Dist., 393 U.S. 503 (1969)**. Library of Congress. Library of Congress. Retrieved February 5, 2026. Fromhttps:// www.loc.gov/item/usrep393503/

Supreme Court of the United States. U.S. **Reports: Goss v. Lopez, 419 U.S. 565 (1975)**. Library of Congress. Library of Congress. Retrieved February 5, 2026. From https://www.loc.gov/item/ usrep419565/

Zaatan, F. Z., & Wallrabenstein, A. (2018). **The impact of the German Federal Constitutional Court onthe educational agenda: Freedom of faith in the German educational system**. CPG Online. Retrieved February 5, 2026. From https://cpg-online.de/the-impact-of-the-german– federal–constitutional–court–on–the–educational-agendafreedom–of–faith-in-the-german-educational-system/